

A KÖZOKTATÁS INDIKÁTORRENDSZERE 2023

**HUN
REN**

Közgazdaság- és Regionális
Tudományi Kutatóközpont

A közoktatás indikátorrendszere

2023

Budapest, 2024. április 6.

Szerkesztette: Varga Júlia

A kötet szerzői

Hajdu Tamás

Hermann Zoltán

Horn Dániel

Hónich Heléna

Varga Júlia

Kutatási asszisztens: Herskovits Dávid

Olvasószerkesztő: Székács István

Copyright © HUN-REN Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont

Közgazdaság-tudományi Intézet, 2024. május 6.

Tartalomjegyzék

TABLE OF CONTENTS	10
ENGLISH SUMMARY	15
BEVEZETÉS.....	20
(A) KONTEXTUSINDIKÁTOROK	25
A1. Demográfia	25
A1.1. indikátor: Az óvodás- és iskoláskorú népesség számának változása	25
A2. A tanulók társadalmi-gazdasági háttere	28
A szegénységben vagy hátránnyal élő óvodás- és iskoláskorúak	28
A2.1. indikátor: A szegény háztartásban élő gyermekek aránya.....	28
A2.2. indikátor: A hátrányos helyzetű (HH) tanulók aránya.....	30
A2.3. indikátor: A halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) tanulók aránya	30
A2.4. indikátor: A veszélyeztetett tanulók aránya	33
A2.5. indikátor: A sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók aránya	36
A2.6. indikátor: A pszichés fejlődési zavarral élő tanulók aránya	39
A2.7. indikátor: A roma tanulók aránya	51
A2.8. indikátor: A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő tanulók aránya	55
A szülők társadalmi háttere	59
A2.9. indikátor: A népesség iskolázottsága a 25–50 éves korcsoportban.....	59
A2.10. indikátor: A munkanélküliek aránya a 25–50 éves korcsoportban	62
A2.11. indikátor: A közmunkások aránya a 25–50 éves korcsoportban.....	65
B) RÁFORDÍTÁSINDIKÁTOROK	67
B1. Pénzügyi ráfordítások.....	67
Közoktatási kiadások makroszinten.....	68
B1.1. indikátor: Az egy diákra jutó kiadások a költségvetési szektorban	68
B1.2. indikátor: Az egy diákra jutó kiadások az egy főre jutó GDP százalékában, nemzetközi összehasonlításban.....	69
B1.3. indikátor: Az alap- és középfokú oktatási kiadások a GDP százalékában, nemzetközi összehasonlításban.....	72

B1.4. indikátor: Az egy diákra jutó óvodai és iskolai kiadások fő kiadási kategóriák szerint.....	74
B2. Emberi erőforrások	79
A tanárok jellemzői	79
B2.1. indikátor: A nők aránya a pedagógusok között	79
B2.2. indikátor: Az egyes korcsoportokba tartozó pedagógusok aránya	82
B2.3. indikátor: Az egyes végzettségi csoportokba tartozó pedagógusok aránya	87
Tanári munkaerő-forgalom és foglalkoztatás	90
B2.4. indikátor: A belépő tanárok aránya.....	90
B2.5. indikátor: A pályakezdő tanárok aránya.....	94
B2.6. indikátor: A nyugdíjas tanárok aránya	98
B2.7. indikátor: Az egyes programtípusokban foglalkoztatott tanárok aránya a foglalkoztatás formája szerint.....	103
B2.8. indikátor: A tartósan távollévő tanárok aránya	107
B2.9. indikátor: Az állandó helyettesítésre alkalmazott tanárok aránya.....	109
B2.10. indikátor: Diák-tanár arány	113
B2.11. indikátor: Betöltetlen tanári álláshelyek	117
Egyéb segítő foglalkoztatottak	121
B2.12. indikátor: A pedagógiai munkát segítő alkalmazottak aránya	121
B2.13. indikátor: A rendszergazdák aránya a közoktatási intézményekben	124
A tanárok kereseti helyzete	128
B2.14. indikátor: A szakképzett pedagógusok relatív keresete	128
B2.15. indikátor: Az egyes szakképzett pedagógusfoglalkozásokban dolgozók relatív keresete	131
B2.16. indikátor: A szakképzett pedagógusok relatív keresete nemzetközi összehasonlításban	132
Tanárképzés	137
B2.17. indikátor: A tanárképzésre jelentkezők aránya az összes felsőfokú jelentkezésen belül	137
B2.18. indikátor: A tanárképzésre felvettek átlagos relatív tanulmányi eredményei	139
B2.19. indikátor: A tanárképzésre felvettek között a hozott pontszám szerint a legjobb negyedbe tartozók aránya.....	140
B2.20. indikátor: A tanárképzésre felvettek között a hozott pontszám szerint a legrosszabb negyedbe tartozók aránya	140
C) FOLYAMATINDIKÁTOROK	141
C1. Hozzáférés és részvétel	141
Az óvodáskorú és középiskolás korú népesség részvétele a közoktatásban	141

C1.1. indikátor: Az óvodáskorú népesség részvétele az óvodai ellátásban.....	141
C1.2. indikátor: A középiskolás korú népesség részvétele a közoktatásban	143
Hozzáférés az óvodai, általános iskolai és középiskolai oktatáshoz a lakóhelyen	146
C1.3. indikátor: Az egy férőhelyre jutó óvodások aránya.....	146
C1.4. indikátor: Az óvoda és általános iskola nélküli települések aránya.....	149
C1.5. indikátor: Az óvoda és általános iskola nélküli településeken élő óvodás- és általános iskolás korú népesség aránya.....	150
C1.6. indikátor: A középfokú iskola nélküli kistérségek aránya.....	152
C1.7. indikátor: A középfokú iskola nélküli kistérségekben élő 14–17 éves népesség aránya.....	153
C1.8. indikátor: A kizárólag nem állami fenntartású óvodával és általános iskolával rendelkező települések aránya.....	154
C1.9. indikátor: A kizárólag nem állami fenntartású óvodával és általános iskolával rendelkező településeken élő óvodás- és iskoláskorú népesség aránya	155
C1.10. indikátor: A kizárólag nem állami fenntartású középfokú iskolával rendelkező kistérségek aránya	157
C1.11. indikátor: A kizárólag nem állami fenntartású középfokú iskolával rendelkező kistérségekben élő középiskolás korú népesség aránya	158
A diákok területi mobilitása.....	160
C1.12. indikátor: A bejáró diákok aránya	160
C1.13. indikátor: A kollégista diákok aránya	163
C2. Továbbhaladás	163
Az évismétlők aránya a közoktatásban.....	164
C2.1. indikátor: Az évismétlő diákok aránya	164
C2.2. indikátor: A legalább egyszer vagy többször évet ismételt diákok aránya a 8. és a 10. évfolyamon	168
A középfokú programok kínálata és kereslete.....	173
C2.3. indikátor: A középfokú továbbtanulásra jelentkező tanulók megoszlása az első helyen történt jelentkezés programtípusa szerint	173
C2.4. indikátor: A középfokon továbbtanuló diákok megoszlása programtípus szerint	178
C2.5. indikátor: A középfokon 9. évfolyamra járó tanulók aránya programtípus szerint.....	182
C2.6. indikátor: A középfokon 10. évfolyamra járó tanulók megoszlása programtípus szerint	187
C3. Tanulási környezet	190
Az intézményhálózat jellemzői	190
C3.1. indikátor: Az intézmények megoszlása intézményfenntartó szerint	190
C3.2. indikátor: A tanulók megoszlása intézményfenntartó szerint	192
C3.3. indikátor: Az átlagos tanulói létszám az iskolai programtípusokban	197

C3.4. indikátor: Az 500 főnél nagyobb létszámú iskolai képzésben tanulók aránya	199
C3.5. indikátor: A 100 főnél kisebb létszámú iskolai képzésben tanulók aránya	200
C3.6. indikátor: Az átlagos osztálylétszám	200
C3.7. indikátor: A 35 fős vagy nagyobb létszámú osztályok aránya	202
C3.8. indikátor: A 9 fős vagy kisebb létszámú osztályok aránya	203
Egyenlőség	205
C3.9. indikátor: Szegregációs index	205
C3.10. indikátor: A magántanulók aránya	208
C3.11. indikátor: A 30 vagy több igazolatlan órát hiányzók aránya	210
C3.12. indikátor: A tanköteles koron túl mulasztás miatt megszünt tanulói jogviszonyok aránya	213
C3.13. indikátor: A hátrányos és nem hátrányos helyzetű tanulók programtípus szerinti megoszlása a közép fokú oktatásban	215
C3.14. indikátor: A hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya a felsőoktatásba jelentkezők között	217
C3.15. indikátor: A hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya a felsőoktatásba felvettek között	220
C3.16. indikátor: Az integráltan és gyógypedagógiai tanterv szerint oktatott sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók aránya.....	222
Oktatási minőség	224
C3.17. indikátor: Az egyes szaktárgyakat szakos képesítés nélkül tanítók aránya	225
C3.18. indikátor: Azoknak az iskoláknak az aránya, ahol egyes szaktárgyakat csak képesítés nélküli tanárok tanítanak	229
C3.19. indikátor: A heti három-négy, illetve öt vagy több órában idegen nyelvet tanulók aránya.....	232
C3.20. indikátor: Az emelt szintű oktatásban részt vevő tanulók aránya	234
C3.21. indikátor: A fejlesztő foglalkozásban részt vevő tanulók aránya	235
C3.22. indikátor: A tehetség gondozásban részt vevő tanulók aránya	237
C3.23. indikátor: A gyógytestnevelésben részt vevő tanulók aránya.....	240
C3.24. indikátor: Az idegennyelv-tudással rendelkező tanárok aránya	241
D) EREDMÉNYEK	245
D1. Belső eredmények	245
Átlagos teljesítmény	246
D1.1. indikátor: Átlagos teljesítmény, országos kompetenciamérés, szövegértés és matematika.....	246
A gyengén teljesítő tanulók aránya	251

D1.2. indikátor: A gyengén teljesítő tanulók aránya, országos kompetenciamérés, szövegértés és matematika	251
D1.3. indikátor: A gyengén teljesítő tanulók aránya, PISA-felmérés, szövegértés és matematika	260
A jól teljesítő tanulók aránya	270
D1.4. indikátor: A jól teljesítő tanulók aránya, országos kompetenciamérés, szövegértés és matematika	270
D1.5. indikátor: A jól teljesítő tanulók aránya, PISA-felmérés, szövegértés és matematika	279
Felsőfokú továbbtanulás.....	289
D1.6. indikátor: A legalább egy középfokú nyelvvizsgálóval rendelkezők aránya a felsőoktatásba jelentkezők közül	289
D1.7. indikátor: A legalább egy középfokú nyelvvizsgálóval rendelkezők aránya a felsőoktatásba felvettek közül	291
D1.8. indikátor: A felvettek aránya a felsőoktatásba jelentkezők közül	293
D1.9. indikátor: A felsőoktatásba jelentkezők aránya az adott évben érettségizettek közül	296
D1.10. indikátor: A felsőoktatásba felvettek aránya az adott évben érettségizettek közül.....	298
D2. Külső eredmények	302
D2.1. indikátor: A munkanélküli fiatalok aránya	303
D2.2. indikátor: A foglalkoztatott fiatalok aránya	308
D2.3. indikátor: A közmunkás fiatalok aránya	315
D2.4. indikátor: A nem dolgozó és nem is tanuló fiatalok (NEET) aránya	320
D2.5. indikátor: A korai iskolaelhagyók aránya	326
D2.6. indikátor: A 20–24 éves népesség megoszlása legmagasabb iskolai végzettség szerint	329
D2.7. indikátor: Mediánkeresetek a végzettség szintje szerint.....	334
D2.8. indikátor: Az iskolai végzettség kereseti hozama	336

Table of Contents

ENGLISH SUMMARY	15
INTRODUCTION	20
A) CONTEXT INDICATORS	25
A1. Demography	25
Indicator A1.1: Changes in the kindergarten and school-age population	25
A2. Socio-economic background of students.....	28
Disadvantaged kindergarten and school-age population.....	28
Indicator A2.1: Proportion of children living in deprived households.....	28
Indicator A2.2: Proportion of disadvantaged students	30
Indicator A2.3: Proportion of cumulatively disadvantaged students.....	30
Indicator A2.4: Proportion of students at risk.....	33
Indicator A2.5: Proportion of Special Educational Needs (SEN) students.....	36
Indicator A2.6: Proportion of students with psychological developmental disorders	39
Indicator A2.7: Proportion of Roma pupils.....	51
Indicator A2.8: Proportion of students receiving regular Child Protection Allowance	55
Socio-economic background of the parents	59
Indicator A2.9: Educational attainment in 25–50-year-olds	59
Indicator A2.10: Unemployment in 25–50-year-olds	62
Indicator A2.11: Proportion participants in public works programs, 25–50-year-olds	65
B) INPUT INDICATORS	67
B1. Financial expenditure on education	67
Expenditure on public education at the macro level.....	68
Indicator B1.1: Education expenditure from public sources per student	68
Indicator B1.2: Education expenditure per student as a percentage of GDP by level of education, international comparison	69
Indicator B1.3: Expenditure on primary and secondary education as a percentage of GDP, international comparison.....	72
Indicator B1.4: Expenditure on kindergartens and schools per pupil by main expenditure categories	74
B2. Human resources	79

Teacher characteristics	79
Indicator B2.1: Proportion of female teachers.....	79
Indicator B2.2: Teachers by age groups	82
Indicator B2.3: Teachers by qualification	87
Teacher turnover and employment.....	90
Indicator B2.4: Proportion of entering teachers	90
Indicator B2.5: Proportion of early-stage teachers	94
Indicator B2.6.: Proportion of teachers of retirement-age but still teaching.....	98
Indicator B2.7: Teachers by form of employment.....	103
Indicator B2.8.: Percentage of permanently absent teachers.....	107
Indicator B2.9: Ratio of substitute teachers.....	109
Indicator B2.10: Student-teacher ratio	113
Indicator B2.11: Teacher vacancies	117
Teaching support	121
Indicator B2.12: Proportion of schools with teaching assistants and other teaching support staff	121
Indicator B2.13 Proportion of schools with an IT system administrator	124
Teachers' salaries.....	128
Indicator B2.14: Relative earnings of qualified teachers.....	128
Indicator B2.15: Relative earnings of teachers by type of qualification.....	131
Indicator B2.16: Teachers' actual salaries relative to earnings of tertiary-educated workers, international comparison.....	132
Teacher training.....	137
Indicator B2.17: Number of applications to teacher training as a proportion of the total number of applications to higher education.....	138
Indicator B2.19: Proportion of students admitted to teacher training programs in the best quarter of all higher education applicants' scores.	141
Indicator B2.20: Proportion of students admitted to teacher training programs in the worst quarter of all higher education applicants' scores.	141
C) PROCESS INDICATORS.....	142
C1. Access and participation.....	142
Participation of kindergarten and secondary school age population in public education	142
Indicator C1.1: Proportion of kindergarten age children attending kindergarten	142
Indicator C1.2: Participation of secondary school-age pupils in public education.....	144
Access to kindergarten, primary and secondary education in the area of residence	147

Indicator C1.3: Number of children in kindergarten compared to the number of kindergarten places	147
Indicator C1.4: Proportion of settlements without a kindergarten or a General School	150
Indicator C1.5: Proportion of kindergarten and General School-age children living in settlements without a kindergarten or General School	151
Indicator C1.6: Proportion of micro-regions without a secondary school	153
Indicator C1.7: Proportion of the 14–17-year-old population living in micro-regions without a secondary school	154
Indicator C1.8: Proportion of settlements with only non-state-run kindergartens and primary schools..	155
Indicator C1.9: Proportion of kindergarten and school-age population living in settlements with only non-state-run kindergartens and primary schools	156
Indicator C1.10: Proportion of micro-regions with only non-state-run secondary schools	158
Indicator C1.11: Proportion of the secondary school-age population living in micro-regions with only non-state-run secondary schools.....	159
Geographical mobility of students.....	161
Indicator C1.12: Proportion of students commuting	161
Indicator C1.13: Proportion of students living in dorms	164
C2. Continuation and educational attainment.....	165
The proportion of grade repeaters in public education	165
Indicator C2.1: Proportion of grade repeaters in public education	165
Indicator C2.2: Percentage of students repeating at least one or more years in 8th and 10th grades, by type of program and school maintainer	169
Supply and demand of upper secondary school programs	174
Indicator C2.3: Distribution of upper secondary school applicants by the type of the school they marked as their first choice.....	174
Indicator C2.4: Proportion of students enrolled in upper secondary education by school type	179
Indicator C2.5: Percentage of 9th-grade students enrolled in upper secondary education by school type	183
Indicator C2.6: Percentage of 10th-grade students enrolled in upper secondary education by school type	188
C3. Learning environment	191
Characteristics of the institutional network	191
Indicator C3.1: Educational institutions by maintainer	191
Indicator C3.2: Distribution of pupils by school maintainer	193
Indicator C3.3: Average number of students by school type	198
Indicator C3.4: Percentage of students attending school sites with more than 500 pupils.....	200

Indicator C3.5: Percentage of students attending school sites with fewer than 100 pupils	201
Indicator C3.6: Average class size	201
Indicator C3.7: Proportion of classes with 35 or more pupils	203
Indicator C3.8: Proportion of classes with 9 or fewer pupils	204
Equity	206
Indicator C3.9: Segregation index	206
Indicator C3.10: Proportion of students in home-schooling	209
Indicator C3.11: Percentage of students with 30 hours or more unauthorized absence	211
Indicator C3.12: Proportion of students with terminated status due to excessive absence after compulsory school leaving age	214
Indicator C3.13: Distribution of disadvantaged and non-disadvantaged students in upper secondary education, by type of program	216
Indicator C3.14: Ratio of disadvantaged and cumulatively disadvantaged applicants to higher education	218
Indicator C3.15: Ratio of disadvantaged and cumulatively disadvantaged students among students admitted to higher education	221
Indicator C3.16: Proportions of SEN students receiving special and mainstream education	223
Quality of education	225
Indicator C3.17: Proportion of subject teachers without a degree in the subject	226
Indicator C3.18: Proportion of schools in which no teacher with a degree in a given subject works	230
Indicator C3.19: Proportion of students learning foreign languages for three, four, or five or more teaching hours per week	233
Indicator C3.20: Percentage of students participating in advanced courses (specialization)	235
Indicator C3.21: Proportion of pupils participating in individual development sessions for SEN students	236
Indicator C3.22: Proportion of pupils participating in talent development programs	238
Indicator C3.23: Proportion of pupils participating in adapted physical education	241
Indicator C3.24: Proportion of teachers who speak foreign languages	242
D) OUTPUT INDICATORS	246
D1. Learning outcome	246
Average performance	247
Indicator D1.1: Average performance in the National Assessment of Basic Competencies, reading and mathematical literacy	247
Proportion of underachieving students	252

Indicator D1.2: Proportion of underachievers, National Assessment of Basic Competencies, reading and mathematical literacy	252
Indicator D1.3: Proportion of underachievers, PISA-test, reading and mathematical literacy	261
Proportion of high-achieving students	271
Indicator D1.4: Proportion of high achievers, National Assessment of Basic Competencies, reading and mathematical literacy	271
Indicator D1.5: Proportion of high achievers, PISA-test, reading and mathematical literacy.. Entry to higher education.....	280
Further studies at higher education level.....	290
Indicator D1.6: Proportion of applicants to higher education who have at least one language qualification	290
Indicator D1.7: Ratio of students admitted who have at least one language qualification	292
Indicator D1.8: Students admitted to higher education as a proportion of applicants	294
Indicator D1.9: Higher education applicants as a proportion of students who passed the matriculation exam in the year of application	297
Indicator D1.10: Students admitted to higher education as a proportion of those who passed the matriculation exam in the year of application	299
D2. External outputs	302
Indicator D2.1: Proportion of youth unemployed	303
Indicator D2.2: Proportion of youth employed	309
Indicator D2.3: Proportion of young participants in public works programs	316
Indicator D2.4: Youth not in employment, education or training (NEET)	321
Indicator D2.5: Percentage of early school leavers	327
Indicator D2.6: Educational attainment, 20–24-year-olds	330
Indicator D2.7: Median income by educational attainment	335
Indicator D2.8: Returns to education, by educational attainment	337

English Summary

The “Public Education Indicator System 2023” is the fifth edition of the indicator system developed by the Institute of Economics of the Centre for Economic and Regional Studies; it has been published regularly with updated data every second year since 2015. The aim of developing the indicator system was to publish a regular publication that is suitable for both policy makers wishing to have an accurate and easy-to-access source of information on the current state and trends of public education, and for the interested expert and non-expert audience to learn about the most important indicators describing Hungarian public education. We have tried to develop indicators which, in addition to providing a quantitative description of the current situation, allow for the repeated and regular monitoring of indicators, as they are based on regular data collection.

The indicators of the publications are based on data from a wide range of international and national surveys. For example, data are taken from the OECD PISA data collection, OECD education statistics, the Eurostat EU-SILC data collection, the Dissemination Database of the Hungarian Central Statistical Office (HCSO), the KSH Labour Force Survey, the KSH Wage Scale Survey, and the National Competence Survey. A significant number of the indicators is based on the data of the KIR-STAT statistical data collection previously carried out in all public education institutions.

The first edition of indicator system, published in 2015, provided indicator values for the period 2000-2012, the 2017 volume for 2000-2016, the 2019 volume for 2000-2018, respectively, while the 2021 volume provided values for 2012-2020 for institutions providing general education, as well as for the years 2012-2019 for institutions providing vocational education and training. This volume presents the values for most indicators for the years 2010 to 2022.

For the years after 2020, not all indicators could be calculated for secondary schools providing vocational education and training. In the previous volume, published in 2021, we were not able to report the values of some of the indicators for such schools at all. This was due to changes in the Vocational Education and Training Act of 2019, according to which vocational education and training schools were transferred from the Hungarian Public Education Information System statistical data collection (KIR-STAT) for public education institutions, at that time supervised by the Ministry of Human Resources, to the data collection system supervised by the Ministry of Innovation and Technology, the Vocational Education Information System (SZIR-STAT). In the current publication, we can now present the values of the indicators for vocational education and training institutions collected by the National Office of Vocational Education and Training and Adult Learning (NSZFH) as part of the SZIR-STAT information system. We would like to acknowledge this helpful addition to our resources. Partly anonymised individual data or aggregated data compiled by the National Office for Vocational and Adult Education and Training were also provided at our request. The SZIR-STAT data collection does, however, have its limitations, and these do not allow for the calculation of all indicator values appearing in earlier publications. The SZIR-STAT data collection collects only administrative data, and the NSZFH compiles the statistical data from the administrative data received; these are then validated by the various institutions. Not all the data available in the KIR-STAT statistical data collection can be reproduced from these administrative data, and so some of the indicators cannot be calculated for upper secondary vocational education and training institutions after 2020. In public education

institutions formerly supervised by the Ministry of Human Resources, subsequently transferred to the Ministry of the Interior, the KIR-STAT statistical data collection is ongoing, meaning that all the previous indicators could be calculated for these institutions. These will be published up to 2022.

Since the publication of the first edition in 2015, there have been a number of legislative, administrative and other changes in the public education system in Hungary¹, in addition to changes in the supervision of secondary schools providing vocational education. One of these is that the types of programmes at the secondary level have been repeatedly restructured and renamed. The changes to the types of secondary schools and their names between 2010 and 2020 are summarised in detail in the Introduction to the 2021 volume. In an attempt to overcome any confusion caused by these repeated name changes, and in the interest of providing comparable indicators, we have chosen to use three names for secondary education programmes uniformly for the whole period: (1) academic secondary schools; (2) vocational secondary schools without matriculation exam; and (3) vocational secondary schools with matriculation exam. These designations identify the institutions quite clearly between 2010 and 2020, regardless of the then-current name for the various educational programmes.

In recent years, notwithstanding the removal of a significant part of secondary education institutions from the KIR-STAT data collection and the appearance of data on these institutions in the SZIR-STAT data collection, other changes have also occurred in the underlying data collection methods/routines/protocols that may have affected the comparability of indicator values over time.

The methodology of the Structure of Earnings surveys, currently under the supervision of the HCSO, has therefore changed, as well as some of the classifications used in the HCSO Labour Force Surveys. These changes are described in detail in highlighted boxed texts, and in the case of some indicators, the values have been calculated using both the old and the new classifications, and the two sets of values are reported for the whole period (2010-2022) to ensure comparability over time.

Another such change was that the individual-level matriculation database, available to us when the previous volumes were produced, is not now available. Therefore, the indicators that were based on this database have now been recalculated back to 2011 using school-level KIR-STAT data to provide a comparable time series. It should be noted that, as a different database has been used, the time series reported here are not directly comparable with the data reported in the previous volumes.

Data from the Hungarian National Competency Survey are available up to 2022, but data for 2020 are missing, as the survey was cancelled due to the COVID-19 pandemic. The later results for 2021 and 2022 are likely to have been affected by school closures and also by the introduction of a new measurement tool in 2022, with pupils completing the tests on a computer instead of paper. In 2022, the completion rate of the National Competency Survey student background questionnaire dropped sharply, to half of what it had been in previous years; this, in turn, may have affected the differences in results taking into account students' family backgrounds.

¹ For more details see: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/hungary/organisation-education-system-and-its-structure_en

The OECD PISA survey was conducted in 2022 instead of 2021, as planned (i.e. 4 years instead of 3 years since the previous survey, which may have affected the results).

Changes affecting the comparability of the time series are also highlighted in the descriptions of each indicator and indicated in the graphs where such changes have occurred. Nevertheless, for a large number of indicators, the data in the volumes published to date can still be used to construct a time series over a period of more than 20 years, which allows longer-term changes to be examined.

The basic structure of the indicator system has not been altered since its first release in 2015. The publication contains a short description of each indicator and a short descriptive analysis of any recent changes in the values of the indicators and presents the results in figures. This publication is not intended to provide an analysis of these changes, but simply to present the changes descriptively and to provide access to the data behind the indicators.

As in the earlier editions, the indicators are arranged in the following four basic categories in this edition: (A) context; (B) resources; (C) processes; and (D) results.

(A) CONTEXT INDICATORS

This set includes indicators that describe the social environment that affects school performance but which cannot be influenced by education policy and by schools. These include a demographic indicator showing the development of the school-age population: population change is one of the most important determinants of the demand for public education which cannot be influenced by educational policy instruments. The second group of context indicators describes the development of the social and economic background of students, which may also be regarded as a feature of the education system. Here, the proportion of pre-school and school-age children living in poverty or with various disadvantages is presented, and alongside, indicators showing the social background of that sector of the population representing the parents' age groups are given. The development of context indicators can have an impact on school performance, so it is necessary to take these changes into account when interpreting the results. At the same time, it can draw the attention of education policymakers to changes in the composition of learners to which the education system must adapt.

(B) INPUT INDICATORS

This set of indicators includes those concerned with financial and other resources available to public education. These indicators describe factors that can be influenced by educational policy tools. The first group of resource indicators includes those measuring financial expenditure, describing the development of current and capital expenditure, as well as total wage costs and teacher wage costs. The indicators belonging to the second group give a picture of the human resources in the public education system.

(C) PROCESS INDICATORS

This set of indicators contributes to a better understanding of what causes differences in the internal outcomes of education. The first group of process indicators describes access and participation, the proportion of the relevant age groups participating in each educational program, the geographical accessibility of public education institutions, and provides an overview of students' geographical mobility. The second group describes progress within the school system, while those in the third group describe the learning environment from several perspectives, presenting the network of institutions, the degree of equality within the public education system, and an examination of the quality of education.

(D) OUTPUT INDICATORS

This set of indicators characterizes the internal and external effectiveness of the education system. The first set of outcome indicators monitors the achievement of the immediate goals of public education, the learning outcomes, using different national and international standardized test results, the transition between public education and higher education, and shows the proportion of those applying for higher education studies and those accepted for higher education studies who have at least one language exam. Indicators describing external outcomes measure the extent to which knowledge acquired in the public education system is utilized outside that system. These indicators provide an overview of the transition from school to work, participation in further education and training and education, and the links between education and earnings for young people who have recently left the public education system.

As in the previous editions since 2019, the English version of the tables is included, while the tables themselves, but with English headers, can be downloaded from the second link following the description and the figures of the given indicator. The Excel workbooks contain additional breakdowns of the data, as not all tables are shown in the figures. In most cases, in the Excel workbooks, data can be found arranged by type of school, school maintainer, county, type of settlement and share of cumulatively disadvantaged students in the school. Three categories were employed in this breakdown: schools with a low share of cumulatively disadvantaged students (where the share is below the national average); schools with a high share of cumulatively disadvantaged students (where the share is between one and four times the national average); and schools with a very high share of cumulatively disadvantaged students (where the share is more than four times the national average).

Although the publication is in Hungarian, it is hoped that the English Table of Contents and English Summary will help the reader to find and use the downloadable, English version of the data tables and, thus, be able to make use of the publication.

As in the case of the previous editions, the volume is supplemented by a methodological publication, 'The Technical Guide to the Public Education Indicator System 2023', which provides a detailed description of the calculation method of each indicator and the exact source of data used for each indicator.

The calculations and descriptions contained in the publication "Indicator System of Public Education 2023" are the sole intellectual property of Tamás Hajdu, Zoltán Hermann, Dániel Horn, Heléna Hönich and Júlia Varga, the authors of the volume. The data we used have been cleaned and harmonised by the staff of the Data Bank of the Centre for Economic and Regional Studies.

We thank the President of the Hungarian Academy of Sciences for his financial support which made possible to publish this volume.

Bevezetés

A *Közoktatás indikátorrendszere 2023* című kiadvány a KRTK Közgazdaság-tudományi Intézetében kidolgozott és 2015 óta két évente rendszeresen megjelenő indikátorrendszer ötödik kiadása. Az indikátorrendszert azzal a céllal dolgoztuk ki, hogy egy rendszeresen frissíthető kiadványt tudjunk megjelentetni, amely egyaránt alkalmas arra, hogy a szakpolitikai döntéshozók könnyen és pontosan tájékozódjanak a közoktatás aktuális állapotáról, illetve trendjeiről, és hogy az érdeklődő szakértő és nem szakértő közönség megismerje a magyar közoktatást leíró legfontosabb mutatókat. Olyan indikátorokat igyekeztünk kialakítani, melyek amellet, hogy számszerűen leírják a jelenlegi helyzetet, lehetőséget adnak a mutatók ismételt, rendszeres megfigyelésére, mivel rendszeres adatgyűjtéseken alapulnak.

A kötet indikátorai többféle nemzetközi és hazai adatgyűjtés adataira épülnek. Így használjuk az OECD PISA-felmérésének és oktatásstatisztikai adatbázisának adatait, az Eurostat EU-SILC adatfelvételének adatait, valamint a KSH Tájékoztatási adatbázisának, Munkaerő-felmérésének és Bértarifa-felvételének adatait, illetve az országos kompetenciamérés adatait. Az indikátorok jelentős része pedig a korábban az összes közoktatási intézményben folyó úgynevezett KIR-STAT statisztikai adatszolgáltatás adataira épült.

A 2015. évi első indikátorkötet 2000–2012-ig, a 2017. évi 2000–2016-ig, a 2019. évi 2000–2018-ig közölte a mutatók értékeit, a 2021. évi kötet pedig a 2010–2020-ig terjedő időszakra közölte az általános képzést nyújtó intézményekre vonatkozó, illetve a 2010 és 2019 közötti évekre a szakképzést nyújtó középfokú intézményekre vonatkozó értékeket. Jelen kötet az indikátorok többségének értékeit a 2010 és 2022 közötti évekre mutatja be.

A 2020 utáni évekre sajnos nem minden indikátor értékét lehetett kiszámolni a középfokú szakképző intézményekre. A 2021. évi kötetben még egyáltalán nem tudtuk közölni az indikátorok egy részének értékeit a szakképző intézményekre, mivel a 2019. évi szakképzési törvény hatályba lépésével a szakképző iskolák az addig az Emberi Erőforrások Minisztériuma által felügyelt köznevelési intézményekben folyó KIR-STAT statisztikai adatszolgáltatásból átkerültek az Innovációs és Technológiai Minisztérium által felügyelt adatgyűjtési rendszerbe. 2021-ben még nem állt rendelkezésünkre a szakképzési információs rendszer (SZIR) adatgyűjtése. Jelen kiadványunkban már a SZIR-adatgyűjtés adatainak egy részét is fel tudtuk dolgozni vagy egyéni adatok, vagy olyan aggregált adatok felhasználásával, melyeket a középfokú szakképző intézményekben az adatgyűjtést végző Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal (NSZFH) bocsátott rendelkezésünkre, amit ezúton is köszönünk. Az újfajta adatgyűjtésnek ugyanakkor korlátai vannak, ami nem teszi lehetővé az összes korábbi indikátor újabb értékeinek kiszámítását. A SZIR-adatgyűjtés kizárólag adminisztratív adatok felvételét jelenti, az NSZFH ezekből állítja össze a statisztikai adatokat, melyeket az intézmények utólag jóváhagynak. Az adminisztratív adatokból nem minden a KIR-STAT statisztikai adatgyűjtésében fellelhető adat állítható elő, ezért az indikátorok egy része 2020 után már nem számolható ki a középfokú szakképző intézményekre. A korábban az Emberi Erőforrások Minisztériuma által felügyelt köznevelési intézményekben, melyek átkerültek a Belügyminisztérium felügyelete alá, továbbra is folyik a KIR-STAT statisztikai adatgyűjtés, ezért ezekre az intézményekre minden korábbi indikátor kiszámolható volt 2022-ig.

A 2015. évi első indikátorkötet megjelenése óta a szakképző intézmények felügyeletének változása mellett is számos törvényi, adminisztratív és egyéb változás történt a közoktatási rendszerben. Ezek egyike az, hogy a középfokú programtípusokat többször is átalakították, többször is új nevet kaptak. A középiskola-típusok és megnevezésük 2010 és 2020 közötti változásait a 2021. évi kötet Bevezetésében részletesen összefoglaltuk. Annak érdekében, hogy a többszöri névváltoztatás ellenére is összehasonlítható mutatókat kapjunk, azt az eljárást választottuk, hogy a középfokú oktatási programokra a teljes időszakra három megnevezést használunk egységesen: (1) érettségit nem adó szakképzés, (2) érettségit adó szakképzés és (3) gimnázium. Ezek az elnevezések 2010 és 2020 között teljesen egyértelműen azonosítják az intézményeket, függetlenül attól, hogy mi volt az oktatási programok aktuális neve.

Az utolsó években amellet, hogy a középfokú oktatási intézmények jelentős része kikerült a KIR-STAT adatszolgáltatásból, és ezekről az intézményekről a SZIR-adatgyűjtésből állnak rendelkezésünkre adatok, más változások is történtek, melyek az indikátorok alapjául szolgáló adatgyűjtéseket érintették, és hatással lehettek a mutatók értékeinek időbeli összehasonlíthatóságára.

Így változott a KSH felügyelete alá került Bértarifa-felvétel módszertana, ahogy a Munkaerő-felmérésben alkalmazott egyes besorolások is. Ezeket a változásokat a szövegdobozokban részletesen is bemutatjuk, és esetenként az indikátorok értékeit mindkét, a korábbi és az új besorolás szerint is kiszámoltuk, a kétféle értéket pedig a teljes (2010–2022-ig terjedő) vizsgált időszakra közöljük az időbeli összehasonlíthatóság érdekében.

Ilyen változás volt az is, hogy az egyéni szintű érettségi adatbázis a korábbi kötetek készítésekor rendelkezésünkre állt, de most nem kaptuk meg. Ezért azokat az indikátorokat, melyek erre az adatbázisra épültek, most a KIR-STAT iskolai szintű adataira támaszkodva számoltuk ki, 2011-ig visszamenőleg is, az időbeli összehasonlíthatóság érdekében. Mivel jelen kötethez más adatbázist használtunk, mint korábban, az itt közölt idősorok az előző kötetekben szereplő adatokkal közvetlenül nem összevethetők.

Az országos kompetenciamérés adatai 2022-ig állnak rendelkezésre, de hiányzik a 2020-as adat, mivel abban az évben a koronavírus-járvány idején elrendelt iskolabezárások miatt a felmérésre nem került sor. A későbbi, 2021-es és 2022-es eredményekre feltehetően hatással voltak az iskolabezárások, valamint az, hogy 2022-ben a felmérés eszköze megváltozott: papír helyett immár számítógépen töltötték ki a tanulók a tesztek. Ez utóbbi évben az országos kompetenciamérés tanulói háttérkérdőívének kitöltöttségi aránya nagymértékben csökkent, a korábbi évekhez képest a felére, ami befolyásolhatta a tanulók családi háttere szerint mért különbségeket.

Az eredetileg 2021-re tervezett PISA-felmérést csak 2022-ben végezték el, így az előző mérés óta a megszokottól eltérően most nem három, hanem négy év telt el, ami szintén hatással lehetett az eredményekre.

Az adatsorok időbeli összehasonlíthatóságát befolyásoló változásokra az egyes indikátorok leírásánál is felhívjuk a figyelmet, esetenként az ábrákon is jelezzük, ha ilyen változás történt.

Az indikátorok jelentős része esetében az eddig megjelent kötetek adatai segítségével így is több mint húsz éves idősorok állíthatók össze, ami lehetőséget ad a hosszabb távú változások vizsgálatára.

Ha adathiány miatt egyes indikátorokat nem tudunk a középfokú szakképző iskolákra közölni, a leírások elején ezt mindenhol jelezzük. Ezekben az esetekben az indikátorok egy részénél a szakképző iskolák is szerepelnek a vonatkozó ábrákon, és az adattáblákban ezeket az adatokat is közöljük, de az adatsorok 2019-ben véget érnek, mivel az azt követő évekre nem álltak rendelkezésre adatok. Az indikátorok másik részénél csak akkor szerepelnek a középfokú szakképző iskolákra vonatkozó adatsorok, ha ebben a programtípusban elérhetőek a 2021. és 2022. évi adatok. Az érdeklődő olvasó a korábbi, 2019-ig terjedő adatokat megtalálhatja a 2021. évi indikátorkötetben. Azoknak az indikátoroknak az esetében, melyek értékeit tudtuk frissíteni a középfokú szakképző iskolákra, a vonatkozó ábrákon feltüntetett adatsorokban 2020-ban szakadás van, mert erre az évre nem állnak rendelkezésre ezen intézmények adatai. Értelemszerűen a közoktatás egészére közzétett, aggregált adatsorokban is hiány van 2020-ban ezen indikátoroknál, ugyanebből az okból.

Az indikátorrendszer alapszoportjain, felépítésén nem változtattunk a 2015. évi első kiadás óta. A következő négy alapszoportba rendeztük az indikátorokat a jelen kötetben is.

(A) KONTEXTUSINDIKÁTOROK

Ez a csoport olyan indikátorokat tartalmaz, melyek az iskolai eredményességet befolyásoló, de az oktatáspolitikai és az iskolák által nem befolyásolható társadalmi környezetet leíró mutatók. Benne van egyrészt egy demográfiai indikátor, amely az iskoláskorú népesség számának alakulását mutatja be. A népességszám alakulása a közoktatás iránti kereslet egyik legfontosabb meghatározója, amely oktatáspolitikai eszközökkel nem befolyásolható. A kontextusindikátorok második csoportja a tanulók társadalmi, gazdasági hátterének alakulását írja le, ami szintén adottságot jelent az oktatási rendszerben. Egyrészt a szegénységben vagy a különböző hátrányokkal élő óvodás- és iskoláskorúak arányát mutatja be, másrészt a potenciálisan a szülők korcsoportjához tartozó népesség társadalmi hátterét bemutató indikátorokat tartalmaz. A kontextusindikátorok alakulása hatással lehet az iskolai eredményességre, ezért az eredmények értelmezéséhez szükség van e változások figyelembevételére. Ugyanakkor felhívhatja az oktatáspolitikai döntéshozók figyelmét arra is, hogyan változik a tanulói közösségek összetétele, amihez az oktatási rendszernek alkalmazkodnia kell.

(B) RÁFORDÍTÁSINDIKÁTOROK

A pénzben mérhető és az egyéb ráfordításokat bemutató indikátorok. Olyan tényezőket írnak le, amelyek oktatáspolitikai eszközök segítségével befolyásolhatók. A ráfordításindikátorok első csoportjába a pénzügyi ráfordításokat mérő indikátorok tartoznak, ezek a folyó és beruházási ráfordítások, valamint az összes bérköltségek és a tanári bérköltségek alakulását írják le. A második csoportba tartozó mutatók a közoktatási rendszer emberi erőforrásairól adnak képet.

(C) FOLYAMATINDIKÁTOROK

Ez az indikátorcsoport annak jobb megértését segíti elő, hogy mi okozza az oktatás belső eredményeiben mutatkozó különbségeket. A folyamatindikátorok első csoportjába tartozó, a hozzáférést és részvételt leíró indikátorok egyrészt azt mutatják be, hogy a megfelelő korcsoportok

mekkora hányada vesz részt, tanul az egyes oktatási programokban, másrészt a közoktatási intézmények területi elérhetőségét vizsgálják, és a diákok területi mobilitásáról adnak képet. A folyamatindikátorok második csoportja az iskolarendszerben való továbbhaladást írja le. A harmadik csoport indikátorai többféle szempontból adnak képet a tanulási környezetről. Bemutatják az intézményhálózatot, a közoktatási rendszer egyenlőségét, és vizsgálják az oktatás minőségét.

(D) EREDMÉNYINDIKÁTOROK

Ez az indikátorcsoport az oktatási rendszer belső és külső eredményességét jellemzi. Az eredményindikátorok első csoportja a közoktatás közvetlen céljainak megvalósulását, a belső eredményeket, a tanulási teljesítmények, a standardizált mérések, a közoktatás és a felsőoktatás közötti átmenet alakulását követi nyomon, valamint azt mutatja be, hogy a felsőoktatásba jelentkező, illetve felvételt nyert tanulók mekkora hányadának van legalább egy középfokú nyelvvizsgálója. A külső eredményeket leíró indikátorok azt mérik, hogy milyen mértékben hasznosul a közoktatási rendszerben megszerzett tudás a képzési rendszeren kívül. Ezek a mutatók az iskolából a munkaerőpiacra történő átmenetről, a munkaerőpiaci sikerességről, a további képzésekben való részvételről adnak képet, valamint a fiatal, a közoktatási rendszerből nemrég kilépett korcsoportokra vonatkozó, az iskolázottság és a keresetek, illetve az iskolázottság és a munkaerőpiaci státusz közötti összefüggéseket jellemzik.

A 2023. évi kötetben is közlünk angol nyelvű összefoglalót és tartalomjegyzéket. A felhasznált adattáblák online elérhetőségét jelen kiadványban is megadjuk, magyar és angol nyelvű fejlécekkel is. Az egyes indikátorok leírását, az indikátorok értékeinek változását bemutató ábrákat követően az olvasó két internetes hivatkozást talál, melyek az adott indikátor értékeit bemutató táblázatokhoz vezetnek. Az első webcímről a magyar, a másodikról az angol nyelvű változat tölthető le Excel-táblázat formátumban.

A letölthető táblázatokban esetenként olyan bontásokban is szerepelnek az indikátorok, melyeket nem mutatunk be az indikátorok leírásában vagy a hozzájuk tartozó ábrákon, ezért az érdeklődő olvasónak érdemes a részletes adattáblákat is megtekintenie. Az indikátorok többségénél, illetve az adattáblákban az adatokat megadjuk programtípus, fenntartó, megye és településtípus szerint, valamint az általános iskolákra vonatkozó adatokat a halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) tanulók aránya szerinti három csoportba rendezve. Az alacsony HHH-arányú intézmények csoportjába azokat az iskolákat soroltuk, ahol a halmozottan hátrányos helyzetűek aránya az országos átlagnál kisebb, a magas HHH-arányú intézmények csoportjába azokat, ahol az arány az országos átlag 1–4-szerese, a nagyon magas HHH-arányú intézmények csoportjába pedig azokat, ahol a HHH tanulók aránya nagyobb az országos átlag négyszeresénél.

A kötetet, az előző kiadásokhoz hasonlóan, módszertani ismertető egészíti ki. A *Technikai útmutató „A közoktatás indikátorrendszere 2023”* című kiadványhoz közli a 2023. évi kötet minden egyes indikátorának számítási módját és az egyes indikátorokhoz felhasznált adatok pontos forrását.

A közoktatás indikátorrendszere 2023 című kiadványban szereplő számítások és leírások kizárólag a kötet szerzői: Hajdu Tamás, Hermann Zoltán, Horn Dániel, Hönich Heléna és Varga Júlia szellemi terméke. A használt adatokat a KRTK Adatbankja dolgozta fel.

Köszönetet kell mondanunk a Magyar Tudományos Akadémiának, melynek anyagi támogatása nélkül kötetünk nem jelenhetett volna meg.

(A) Kontextusindikátorok

A1. Demográfia

A demográfiai indikátor az oktatási rendszer jelenlegi, illetve jövőbeli résztvevőinek számáról nyújt információt, másképpen fogalmazva a keresleti oldal nagyságának változásait mutatja be. Az indikátor az óvodáskorú, a kötelező iskoláztatási korú, illetve a középiskolás korú népesség számát és arányát mutatja be.

A1.1. indikátor: Az óvodás- és iskoláskorú népesség számának változása

Az A1.1. indikátor az óvodáskorú és iskoláskorú népesség számának változását mutatja be három korcsoportra koncentrálva: (i) a 3–5 évesekre; (ii) a kötelező iskoláztatási korúakra (6–16 éves) és (iii) a középiskolás korúakra (14–20 éves).

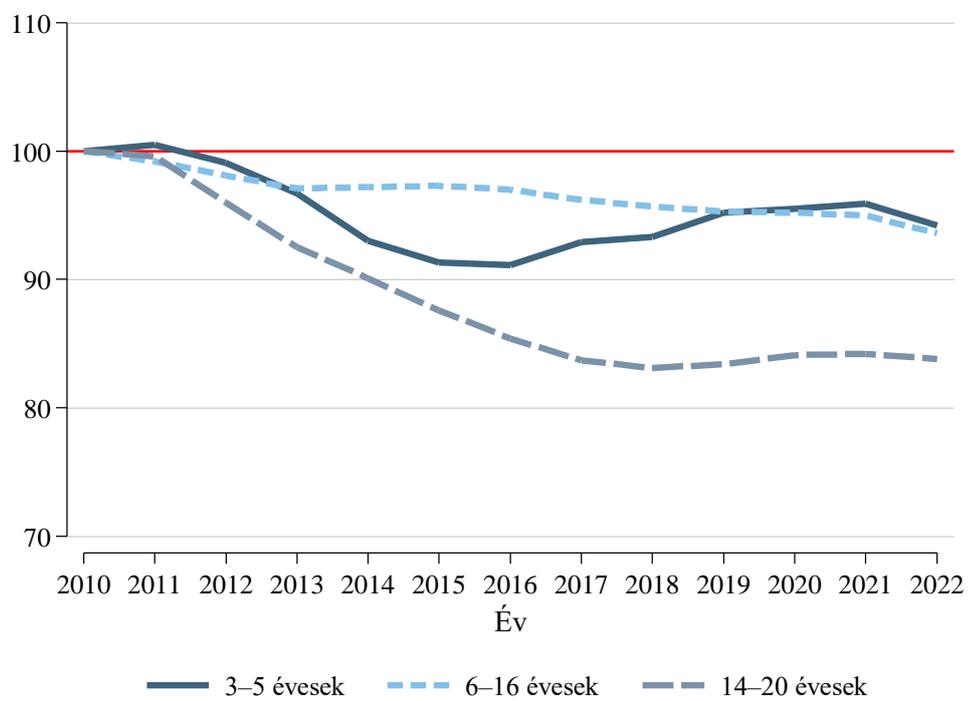
A 3–5 évesek száma az alapfokú oktatási intézmények iránti keresletet jelzi előre néhány évvel. Képet ad arról, hogy hányan kezdik meg a közeljövőben az általános iskolát. A 6–16 évesek száma az alap- és középfokú oktatás (közoktatás) iránti aktuális kereslet, míg a 14–20 évesek száma a középfokú oktatás iránti kereslet mértékét és változását tükrözi. Az indikátor a korcsoportok létszámában bekövetkezett változást mutatja be az előző évhez és egy bázisévhez (2010) viszonyítva.

A 3–5 évesek száma nagyjából 9 százalékkal csökkent a 2010 és 2022 közötti időszak első hat évében, majd 2021-ig egy enyhén növekvő trend figyelhető meg. 2022-ben kismértékben újra csökkent a 3–5 évesek száma (A1.1.1 és A1.1.2 ábra). 2022-ben 2010-hez viszonyítva közel 6 százalékkal kevesebb óvodáskorú gyermek élt Magyarországon. A megyénkénti létszámadatok szerint csak Pest és Győr-Moson-Sopron megyében nőtt érdemben (2–4 százalékkal) 2010 és 2022 között a 3–5 évesek száma (A1.1.3 ábra). A többi megyében változatlan létszám vagy kisebb-nagyobb mértékű csökkenés figyelhető meg. A legjelentősebb, közel 20 százalékos csökkenés Budapesten történt a vizsgált időszakban, de Baranya és Zala megyében is nagyjából 15 százalékkal elmaradt 2022-ben a 3–5 évesek száma a 2010. évi értéktől.

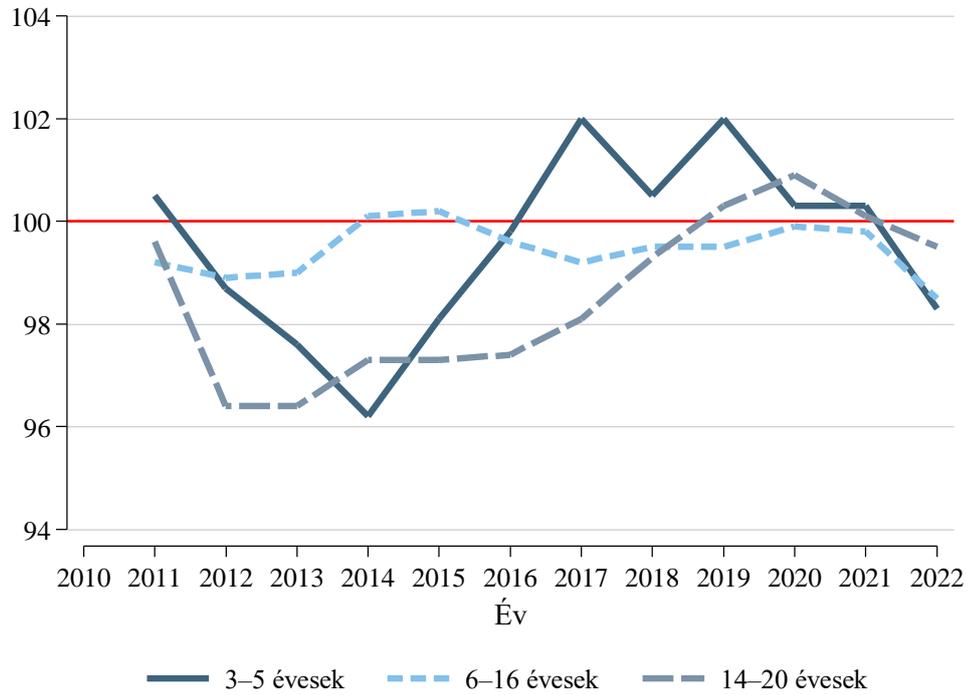
A 6–16 éves népesség száma 2010 és 2022 között szinte folyamatosan enyhén csökkent. Összességében az utóbbi tizenkét évben nagyjából 7 százalékkal lett alacsonyabb a kötelező iskoláztatási korú népesség száma. A vizsgált időszakban Pest és Győr-Moson-Sopron megyében, valamint Budapesten nőtt a 6–16 évesek száma. A megyék többségében 10–20 százalékkal kevesebb 6–16 éves élt 2022-ben, mint 2010-ben. A legjelentősebb, 20 százalékos meghaladó csökkenés Békés megyében történt.

A 14–20 évesek száma 2010 és 2018 között nagyjából 17 százalékkal csökkent Magyarországon, majd 2019-től érdemben nem változott. 2022-ben mintegy 16 százalékkal kevesebb 14–20 éves élt hazánkban, mint 2010-ben. Szinte minden megyében számottevően (10–30 százalékkal) kevesebb középiskolás korú élt 2022-ben, mint tizenkét évvel korábban, a kivételt Budapest, illetve Pest és Győr-Moson-Sopron megye jelenti, ahol csupán 2–6 százalékos csökkenés figyelhető meg. Békés, Tolna, Borsod-Abaúj-Zemplén, Somogy és Zala megyében történt a legnagyobb, 25 százalékos meghaladó mértékű csökkenés.

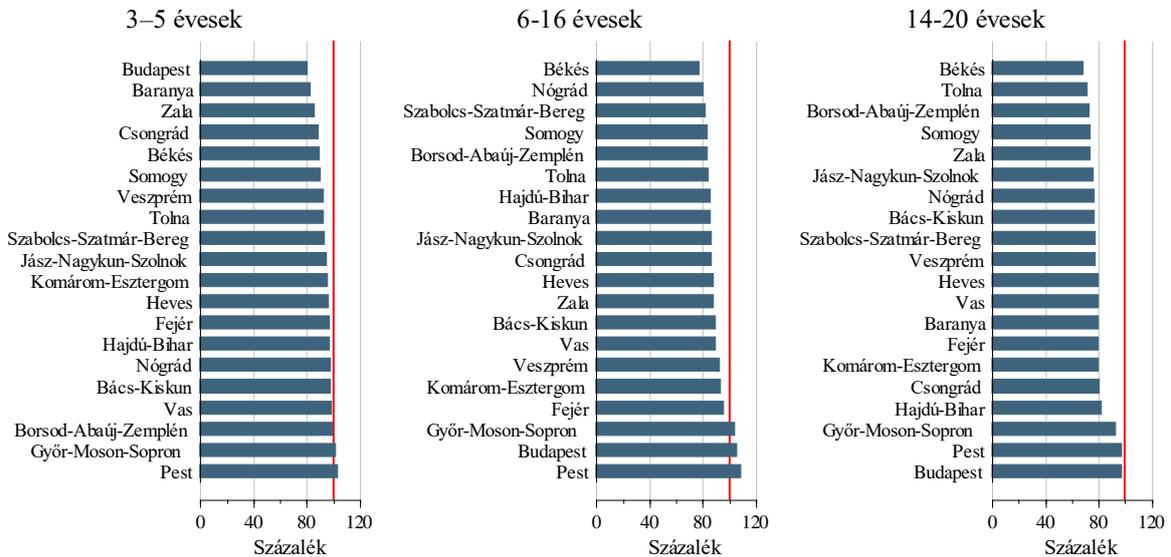
A1.1.1 ábra: A 3–5 évesek, a 6–16 évesek és a 14–20 évesek számának változása (2010–2022)
(2010=100%)

A1.1.2 ábra: A 3–5 évesek, a 6–16 évesek és a 14–20 évesek számának változása (2010–2022)
(előző év=100%)

A1.1.3 ábra: A 3–5 évesek, a 6–16 évesek és a 14–20 évesek számának változása megyék szerint (2010=100%), 2022

Az A1.1. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A1.1.xlsx>

Data of Indicator A1.1: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A1.1e.xlsx>

A2. A tanulók társadalmi-gazdasági háttere

A szegénységben vagy hátránnyal élő óvodás- és iskoláskorúak

A2.1. indikátor: A szegény háztartásban élő gyermekek aránya

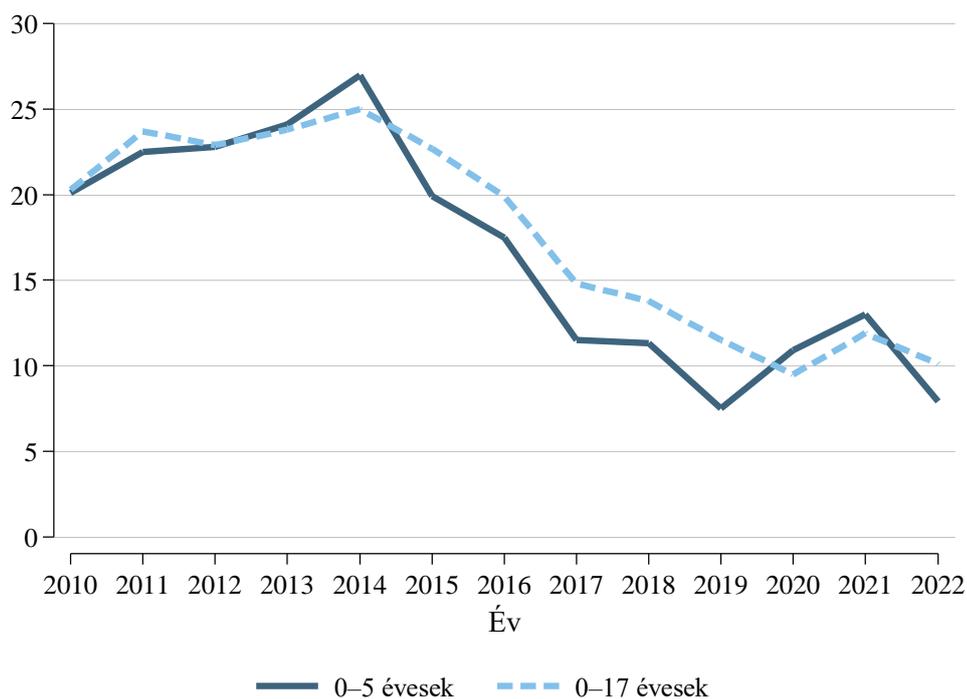
Szegény háztartásnak az ekvivalens (egy fogyasztási egységre jutó) jövedelem mediánjának 60 százaléka alatti jövedelemmel rendelkező háztartásokat tekintjük.² Szegény pedig az a gyermek, aki szegény háztartásban él. A szegénységi indikátorokat az Eurostat számítja a jövedelmekre és életkörülményekre vonatkozó európai adatfelvétel (EU-SILC) alapján. Az indikátort két korcsoportra, a 0–5 évesekre és a 0–17 évesekre vonatkozóan mutatjuk be.

2010 és 2014 között a 0–5 éves gyermekek közül a szegény háztartásban élők aránya 7 százalékponttal emelkedett, 20-ról 27 százalékra (A2.1.1 ábra). Ehhez hasonló időbeli trend rajzolódik ki a 0–17 éves korcsoportban is. 2014 után néhány év alatt mindkét indikátor értéke igen alacsony szintre esett vissza. 2022-ben a 0–5 éves korcsoportban 8 százalék, míg a 0–17 évesek esetében 10 százalék körüli volt a szegény háztartásban élők aránya.

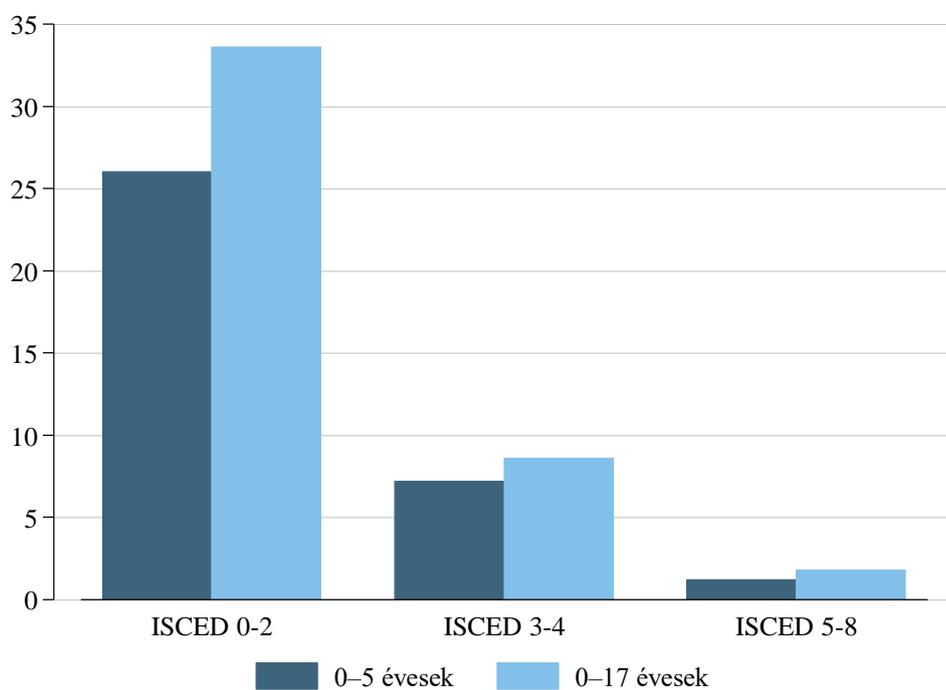
A jövedelmi szegénység és a szülők iskolai végzettsége között erős kapcsolat áll fenn. Minél alacsonyabb végzettségűek a szülők, annál nagyobb az esélye annak, hogy egy 0–5 vagy 0–17 éves gyermek szegény háztartásban nő fel. Az alapfokú végzettségű (ISCED 0–2) szülők gyermekeinek nagyjából 25–35 százaléka élt jövedelmi szegénységben 2022-ben, míg a közép- (ISCED 3–4) és felsőfokú (ISCED 5–8) végzettségű szülők gyermekeinél ez az arány sorrendben 7-8 és 1-2 százalék körüli (A2.1.2 ábra).

² A háztartások eltérő létszámát és összetételét figyelembe vevő átskálázás során az első 14 éves vagy idősebb családtag 1 fogyasztási egységnek számít, minden további 14 éves vagy idősebb családtag 0,5 értékkel, míg a 0–13 éves családtagok 0,3 értékkel esnek számításba.

A2.1.1 ábra: A szegény háztartásban élő gyermekek százalékaránya (2010–2022)

A2.1.2 ábra: A szegény háztartásban élő gyermekek százalékaránya a szülők iskolai végzettsége szerint (2022)

Az A2.1. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A2.1.xlsx>

Data of Indicator A2.1: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A2.1e.xlsx>

A2.2. indikátor: A hátrányos helyzetű (HH) tanulók aránya

A2.3. indikátor: A halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) tanulók aránya

A hátrányos helyzetű (HH) és halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) tanulók aránya 2010 és 2022 között folyamatosan csökkent (A2.2.1 ábra). A csökkenés döntő része 2012 és 2014 között történt, és elsősorban a HH és HHH kategóriákba sorolás követelményeinek szigorításával magyarázható. 2013. szeptember 1-jétől a HH és HHH tanulók jogszabályi meghatározása megváltozott, az új szabályozás szigorúbb feltételeket támasztott a HH/HHH kategóriákba soroláshoz (a hatályos szabályozást az I. szövegdobozban mutatjuk be). Az adminisztratív változáson túl is megfigyelhető azonban egy trendszerű, ugyanakkor enyhe mértékű csökkenés. 2022-ben a közoktatásban részt vevők között a HH kategóriába tartozók aránya 9 százalék, míg a HHH kategóriába tartozóké 5 százalék volt.

I.

A HH és a HHH kategória

Az 1997. évi XXXI. törvény szerint hátrányos helyzetű az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek, aki esetében az alábbi körülmények közül egy fennáll:

- a) a gyermeket nevelő mindkét szülő, a gyermeket egyedül nevelő szülő vagy a gyám legfeljebb alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezik,*
- b) a gyermeket nevelő szülők bármelyike vagy a gyám aktív korúak ellátására jogosult, vagy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésének időpontját megelőző 16 hónapon belül legalább 12 hónapig álláskereső volt,*
- c) szegregátumnak nyilvánított lakókörnyezetben vagy félkomfortos, komfort nélküli vagy szükséglakásban, illetve olyan lakáskörülmények között él, ahol korlátozottan biztosítottak az egészséges fejlődéséhez szükséges feltételek.*

Halmozottan hátrányos helyzetű

- a) az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek, aki esetében a hátrányos helyzetet meghatározó körülmények közül legalább kettő fennáll,*
- b) a nevelésbe vett gyermek,*
- c) az utógondozói ellátásban részesülő és tanulói vagy hallgatói jogviszonyban álló fiatal felnőtt.*

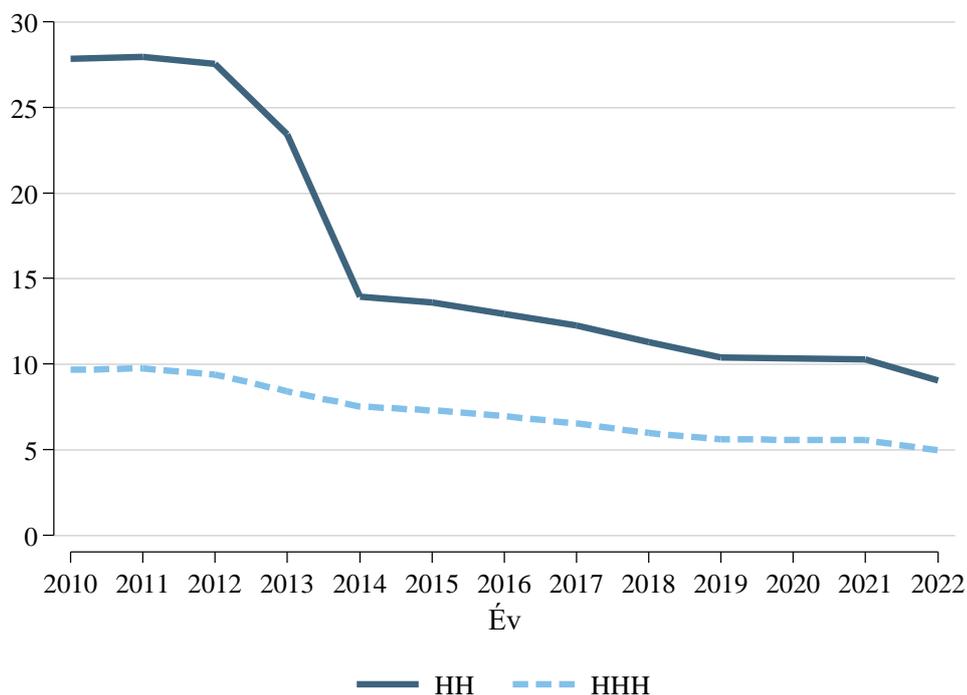
Programtípusok szerint jelentős különbségeket látunk a HH és HHH tanulók arányában. 2022-ben az alapfokú képzésben (1–8. évfolyam) részt vevők esetében az általános iskolai képzésben 11,7 százalék volt a HH tanulók aránya, míg a 6 és 8 osztályos gimnáziumokban mindössze 0,3 százalék (A2.2.2 ábra). A HHH tanulók arányában is ehhez hasonló mértékű a különbség. A középfokú képzésben részt vevők

esetében az érettségit nem adó szakképzésben a legmagasabb a HH tanulók aránya (16,7 százalék), míg a 6 és 8 osztályos gimnáziumokban a legalacsonyabb (0,2 százalék). A HHH tanulók aránya az érettségit nem adó szakképzésben részt vevők körében 10,5 százalék, míg az érettségit adó képzésekben ennél jóval alacsonyabb, a szakképzés esetében 1,7 százalék, a 4 osztályos gimnáziumok esetében pedig 0,8 százalék.

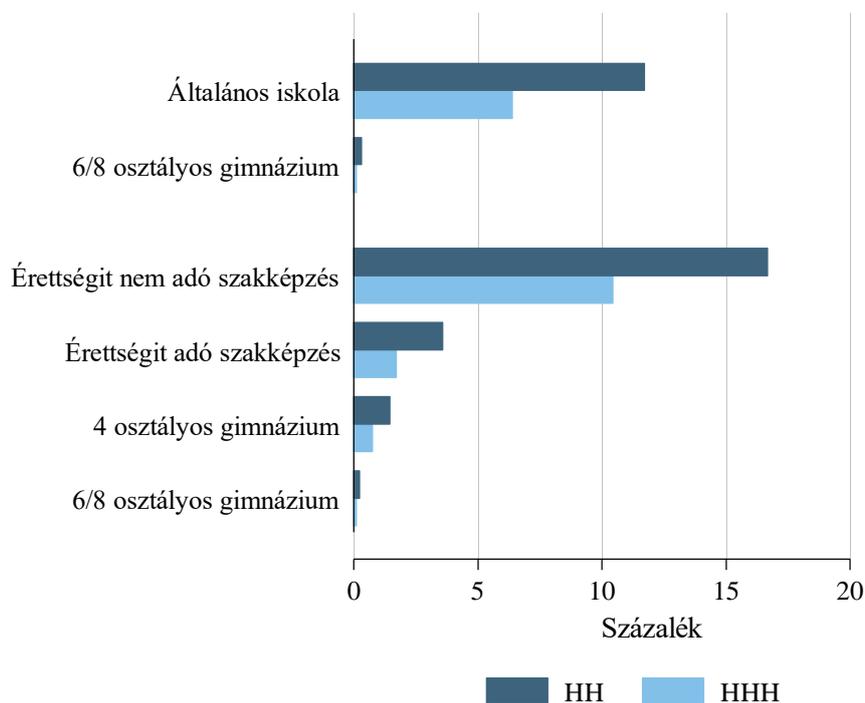
A földrajzi különbségeket vizsgálva az 1–8. évfolyamos HH tanulók arányában azt látjuk, hogy míg Budapesten, Pest megyében és számos nyugat-magyarországi megyében (Győr-Moson-Sopron, Veszprém, Vas és Komárom-Esztergom) 5 százalék alatti volt az arányuk 2022-ben, addig a keleti és északkeleti megyékben nem ritka a 25 százalék körüli vagy afeletti érték sem (A2.2.3 ábra). Ugyanígy a HHH tanulók arányában nem ritka akár a nagyságrendi különbség sem a nyugati és északkeleti megyék között.

Településtípusok szerint is számottevő különbség mutatkozik az indikátorok értékében (A2.2.4 ábra). Az alapkú oktatásban részt vevők között a községekben tanulók 23,4 százaléka a HH és 12,7 százaléka a HHH kategóriába tartozott 2022-ben. Ezzel szemben Budapesten és a megyeszékhelyeken ezek az arányok mindössze néhány százalékot érnek el.

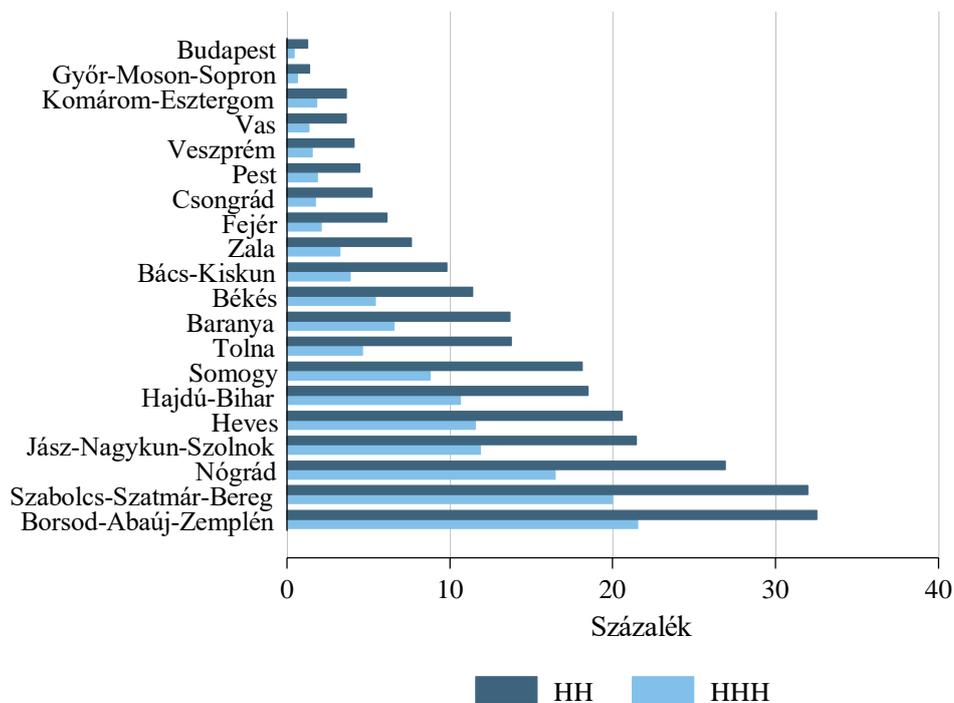
A2.2.1 ábra: A hátrányos helyzetű (HH) és halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) tanulók százalékaránya (2010–2022)

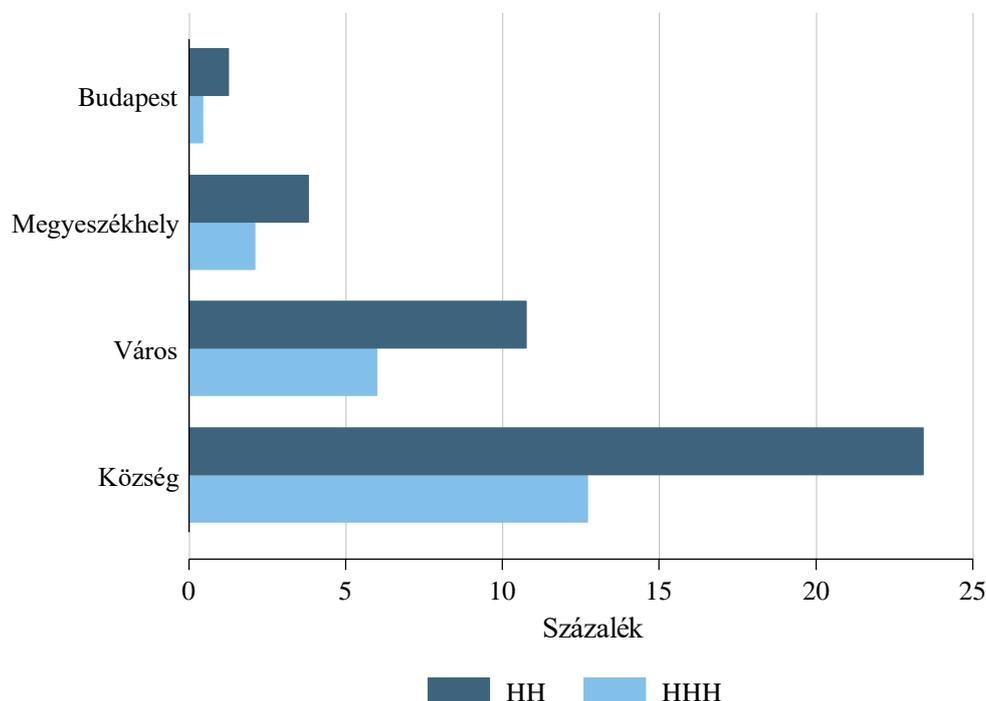
A2.2.2 ábra: A hátrányos helyzetű (HH) és halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) tanulók százalékaránya programtípusok szerint (2022)

A2.2.3 ábra: A hátrányos helyzetű (HH) és halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) tanulók százalékaránya az alapfokú oktatásban megyék szerint (2022)

A2.2.4 ábra: A hátrányos helyzetű (HH) és halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) tanulók százalékaránya az alapfokú oktatásban településtípus szerint (2022)

Az A2.2. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A2.2.xlsx>

Az A2.3. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A2.3.xlsx>

Data of Indicator A2.2: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A2.2e.xlsx>

Data of Indicator A2.3: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A2.3e.xlsx>

A2.4. indikátor: A veszélyeztetett tanulók aránya

Az indikátor a tanító, illetve az osztályfőnök megítélése szerint a családi körülmények miatt veszélyeztetett (alultáplált, otthoni bántalmazásnak kitett, elhanyagolt, drogfüggőség tüneteit mutató) tanulók arányát mutatja. Az indikátor értékét a szakképzés esetében az adatgyűjtés változása miatt csak 2019-ig ismerjük.

Programtípusok szerint vizsgálva az indikátort azt látjuk, hogy a veszélyeztetett tanulók aránya mindenfajta iskolai képzésben alapvetően csökkenő tendenciát mutat a vizsgált időszakban (A2.4.1 ábra). Az általános iskolai tanulók esetében 2010 és 2022 között nagyjából 3 százalékponttal, 6,9-ről 3,8 százalékra csökkent a veszélyeztetett tanulók aránya. A gimnáziumi tanulók esetében pedig ez az arány az időszak elején megfigyelhető 2 százalék körüli értékről fél százalékra esett vissza.

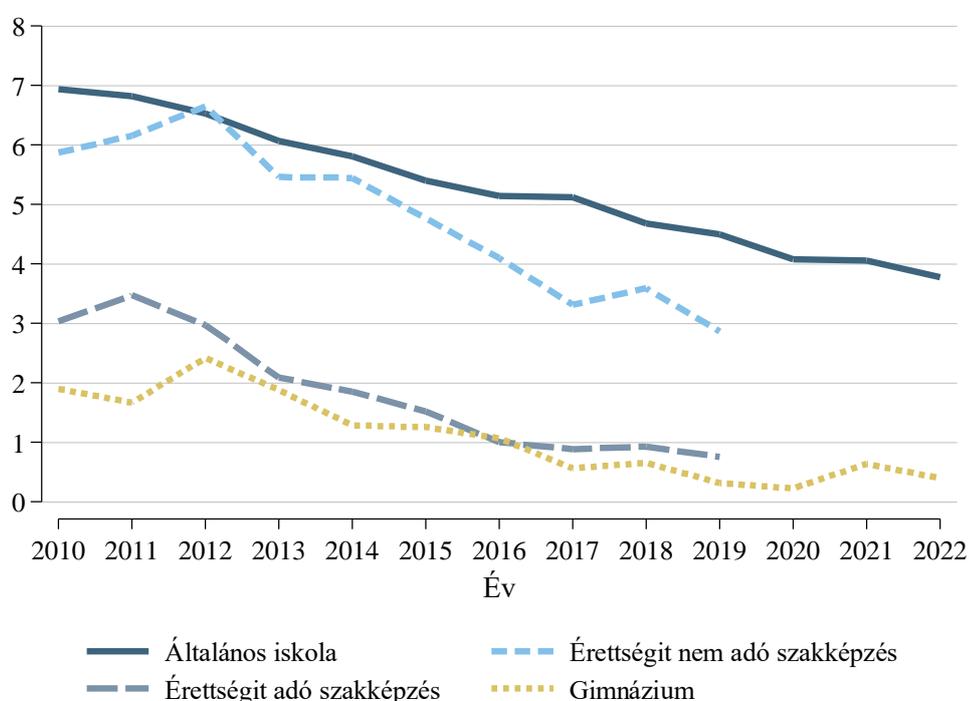
Az általános iskolában tanulókat településtípus szerint vizsgálva azt látjuk, hogy 2022-ben Budapesten volt a legmagasabb a veszélyeztetett tanulók aránya: 5,6 százalék (A2.4.2 ábra). A másik három településtípus esetében ugyanakkor a települési hierarchiában felfelé haladva csökken az indikátor

értéke. Összességében a veszélyeztetett tanulók aránya az általános iskolások körében a megyeszékhelyeken a legalacsonyabb (2 százalék).

Az iskolai HHH-arány szerinti bontás arra mutat rá, hogy azokban az általános iskolákban, ahol a HHH tanulók aránya nagyon magas, a veszélyeztetett tanulók aránya 12 százalék feletti (A2.4.3 ábra). Ezzel szemben azokban az iskolákban, ahol a HHH tanulók aránya alacsony, a veszélyeztetett tanulók aránya is csupán 2,6 százalék.

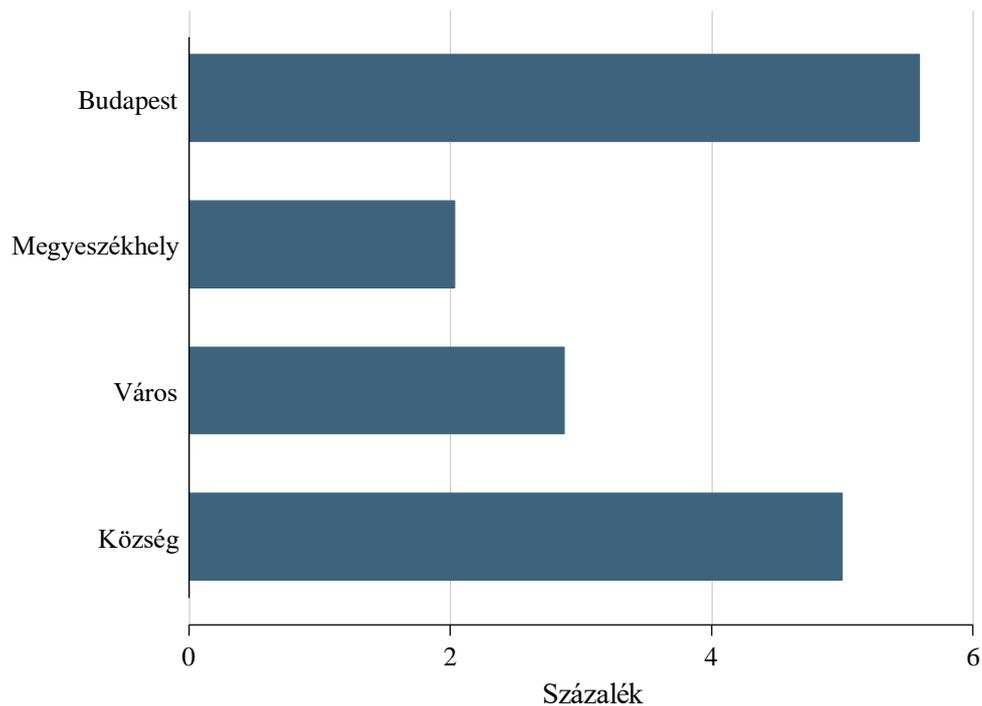
Az általános iskolában tanulókat fenntartók szerint vizsgálva azt látjuk, hogy a veszélyeztetett tanulók aránya 2022-ben az állami, illetve önkormányzati fenntartású intézményekben volt a legmagasabb, 4,2 százalék, míg az egyházi és az egyéb fenntartásúakban sorrendben 2,1, illetve 2,3 százalék volt az indikátor értéke (A2.4.4 ábra).

A2.4.1 ábra: A veszélyeztetett tanulók százalékaránya programtípusok szerint (2010–2022)

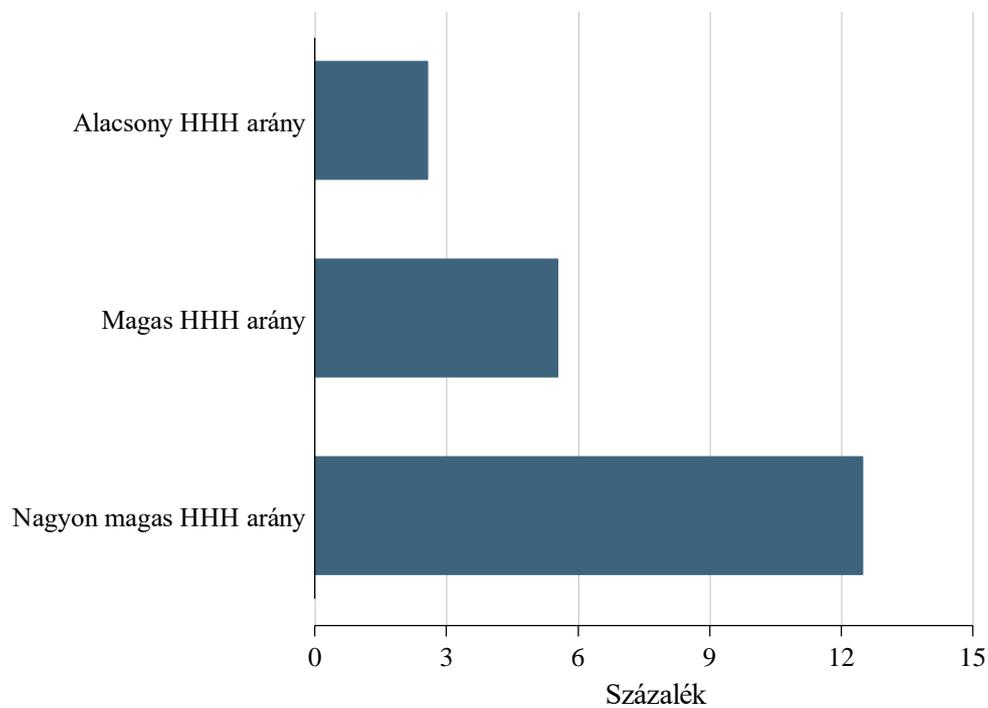

Megjegyzés: A 6 és 8 osztályos gimnáziumokban tanulók a gimnáziumi képzésnél szerepelnek.

A2.4.2 ábra: A veszélyeztetett tanulók százalékaránya az általános iskolák tanulói körében településtípus szerint (2022)

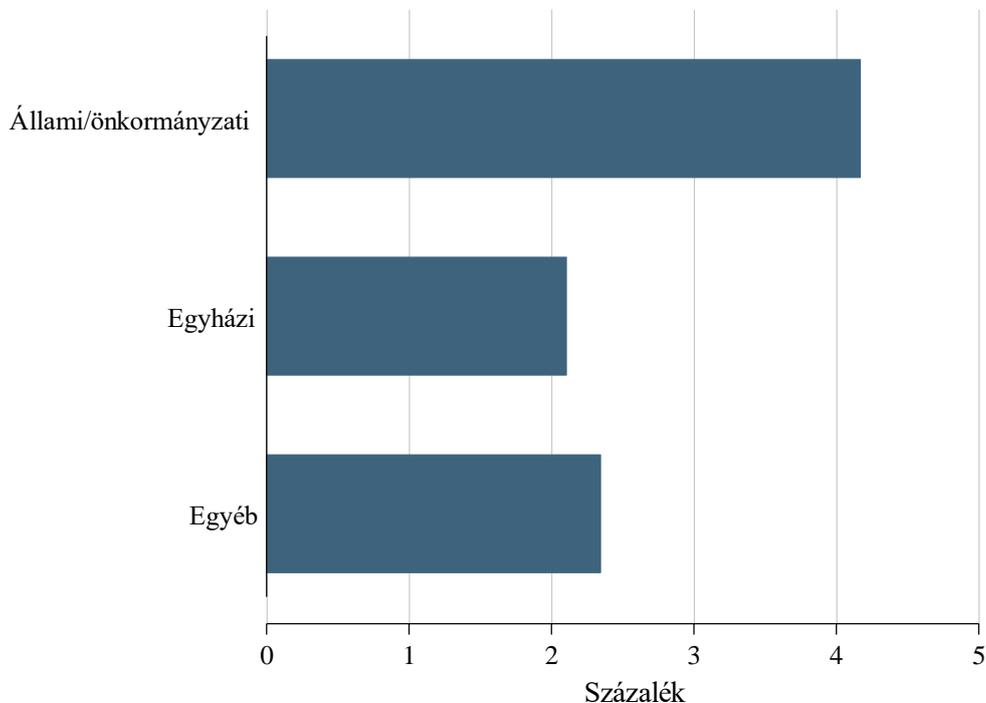

A2.4.3 ábra: A veszélyeztetett tanulók százalékaránya az általános iskolák tanulói körében az iskola HHH tanulói aránya szerint (2022)

Megjegyzés: alacsony HHH-arány = az országos átlag alatti, magas = az országos átlag 1–4-szerese, nagyon magas = az országos átlag 4-szeresénél magasabb.

A2.4.4 ábra: A veszélyeztetett tanulók százalékaránya az általános iskolák tanulói körében fenntartó szerint (2022)

Az A2.4. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A2.4.xlsx>

Data of Indicator A2.4: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A2.4e.xlsx>

A2.5. indikátor: A sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók aránya

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény szerint sajátos nevelési igényű az a tanuló, aki mozgásszervi, érzékszervi (látási, hallási), értelmi vagy beszéd fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartás-szabályozási zavarral) küzd.

Az alapfokú képzésben (1–8. évfolyam) részt vevők körében a sajátos nevelési igényű tanulók aránya 2010 és 2022 között egyenletes ütemben 6,7-ről 8,1 százalékra nőtt (A2.5.1 ábra). A középfokú oktatásban ugyanebben az időszakban 3,9-ről 6,8 százalékra nőtt az SNI tanulók aránya.

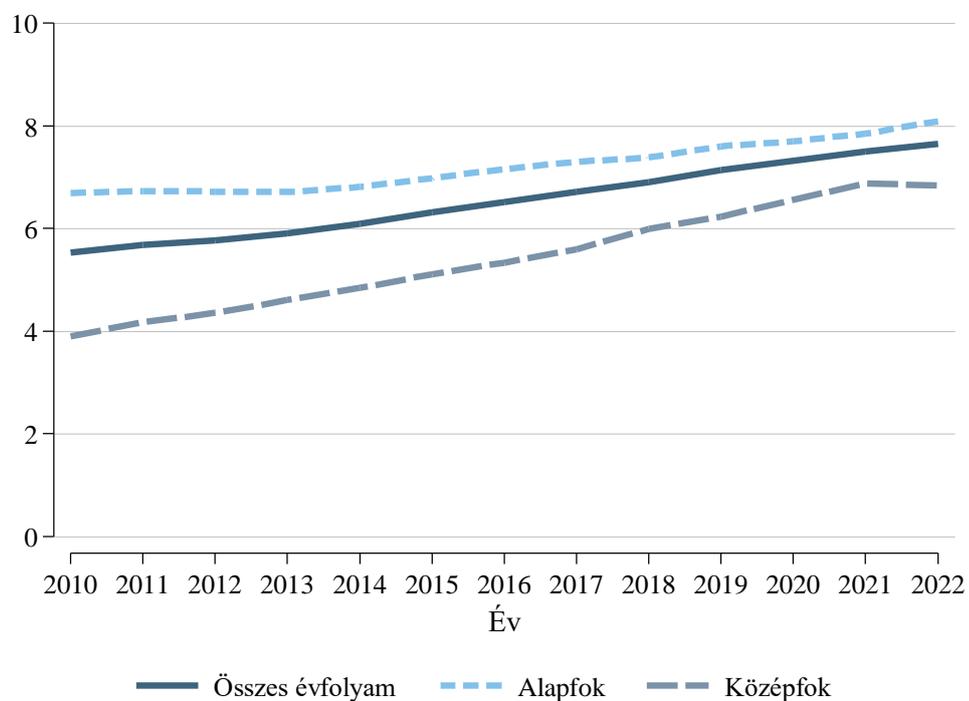
Programtípusok szerint vizsgálva az indikátor értékeit azt láthatjuk, hogy az 1–8. évfolyamosok közül az általános iskolai képzésben részt vevők 8,3 százaléka volt SNI tanuló 2022-ben, míg a 6 és 8 osztályos gimnáziumok tanulói körében ez az arány csak 1,1 százalék (A2.5.2 ábra). A középiskolások körében az érettségit nem adó szakképzésben részt vevők nagyjából ötöde (22,2 százalék) volt SNI tanuló, míg az

érettségit adó szakképzésben 5,3 százalék, a 4 osztályos gimnáziumokban pedig 2,6 százalék volt az arányuk.

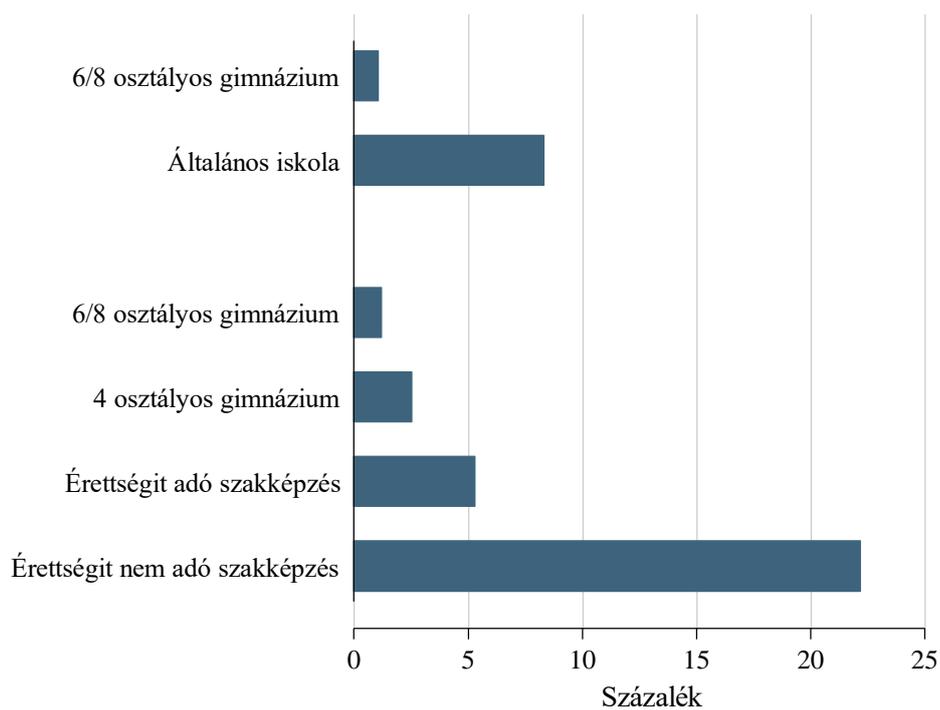
Az alapfokú képzésre járók körében településtípus szerint mérsékeltek az eltérések (A2.5.3 ábra). A budapesti iskolákban kissé alacsonyabb, 7,2 százalék az SNI tanulók aránya, de ez csupán nagyjából 1 százalékponttal marad el a városi és községi iskolák SNI tanulói arányától.

Ugyanakkor ha az alapfokú képzést nyújtó iskolákat a HHH tanulók aránya szerint vizsgáljuk, számottevő különbségek mutatkoznak (A2.5.4 ábra). Azokban az iskolákban, ahol a HHH tanulók aránya magas vagy nagyon magas, az SNI tanulók aránya 13-14 százalék körüli, míg ahol a HHH tanulók aránya alacsony, az SNI tanulók aránya is alacsonyabb, 6,7 százalék.

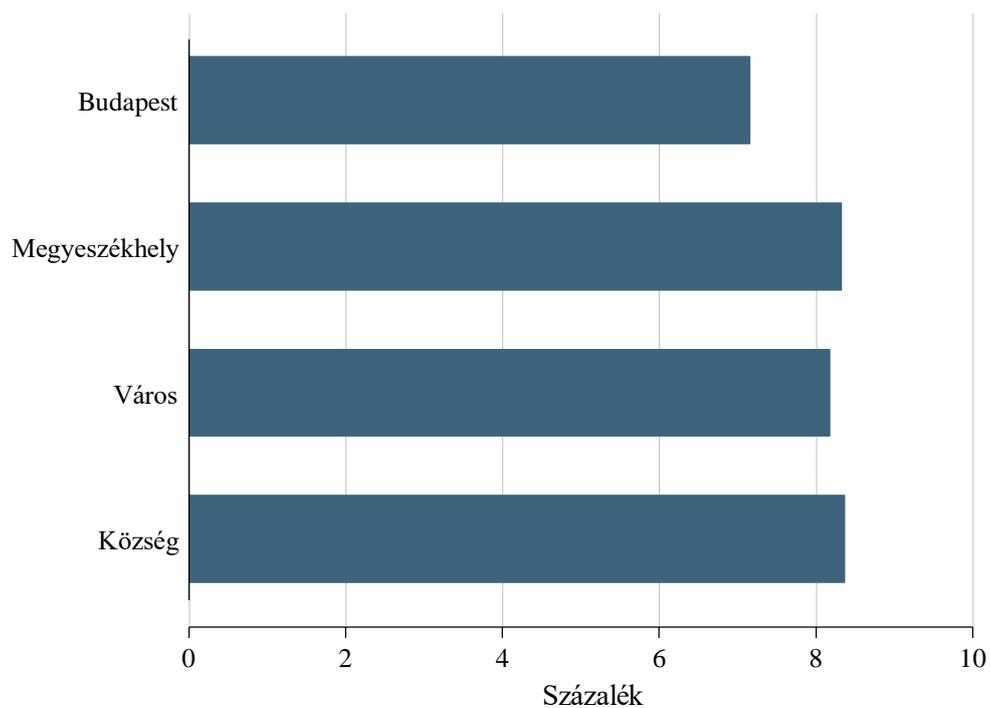
A2.5.1 ábra: A sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók százalékaránya (2010–2022)

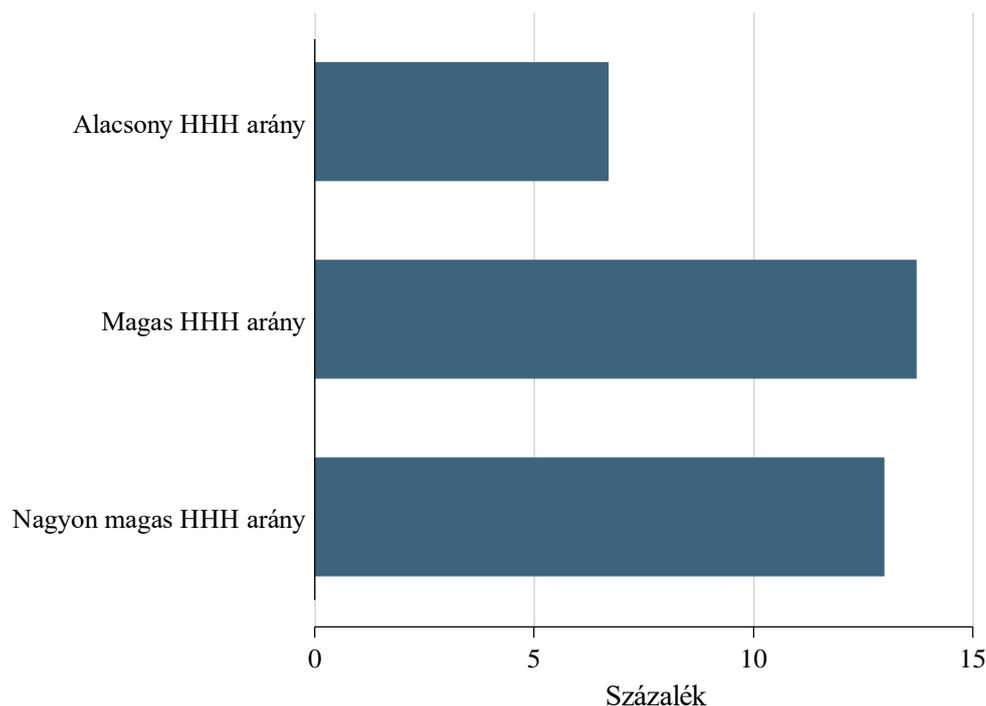
A2.5.2 ábra: A sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók százalékaránya programtípusok szerint (2022)

A2.5.3 ábra: A sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók százalékaránya településtípus szerint (alapfokú képzés) (2022)

A2.5.4 ábra: A sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók százalékaránya a HHH tanulók aránya szerint (alapfokú képzés) (2022)

Megjegyzés: alacsony HHH arány = az országos átlag alatti, magas = az országos átlag 1–4-szerese, nagyon magas = az országos átlag 4-szeresénél magasabb.

Az A2.5. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A2.5.xlsx>

Data of Indicator A2.5: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A2.5e.xlsx>

A2.6. indikátor: A pszichés fejlődési zavarral élő tanulók aránya

A pszichés fejlődési zavar többféle fejlődési rendellenesség összefoglaló elnevezése. Magában foglalja a súlyos tanulási zavarral élő, diszlexiás, diszgráfiás vagy diszkalkuliás tanulókat, illetve a súlyos fejlődési zavarral és a súlyos magatartási zavarral élőket is. A hivatalos oktatásstatisztika csak 2012 óta rögzíti az arányukat ilyen bontásban. Előtte a beilleszkedési, tanulási és magatartási zavarokat a feltételezhető okok, az organikus okra vissza-, illetve vissza nem vezethető rendellenességek, és nem a megfigyelhető tünetek alapján rögzítették.

A pszichés fejlődési zavarral élőket mint sajátos nevelési igényű (SNI) tanulókat rögzíti a statisztika. Egy tanulót azonban adott esetben több tünet alapján is sajátos nevelési igényűnek lehet diagnosztizálni. A hivatalos statisztika azonban egy tanulót csak egyszer rögzít, a legsúlyosabb tünet alapján. Vagyis ez az indikátor a pszichés fejlődési zavarral élő tanulók arányának alsó becslését adja. A valós arányok ennél feltehetően nagyobbak.

A KIR-STAT és SZIR-STAT bevezetőben is említett problémái miatt a 2020-as és 2021-es évekre sajnos nem tudunk minden iskolatípusra, így a teljes országos átlagra sem adatokat közölni. A KIR-STAT által lefedett iskolatípusokra, azaz az óvodára, az általános iskolára és a gimnáziumra az adatsor töretlen,

de a szakképző intézményekre 2019 után csak 2022-re tudunk adatokat közölni, ráadásul sajnos ezeket sem minden bontásban.

Az A2.6.1 ábra azt mutatja, hogy a pszichés fejlődési zavarral élő tanulók aránya az elmúlt évtizedben folyamatosan emelkedett. 2012 és 2019 között 2,1-ről 3,1 százalékra nőtt az összes tanuló körében, és 2022-re már elérte a 3,4 százalékot. Az SNI tanulók körében 44-ről 52 százalékra nőtt 2019-re, és bár 2022-ben ez a relatív növekedés megállt, ez csak annak köszönhető, hogy az SNI tanulók aránya nagyobb mértékben emelkedett.

Az A2.6.2 ábra évfolyamonként mutatja a pszichés fejlődési zavarral élő tanulók arányát. Jól látható, hogy az általános iskolában, az 1–8. évfolyamig folyamatosan nő a diagnosztizált tanulók aránya, míg a 8. és 9. évfolyam között jelentős csökkenés mutatkozik. Vagyis a középfokú oktatásban részt vevők közül jóval kevesebb tanulót diagnosztizálnak pszichés fejlődési zavarral, mint az alapfokú oktatásban részt vevők közül.

Az A2.6.3 ábra a pszichés fejlődési zavar kategóriáit mutatja súlyos tanulási, figyelem- és magatartási zavar bontásban (sajnos a bontásokat csak 2019-ig tudtuk megadni). A leggyakoribb megfigyelhető pszichés fejlődési zavar a súlyos tanulási zavar. A diszlexiás, diszgráfiás és diszkalkuliás tanulók aránya 2012 és 2019 között 1,75-ről 2,5 százalékra nőtt az összes tanuló körében. A súlyos figyelemzavarral és a súlyos magatartási zavarral élő tanulók aránya az elmúlt években jelentősen nem változott, és az összes tanuló körében nagyon alacsony volt, jóval 1 százalék alatti (átlagosan 0,27, illetve 0,16 százalék).

Az A2.6.4, A2.6.6 és A2.6.8 ábrák az egyes kategóriák megoszlását mutatják programtípusonként az összes tanuló körében, 2019 és 2022 között csak az általános iskolákra és gimnáziumokra. Az A2.6.5, A2.6.7 és A2.6.9 ábrák pedig a pszichés fejlődési zavarral élő lányok arányát mutatják az összes lány tanuló körében. Jól látható, hogy a pszichés fejlődési zavar minden alkategóriájában az érettségit nem adó szakképzésben és különösen a Híd programban vannak leginkább fejlődési zavarral élő tanulók.

A súlyos tanulási zavar (diszlexia, diszgráfia és diszkalkulia) esetében az általános iskola arányai megegyeznek a középiskolák átlagos arányaival, ami egyrészt arra utal, hogy a fejlődési zavarokat már az alapfokú oktatás időszakában diagnosztizálták, másrészt azt mutatja, hogy a tanulási zavarral élő tanulók jellemzően az érettségit nem adó szakképzésben, illetve a Híd programban tanulnak tovább (lásd A2.6.4 ábra). A lányok esetében ugyanez lehet érvényes (lásd A2.6.5 ábra), bár valamivel alacsonyabb szinten.

A súlyos figyelemzavarral (A2.6.6 ábra), illetve a súlyos magatartási zavarral élő tanulók (A2.6.8 ábra) aránya az általános iskolában sokkal magasabb, mint az érettségit adó középfokú oktatási intézményekben. Ez arra utal, hogy a figyelemzavarral élő tanulók sokkal kisebb arányban tanulnak tovább érettségit adó képzésben, valamint hogy a fejlődési zavarokat már nem diagnosztizálják az érettségit adó középiskolákban, illetve nem ezeket a fejlődési zavarokat diagnosztizálják. Fontos azonban megjegyezni, hogy a figyelemzavarral és a magatartási zavarral élő tanulók aránya az összes tanuló körében nagyon alacsony, így az ábrán nagyobbak tűnő elmozdulások is csupán apró, jóval 1 százalék alatti mozgásokat mutatnak (lásd A2.6.7 és A2.6.9 ábrák).

Az A2.6.10–A2.6.14-es ábrák a pszichés fejlődési zavarral élő tanulók arányát mutatják fenntartó és iskolatípus szerint. Óvodák, általános iskolák és gimnáziumok esetében az „egyéb” fenntartású

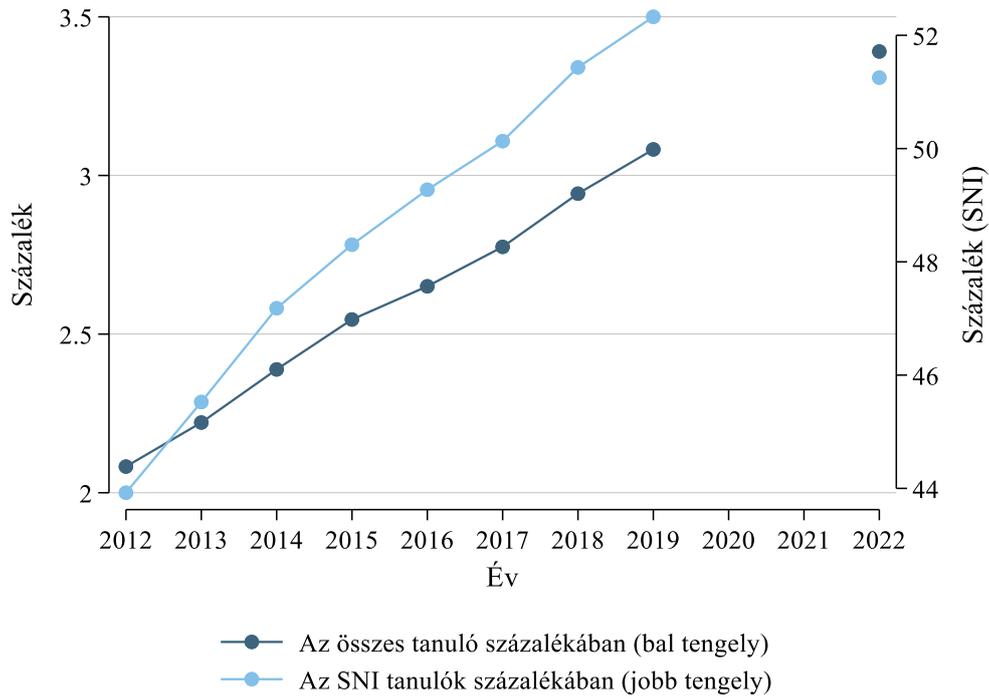
intézményekben sokkal magasabb a pszichés fejlődési zavarral élő tanulók aránya, mint az állami és az egyházi fenntartásúakban, bár a vizsgált időszak végére közeledtek egymáshoz az arányok. Az érettségit nem adó szakképzés esetében az időszak elején még nem ez a mintázat érvényesült, sőt 2022-ben az egyéb fenntartású érettségit nem adó szakképzésben volt a legalacsonyabb a pszichés fejlődési zavarral élő tanulók aránya. Az érettségit adó szakképzés esetében azonban, hasonlóan a gimnáziumokhoz, 2022-re már az egyéb fenntartókhoz tartozó iskolákban volt a legnagyobb az arány.

Az A2.6.15 ábra megyei bontásban mutatja a pszichés fejlődési zavarral élő gyermekek és tanulók arányát (az országos átlagot a piros egyenes jelzi). Bár a megyék közötti különbségek jelentősek, a nyugati – jellemzően fejlettebb – megyékben nem kisebb a pszichés fejlődési zavarral élők aránya, mint a keleti megyékben. A vizsgált években jellemzően Csongrád-Csanád és Bács-Kiskun megyében volt magas az arány, míg Heves, Nógrád, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar megyében alacsony.

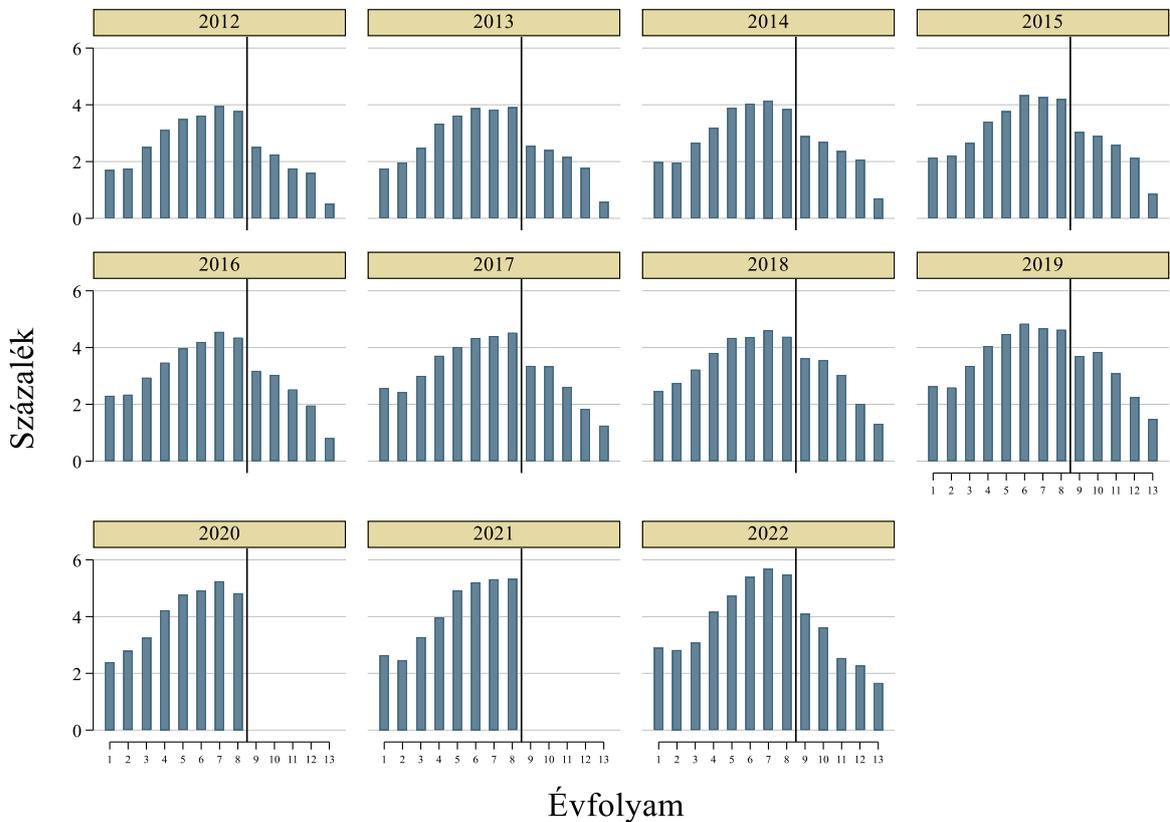
Településtípus szerint (lásd A2.6.16 és A2.6.17 ábrák) a falusi általános iskolákban a legmagasabb az arány, míg Budapesten a legalacsonyabb, azonban érdekes módon a megyeszékhelyeken átlagosan magasabb, mint a többi városban.

Az A2.6.18 ábra a pszichés fejlődési zavarral élő tanulók arányát az iskolai HHH-arány szerinti bontásban mutatja az általános iskolákban. Érdekes módon azokban az iskolákban, ahol átlag feletti, de nem kiemelkedően magas a HHH tanulók aránya (azaz az átlag négyszeresénél kisebb), ott magasabb a pszichés fejlődési zavarral élő tanulók aránya, mint az átlagos iskolákban. Ahol azonban a HHH tanulók aránya kiemelkedően magas (az átlag négyszeresénél is magasabb), ott a pszichés fejlődési zavarral élő tanulók aránya alacsonyabb, mint az átlagos iskolákban. Ez feltehetően azért van így, mert itt már a fejlődési zavar diagnosztizálását sem végzik el, így a statisztikába került tanulók aránya is alacsonyabb lesz.

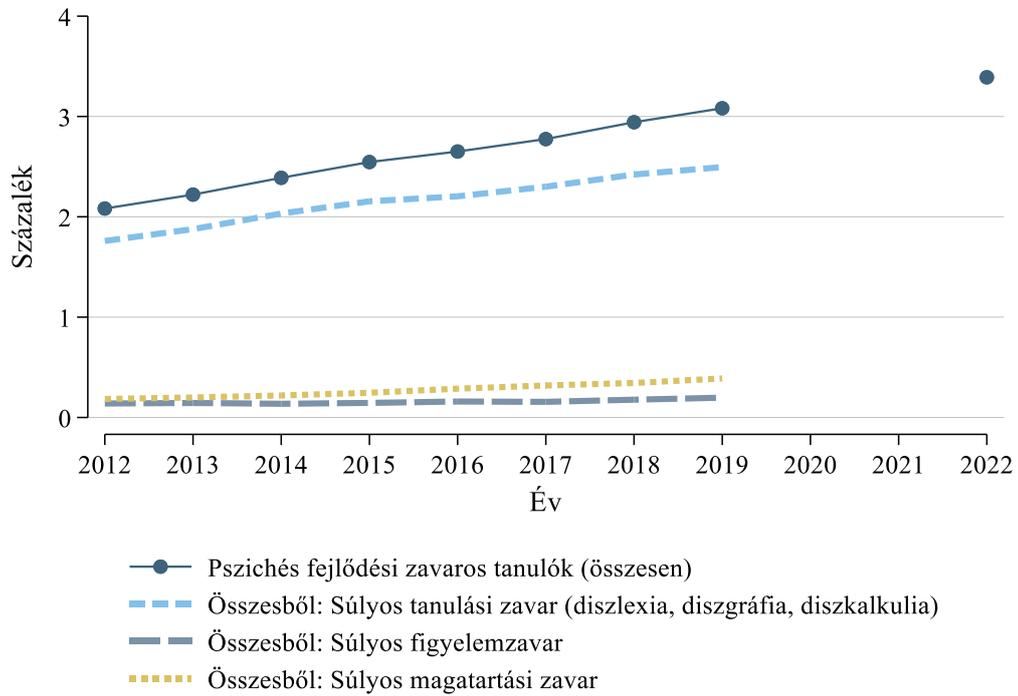
A2.6.1 ábra: A pszichés fejlődési zavarral élő tanulók százalékaránya (2012–2022)

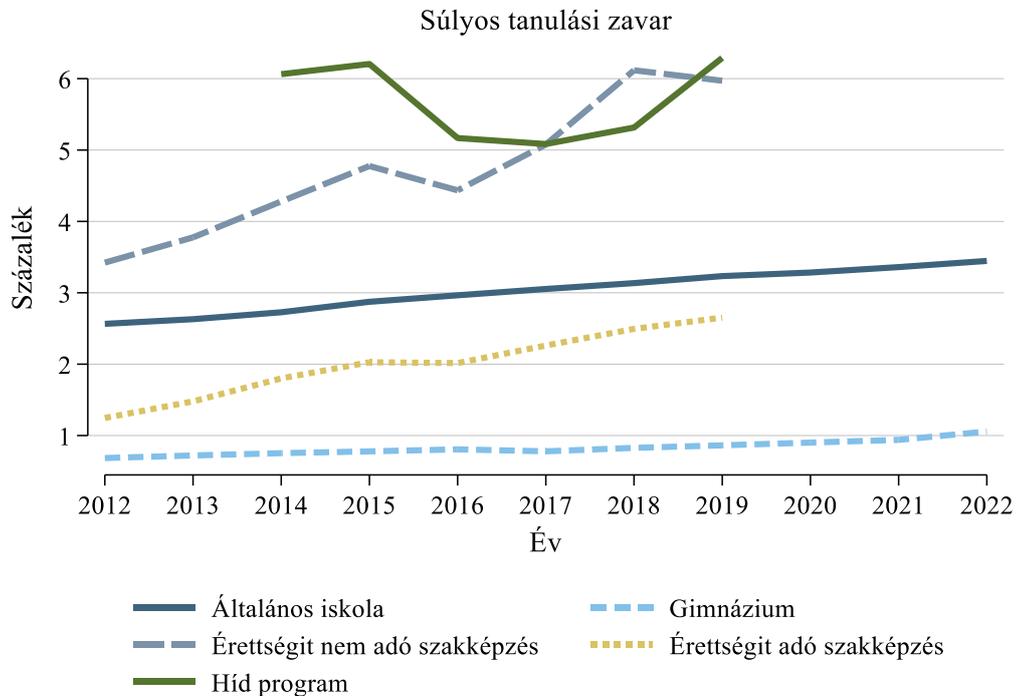
A2.6.2 ábra: A pszichés fejlődési zavarral élő tanulók százalékaránya évfolyam és év szerint (2012–2022)

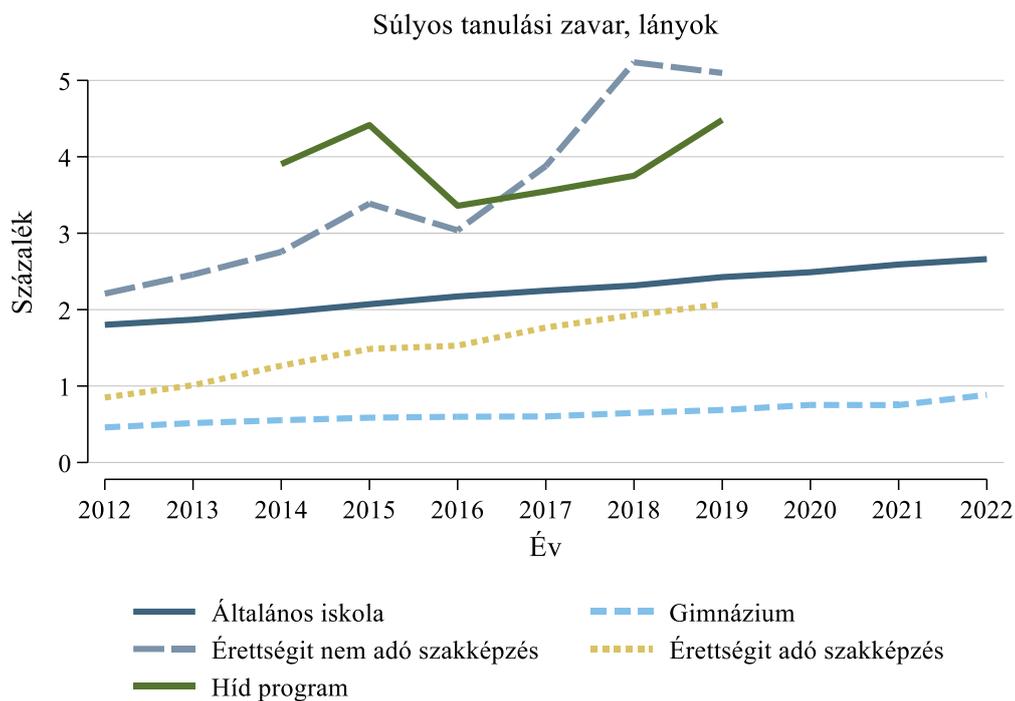
A2.6.3 ábra: A pszichés fejlődési zavarral élő tanulók százalékaránya a zavar oka szerint, összes tanuló (2012–2022)

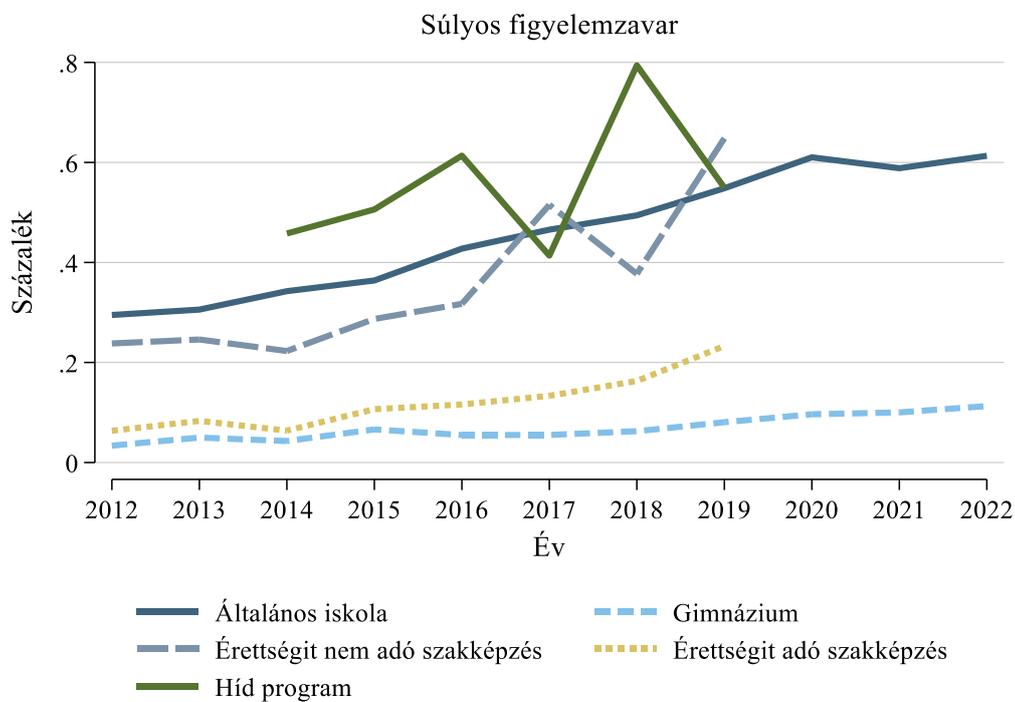
A2.6.4 ábra: A súlyos tanulási zavarral élő tanulók százalékaránya iskolatípus szerint, összes tanuló (2012–2022)

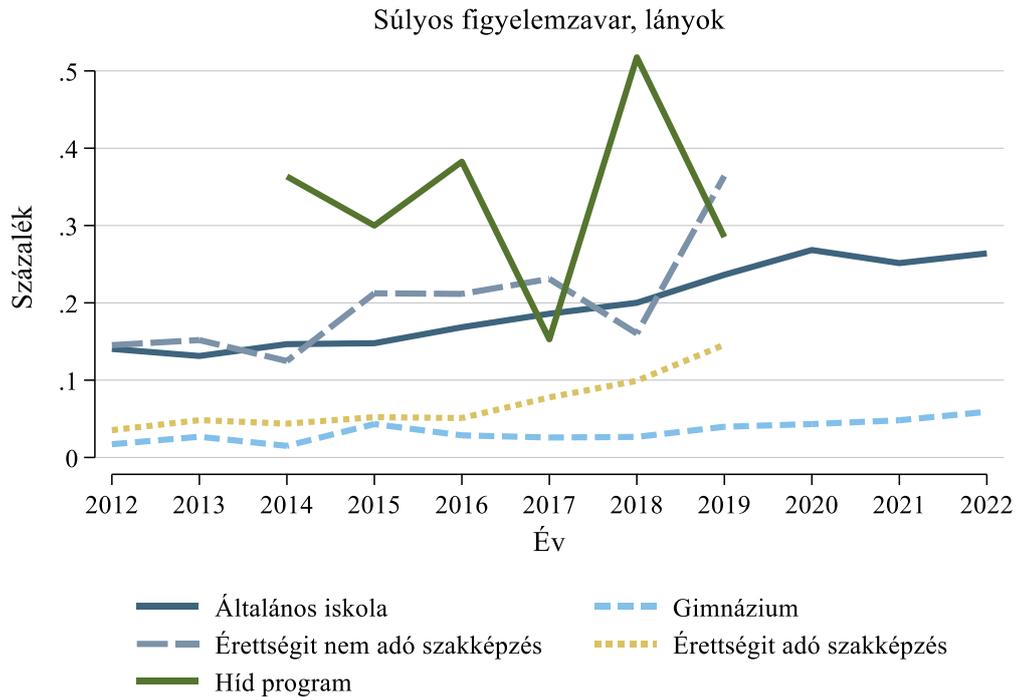
A2.6.5 ábra: A súlyos tanulási zavarral élő tanulók százalékaránya iskolatípus szerint, lányok (2012–2022)

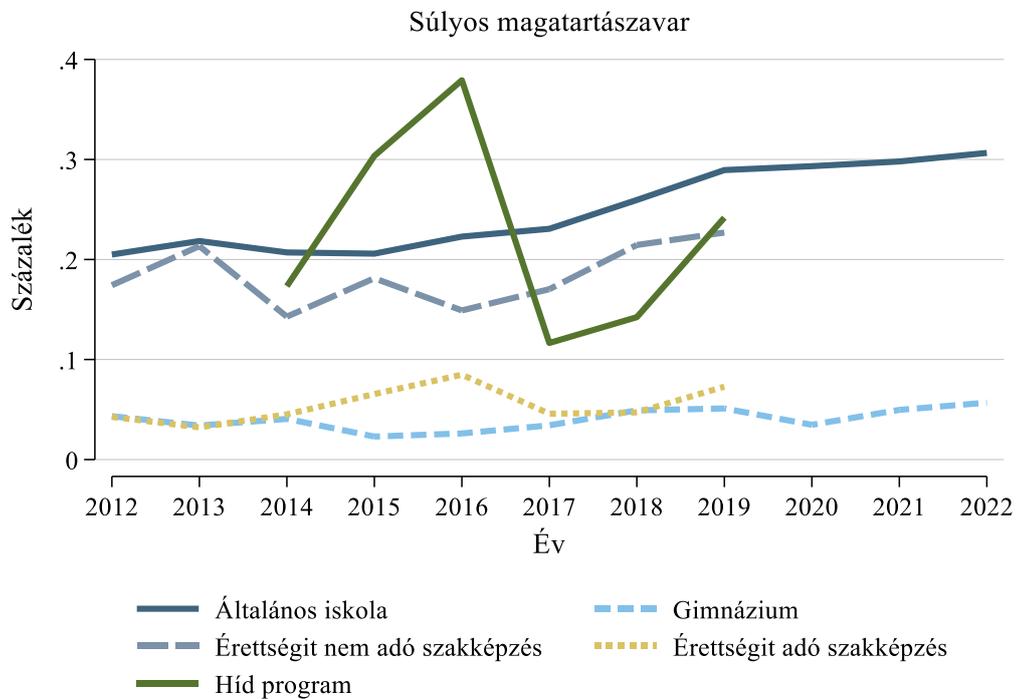
A2.6.6 ábra: A súlyos figyelemzavarral élő tanulók százalékaránya iskolatípus szerint, összes tanuló (2012–2022)

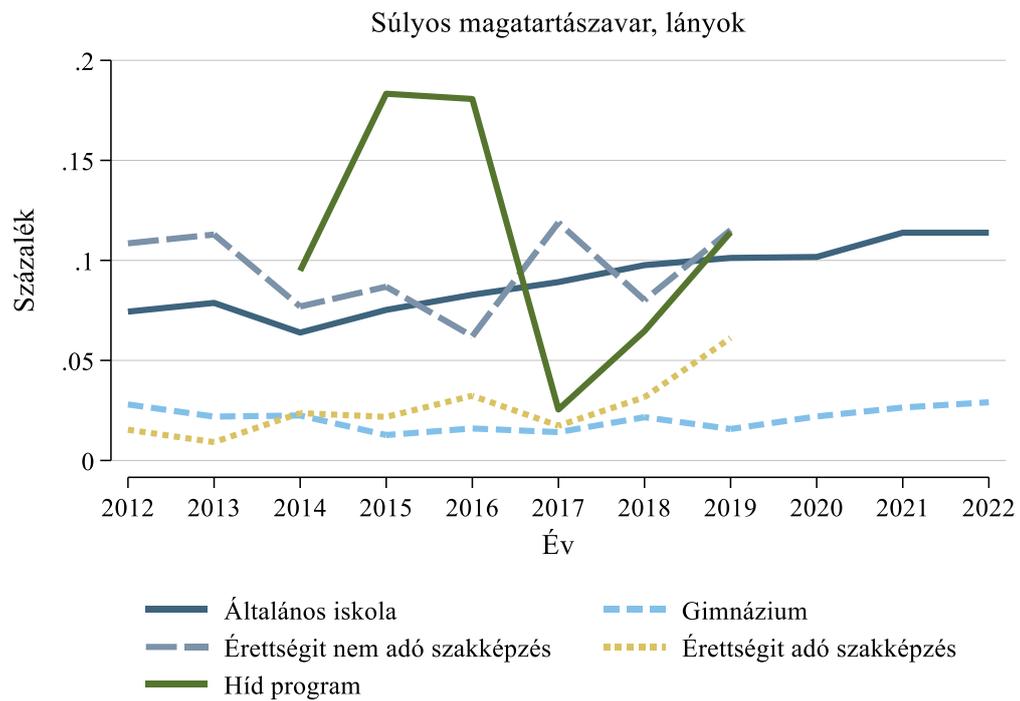
A2.6.7 ábra: A súlyos figyelemzavarral élő tanulók százalékaránya iskolatípus szerint, lányok (2012–2022)

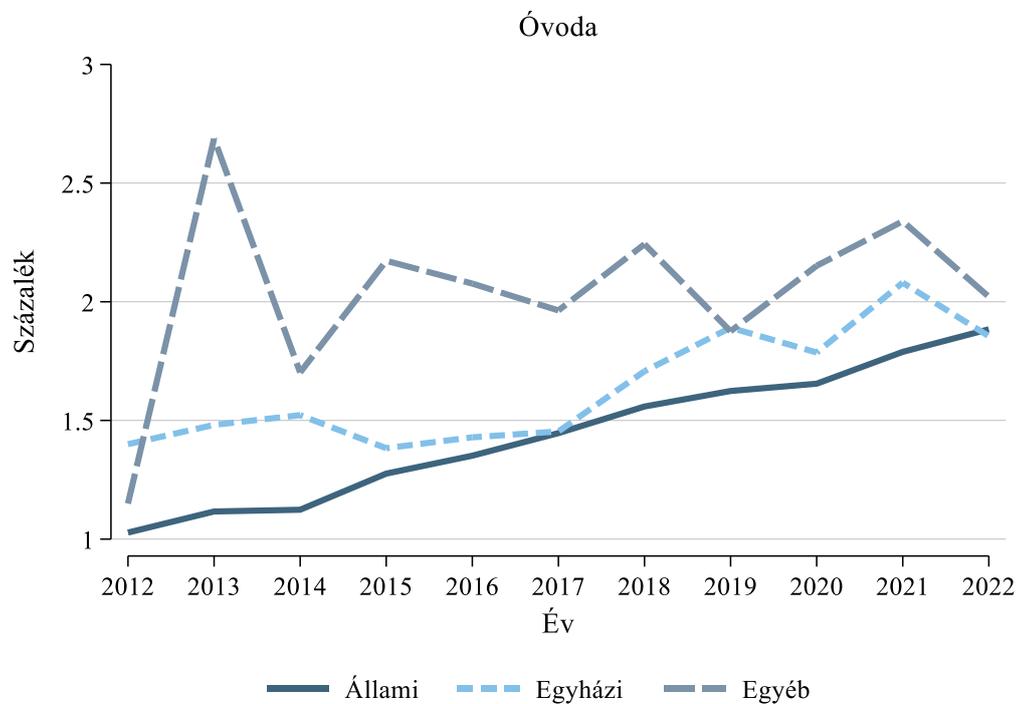
A2.6.8 ábra: A súlyos magatartási zavarral élő tanulók százalékaránya iskolatípus szerint, összes tanuló (2012–2022)

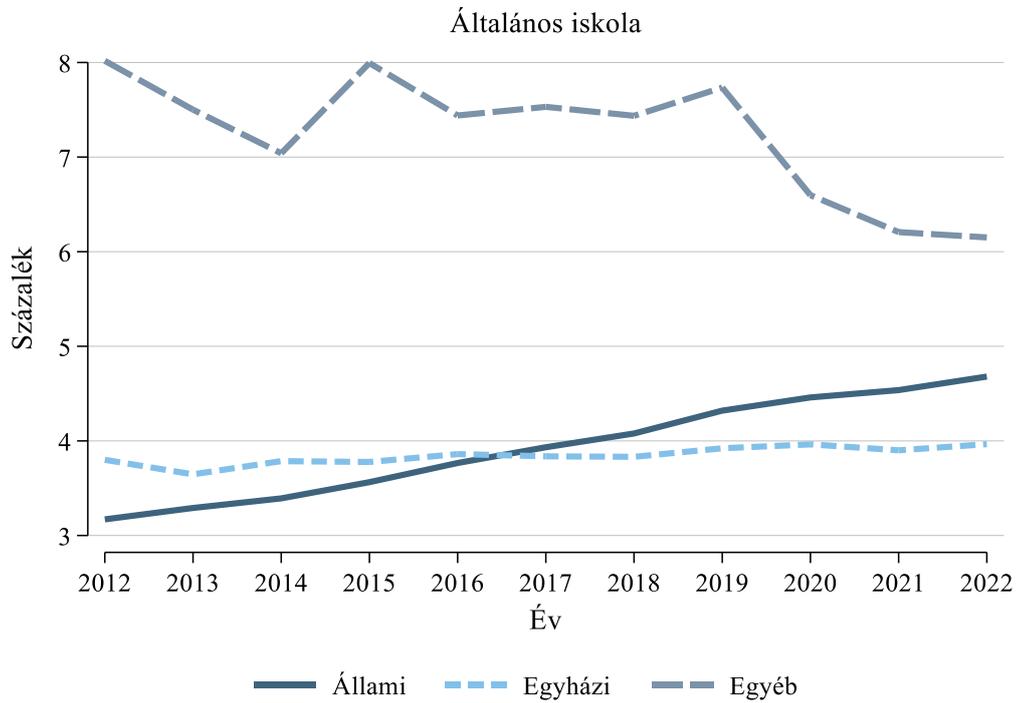
A2.6.9 ábra: A súlyos magatartási zavarral élő tanulók százalékaránya iskolatípus szerint, lányok (2012–2022)

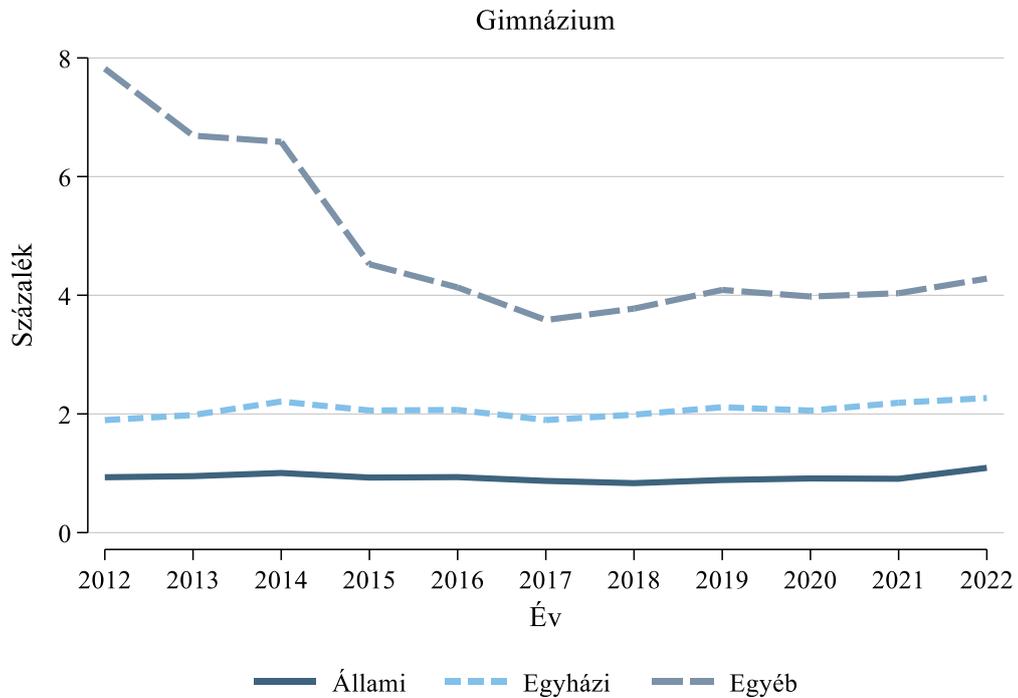
A2.6.10 ábra: A pszichés fejlődési zavarral élő gyermekek százalékaránya programtípus és fenntartó szerint, óvoda (2012–2022)

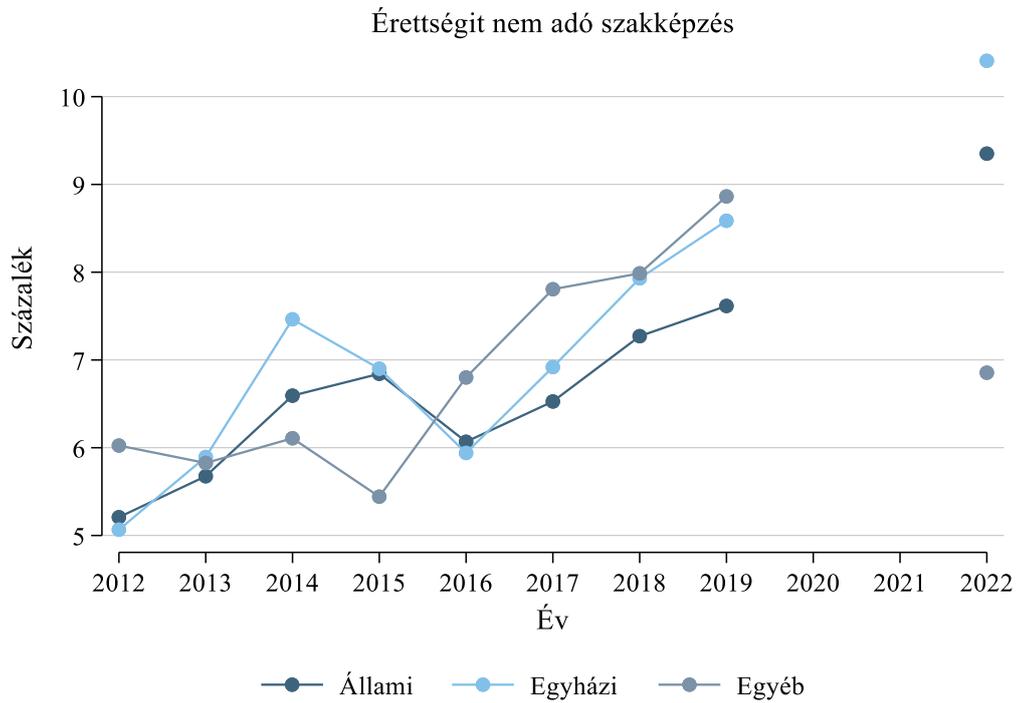
A2.6.11 ábra: A pszichés fejlődési zavarral élő tanulók százalékaránya programtípus és fenntartó szerint, általános iskola (2012–2022)

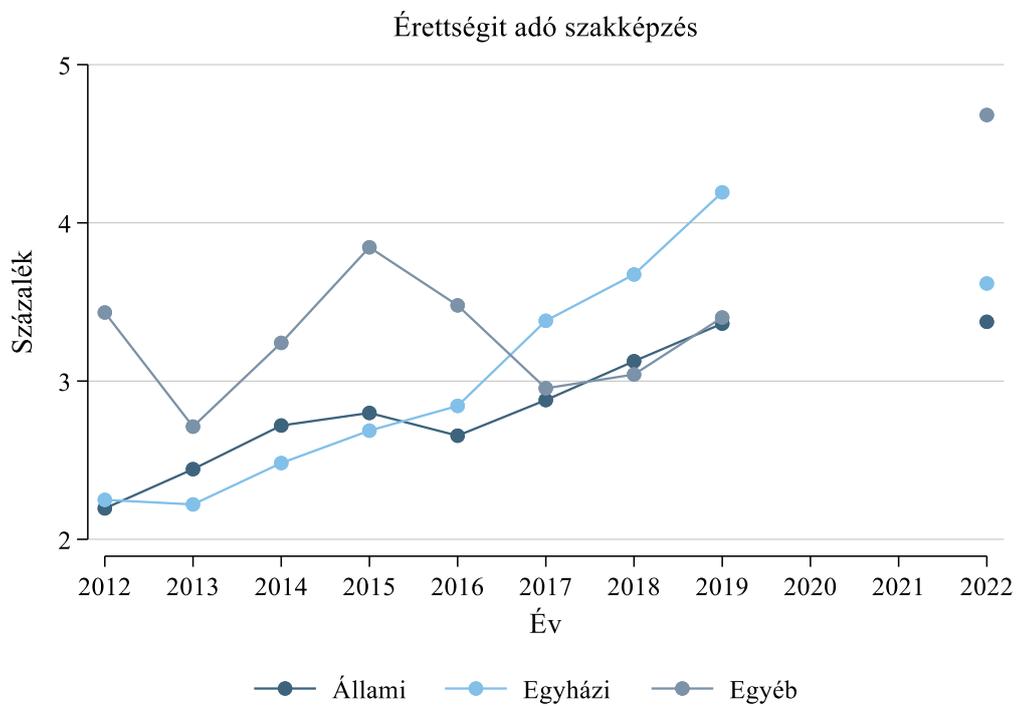
A2.6.12 ábra: A pszichés fejlődési zavarral élő tanulók százalékaránya programtípus és fenntartó szerint, gimnázium (2012–2022)

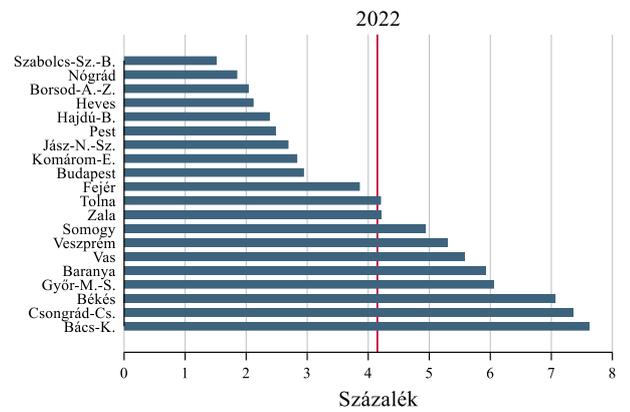
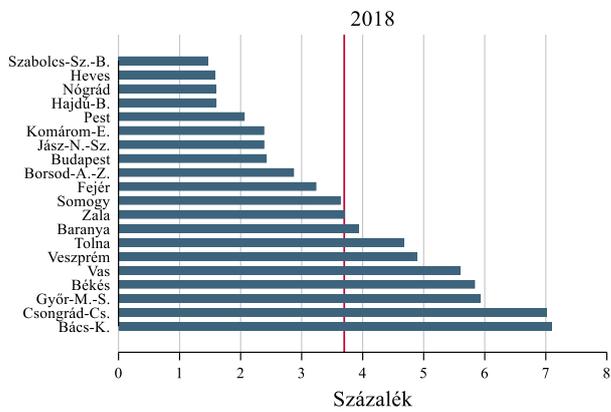
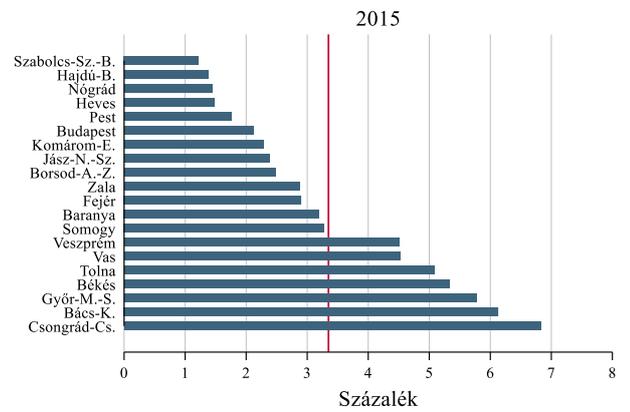
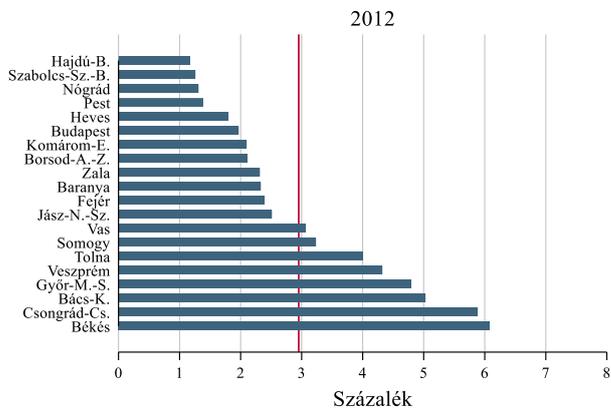
A2.6.13 ábra: A pszichés fejlődési zavarral élő tanulók százalékaránya programtípus és fenntartó szerint, érettségít nem adó szakképzés (2012–2022)

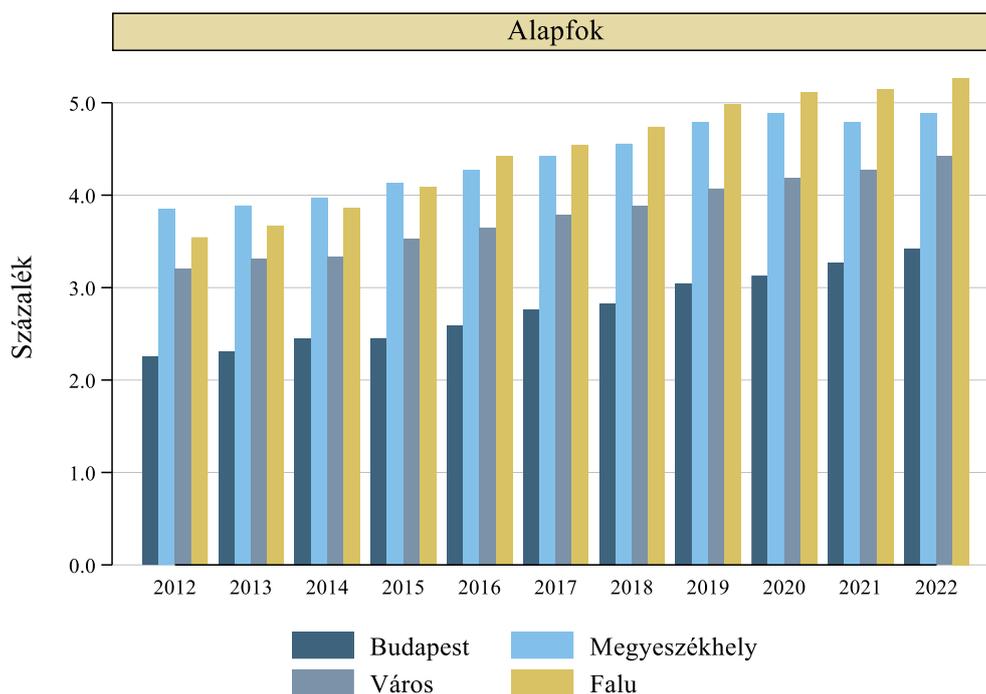
A2.6.14 ábra: A pszichés fejlődési zavarral élő tanulók százalékaránya programtípus és fenntartó szerint, érettségít adó szakképzés (2012–2022)

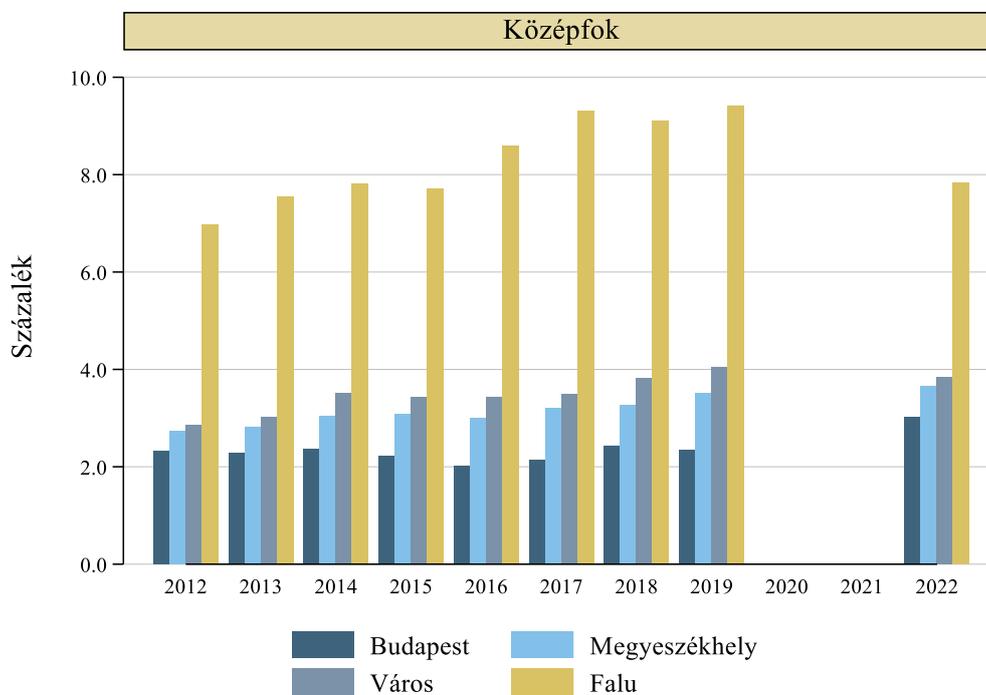
A2.6.15 ábra: A pszichés fejlődési zavarral élő gyermekek/tanulók százalékaránya megyék szerint (2012, 2015, 2018, 2022)

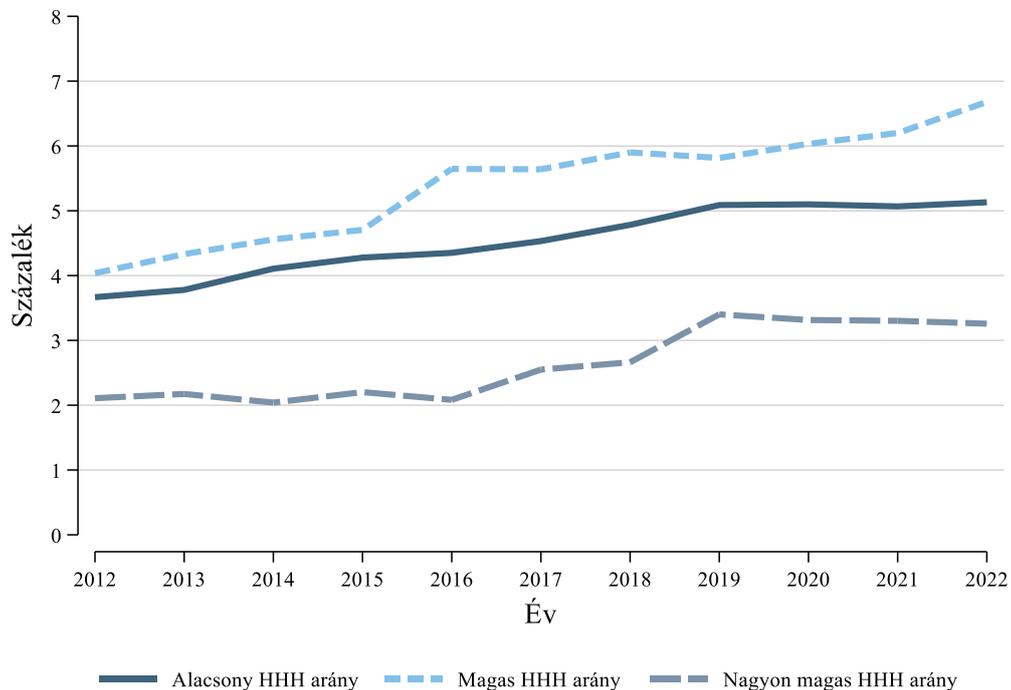
A2.6.16 ábra: A pszichés fejlődési zavarral élő tanulók százalékaránya településtípus és oktatási szint szerint, alapfok (2012–2022)

A2.6.17 ábra: A pszichés fejlődési zavarral élő tanulók százalékaránya településtípus és oktatási szint szerint, középfok (2012–2022)

A2.6.18 ábra: A pszichés fejlődési zavarral élő tanulók százalékaránya a HHH tanulók aránya szerint az általános iskolákban (2012–2022)

Az A2.6. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A2.6.xlsx>

Data of Indicator A2.6: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A2.6e.xlsx>

A2.7. indikátor: A roma tanulók aránya

A roma tanulók arányát az országos kompetenciamérés telephelyi szintű háttérkérdőíve alapján becsüljük. A telephely vezetőjének (legtöbbször az iskolaigazgatónak) az alábbi kérdésre kell becslést adnia: „Megítélése szerint az Önök feladatellátási helyén milyen százalékos arányban vannak a tanulók között olyanok, akikre érvényes az alábbi jellemző: roma származású?” A becslést minden a telephelyen kínált oktatási programtípus esetében megkérdezzük, így például az általános iskolára és a gimnáziumra külön becslést ad a kitöltő akkor is, ha a programok azonos telephelyen folynak. Ez az adat nyilvánvalóan erősen szubjektív becslésen alapul, így óvatosan kell kezelni. Azonban az indikátor időbeli alakulása talán értelmezhető a roma tanulók százalékos arányának változásaként a különböző programtípusokon belül.

Mivel a 2019/20-as tanévben a koronavírus-járvány idején elrendelt iskolabezárások miatt az országos kompetenciamérésre nem került sor, a 2020-as évet az ábrákon piros vonallal jelöljük. A 2019-es és a 2021-es adatpontokat egyenes vonallal kötöttük össze, hogy a trendek jobban láthatók legyenek.

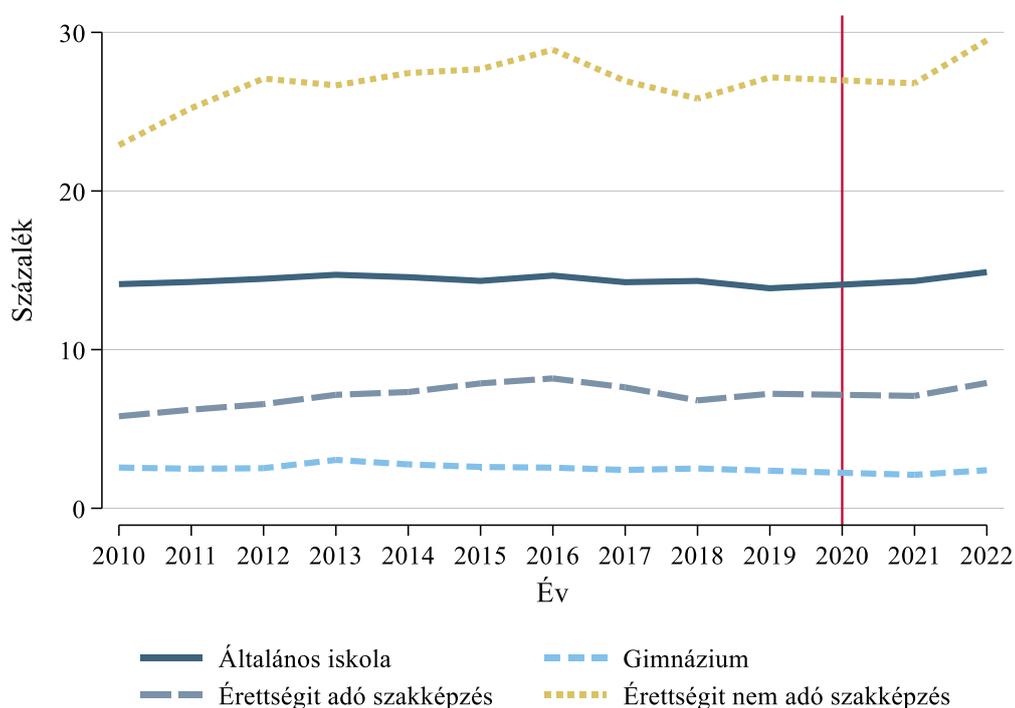
Az A2.7.1 ábra azt mutatja, hogy a roma tanulók aránya az általános iskolákban viszonylag állandó volt a vizsgált időszakban. Azonban az is látható, hogy az érettségire nem adó szakképzésben a roma tanulók becsült aránya 2010 és 2016 között jelentősen emelkedett, 23-ról 29 százalékra, amit kismértékű csökkenés követett, de 2022-re ismét meghaladta arányuk a 29 százalékot.

Az A2.7.2 ábra az általános iskolákon belül a különböző fenntartású intézményekbe járó roma tanulók arányát mutatja. Míg az állami iskolákba járó romák aránya állandó volt a vizsgált időszakban, 15 százalék körüli, addig az egyházi és az egyéb fenntartású általános iskolákba járóké jelentősen növekedett. Az egyházi intézményekben különösen 2010 és 2013 között nőtt a romák aránya, míg az egyéb fenntartású iskolákban – feltehetően azok kis száma miatt – kifejezetten ingadozó volt ez az arány.

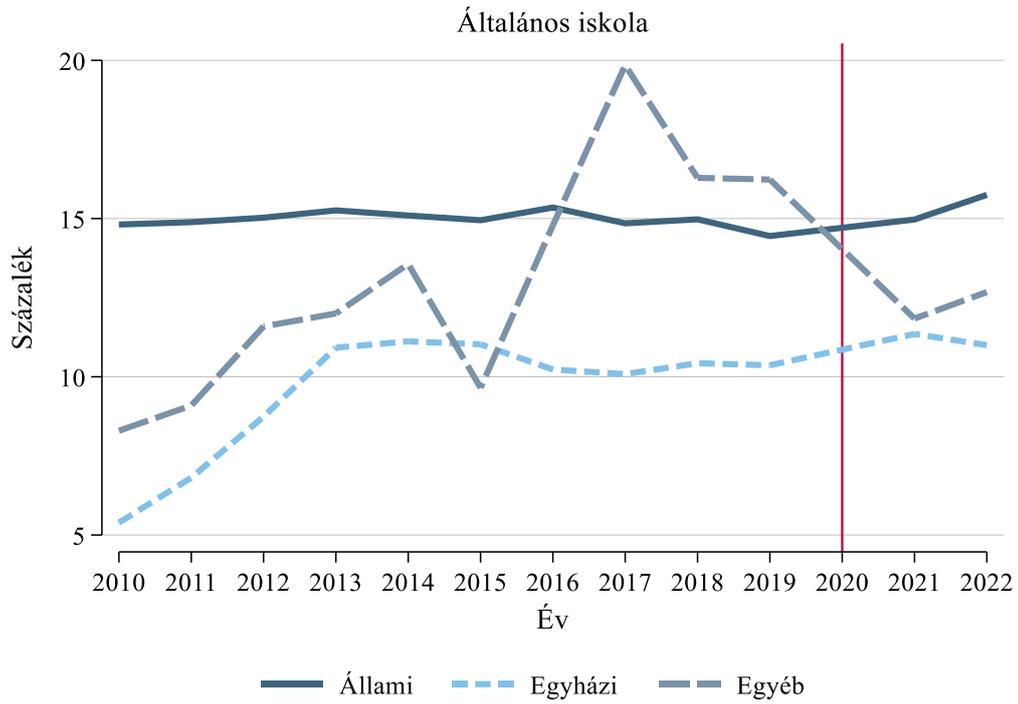
A gimnáziumokon belül egyértelműen az egyéb – jellemzően alapítványi vagy magán – fenntartású iskolákban a legnagyobb a romák aránya, de az általános iskolákhoz hasonlóan ez is meglehetősen ingadozott a vizsgált időszakban, 6 és 12 százalék között. Az állami és egyházi gimnáziumokban nagyon alacsony a roma tanulók aránya, mindössze 2-3 százalék körüli (A2.7.3 ábra).

Az érettségit adó szakképzésben tartósan 2 százalékkal több roma tanuló jár egyházi iskolába, mint államiba, bár 2022-re az a különbség jelentősen csökkent. Az egyéb fenntartású iskolákban egészen 2017-ig rohamosan nőtt a romák becsült aránya, majd visszaesett, és újra megemelkedett. Ez valószínűleg az ilyen iskolák kis száma, illetve az igazgatók eltérő becslései miatt lehet. Az érettségit nem adó szakképzésen belül az állami fenntartású intézményekben tartósan alacsonyabb a romák becsült aránya, mint az egyházi vagy egyéb fenntartású iskolákban, ahol ez az arány az elmúlt bő egy évtizedben szinte folyamatosan növekedett (A2.7.4 és A2.7.5 ábra).

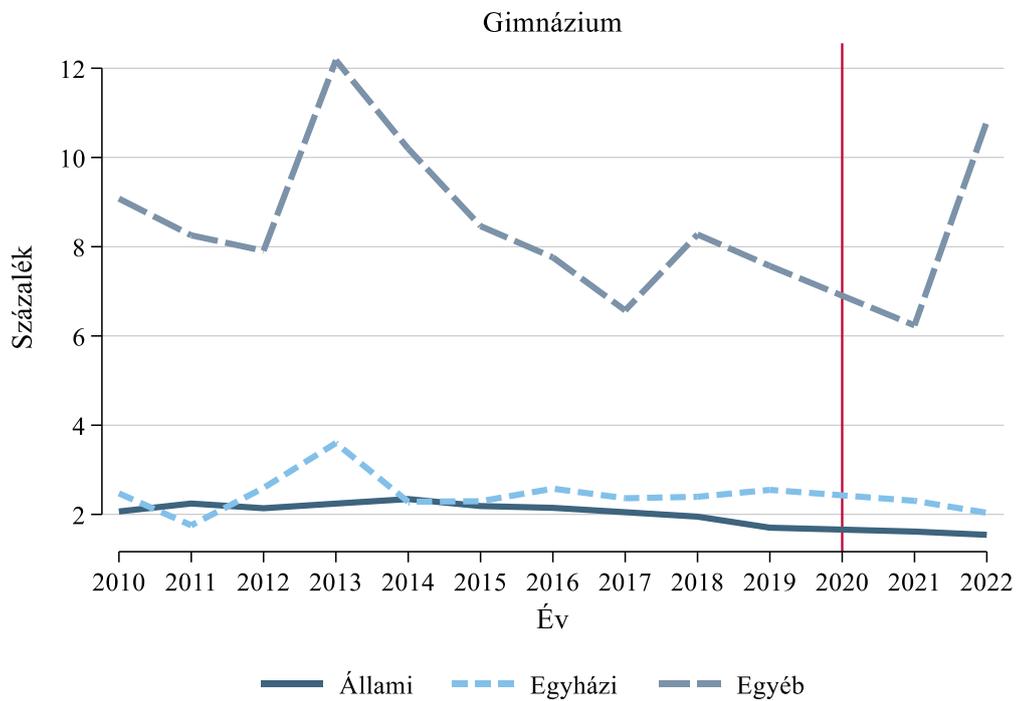
A2.7.1 ábra: A roma tanulók százalékaránya iskolatípus szerint (2010–2022)

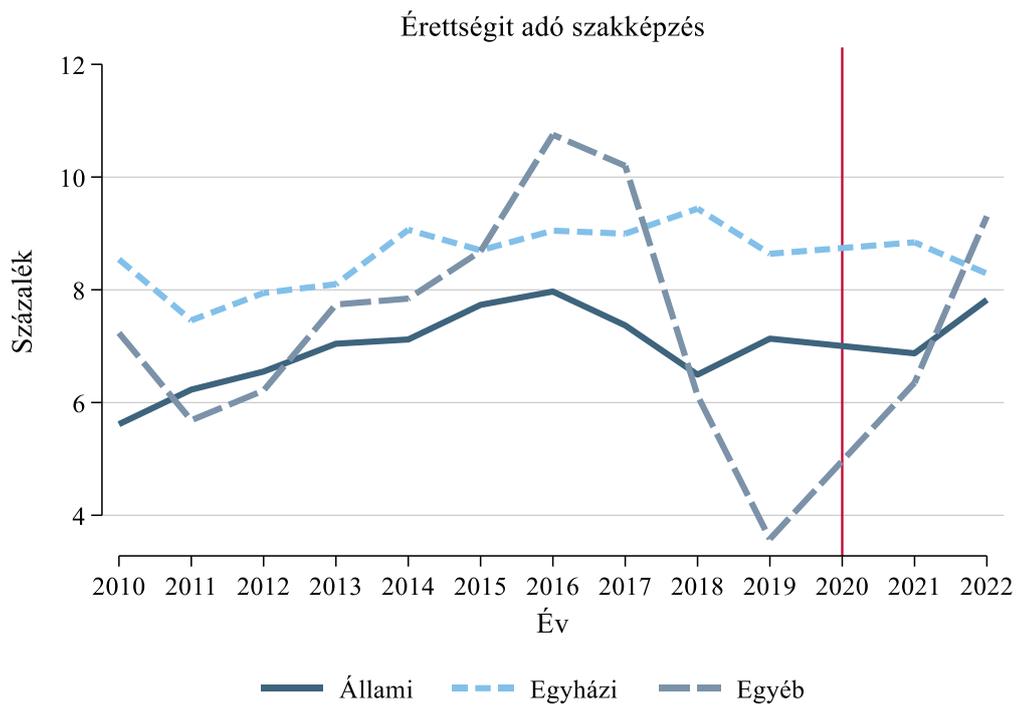
A2.7.2 ábra: A roma tanulók százalékaránya iskolafenntartó szerint, általános iskola (2010–2022)

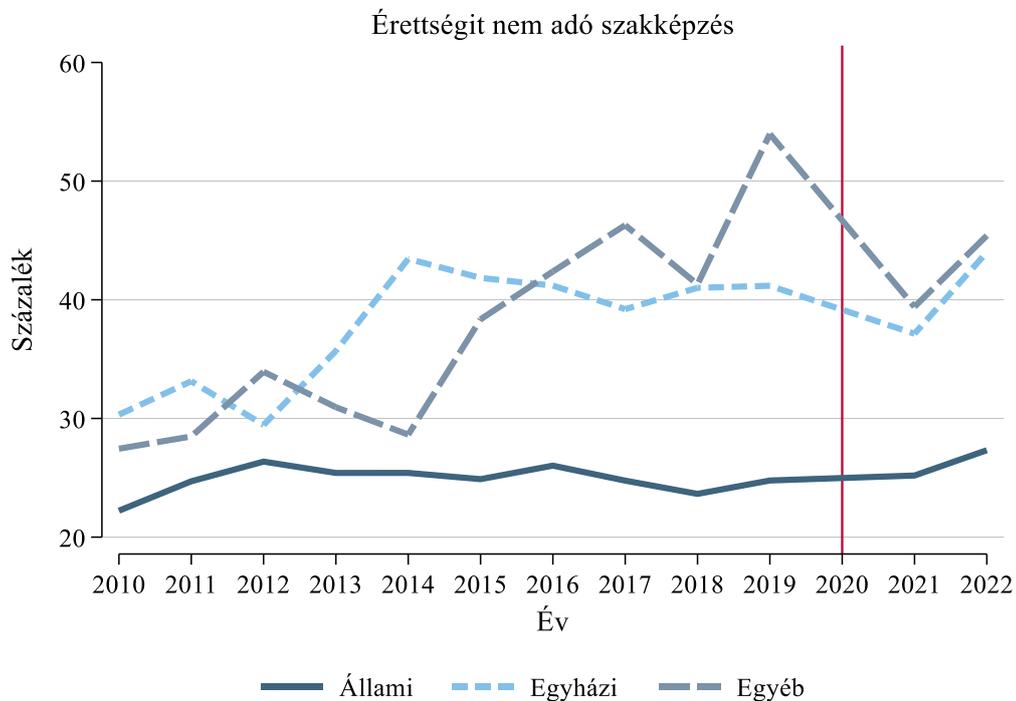
A2.7.3 ábra: A roma tanulók százalékaránya iskolafenntartó szerint, gimnázium (2010–2022)

A2.7.4 ábra: A roma tanulók százalékaránya iskolafenntartó szerint, érettségít adó szakképzés (2010–2022)

A2.7.5 ábra: A roma tanulók százalékaránya iskolafenntartó szerint, érettségít nem adó szakképzés (2010–2022)

Az A2.7. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A2.7.xlsx>

Data of Indicator A2.7: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A2.7e.xlsx>

A2.8. indikátor: A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő tanulók aránya

A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő tanulók arányát az országos kompetenciamérés telephelyi szintű háttérkérdőíve alapján becsüljük. A telephely vezetőjének az alábbi kérdésre kell becslést adnia: „Megítélése szerint az Önök feladatellátási helyén milyen százalékos arányban vannak a tanulók között olyanok, akikre érvényes az alábbi jellemző: rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő?” A becslést minden a telephelyen kínált oktatási programtípus esetében megkérdezzük, így például az általános iskolára és a gimnáziumra külön becslést ad a kitöltő akkor is, ha a programok azonos telephelyen folynak.

Mivel a 2019/20-as tanévben a covidjárvány idején elrendelt iskolabezárások miatt az országos kompetenciamérésre nem került sor, a 2020-as évet az ábrákon piros vonallal jelöljük. A 2019-es és a 2021-es adatpontokat egyenes vonallal kötöttük össze, hogy a trendek jobban láthatók legyenek.

Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre azok a gyermekek jogosultak, akik esetében a családban az egy főre jutó havi jövedelem összege nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 145 százalékát, és a gyermeket egyedülálló szülő, illetve más törvényes képviselő gondozza, vagy ha a gyermek tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos. A kedvezményre továbbá azok a gyermekek is jogosultak, akik esetében a családban az egy főre jutó jövedelem nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 135 százalékát, és a vagyoni helyzet vizsgálata során az egy főre jutó vagyon értéke nem haladja meg külön-külön vagy együttesen a gyermekvédelmi törvényben meghatározott értéket. Vagyis a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben való részesülést a szegénység egyik mutatójának is lehet tekinteni.

A rendszeres gyermekvédelmi segély juttatásai a vizsgált időszakban gyakran változtak. Az időszak végén a következő támogatások tartoztak bele: évente két alkalommal 6000 forint (halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek esetében 6500 forint) értékű Erzsébet-utalvány; általános iskolás gyermekek esetében ingyenes tankönyv és étkezés; középiskolás gyermekeknél ingyenes tankönyv és 50 százalékos étkezési hozzájárulás; felsőoktatásba való jelentkezésnél többletpontok; családba fogadó gyám esetén havi pénzbeli ellátás, melynek összege az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 22 százaléka.

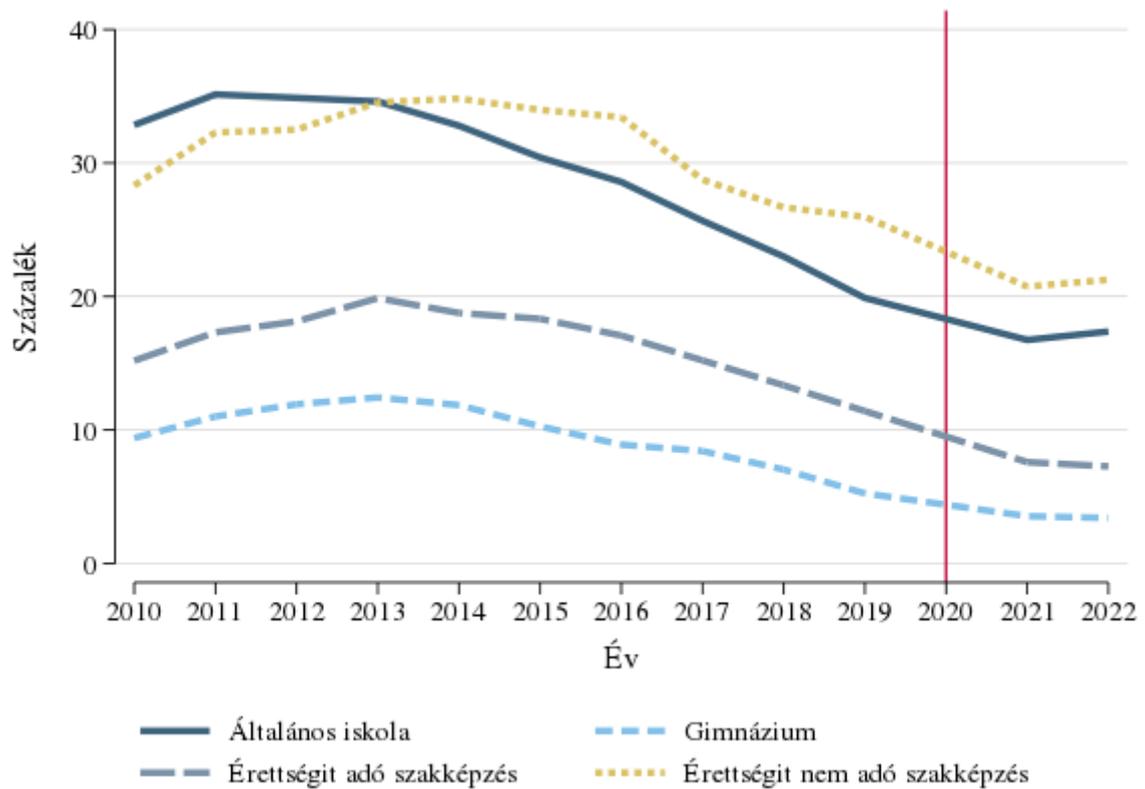
Az A2.8.1 ábra mutatja, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő általános iskolás tanulók aránya a 2011-es csúcstól kezdve folyamatosan csökkent, és ez csak 2022-ben állt meg. 2011-ben az általános iskolások körülbelül 35 százaléka részesült rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben, míg 2022-re már kevesebb mint 20 százalékuk. Hasonló folyamat figyelhető meg a középfokú iskolatípusokban is, egy pár évvel eltolva, amikor az adott kohorszok, vagyis az adott évjárához tartozók beléptek a középfokra.

Az A2.8.2 ábra mutatja, hogy a fordított U alakot kirajzoló trend az állami és az egyházi általános iskolákban is hasonló, míg az egyéb fenntartásúakban a kisebb arány és a kisebb számú iskola miatt az átlag sokkal változékonyabb a vizsgált évek során.

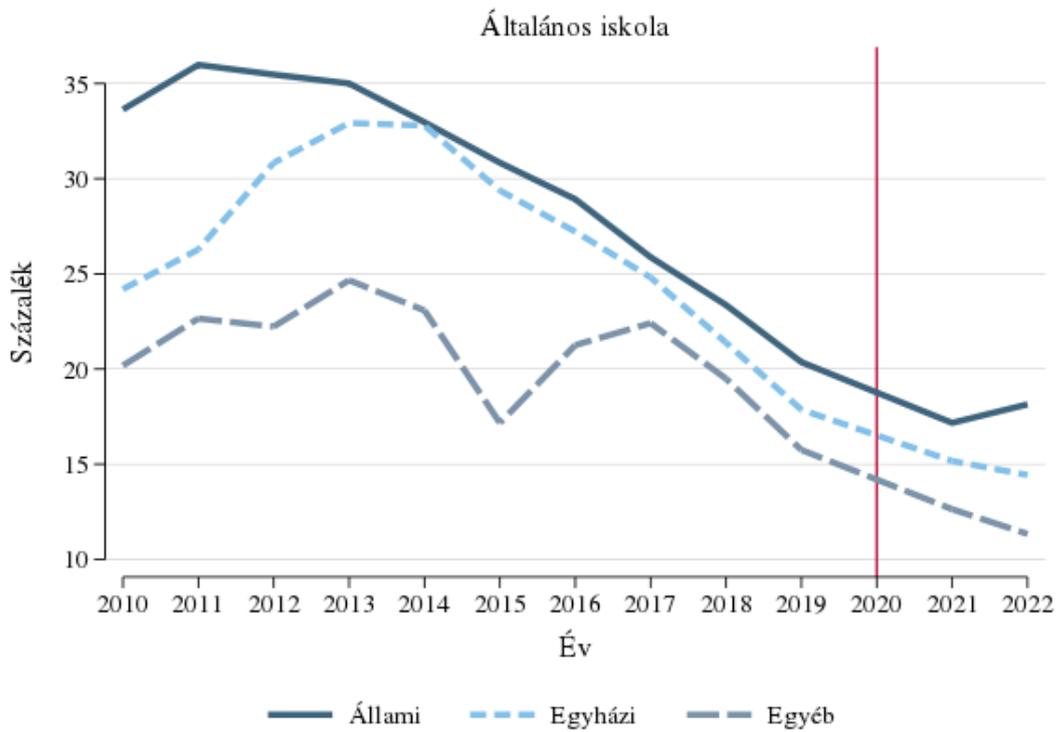
Az A2.8.3–A2.8.5 ábrák fenntartó és iskolatípus szerinti bontásban mutatják a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő tanulók arányát a középfokú iskolákban. Jól láthatóan a gimnáziumokban a legkisebb az arány, és a különböző fenntartók között nem mutatkozik nagyobb eltérés. Az érettségit adó szakképzés esetében már magasabb az átlagos arány, különösen az egyházi

fenntartóknál. Az érettségit nem adó szakképzés esetében pedig akár a duplája is lehet a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők aránya az érettségit adó szakképzésben mért aránynak, és különösen az egyéb fenntartású iskolák esetében növekedett az elmúlt bő egy évtizedben. Az egyéb fenntartású iskolák kis száma miatt ez az arány nagyon változékony lehet, amit egy-egy iskolaigazgató a valóságtól jócskán eltérő becslése is jelentősen befolyásolhat.

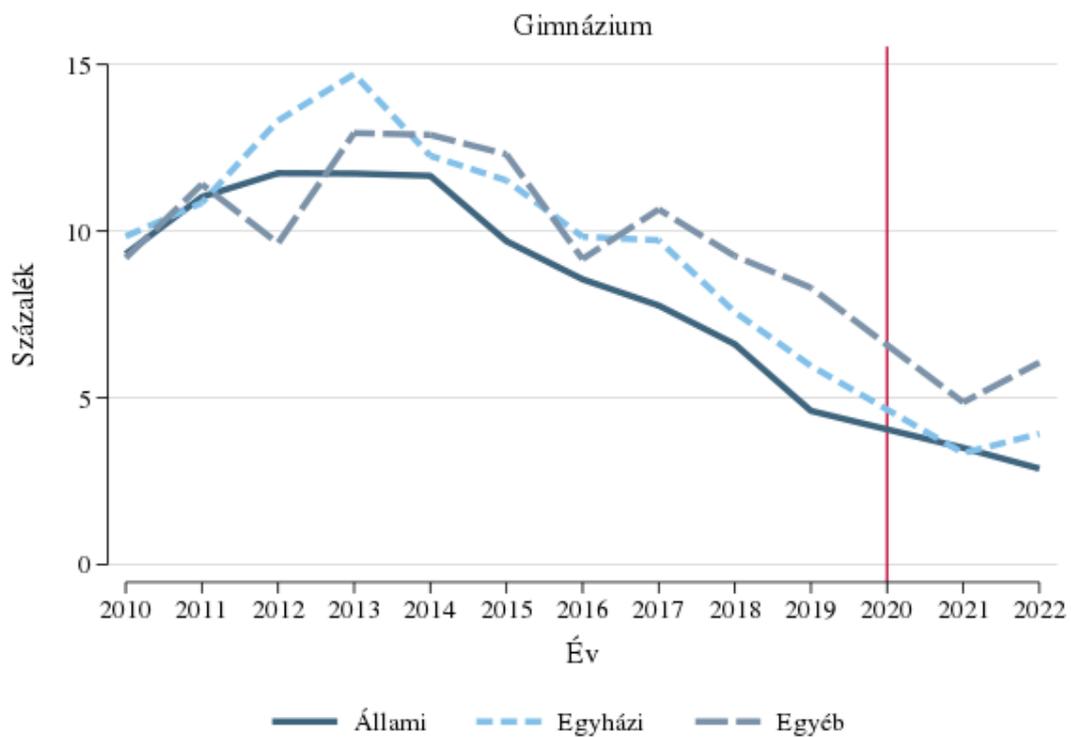
A2.8.1 ábra: A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő tanulók százalékaránya iskolatípus szerint (2010–2022)

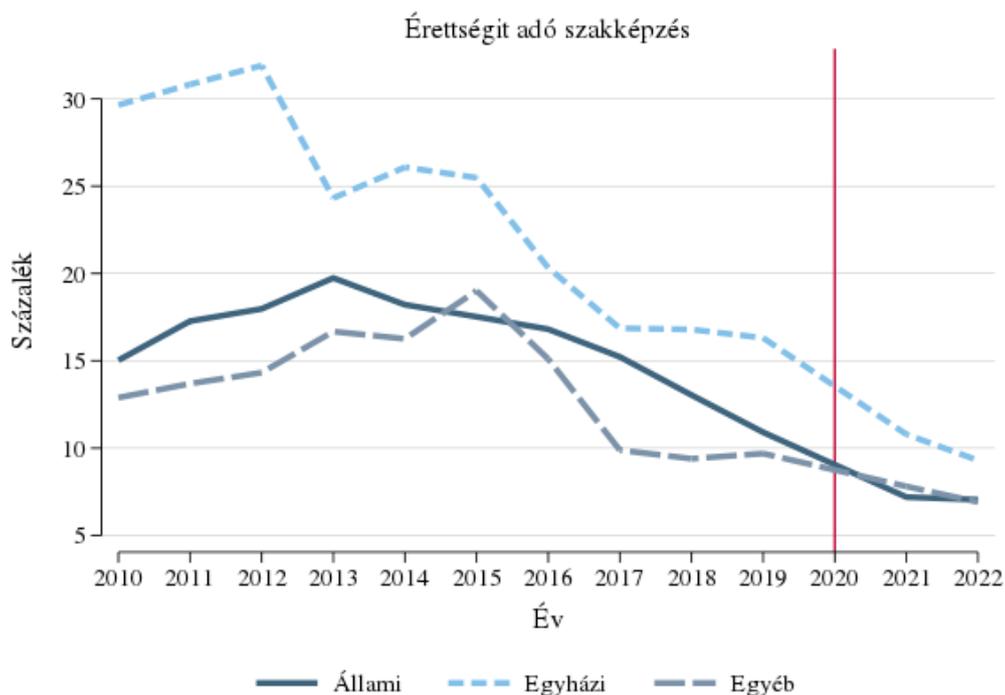
A2.8.2 ábra: A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő tanulók százalékaránya fenntartó szerint, általános iskola (2010–2022)

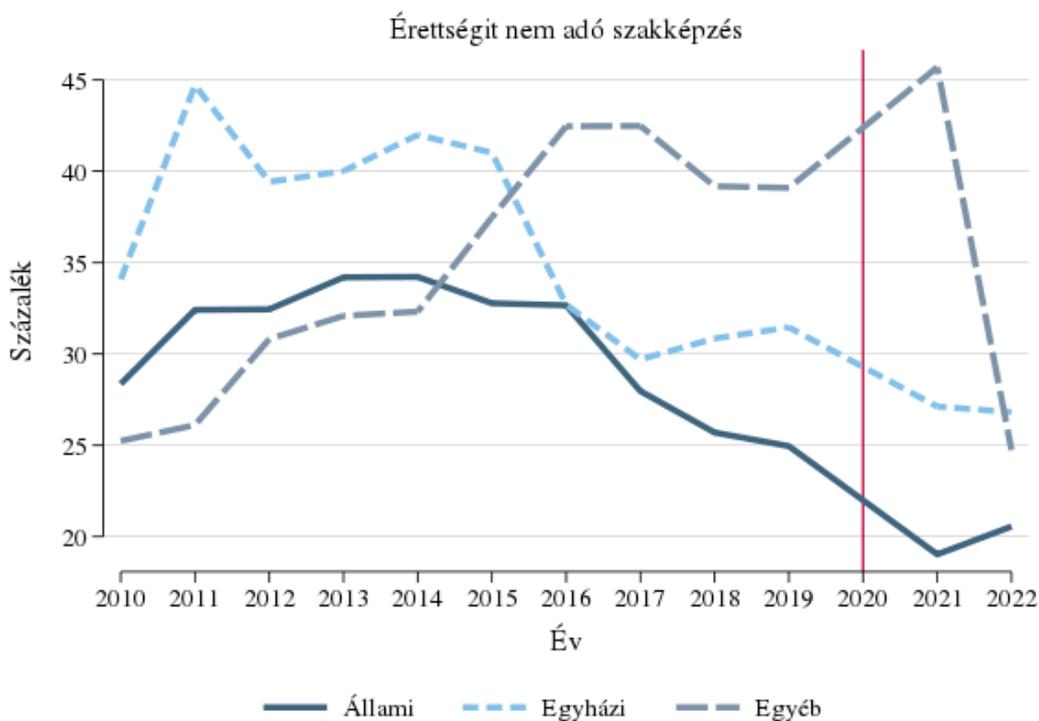
A2.8.3 ábra: A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő tanulók százalékaránya fenntartó szerint, gimnázium (2010–2022)

A2.8.4 ábra: A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő tanulók százalékaránya fenntartó szerint, érettségít adó szakképzés (2010–2022)

A2.8.5 ábra: A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő tanulók százalékaránya fenntartó szerint, érettségít nem adó szakképzés (2010–2022)

Az A2.8. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A2.8.xlsx>

Data of Indicator A2.8: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A2.8e.xlsx>

A szülők társadalmi háttere

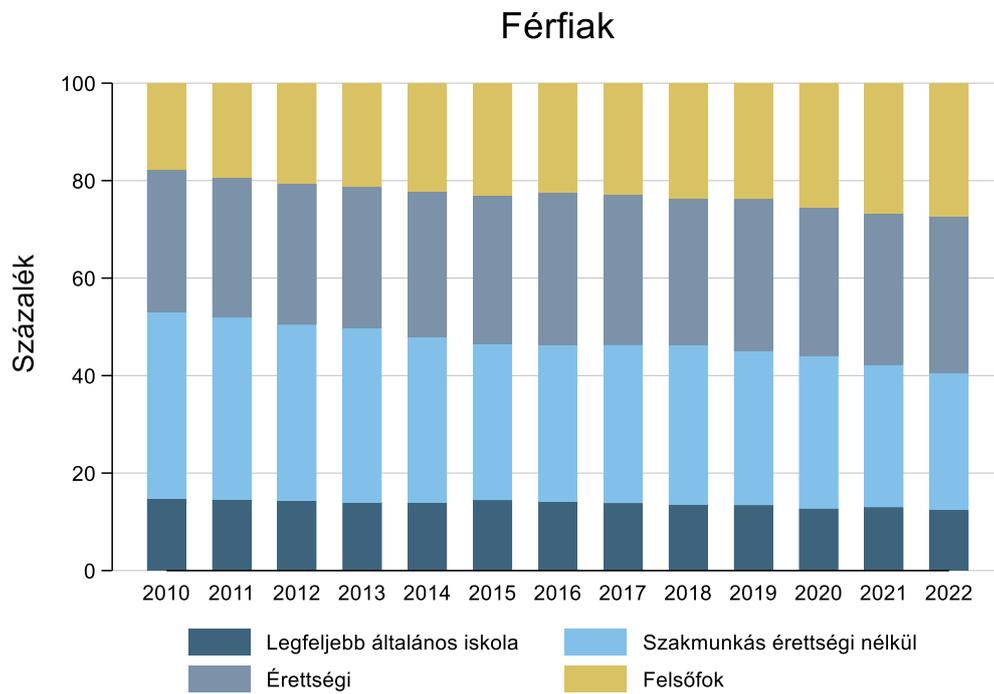
Az A2.9., A2.10. és A2.11. indikátorok a 2010 és 2022 közötti időszakban mutatják be a 25–50 éveseknek, tehát annak a korcsoportnak néhány jellemzőjét, amelynek tagjai potenciálisan a közoktatásban tanulók szülei lehetnek. Az A2.9. indikátor a 25–50 éves korcsoport legmagasabb iskolai végzettség szerinti összetételének változását írja le. Az A2.10. indikátor a munkanélküliek arányát, az A2.11. indikátor pedig a közmunkások arányát vizsgálja. A szülők iskolázottsága, munkaerőpiaci helyzete komoly hatást gyakorol arra, hogy a tanulók milyen készségekkel, ismeretekkel érkeznek az oktatási rendszerbe, és hogy tanulói pályájuk során milyen segítséget kaphatnak otthon tanulmányaikban. A magyar oktatási rendszer nehezen tudja ellensúlyozni a családi háttér hatását. Az A2.9., A2.10., A2.11. indikátorok azt mutatják be, hogy a szülők korcsoportja iskolázottság szerinti és munkaerőpiaci jellemzők szerinti összetételének változása potenciálisan hogyan alakíthatja azt, hogy milyen feladatokkal kell vagy kellene megbirkóznia az oktatási rendszernek.

A2.9. indikátor: A népesség iskolázottsága a 25–50 éves korcsoportban

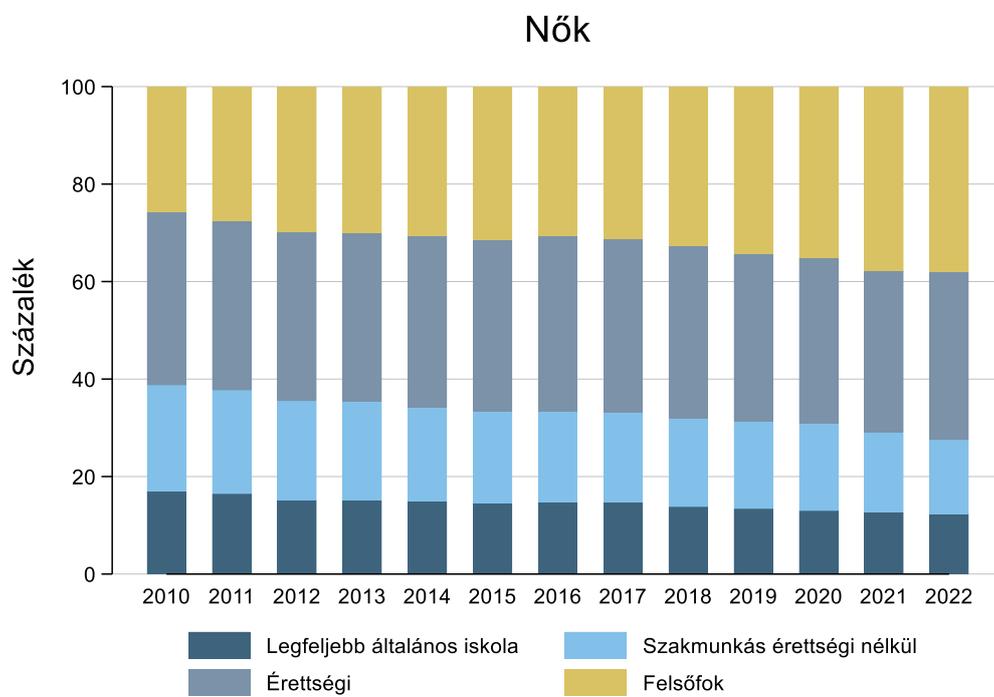
2010 és 2022 között a 25–50 éves népesség legmagasabb iskolai végzettség szerinti összetétele folyamatosan javult, csökkent az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők aránya, és nőtt a magasabb végzettségűeké. A legfeljebb általános iskolai végzettségű férfiak aránya a vizsgált időszakban 15-ről 12,5 százalékra csökkent (A2.9.1 ábra), a legfeljebb általános iskolai végzettségű nők aránya pedig 17-ről 12 százalékra (A2.9.2 ábra). A legmagasabb végzettségként érettségivel rendelkező férfiak aránya 3 százalékponttal lett nagyobb: 29-ről 32 százalékra nőtt, a nők körében ugyanez az arány kismértékben, egy százalékponttal csökkent, 35,5-ről 34,5 százalékra 2010 és 2022 között. A nők körében azért csökkent a legmagasabb végzettségként érettségivel rendelkezők aránya, mert körükben nagymértékben megnőtt a felsőfokú végzettségűek aránya, 26-ről 38 százalékra. A férfiak körében is nőtt a diplomások aránya, 18-ről 28 százalékra (A2.9.1 és A2.9.2 ábra).

Jelentősek a területi különbségek a 25–50 évesek iskolai végzettségi arányaiban (A2.9.3 ábra). Budapest messze kiemelkedik a potenciális szülők végzettségét tekintve, és itt javult a legjobban a vizsgált korcsoport iskolázottság szerinti összetétele. 2022-ben Budapesten a 25–50 évesek már 60 százalékanak volt diplomája, csaknem 30 százalékuk legmagasabb végzettsége az érettségi volt, miközben az érettségi nélküli szakmunkás végzettségűek aránya 2010-hez képest több mint a felére csökkent, 2022-ben 7 százalék volt. Felére csökkent a budapesti 25–50 éves korcsoportban a legfeljebb általános iskolai végzettségűek aránya, 8-ről 4 százalékra. Bár az egyéb településtípusokban is javult a 25–50 évesek iskolázottság szerinti összetétele, a magasabb végzettségűek aránya ott a budapestinél jóval kisebb mértékben nőtt. A megyei jogú városokban a 25–50 évesek körében 38, az egyéb városokban 27, a községekben pedig 18 százalék volt a diplomások aránya 2022-ben. Ugyanebben az évben a legfeljebb általános iskolai végzettségűek aránya a községekben 20, az egyéb városokban 17, a megyei jogú városokban pedig 7 százalék volt.

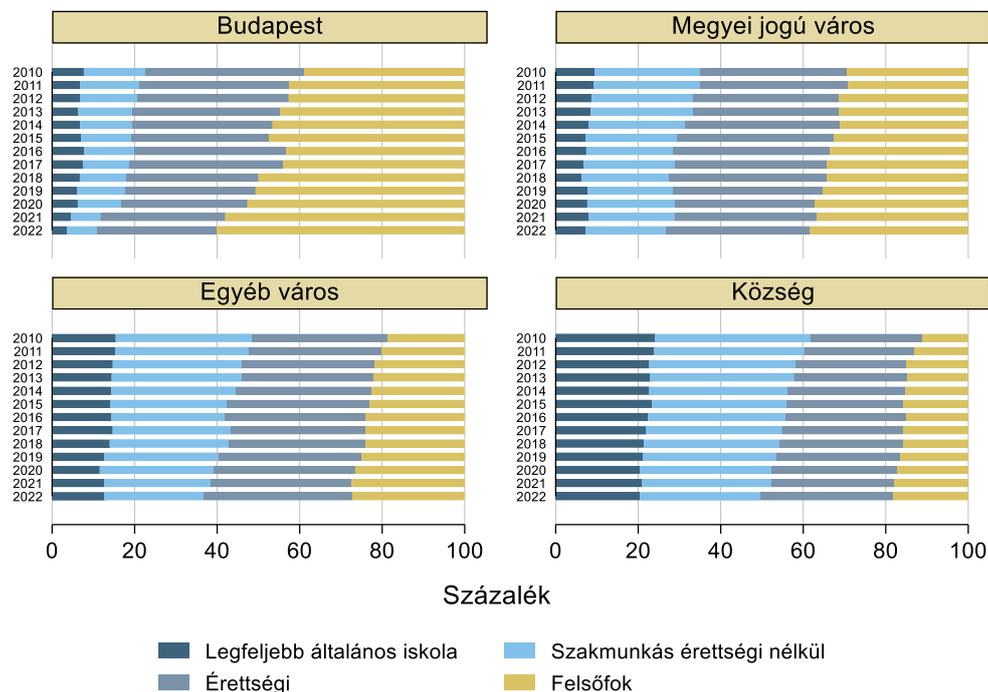
A2.9.1 ábra: A 25–50 éves népesség megoszlása legmagasabb iskolai végzettség szerint, százalék (2010–2022)

A2.9.2 ábra: A 25–50 éves népesség megoszlása legmagasabb iskolai végzettség szerint, százalék (2010–2022)

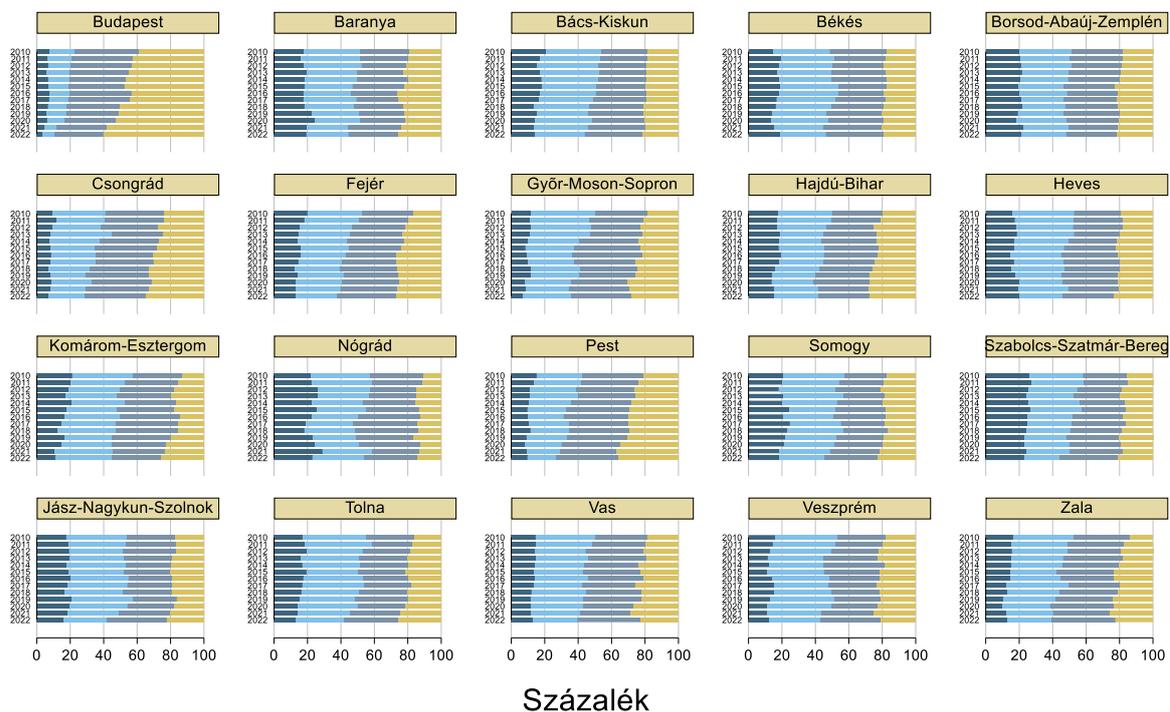

A2.9.3 ábra: A 25–50 éves népesség megoszlása legmagasabb iskolai végzettség szerint településtípusonként, százalék (2010–2022)

Az egyes megyék között is jelentős különbségeket találunk mind az iskolázottság szerinti összetétel arányaiban, mind az arányok változásában (A2.9.4 ábra). Néhány megyében, így Bács-Kiskun, Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén, Nógrád és Veszprém megyében a diplomások aránya nem vagy alig emelkedett 2010 és 2022 között, és 2022-ben is legfeljebb 20 százalék körüli volt. A 25–50 évesek körében az alacsony, legfeljebb általános iskolai végzettségűek arányának csökkenése pedig megállt vagy visszafordult a megyék egy részében 2018–2020 után, így Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar, Heves, Nógrád, illetve Zala megyében.

A2.9.4 ábra: A 25–50 éves népesség megoszlása legmagasabb iskolai végzettség szerint megyénként, százalék (2010–2022)

Az A2.9. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A2.9.xlsx>

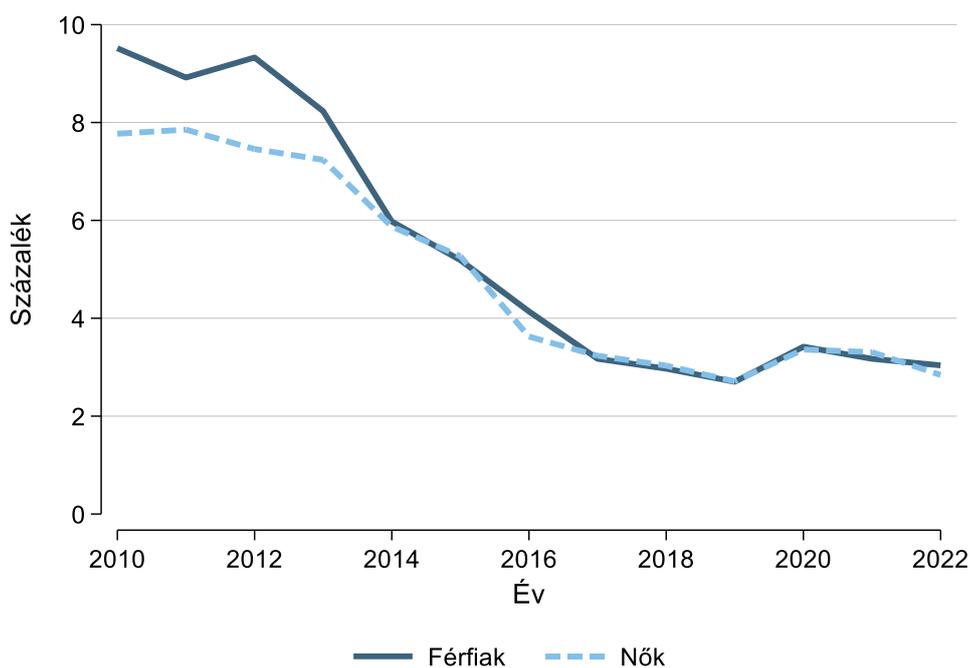
Data of indicator A2.9.: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A2.9e.xlsx>

A2.10. indikátor: A munkanélküliek aránya a 25–50 éves korcsoportban

Az A2.10. indikátor a munkanélküliek arányának változását írja le a szülők korcsoportjában. Az indikátor nem a munkanélküliségi rátát mutatja (mely az aktív népességhez viszonyítva méri a munkanélküliek arányát), hanem a munkanélküliek számát a teljes 25–50 éves népesség számához viszonyítja.³

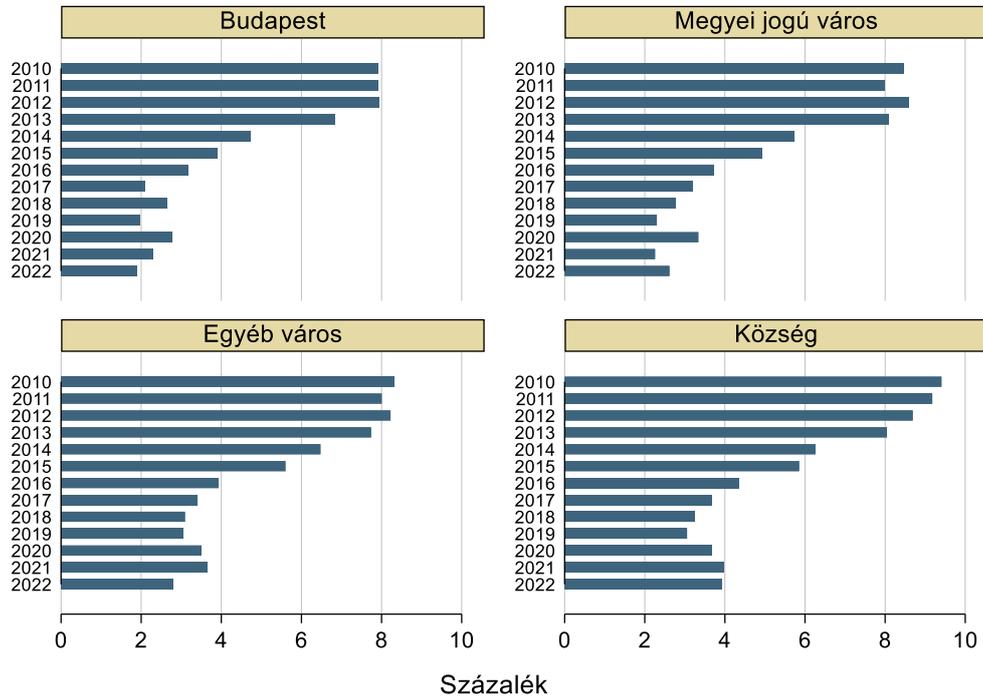
³ A KSH Munkaerő-felméréseiben használt, az ILO ajánlásainak megfelelő definíció szerint munkanélküli az, aki az adatgyűjtés hetében nem dolgozott (és nincs olyan munkája, amelytől átmenetileg távol volt), aktívan keresett munkát az adatgyűjtést megelőző négy hét folyamán, rendelkezésre áll, vagyis két héten belül munkába tudna állni, ha találna megfelelő állást, vagy talált már munkát, és 30 napon belül dolgozni kezd.

A2.10.1 ábra: A munkanélküliek százalékaránya a 25–50 éves népességben nemek szerint (2010–2022)

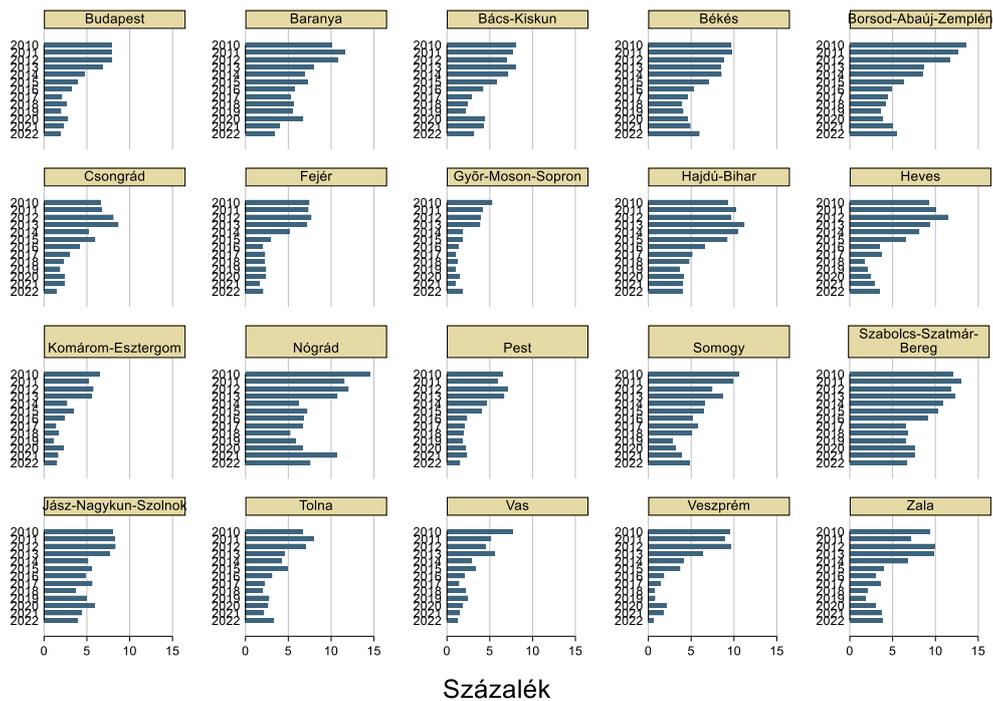

2012–17-ig a 25–50 évesek között folyamatosan csökkent a munkanélküliek aránya, mind a férfiak, mind a nők körében (A2.10.1 és A2.10.2 ábra). 2017 után megállt a csökkenés, és azt követően, 2022-ig az arány 3 százalék körüli értéken hullámzott. A szülői korcsoportjában Budapesten volt a legkisebb a munkanélküliek aránya, 2022-ben 1,9 százalék. Ugyanebben az évben a megyei jogú városokban a 25–50 évesek 2,6, az egyéb városokban 2,8, a községekben pedig 4 százaléka volt munkanélküli (A2.10.3 ábra). A megyék között jelentős különbségek láthatók (A2.10.4 ábra). 2022-ben Nógrád megyében a 25–50 éves népesség 8, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 7 százaléka volt munkanélküli, míg Veszprém megyében kevesebb mint 1 százalékuk.

A2.10.2 ábra: A munkanélküliek százalékaránya a 25–50 éves népességben településtípusok szerint (2010–2022)

A2.10.3 ábra: A munkanélküliek százalékaránya a 25–50 éves népességben megyék szerint (2010–2022)

Az A2.10. indikátor adatai: https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A2_10.xlsx

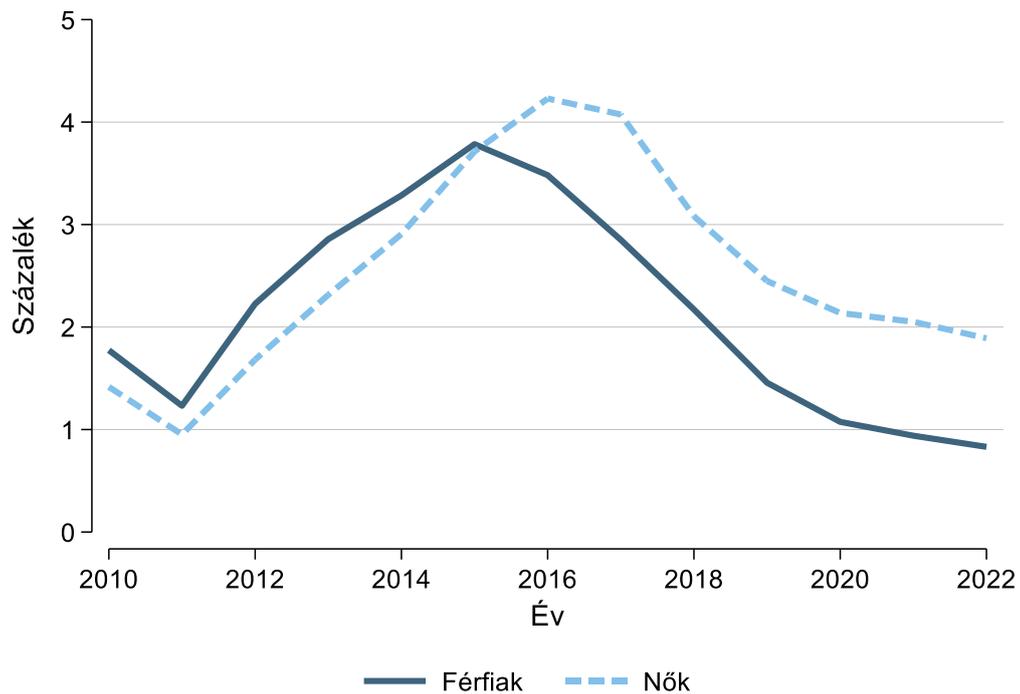
Data of indicator A2.10.: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A2.10e.xlsx>

A2.11. indikátor: A közmunkások aránya a 25–50 éves korcsoportban

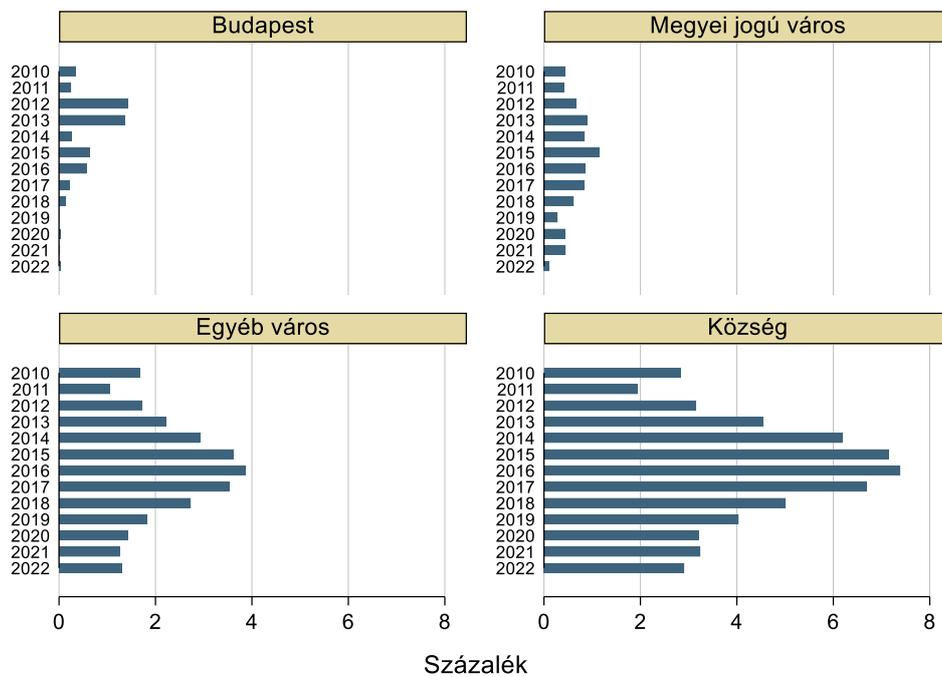
Az A2.11. indikátor a közmunkások arányának változását írja le a szülők korcsoportjában. 2011 után a közmunkaprogram felfuttatásával 2015–16-ig gyorsan nőtt a közmunkások aránya a 25–50 évesek körében, majd 2016–17-től az arány ugyanolyan gyorsan csökkent, és 2022-ben a korcsoportba tartozó férfiak között már kisebb arányban voltak közmunkások, mint 2010-ben. A nőknél is gyorsan csökkent az arány 2017 után, de 2022-ben még meghaladta a kiinduló, 2010-es szintet (A2.12.1 ábra).

Településtípusonként vizsgálva a következőket lehet megfigyelni. Mivel elsősorban az alacsony iskolázottságúak vesznek részt a közmunkaprogramban, ezért Budapesten és a megyei jogú városokban, ahol a kevésbé iskolázott népesség aránya az átlagosnál jóval kisebb, elenyésző volt a részvételi arány. Az egyéb városokban 2017-ben a 25–50 évesek 3,8, 2022-ben pedig 1,3 százaléka volt közmunkás. A községekben 2016-ban volt a legmagasabb az arány, ekkor a szülők korcsoportjának több mint 7 százaléka dolgozott közmunkásként, 2022-re 3 százalékra csökkent az indikátor értéke. Jelentősek a megyék közötti különbségek is. 2016 után, a közmunkaprogram visszaszorulásával minden megyében csökkent a közmunkásként dolgozók aránya. 2022-ben Budapesten és a megyék egy részében (Pest, Győr-Moson-Sopron, Vas megye stb.) eltűnt a közmunka, míg azokban a megyékben, ahol a program csúcsra járatásakor 10 százalék felett volt a közmunkások aránya a 25–50 évesek körében, még 2022-ben is 5-6 százalék körül maradt (Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén, Nógrád) (A.2.11.3 ábra).

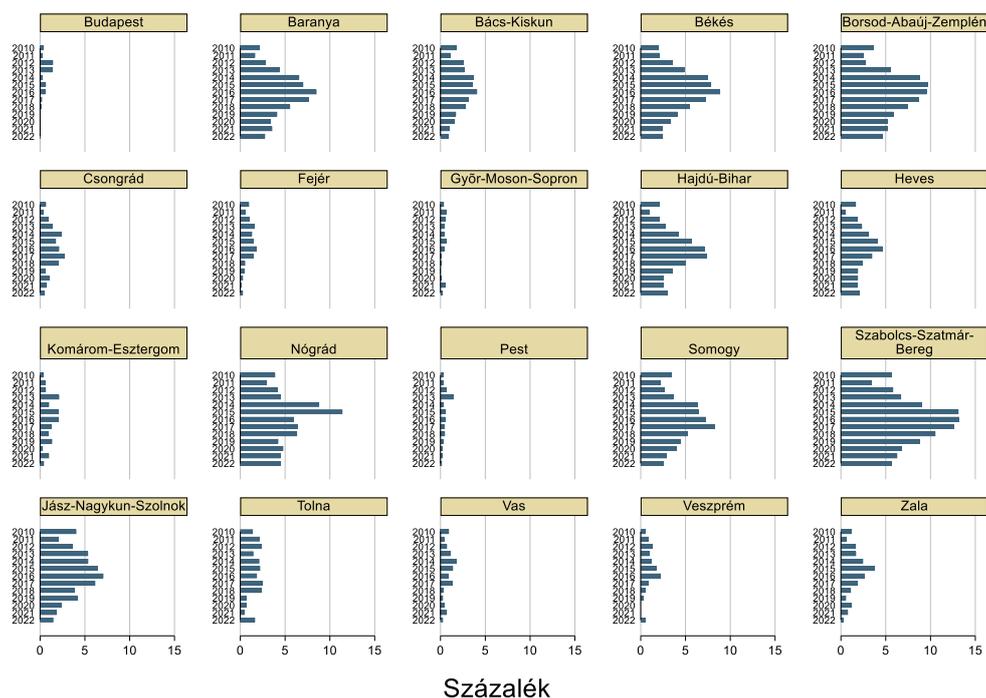
A2.11.1 ábra: A közmunkások százalékaránya a 25–50 éves népességben nemek szerint (2010–2022)

A2.11.2 ábra: A közmunkások százalékaránya a 25–50 éves népességben településtípusok szerint (2010–2022)

A2.11.3 ábra: A közmunkások százalékaránya a 25–50 éves népességben megyék szerint (2010–2022)

Az A2.11. indikátor adatai: https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A2_11.xlsx

Data of indicator A2.11.: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/A2.11e.xlsx>

B) Ráfordításindikátorok

A ráfordításindikátorok első, B1. csoportja a pénzügyi ráfordításokat méri, ezek az indikátorok az oktatási kiadások időbeli alakulását mutatják be és az egy diákra jutó kiadások iskolák közötti különbségeiről adnak képet. A második, B2. csoport a közoktatási rendszer emberi erőforrásait vizsgálja. Egyrészt a tanárok különféle jellemzők szerinti megoszlásának alakulását, a tanári munkaerő-forgalmat, másrészt azt, hogy milyen mértékben foglalkoztat az oktatási rendszer a pedagógiai munkát közvetlenül segítő alkalmazottakat. Ezek között a ráfordításindikátorok között szerepelnek a tanárok relatív kereseti helyzetét mutató indikátorok is.

B1. Pénzügyi ráfordítások

A B1. indikátorcsoport a közoktatási kiadások szintjéről, változásairól és különbségeiről ad képet. Az első három indikátor makroszemléletű; makroszintű és nemzetközi összehasonlításban mutatja be a közoktatási kiadások szintjét és változásait (B1.1.–B1.3. indikátorok). Ez a rész csak a költségvetési szektor adataira épül. Ezzel szemben a második rész (B1.4.–B1.6. indikátorok) középpontjában a közoktatási kiadások különbségei állnak. Az itt tárgyalt indikátorok kiterjednek a nem állami fenntartású iskolákra és óvodákra is.

Közoktatási kiadások makroszinten

A B1.1.–B1.3. indikátorok a közoktatási kiadások alakulását és a kiadások szintjét mutatják időben, illetve nemzetközi összehasonlításban. Ezek a mutatók arról adnak képet, hogy összességében mennyit költünk az oktatásra a közoktatás különböző szintjein. Az indikátorok kétféleképpen közelítik meg a kérdéskört. Az *egy diákra jutó kiadások* azt mutatják meg, hogy a költségvetés átlagosan mekkora összeget fordít egy diák oktatására. A *GDP százalékában kifejezett oktatási kiadások* pedig azt mutatják, hogy az országban megtermelt jövedelemnek összességében mekkora hányada jut a közoktatásra.

Fontos hangsúlyozni, hogy ezek az indikátorok döntően csak a költségvetési szektor adatait tartalmazzák, mivel csak erre a körre vonatkozóan állnak rendelkezésre konzisztens idősoros adatok. A B1.1. indikátor csak az állami, illetve önkormányzati fenntartású iskolák és óvodák kiadási adatait tartalmazza.⁴ 2011-ig ugyanez elmondható a B1.2. indikátor magyar adatairól. A B1.3. indikátor hazai adataiban ezenfelül szerepel a nem állami iskolák központi költségvetési támogatása is, már 2012 előtt is. 2012-től a B1.2. és a B1.3. indikátor magyar adatai mellett már nem szerepel az OECD kiadványaiban a „csak a költségvetési szektor adatai” megjegyzés.

A B1.1. indikátor adatsorai a teljes közoktatást felölelik, az óvodától a középfokú iskoláig. A B1.2. és B1.3. nemzetközi összehasonlító indikátorok csak az iskolai kiadások adatait tartalmazzák, az iskola előtti oktatásra nem terjednek ki.

B1.1. indikátor: Az egy diákra jutó kiadások a költségvetési szektorban

A B1.1. indikátor azt mutatja, hogyan alakultak – változatlan, 2022-es árakon – az óvodai ellátás és az iskolai oktatás egy gyermekre jutó kiadásai a költségvetési szektorban. 2013 után az alapfokú és a középfokú oktatás kiadásai nem választhatók szét, előtte a három oktatási szint külön szerepel.

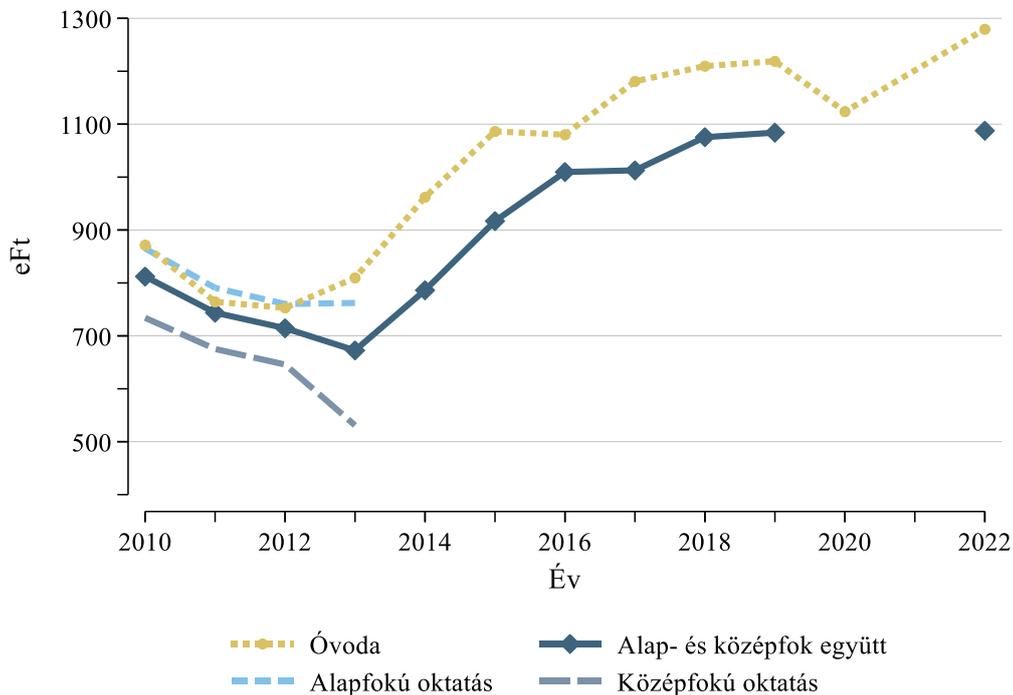
A vizsgált időszak elején az egy diákra jutó kiadások reálértékben csökkentek, 2013 után növekedtek (B1.1.1 ábra).⁵ Az egy diákra jutó iskolai kiadások 2014 és 2020 között 30 százalékkal növekedtek. Az emelkedő trend 2016-ban lelassult, 2018-tól az egy diákra jutó iskolai kiadások a költségvetési szektorban változatlanok.

A 2020-as és 2021-es naptári évre nem számítható ki az indikátor értéke. A kiadások számítása egyfelől a KSH által közzétett kiadási adatokra, másfelől az iskolaszintű statisztikai adatokból számított állami iskolai létszámadatokra épül. Míg a kiadási adatok naptári évre, a létszámadatok tanévre vonatkoznak; a naptári évekre vonatkozó létszám a szomszédos tanévek súlyozott átlaga. A szakképzésre vonatkozó iskolai statisztikai adatgyűjtés alapvetően megváltozott 2020-ban, a 2020/21-es tanévre nem állnak rendelkezésre adatok (lásd a Bevezetést).

⁴ Lásd az Emberi Erőforrások Minisztériuma (Emmi) által kiadott *Statisztikai tájékoztató – Oktatási évkönyv 2013/2014* című kötet módszertani megjegyzéseit (192. o.).

⁵ 2014-ben a kiadások számítása valamelyest változott, így a 2014 előtti és az utáni adatok korlátozottan összehasonlíthatók (a KSH honlapján: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zoi014.html, lásd a 2014-es sorhoz tartozó *b* megjegyzést).

B1.1.1 ábra: Az egy diákra jutó folyó kiadások alakulása az állami szektorban az oktatás szintje szerint, 2022. évi árakon, ezer forint (2010–2022)

Megjegyzés: 2022-re a KSH által közölt becsült kiadási adatok alapján. 2020-ra és 2021-re az iskolai kiadások az állami szakképző iskolákban tanulók létszámadatainak hiányában nem számíthatók.

A B1.1. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B1.1.xlsx>

Data of indicator B1.1: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B1.1e.xlsx>

B1.2. indikátor: Az egy diákra jutó kiadások az egy főre jutó GDP százalékában, nemzetközi összehasonlításban

A B1.2. indikátor azt mutatja meg, hogy az egy diákra jutó kiadások mennyire nagyok vagy kicsik európai összehasonlításban. A kiadásokat az összehasonlíthatóság érdekében célszerű az egy főre jutó GDP-hez mérni; ez sokkal reálisabb összevetést tesz lehetővé, mint az azonos pénznemre – akár vásárlóerő-paritáson – átszámított kiadások, mivel az utóbbi esetben a gazdagabb országok kiadásai mindig kiugróan magasak. Ugyanakkor ezekben az országokban a bérek szintje is magasabb, így a diplomások bére, azaz egy diplomás alkalmazásának költsége is, ami az oktatási kiadások *árának* meghatározó eleme. Ezt az árkülönbséget, a tanárok alkalmazásának magasabb költségét nem veszi figyelembe az azonos pénznemben történő összehasonlítás, míg az egy főre jutó GDP százalékában kifejezett kiadások nagyjából mentesek ettől a torzítástól.

Ugyanakkor a GDP-hez mért kiadások nagyságát a GDP egyik évről a másikra történő váratlan változása is befolyásolhatja, például gazdasági válságidőszakokban. A 2020-as év adatait emiatt óvatosan kell értelmeznünk, hiszen a covidjárvány eltérő mértékű gazdasági visszaeséssel járt a különböző országokban.

A B1.2.1 ábra az oktatási rendszer két szintjén mutatja be az egy diákra jutó kiadások alakulását Magyarországon a nyugat-európai és a kelet-közép-európai országokhoz viszonyítva. Érdemes megjegyezni, hogy 2011-ig az OECD-kiadványokban a vonatkozó táblázatok lábjegyzetei szerint Magyarország esetében csak az állami és önkormányzati iskolákra számított kiadások szerepeltek. 2012 óta⁶ nem szerepel a táblázatokban erre vonatkozó utalás Magyarország esetében.

Az általános iskolai alsó tagozaton (a nemzetközi terminológiában *alapfok*) 2010 és 2018 között csökkenő tendenciát figyelhetünk meg a hazai adatokban. 2019-ben és 2020-ban ugyanakkor jelentősen megnőtt az alsó tagozat kiadásainak értéke Magyarországon. Ezen az oktatási szinten Lettország kivételével minden kelet-közép-európai országban növekedés figyelhető meg, Magyarországon azonban relatíve nagymértékű volt a növekedés, így az egy főre eső GDP-hez mért egy tanulóra jutó alapfokú oktatási kiadások kelet-közép-európai összehasonlításban alacsony szintről közepes szintre emelkedtek.

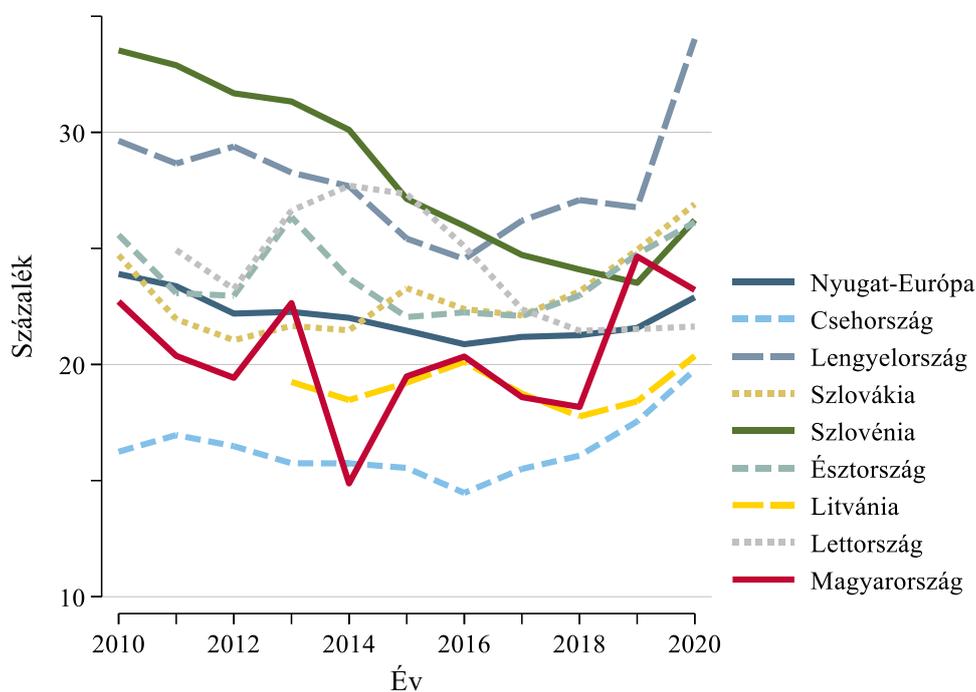
Az általános iskolai felső tagozat (a nemzetközi terminológiában *alsó középfokú oktatás*) és a középfokú iskolák (*felső középfokú oktatás*) kiadásai Magyarországon 2014 után lényegében változatlanok (a 2016-os kiugró értéktől eltekintve). 2020-ban a kelet-közép-európai országok közül a harmadik legalacsonyabb volt a magyarországi érték, csak Észtországban és Litvániában láthatunk alacsonyabbakat.

Érdemes megemlíteni, hogy azokban az országokban, így Magyarországon is, ahol az alsófokú és az alsó középfokú oktatás jellemzően ugyanabban az intézményben folyik, a kiadások oktatási szintek közötti szétválasztása mesterséges, és szükségképpen becslésekre épül. A számítási rendszer esetleges változásai hozzájárulhatnak a két oktatási szintre számított kiadási értékek ingadozásaihoz. Magyarország esetében ez jól látható a 2013-as és 2014-es értékeknél, ahol a két adatsor ellentétes előjelű kilengéseket mutat.

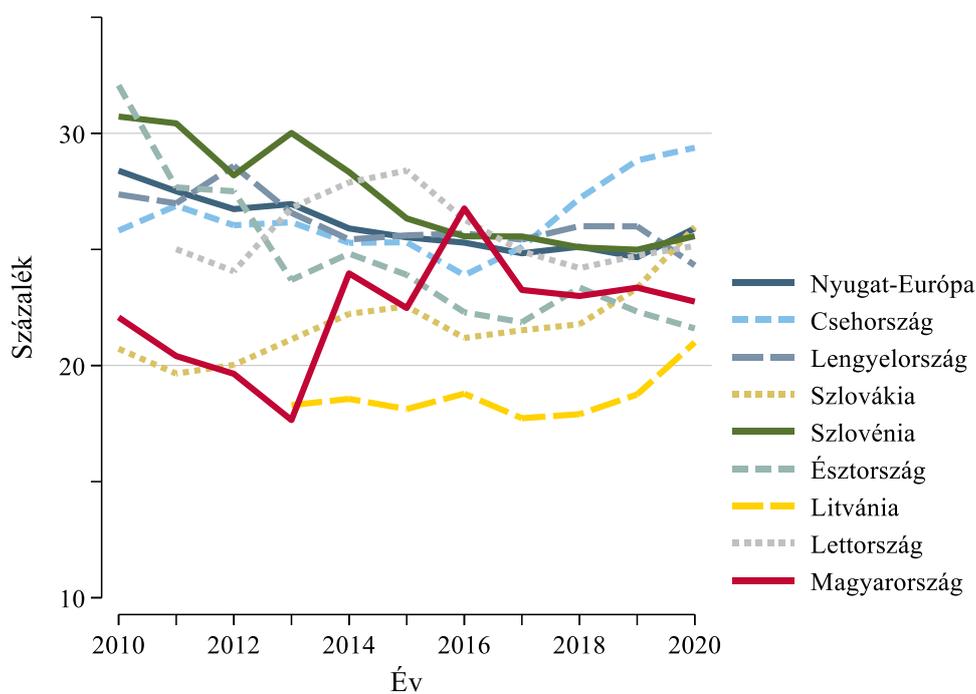
⁶ A 2012-es adatok a 2015-ös Education at a Glance kötetben jelentek meg.

B1.2.1 ábra: Az egy diákra jutó közoktatási kiadások alakulása az egy főre jutó GDP százalékában oktatási szintek szerint, nemzetközi összehasonlításban (2010–2018)

Alapfokú oktatás (Magyarországon: általános iskola alsó tagozata)

Alsó és felső középfokú oktatás
(Magyarországon: általános iskola felső tagozata és középfokú oktatás)

A B1.2. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B1.2.xlsx>

Data of indicator B1.2: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B1.2e.xlsx>

B1.3. indikátor: Az alap- és középfokú oktatási kiadások a GDP százalékában, nemzetközi összehasonlításban

A B1.3. indikátor azt mutatja meg, hogy az ország teljes megtermelt jövedelmének mekkora részét teszik ki a közoktatási kiadások (az iskola előtti, óvodai ellátás nélkül). Ennek időbeli változása és nemzetközi összehasonlítása egyaránt alapvetően fontos fogódzókot nyújt a ráfordítások szintjének megítéléséhez.

Fontos megjegyezni, hogy a magyar adatok (néhány más országhoz hasonlóan) az OECD-kiadványokban megjelent adatokhoz tartozó megjegyzések szerint 2011-ig egyértelműen csak a költségvetési szektor kiadásait tartalmazzák. A nem állami iskolákra vonatkozóan csak a központi költségvetési támogatások összege szerepel ezekben az adatokban, az iskolák fenntartói által más forrásból finanszírozott további kiadások nem.⁷ A nem állami kiadásokat is figyelembe véve tehát az oktatási kiadások összértéke valamivel magasabb lenne, de ez aligha jelent néhány század százaléknál nagyobb különbséget. 2012 óta⁸ nem szerepel az OECD-kiadványokban arra vonatkozó utalás Magyarországra esetében, hogy az adatok csak a költségvetési kiadásokat tartalmazzák.

A közoktatási kiadások GDP-n belüli arányának időbeli alakulása azt mutatja, hogy Magyarország relatív helyzete a nyugat-európai országok átlagához és a kelet-európai országokhoz mérten alapvetően megváltozott (B1.3.1 ábra). 2010 és 2013 között a kiadások GDP-n belüli aránya a kelet-közép-európai OECD-tagországok közül hazánkban volt a legalacsonyabb, és messze elmaradt a nyugat-európai országok átlagától. 2014 és 2020 között a közoktatási ráfordítások aránya a korábbi 2,5-2,6-ról 2,8-2,9 százalékra emelkedett (a 2016-os év adata egyszeri kiugró értéknek tűnik).

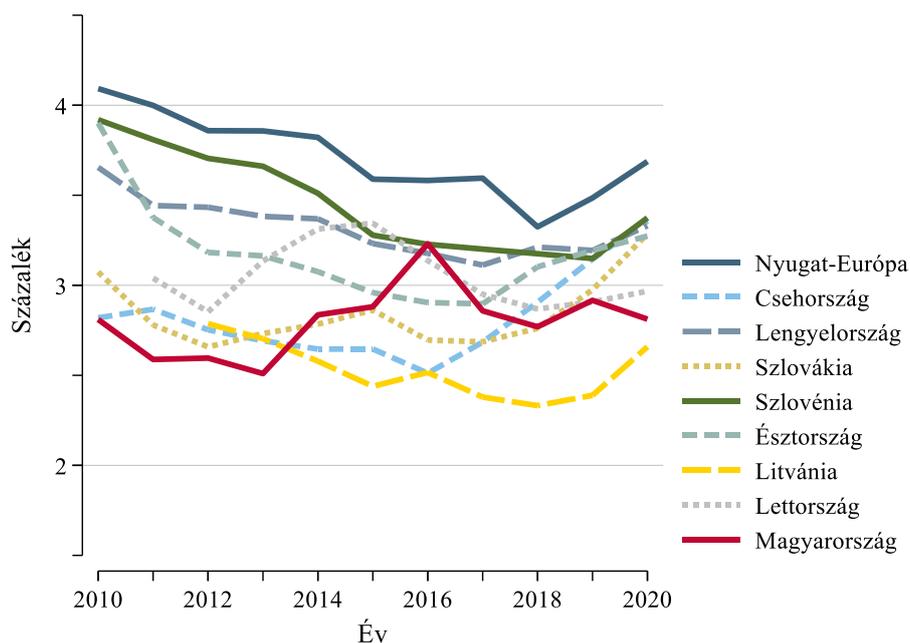
A 2020-as GDP-arányos kiadások szintje alapján a kelet-közép-európai országok két csoportba sorolhatók. Lengyelországban, Szlovéniában, Csehországban, Szlovákiában és Észtországban az iskolai kiadások GDP-n belüli aránya nem nagyon sokkal marad el a nyugat-európai átlagtól. Ezzel szemben Lettországon, Magyarországon és Litvániában a ráfordítások szintje jóval alacsonyabb. Érdekes azt is megfigyelni, hogy a kiadások GDP-n belüli aránya 2018 után több kelet-közép-európai országban (Csehországban, Szlovákiában, Észtországban és 2020-ban Litvániában is) és Nyugat-Európában átlagosan jelentősen növekedett. Ezzel szemben Magyarországon 2014 után nem változott a GDP-ből közoktatásra fordított erőforrások részaránya.

Az európai országok összességét tekintve az oktatási kiadások GDP-hez viszonyított aránya Magyarországon 2020-ban jelentősen elmaradt az európai országok átlagától, és a legalacsonyabbak közé tartozott (B1.3.2 ábra). Ugyanebben az évben az európai országok átlagosan a GDP 3,51 százalékát fordították az alap- és középfokú oktatásra, Magyarországon ez az érték 2,81 százalék volt. Csak három ország, Litvánia, Írország és Görögország költött kevesebbet a közoktatásra a GDP-hez mérten, mint Magyarország.

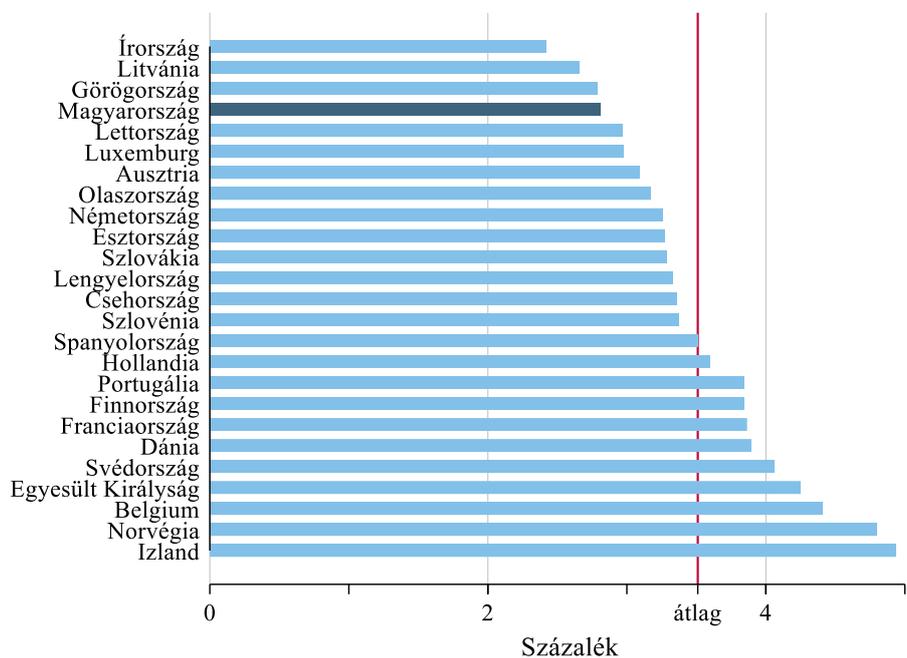
⁷ Az egyházi iskolákkal szemben az alapítványi és egyéb magánfenntartású iskolák esetében ezeknek a ráfordításoknak az aránya jelentős lehet, összességében azonban ezeknek az iskoláknak a súlya az iskolarendszer egészében viszonylag alacsony (lásd a C3.1. indikátorról írottakat).

⁸ A 2012-es adatok a 2015-ös *Education at a Glance* kötetben jelentek meg.

B1.3.1 ábra: Az alap- és középfokú oktatási kiadások a GDP százalékában, nemzetközi összehasonlításban (2010–2020)

B1.3.2 ábra: Az alap- és középfokú oktatási kiadások a GDP százalékában, nemzetközi összehasonlításban (2020)

Megjegyzés: az átlag a teljes közoktatási kiadás országokra számított súlyozatlan átlaga.

A B1.3. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B1.3.xlsx>

Data of indicator B1.3: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B1.3e.xlsx>

B1.4. indikátor: Az egy diákra jutó óvodai és iskolai kiadások fő kiadási kategóriák szerint

Az indikátor azt mutatja be, hogy az egyes kiadási kategóriákban mennyit költöttek az óvodák és az iskolák az oktatásra. Öt kiadási kategóriát különböztetünk meg: a tanári bérkiadásokat (beleértve az óraadók bérkiadásait is), a nem pedagógus munkakörben dolgozók bérkiadásait, a dologi kiadásokat, a felújítási és beruházási kiadásokat, valamint az egyéb kiadásokat. Az egyéb kiadások közé tartoznak a működtető kiadásai és a közvetett kifizetések. Fontos hangsúlyozni, hogy az egy diákra jutó kiadások értéke az iskolák méretével, illetve a diák-tanár aránnyal is összefügg. Ha például az iskolák egy csoportjában magasabb az egy diákra jutó tanári bérkiadások értéke, mint máshol, akkor ez adódhat abból, hogy ebben a csoportban a tanárok jellemzően többet keresnek, vagy abból, hogy több tanár jut adott számú diákra, például azért, mert sok kis létszámú iskola van, amely alacsony osztálylétszámokkal működik.

2021-től a szakképző iskolák döntő többségének kiadási adatai nem állnak rendelkezésre, így az alábbiakban az egy diákra jutó kiadások megoszlását a korábbi évektől eltérően csak az óvodákra, az általános iskolákra és a gimnáziumokra mutatjuk be.

A B1.4.1 ábra az egy gyermekre jutó kiadások megoszlását mutatja be az óvodákban és az iskolákban, az öt kiadási kategóriában 2022-ben. A pedagógusok bére és az ehhez kapcsolódó kiadások (beleértve a járulékokat is) meghatározó szerepet játszanak *a közoktatási kiadásokban*: az iskolai kiadások 57–60 százalékát tették ki a vizsgált évben, az óvodai kiadásoknak pedig a 45 százalékát. Az egyéb bérkiadások aránya az iskolákban 12–13 százalék, az óvodákban 28 százalék volt. A közvetlen dologi kiadások az iskolákban a kiadások 12–14 százalékát tették ki, míg az óvodákban egyötödnyi volt az arányuk. A felújítási és beruházási kiadások aránya az óvodákban és az iskolákban is 2–4 százalék körüli értéket mutatott. Az egyéb kiadások az iskolák esetében számottevő tételt jelentenek, arányuk 10–14 százalék között volt 2022-ben.

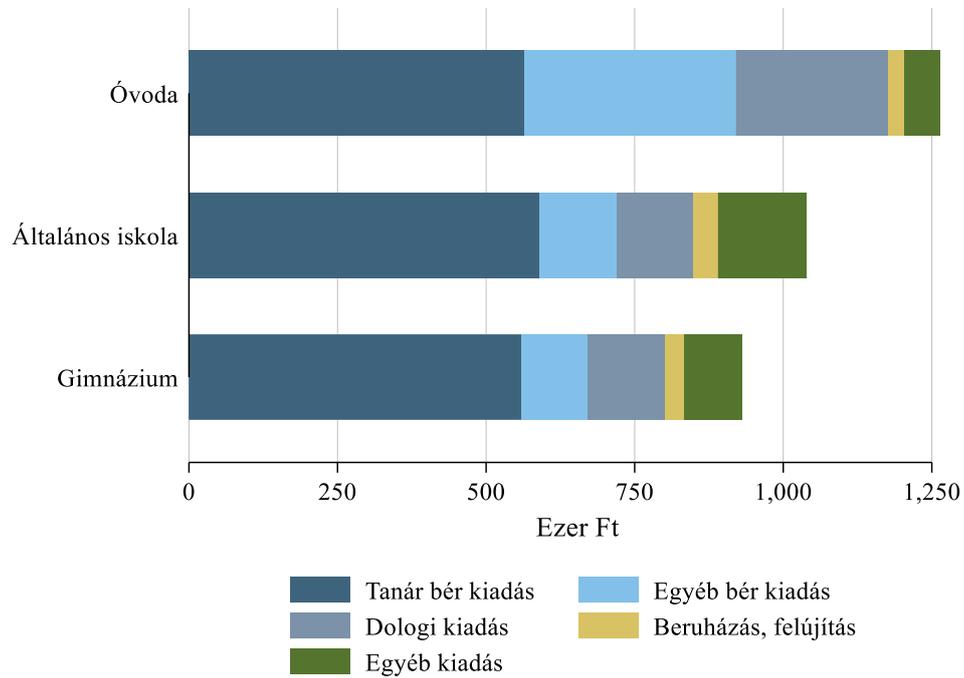
Az egy gyermekre jutó kiadások szintje az óvodákban a legmagasabb. Ez döntően a magas egyéb bérkiadásokból és dologi kiadásokból adódik. Az egy diákra jutó kiadások a gimnáziumokban átlagosan valamivel kisebbek, mint az általános iskolákban, elsősorban az alacsonyabb egyéb kiadások miatt.

A B1.4.2 ábra fenntartó szerint mutatja be az egy gyermekre jutó kiadásokat. Az óvodák és az általános iskolák esetében az alapítványi és egyéb magánfenntartású intézményekben a legnagyobbak a kiadások, míg az állami és egyházi intézményekben átlagosan hasonlóak. Ezzel szemben a gimnáziumi képzésben az egyházi iskolákban a legnagyobbak az egy diákra jutó kiadások, és az állami iskolákban a legkisebbek. A fenntartó szerinti különbségek az egyéb kiadásokban, a dologi kiadásokban és az egy diákra jutó tanári bérkiadásokban is megfigyelhetők.

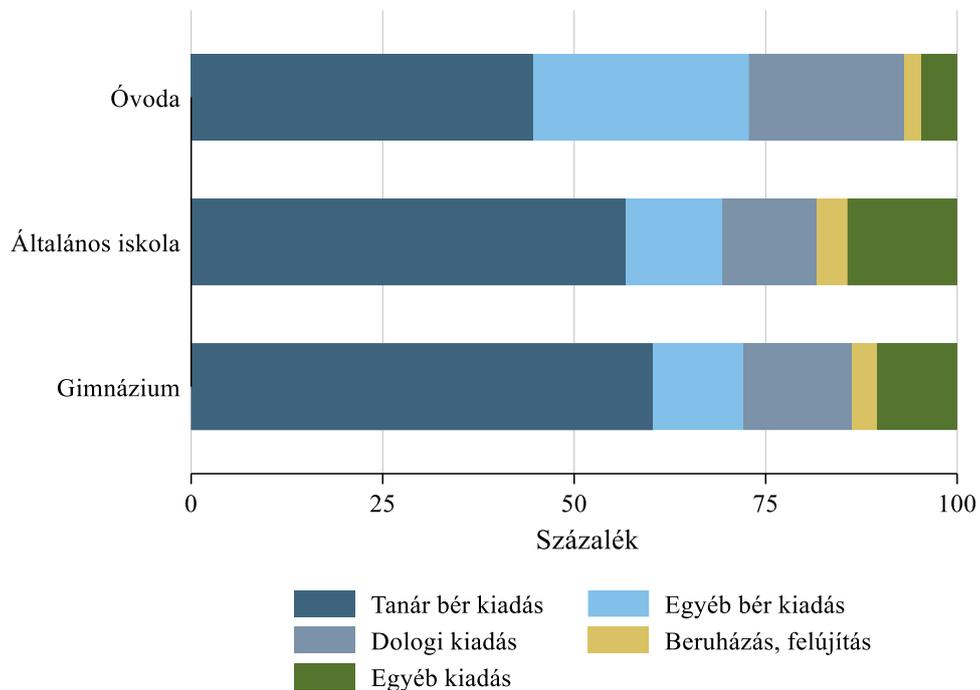
A B1.4.3 ábra településtípus szerint mutatja be az egy gyermekre jutó kiadások átlagos értékeit az óvodákban és az általános iskolákban. Mindkét esetben U alakú mintázat figyelhető meg; Budapesten a legmagasabb a kiadások szintje, de a községekben is magasabb, mint a városokban.

B1.4.1 ábra: Az egy diákra jutó kiadások szintje és megoszlása az óvodákban és az iskolákban programtípus szerint (2022)

A kiadások szintje

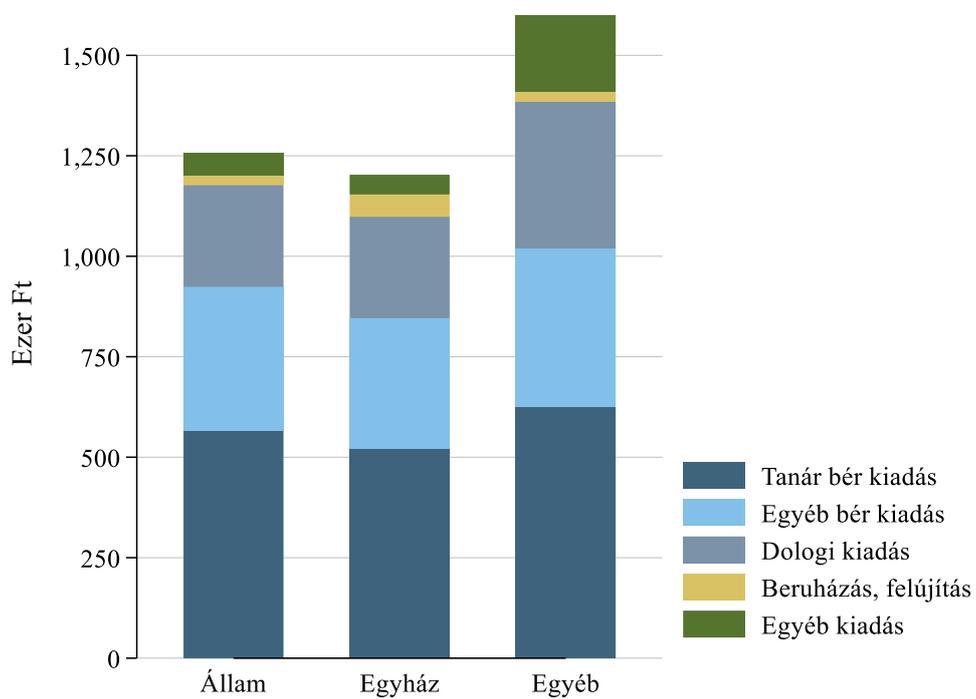

A kiadások megoszlása

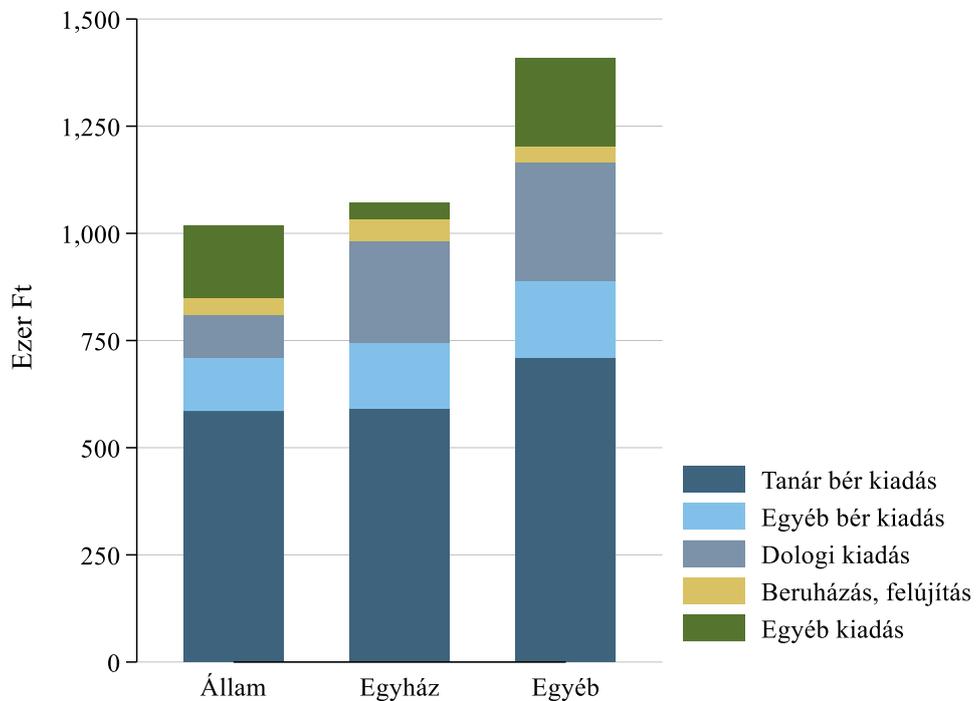

B1.4.2 ábra: Az egy diákra jutó oktatási kiadások programtípus és fenntartó szerint (2022)

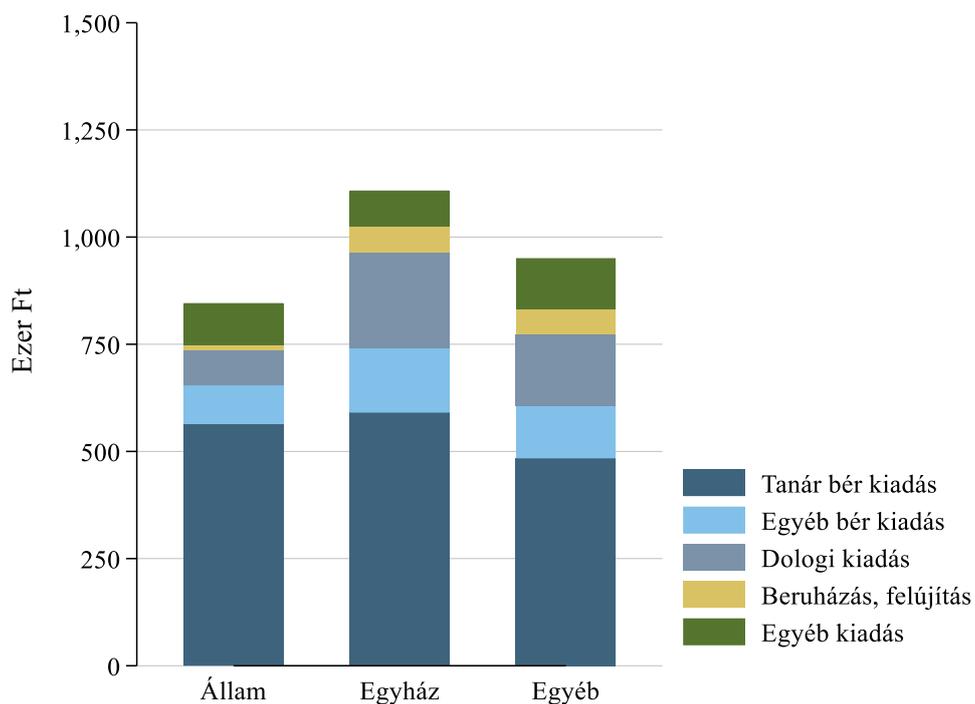
Óvoda

Általános iskola

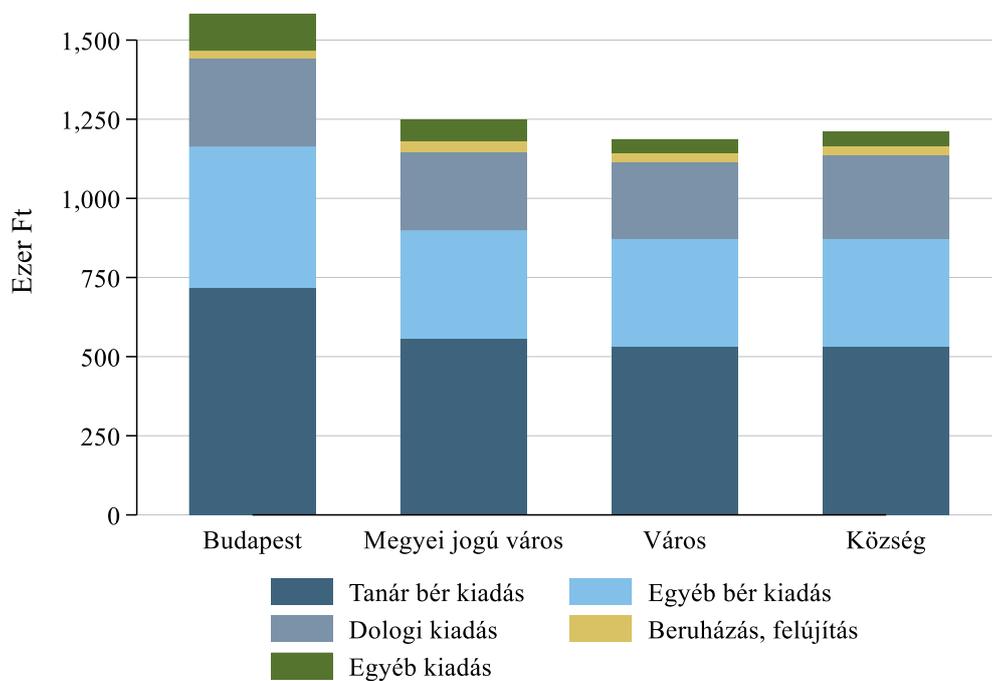

Gimnázium

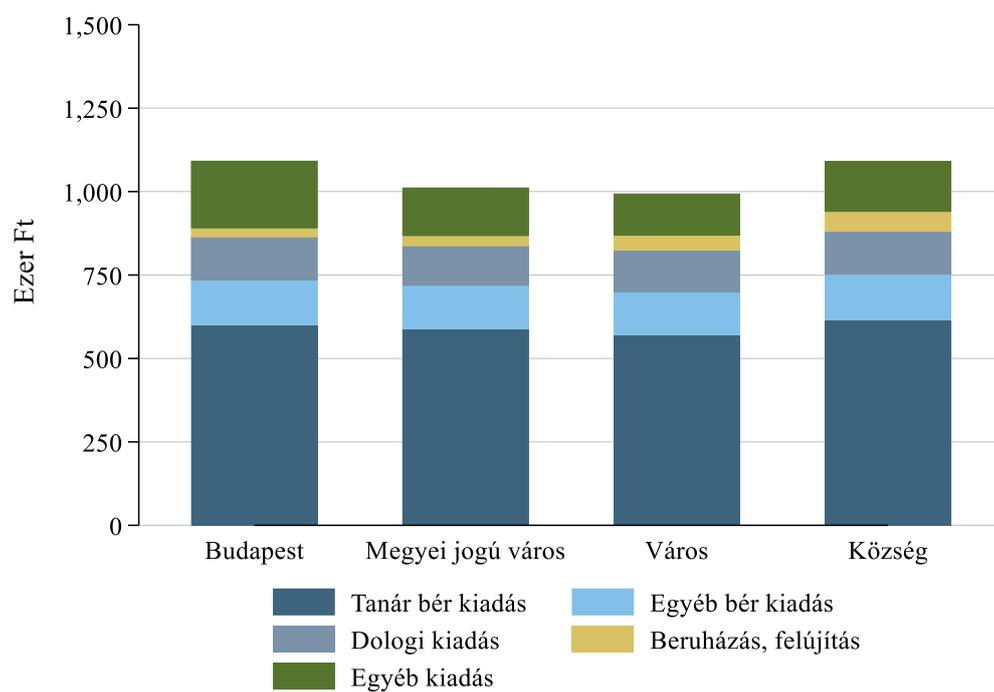

B1.4.3. ábra: Az egy diákra jutó oktatási kiadások az óvodákban és általános iskolákban településtípus szerint (2022)

Óvoda

Általános iskola

A B1.4. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B1.4.xlsx>

Data of indicator B1.4: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B1.4e.xlsx>

B2. Emberi erőforrások

A B2. indikátorcsoport a közoktatási rendszer emberi erőforrásairól ad képet. A B2.1–B2.9. indikátorok egyrészt a tanárok jellemzőit írják le (nemek, életkor és végzettség szerint), másrészt a tanári munkaerő-forgalmat. A B2.10. indikátor a diák-tanár arány alakulását foglalja össze. A B2.11. a betöltetlen tanári álláshelyek arányát mutatja be. A B2.12. indikátor azt ismerteti, hogy a közoktatási rendszer milyen arányban foglalkoztat a pedagógiai munkát közvetlenül segítő alkalmazottakat. A B2.13. indikátor azoknak az iskoláknak az arányát követi, ahol dolgozik rendszergazda. A B2.14–B2.16. indikátorok a pedagógusok relatív kereseti helyzetéről adnak képet. A B2.14. indikátor a főiskolai/BA vagy egyetemi/MA végzettségű tanárok, a B2.15. indikátor egyes pedagógusfoglalkozásokban dolgozók relatív kereseti helyzetének alakulását vizsgálja a velük azonos végzettségű, más foglalkozásokban dolgozó diplomások keresetéhez képest, a B2.16. indikátor pedig a tanárok relatív kereseti helyzetét nemzetközi összehasonlításban. A B2.17. indikátor azt mutatja be, hogyan változott a tanárképzésre beadott összes jelentkezés aránya a felsőfokú továbbtanulásra történő összes jelentkezéshez viszonyítva. Végül a B2.18. és B2.19. indikátorok azt vizsgálják, hogy azok, akik felvételt nyertek tanárképzésre, hol helyezkednek el a felsőoktatásba bekerült hallgatók képességmegoszlása szerint. A B2.18. indikátor azoknak a pedagógusképzésre felvetteknek az arányát mutatja, akik az összes felsőoktatásba felvételt nyert jelentkező hozott pont szerinti felső negyedéhez, tehát a felvettek legsikeresebb csoportjához, a B2.19. indikátor pedig azoknak az arányát, akik az összes felsőoktatásba felvételt nyert jelentkező hozott pont szerinti alsó negyedéhez, vagyis a legkevésbé jó képességűek csoportjába tartoznak.

Az indikátorok egy részét nem tudjuk közölni a szakképző középiskolákra, mivel 2020 után nem minden indikátor kiszámolásához álltak rendelkezésünkre a szükséges adatok ezekre az intézményekre vonatkozóan. Az egyes indikátorok ismertető leírásában ezt az adathiányt mindenhol jelezzük. Az indikátorok másik részénél csak akkor szerepelnek a középfokú szakképző intézményekre vonatkozó adatsorok, ha rendelkezésünkre álltak a 2021-es és 2022-es adatok. Az érdeklődő olvasó a korábbi, 2019-ig terjedő adatokat megtalálhatja a 2021. évi indikátorkötetben. Azoknak az indikátoroknak az esetében, melyek értékeit tudtuk frissíteni a középfokú szakképző iskolákra, az adatsorokban 2020-ban szakadás van, mert erre az évre nem állnak rendelkezésre ezen intézmények adatai. Értelemszerűen a közoktatás egészére közölt, aggregált adatsorokban is hiány van 2020-ban, ugyanebből az okból.

A tanárok jellemzői

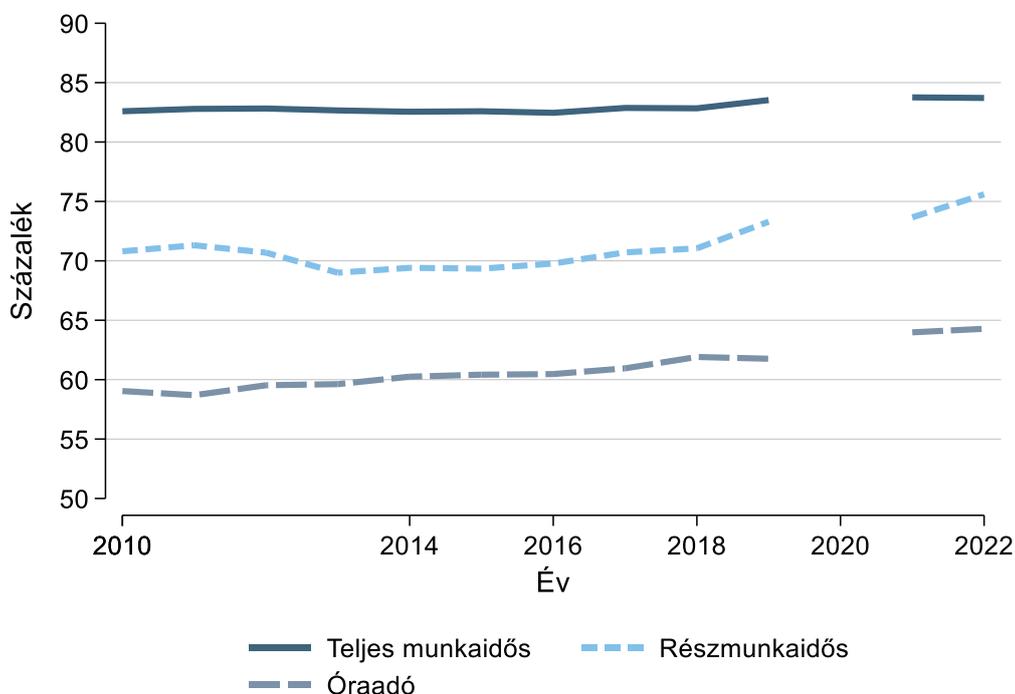
B2.1. indikátor: A nők aránya a pedagógusok között

A közoktatás egészében az összes főállású (teljes munkaidős) pedagógus több mint 80 százaléka nő, a vizsgált időszakban nem változott jelentősen arányuk, 2010 és 2022 között mindössze egy százalékponttal, 83-ról 84 százalékra nőtt. A részmunkaidős tanárok között a 2010-ben mért 71-ről 2022-re 76 százalékra nőtt a nők aránya, az óraadó tanárok között pedig 59-ről 64 százalékra (B2.1.1 ábra). Programtípusok szerint vizsgálva az óvodákban csaknem 100 százalékban nők dolgoztak óvodapedagógusként. Az általános iskolában dolgozó tanárok körében 2010 és 2022 között 2 százalékponttal csökkent a nők aránya, 87-ről 85 százalékra. Az érettségit nem adó szakképzésben a legalacsonyabb az indikátor értéke, ami 2010 és 2022 között 4 százalékponttal csökkent, 53-ról 49

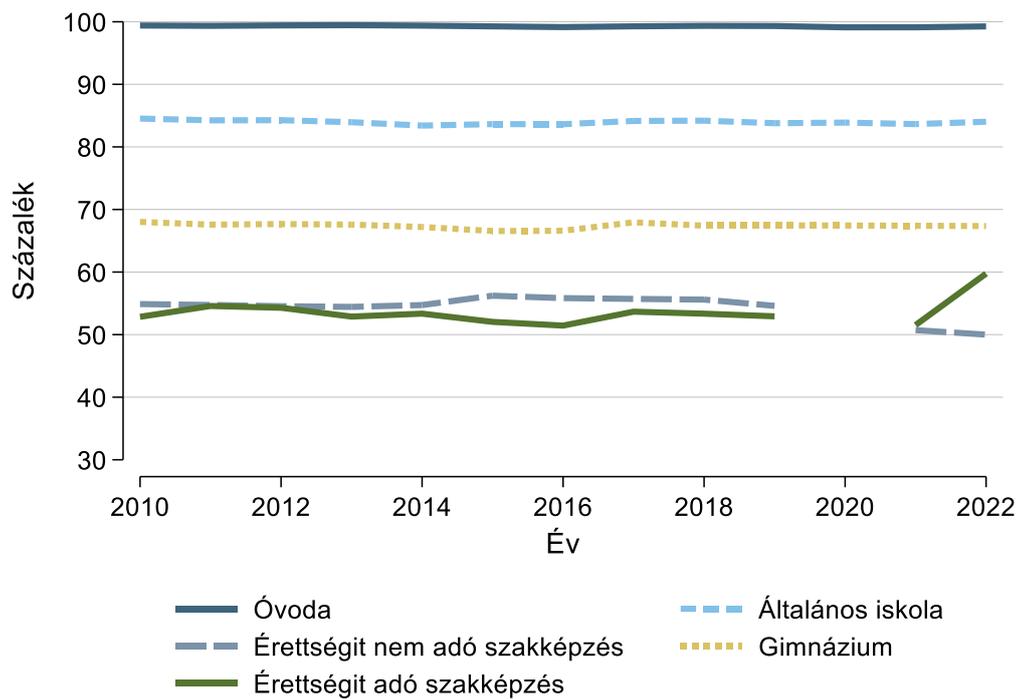
százalékra. Az érettségit nyújtó szakképző iskolákban 62-63, míg a gimnáziumokban 69-70 százalék körül volt a nők aránya a tanárok között a teljes vizsgált időszakban (B2.1.2 ábra).

Településtípusok szerint vizsgálva az általános iskolákban dolgozó tanárok megoszlását azt látjuk, hogy a Budapesten és a megyei jogú városokban működő intézményekben dolgoznak a legnagyobb arányban nők, a legkisebb arányban pedig a községekben. 2010 és 2022 között minden településtípusban néhány százalékponttal csökkent az arány (B2.1.3 ábra). Az általános iskolákat a halmozottan hátrányos helyzetű diákok aránya szerint vizsgálva pedig azt látjuk, hogy a teljes időszakban azokban az intézményekben volt a legkisebb a nők aránya a tanárok között, ahol nagyon magas volt a HHH tanulók aránya. 2022-ben ezekben az általános iskolákban a tanárok 80 százaléka volt nő (B2.1.4 ábra).

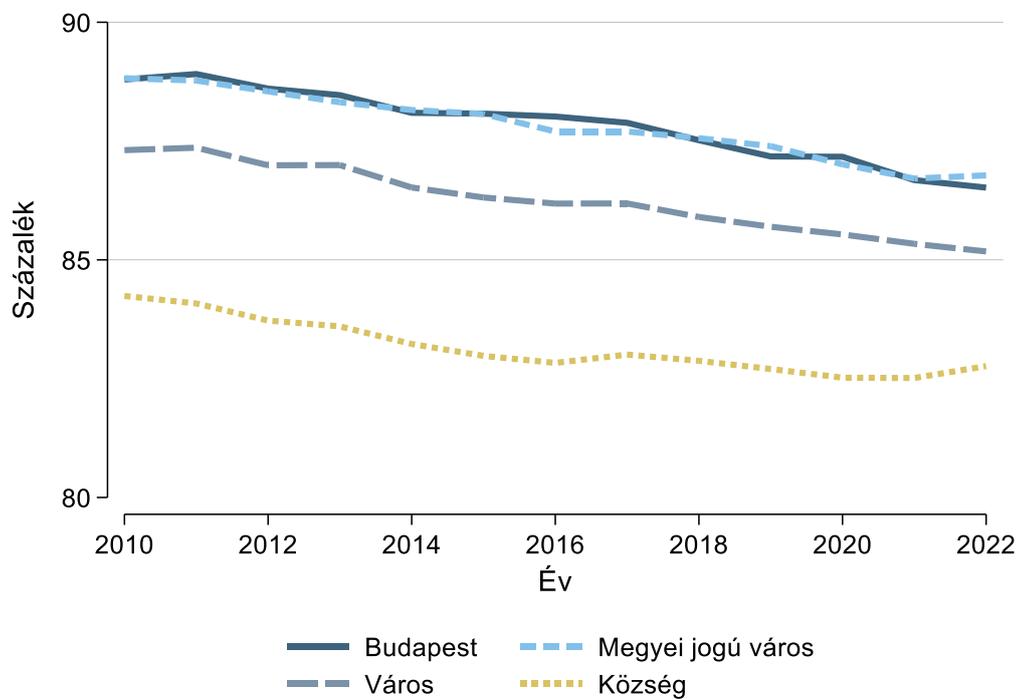
B2.1.1 ábra: A nők százalékaránya a pedagógusok között a foglalkoztatás formája szerint (2010–2022)

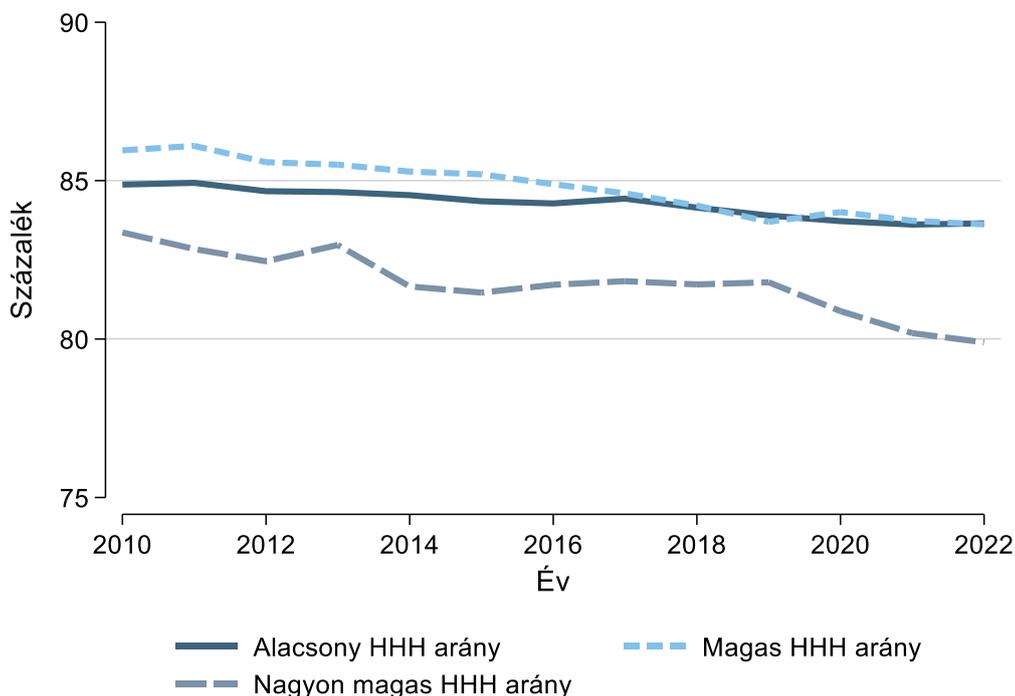
B2.1.2 ábra: A nők százalékaránya a pedagógusok között programtípusok szerint (2010–2022)

B2.1.3 ábra: A nők százalékaránya a pedagógusok között az általános iskolákban településtípusok szerint (2010–2022)

B2.1.4 ábra: A nők százalékaránya a pedagógusok között a HHH tanulók aránya szerint az általános iskolákban (2010–2022)

Megjegyzés: alacsony HHH-arány = az országos átlag alatti, magas = az országos átlag 1–4-szerese, nagyon magas = az országos átlag 4-szeresénél magasabb.

A B2.1. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.1.xlsx>

Data of Indicator B2.1: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.1e.xlsx>

B2.2. indikátor: Az egyes korcsoportokba tartozó pedagógusok aránya

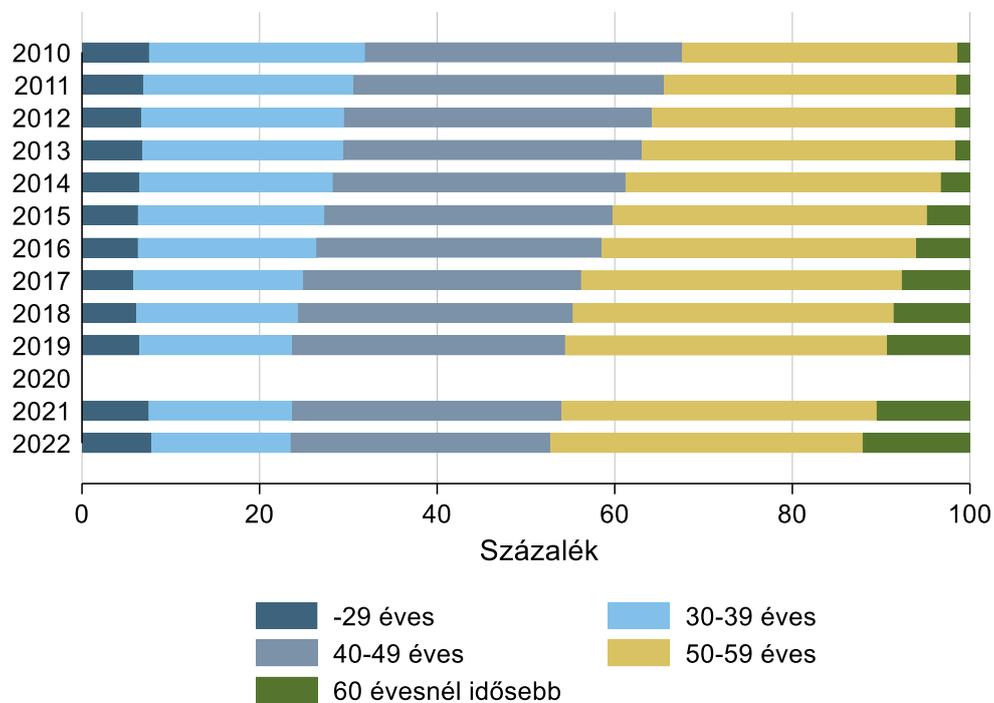
A B2.2. indikátor a közoktatási intézményekben dolgozó tanárok korcsoportok szerinti megoszlását mutatja: a 30 évesnél fiatalabb, a 30–39 éves, a 40–49 éves, az 50–59 éves és a 60 éves vagy idősebb pedagógusok arányát a főállású pedagógusok között. A B2.2.1 ábra adatai szerint 2010 és 2022 között átlagosan egyre idősebb pedagógusokat foglalkoztatott a közoktatási rendszer. A 30 évesnél fiatalabb tanárok aránya 2010 és 2017 között 8-ról 6 százalékra csökkent, majd kismértékben nőni kezdett, 2022-ben ismét elérte az időszak elején mért 8 százalékot. A 30–39 éves tanárok aránya 24-ről 16 százalékra, a 40–49 éveseké 36-ról 29 százalékra csökkent a vizsgált időszakban. Ugyanakkor az 50–59 éves pedagógusok aránya 31-ről 35 százalékra, a 60 éves vagy annál idősebb tanároké pedig 2-ről 12 százalékra nőtt (B2.2.1 ábra).

Az idősebb korcsoportokba tartozó, 50–59 éves és 60 éves vagy annál idősebb pedagógusok arányának növekedése minden programtípusban megfigyelhető volt. 2022-ben az 50 évesnél idősebb pedagógusok aránya az óvodákban 42, az érettségít adó szakképzésben 46, a gimnáziumokban 48, az általános iskolákban 49, az érettségít nem adó szakképzésben pedig 50 százalék volt (B2.2.2–B2.2.6. ábrák). A 30 évesnél fiatalabb pedagógusok aránya egyedül az óvodákban növekedett (B2.2.2 ábra), ennek volt köszönhető a közoktatás egészében a legfiatalabb korcsoportba tartozó pedagógusok arányának emelkedése. Az óvodákban 2010 és 2022 között 7-ről 13 százalékra növekedett a 30 évesnél

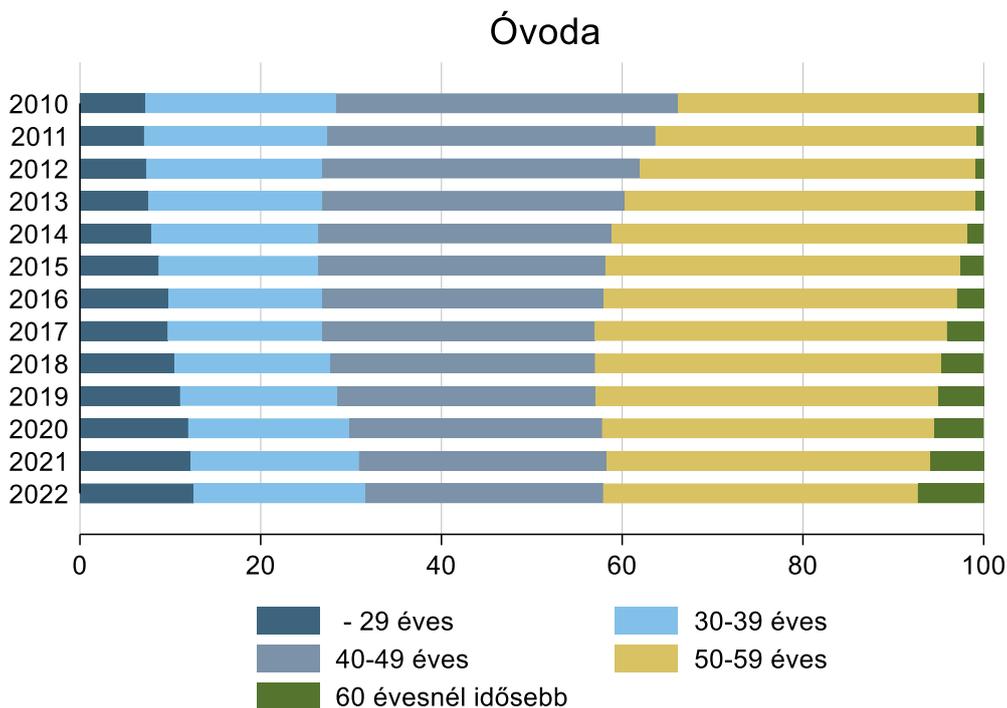
fiatalabb pedagógusok aránya. Az összes többi programtípusban a teljes vizsgált időszakban csökkent a legfiatalabb korcsoportba tartozó tanárok aránya. Az általános iskolákban 2010 és 2017 között 7-ről 5 százalékra csökkent, majd 2022-ig 6 százalékra nőtt az arány, de így sem érte el az időszak elején mért szintet (B2.2.3 ábra). Az érettségit nem adó szakképzésben nagyon jelentős csökkenést látunk: 2010–2022-ig 10-ről 3 százalékra csökkent a legfiatalabb tanárok aránya (B2.2.4 ábra). A gimnáziumokban 9-ről 6 százalékra csökkent a 30 évesnél fiatalabb pedagógusok aránya az elmúlt bő tíz évben (B2.2.5 ábra), az érettségit adó szakképzésben pedig 10-ről 4 százalékra (B2.2.6 ábra).

Az általános iskolákat településtípusok szerint vizsgálva Budapesten dolgoznak viszonylag a legnagyobb arányban fiatalabb tanárok, de 2022-ben a pedagógusok csaknem fele itt is 50 év feletti volt, míg alig több mint 20 százalékuk 40 évesnél fiatalabb (B2.2.7 ábra).

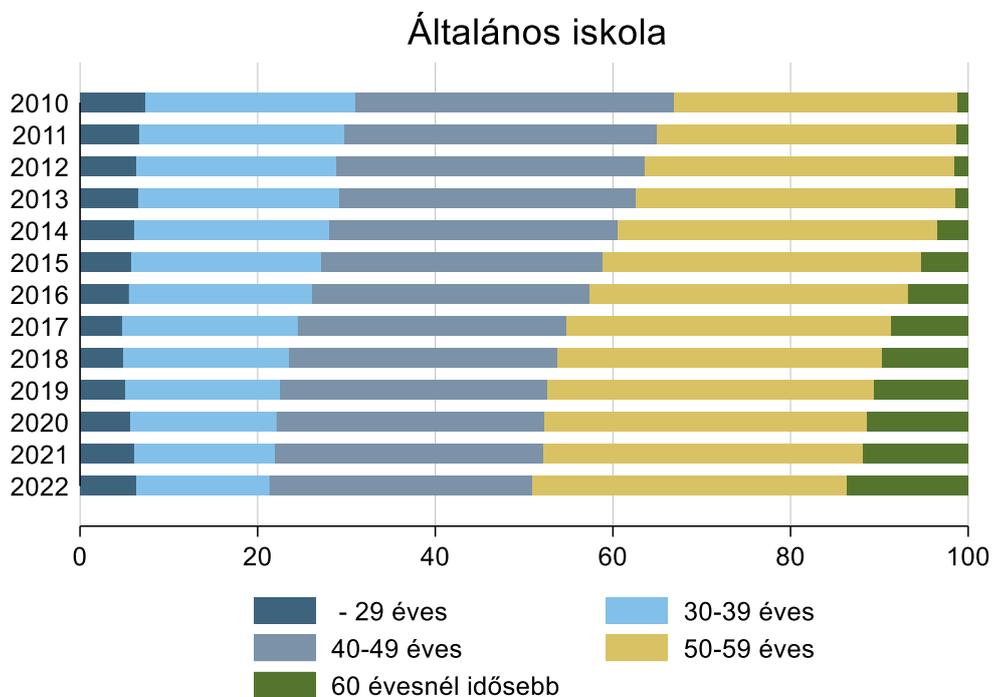
B2.2.1 ábra: Az egyes korcsoportokba tartozó pedagógusok százalékaránya a közoktatási intézményekben (2010–2022)

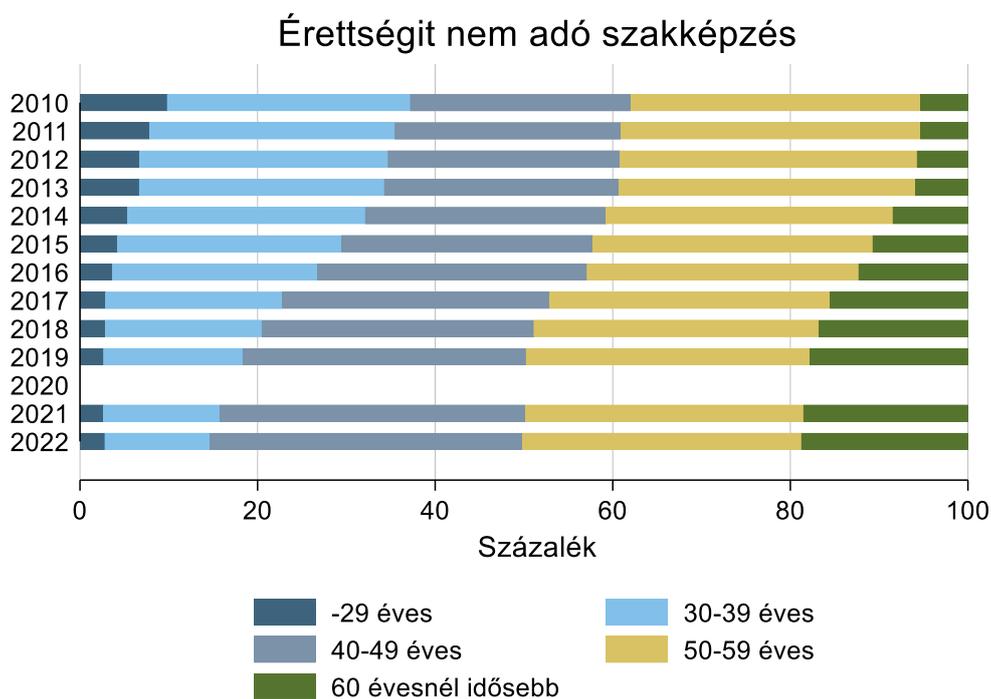
B2.2.2 ábra: Az egyes korcsoportokba tartozó pedagógusok százalékaránya az óvodákban (2010–2022)

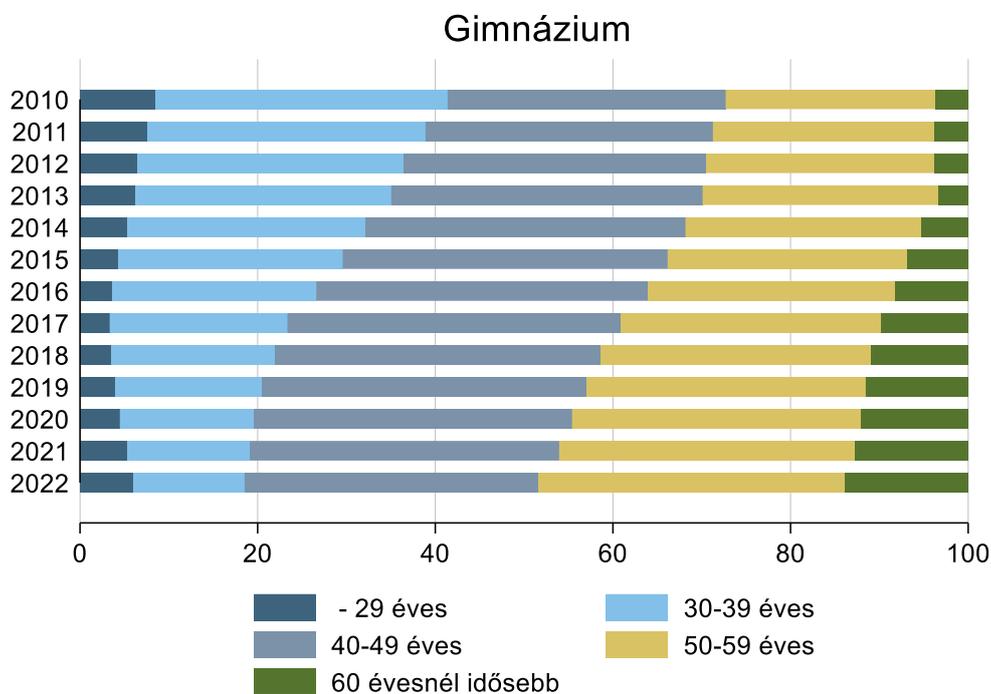
B2.2.3 ábra: Az egyes korcsoportokba tartozó pedagógusok százalékaránya az általános iskolákban (2010–2022)

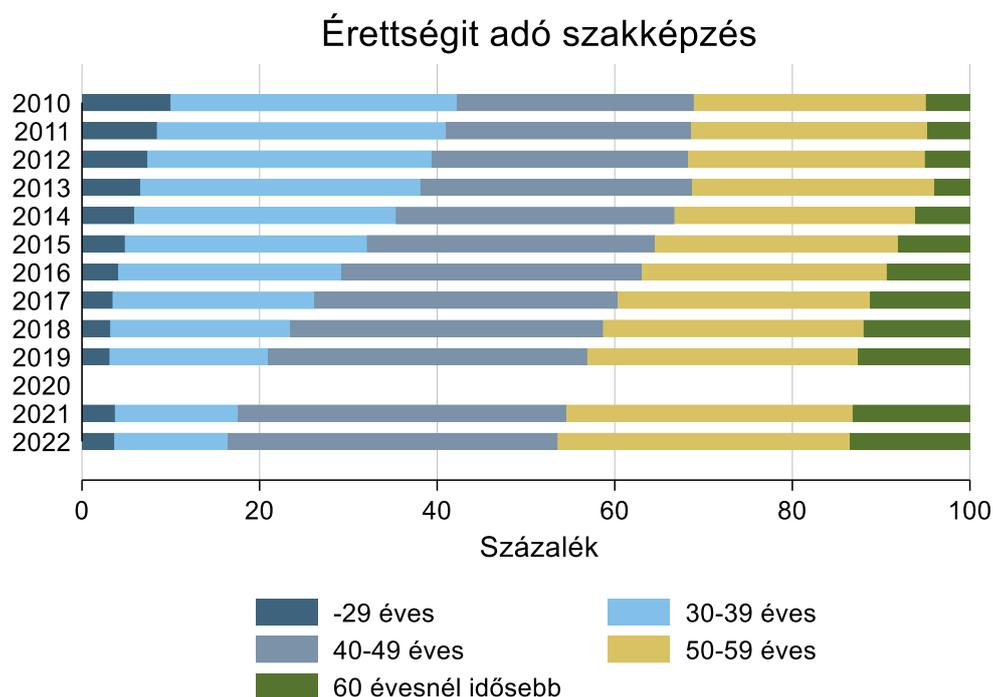
B2.2.4 ábra: Az egyes korcsoportokba tartozó pedagógusok százalékaránya az érettségit nem adó szakképzésben (2010–2022)

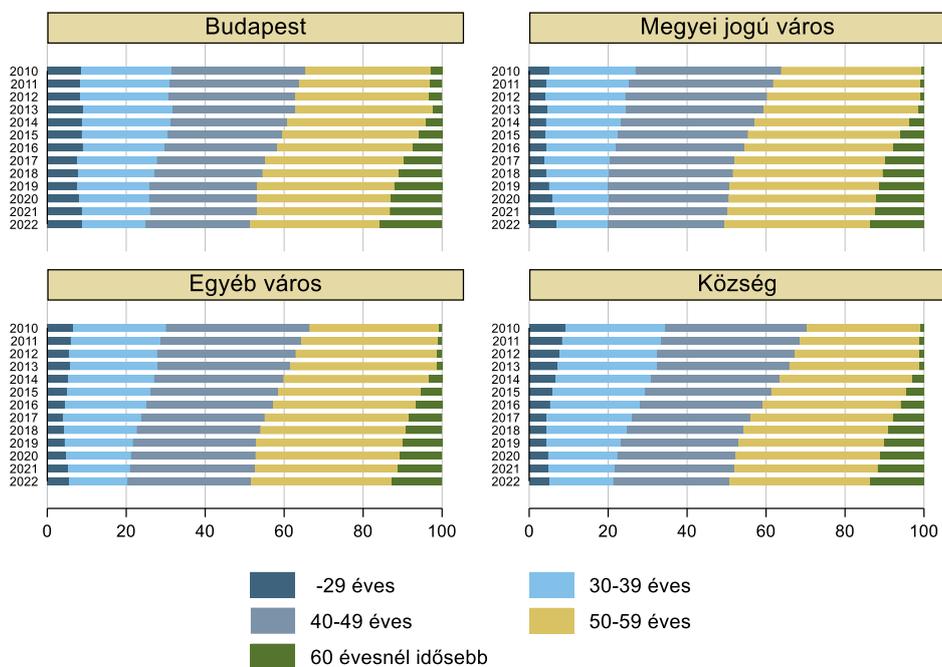
B2.2.5 ábra: Az egyes korcsoportokba tartozó pedagógusok százalékaránya a gimnáziumokban (2010–2022)

B2.2.6 ábra: Az egyes korcsoportokba tartozó pedagógusok százalékaránya az érettségit adó szakképzésben (2010–2022)

B2.2.7 ábra: Az egyes korcsoportokba tartozó pedagógusok százalékaránya településtípusok szerint az általános iskolákban (2010–2022)

A B2.2. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.2.xlsx>

Data of Indicator B2.2: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.2e.xlsx>

B2.3. indikátor: Az egyes végzettségi csoportokba tartozó pedagógusok aránya

A B2.3. indikátor azt vizsgálja, hogy milyen végzettségi csoportokba tartoznak az adott programtípusban dolgozó pedagógusok. Ezt az indikátort nem tudjuk bemutatni a középfokú szakképző intézményekre, mivel a szükséges adatok nem állnak rendelkezésre, ezért csak az óvodákra, az általános iskolákra és a gimnáziumokra közöljük.

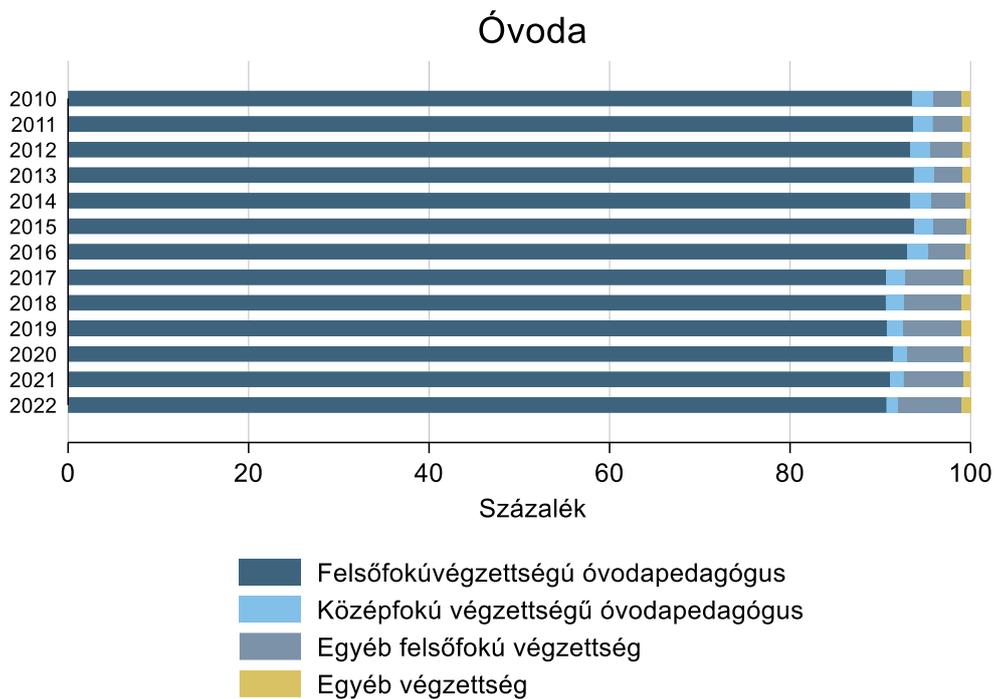
Az óvodában foglalkoztatott pedagógusok több mint 90 százalékának felsőfokú óvodapedagógusi végzettsége van, de az arány a vizsgált időszakban 94-ről 90 százalékra csökkent. A középfokú óvodapedagógusi végzettségűek aránya 2 százalék körüli értékről másfél százalékra csökkent. Az óvodákban kismértékben nőtt az óvodapedagógusi végzettséggel nem rendelkező óvodapedagógusként dolgozók aránya (B2.3.1 ábra).

Az általános iskolában dolgozó pedagógusok körében 2010 és 2022 között 39-ről 32 százalékra csökkent az általános iskolai tanári végzettségűek, míg 8-ről 12 százalékra nőtt a középiskolai tanári végzettségűek aránya. A tanító vagy egyéb végzettséggel rendelkezőké nagyjából változatlan maradt. 7-ről 10 százalékra nőtt az egyéb, nem pedagógusi felsőfokú végzettséggel rendelkező tanárok aránya (B2.3.2 ábra).

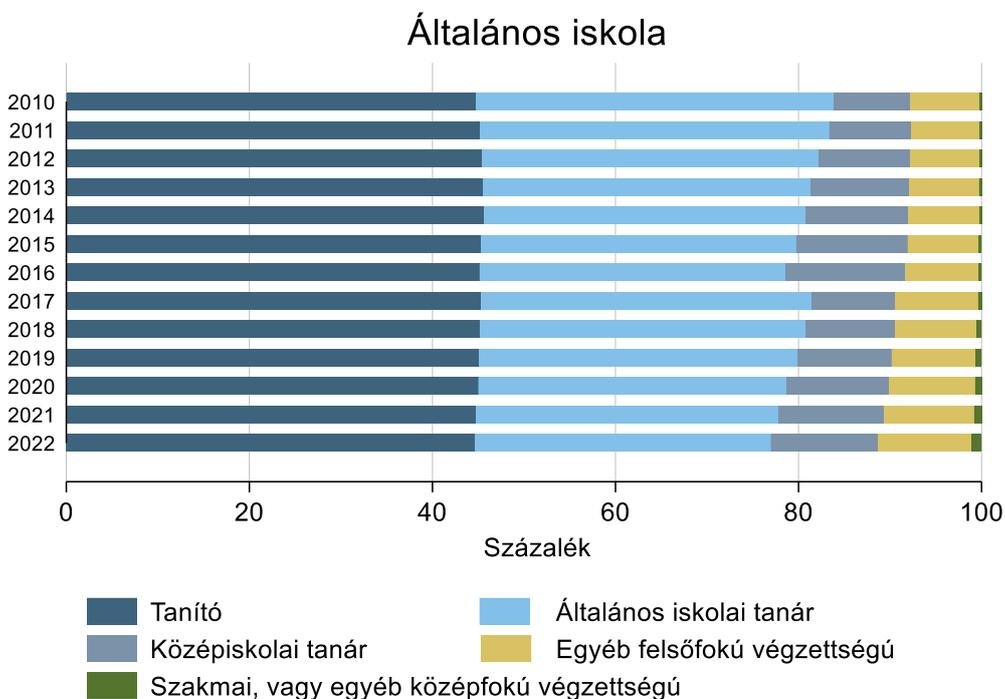
A gimnáziumokban a vizsgált időszakban a középiskolai tanári végzettségű pedagógusok aránya mindvégig 92 százalék körül mozgott, az egyéb végzettségű pedagógusok arányában is csak kisebb változások mutatkoztak (B2.3.3 ábra).

Az egyes végzettségi csoportokba tartozó pedagógusok százalékarányát az általános iskolákban a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya szerint vizsgálva azt látjuk, hogy minél nagyobb volt a HHH tanulók aránya, annál kisebb arányban dolgoznak jobban képzett pedagógusok az iskolában. 2022-ben a nagyon magas HHH-arányú iskolákban már a tanárok több mint 20 százalékának volt szakmai vagy egyéb végzettsége (B2.3.4 ábra).

B2.3.1 ábra: Az egyes végzettségi csoportokba tartozó pedagógusok százalékaránya az óvodákban (2010–2022)

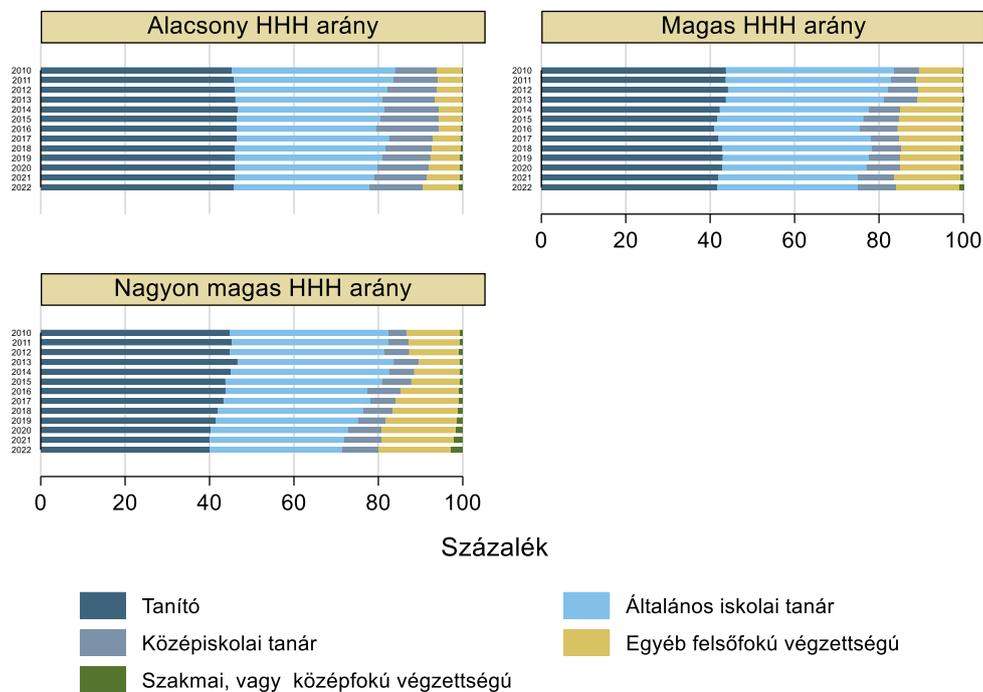
B2.3.2 ábra: Az egyes végzettségi csoportokba tartozó pedagógusok százalékaránya az általános iskolákban (2010–2022)

B2.3.3 ábra: Az egyes végzettségi csoportokba tartozó pedagógusok százalékaránya a gimnáziumokban (2010–2022)

B2.3.4 ábra: Az egyes végzettségi csoportokba tartozó pedagógusok százalékaránya az általános iskolákban a HHH tanulók aránya szerint (2010–2022)

Megjegyzés: alacsony HHH-arány = az országos átlag alatti, magas = az országos átlag 1–4-szerese, nagyon magas = az országos átlag 4-szeresénél magasabb.

A B2.3. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.3.xlsx>

Data of indicator B2.3: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.3e.xlsx>

Tanári munkaerő-forgalom és foglalkoztatás

A B2.4–B2.9. indikátorok a tanári munkaerő-forgalmat jellemzik: az adott évben belépő tanárok és a pályakezdő tanárok arányát, a nyugdíjasok arányát, valamint a különböző foglalkoztatási formákban dolgozók arányát mutatják. Emellett azt is bemutatják, hogy a pedagógusok mekkora hányada van tartósan távol munkájától, és milyen arányban helyettesítik őket állandó helyettesítésre alkalmazott pedagógusokkal. A hat indikátor közül csak a nyugdíjas tanárok arányát tudjuk bemutatni a középfokú szakképző intézményekre, mert a többi indikátorhoz nem álltak rendelkezésünkre a szükséges adatok.

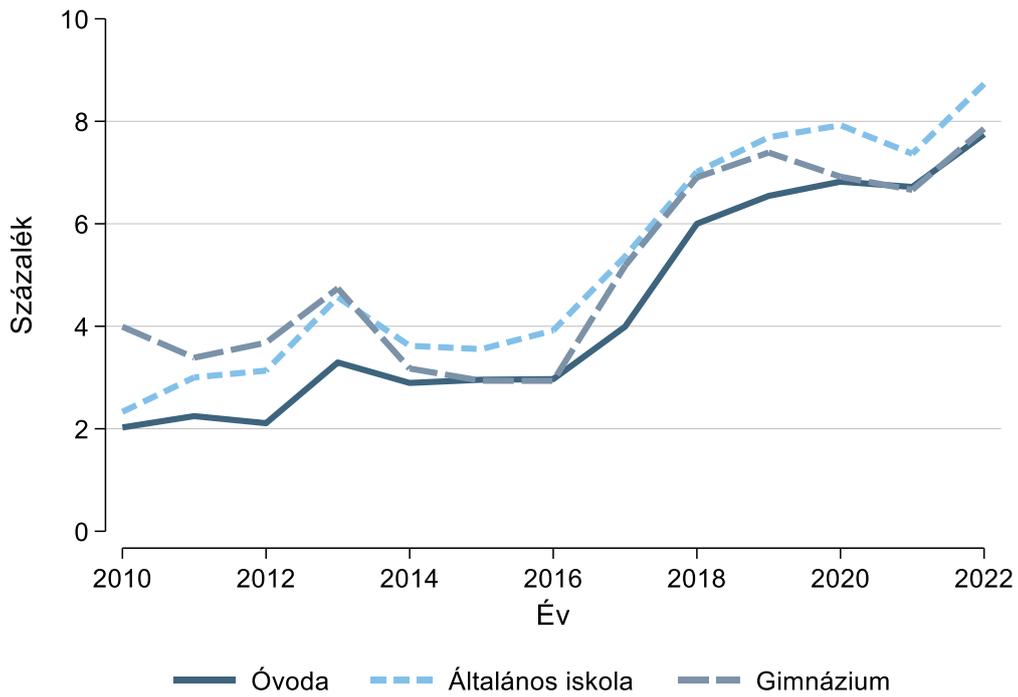
B2.4. indikátor: A belépő tanárok aránya

A B2.4. indikátor azt mutatja be, hogy mekkora az adott munkahelyre újonnan belépő tanárok aránya az egyes programtípusokban. Az indikátor az összes újonnan belépő arányát mutatja, függetlenül attól, hogy az pályakezdő vagy idősebb, korábban is tanárként dolgozott másik intézményben, vagy más munkakört töltött be.

Az adatokból az látszik, hogy 2016 után rendkívüli mértékben megnőtt a munkaerő-forgalom az óvodákban, az általános iskolákban és a gimnáziumokban. 2010–2022-ig az óvodákban négyszeresére, 2-ről 8 százalékra nőtt az újonnan belépő pedagógusok aránya, az általános iskolákban 2 százalék körüli értékről 9 százalékra, a gimnáziumokban pedig 4-ről 8 százalékra (B2.4.1 ábra).

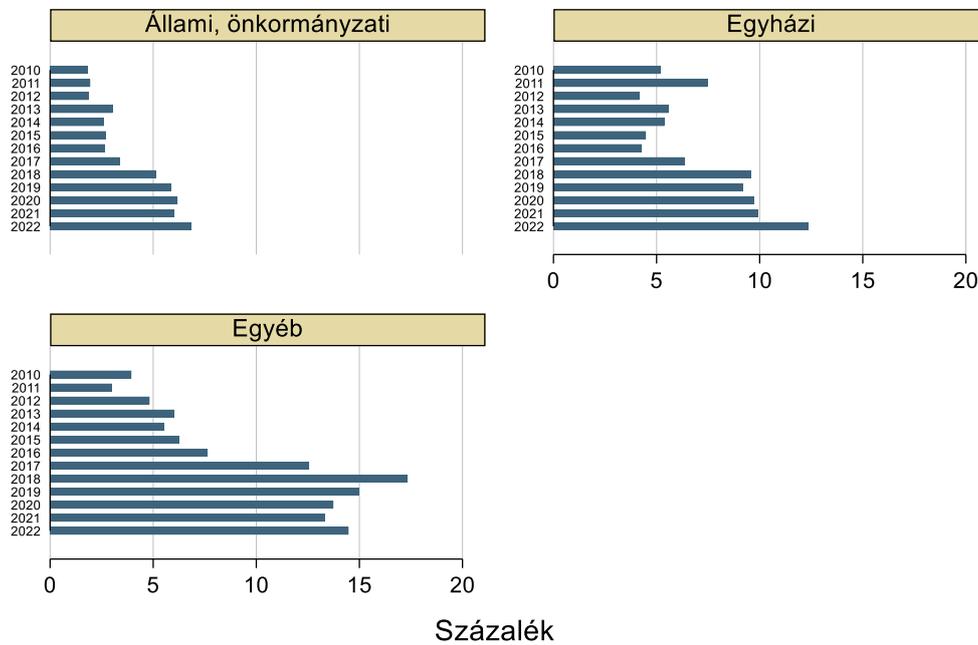
Intézményfenntartók és programtípusok szerint vizsgálva valamennyi programtípusban az állami, illetve önkormányzati fenntartású intézményekben volt a legkisebb a belépő tanárok aránya (B2.4.2–B2.4.4 ábra). Településtípusonként vizsgálva az általános iskolákban az indikátort azt látjuk, hogy a teljes időszakban a budapesti intézményekben zajlott a legnagyobb tanári munkaerő-forgalom, ahol a pedagógusok több mint 10 százaléka volt új belépő 2022-ben. Minden településtípusban jelentősen nőtt az újonnan belépő tanárok aránya 2017 után (B2.4.5 ábra). Hasonlóan az általános iskolákban bármekkora is volt a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya, 2017 után mindenhol nőtt az indikátor értéke (B2.4.6 ábra).

B2.4.1 ábra: A belépő pedagógusok százalékaránya programtípusok szerint (2010–2022)

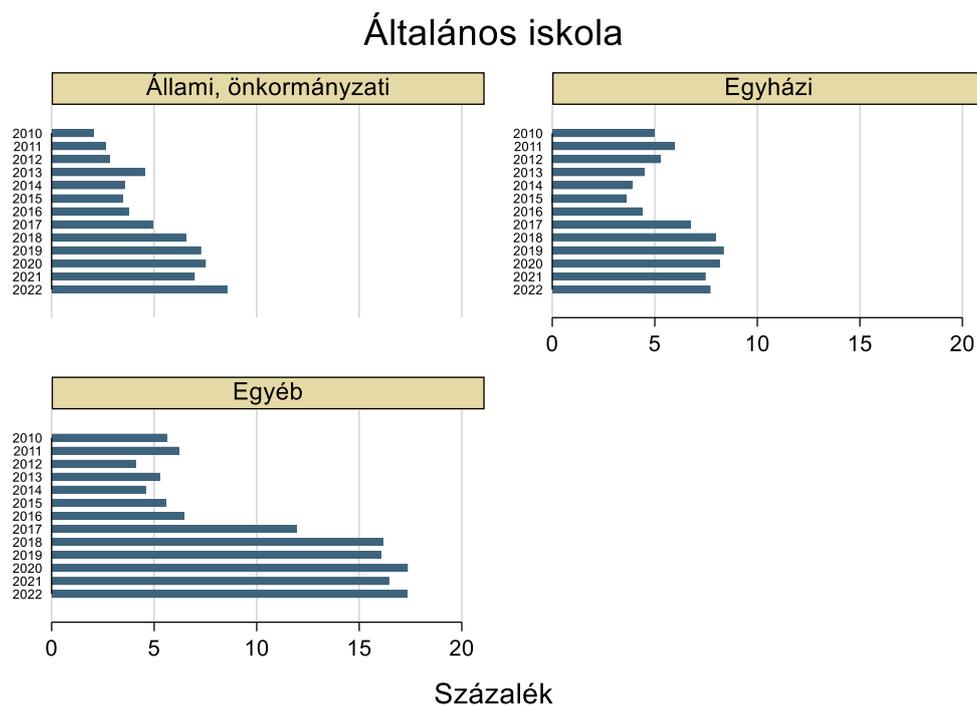

B2.4.2 ábra: A belépő pedagógusok százalékaránya intézményfenntartók szerint az óvodákban (2010–2022)

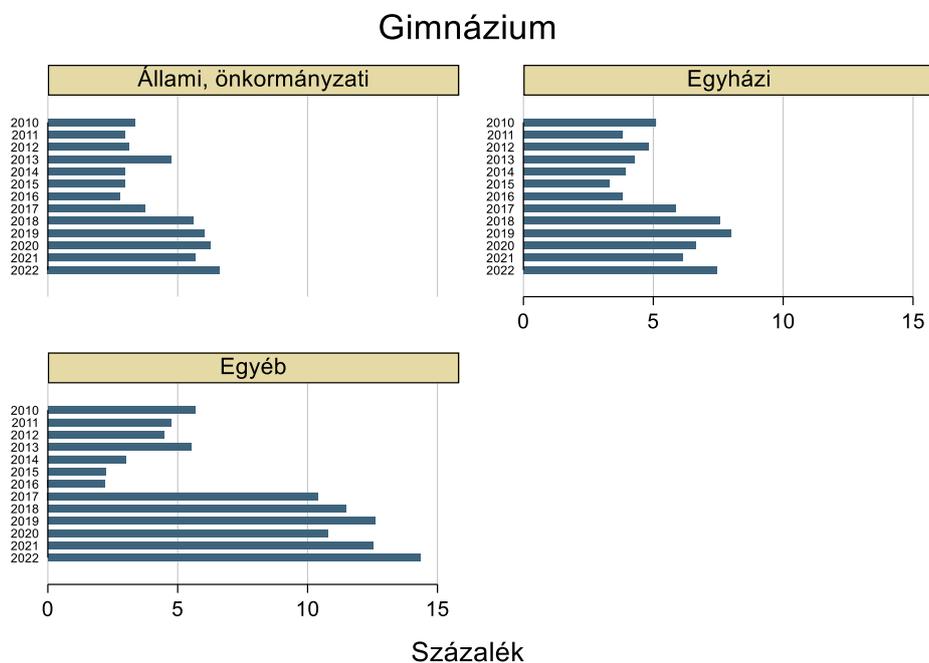
Óvoda

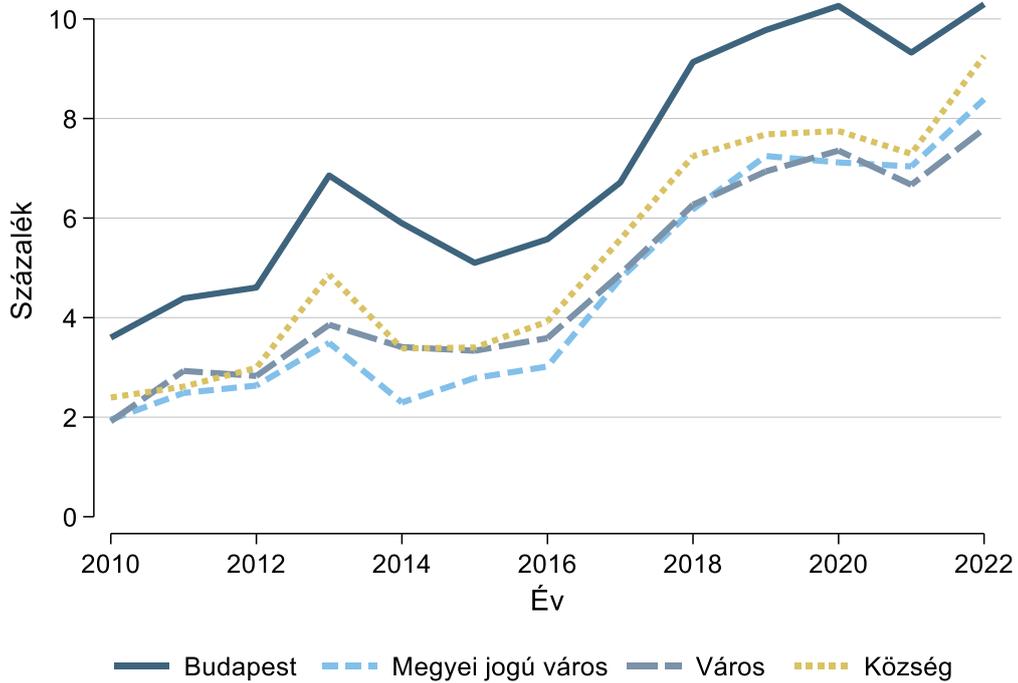
B2.4.3 ábra: A belépő tanárok százalékaránya intézményfenntartók szerint az általános iskolákban (2010–2022)

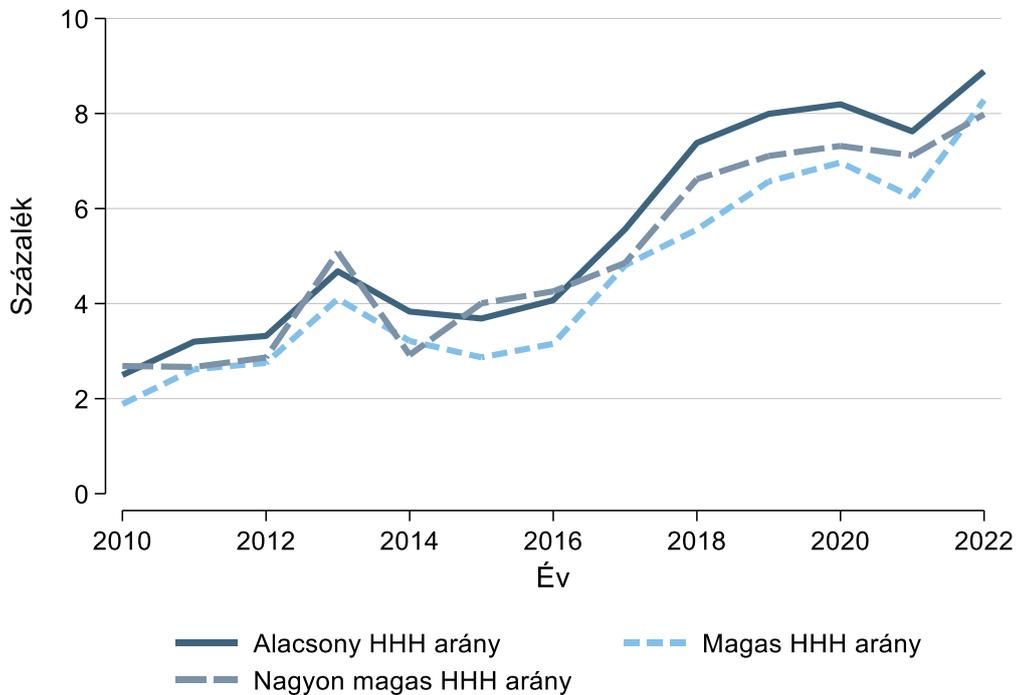
B2.4.4 ábra: A belépő tanárok százalékaránya intézményfenntartók szerint a gimnáziumokban (2010–2022)

B2.4.5 ábra: A belépő tanárok százalékaránya településtípusok szerint az általános iskolákban (2010–2022)

B2.4.6 ábra: A belépő tanárok százalékaránya a HHH tanulók aránya szerint az általános iskolákban (2010–2022)

A B2.4. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.4.xlsx>

Data of Indicator B2.4: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.4e.xlsx>

B2.5. indikátor: A pályakezdő tanárok aránya

A B2.5. indikátor a pályakezdő, tehát az adott évben a közoktatásban újonnan elhelyezkedő, a pedagógusképzésben frissen végzett, korábban nem dolgozó pedagógusok arányát mutatja. Ezt az indikátort is csak az óvodákra, az általános iskolákra és a gimnáziumokra tudjuk bemutatni. A pályakezdő pedagógusok aránya mindhárom programtípusban nőtt 2017 és 2021 között, ugyanakkor az indikátor értéke mindvégig nagyon alacsony volt. A vizsgált arány a 2010-ben mért 0,7–1 százalék közötti értékről 2022-re 1,2–1,7 százalék közötti értékre nőtt, programtípustól függően (B2.5.1 ábra).

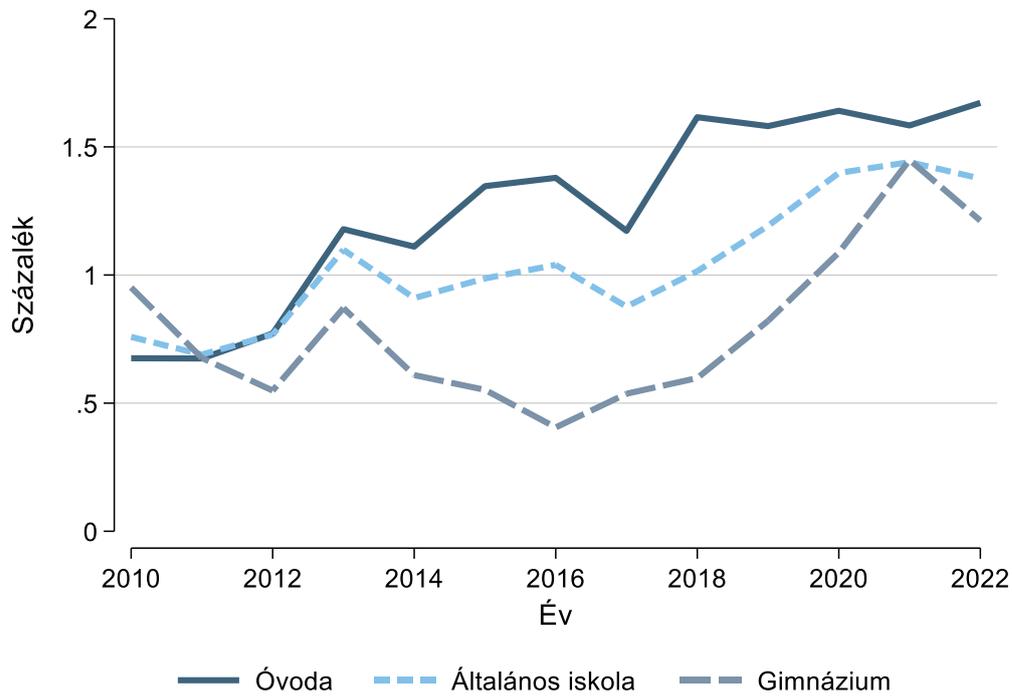
A pályakezdők ekkora aránya nem elég ahhoz, hogy pótolja a nyugdíjba vonuló pedagógusokat, és hosszú távon is biztosítsa az utánpótlást. Ez az arány akkor sem lenne elég, ha a tanárok kormegoszlása egyenletes lenne. Ha azt feltételezzük, hogy a pedagógusképző intézményeket legfiatalabban 22 éves korban hagyhatják el végzett pedagógusként, és a 65. életévüket betöltő pedagógusok nyugdíjba mennek, akkor egy-egy évben 44 évjárához tartozó pedagógusok dolgoznak az iskolákban. Ha a tanárok kor szerinti megoszlása egyenletes lenne, akkor egy-egy évben 2,2 százalékuk érné el a nyugdíjkorhatárt, és ennyi pályakezdő belépésére lenne szükség az utánpótlás biztosításához. Ahogy a B2.2. indikátor bemutatta, a tanárok kormegoszlása távolról sem egyenletes, az idősebb pedagógusok aránya nagy és növekvő, ezért a pályakezdőknek 2,2 százaléknál is nagyobb arányban kellene évről évre belépniük a közoktatási rendszerbe ahhoz, hogy az utánpótlás biztosítva legyen.

Fenntartók és programtípusok szerint vizsgálva 2022-ben a pályakezdők arányát az óvodákat tekintve az állami, illetve önkormányzati intézményekben volt a legkisebb, míg az egyéb fenntartásúakban a legnagyobb az indikátor értéke (B2.5.2 ábra). Ugyanebben az évben az általános iskolák közül az egyházi fenntartásúakban dolgozott a legalacsonyabb arányban pályakezdő pedagógus (B2.5.3 ábra). A gimnáziumokat tekintve pedig az egyéb fenntartású intézményekben volt a legkisebb a pályakezdők aránya (B2.5.4 ábra).

Településtípusok szerint vizsgálva 2017 és 2021 között minden településtípusban csekély mértékben nőtt az indikátor értéke, majd 2022-ben csökkent. A budapesti általános iskolákban volt a legmagasabb az arány, de még ez sem volt elég a nyugdíjba vonult tanárok pótlására egyik évben sem (B2.5.5 ábra).

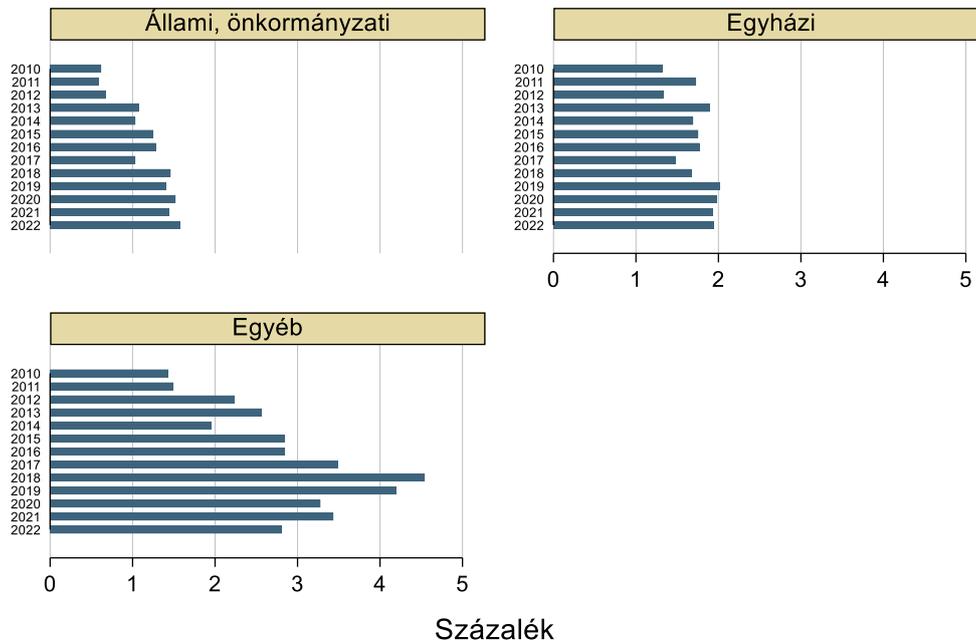
A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya szerint a nagyon magas HHH-arányú iskolákban dolgoztak a legnagyobb arányban pályakezdők 2018 után (B2.5.6 ábra).

B2.5.1 ábra: A pályakezdő pedagógusok százalékaránya programtípusok szerint (2010–2022)

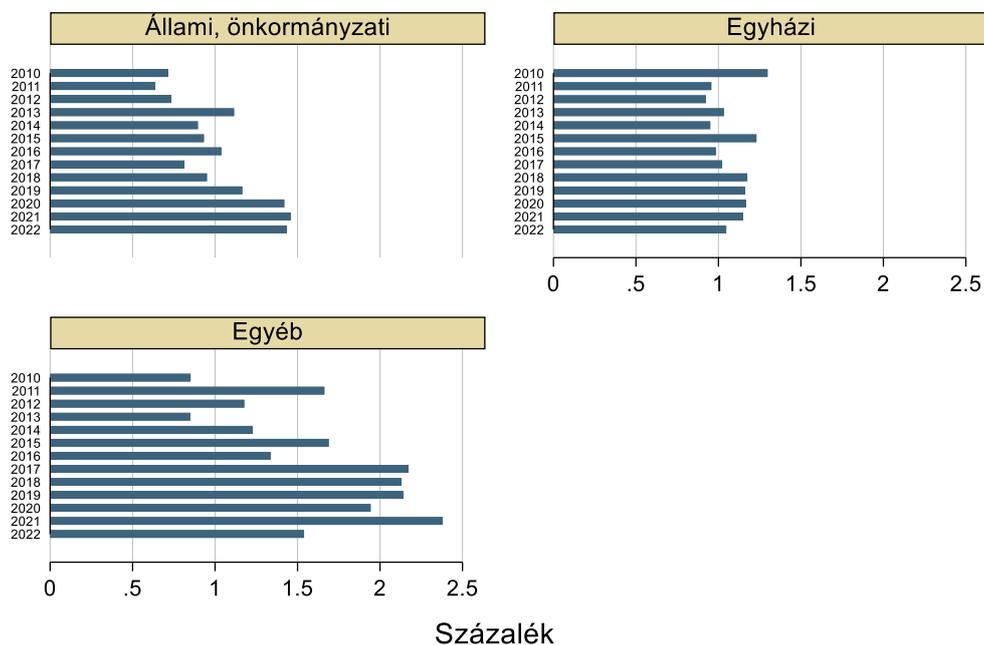
B2.5.2 ábra: A pályakezdő pedagógusok százalékaránya fenntartók szerint az óvodákban (2010–2022)

Óvoda

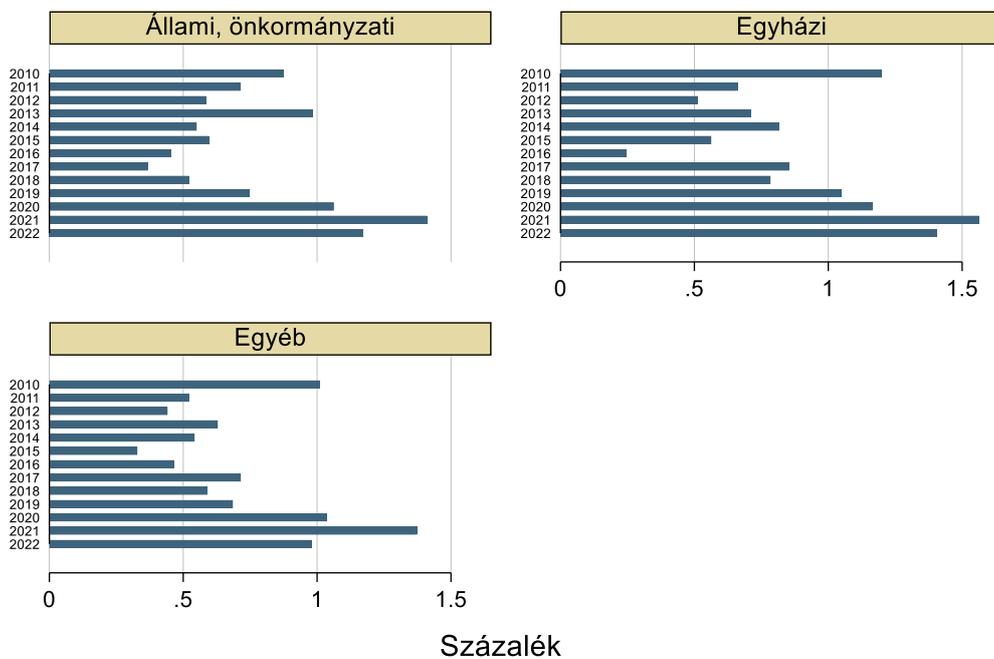
B2.5.3 ábra: A pályakezdő pedagógusok százalékaránya fenntartók szerint az általános iskolákban (2010–2022)

Általános iskola

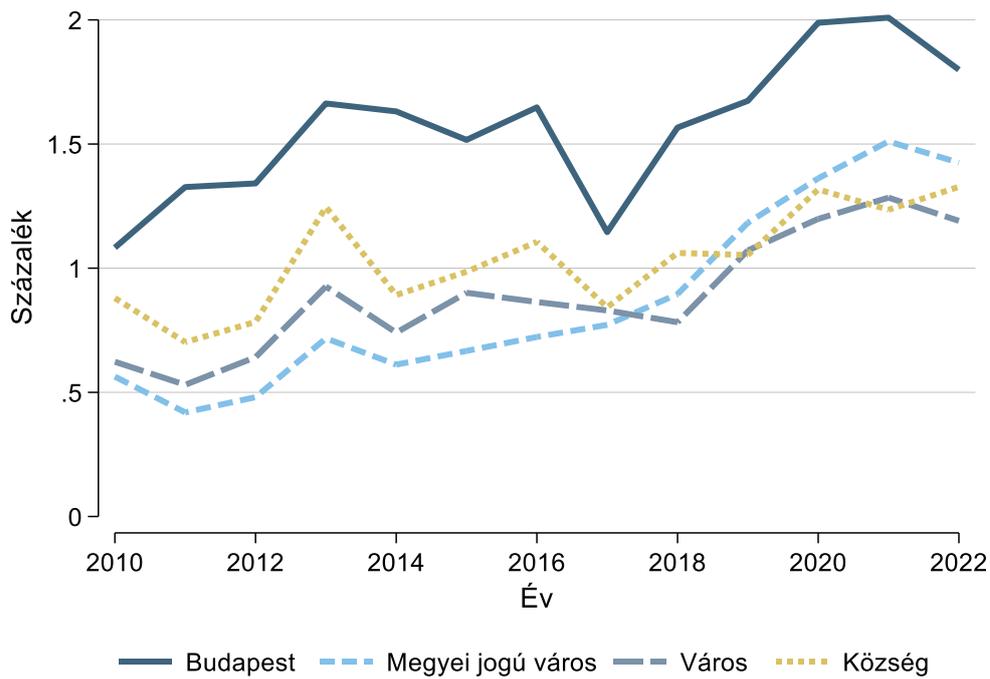

B2.5.4 ábra: A pályakezdő pedagógusok százalékaránya fenntartók szerint a gimnáziumokban (2010–2022)

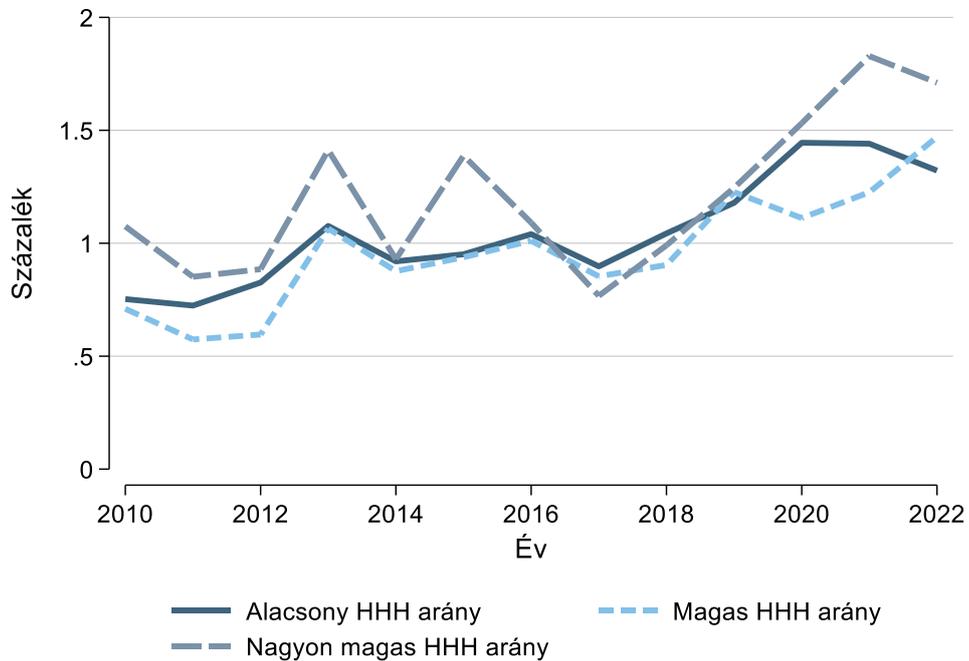
Gimnázium

B2.5.5 ábra: A pályakezdő pedagógusok százalékaránya településtípusok szerint (2010–2022)

B2.5.6 ábra: A pályakezdő pedagógusok százalékaránya a HHH tanulók aránya szerint (2010–2022)

Megjegyzés: alacsony HHH-arány = az országos átlag alatti, magas = az országos átlag 1–4-szerese, nagyon magas = az országos átlag 4-szeresénél magasabb.

A B2.5. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.5.xlsx>

Data of Indicator B2.5: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.5e.xlsx>

B2.6. indikátor: A nyugdíjas tanárok aránya

A nyugdíjas tanárok arányát valamennyi programtípusra be tudjuk mutatni.

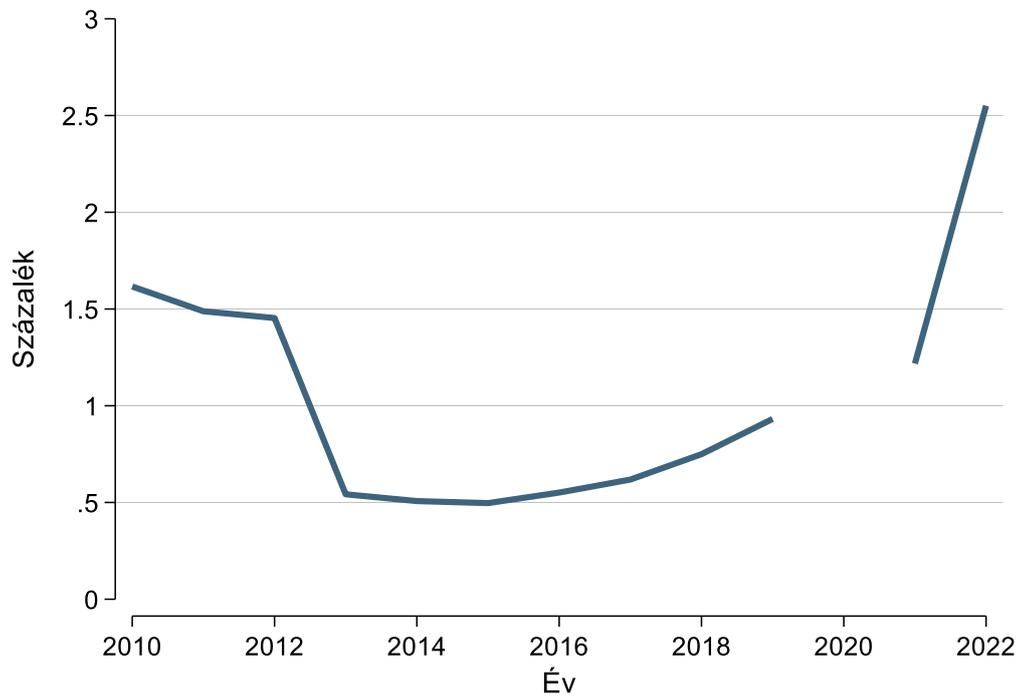
2010 és 2015 között az összes közoktatási intézményben átlagosan 1,6-ról fél százalékra csökkent a nyugdíjas, visszafoglalkoztatott tanárok aránya, majd lassan növekedni kezdett, fél százalékról egy százalékra 2019-ig. Az indikátor 2020-as értékét nem tudjuk bemutatni, mivel erre az évre nem állnak rendelkezésünkre a szakképző középiskolák adatai. 2021 és 2022 között, egyetlen év alatt megduplázódott a vizsgált arány, elérte a 2,5 százalékot (B2.6.1 ábra).

Programtípusok szerint ellentétes mozgásokat lehet megfigyelni a középfokú oktatási intézmények és az óvodák és általános iskolák között. 2010 és 2022 között a középfokú oktatási intézményekben csökkent a nyugdíjas tanárok aránya: az érettségit nem adó szakképző iskolákban 4-ről 3 százalékra, az érettségit adó szakképző iskolákban 4-ről 2 százalékra, a gimnáziumokban pedig 3-ról 2 százalékra. Az óvodákban és az általános iskolákban viszont nőtt a nyugdíjas pedagógusok aránya a vizsgált időszakban: az előbbieken fél százalékról 3 százalékra, az utóbbiakban pedig 1-ről 3 százalékra (B2.6.2 ábra).

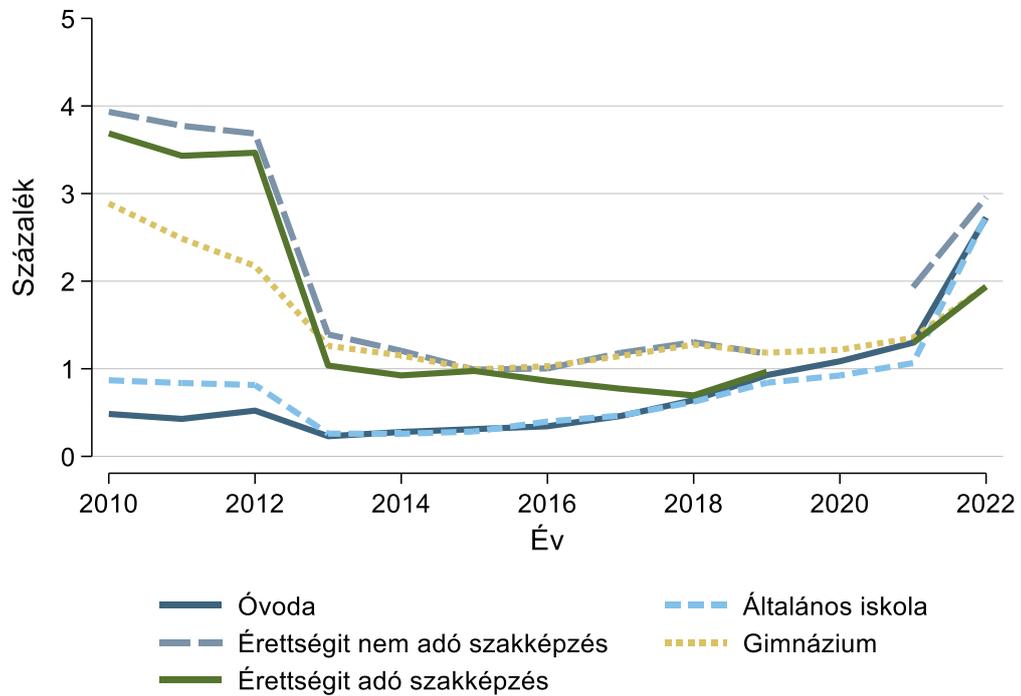
Fenntartók és programtípusok szerint vizsgálva az indikátort (B2.6.3–B2.6.7 ábrák) azt látjuk, hogy az állami, illetve önkormányzati intézményekben a vizsgált időszakban éveken át elenyésző volt a nyugdíjas tanárok aránya, 1 százalék alatti értéket mutatott, ugyanakkor az egyházi és egyéb fenntartású intézmények 2017-től egyre több nyugdíjas tanárt alkalmaztak. A növekedés az utolsó két évben, 2021-ben és 2022-ben megállt a középfokú szakképző intézményekben, a többi programtípusban folytatódott. 2022-ben minden programtípusban jelentősen megnőtt a nyugdíjas tanárok aránya, de így is jóval alacsonyabb volt, mint az egyéb fenntartók intézményeiben.

Az általános iskolákban a vizsgált időszak elején Budapesten jóval nagyobb arányban dolgoztak nyugdíjas pedagógusok, mint a többi településtípusban. 2022-re a községi intézményekben már a fővárosihoz hasonló volt az indikátor értéke (B2.6.8 ábra). A legnagyobb arányban azokban az általános iskolákban dolgoztak nyugdíjas tanárok, ahol nagyon magas volt a hátrányos helyzetű tanulók aránya (B2.6.9 ábra).

B2.6.1 ábra: A nyugdíjas pedagógusok százalékaránya (2010–2022)

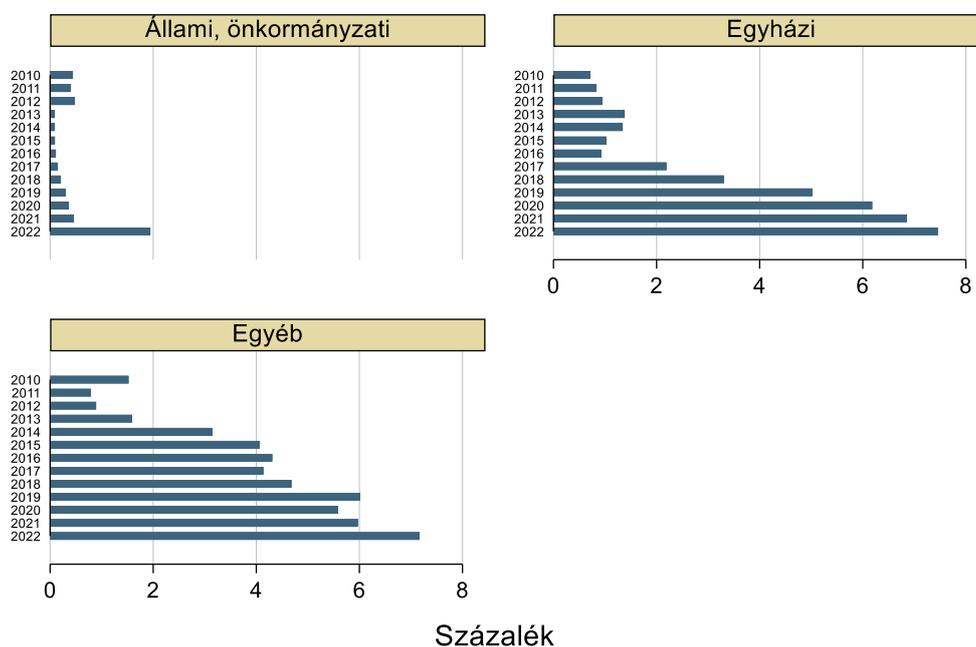

B2.6.2 ábra: A nyugdíjas pedagógusok százalékaránya programtípusok szerint (2010–2022)

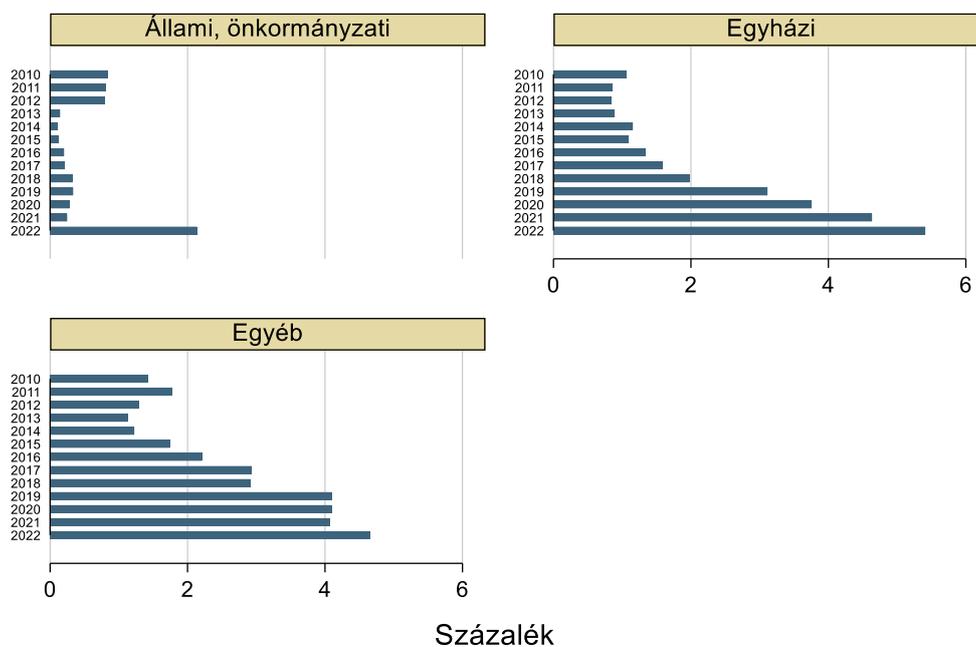
B2.6.3 ábra: A nyugdíjas pedagógusok százalékaránya fenntartók szerint az óvodákban (2010–2022)

Óvoda

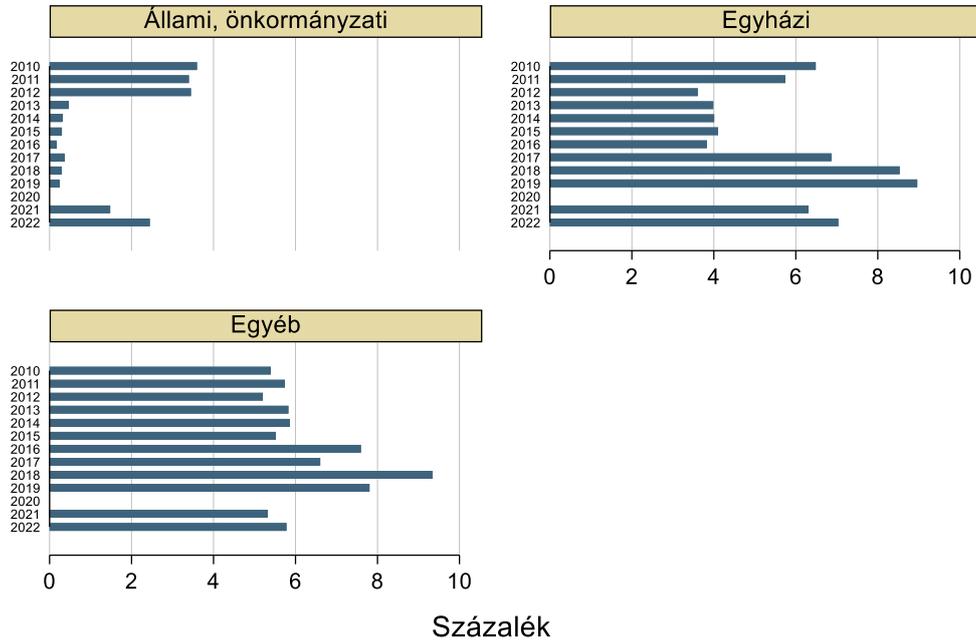
B2.6.4 ábra: A nyugdíjas tanárok százalékaránya fenntartók szerint az általános iskolákban (2010–2022)

Általános iskola

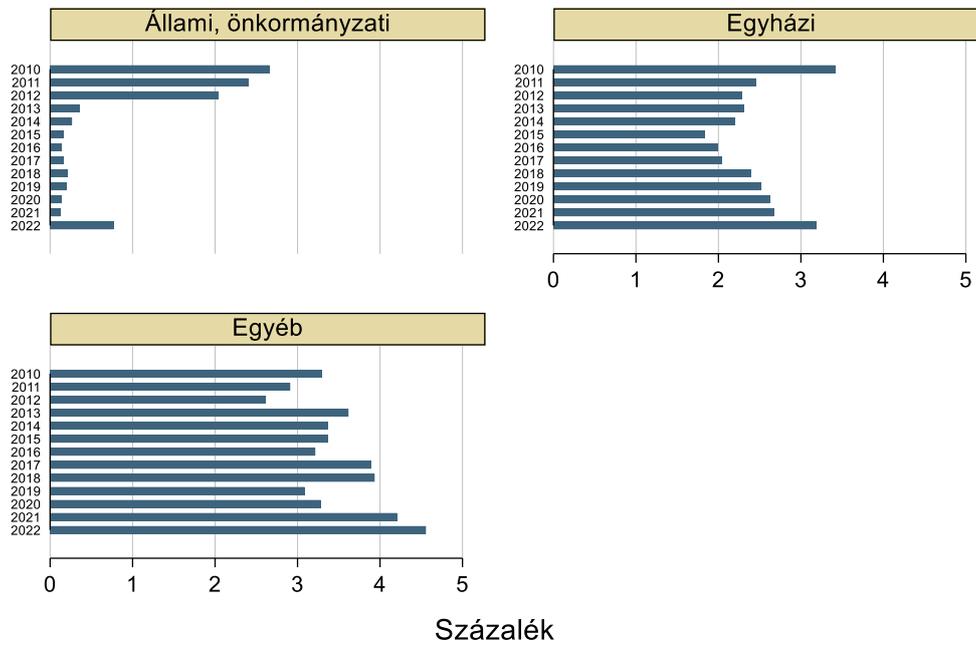
B2.6.5 ábra: A nyugdíjas tanárok százalékaránya fenntartók szerint az érettségít nem adó szakképzésben (2010–2022)

Érettségít nem adó szakképzés

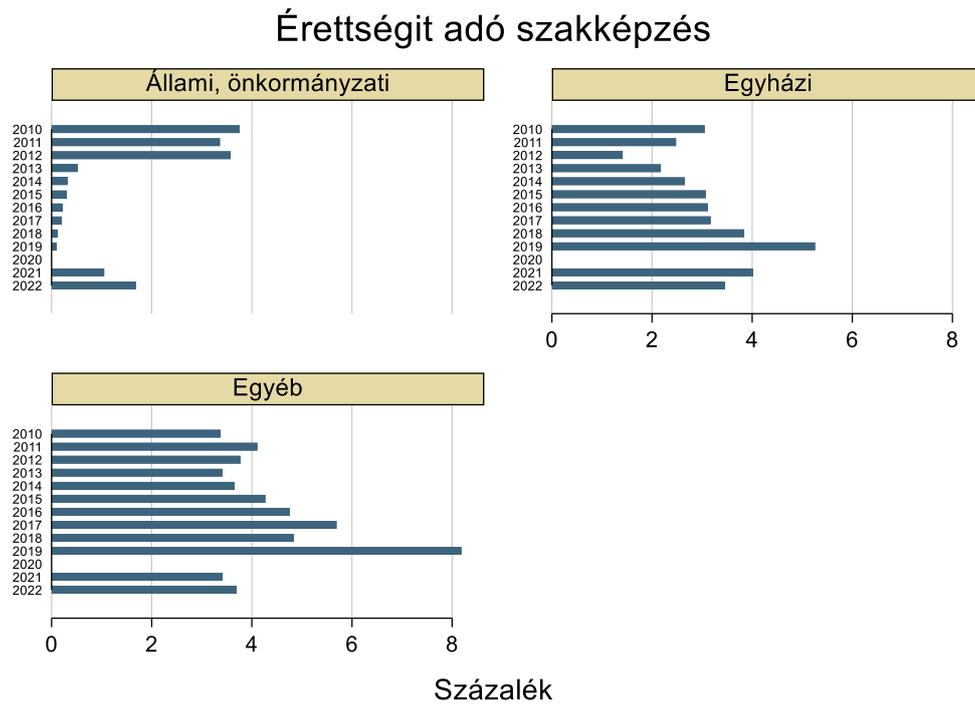

B2.6.6 ábra: A nyugdíjas tanárok százalékaránya fenntartók szerint a gimnáziumokban (2010–2022)

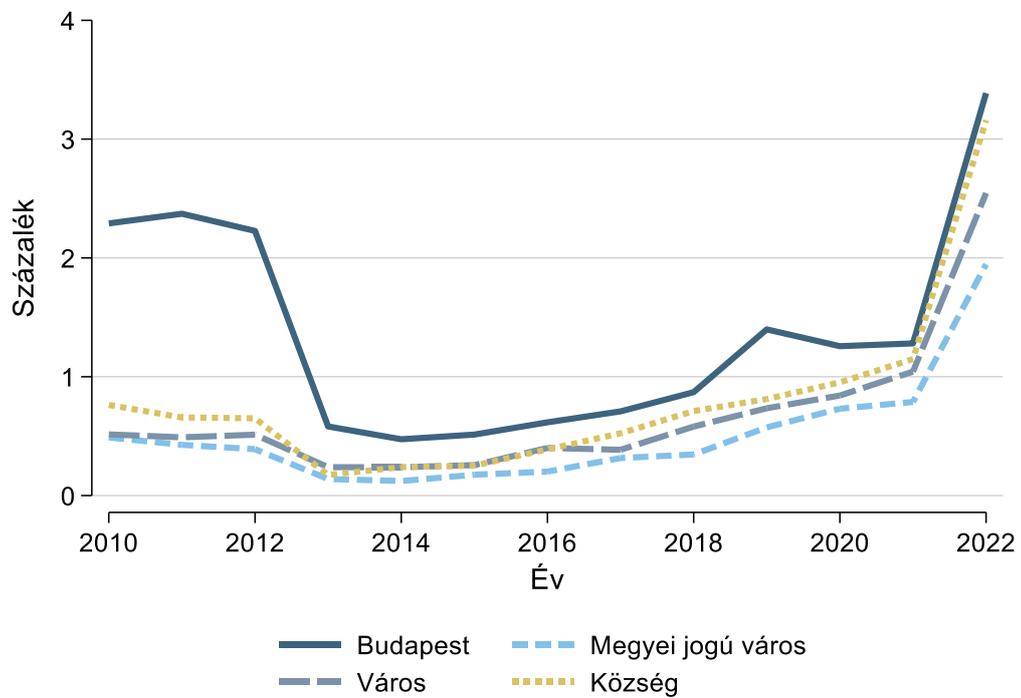
Gimnázium

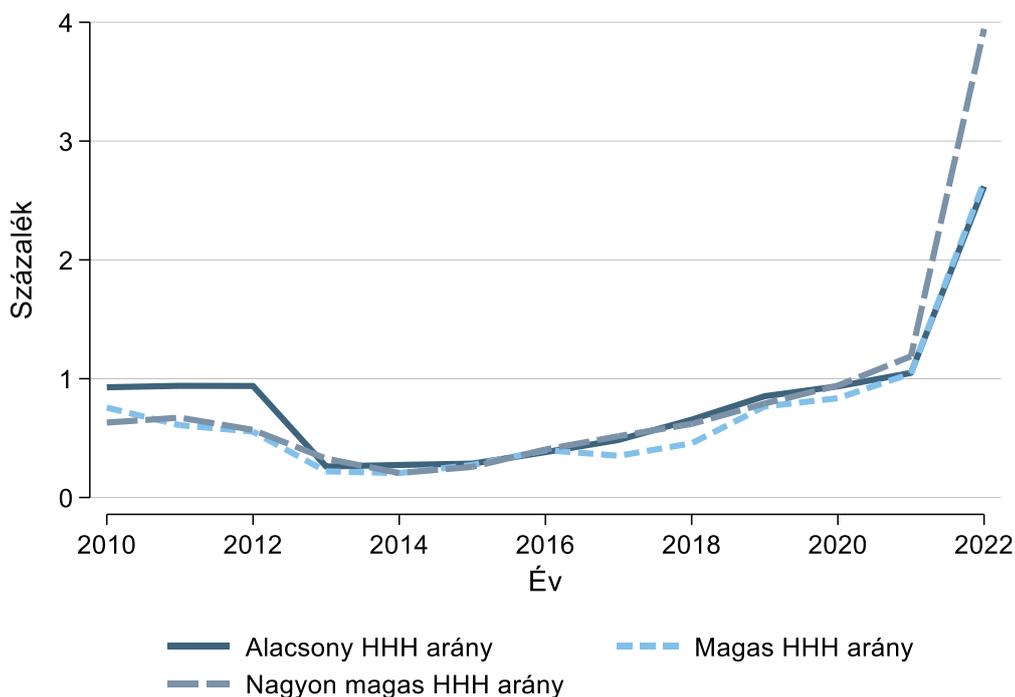
B2.6.7 ábra: A nyugdíjas tanárok százalékaránya fenntartók szerint az érettségít adó szakképzésben (2010–2022)

B2.6.8 ábra: A nyugdíjas pedagógusok százalékaránya településtípusok szerint az általános iskolákban (2010–2022)

B2.6.9 ábra: A nyugdíjas pedagógusok százalékaránya a HHH tanulók aránya szerint az általános iskolákban (2010–2022)

A B2.6. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.6.xlsx>
 Data of Indicator B2.6: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.6e.xlsx>

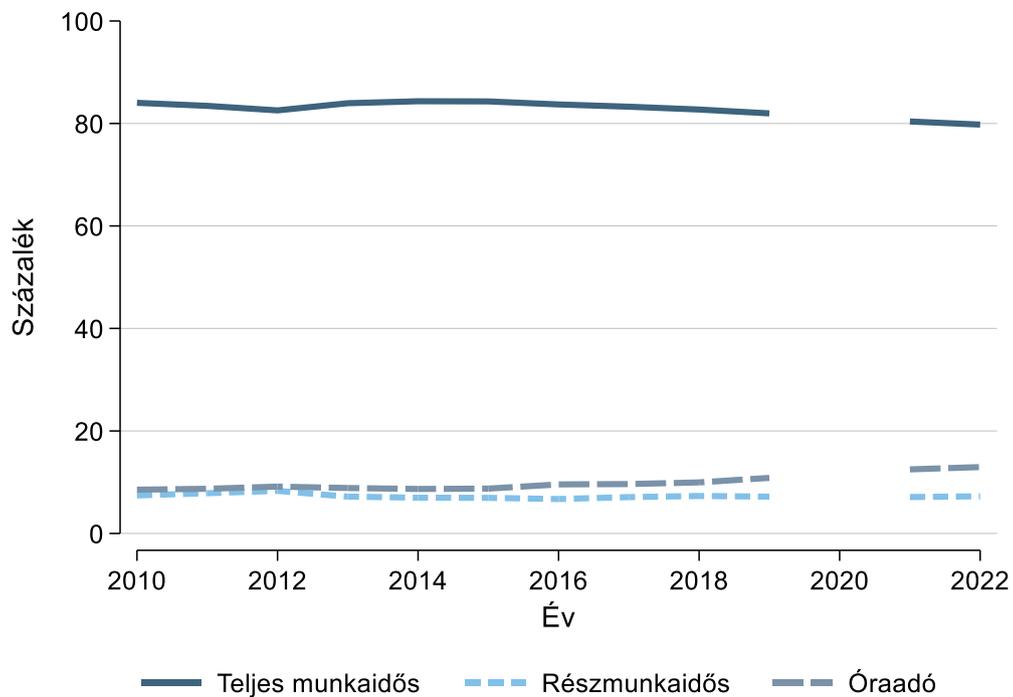
B2.7. indikátor: Az egyes programtípusokban foglalkoztatott tanárok aránya a foglalkoztatás formája szerint

A közoktatási intézményekben a pedagógusok zömét teljes munkaidős állásban foglalkoztatják. 2010 és 2022 között ez az arány folyamatosan, enyhén csökkent, 85-ről 80 százalékra. A részmunkaidős tanárok aránya 7–7,5 százalék körül ingadozott, az óraadóké pedig 8,5-ről 13 százalékra nőtt a vizsgált időszakban (B2.7.1 ábra)

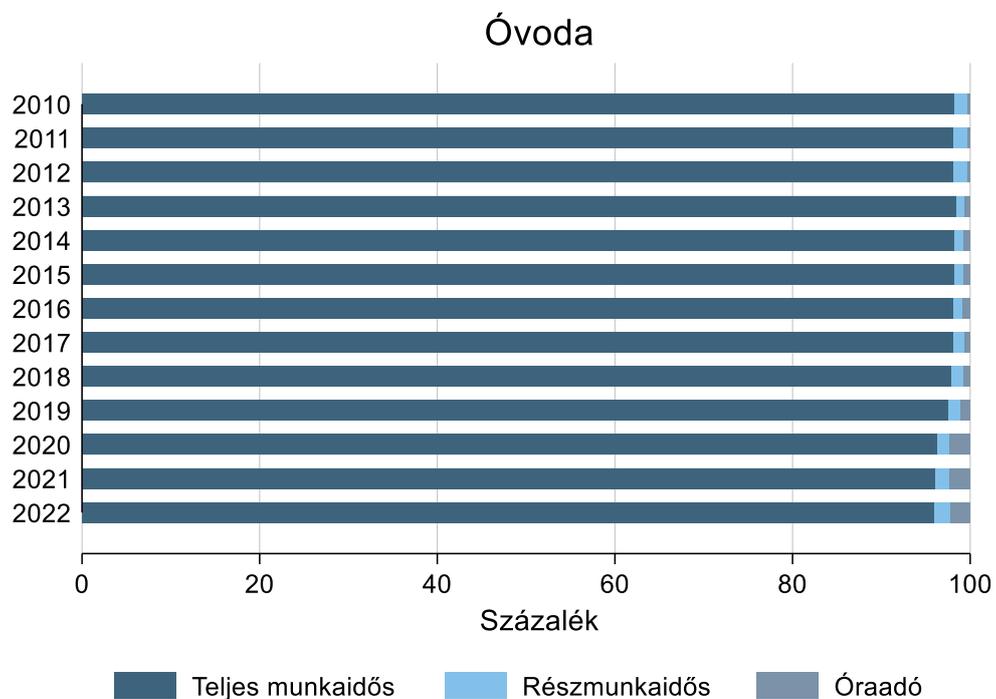
Az óvodákban a legnagyobb a teljes munkaidőben foglalkoztatott pedagógusok aránya (B2.7.2 ábra). Az általános iskolákban ez az arány 95-ről 87 százalékra csökkent 2010 és 2022 között, míg a részmunkaidős tanárok aránya 3,5-ről 6,5 százalékra, az óraadóké pedig 2-ről 7 százalékra nőtt (B2.7.3 ábra). Az érettségit nem adó szakképzésben a legkisebb a teljes munkaidőben foglalkoztatott pedagógusok aránya, 2022-ben 72 százalék volt. 2010-ben ez az arány még elérte a 82 százalékot, majd 2019-ig 78 százalékra csökkent, 2019 és 2022 között pedig újabb 6 százalékponttal esett vissza. Ennek megfelelően ugyanebben a programtípusban a legnagyobb a részmunkaidőben, illetve óraadóként dolgozók aránya: 2022-ben a tanárok 22 százalékát óraadóként, 6,5 százalékukat pedig részmunkaidőben foglalkoztatták az érettségit nem adó szakképző iskolákban (B2.7.4 ábra). A gimnáziumokban a vizsgált időszakban 76-ről 74 százalékra csökkent a teljes munkaidőben dolgozó tanárok aránya. A részmunkaidős és óraadó tanárok aránya nőtt: 2010 és 2022 között, a részmunkaidős tanárok aránya 10-ről 15 százalékra, az óraadó tanároké 9-ről 11 százalékra (B2.7.5 ábra). Az érettségit adó szakképző iskolákban kisebb elmozdulást látunk az arányokban. Ezekben az intézményekben 2022-

ben a tanárok 70 százaléka dolgozott teljes munkaidőben, 8 százalékuk részmunkaidőben és 22 százalékuk óraadóként (B2.7.6 ábra).

B2.7.1 ábra: A közoktatási intézményekben foglalkoztatott pedagógusok százalékaránya a foglalkoztatás formája szerint (2010–2022)

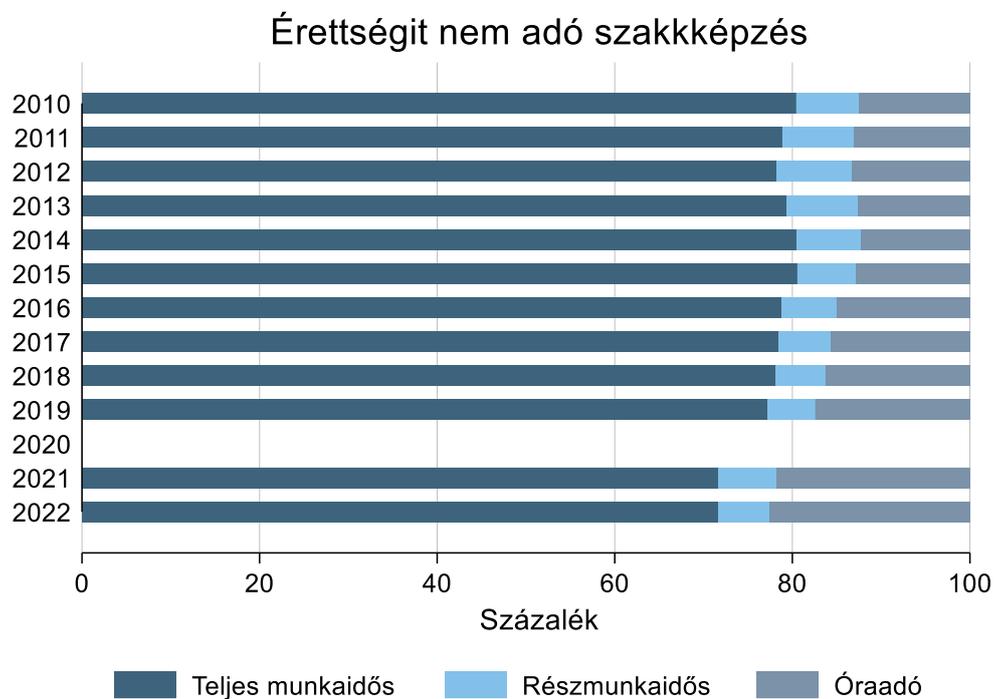
B2.7.2 ábra: A foglalkoztatott pedagógusok százalékaránya a foglalkoztatás formája szerint az óvodákban (2010–2022)

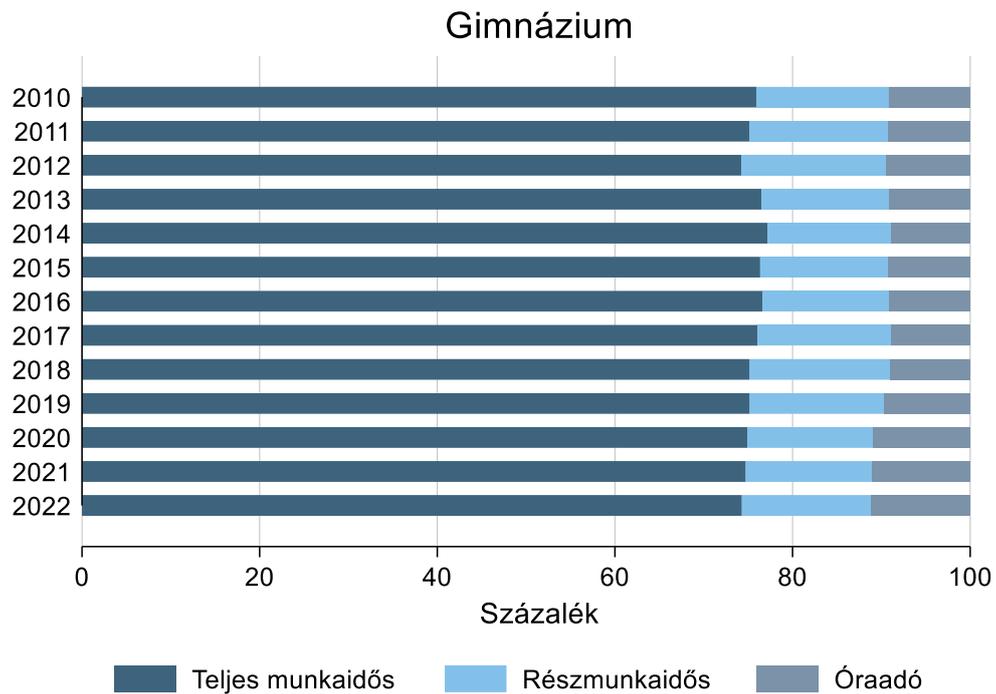
B2.7.3 ábra: A foglalkoztatott tanárok százalékaránya a foglalkoztatás formája szerint az általános iskolákban (2010–2022)

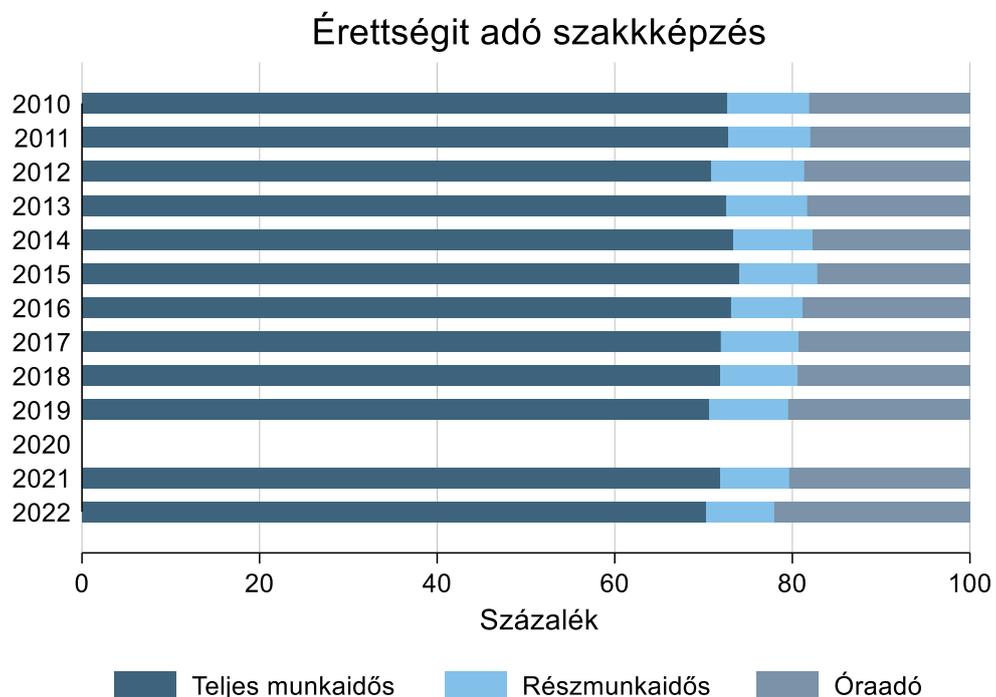
B2.7.4 ábra: A foglalkoztatott tanárok százalékaránya a foglalkoztatás formája szerint az érettségít nem adó szakképzésben (2010–2022)

B2.7.5 ábra: A foglalkoztatott tanárok százalékaránya a foglalkoztatás formája szerint a gimnáziumokban (2010–2022)

B2.7.6 ábra: A foglalkoztatott tanárok százalékaránya a foglalkoztatás formája szerint az érettségit adó szakképzésben (2010–2022)

A B2.7. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.7.xlsx>

Data of Indicator B2.7: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.7e.xlsx>

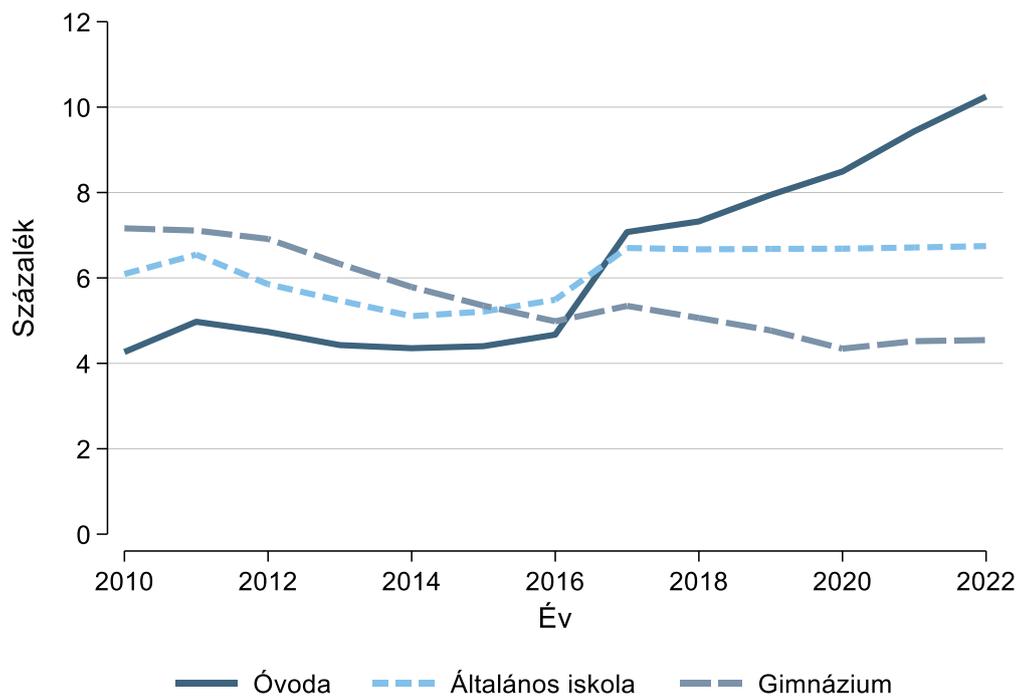
B2.8. indikátor: A tartósan távollévő tanárok aránya

A B2.8. indikátor a tartósan távollévő pedagógusok arányát írja le. Ezt az indikátort sem tudjuk bemutatni a középfokú szakképző intézményekre. A tartós távollét jelentős munkaszervezési gondokat okozhat. Mivel a pedagógusok között jelentős a nők aránya, a tartós távollét legfőbb oka a gyermekgondozással függ össze, a gyēs vagy gyed igénybevételével.

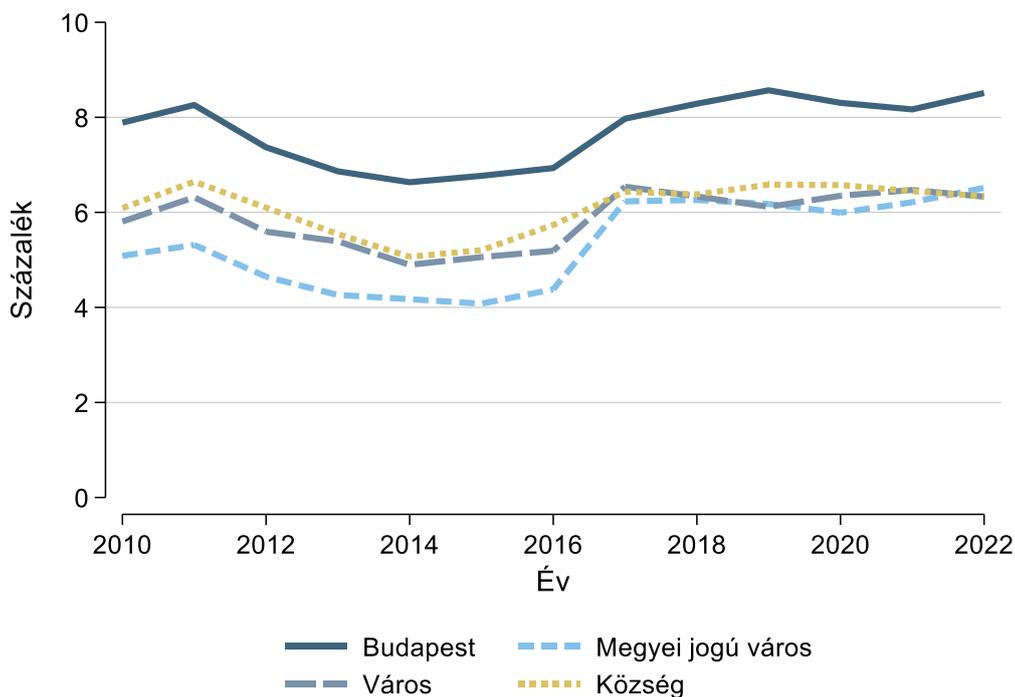
Az óvodákban volt a legnagyobb az arány, és 2016 után számottevően nőtt is. 2022-ben már az óvodapedagógusok több mint 10 százaléka volt tartósan távol. Az általános iskolákban 6–7 százalék között mozgott az indikátor értéke. A gimnáziumokban volt a legkisebb az arány, és ebben a programtípusban csökkent is, 7 és félről 4 és fél százalékra (B2.8.1 ábra).

Az általános iskolákat tekintve Budapesten volt a legtöbb pedagógus tartósan távol, a vizsgált időszak végén, 2022-ben 8 százalék körüli arányban (B2.8.2 ábra). A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya szerint nem látni nagyobb különbségeket az általános iskolákban az indikátor értékében (B.2.8.3 ábra).

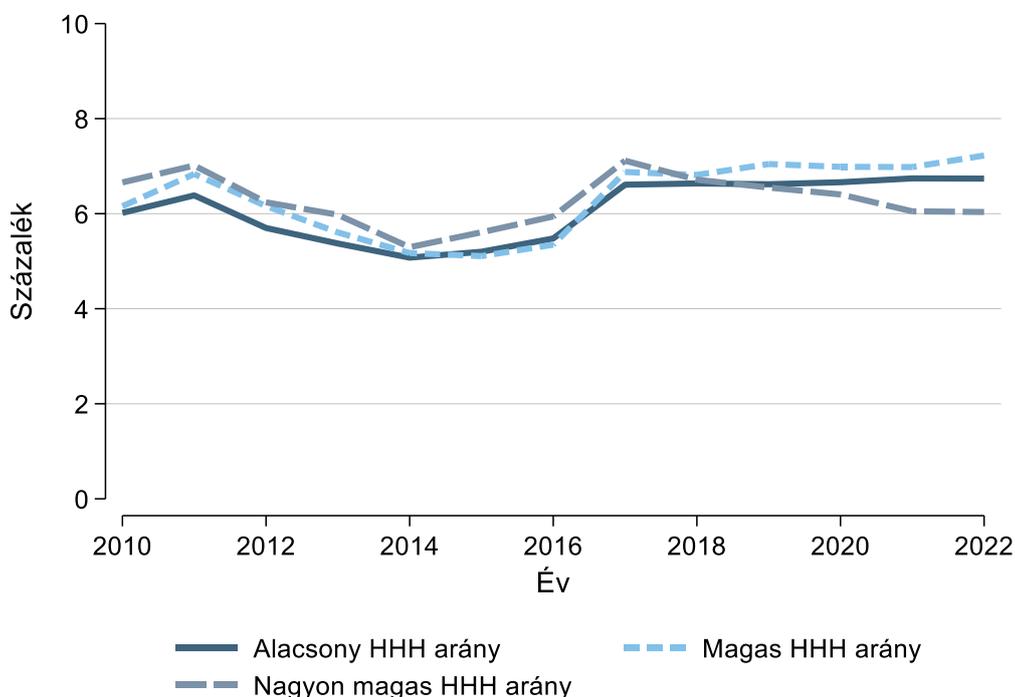
B2.8.1 ábra: A tartósan távollévő pedagógusok százalékaránya programtípusok szerint (2010–2022)

B2.8.2 ábra: A tartósan távollévő pedagógusok százalékaránya az általános iskolákban településtípusok szerint (2010–2022)

B2.8.3 ábra: A tartósan távollévő pedagógusok százalékaránya az általános iskolákban a HHH tanulók aránya szerint (2010–2022)

A B2.8. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.8.xlsx>

Data of Indicator B2.8: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.8e.xlsx>

B2.9. indikátor: Az állandó helyettesítésre alkalmazott tanárok aránya

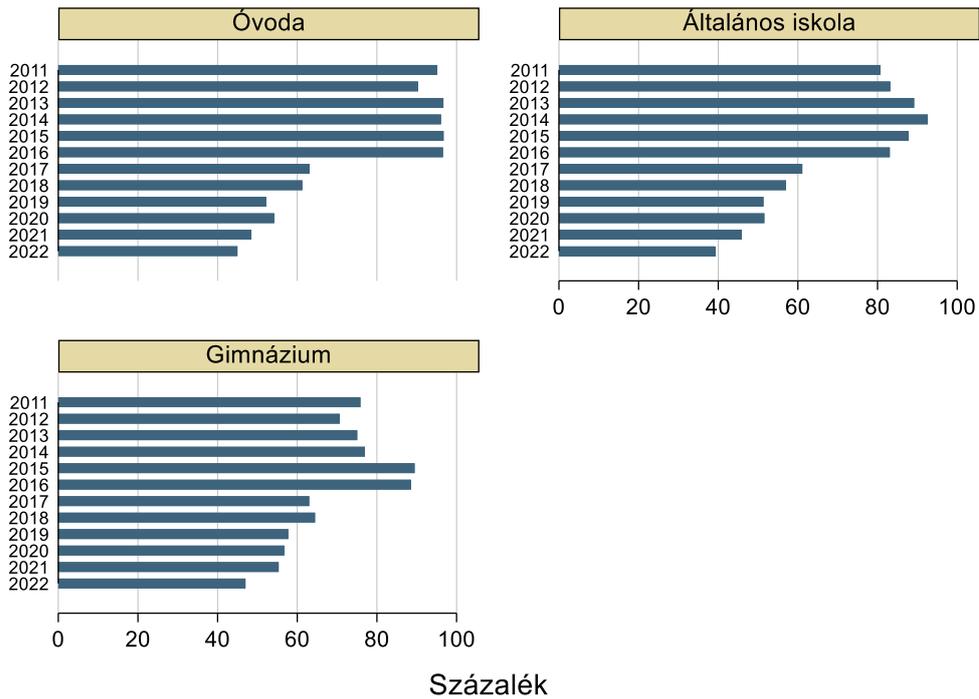
A B2.9. indikátor az állandó helyettesítésre alkalmazott pedagógusok arányát vizsgálja. Ezt az indikátort az óvodákra, az általános iskolákra és a gimnáziumokra tudjuk közölni, mivel nem állnak rendelkezésre a középfokú szakképző iskolák adatai. (A 2021. évi kiadványban a szakképző iskolákra is közzeltük az indikátor értékeit 2019-ig.)

A mutató értékét 2011-től tudjuk bemutatni, 2010-ben még nem gyűjtötték a szükséges adatokat. Az indikátor a tartósan távol lévő tanárok arányában vizsgálja az állandó helyettesítésre foglalkoztatott pedagógusok arányát. 2016 után valamennyi programtípusban erősen csökkent a helyettesítésre alkalmazott pedagógusok aránya a tartósan távol lévő pedagógusok arányában. 2011 és 2015 között az óvodákban még 95 százalék körül volt az indikátor értéke, majd évről évre csökkent, 2022-ben már csak 45 százalék volt. Az általános iskolákban 2011 és 2022 között 81-ről 40 százalékra, míg a gimnáziumokban 76-ról 46 százalékra csökkent a tartósan távollévők állandó helyettesítésére felvett tanárok aránya (B2.9.1 ábra).

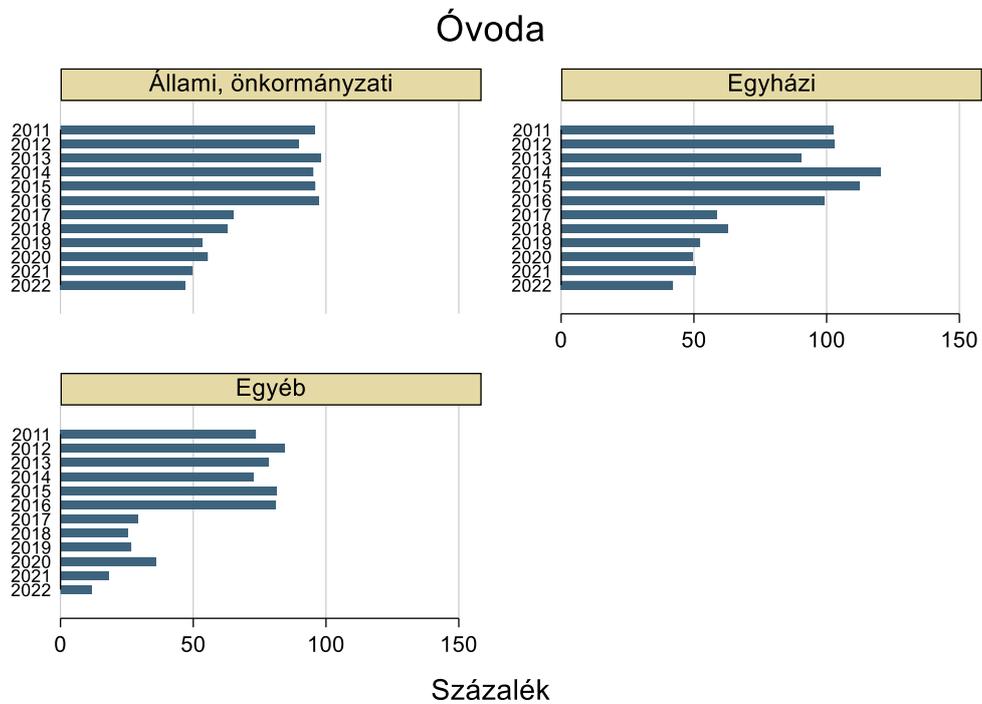
Minden programtípusban, minden fenntartónál csökkent az állandó helyettesítésre alkalmazott pedagógusok aránya a tartósan távollévőkhöz viszonyítva. 2022-ben az óvodák közül az állami, illetve önkormányzati fenntartásúakban a tartósan távollévők 47 százalékát, az egyháziakban 42 százalékát, az egyéb fenntartásúakban pedig mindössze 12 százalékát helyettesítették (B2.9.2 ábra). Az általános iskolák közül az állami, illetve önkormányzati fenntartásúakban 39, az egyháziakban 40, míg az egyéb fenntartásúakban 25 százalék volt ez az arány (B2.9.3 ábra). A gimnáziumokban pedig rendre 56, 30 és 34 százalék volt az indikátor értéke ugyanebben az évben (B2.9.4 ábra).

Az általános iskolákban 2016 után minden településtípusban csökkent az indikátor értéke (B2.9.5 ábra). Ahogy csökkent azokban az iskolákban is, ahol alacsony, azokban is, ahol magas és azokban is, ahol nagyon magas volt a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya. A legkisebb arányban azokban az általános iskolákban helyettesítették állandó alkalmazottakkal a tartósan távol lévő tanárokat, ahol nagyon magas a HHH tanulók aránya (B2.9.6 ábra).

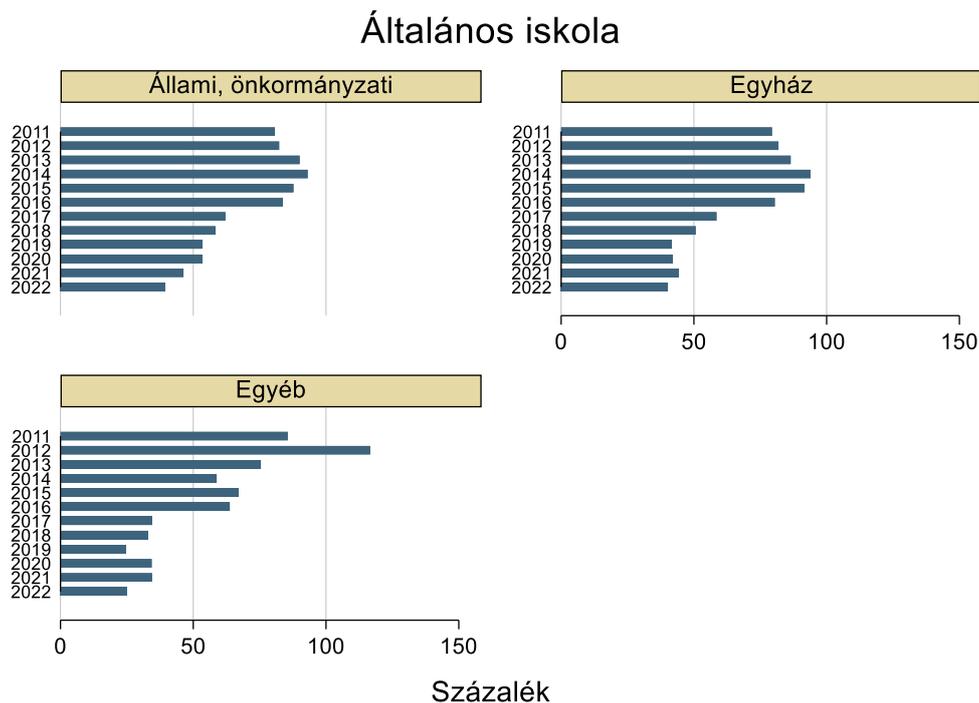
B2.9.1 ábra: Az állandó helyettesítésre alkalmazott pedagógusok a tartósan távollévők százalékarányában, programtípusok szerint (2011–2022)

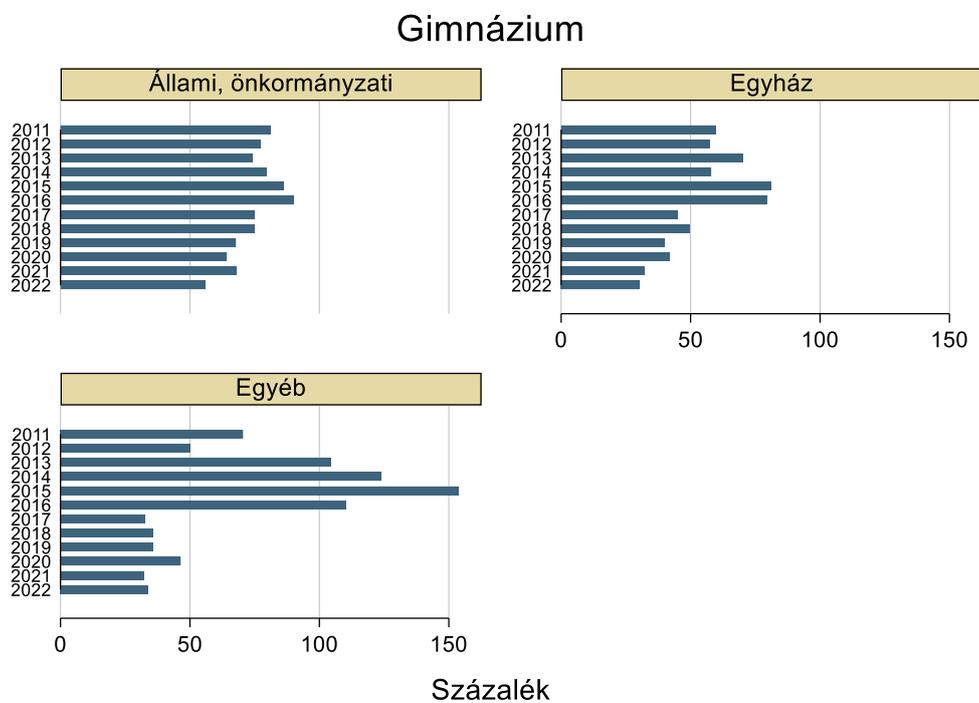
B2.9.2 ábra: Az állandó helyettesítésre alkalmazott pedagógusok a tartósan távollévők százalékarányában az óvodákban, fenntartók szerint (2011–2022)

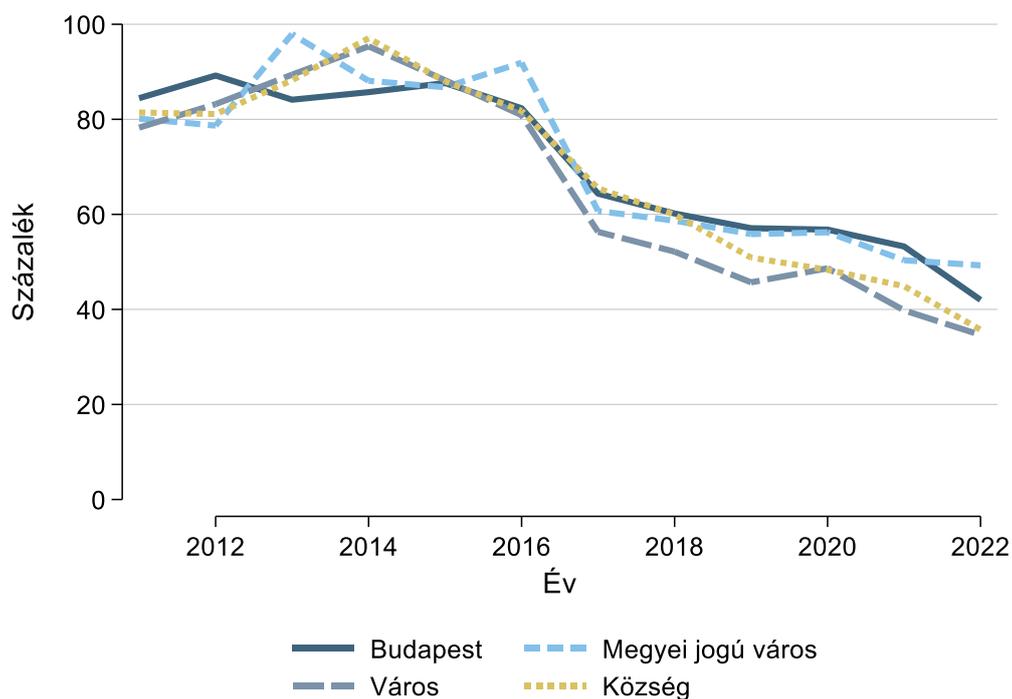
B2.9.3 ábra: Az állandó helyettesítésre alkalmazott pedagógusok a tartósan távollévők százalékarányában az általános iskolákban, fenntartók szerint (2011–2022)

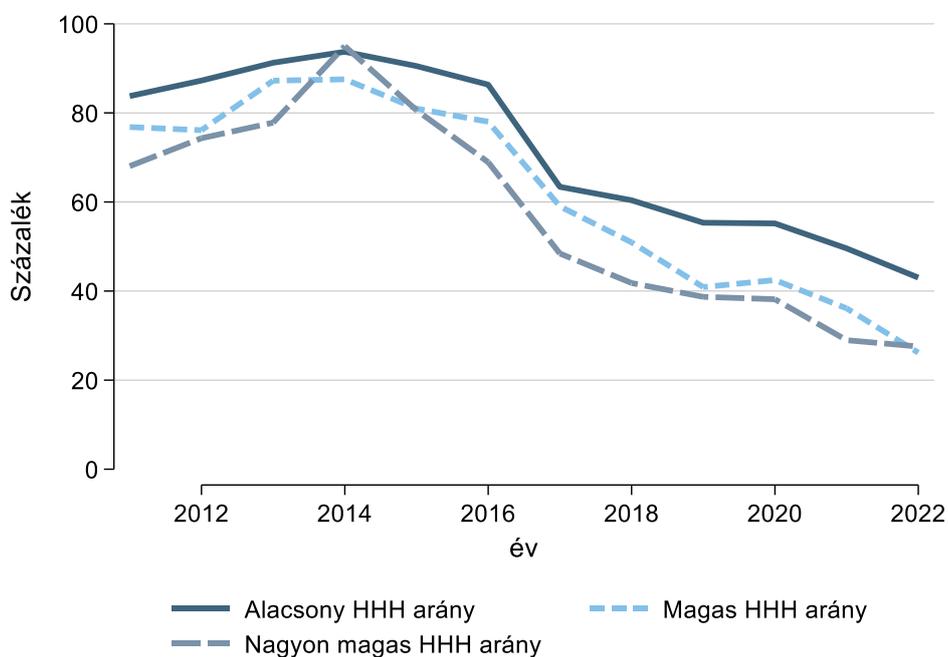
B2.9.4 ábra: Az állandó helyettesítésre alkalmazott pedagógusok a tartósan távollévők százalékarányában a gimnáziumokban, fenntartók szerint (2011–2022)

B2.9.5 ábra: Az állandó helyettesítésre alkalmazott tanárok a tartósan távollévők százalékarányában az általános iskolákban, településtípusok szerint (2011–2022)

B2.9.6 ábra: Az állandó helyettesítésre alkalmazott tanárok a tartósan távollévők százalékarányában az általános iskolákban, a HHH tanulók aránya szerint (2011–2022)

Megjegyzés: alacsony HHH-arány = az országos átlag alatti, magas = az országos átlag 1–4-szerese, nagyon magas = az országos átlag 4-szeresénél magasabb.

A B2.9. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.9.xlsx>

Data of Indicator B2.9: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.9e.xlsx>

B2.10. indikátor: Diák-tanár arány

Az egy diákra jutó kiadások mellett a diák-tanár arány (vagyis az egy tanárra jutó diákok száma) a fajlagos oktatási ráfordítások másik alapvető és általánosan használt mutatószáma.

A B2.10.1 ábra oktatási szintek szerint mutatja be a diák-tanár arányt a 2010 és 2022 közötti időszakban. Ez az érték az általános iskolákban valamivel alacsonyabb, mint az óvodákban. Korábban a középokú iskolákban jutott a legtöbb diák egy tanárra, de 2018-ban és 2019-ben már az óvodákban volt a legmagasabb ez az arány. 2020-ban a szakképző iskolákban ugrásszerűen megnőtt az indikátor értéke. Fontos megjegyezni, hogy 2019-ben megváltozott a szakképző iskolákra vonatkozó statisztikai adatgyűjtés rendszere (lásd a Bevezetést). A rendelkezésre álló adatok alapján nem lehet egyértelműen megítélni, hogy a diák-tanár arány ugrásszerű növekedése mennyiben tulajdonítható az adatgyűjtés változásának, esetleges hibáinak, illetve mennyiben tükrözi a tényleges változásokat.

Az utóbbi években az óvodákban és az általános iskolákban nőtt az egy tanárra jutó diákok száma. Az is megfigyelhető, hogy megnőtt a különbség az összes pedagógussal számított és a tartósan távollévők, illetve a helyettesítők nélkül számított diák-tanár arány között. Ez arra utal, hogy az óvodák és általános iskolák egyre kisebb arányban tudják helyettesítők alkalmazásával pótolni a tartósan távollévő pedagógusokat (ezt mutatja be a B2.9. indikátor). Az általános iskolákban az egy tanárra jutó diákok száma 2022-re 10,5-re emelkedett.

Érdeemes röviden kitérni a településtípusok szerinti különbségekre is, ezeket mutatja be a B2.10.2 ábra. Átlagosan a községi általános iskolákban jut a legkevesebb diák egy tanárra, ugyanakkor az utóbbi években a községekben nőtt a diák-tanár arány, így csökkent a vidéki városokhoz mért különbség. Budapesten alacsonyabb a diák-tanár arány, mint a városokban. 2016-tól azonban jelentős növekedés figyelhető meg, 2020-ban a mutató értéke a fővárosban már közelebb volt a vidéki városok átlagához, mint a községekéhez. A vizsgált időszak végén, 2021 és 2022 között a megyei jogú városok kivételével minden településtípusban nőtt az egy tanárra jutó diákok száma.

Az általános iskolák diák-tanár arányát a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya szerinti bontásban mutatja be a B2.10.3 ábra. Az alacsony HHH-arányú iskolákban több diák jut egy tanárra, mint ott, ahol a HHH diákok aránya magas vagy nagyon magas. Ez a különbség minden bizonnyal több tényezővel is összefügg. Egyrészt a magasabb HHH-arányú iskolák átlagosan kisebb méretűek, gyakrabban községi iskolák lehetnek. Másrészt az alacsonyabb HHH-arányú iskolák jellemzően népszerűbbek a szülők körében, így könnyebb feltölteni az osztályokat. Harmadrészt pedig a magasabb HHH-arányú iskolákban magasabb a sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók aránya, így a fejlesztő- és gyógypedagógusok száma is. Az utóbbi években a magas HHH-arányú iskolákban növekedett a legnagyobb ütemben a diák-tanár arány.

Végül a B2.10.4 ábra fenntartók szerint mutatja be az indikátor értékének változását az általános iskolákban. Az utóbbi években az állami iskolákban növekedett, az egyházi és az egyéb fenntartású intézményekben pedig csökkent az egy tanárra jutó diákok száma. 2022-ben már az állami iskolákban volt a legmagasabb a diák-tanár arány.

II.

Diák-tanár arány

Az indikátor az egy tanárra jutó diákok számát mutatja.

Tanárok száma

A tanárok száma teljes munkaidőre átszámítva szerepel. A teljes munkaidőben dolgozókat 1-es, a részmunkaidős tanárokat 0,5-ös, az óraadókat 0,3-as súllyal vettük figyelembe, az oktatási évkönyvek gyakorlatát követve. A főállású tanárok számából levontuk a tartósan távollévőket, és hozzáadtuk a helyettesítésükre foglalkoztatottakat. 2010-ben nem állnak rendelkezésre a helyettesítők számára vonatkozó adatok, ezért a részletes adatokat csak 2011-től közöljük. Az összesítő adatokat kiegészítésként a helyettesítők nélkül és a tartósan távollévőket nem levonva is közöljük 2010-től.

Diákok száma

A diákok száma – a legtöbb indikátortól eltérően – a nem nappali tagozaton tanulókat is tartalmazza, mivel a nappali és nem nappali tagozatos képzést is nyújtó iskolákban a tanárok nem rendelhetők egyértelműen az egyik vagy másik képzési formához. A nappali tagozatos diákokat 1-es, az esti tagozatosokat 0,5-ös, a levelező és egyéb nem nappali tagozatosokat pedig 0,2-es súllyal vettük figyelembe, az oktatási évkönyvek gyakorlatát követve.

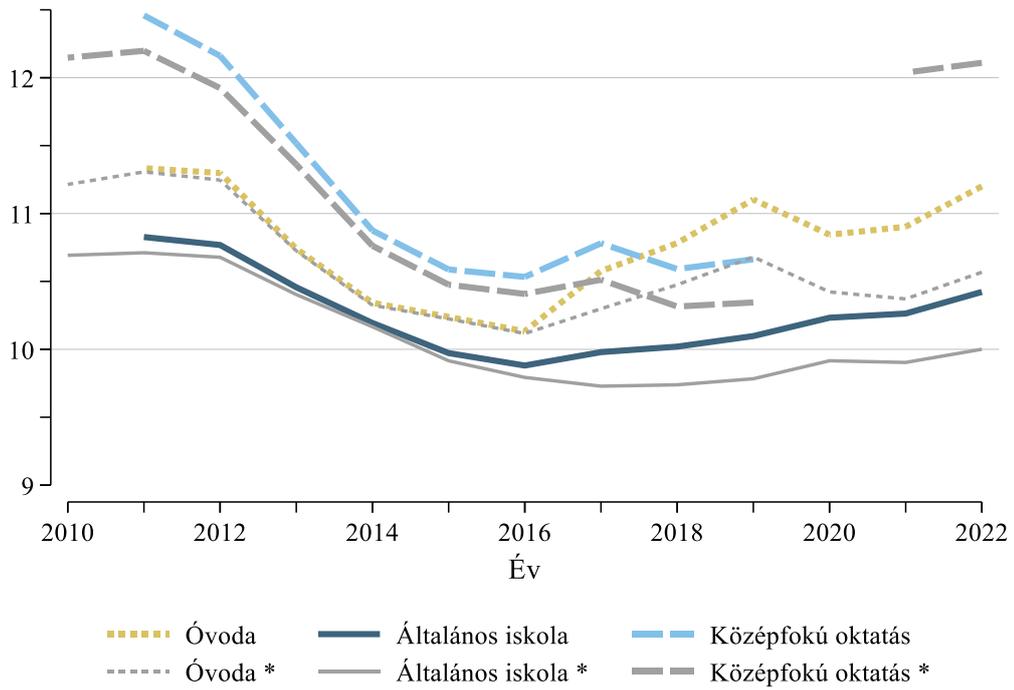
Programtípusok

A többféle programtípusban is oktató intézményeken belül az egyes tanárokat nem lehet egyértelműen egy adott (például gimnáziumi vagy szakképző) képzéshez rendelni, hiszen adott esetben egy tanár több programban is taníthat. Ezért ezt a mutatót az óvodákra és az iskolák két típusára vonatkozóan közöljük. Az iskolák között megkülönböztetjük a tiszta profilú általános iskolákat, ahol nem folyik középfokú képzés (a B2.10. indikátor esetében ezek az általános iskolák), illetve a középfokú képzést nyújtó iskolákat, beleértve azokat is, ahol általános iskolai oktatás is folyik (a B2.10. indikátor esetében ezek a középfokú iskolák).

Eltérések programtípusok és oktatási szintek szerint

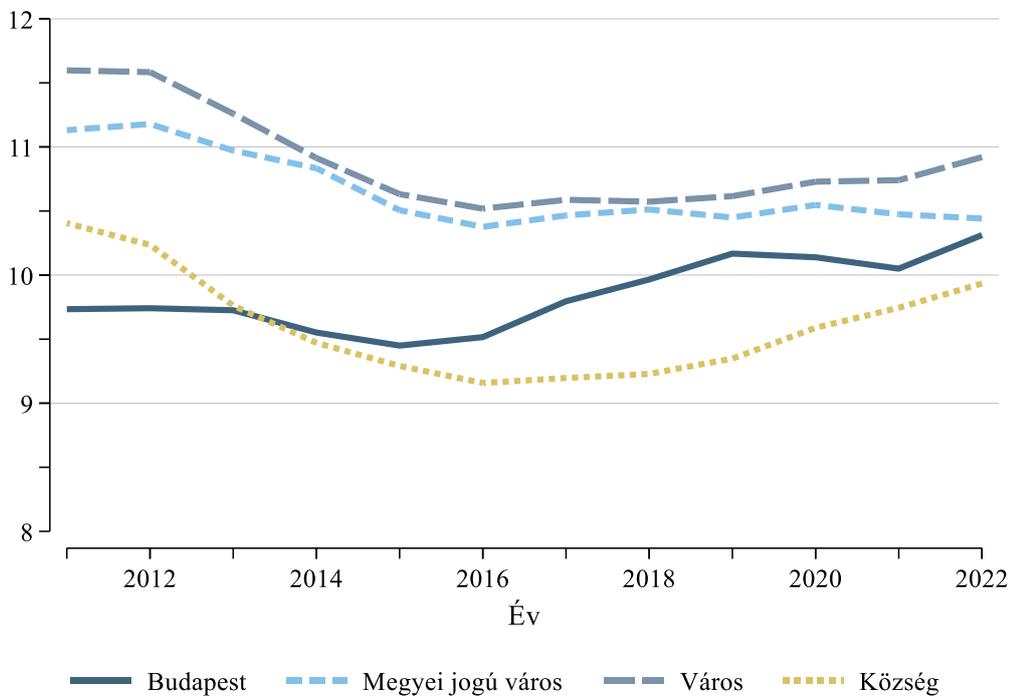
A részletesebb, programtípus szerinti bontás esetében a tanárokat az oktatásstatisztikában szereplő (a megtartott tanórák száma, a többségi elv szerinti) besorolás alapján rendeljük az egyes programtípusokhoz. Az alsó és felső tagozatra külön számított diák-tanár arány esetében nem vesszük figyelembe sem a tartósan távollévőket, sem a helyettesítő tanárokat, mivel ezek az adatok nem számíthatók ki ebben a bontásban.

B2.10.1 ábra: Diák-tanár arány oktatási szintek szerint (2010–2022)

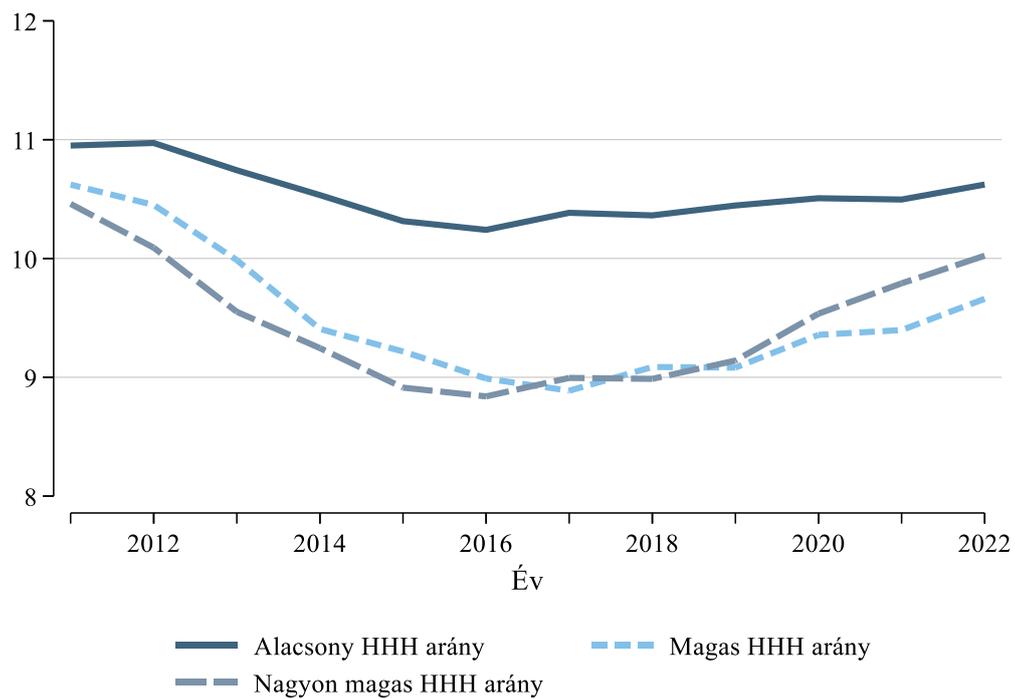

* Tartósan távollévők és helyettesítő tanárok nélkül számított diák-tanár arány.

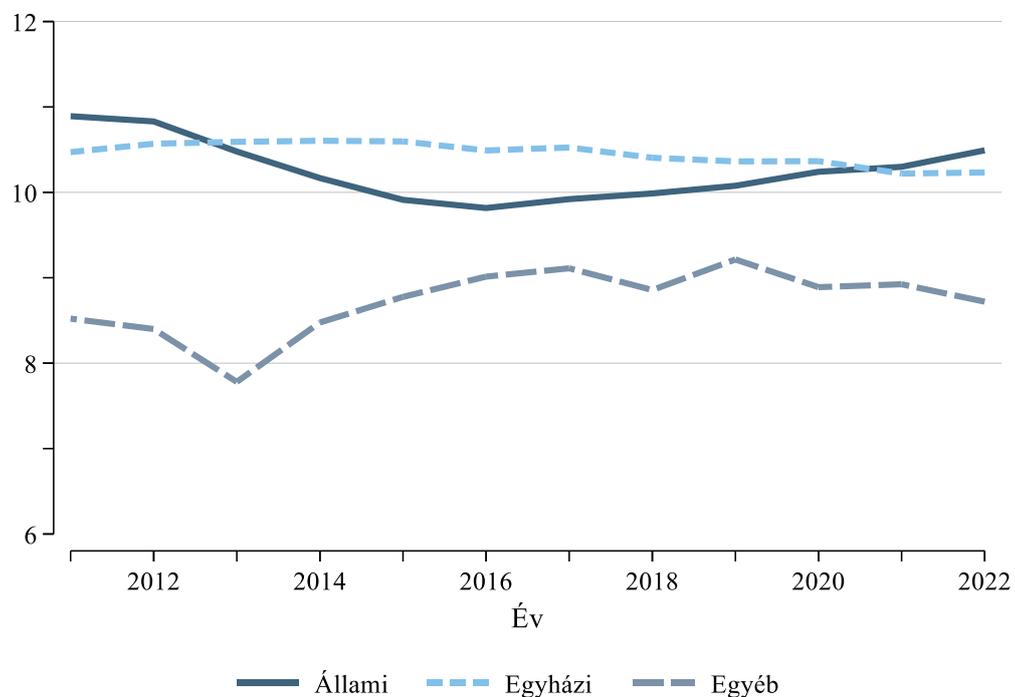
B2.10.2 ábra: Diák-tanár arány településtípusok szerint az általános iskolákban (2011–2022)

B2.10.3 ábra: Diák-tanár arány a HHH diákok aránya szerint az általános iskolákban (2011–2022)

B2.10.4 ábra: Diák-tanár arány fenntartók szerint az általános iskolákban (2011–2022)

A B2.10. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.10.xlsx>

Data of indicator B2.10: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.10e.xlsx>

B2.11. indikátor: Betöltetlen tanári álláshelyek

A B2.11. indikátor a betöltetlen tanári álláshelyeket vizsgálja. A középfokú szakképző intézményekre nem álltak rendelkezésünkre a szükséges adatok, így az óvodákra, az általános iskolákra és a gimnáziumokra mutatjuk be az indikátort. A betöltetlen álláshelyek arányát az összes pedagógus-álláshelyhez viszonyítva közöljük. Mivel az összes álláshelyre vonatkozóan csak 2015-től állnak rendelkezésre adatok, az arányt csak a 2015 és 2022 közötti időszakra lehetett kiszámolni.

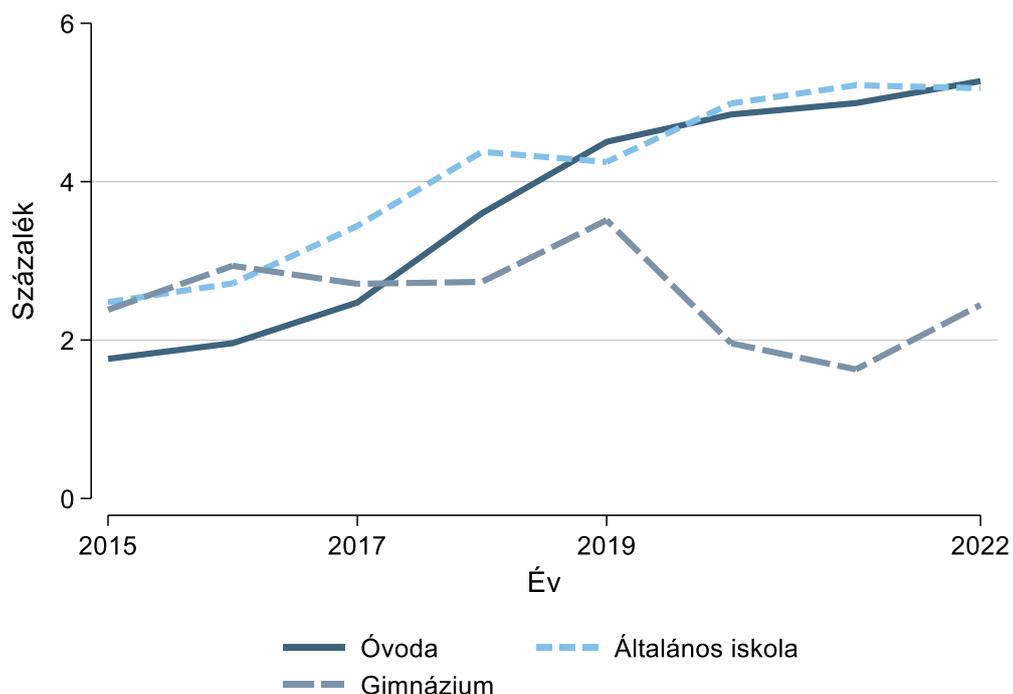
2014 után minden programtípusban rendkívüli mértékben megnőtt a betöltetlen pedagógus-álláshelyek aránya. Az általános iskolákban kétszeresére, az óvodákban háromszorosára nőtt az arány. Csak a gimnáziumokban nem volt növekedés, sőt ott 2019 és 2021 között csökkenést tapasztalhattunk (B2.11.1 ábra).

Az utolsó megfigyelt évben az egyházi fenntartású intézményekben volt a legalacsonyabb a betöltetlen tanári álláshelyek aránya minden programtípusban (B2.11.2–B2.11.4 ábrák). 2022-ben a Nógrád megyei óvodákban a pedagógus-álláshelyek 13 százalékát nem töltötték be, az indikátor értéke itt volt a legmagasabb. Hasonlóan Nógrád megyében volt az általános iskolákban is a legnagyobb a vizsgált arány, 12 százalék. A gimnáziumokban jóval kisebb volt az indikátor értéke minden megyében. A legnagyobb arányt, 4 százalékot Fejér megyében lehetett megfigyeli 2022-ben (B2.11.5 ábra).

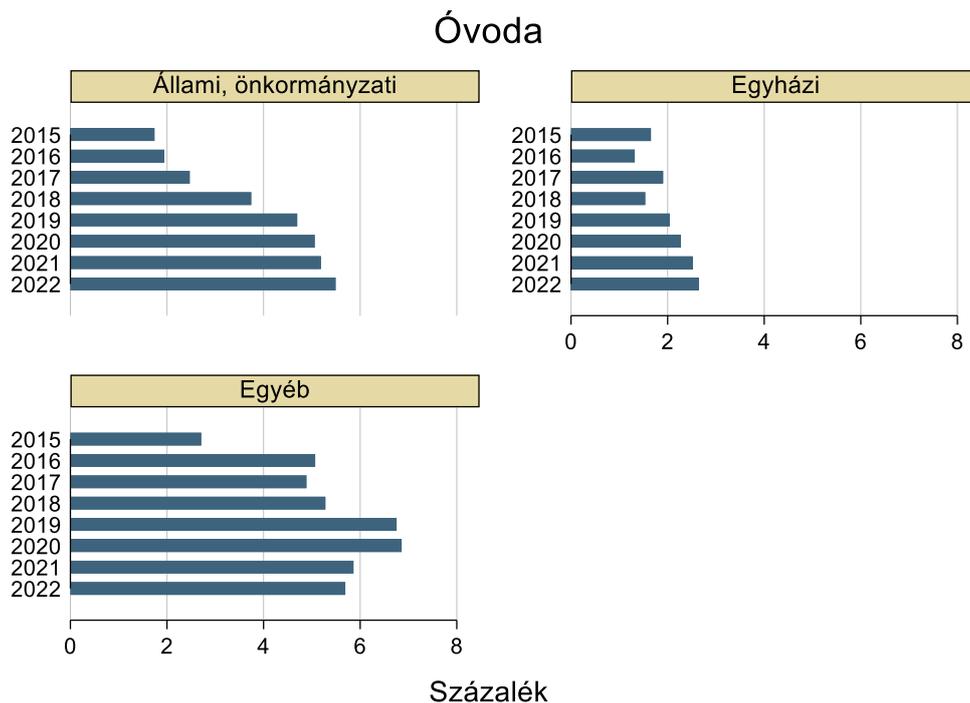
Az általános iskolák közül a budapestiekben nőtt a legjobban az indikátor értéke, és 2010 és 2022 között majdnem minden évben itt volt a legnagyobb a betöltetlen álláshelyek aránya (B2.11.6 ábra).

Azokban az általános iskolákban tudták a legkevésbé betölteni a tanári álláshelyeket, ahol nagyon magas volt a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya. 2015-ben ezekben az intézményekben az álláshelyek 4 százaléka volt betöltetlen, 2022-ben már 9 és fél százalékuk (B2.11.7 ábra).

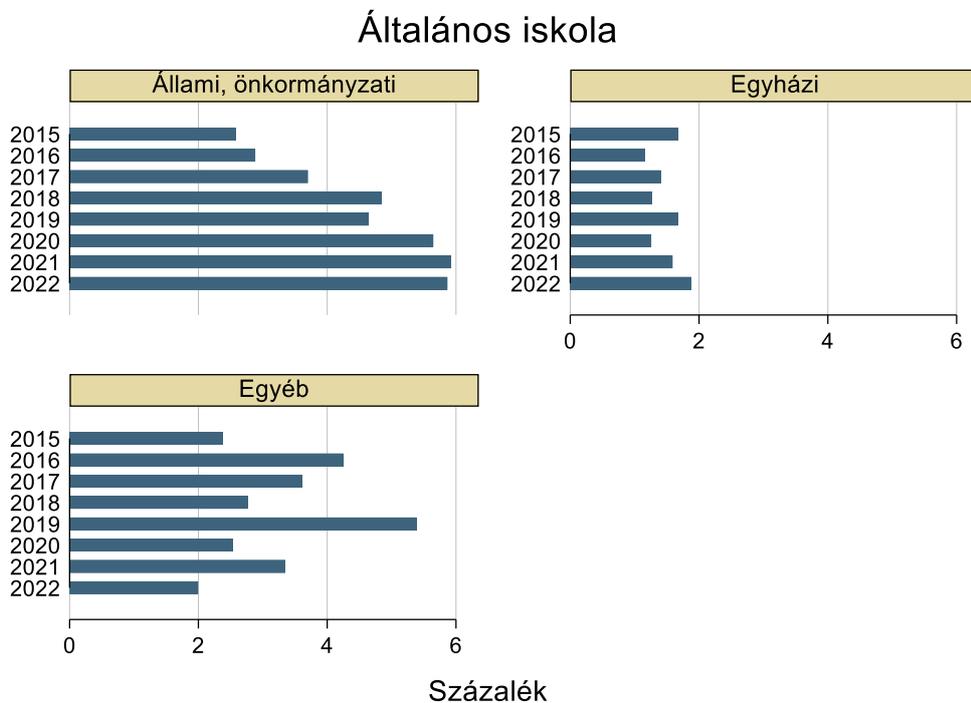
B2.11.1 ábra: A betöltetlen pedagógus-álláshelyek százalékaránya az összes pedagógus-álláshely arányában, programtípusok szerint (2015–2022)

B2.11.2 ábra: A betöltetlen pedagógus-álláshelyek százalékaránya az összes pedagógus-álláshely arányában az óvodákban, fenntartók szerint (2015–2022)

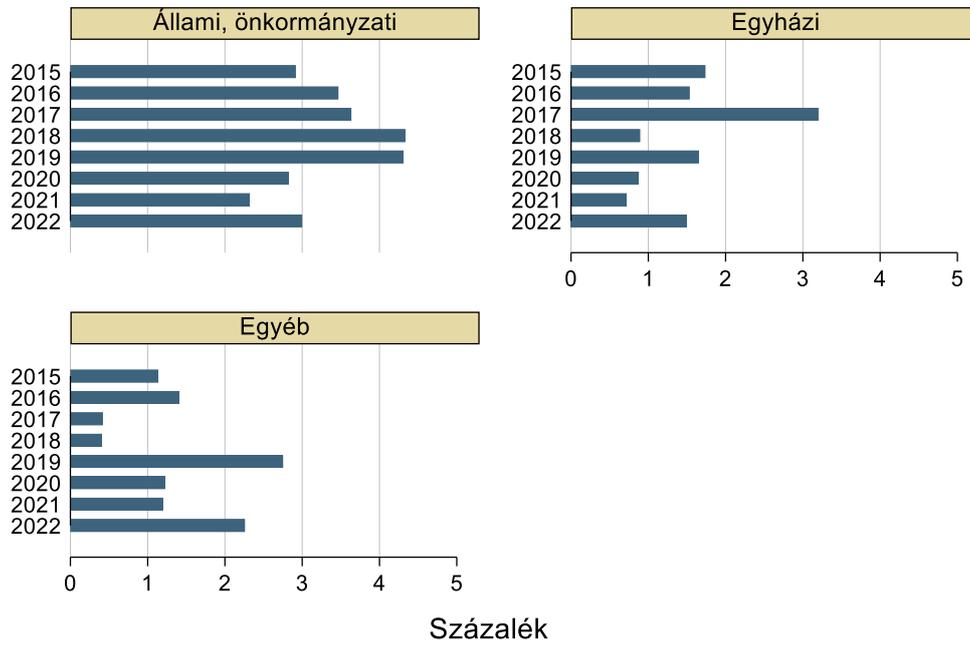

B2.11.3 ábra: A betöltetlen pedagógus-álláshelyek százalékaránya az összes pedagógus-álláshely arányában az általános iskolákban, fenntartók szerint (2015–2022)

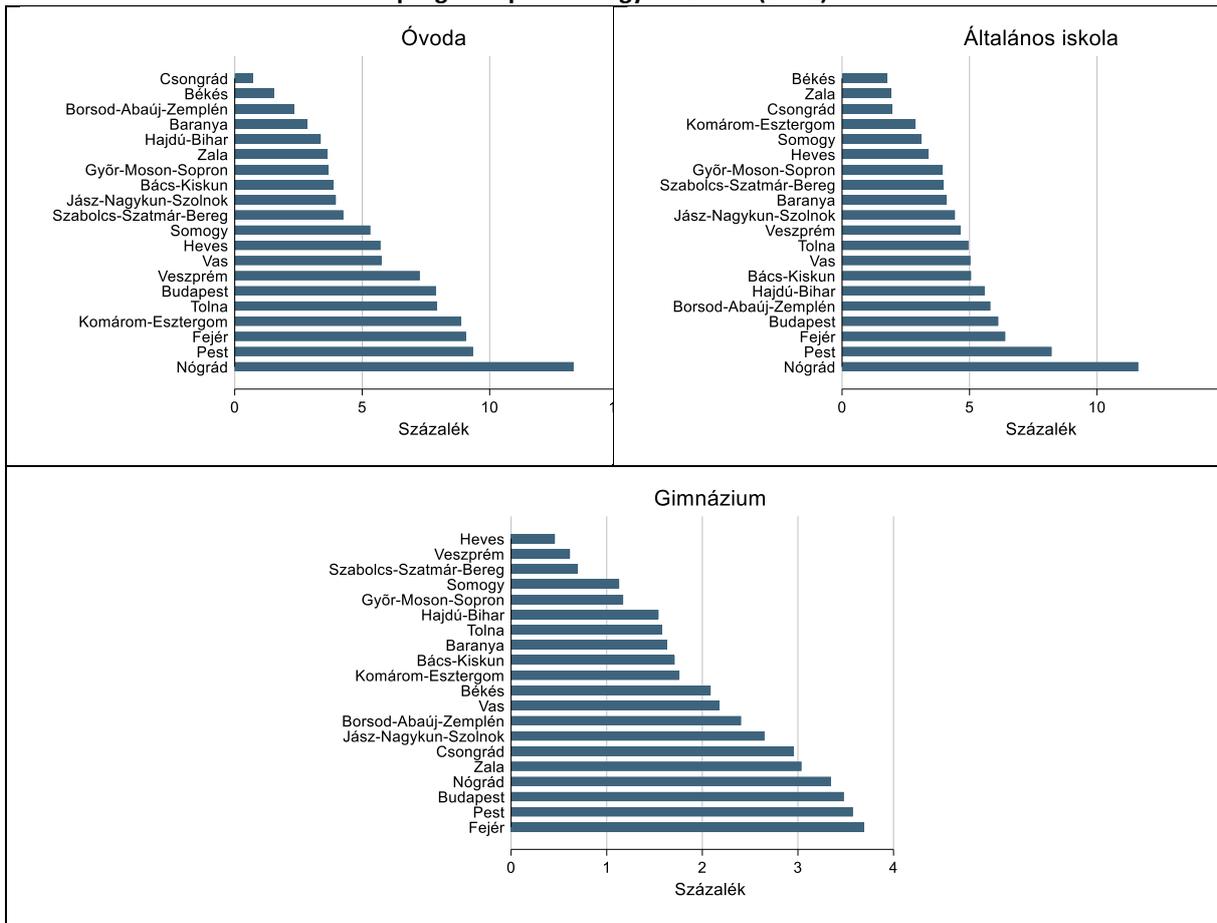

B2.11.4 ábra: A betöltetlen pedagógus-álláshelyek százalékaránya az összes pedagógus-álláshely arányában a gimnáziumokban, fenntartók szerint (2015–2022)

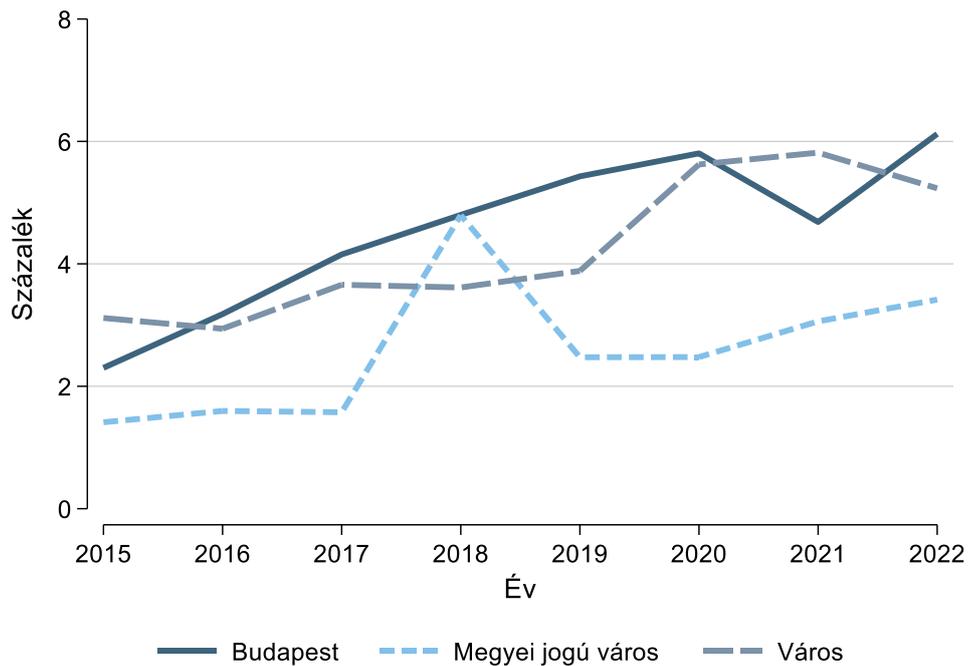
Gimnázium

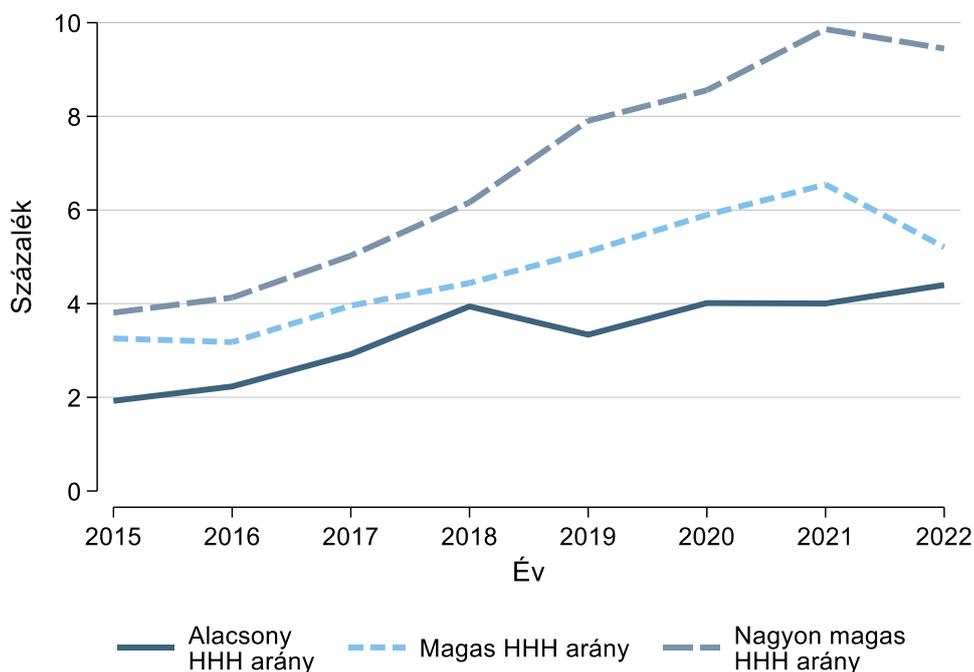
B2.11.5. ábra: A betöltetlen pedagógus-álláshelyek százalékaránya az összes pedagógus-álláshely arányában programtípus és megyék szerint (2022)

B2.11.6 ábra: A betöltetlen tanári álláshelyek százalékaránya az összes tanári álláshely arányában az általános iskolákban, településtípusok szerint (2015–2022)

B2.11.7 ábra: A betöltetlen tanári álláshelyek százalékaránya az összes tanári álláshely arányában az általános iskolákban, a HHH tanulók aránya szerint (2015–2022)

Megjegyzés: alacsony HHH-arány = az országos átlag alatti, magas = az országos átlag 1–4-szerese, nagyon magas = az országos átlag 4-szeresénél magasabb.

A B2.11. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.11.xlsx>

Data of indicator B2.11: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.11e.xlsx>

Egyéb segítő foglalkoztatottak

B2.12. indikátor: A pedagógiai munkát segítő alkalmazottak aránya

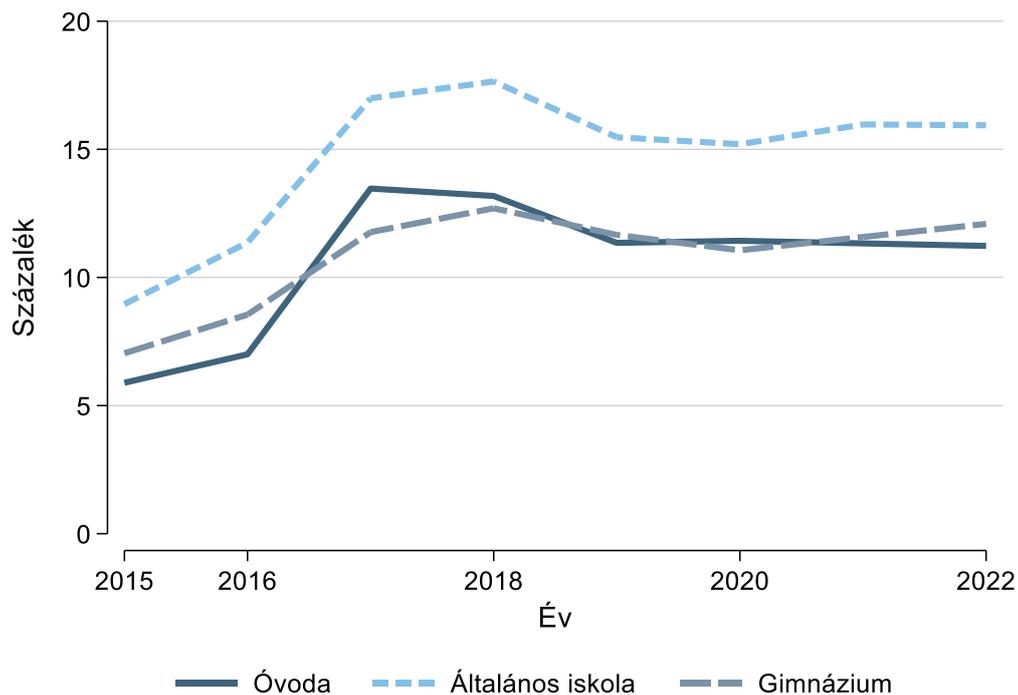
A B2.12. indikátor azt mutatja be, hogy a közoktatási intézmények mekkora hányada foglalkoztat a pedagógiai munkát közvetlenül segítő alkalmazottakat. Ezt az indikátort sem tudjuk bemutatni a középfokú szakképző intézményekre. A pedagógiai munkát segítő foglalkozásokhoz a következőket soroltuk: dajka, gondozónő, pedagógiai asszisztens, könyvtárostánár, gyógypedagógiai asszisztens, szabadidő-szervező, pszichopedagógus, gyógytornász. Nem különböztettük meg a teljes és részmunkaidős alkalmazottakat, a munkaszerződéssel vagy megbízási jogviszonnyal dolgozókat, mivel azt kívántuk mérni, hogy a tanulóknak van-e egyáltalán hozzáférésük a pedagógiai munkát segítő által nyújtott szolgáltatásokhoz az intézményekben.

Az óvodákra, általános iskolákra és gimnáziumokra vonatkozóan 2015 és 2022 között álltak rendelkezésünkre adatok. A korábbi évekhez képest részben megváltozott a segítő foglalkozásokhoz tartozó munkakörök besorolása, ezért az indikátor értékei a korábbi indikátorkötetekben közölt értékekkel közvetlenül nem hasonlíthatók össze. A pedagógiai munkát közvetlenül segítő alkalmazottakat foglalkoztató óvodák, általános iskolák és gimnáziumok aránya 2015–2017-ig növekedett, majd a növekedés megállt, és az indikátor értéke 2022-ig stagnált. A legnagyobb arányban az általános iskolákban dolgoztak pedagógiai munkát segítő alkalmazottak. 2022-ben az általános

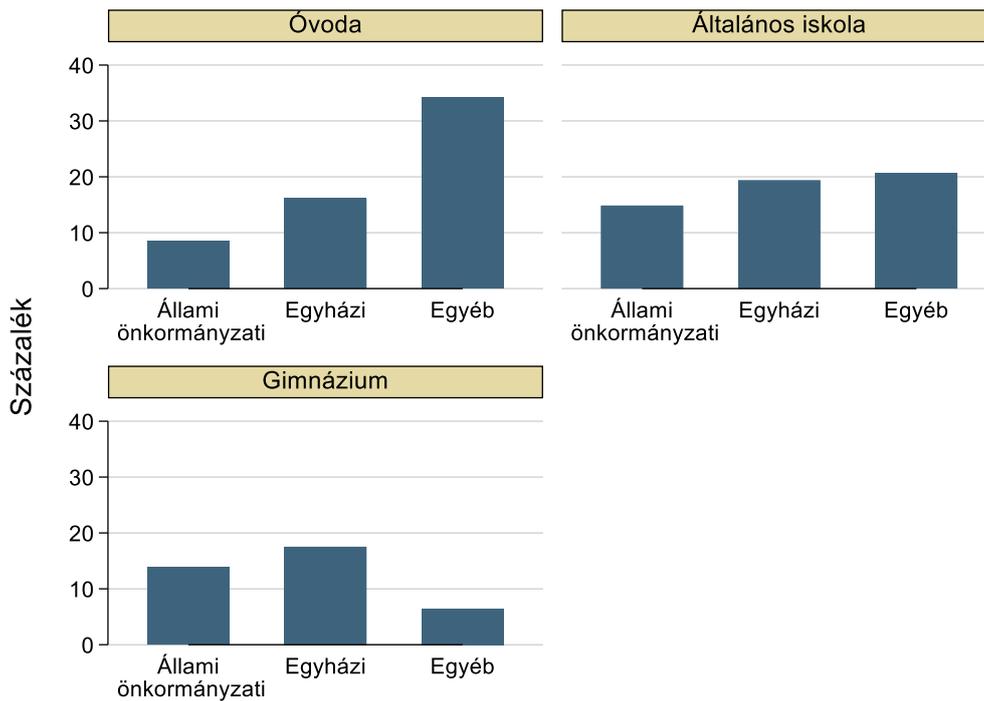
iskolák 16, a gimnáziumok 12, az óvodák 11 százalékában foglalkoztattak ilyen alkalmazottat (B2.12.1 ábra).

Az utolsó megfigyelt évben, 2022-ben az egyéb fenntartású óvodákban és általános iskolákban, valamint az egyházi fenntartású gimnáziumokban volt a legmagasabb a vizsgált arány (B2.12.2 ábra). A pedagógiai munkát közvetlenül segítő munkatársakat foglalkoztató általános iskolák aránya a települési hierarchiában felfelé haladva növekszik: a községekben a legkisebb, Budapesten a legnagyobb. 2017 és 2022 között a fővárosban jelentős mértékben, csaknem 10 százalékponttal csökkent azoknak az általános iskoláknak az aránya, melyek foglalkoztatnak a pedagógiai munkát segítő alkalmazottat. 2022-ben a budapesti arány már alig haladta meg a megyei jogú városokban mértet. Az indikátor értékének változása minden településtípusban követte az országos átlag változásait (B2.12.3 ábra). Azokban az általános iskolákban foglalkoztatnak a legnagyobb arányban pedagógiai munkát közvetlenül segítő alkalmazottakat, ahol alacsony a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya, és azokban a legkisebb arányban, ahol nagyon magas az ilyen tanulók aránya (B2.12.4 ábra).

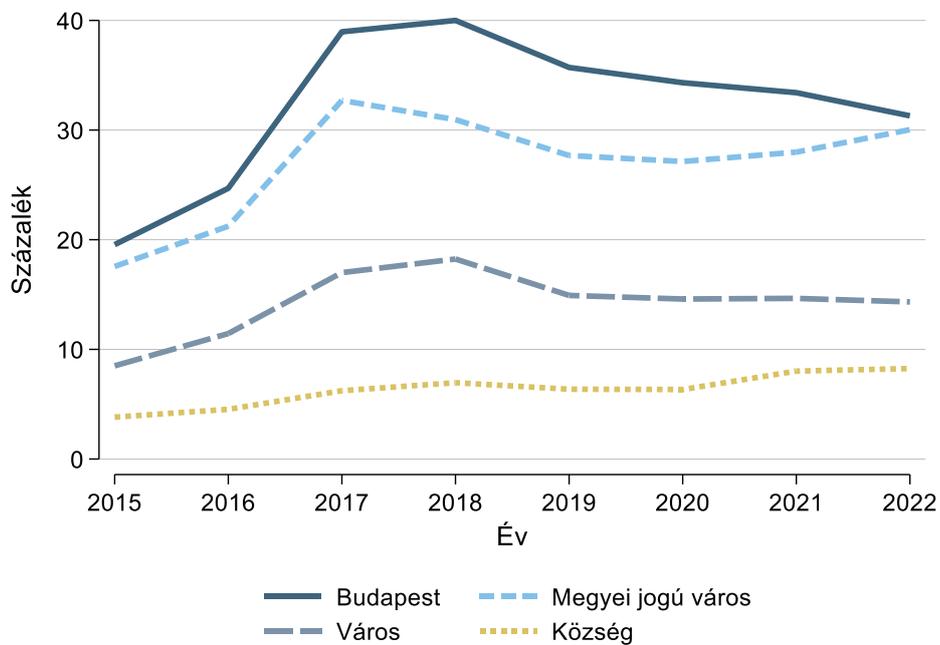
B2.12.1 ábra: A pedagógiai munkát segítő alkalmazottat foglalkoztató intézmények százalékaránya programtípusok szerint (2015–2022)

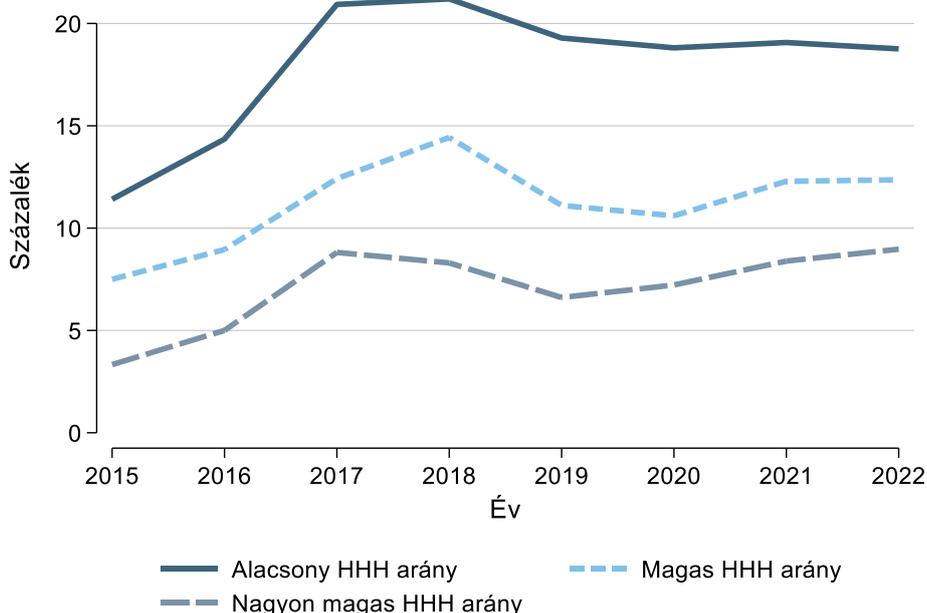
B2.12.2 ábra: A pedagógiai munkát segítő alkalmazottat foglalkoztató intézmények százalékaránya fenntartók szerint programtípusonként (2022)

B2.12.3 ábra: A pedagógiai munkát segítő alkalmazottat foglalkoztató általános iskolák százalékaránya településtípusok szerint (2015–2022)

B2.12.4 ábra: A pedagógiai munkát segítő alkalmazottat foglalkoztató általános iskolák százalékaránya a HHH tanulók aránya szerint (2015–2022)

Megjegyzés: alacsony HHH-arány = az országos átlag alatti, magas = az országos átlag 1–4-szerese, nagyon magas = az országos átlag 4-szeresénél magasabb.

A B2.12. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.12.xlsx>

Data of indicator B2.12: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.12e.xlsx>

B2.13. indikátor: A rendszergazdák aránya a közoktatási intézményekben

A B2.13. indikátor azt mutatja be, hogy a közoktatási intézmények mekkora hányadában dolgozik teljes vagy félállásban, munkaviszonyban vagy megbízási jogviszonyban rendszergazda. Ezt az indikátort sem tudjuk közölni a középfokú szakképző intézményekre. Az óvodákra vonatkozó adatsort az ábrákon nem mutatjuk be, mivel nagyon kicsi azoknak az óvodáknak az aránya, ahol dolgozik ilyen alkalmazott, de a részletes adattáblák az óvodákra vonatkozó adatsort is közlik.

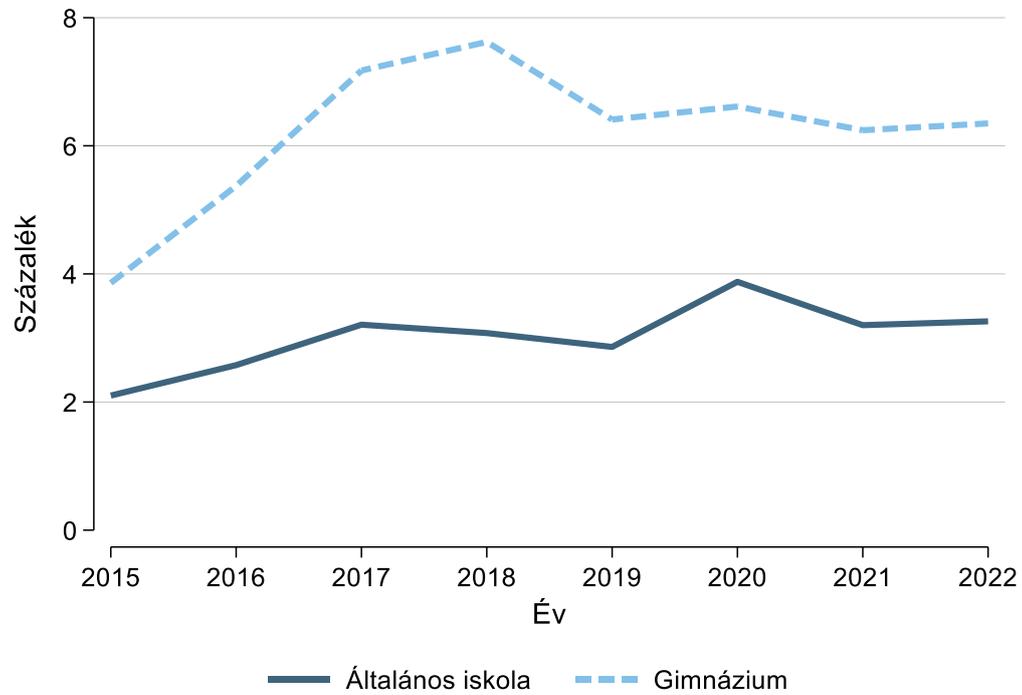
2015 és 2018 között 4-ről csaknem 8 százalékra nőtt azoknak a gimnáziumoknak az aránya, ahol dolgozott rendszergazda. Ezután az arány csökkenni kezdett, 2022-ben 6 százalék volt. Az általános iskolákat tekintve 2-ről 4 százalékra emelkedett az indikátor értéke 2015 és 2020 között, majd 3 százalékra csökkent (B2.13.1 ábra).

Fenntartók szerint vizsgálva a rendszergazdát foglalkoztató intézményeket azt látjuk, hogy az általános iskolák közül az állami intézményekben dolgoznak a legkisebb arányban ilyen munkatársak, a gimnáziumok közül pedig az alapítványi és egyéb fenntartású intézményekben (B2.13.2 ábra).

Az általános iskolák közül azok foglalkoztatnak legnagyobb arányban ilyen munkatársat, melyek megyei jogú városokban működnek, míg a legkisebb arányban a községekben működők (B2.13.3 ábra).

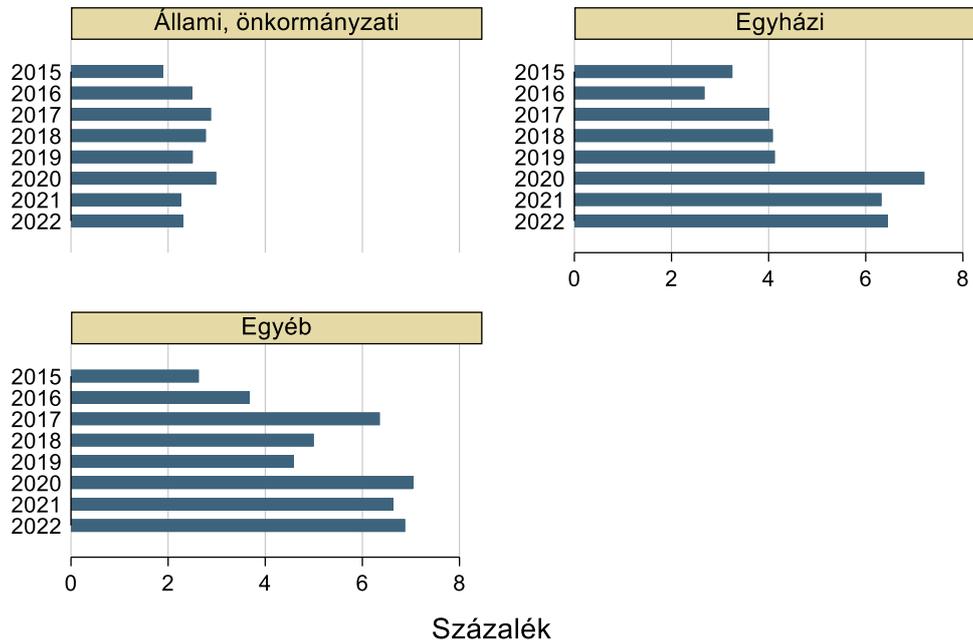
Azokban az általános iskolákban, ahol alacsony a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya, több mint kétszer akkora arányban dolgozik rendszergazda, mint azokban, ahol magas vagy nagyon magas (B2.13.4 ábra).

B2.13.1 ábra: A rendszergazdát foglalkoztató intézmények százalékaránya programtípusok szerint (2015–2022)

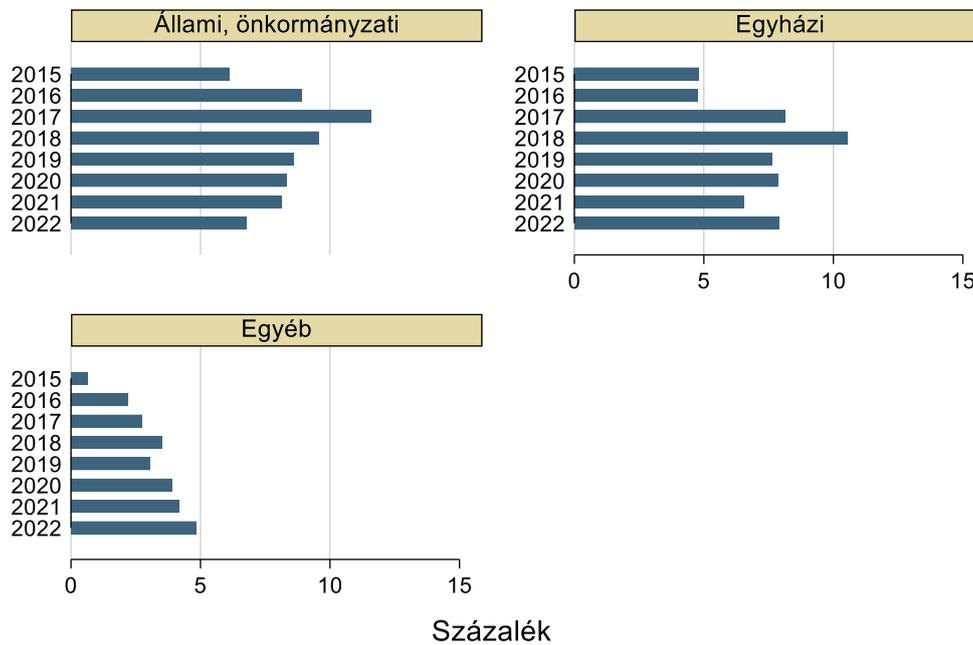

B2.13.2 ábra: A rendszergazdát foglalkoztató intézmények százalékaránya fenntartók szerint programtípusonként (2015–2022)

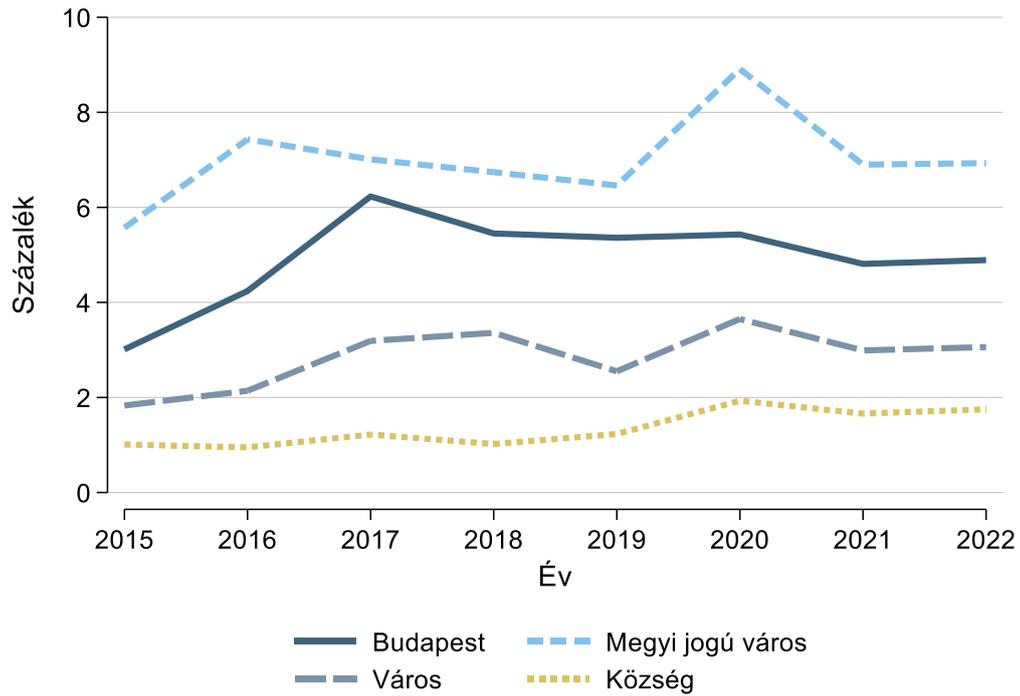
Általános iskola

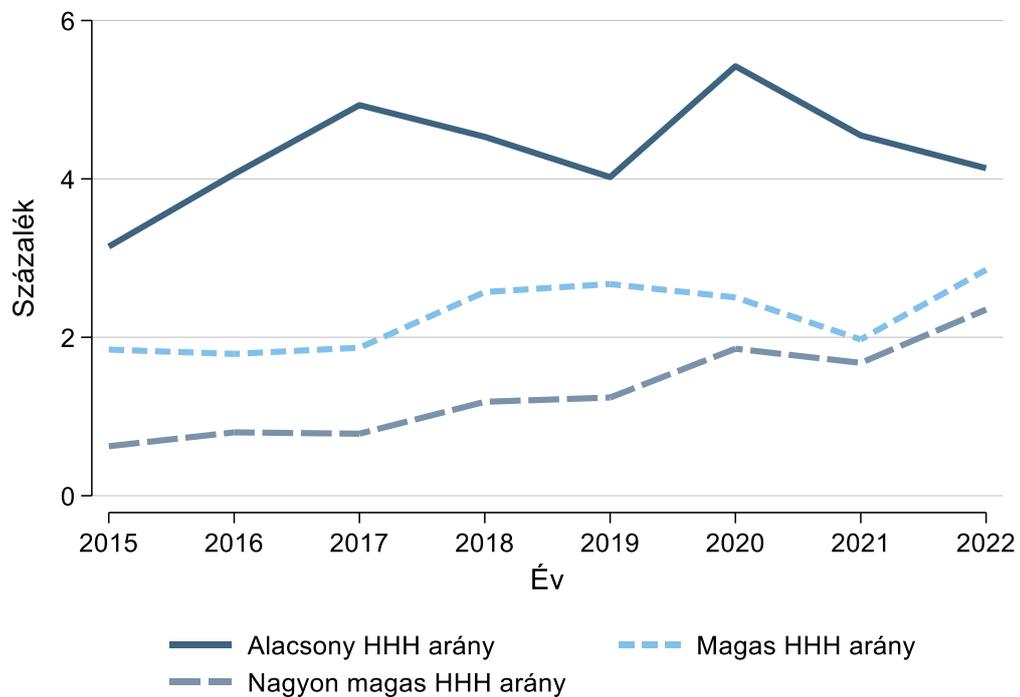
Gimnázium

B2.13.3 ábra: A rendszergazdát foglalkoztató általános iskolák százalékaránya településtípusok szerint (2015–2022)

B2.13.4 ábra: A rendszergazdát foglalkoztató általános iskolák százalékaránya a HHH tanulók aránya szerint (2015–2022)

Megjegyzés: alacsony HHH-arány = az országos átlag alatti, magas = az országos átlag 1–4-szerese, nagyon magas = az országos átlag 4-szeresénél magasabb.

A B2.13. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.13.xlsx>

Data of Indicator B2.13: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.13.xlsx>

A tanárok kereseti helyzete

A B2.14–B2.16. indikátorok a tanárok relatív kereseti helyzetéről adnak képet. A B2.14. indikátor a szakképzett tanárok egyéb diplomásokhoz viszonyított relatív kereseti helyzetét mutatja be. A B2.15. indikátor az egyes pedagógusfoglalkozásokban dolgozók átlagkeresetét veti össze az ugyanolyan végzettségű nem tanárként dolgozók keresetével. A B2.16. indikátor a tanárok relatív keresetét nemzetközi összehasonlításban vizsgálja. A B2.14. és B2.15. indikátor az ún. Bértarifa-felvétel adataira épül. Az adatfelvételben 2019-ben jelentősebb változások történtek (ezt foglalja össze a III. számú szövegdoboz), ezért a 2019 előtti és az azt követő adatok összehasonlíthatósága kérdéses lehet. Erre az ábrákon szaggatott vonallal hívjuk fel a figyelmet. A B2.16. indikátor az OECD adatain alapszik. A nemzetközi gazdasági szervezet az egyes tagországok statisztikai adatszolgáltatóitól gyűjti az adatokat. A magyar adatok végső forrása a B2.16. indikátor esetében is a Bértarifa-felvétel.

Mindhárom indikátor a pedagógusok teljes, tényleges keresetét veti össze a nem tanárként dolgozó diplomások teljes keresetével, tehát az alapláb mellett az összes rendszeres vagy nem rendszeres pótlékot, jutalmat és egyéb kereseti elemeket is tartalmazzák az adatok.

III.

A Bértarifa-felvétel változásai

Az egyéni bérek és keresetek (röviden: Bértarifa-felvétel) adatgyűjtés 1986 óta létezik Magyarországon. Az adatfelvételt 2019-ig a foglalkoztatáspolitikáért felelős miniszter által irányított Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ), illetve jogelődje végezte. 2019-ben az adatfelvétel a Központi Statisztikai Hivatalhoz került át, és az adatgyűjtésben jelentős változások történtek.

2019-ig az adatgyűjtés vonatkoztatási hónapja május volt, 2019 után október. Változott azok köre is, akikre az adatgyűjtés kiterjedt. A 2019 előtti adatok vonatkozási köre a legalább öt főt foglalkoztató vállalkozások, költségvetési szervezetek és a foglalkoztatás szempontjából jelentős nonprofit szervezetek voltak. 2019-től az adatgyűjtés kiterjed az alkalmazásban álló munkavállalókkal rendelkező vállalkozások, nonprofit szervezetek, valamint költségvetési intézmények teljes körére. A teljes havi keresetekre vonatkozó adat, melyet az indikátorok értékeinek kiszámításához használunk, 2019-ig az összes május havi bruttó keresetet tartalmazta, valamint a nem havi rendszerességű prémium, jutalom, nyereségrészesedés, 13. havi fizetés stb. éves, a tárgyévot megelőző évben január 1. és december 31. között kifizetett bruttó összegének $\frac{1}{12}$ részét. 2019-től a teljes havi keresetekre vonatkozó adat az összes októberi bruttó keresetet és a vonatkozási évben kifizetett nem havi rendszerességű prémium, jutalom és 13. havi bér egy hónapra jutó összegét tartalmazza.

B2.14. indikátor: A szakképzett pedagógusok relatív keresete

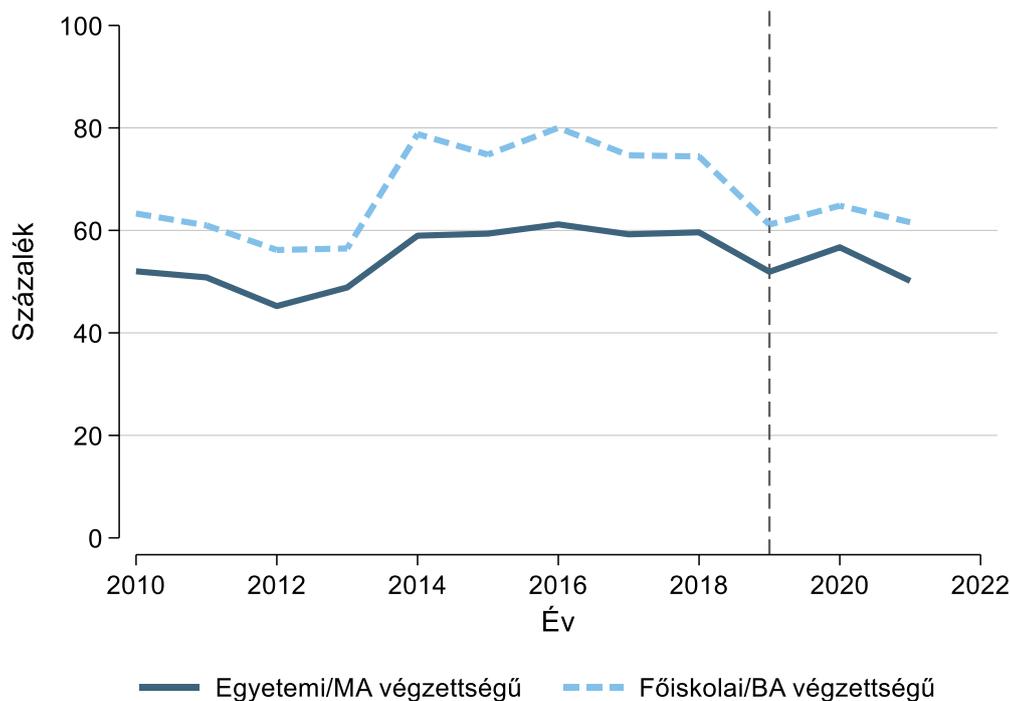
A B2.14. indikátor a szakképzett pedagógusok bruttó átlagkeresetét hasonlítja össze az egyéb foglalkozásokban dolgozó diplomások bruttó átlagkeresetével. Az indikátor értékeit 2021-ig tudjuk bemutatni, eddig álltak rendelkezésünkre a Bértarifafelvétel adatai. Az indikátor iskolai végzettség

szerinti bontásban vizsgálja a tanárok relatív kereseti helyzetét, tehát a főiskolai, vagy BA végzettségű pedagógusok bruttó átlagkeresetét a főiskolai, vagy BA végzettségű egyéb munkakörben dolgozók bruttó átlagkeresetének arányában, az egyetemi, vagy MA végzettségű pedagógusok bruttó átlagkeresetét az egyetemi, vagy MA végzettségű egyéb munkakörben dolgozók bruttó átlagkeresetének arányában mutatja.

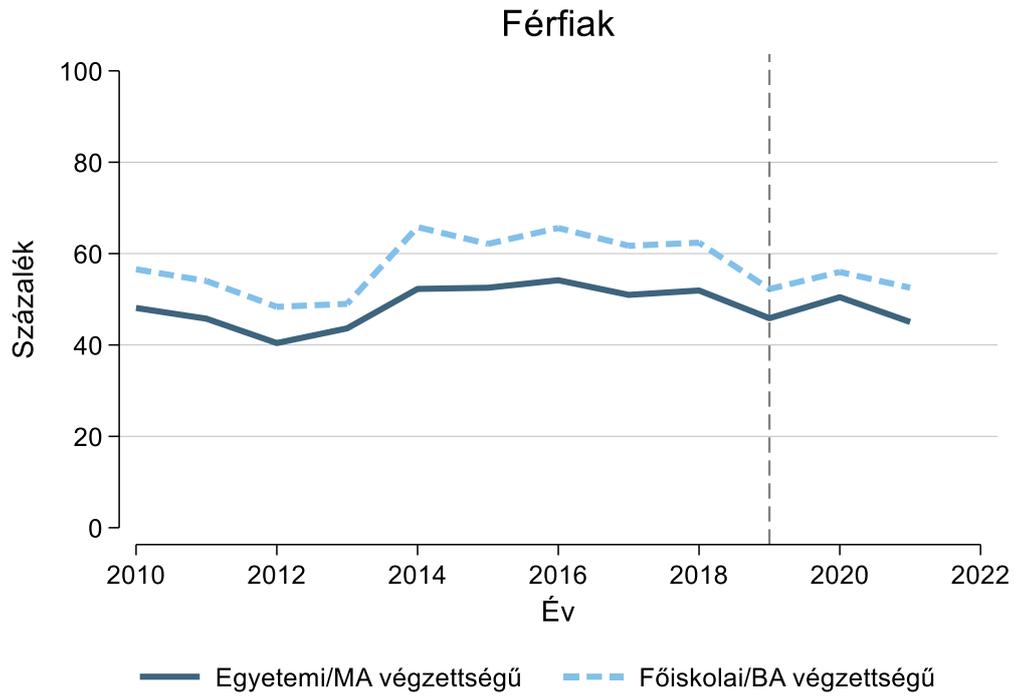
A tanárok az egyéb diplomásokhoz képest keveset keresnek, kereseti lemaradásuk mértéke folyamatosan változott 2010 és 2021 között. 2010-ben a főiskolai/BA végzettségű tanárok keresete az ugyanilyen végzettségű más foglalkozásúak keresetének 63, az egyetemi/MA végzettségű tanároké pedig az ugyanilyen végzettségű más foglalkozásúak keresetének 52 százaléka volt. A 2014-ben életbe lépett pedagógusbér-emelés 2016-ra a főiskolai/BA végzettségű tanárok keresetét az ugyanilyen végzettségű más foglalkozásúak keresetének 80, az egyetemi/MA végzettségű tanárok keresetét az ugyanilyen végzettségű más foglalkozásúak keresetének 61 százalékára zárkóztatta fel. A tanárok relatív kereseti helyzete 2016 után ismét romlani kezdett. 2021-re már mindkét végzettségű csoport rosszabb helyzetbe került a velük azonos végzettségű, más foglalkozásokban dolgozó diplomásokhoz képest, mint 2010-ben: a főiskolai/BA végzettségű tanárok keresete az egyéb foglalkozásokban dolgozó azonos végzettségűek keresetének 62 százalékára, az egyetemi/MA végzettségű tanároké pedig az egyéb foglalkozásokban dolgozó azonos végzettségűek keresetének 50 százalékára csökkent (B2.14.1. ábra).

A férfi pedagógusok az egyéb diplomás férfiakhoz képest rosszabb helyzetben vannak, mint a női pedagógusok az egyéb diplomás nőkhöz képest (B2.14.2 és B2.14.3 ábra).

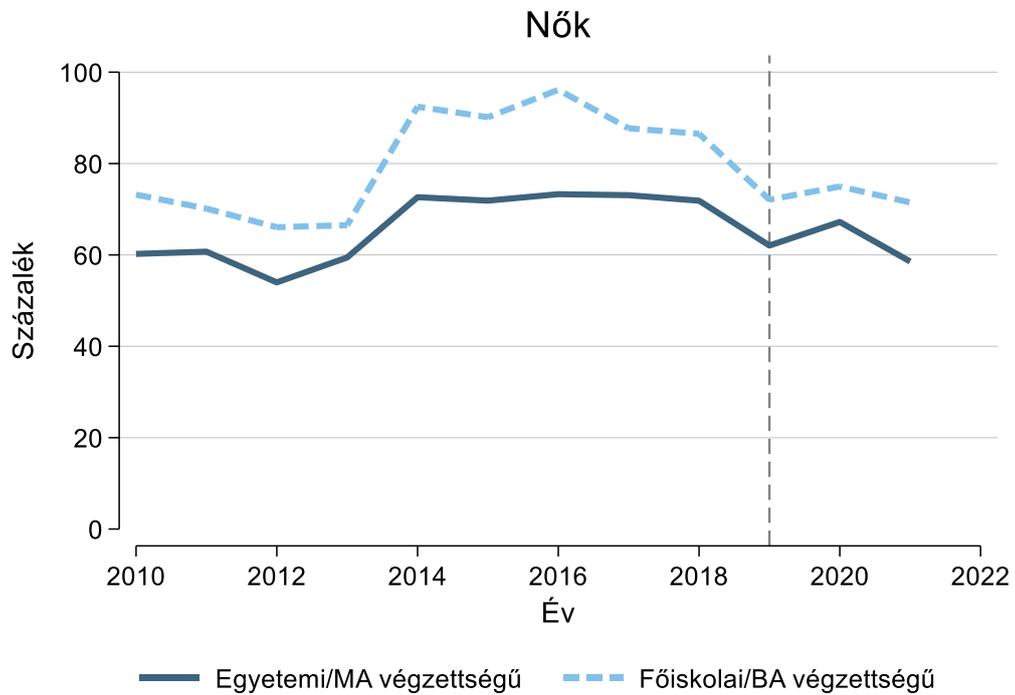
B2.14.1 ábra: A szakképzett pedagógusok keresete az azonos végzettségű, egyéb munkakörben dolgozó diplomások keresetének százalékarányában (2010–2021)

B2.14.2 ábra: A szakképzett pedagógusok keresete az azonos végzettségű, egyéb munkakörben dolgozó diplomások keresetének százalékarányában, férfiak (2010–2021)

B2.14.3 ábra: A szakképzett pedagógusok keresete az azonos végzettségű, egyéb munkakörben dolgozó diplomások keresetének százalékarányában, nők (2010–2021)

A B2.14. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.14.xlsx>

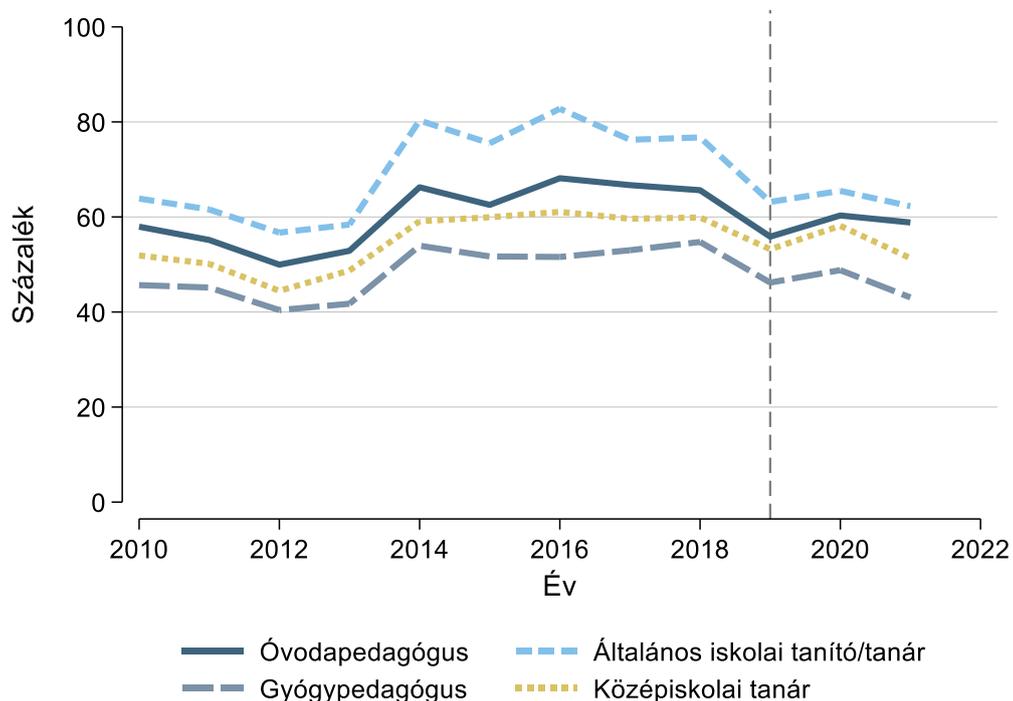
Data of indicator B2.14: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.14e.xlsx>

B2.15. indikátor: Az egyes szakképzett pedagógusfoglalkozásokban dolgozók relatív keresete

A B2.15. indikátor az egyes pedagógusfoglalkozásokban dolgozók átlagos keresetét veti össze az azonos végzettségű egyéb diplomások keresetével. Ezt az indikátort is 2021-ig tudjuk bemutatni, mivel eddig álltak a rendelkezésünkre az adatok. Az óvodapedagógusok, az általános iskolai tanítók és tanárok átlagos keresetét a főiskolai (vagy BA) végzettségű egyéb foglalkozásokban dolgozók átlagos keresetével hasonlítja össze, míg a középiskolai tanárok és gyógypedagógusok átlagos keresetét az egyetemi (vagy MA) végzettségű egyéb foglalkozásokban dolgozókéval.

2010 és 2021 között a gyógypedagógusok és a középiskolai tanárok kereseti lemaradása volt a legnagyobb mértékű. 2021-ben a gyógypedagógusok az azonos végzettségű egyéb diplomások bérének 43 százalékát keresték, a középiskolai tanárok esetében 51 százalék volt ugyanez az arány. Az általános iskolai tanítók, illetve tanárok voltak a legkedvezőbb helyzetben, de 2021-ben az ő keresetük is az ugyanolyan végzettségű egyéb munkakörben dolgozók keresetének csak 62 százalékát érte el. Az óvodapedagógusok az ugyanolyan végzettségű egyéb foglalkozásban dolgozók bérének 59 százalékát keresték 2021-ben (B2.15.1 ábra).

B2.15.1 ábra: Az egyes szakképzett pedagógusfoglalkozásokban dolgozók keresete az azonos végzettségű, egyéb foglalkozásokban dolgozó diplomások keresetének százalékarányában (2010–2021)

A B2.15. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.15.xlsx>

Data of indicator B2.15: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.15e.xlsx>

B2.16. indikátor: A szakképzett pedagógusok relatív keresete nemzetközi összehasonlításban

A B2.16. indikátor azt mutatja be, hogy az európai országokban a pedagógusoknak (25–64 évesek), illetve ezen belül a pályakezdőknek (25–34 évesek) mekkora a tényleges keresetük a velük azonos életkorú felsőfokú végzettségűek keresetének arányában. Az indikátor lehetőséget ad arra, hogy nemzetközi összehasonlításban vizsgáljuk a magyar pedagógusok relatív kereseti helyzetét. Az indikátor a nemzetközi besorolás szerinti oktatási szinteken: ISCED 0 – iskola előtti (óvodai); ISCED 1 – alapfokú (alsó tagozat); ISCED 2 – alsó középfokú (felső tagozat); ISCED 3 – felső középfokú (középfokú) szinten külön-külön vizsgálja a tanárok relatív kereseti helyzetét az átlagos diplomás keresetekkel összehasonlítva.

A nemzetközi szervezetek (OECD, Eurostat) az elmúlt néhány évben kezdtek adatokat gyűjteni a tanárok tényleges keresetéről, korábban a besorolás szerinti bérükről gyűjtöttek adatokat. Ez torzította a nemzetközi összehasonlításokat, mivel a különböző országokban a besorolási kereset és a tényleges kereset eltérő mértékben különböznek egymástól. Van, ahol a kettő között alig van különbség, mivel a besorolási béren kívül a pedagógusok nem vagy alig kapnak egyéb juttatást, máshol a pótlékok, egyéb juttatások aránya magas, ezért a besorolási bér és a tényleges bér nagyobb mértékben térnek el egymástól. Az összehasonlítást a rendelkezésre álló legutóbbi, 2022. évi adatok felhasználásával mutatjuk be. Az adatok a teljes munkaidőben, állami vagy önkormányzati intézményekben dolgozó pedagógusok keresetére vonatkoznak, és tartalmazzák az alapbéren felüli összes pótlékot, juttatást.⁹

A rendelkezésre álló legutóbbi adatok szerint a magyar pedagógusok relatív kereseti helyzete volt a legrosszabb Európában (azon országok közül, melyekről rendelkezésre állnak adatok) valamennyi oktatási szinten, mind a 25–64 éveseket, mind a pályakezdőket, 25–34 éveseket tekintve (B2.16.1–B2.16.4 ábra).

A legtöbb európai országban a tanárok tényleges keresete valamennyivel elmarad az egyéb diplomások keresetétől, de néhány országban meghaladja azt. 2022-ben az óvodában dolgozó pedagógusok többet kerestek az átlagos diplomás béreknél Ausztriában, Írországból Litvániában, Németországban és Portugáliában. A tanárok bére magasabb volt a diplomás átlagkeresetnél az alapfokú oktatásban Litvániában, Portugáliában, az alsó középfokú oktatásban Litvániában, Németországban és Portugáliában, a felső középfokú oktatásban pedig Finnországban, Litvániában, Németországban és Portugáliában.

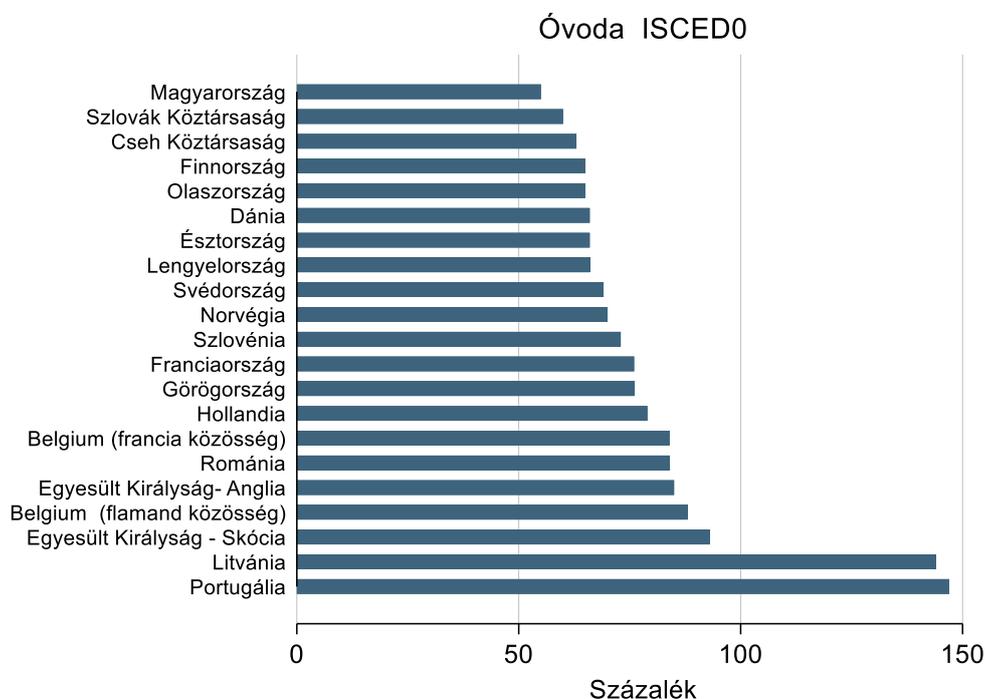
Azokban az európai országokban, ahol van lemaradás a tanári fizetésekben, az jóval kisebb mértékű, mint Magyarországon. 2022-ben a 25–64 éves pedagógusok tényleges keresete az európai országokban az ISCED 0 szinten 81, az ISCED 1 szinten 87, az ISCED 2 szinten 90, az ISCED 3 szinten pedig 96 százaléka volt a diplomás átlagkereseteknek, szemben a magyar pedagógusok oktatási szinttől függő 55, illetve 62 százalékos arányával.

A pályakezdő, 25–34 éves tanárok kereseti helyzete még kedvezőbb az európai országokban az egyéb diplomás pályakezdők keresetével összevetve. Az ISCED 0 szinten dolgozó pályakezdő pedagógusok 84, az ISCED 1 szinten dolgozók 89 százalékát, az ISCED 2 és ISCED 3 szinten dolgozók 92, illetve 95

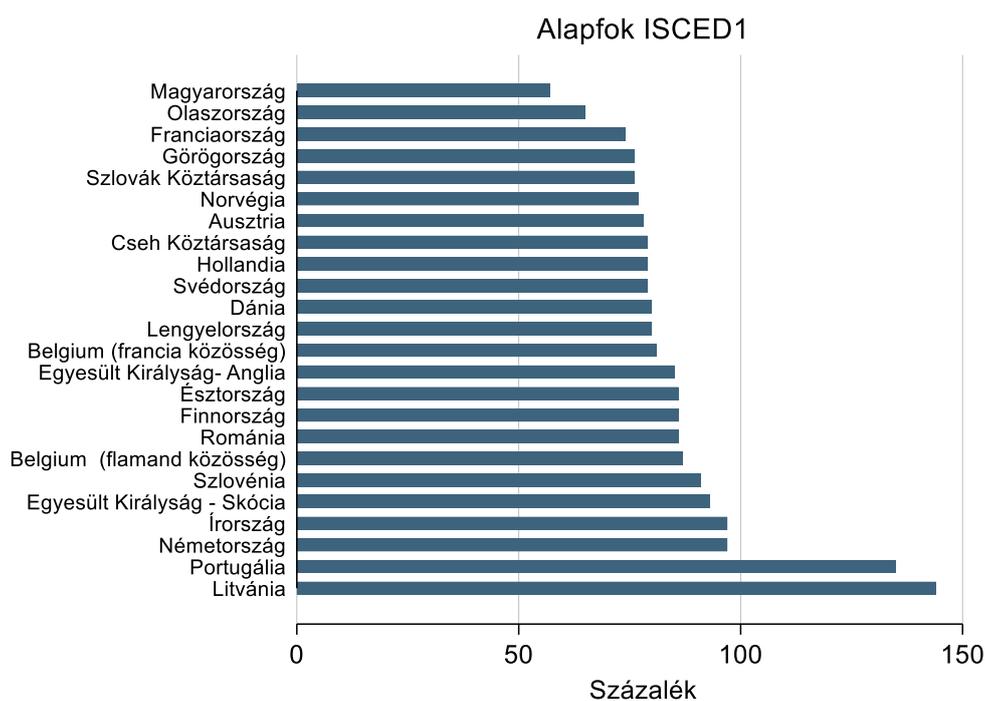
⁹ OECD Data Explorer: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=EAG_TS_ACT

százalékát keresik az egyéb pályakezdő diplomások bérének, szemben a magyar pályakezdő tanárok 48–50 százalékos arányával (B2.16.5–B2.16.8 ábra).

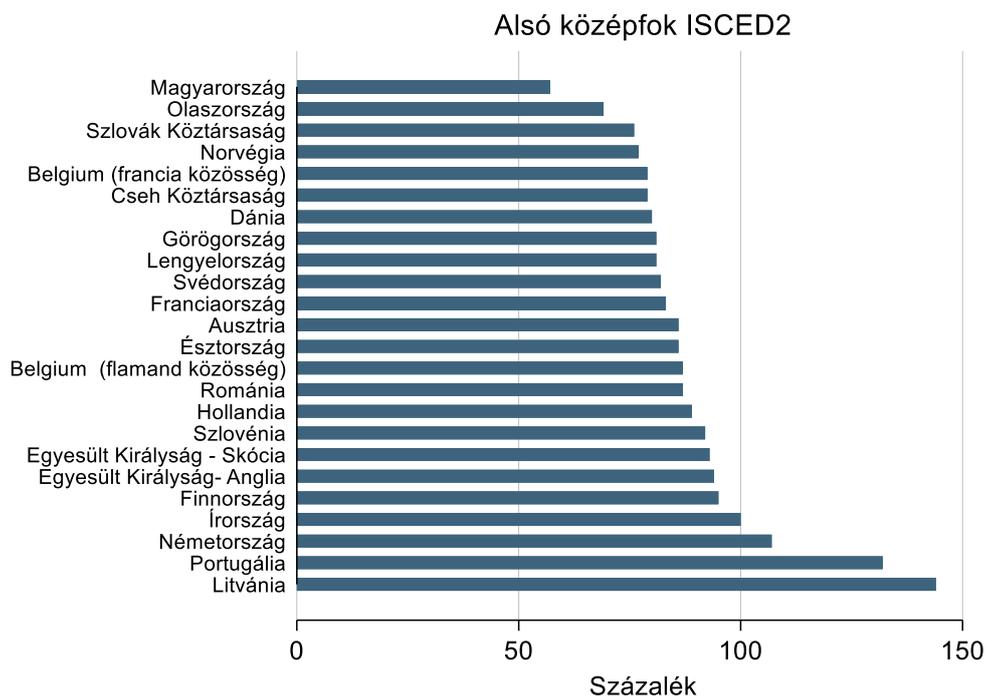
B2.16.1 ábra: Az (ISCED 0) iskola előtti (óvodai) szinten dolgozó pedagógusok tényleges keresete a felsőfokú végzettségűek keresetének százalékarányában az európai országokban, 25–64 évesek (2022)

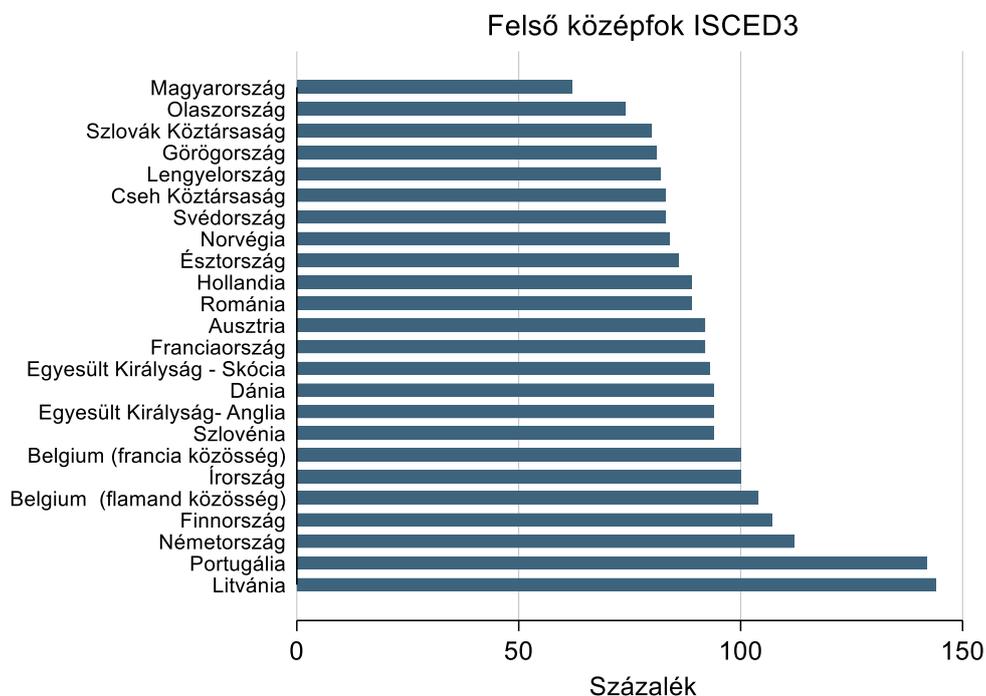
B2.16.2 ábra: Az (ISCED 1) alapfokú (alsó tagozat) szinten dolgozó pedagógusok tényleges keresete a felsőfokú végzettségűek keresetének százalékarányában az európai országokban, 25–64 évesek (2022)

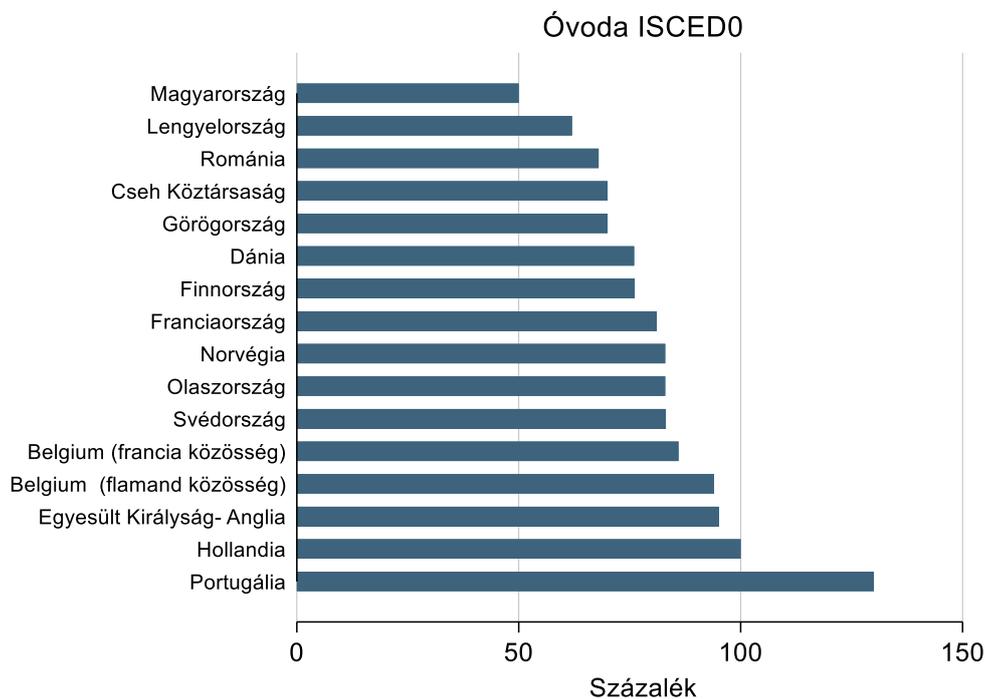
B2.16.3 ábra: Az (ISCED 2) alsó középfokú (felső tagozat) szinten dolgozó pedagógusok tényleges keresete a felsőfokú végzettségűek keresetének százalékárányában az európai országokban, 25–64 évesek (2022)

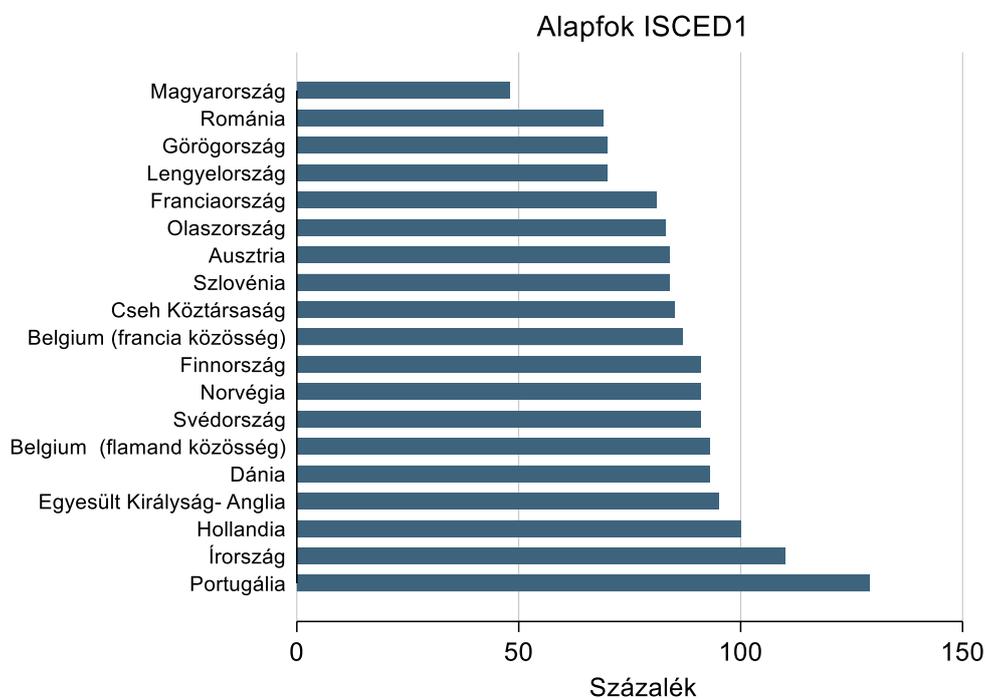
B2.16.4 ábra: Az (ISCED 3) felső középfokú (középszintű) szinten dolgozó pedagógusok tényleges keresete a felsőfokú végzettségűek keresetének százalékárányában az európai országokban, 25–64 évesek (2022)

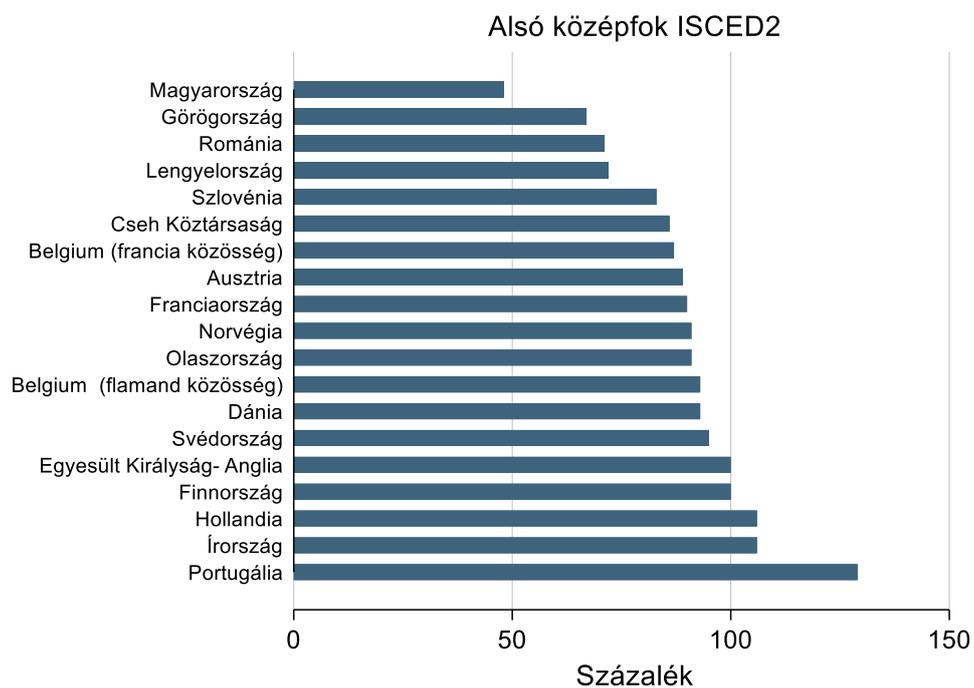
B2.16.5 ábra: Az (ISCED 0) iskola előtti (óvodai) szinten dolgozó pedagógusok tényleges keresete a felsőfokú végzettségűek keresetének százalékarányában az európai országokban, 25–34 évesek (2022)

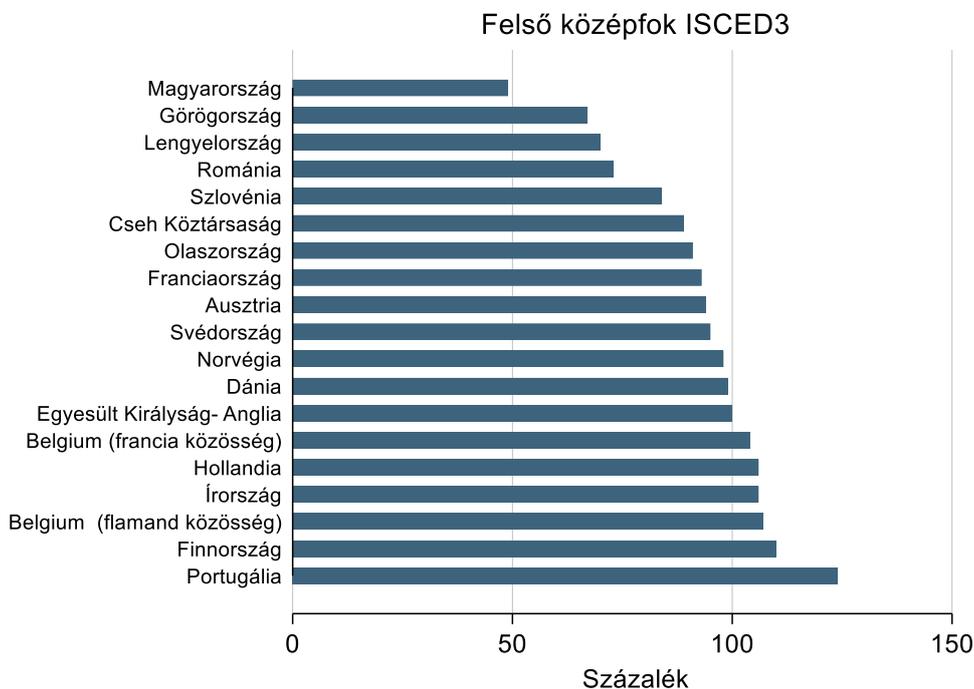
B2.16.6. ábra: Az (ISCED 1) alapközü (alsó tagozat) szinten dolgozó pedagógusok tényleges keresete a felsőfokú végzettségűek keresetének százalékarányában az európai országokban, 25–34 évesek (2022)

B2.16.7. ábra: Az (ISCED 2) alsó középfokú (felső tagozat) szinten dolgozó pedagógusok tényleges keresete a felsőfokú végzettségűek keresetének százalékarányában az európai országokban, 25–34 évesek (2022)

B2.16.8. ábra: Az (ISCED 3) felső középfokú (középszkolai) szinten dolgozó pedagógusok tényleges keresete a felsőfokú végzettségűek keresetének százalékarányában az európai országokban, 25–34 évesek (2022)

A B2.16. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.16.xlsx>

Data of indicator B2.16: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.16e.xlsx>

Tanárképzés

A B2.17–B2.20. indikátorok arról adnak képet, hogy a felsőoktatásba jelentkezők mekkora hányada szándékozik tanárképzésben továbbtanulni, és akik végül felvételt nyernek, azoknak milyenek a tanulmányi eredményei a többi felsőoktatásba bekerülőhöz képest.

A B2.17. indikátor azt vizsgálja, hogy a felsőfokon továbbtanulni szándékozók számára mennyire vonzó a tanárképzés. A mutató azt írja le, hogy a felsőoktatási továbbtanulásra beadott összes jelentkezés közül mekkora volt a tanárképzésre beadott jelentkezések aránya. A tanárképzésre jelentkezők aránya a tanári pályához vezető út első pontján a szelekciós folyamatokról nyújt információt. Minél nagyobb hányada jelentkezik a felsőoktatásban továbbtanulni szándékozóknak pedagógusképzésre, annál inkább tudnak válogatni a tanárképző intézmények a jelentkezők közül.

A B2.18–B2.20. indikátorok azt mutatják be, hogy milyen szinten van és hogyan változott a tanárképzésre felvettek tanulmányi eredménye a nem tanárképzésre, hanem egyéb felsőoktatási szakokra felvettek tanulmányi eredményéhez képest. A tanulmányi eredményt a többletpontok nélkül, az úgynevezett hozott pontokkal mértük. A hozott pontszám a felvételiző középiskolai osztályzatai, valamint az érettségi vizsgatárgyak százalékos eredményeinek átlaga alapján áll össze.¹⁰ A felsőoktatási felvételin emellett többletpontokat is lehet kapni, ezeket nem vettük figyelembe, mivel többféle jogcímen adhatók, és ezeknek csak egy része van összefüggésben a felvételiző képességeivel.

B2.17. indikátor: A tanárképzésre jelentkezők aránya az összes felsőfokú jelentkezésen belül

A B2.17. indikátor azt mutatja, hogy a felsőoktatási továbbtanulásra beadott összes jelentkezés közül mekkora volt a tanárképzésre beadott jelentkezések aránya. A B2.17.1 ábra az összes tanárképzésre jelentkező arányát mutatja az összes felsőfokú jelentkezésen belül, a B2.17.2 ábra pedig képzési szintenként mutatja ugyanezt.

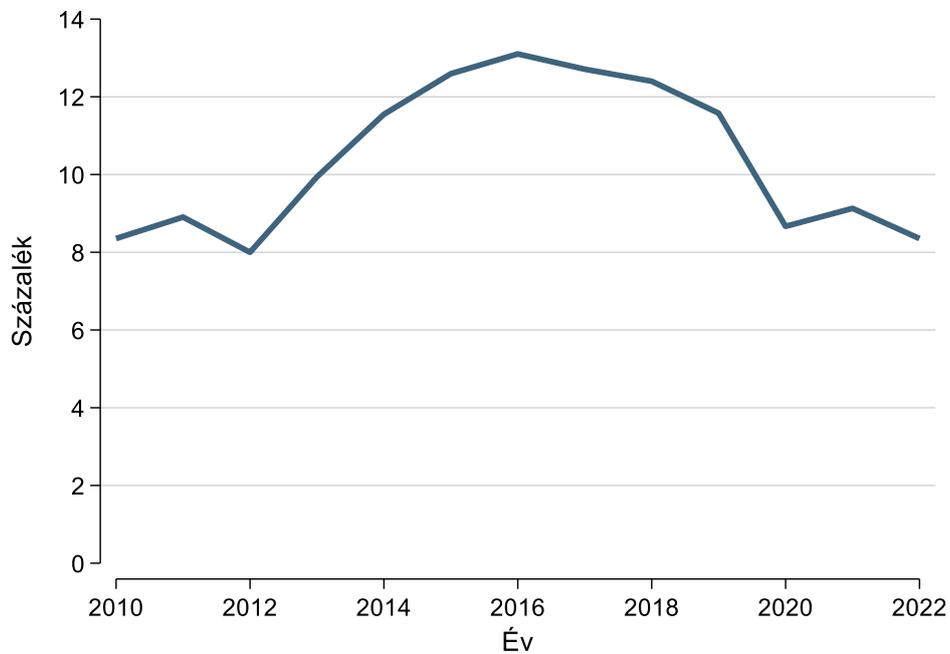
A tanárképzésre jelentkezők aránya 2012 és 2016 között 8-ról 13 százalékra nőtt, majd 2020-ig 9 százalék körüli értékre csökkent, és 2022-ig nagyjából ezen a szinten maradt (B2.17.1 ábra).

Az alapképzésen belül pedagógusképzésre jelentkezők aránya 2010 és 2016 között a kétszeresére nőtt, 5-ről 10 százalékra. 2019 után csökkenni kezdett az indikátor értéke, 2022-ben 6 és fél százalék volt. Az osztatlan tanárképzést 2013-ban vezették be, azóta a tanárképzés kétféle formában, osztatlan képzésben és alapképzésre épülő mesterképzésben folyik. 2013 és 2017 között az osztatlan pedagógusképzésre jelentkezők aránya 17-ről csaknem 25 százalékra nőtt az osztatlan képzésre jelentkezők között, majd 2020-ig 15 százalékra csökkent, és nagyjából ezen a szinten maradt 2022-ig.

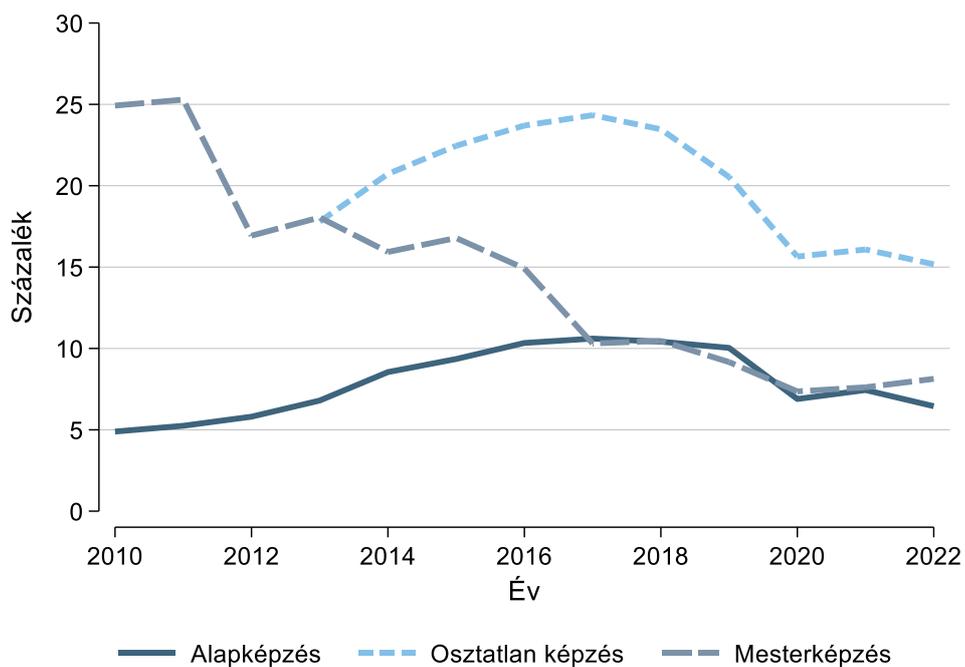
¹⁰ A hozott tanulmányi pontszám a következőképpen áll össze. Egyik fele a jelentkező középiskolai osztályzataiból, másik fele pedig az érettségi vizsgatárgyak százalékos eredményeinek átlagából adódik. Maximum 100 pont adható a következő öt tárgyból az utolsó két végzett évfolyam tanév végi osztályzatainak összegére: magyar nyelv és irodalom (évenként a két osztályzat átlaga), történelem, matematika, egy legalább két évig tanult választott idegen nyelv, egy legalább két évig tanult választott természettudományos tantárgy vagy két legalább egy évig tanult választott természettudományos tárgy. Ugyancsak 100 pont adható az érettségi eredményekre. A négy kötelező (magyar nyelv és irodalom, történelem, matematika, idegen nyelv, illetve idegen nyelv érettségi vizsgatárgy hiánya esetén egyéb érettségi vizsgatárgy) és egy szabadon választott érettségi vizsgatárgy legjobb százalékos eredményeinek átlagát egész számra kerekítve áll össze a hozott pontszám másik fele.

A mesterképzésre jelentkezőkön belül a pedagógusképzésre jelentkezők aránya 2010 és 2020 között 25-ről 7 százalékra csökkent, és nagyjából ezen a szinten maradt 2022-ig (B2.17.2 ábra).

B2.17.1 ábra: A tanárképzésre jelentkezők százalékaránya az összes felsőfokú jelentkezésen belül (2010–2022)

B2.17.1 ábra: A tanárképzésre jelentkezők százalékaránya az összes felsőfokú jelentkezésen belül képzési szintek szerint (2010–2022)

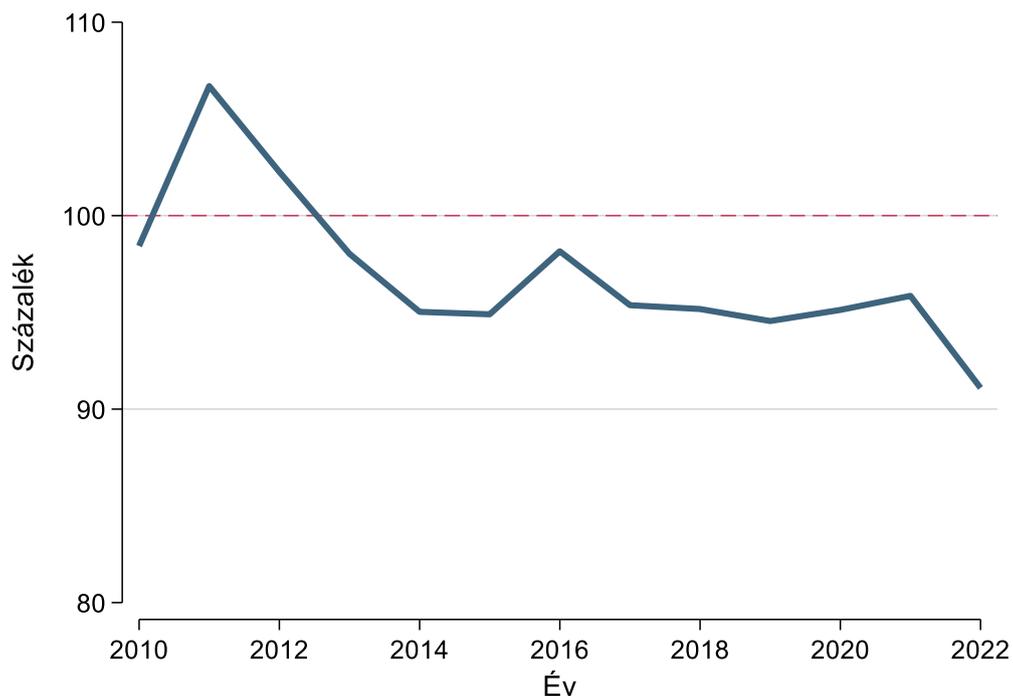
A B2.17. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.17.xlsx>
Data of indicator B2.17: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.17e.xlsx>

B2.18. indikátor: A tanárképzésre felvettek átlagos relatív tanulmányi eredményei

A B2.18. indikátor azt mutatja be, hogy mekkora volt a pedagógusképzésre felvettek átlagos hozott pontszáma az egyéb szakokra felvettek átlagos hozott pontszámához képest (B2.18.1 ábra). Az indikátor az alap- és osztatlan képzésen belül nappali tagozatos pedagógusszakokra és egyéb szakokra felvettek átlagos hozott pontszámát hasonlítja össze.

2010-ben még nem különbözött az alap- és osztatlan képzésben nappali tagozatos tanárszakokra és egyéb szakokra felvettek átlagos hozott pontszáma. 2011–2012-ben a pedagógusképzésre felvetteknek még átlagosan nagyobb hozott pontszámuk volt, mint a más szakokra felvetteké. Ezt követően a pedagógusszakokra felvettek tanulmányi eredményei romlani kezdtek, az utolsó megfigyelt évben, 2022-ben átlagos hozott pontszámuk az egyéb szakokra felvettek átlagos hozott pontszámának 91 százaléka volt.

B2.18.1 ábra: A tanárképzésre felvettek átlagos hozott pontszáma az egyéb szakokra felvettek átlagos hozott pontszámának százalékarányában (2010-2022)

A B2.18. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.18.xlsx>
Data of indicator B2.18: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.18e.xlsx>

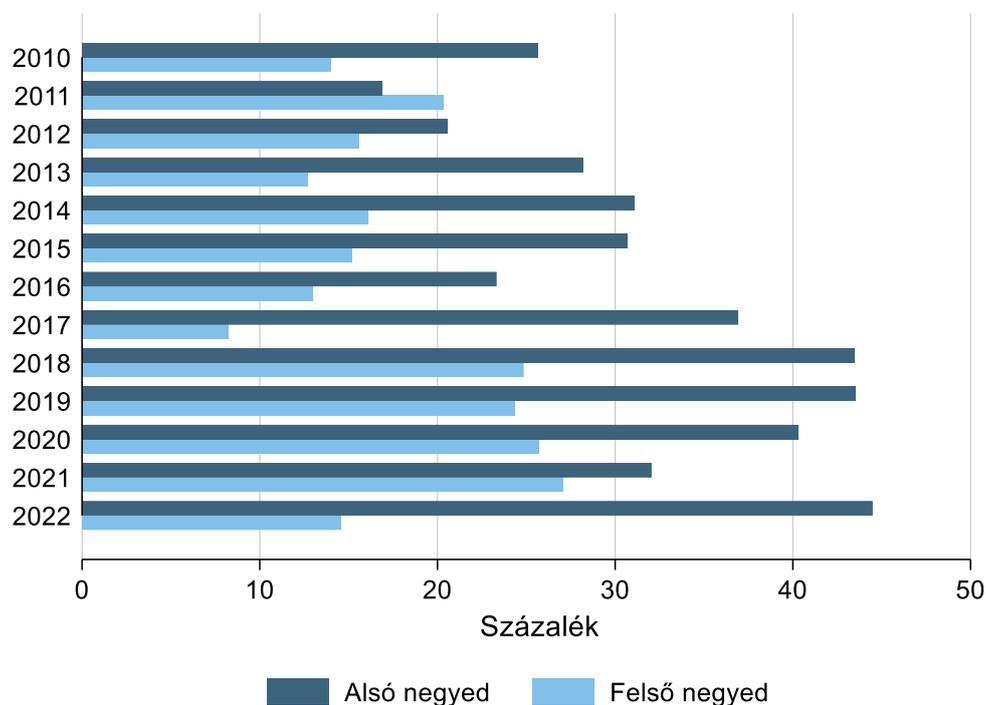
B2.19. indikátor: A tanárképzésre felvettek között a hozott pontszám szerint a legjobb negyedbe tartozók aránya

B2.20. indikátor: A tanárképzésre felvettek között a hozott pontszám szerint a legrosszabb negyedbe tartozók aránya

Ugyanakkora átlagos pontszámokat nagyon eltérő eloszlások mellett is lehet mérni. A B2.19. és a B2.20. indikátor azt mutatja be, hogy a felsőoktatásba egy-egy évben bekerültek között a pedagógusképzésre felvettek mekkora hányada tartozik a felvettek hozott pontszáma szerinti legjobb és legrosszabb negyedébe. Ez a két indikátor is csak az alap- és osztatlan képzésbe nappali tagozatra felvetteket vizsgálja.

2010 és 2022 között mindvégig nagyobb volt azoknak a tanárképzésre bekerült jelentkezőknek az aránya, akik az adott évben felvettek hozott pontszám szerinti alsó negyedébe, vagyis a legrosszabb tanulmányi eredménnyel rendelkezők csoportjába tartoztak, mint azoké, akik a legjobb tanulmányi eredményűek közé, a hozott pontszám szerinti felső negyedbe. 2016 után a tanárképzésre felvettek egyre nagyobb hányada tartozott a hozott pontszám szerinti legrosszabb negyedbe, 2022-ben a 44 százalékuk. A legjobb negyedbe tartozók aránya 13 és 24 százalék között ingadozott, 2022-ben 15 százalék volt (B2.19.1 ábra).

B2.19.1 ábra: A tanárképzésre felvettek között az összes felvett hozott pontszám szerint legjobb és legrosszabb negyedbe tartozók százalékaránya (2010-2022)

A B2.19. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.19.xlsx>

Data of indicator B2.19: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.19e.xlsx>

A B2.20. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.20.xlsx>

Data of indicator B2.20: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/B2.20e.xlsx>

C) Folyamatindikátorok

C1. Hozzáférés és részvétel

A hozzáférést és a részvételt jellemző indikátorok első csoportja (C1.1. és C1.2.) azt mutatja be, hogy az egyes korcsoportokban a népesség milyen arányban vesz részt a nappali rendszerű közoktatásban. A második indikátorcsoport (C1.3–C1.10.) a közoktatási intézményekhez helyben – a gyerekek lakóhelyén – való hozzáférés korlátait írja le. A harmadik indikátorcsoport (C1.11. és C1.12.) a tanulók területi mobilitásáról nyújt képet. Ezeknek az indikátorok esetében is, ahogy a bevezetésben részletesen leírtuk, a szakképzést is nyújtó középiskolákra nem álltak rendelkezésünkre adatok 2020-ra. Ezért az adatsorokban és az ábrákon ezeknek az iskolatípusoknak esetében szakadás van 2020-ban.

Az óvodáskorú és középiskolás korú népesség részvétele a közoktatásban

A C1.1. és C1.2. indikátorok azt mutatják be, hogy az általános iskolás kor előtt és azt követően a gyerekek hány százaléka vesz részt a közoktatásban. Az általános iskolás korosztályban, 7 és 14 év között a részvétel gyakorlatilag teljes körű, ezért ezt itt nem vizsgáljuk. Az óvodás- és középiskolás korú népesség egy része azonban, mivel erre a tankötelezettségi szabályok is lehetőséget adnak, nem vesz részt a közoktatásban.

C1.1. indikátor: Az óvodáskorú népesség részvétele az óvodai ellátásban

A C1.1. indikátor arról ad képet, hogy az óvodáskorú népesség mekkora hányada vesz részt a nappali rendszerű közoktatásban az őszi félév kezdetén. A 3–6 éves népesség részvételi arányát koréves bontásban mutatja be.¹¹

2010 után jelentősen, több mint 10 százalékponttal megnőtt a 3 évesek óvodai részvételi aránya; 2018-ra meghaladta a 85 százalékot, ezután valamelyest csökkent (C1.1.1 ábra). Ez közel teljes körű részvételt jelent, ha figyelembe vesszük azt, hogy az év végén 3 éves népesség egy része, a novemberben és decemberben születettek, októberben (az intézményi statisztikai adatok felvételének idején) még nem töltötte be a 3 éves kort. Ezzel párhuzamosan a 6 évesek részvétele 2010 és 2014 között hozzávetőlegesen ugyanennyivel csökkent, 2014 után ugyanakkor újra növekedni kezdett. 2019-ről 2020-ra, a beiskolázási szabályok újabb változását követően, a 2012-ről 2013-ra bekövetkezethez hasonló mértékű, körülbelül 10 százalékpontos csökkenés figyelhető meg. Ez minden bizonnyal a Köznevelési törvény iskolaérettségre vonatkozó részének módosításával függ össze. Az új szabályozás szerint az iskolaérettséget nem az óvoda, hanem a szülő írásbeli kérvénye alapján az Oktatási Hivatal bírálja el. A Köznevelési törvény szerint az augusztus 31. előtt 6. életévüket betöltött gyerekek tankötelessé válnak. Ennek értelmében a december 31-én 6 évesek

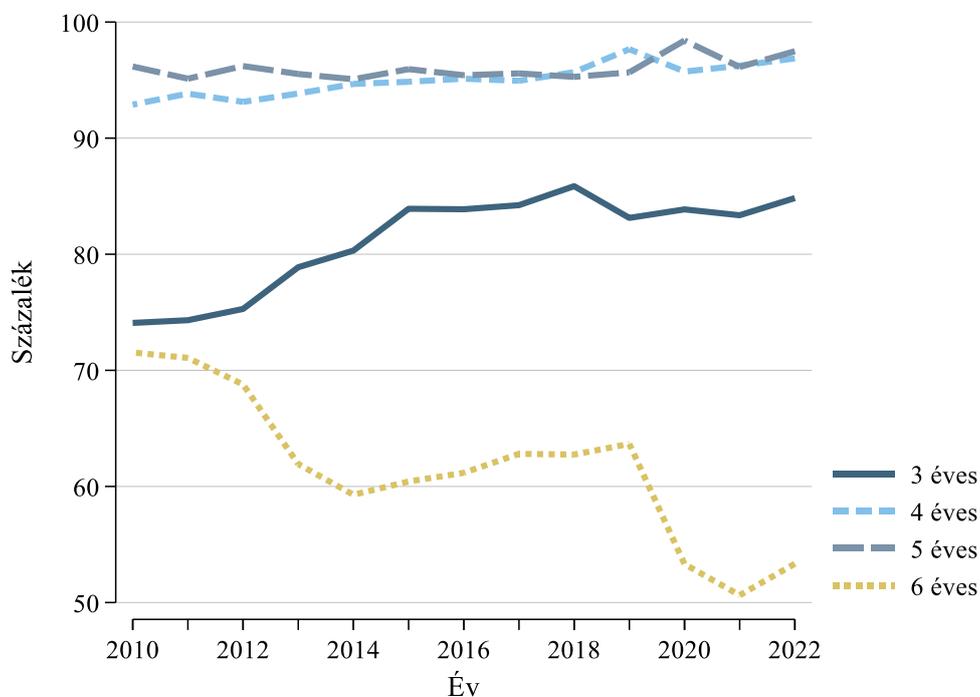
¹¹ A korévek az adott évben december 31-ig betöltött életkort jelölik. Így például a korév szerint hatévesek egy része az őszi félév kezdetén még nem töltötte be a hatodik életévét.

hózzávetőlegesen kétharmada kellene hogy az adott év szeptemberében elkezdje az általános iskolát, ha minden gyermek iskolaérett lenne. 2019-ben majdnem kétharmaduk még óvodába járt októberben, tehát a születési kohorsz (évjárat) közel egyharmada maradt az óvodában egy további évre. 2020-tól kezdve az év végén 6 éves kohorsz valamivel kevesebb mint fele kezdte el az általános iskolát, tehát a gyermekek valamivel több mint ötöde maradt egy évvel tovább az óvodában.

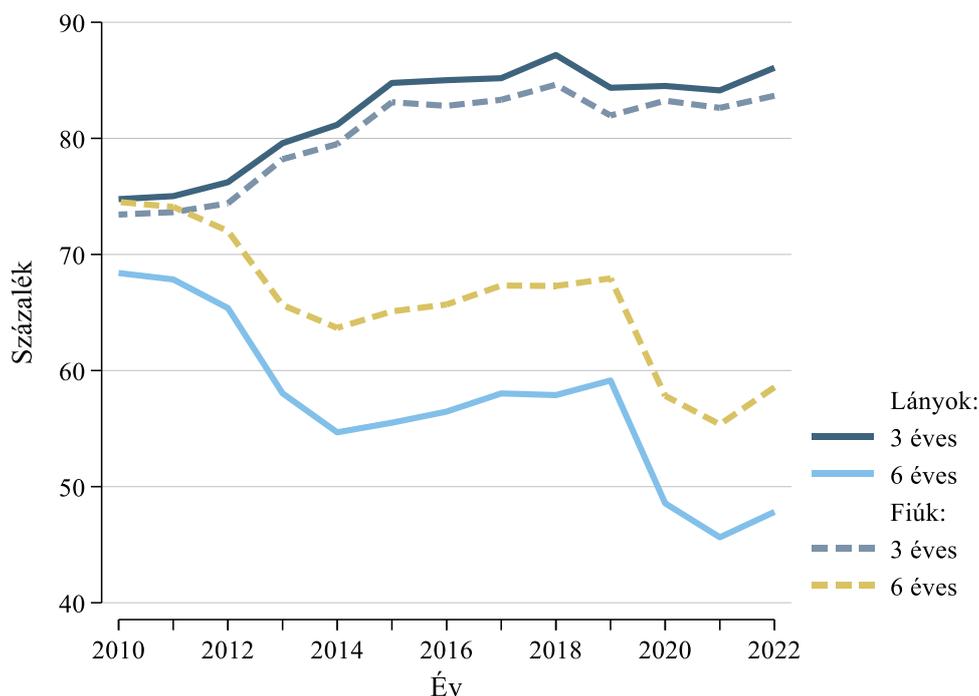
Ezek a változások döntően az óvodai részvételre és a beiskolázásra vonatkozó törvényi szabályozás változásainak hatását tükrözik. Érdeemes megemlíteni, hogy a korábbi iskolába lépésnek köszönhetően az óvodai ellátás kiterjesztése úgy valósulhatott meg a 3 évesek körében, hogy a férőhelyek számát összességében csak csekély mértékben kellett növelni. Ugyanakkor a 2020-as években már nem nőtt tovább a 3 évesek óvodai részvételi aránya, hiszen az év utolsó hónapjaiban született gyerekek továbbra sem vehetik igénybe az óvodai ellátást.

A fiúk és a lányok körében hasonló tendenciák figyelhetők meg, csak a 3 és a 6 évesek között van különbség (C.1.1.2 ábra). 3 éves korban a fiúk körében valamivel alacsonyabb a részvétel, később kezdik az óvodát, mint a lányok, és a különbség a teljes időszakban hasonló mértékű. 6 éves korban fordított a helyzet. A lányok körében a vizsgált időszakban mindvégig 7–10 százalékponttal alacsonyabb volt az óvodai részvétel aránya, az átlagosan korábbi iskolakezdés eredményeként. 2012 után, amikor a 6 évesek részvétele csökkenni kezdett, valamelyest növekedett a nemek közötti különbség: a lányok körében nagyobb mértékben nőtt a 6 évesen iskolába menők aránya, mint a fiúk körében.

C1.1.1 ábra: Az óvodáskorú népesség részvételi aránya az óvodai ellátásban korévenként (2010–2022)

C1.1.2 ábra: Az óvodáskorú népesség részvételi aránya az óvodai ellátásban korévenként és nemenként, 3 és 6 évesek (2010–2022)

A C1.1. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.1.xlsx>

Data of indicator C1.1: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.1e.xlsx>

C1.2. indikátor: A középiskolás korú népesség részvétele a közoktatásban

Az indikátor arról nyújt képet, hogy a középiskolás korú népesség hány százaléka vesz részt a nappali rendszerű közoktatásban az őszi félév kezdetén. A 15–22 éves népesség részvételi arányát koréves bontásban mutatja be.¹² Az indikátor átfogó képet ad arról, hogy a diákok milyen életkorban lépnek ki a közoktatásból. Közvetve információt nyújt a korai iskolaelhagyók arányáról, illetve a közoktatásban eltöltött időtartam változásáról. Ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy 18 évesen és az idősebb korévek esetében a közoktatásban részt nem vevők egyre nagyobb hányada középfokú végzettséggel lép ki az oktatási rendszerből, kisebb részük lemorzsolódó. A részvételi indikátor esetében nem tudunk különbséget tenni e két csoport között. 17 éves kor alatt azonban lényegében senki sem szerez végzettséget, itt a részvételi arányban a lemorzsolódás hatása jelenik meg.

A középiskolás korúak között a 16–21 évesek részvételi aránya a kétezres évek első évtizedében folyamatosan növekedett (lásd 2019-es indikátorkötet, 129. o., C1.2.1 ábra). Ez a tendencia 2010 után megfordult, a részvételi arányok csökkenni kezdtek. A 17, 18, 19 és 20 évesek körében a részvételi arány 10–15 százalékponttal esett vissza 2011 és 2019 között (C1.2.1 ábra). Kiseb mértékű, de még mindig jelentős visszaesés figyelhető meg a 16 éveseknél. Ráadásul a 17 és 18 évesek esetében a

¹² A korévek az adott évben december 31-ig betöltött életkort jelölik. Így például a korév szerint 17 évesek egy része az őszi félév kezdetén még nem töltötte be a 17. életévét.

csökkenés nagyobb mértékű a nappali tagozaton, mint összességében; azaz valamelyest nőtt a felnőttoktatásban tanulók részaránya.

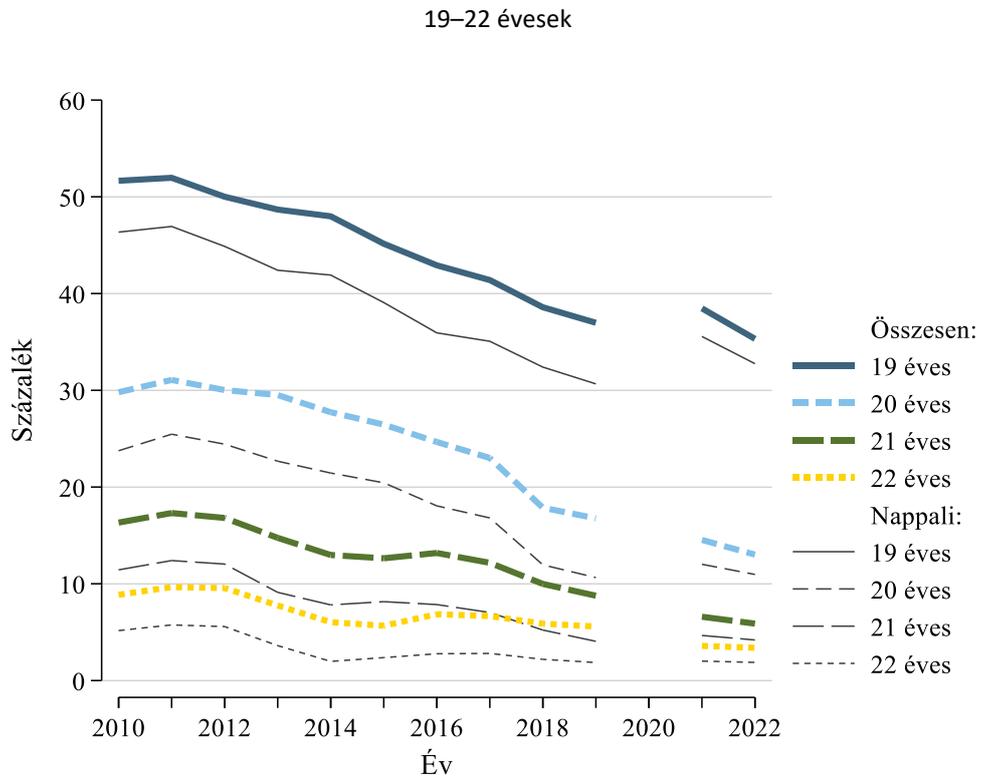
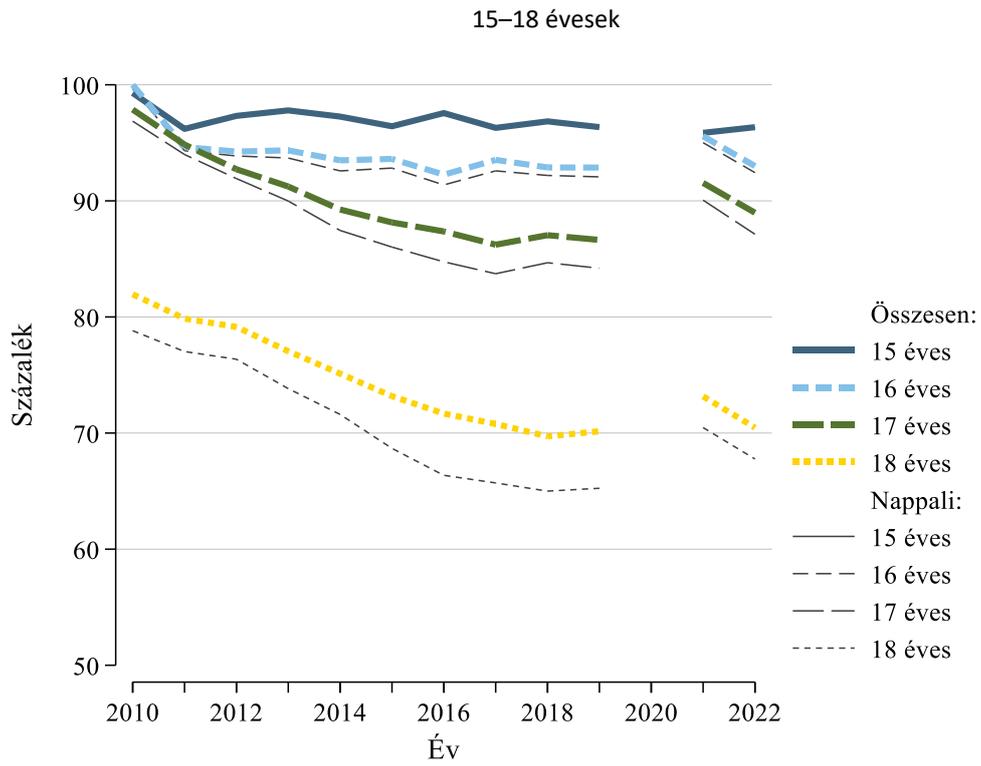
Ez a 2019-ig megfigyelhető csökkenés feltehetőleg több fontos oktatáspolitikai változás hatását tükrözi. Egyfelől a tankötelezettségi korhatár 18-ról 16 évre csökkent a 2012 őszi a középfokú oktatásba belépő korosztálytól kezdve.¹³ Ugyanakkor rövidebb lett a képzési idő is az érettségit nem adó szakképzésben. A 2013/14-es tanévtől megszűnt a 4 éves képzés, és kötelezővé vált a 3 éves képzési forma. Végül a Híd programok megjelenése is hatással lehetett a részvétel alakulására.

2021-ben 2019-hez képest megnövekedett a 16–19 évesek részvételi aránya, míg 2022-ben 2021-hez mérten a korábbi csökkenő tendencia folytatódott. Fontos megjegyezni, hogy a szakképzésre vonatkozó statisztikai adatgyűjtés alapvetően megváltozott 2020-ban (lásd a Bevezetést). Nehéz megítélni, hogy a szakképző iskolákba járó diákok számában és ennek eredményeként a részvételi arányokban jelentkező legutóbbi változások mennyiben az adatgyűjtés változásából fakadnak.

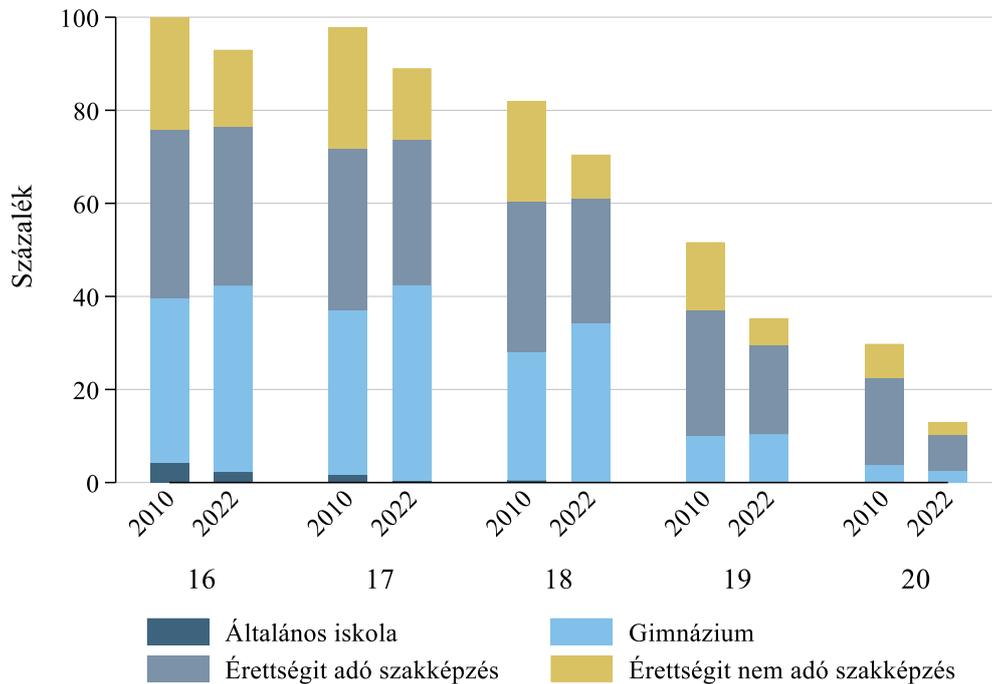
A részvételi arányokat programtípusonként tekintve jól látható, hogy legnagyobb mértékben az érettségit nem adó szakképzésben tanulók részaránya csökkent 2010 és 2022 között (C1.2.2 ábra). Ez nem meglepő, hiszen ezt a programtípust érintette a képzési idő lerövidítése és a lemorzsolódás, azaz a tankötelezettségi korhatár csökkentésének hatása is döntően ebben az iskolatípusban jelentkezik. Ugyanakkor az érettségit adó szakképzésben tanulók aránya is csökkent, miközben a gimnáziumban tanulóké növekedett.

¹³ Akik 2011-ben vagy hamarabb kezdték meg középfokú tanulmányaikat, azokra továbbra is a 18 éves korhatár vonatkozott. A korábbi szabályozás szerint a tankötelezettség annak a tanévnek a végéig tartott, amelynek folyamán a diák elérte a 18 éves kort. Az új szabályozás szerint a tankötelezettség a 16. életév betöltéséig tart.

C1.2.1 ábra: A középiskolás korú népesség részvételi aránya a közoktatásban korévenként (2010–2022)

C1.2.2 ábra: A középiskolás korú népesség részvételi aránya a közoktatásban korévenként és programtípusonként, 16–20 évesek (2010, 2022)

A C1.2. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.2.xlsx>

Data of indicator C1.2: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.2e.xlsx>

Hozzáférés az óvodai, általános iskolai és középiskolai oktatáshoz a lakóhelyen

A C1.3–C1.11. indikátorcsoport a közoktatási intézményekhez helyben – a gyerekek lakóhelyén – való hozzáférés korlátait jellemzi. A C1.3. indikátor az óvodai férőhelyek korlátait vizsgálja. A C1.4–C1.7. indikátorok mindhárom oktatási szint esetében bemutatják egyfelől az óvoda és iskola nélküli települések, középiskola nélküli kistérségek, másfelől az ilyen településen, kistérségben lakó gyerekek arányát.¹⁴ A C1.8–C1.11. indikátorok egyrészt azon települések, kistérségek arányát mutatják, ahol kizárólag nem állami fenntartású óvoda, illetve iskola működik, másrészt az itt élő óvodás- és iskoláskorúak arányát.¹⁵

C1.3. indikátor: Az egy férőhelyre jutó óvodások aránya

A C1.3. indikátor értékei alapján jól látható, hogy országos szinten nincs jelentős férőhelyhiány az óvodákban (C1.3.1 ábra). Ez azonban nem jelenti azt, hogy egyes régiókban vagy településeken ne okozott, okozhatott volna gondot a kevés óvodai férőhely. A vizsgált időszak elején egy megyében sem

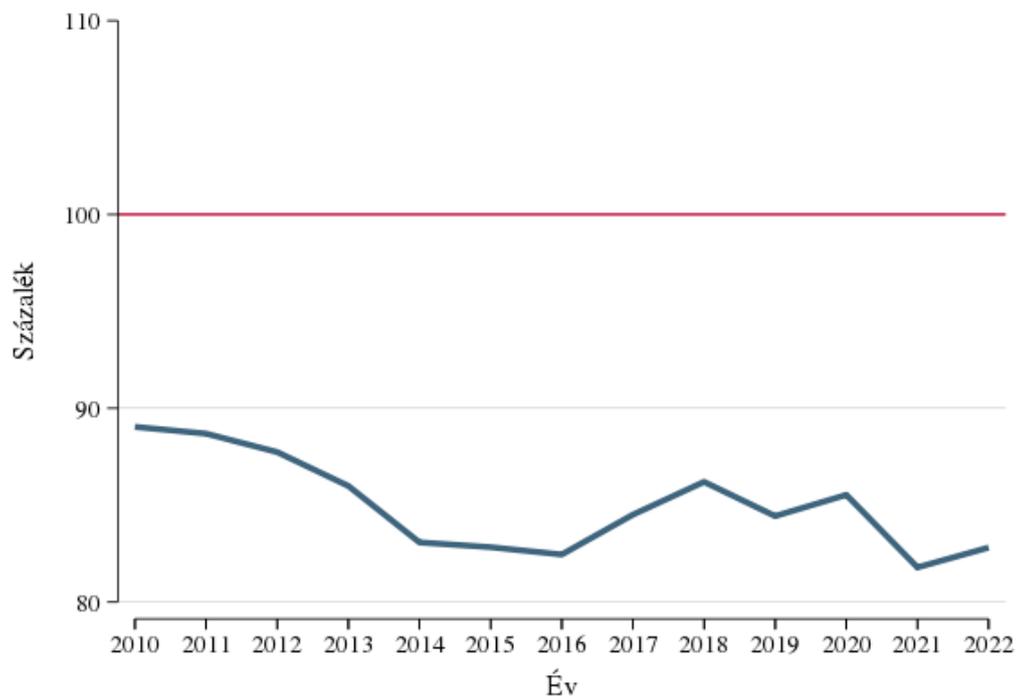
¹⁴ Azokról a településekről van szó, ahol helyben nem elérhető az óvodai ellátás, illetve iskolai oktatás, azaz nem működik óvodai, illetve iskolai feladatellátási hely.

¹⁵ Az indikátorok kiszámításánál az állandó lakóhely szerinti népességet és a január elsején betöltött életkor szerinti korcsoportokat vettük figyelembe.

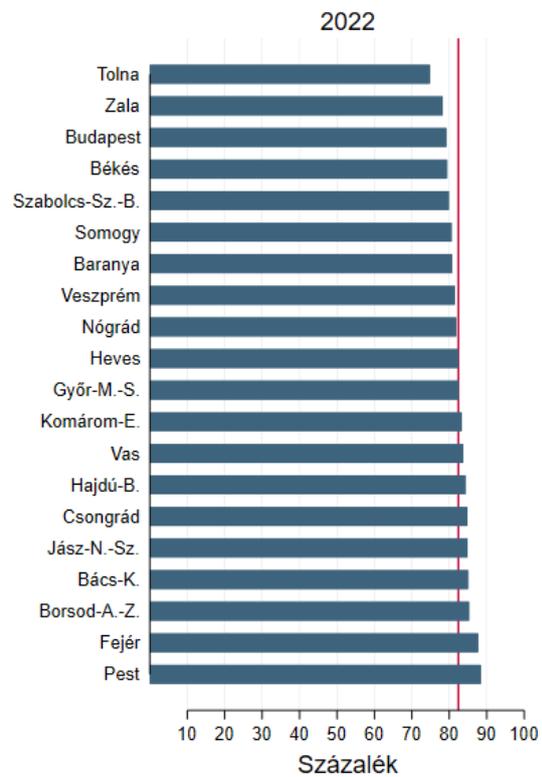
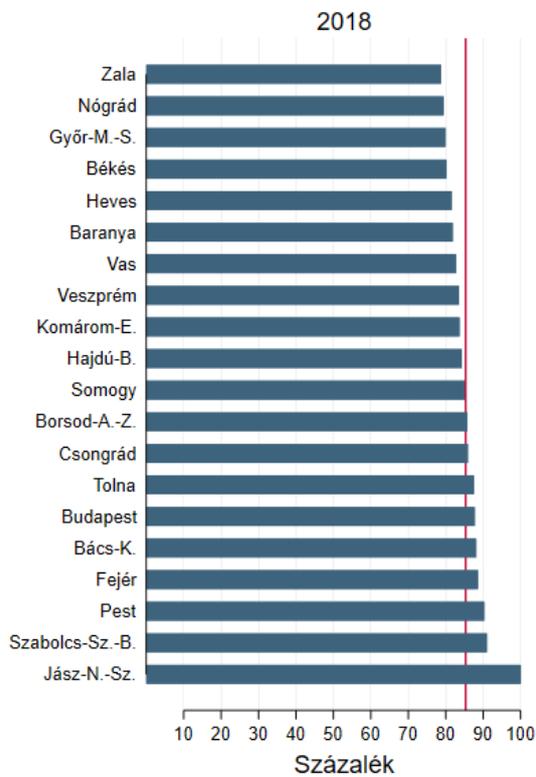
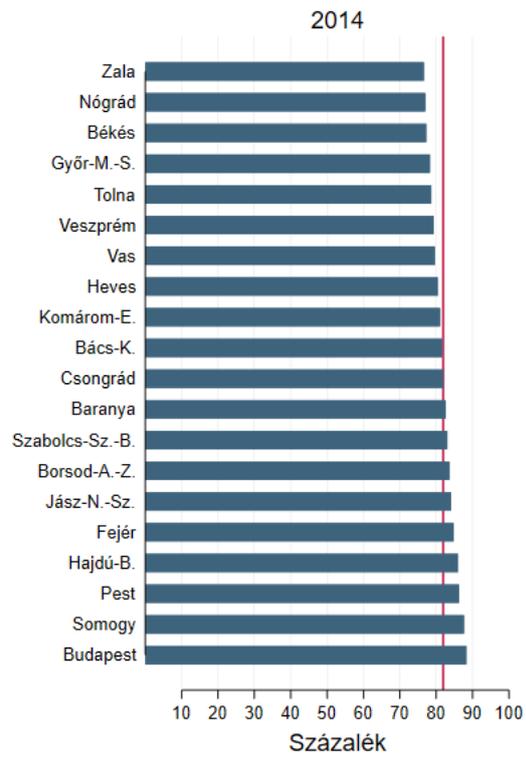
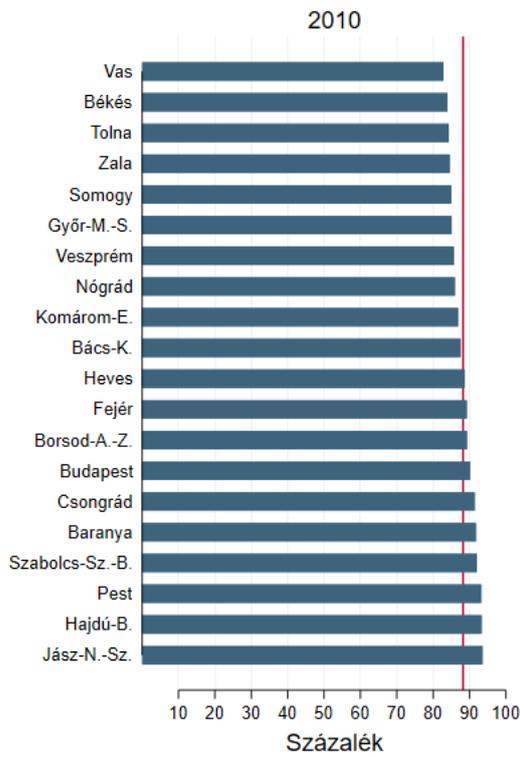
volt nagyobb az egy férőhelyre jutó óvodások aránya, mint 100 százalék, de az adott években egy-egy megyében megközelítette (esetleg meg is haladhatta) azt (C1.3.2 ábra – a piros vonal az országos átlagot mutatja).

Országos átlagban az óvodai férőhelyek kihasználtsága sohasem haladta meg a 100 százalékot: 2010 és 2022 között végig 90 százalék alatti értéket mutatott. A településtípus szerinti bontásból (C1.3.3 ábra) látható, hogy a vizsgált időszakban minden településtípusban a teljes befogadóképességük alatt működtek az óvodák. A férőhelyeket a falvakban használták ki a legkevésbé, bár 2022-re Budapesten lett legkisebb ez az arány. Természetesen ezek a számok átlagos értékek, vagyis ez nem jelenti azt, hogy egyáltalán nem volt olyan település vagy régió, ahol ne lett volna férőhelyhiány, vagy ahol nem működött óvoda.

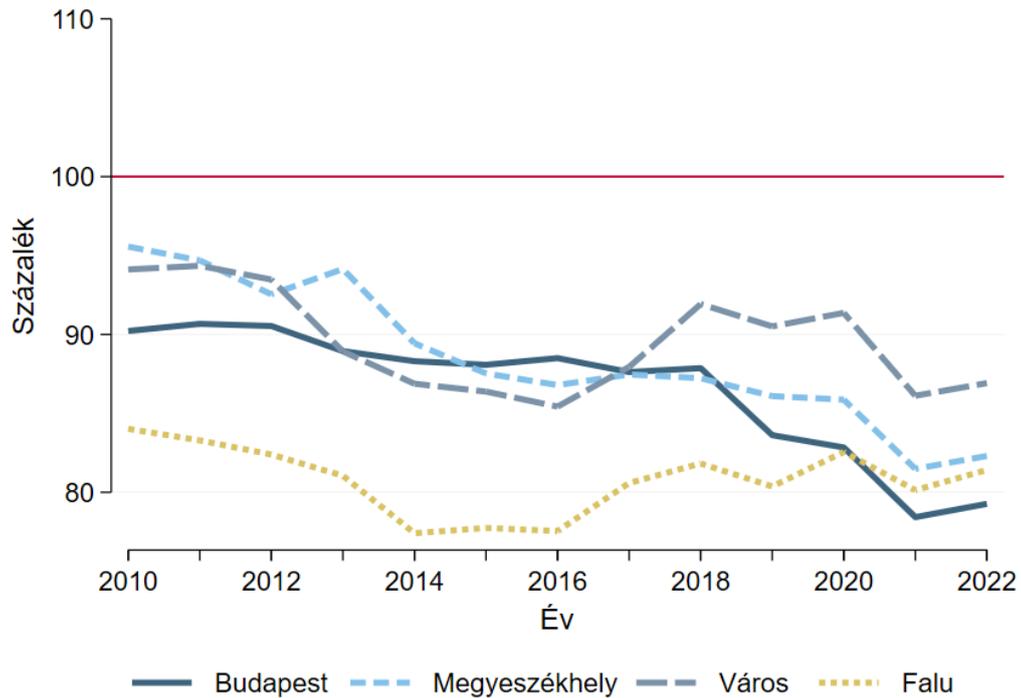
C1.3.1 ábra: Az egy férőhelyre jutó óvodások százalékaránya (2010–2022)

C1.3.2 ábra: Az egy férőhelyre jutó óvodások százalékaránya megyénként (2010, 2014, 2018, 2022)

C1.3.3 ábra: Az egy férőhelyre jutó óvodások százalékaránya településtípus szerint (2010–2022)

A C1.3. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.3.xlsx>

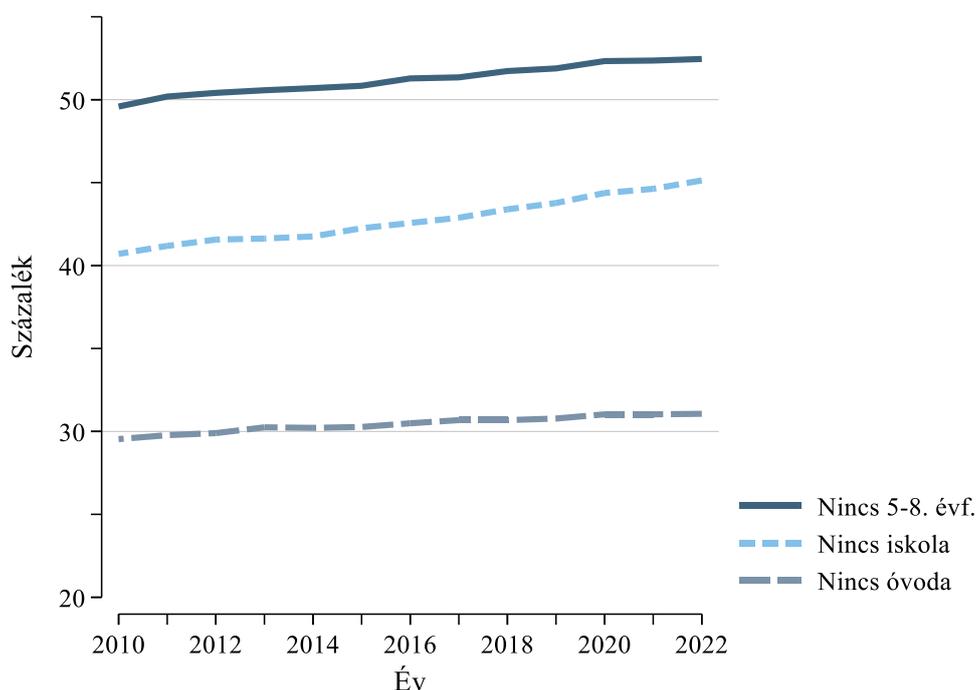
Data of Indicator C1.3: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.3e.xlsx>

C1.4. indikátor: Az óvoda és általános iskola nélküli települések aránya

Az indikátor arról ad képet, hogy mekkora azoknak a településeknek az aránya, ahol nincsen óvodai ellátás vagy általános iskolai oktatás. Alsó és felső tagozatos bontásban mutatja be az általános iskolához való helyi hozzáférést, mivel a települések egy részében csak alsó tagozaton folyik az oktatás.

Az indikátor alakulása azt mutatja, hogy az óvoda és általános iskola nélküli települések aránya 2010 után évről évre csekély mértékben emelkedett (C1.4.1 ábra). 2022-ben a települések több mint felében nem volt felső tagozatos, és 45 százalékában alsó tagozatos oktatás, míg az óvodai ellátás a települések 30 százalékában nem volt elérhető helyben.

C1.4.1 ábra: Az óvoda és általános iskola nélküli települések százalékaránya (2010–2022)

A C1.4. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.4.xlsx>

Data of indicator C1.4.: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.4e.xlsx>

C1.5. indikátor: Az óvoda és általános iskola nélküli településeken élő óvodás- és általános iskolás korú népesség aránya

Ez az indikátor az óvoda, illetve általános iskola nélküli településeken élő, azaz a lakóhelyükön óvodai ellátáshoz és alapfokú oktatáshoz biztosan hozzá nem férő gyermekek arányát mutatja a 3–5, illetve a 6–13 évesek között. Az indikátor alsó és felső tagozatos bontásban mutatja be az általános iskolához való helyi hozzáférést, mivel a települések egy részében csak alsó tagozaton folyik az oktatás.

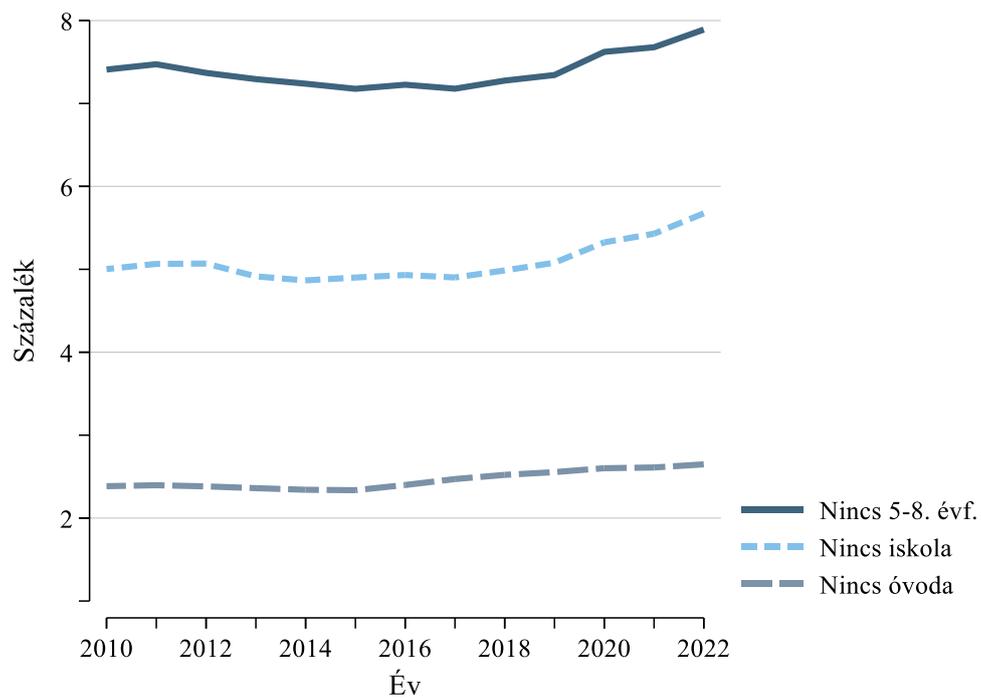
Az oktatási szolgáltatásokat helyben nélkülöző települések részarányával szemben az itt élő óvodás- és iskoláskorú népesség aránya 2017-ig nem növekedett (C1.5.1 ábra). Az óvoda és általános iskola nélküli települések részaránya csekély mértékben nőtt, ugyanakkor, mivel csökkenő népességű falvokról van szó, az itt élő gyerekek aránya lényegében változatlan volt 2017-ig. Ezt követően azonban 2022-ig az óvoda, illetve iskola nélküli településeken élő gyerekek aránya is érzékelhetően növekedett, ez utóbbi közel 1 százalékponttal, míg az óvodai ellátás a települések 30 százalékában nem volt elérhető helyben.

2022-ben a 3–5 évesek valamivel több mint 2 és fél százaléka élt óvoda nélküli településen, míg a 6–13 évesek közel 6 százaléka számára nem volt helyben elérhető az alsó tagozatos iskolai oktatás. Ugyanebben az évben a felső tagozat nélküli településeken lakó iskoláskorú népesség aránya csaknem elérte a 8 százalékot.

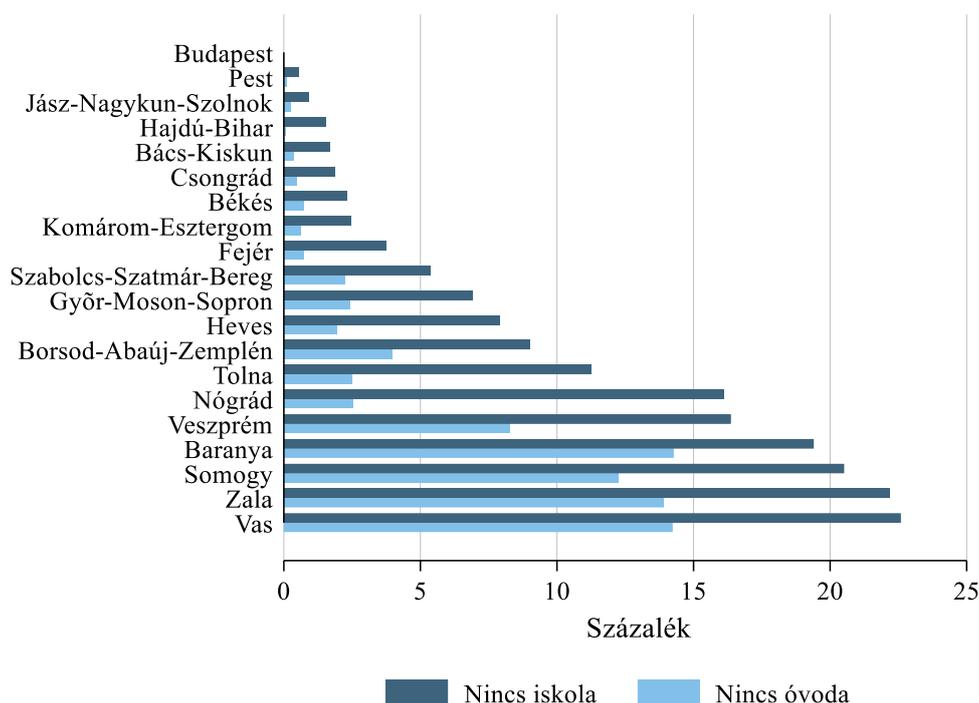
Az indikátor értéke jelentős területi különbségeket mutat (C1.5.2 ábra). 2022-ben négy megyében az iskoláskorú gyerekek több mint 18 százaléka (a legmagasabb arány Vas megyében volt, több mint 22

százalék lakott olyan településen, ahol nincs alsó tagozatos iskolai oktatás, és az óvoda nélküli településeken élők aránya is 10–15 százalék között volt. Ugyanakkor nyolc megyében a 4 százalékot sem éri el az iskola nélküli településen élők aránya, az óvoda pedig lényegében mindenki számára elérhető helyben.

C1.5.1 ábra: Az óvoda és általános iskola nélküli településeken élő óvodás- és iskoláskorú népesség százalékaránya (2010–2022)

C1.5.2 ábra: Az óvoda és általános iskola nélküli településeken élő óvodás- és iskoláskorú népesség százalékaránya megyénként (2022)

A C1.5. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.5.xlsx>

Data of indicator C1.5: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.5e.xlsx>

C1.6. indikátor: A középfokú iskola nélküli kistérségek aránya

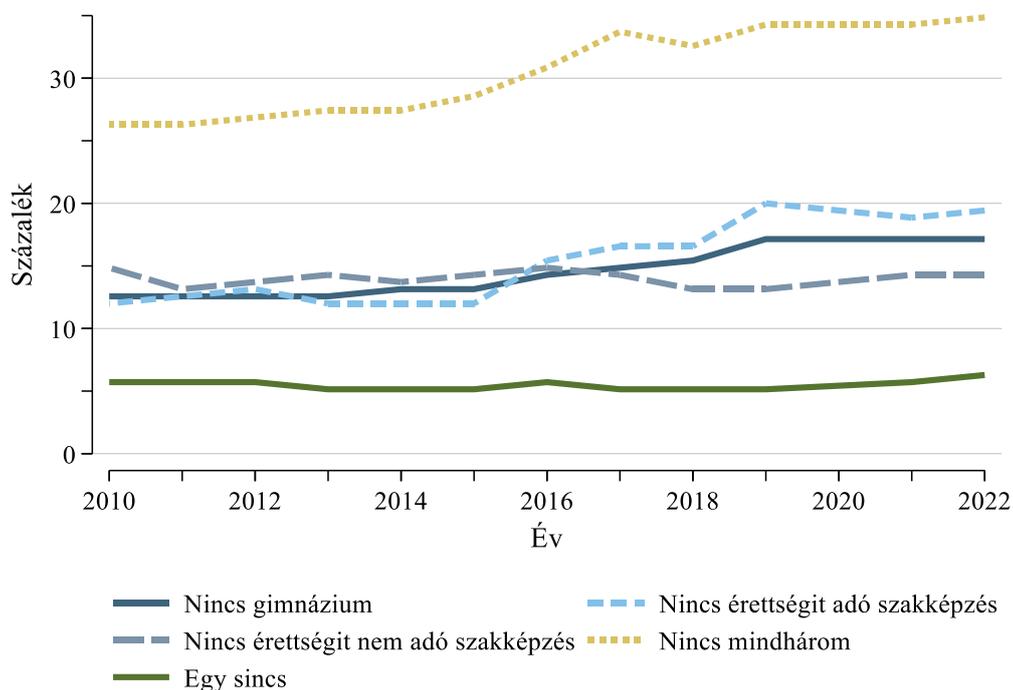
Ez az indikátor azt mutatja meg, hogy mekkora azoknak a kistérségeknek az aránya, ahol nincs középfokú oktatás.¹⁶ Mivel a középiskolák szinte kizárólag városokban működnek, hozzáférhetőségüket a lakóhely környezetében nem települési, hanem kistérségi szinten adjuk meg. Azt feltételezzük, hogy a kistérségeken belül jellemzően viszonylag kevesebb, a kistérségek között pedig jellemzően több a lakóhely és az iskola közötti utazási idő.

A középfokú oktatáshoz való hozzáférés szűkebben értelmezve azt jelenti, hogy a lakóhely környékén mindhárom programtípus (gimnázium, érettségit adó és nem adó szakképzés) elérhető, míg távolabban azt, hogy legalább egy a három közül. Emellett az indikátor külön-külön is bemutatja a három programtípus elérhetőségét a lakóhely szerinti kistérségben.

Az indikátor alakulása azt mutatja, hogy 2010 után nőtt azoknak a kistérségeknek az aránya, ahol nem érhető el mindhárom középfokú programtípus (C1.6.1 ábra). 2022-ben 11 kistérség volt (6 százalék), ahol egyik programtípusban sem volt elérhető középfokú oktatás, míg a kistérségek több mint egyharmadában a három programtípus valamelyike hiányzott.] Az utóbbi években leginkább az érettségit adó szakképzés és kisebb mértékben a gimnázium helyi elérhetősége csökkent.

¹⁶ A számítások során a KSH 175-ös kistérségi beosztását vettük alapul.

C1.6.1 ábra: A középfokú iskola nélküli kistérségek százalékaránya (2010–2022)

A C1.6. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.6.xlsx>

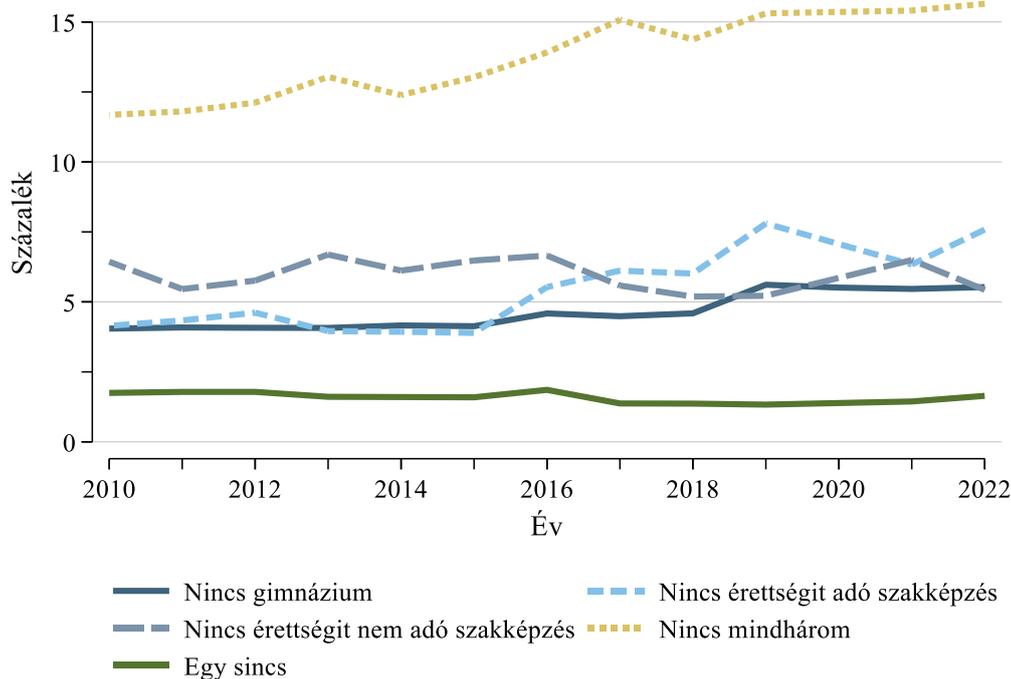
Data of indicator C1.6: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.6e.xlsx>

C1.7. indikátor: A középfokú iskola nélküli kistérségekben élő 14–17 éves népesség aránya

Az indikátor a középfokú iskola nélküli kistérségekben élő, azaz a lakóhelyükön középfokú oktatáshoz biztosan hozzá nem férő gyerekek arányát mutatja a 14–17 évesek között.

Összességében csekély, 2 százalék körüli azoknak a 14–17 éves fiataloknak az aránya, akik olyan kistérségben élnek, ahol semmilyen középfokú iskola nem működik (C1.7.1 ábra). Ugyanakkor azoknak az aránya, akiknek lakóhelye környezetében nem érhető el mindhárom programtípus, 2022-ben meghaladta a 15 százalékot. Leggyakrabban az érettségít adó szakképzéshez kell távolabbra utazniuk a diákoknak.

C1.7.1 ábra: A középfokú iskola nélküli kistérségekben élő 14–17 éves népesség százalékaránya (2010–2022)

A C1.7. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.7.xlsx>

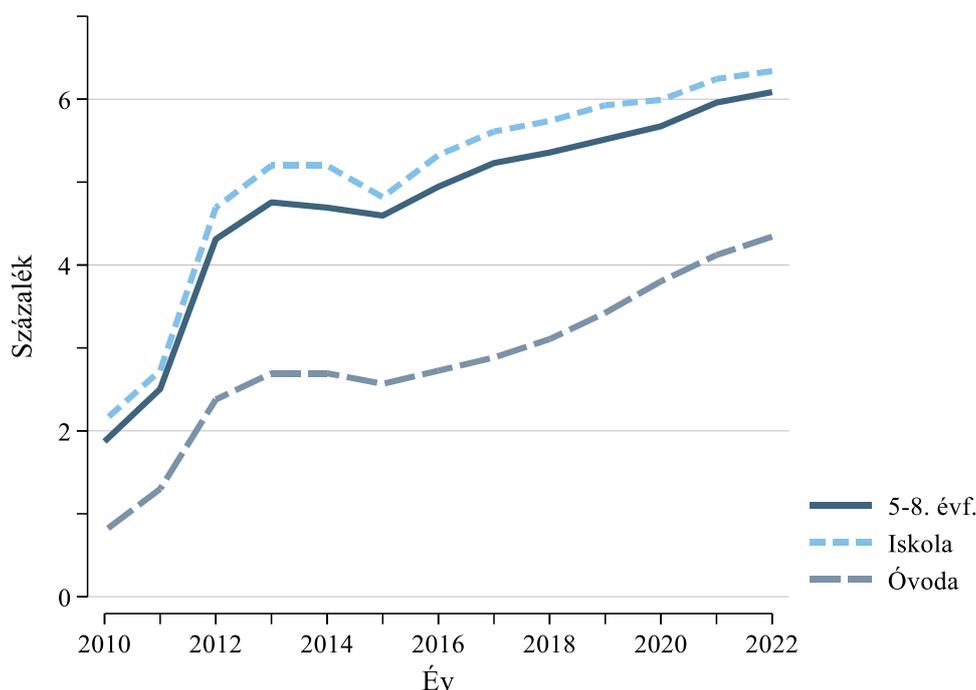
Data of indicator C1.7: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.7e.xlsx>

C1.8. indikátor: A kizárólag nem állami fenntartású óvodával és általános iskolával rendelkező települések aránya

Az indikátor azt mutatja be, hogy mekkora azoknak a településeknek az aránya, ahol van óvodai ellátás, illetve általános iskolai oktatás, de állami fenntartású szolgáltatás nem érhető el. Ezek a települések az óvoda, illetve az iskola jellemzően egyházi fenntartású. Az indikátor alsó és felső tagozatos bontásban mutatja be az általános iskolához való helyi hozzáférést, mivel a települések egy részében csak alsó tagozaton folyik az oktatás.

Az indikátor alakulása azt mutatja, hogy 2010 után jelentősen nőtt ezeknek a településeknek az aránya (C1.8.1 ábra). 2022-ben a települések több mint 6 százalékában kizárólag nem állami iskola működött, az óvodák esetében ez az arány 4 százalék felett volt.

C1.8.1 ábra: A csak nem állami óvodával és általános iskolával rendelkező települések százalékaránya (2010–2022)

A C1.8. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.8.xlsx>

Data of indicator C1.8: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.8e.xlsx>

C1.9. indikátor: A kizárólag nem állami fenntartású óvodával és általános iskolával rendelkező településeken élő óvodás- és iskoláskorú népesség aránya

Az indikátor azt mutatja be, hogy mekkora az olyan településeken élő óvodás-, illetve iskoláskorú népesség aránya, ahol van óvodai ellátás, illetve általános iskolai oktatás, de állami fenntartású szolgáltatás nem érhető el.

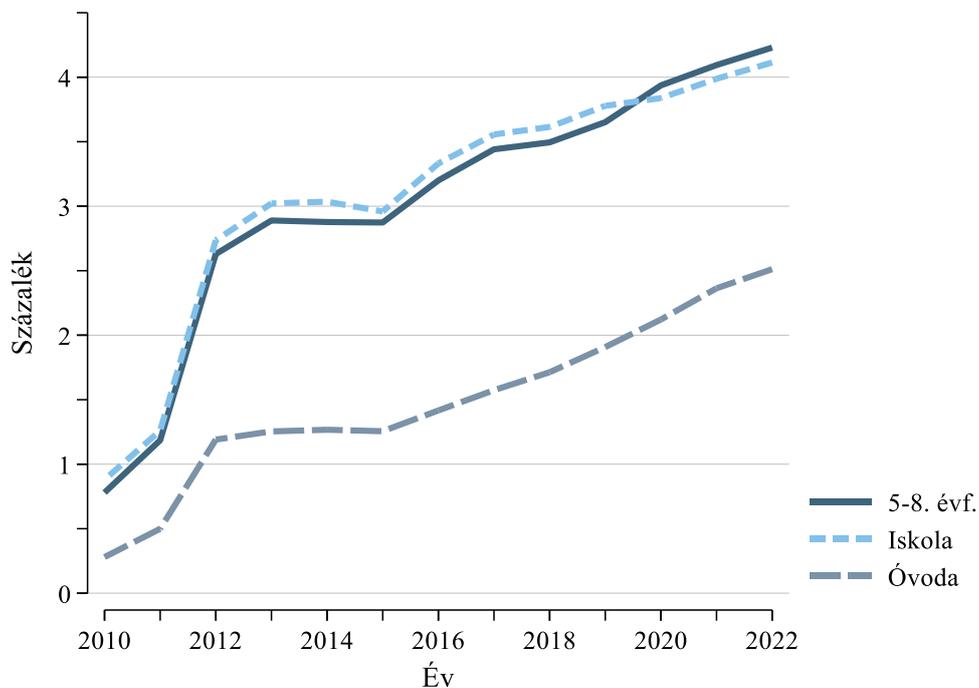
A települések arányához hasonlóan itt is jelentős növekedést figyelhetünk meg (C1.9.1 ábra). 2022-ben a 6–13 éves népesség több mint 4 százaléka élt olyan településen, ahol csak nem állami fenntartású általános iskola működött. Az óvodáskorú népesség esetében ez az arány 2 és fél százalék körül volt.

A C1.5. indikátor (óvoda és iskola nélküli településeken élő gyerekek aránya) adataival kiegészítve megállapíthatjuk, hogy 2022-ben az általános iskolás korú gyerekek csaknem 10 százaléka élt olyan településen, ahol helyben nem volt elérhető az állami iskolában legalább az alsó tagozatos képzés.

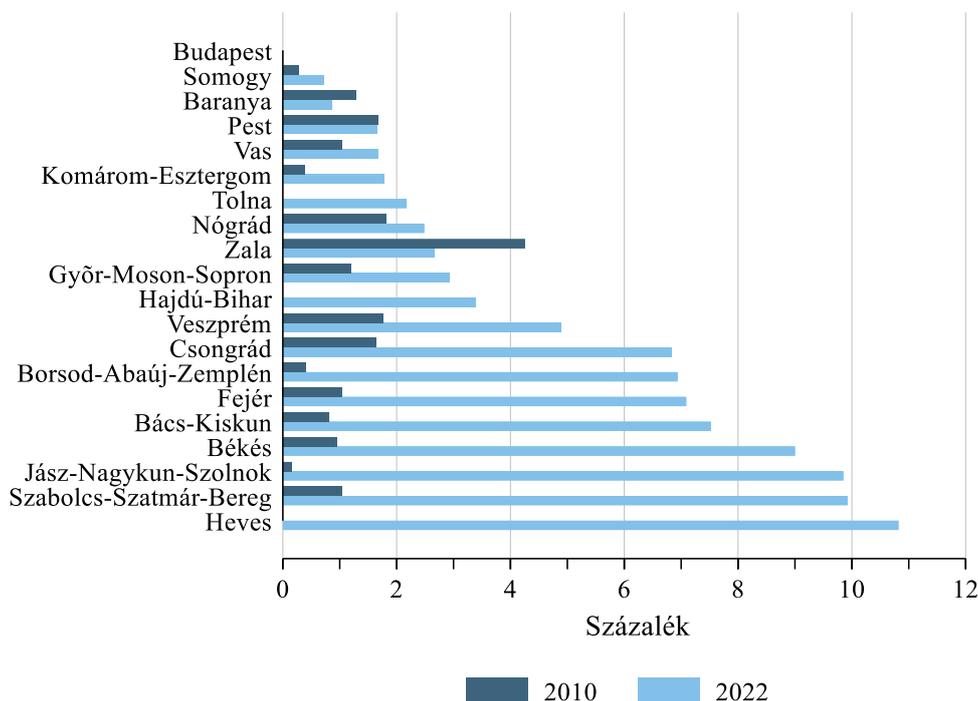
A területi különbségek jelentősek, ahogyan a megyei adatokat bemutató C1.9.2 ábrán látható. 2022-ben Békés, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Jász-Nagykun-Szolnok és Heves megyében az iskoláskorú gyerekek közel egytizede olyan településen lakott, ahol csak nem állami iskola működik. További négy megyében 6 és 8 százalék között volt ez az arány.

Az ábráról az is leolvasható, hogy a területi különbségek mintázata jelentősen megváltozott a vizsgált időszakban: azokban a megyékben, ahol 2010-ben még relatíve alacsony vagy közepes volt a csak nem állami iskolával rendelkező településeken élők aránya, ott volt 2022-ben a legmagasabb az indikátor értéke.

C1.9.1 ábra: A csak nem állami óvodával és általános iskolával rendelkező településeken élő óvodás- és iskoláskorú népesség százalékaránya (2010–2022)

C1.9.2 ábra: A csak nem állami általános iskolával rendelkező településeken élő iskoláskorú népesség százalékaránya megyénként (2010, 2022)

A C1.9. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.9.xlsx>

Data of indicator C1.9: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.9e.xlsx>

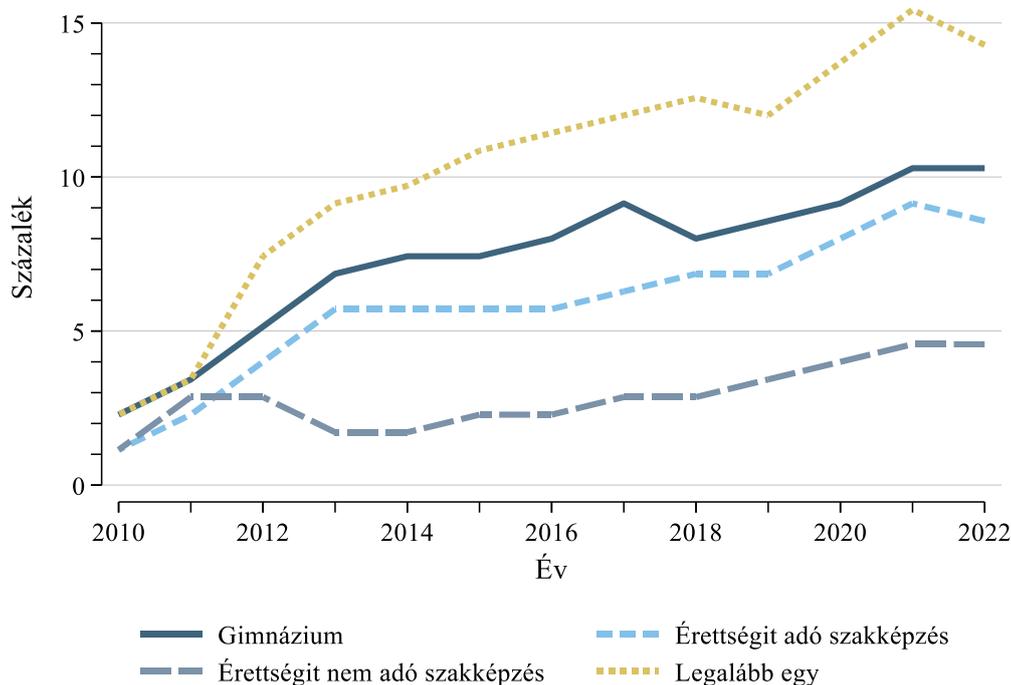
C1.10. indikátor: A kizárólag nem állami fenntartású középfokú iskolával rendelkező kistérségek aránya

Az indikátor azt mutatja be, hogy mekkora azoknak a kistérségeknek az aránya, ahol van középfokú oktatás, de állami fenntartású szolgáltatás nem érhető el.¹⁷

Az indikátor alakulása azt mutatja, hogy 2011-től jelentősen nőtt ezeknek a kistérségeknek az aránya (C1.10.1 ábra). 2022-ben a kistérségek 14 százalékában legalább az egyik középfokú programtípus esetében csak nem állami iskola működött. Az iskolatípusokat külön tekintve a gimnáziumok és az érettségit adó szakképzés esetében a legmagasabb a vizsgált arány.

¹⁷ A számítások során a KSH 175-ös kistérségi beosztását vettük alapul.

C1.10.1 ábra: A csak nem állami középfokú iskolával rendelkező kistérségek százalékaránya (2010–2022)

A C1.10. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.10.xlsx>

Data of indicator C1.10: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.10e.xlsx>

C1.11. indikátor: A kizárólag nem állami fenntartású középfokú iskolával rendelkező kistérségekben élő középiskolás korú népesség aránya

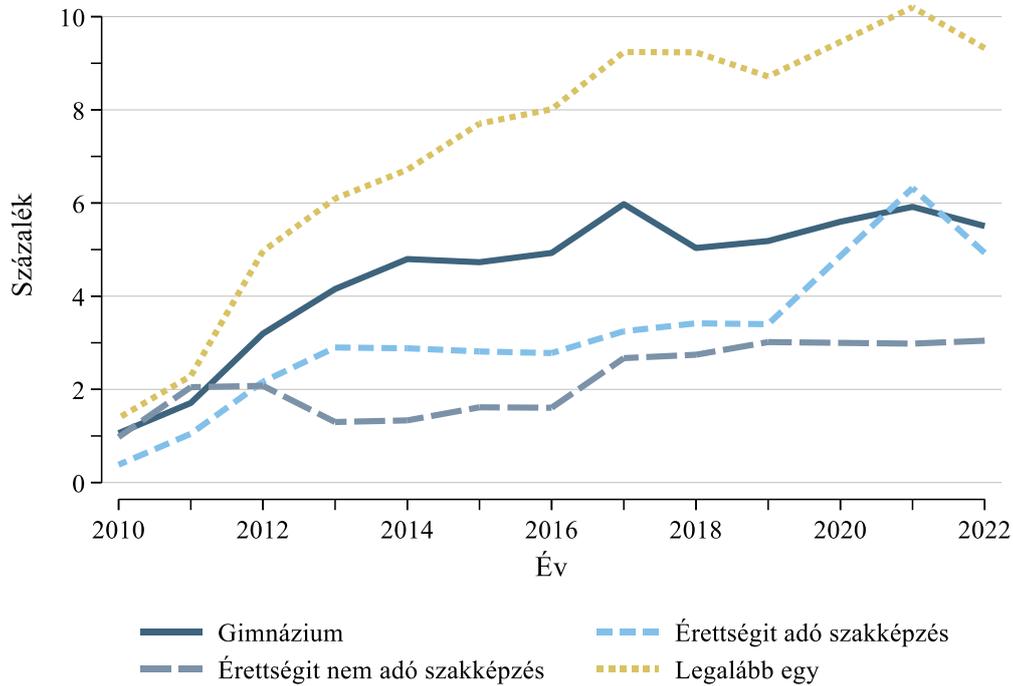
Az indikátor azt mutatja be, hogy mekkora az olyan kistérségekben élő középiskolás korú népesség aránya, ahol van középfokú oktatás, de állami fenntartású szolgáltatás nem érhető el.

Az indikátor hasonló tendenciákat mutat, mint a csak nem állami középfokú iskolával rendelkező kistérségek aránya, de az érintett népesség aránya valamivel alacsonyabb (C1.11.1 ábra). 2022-ben a 14–17 évesek több mint 9 százaléka lakott olyan kistérségben, ahol legalább az egyik programtípusban csak nem állami iskola volt elérhető.

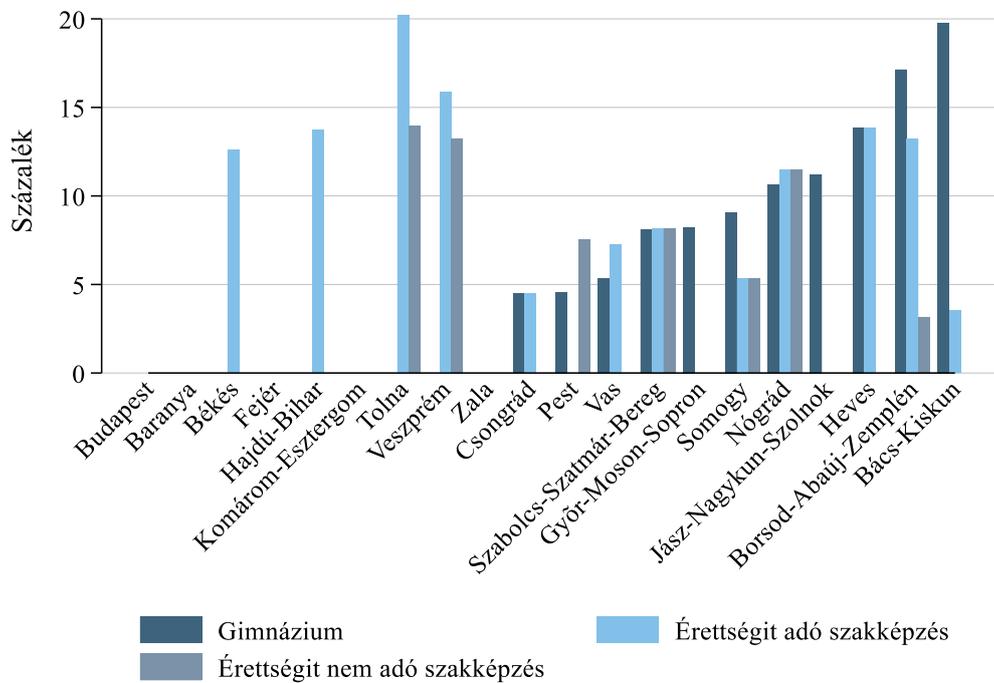
Programtípusonként tekintve a gimnázium esetében a legmagasabb az arány, közel 6 százalék.

A megyék közötti különbségek jelentős mértékűek (C1.11.2 ábra). 2022-ben a gimnáziumokat tekintve öt megyében haladta meg az indikátor értéke a 10 százalékot, míg az érettségit adó szakképzés esetében hét ilyen megyét találunk.

C1.11.1 ábra: A csak nem állami középfokú iskolával rendelkező kistérségekben élő középiskolás korú népesség százalékaránya (2010–2022)

C1.11.2 ábra: A csak nem állami középfokú iskolával rendelkező kistérségekben élő középiskolás korú népesség százalékaránya megyénként (2022)

A C1.11. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.11.xlsx>

Data of indicator C1.11: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.11e.xlsx>

A diákok területi mobilitása

A C1.12. és a C1.13. indikátorok a területi mobilitást jellemzik. Azt mutatják be, hogy a tanulók, illetve óvodások milyen arányban járnak a lakóhelyüktől eltérő településen működő intézménybe, bejáróként vagy kollégistaként.

C1.12. indikátor: A bejáró diákok aránya

Ez az indikátor azt mutatja meg, hogy mekkora azoknak a gyerekeknek az aránya, akik nem az állandó lakóhelyükön vagy tartózkodási helyükön járnak óvodába, illetve iskolába.

A bejárók aránya a középfokú oktatásban a legmagasabb, de az általános iskolások és az óvodások között sem elhanyagolható mértékű (C1.12.1 ábra). Középfokon 2019-ben majdnem minden második diák (45 százalék) bejáró volt. A gimnazisták egyharmada, a szakképzésben tanulók 50–60 százaléka nem a lakóhelyén tanult. 2021-re a szakképző iskolákban közel 10 százalékponttal visszaesett a bejáró tanulók aránya. Fontos megjegyezni, hogy a szakképzésre vonatkozó statisztikai adatgyűjtés 2020-ban alapvetően megváltozott (lásd a Bevezetést), ezért erre az évre nem állnak rendelkezésre adatok. Nehéz megítélni, hogy a bejáró diákok arányában megfigyelhető legutóbbi, 2021–22-es változások mennyiben az adatgyűjtés változásából fakadnak.

Az általános iskolások körében a vizsgált arány 2022-re megközelítette a 18 százalékot, az óvodások körében pedig meghaladta a 9 százalékot. Összességében úgy tűnik, hogy több mint kétszer annyi diák jár más településen lévő intézménybe, mint azoknak az aránya, akiknek a lakóhelyén nincs általános iskola, az óvodák esetében pedig háromszorosa ez az arány (vö. C1.5.1 ábra).

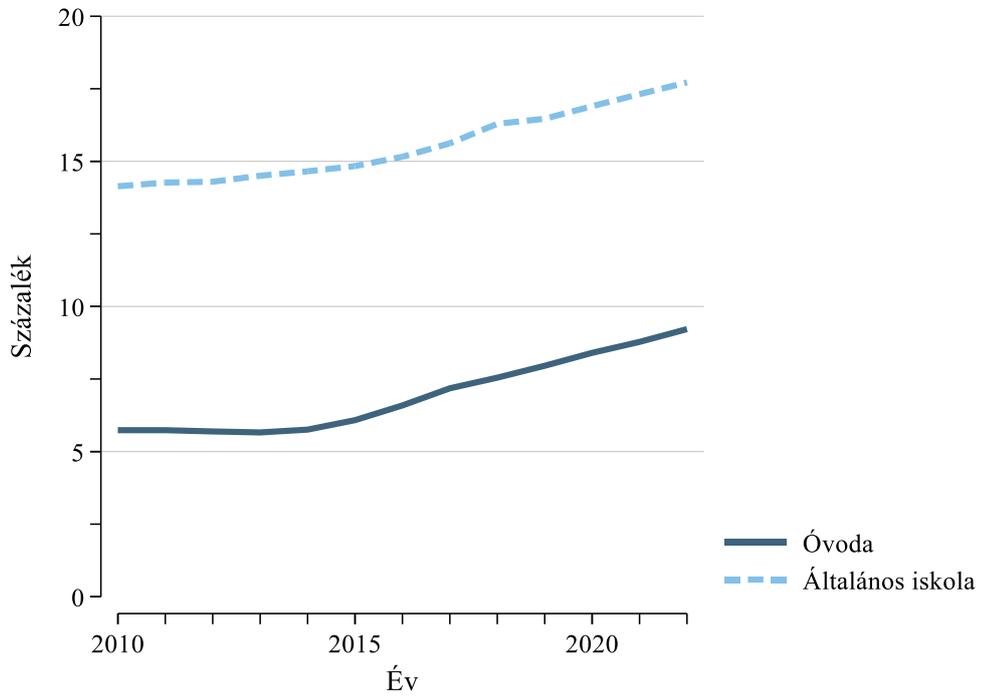
Az időbeli változások azt mutatják, hogy 2001 és 2022 között egyenletes ütemben a másfélszeresére nőtt a bejárók aránya az általános iskolások körében. Eközben – ahogy a C1.5. indikátornál fentebb láttuk – az általános iskola nélküli településeken lakók aránya nem nőtt (C1.5.1 ábra). A bejáró diákok arányának növekedése mögött tehát feltehetően nem a hozzáférési problémák, inkább az iskolaválasztási döntések változásai állnak.

A C1.12.2 és C2.12.3 ábrák az általános iskolák közötti különbségeket mutatják be. A bejáró diákok aránya a községekben a legmagasabb, az indikátor értéke a települési hierarchiában felfelé haladva csökken. Ezek a településtípus szerinti különbségek jelentősen növekedtek 2010 és 2022 között: Budapesten lényegében nem változott a bejárók aránya, miközben a vidéki városokban, és különösen a községekben számottevően emelkedett.

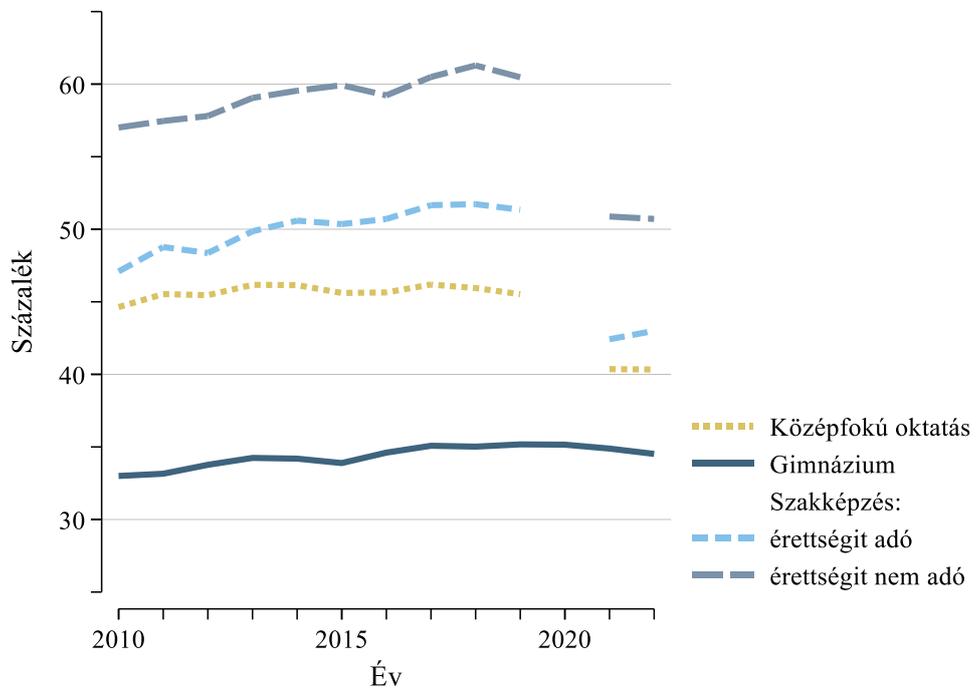
A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya szerint vizsgálva az indikátort azt látjuk, hogy 2022-ben a bejárók aránya ott volt a legmagasabb, ahol magas (az országos átlag 1–4-szerese) a HHH tanulók aránya; ezekben az iskolákban minden ötödik diák bejáró. 2010-hez képest a magas és nagyon magas HHH-arányú iskolákban nőtt leginkább a bejárók aránya.

C1.12.1 ábra: A bejáró óvodások, illetve diákok százalékaránya oktatási szint és programtípus szerint (2010–2022)

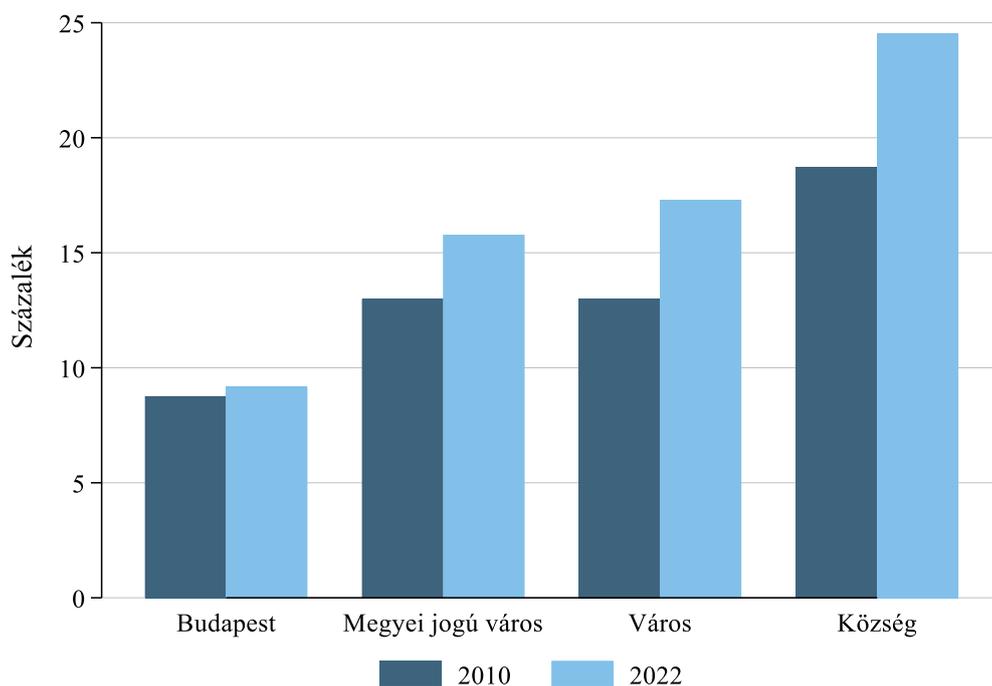
Óvoda és általános iskolai oktatás

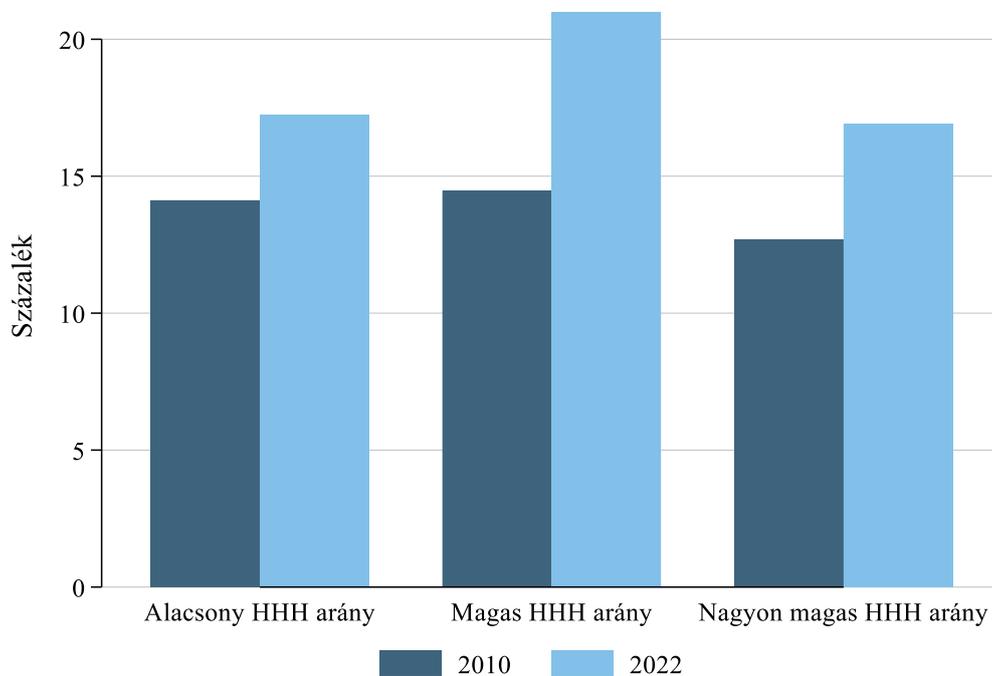
Középfokú oktatás

C1.12.2 ábra: A bejáró diákok százalékaránya az általános iskolákban településtípus szerint (2010, 2022)

C1.12.3 ábra: A bejáró diákok százalékaránya az általános iskolákban a HHH diákok aránya szerint (2010, 2022)

Megjegyzés: alacsony HHH-arány = az országos átlag alatti, magas = az országos átlag 1–4-szerese, nagyon magas = az országos átlag 4-szeresénél magasabb.

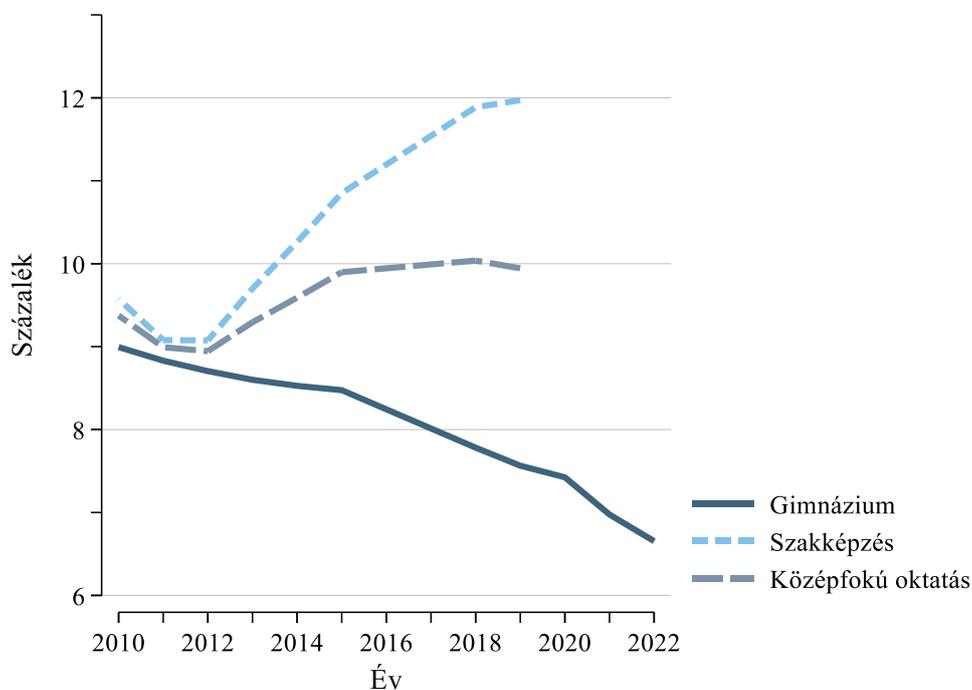
A C1.12. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.12.xlsx>
Data of indicator C1.12: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.12e.xlsx>

C1.13. indikátor: A kollégista diákok aránya

Ez az indikátorcsoport azt mutatja meg, hogy mekkora a kollégiumban lakó diákok aránya a nappali tagozaton tanulók körében.

A kollégisták aránya a középfokú oktatásban 2019-ben összességében 10 százalék körül alakult (C1.13.1 ábra). Bár a kétezres évek elején csökkent a kollégisták aránya (lásd a 2019-es indikátorkötet, 143. o., C1.12. ábra), 2012 után növekvő tendenciát figyelhetünk meg a szakképzésben tanulók körében. 2019 után a szakképző iskolákra vonatkozó adatgyűjtés változása miatt nem állnak rendelkezésre adatok. A gimnazisták körében folyamatosan csökkent a kollégisták aránya, 2022-ben 7 százalék alatt volt. Az általános iskolások kevesebb, mint 1 százaléka kollégista.

C1.13.1 ábra: A kollégista diákok százalékaránya a középfokú oktatásban programtípusonként (2010–2022)

A C1.13. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.13.xlsx>
Data of indicator C1.13: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C1.13e.xlsx>

C2. Továbbhaladás

A továbbhaladást és a lemorzsolódást leíró indikátorcsoport azt mutatja be, hogy az egyes oktatási szinteken és programtípusokban milyen gyakori az évismétlés, illetve milyen az általános iskola utáni jelentkezések és továbbtanulók megoszlása a három középfokú programtípusban.

Az évismétlők aránya a közoktatásban

A C2.1. és C2.2. indikátorok azt mutatják be, hogy milyen mértékű az évismétlés a közoktatásban a különböző oktatási szinteken és programtípusokban.

C2.1. indikátor: Az évismétlő diákok aránya

Ez az indikátor azt mutatja meg, hogy egy-egy tanévben milyen gyakorisággal fordul elő, mennyire jellemző az évismétlés. Az egyes oktatási szinteken az indikátor az évismétlésnek az évfolyamok szerinti adatokból számított átlagos előfordulását mutatja az adott tanévben. Például az évismétlő diákok aránya az alsó tagozaton az 1., 2., 3. és 4. évfolyamos évismétlési arányok átlaga az adott tanévben.

Ennek az indikátornak esetében, ahogy a Bevezetésben részletesen leírtuk, a szakképzést is nyújtó középiskolákra nem álltak rendelkezésünkre adatok 2020-ra. Ezért az adatsorokban és az ábrákon ezeknek az iskolatípusoknak esetében szakadás van ebben az évben.

Az évismétlés nagyon eltérő mértékű az egyes programtípusokban (C2.1.1 ábra). Az elmúlt bő egy évtizedben az indikátor értéke összességében minden programtípusban csökkent 2020-ig, ezután középokon folytatódott a csökkenő trend, míg az általános iskolákban a koronavírus-járvány előtti időszaknál magasabb szintre emelkedett az évismétlési arány. 2020 előtt az általános iskolákban volt a legkisebb mértékű a csökkenés, leszámítva a 2020-as évet, amikor az évismétlők aránya – feltehetően a covidjárvány első hullámában a tanév végén bevezetett online oktatás miatt – jelentősen visszaesett. A gimnáziumokban is egyenesen csökkent az évismétlő diákok aránya, a vizsgált időszakban lényegében megfeleződött. A szakképző iskolákban 2012 és 2015 között visszaesett az arány, ezt követően a csökkenés lassabb ütemben folytatódott 2019-ig, 2021-ben pedig jelentős visszaesés látható az indikátor értékében. Fontos megjegyezni, hogy a szakképzésre vonatkozó statisztikai adatgyűjtés alapvetően megváltozott 2020-ban (lásd az Előszót). Nehéz megítélni, hogy az évismétlési arány visszaesése mennyiben az adatgyűjtés változásából fakad, mindenesetre ez a csökkenés nagyobb mértékű, mint amit az országos kompetenciamérésben a 10. évfolyamon az évismétlő diákok arányának csökkenése mutat (C2.2.1 ábra).

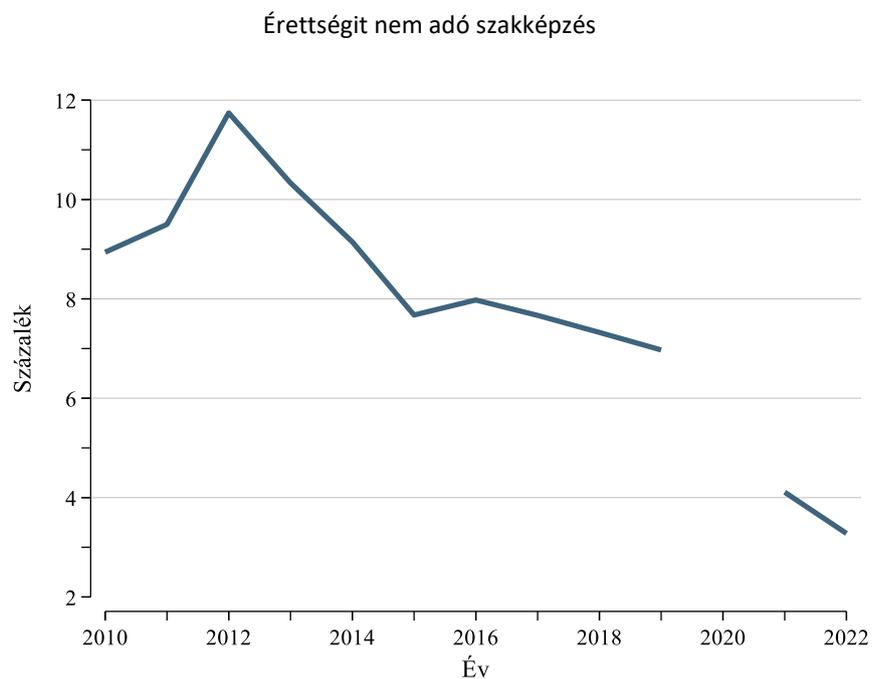
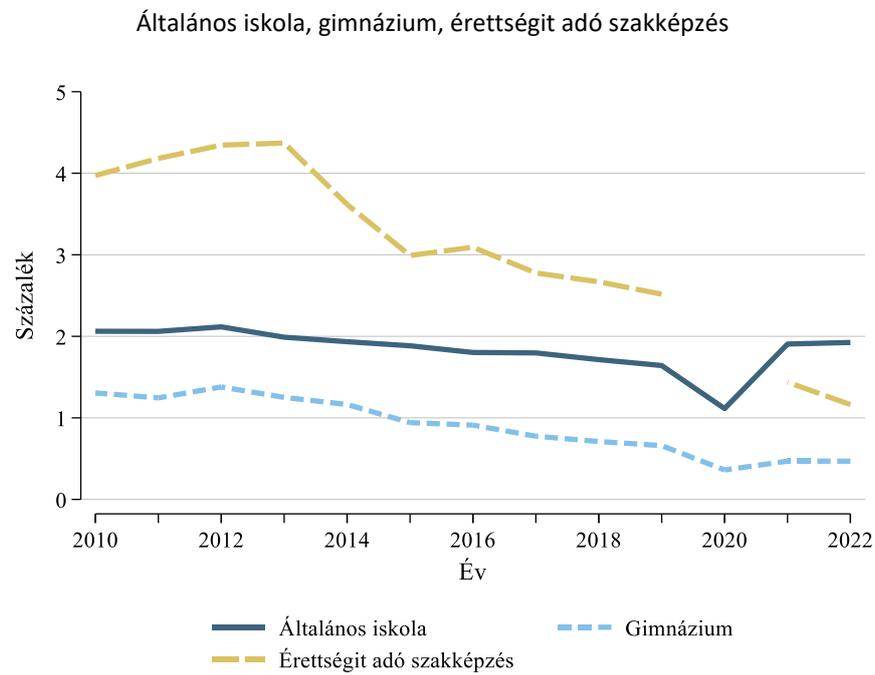
Az indikátor értéke jelentős különbségeket mutat a programtípusokon belül az évfolyamok között (C2.1.2 ábra). A közép fokú oktatásban kiugróan magas az évismétlési arány a kezdő évfolyamon, a felsőbb évfolyamokon egyre alacsonyabb. Ugyanakkor a gimnáziumokban és az érettségit adó szakképzésben jelentősen szűkültek az évfolyamok közötti különbségek az elmúlt bő évtizedben, vagyis az alsóbb évfolyamokon csökkent a legnagyobb mértékben az évismétlők aránya.

Az általános iskolákban az évfolyam szerinti bontás változatosabb képet mutat. Itt is kiugróan magas az évismétlési arány a kezdő évfolyamon. Az 5., 6. és 7. évfolyamon az indikátor értéke közepes. Az évismétlés a 2., 3., 4. és 8. évfolyamokon a legkevésbé jellemző. 2020-ban, a Covid-19-járvány első évében minden évfolyamon csökkent az évismétlési arány, ezt követően azonban visszaállt az eredeti szintre vagy a fölé növekedett. A legnagyobb növekedés az 1. és 2. évfolyamon történt, elsőben az évismétlők aránya a korábbi 3,5-4 százalékos körüli szintről 5 százalékos fölé emelkedett.

Az általános iskolák között nagyon jelentős különbségek mutatkoznak a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya szerint is (C2.1.3 ábra). Az alacsony HHH-arány esetén az évismétlők aránya

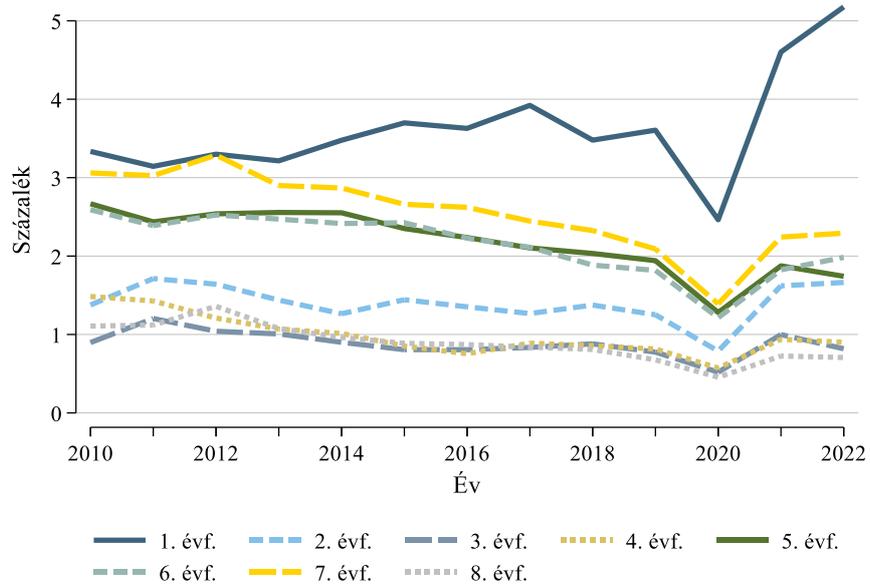
2022-ben 1 százalék volt, míg magas és nagyon magas HHH-arány mellett 3, illetve közel 8 százalék. 2019 és 2022 között a magas HHH-arányú iskolák körében volt a legnagyobb mértékű a növekedés.

C2.1.1 ábra: Az évismétlő diákok százalékaránya programtípus szerint (2010–2022)

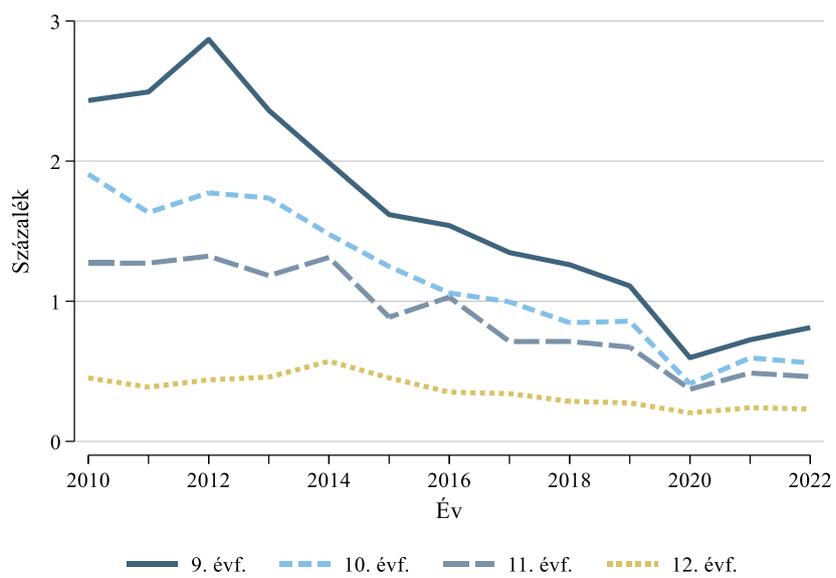

C2.1.2 ábra: Az évismétlő diákok százalékaránya programtípus és évfolyam szerint (2010–2020)

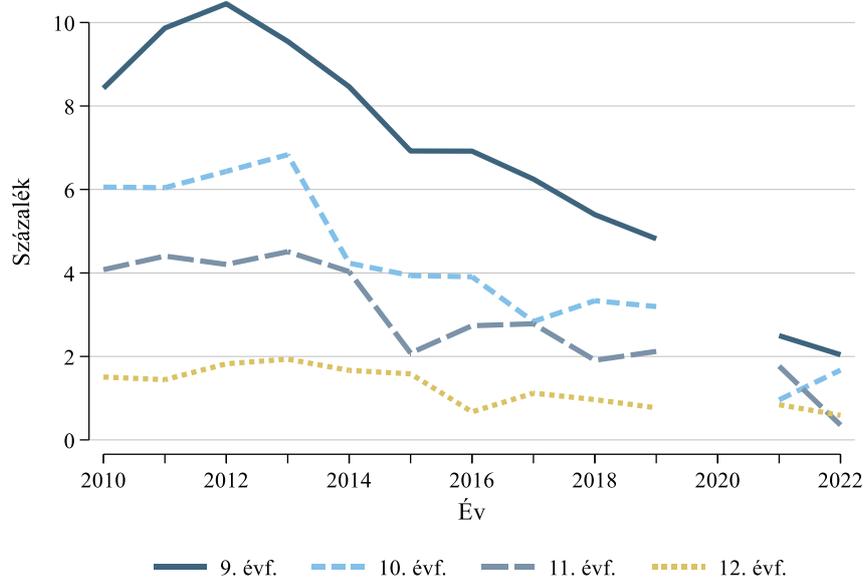
Általános iskola

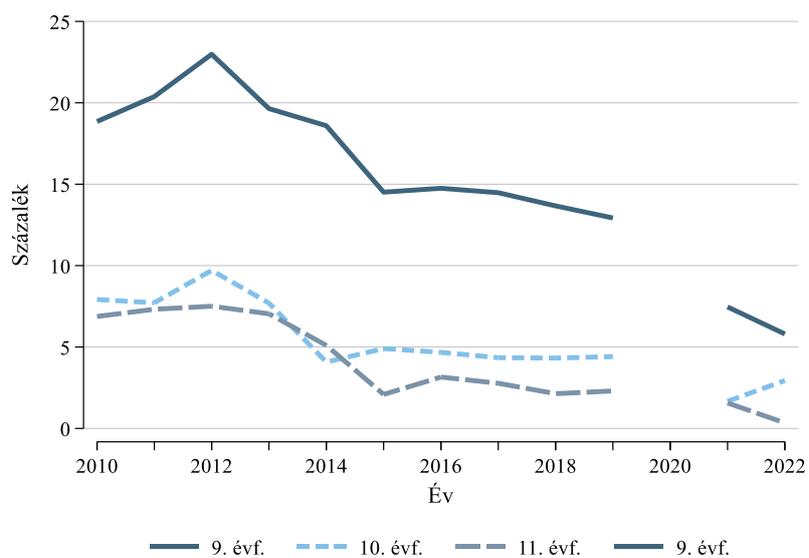
Gimnázium

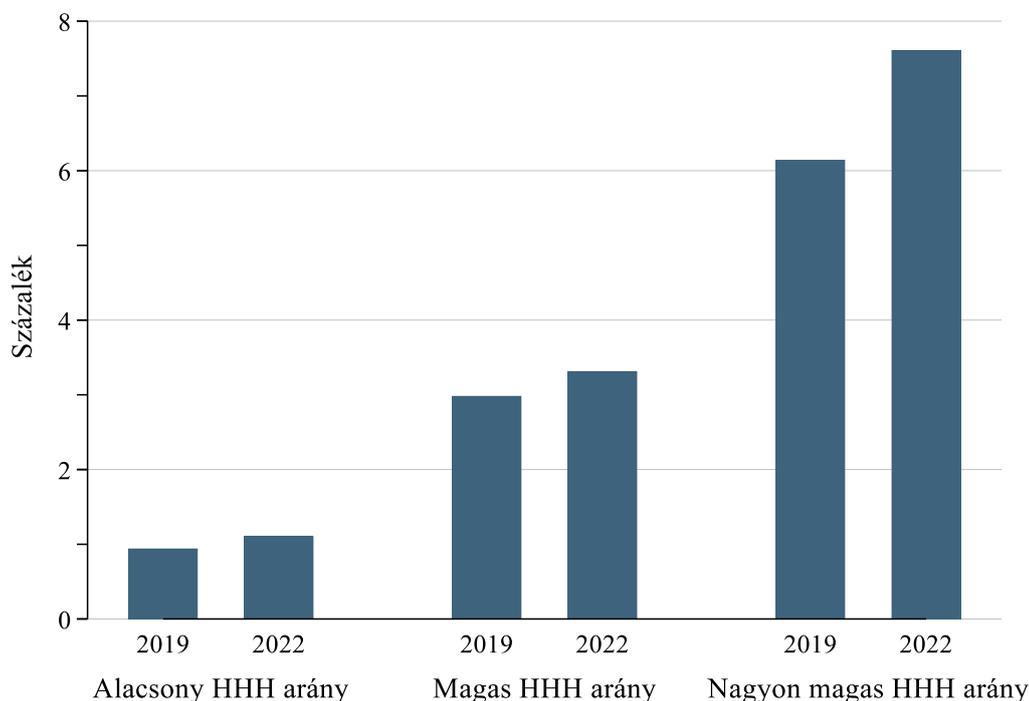
Érettségit adó szakképzés

Érettségit nem adó szakképzés

C2.1.3 ábra: Az évismétlő diákok százalékaránya az általános iskolákban a HHH diákok aránya szerint (2019, 2022)

Megjegyzés: alacsony HHH-arány = az országos átlag alatti, magas = az országos átlag 1–4-szerese, nagyon magas = az országos átlag 4-szeresénél magasabb.

A C2.1. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C2.1.xlsx>

Data of indicator C2.1: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C2.1e.xlsx>

C2.2. indikátor: A legalább egyszer vagy többször évet ismételt diákok aránya a 8. és a 10. évfolyamon

Ez az indikátor azt mutatja meg, hogy a tanulók mekkora része kényszerült legalább egyszer évismétlésre bármikor korábbi iskolai pályafutása során, a 8., illetve a 10. évfolyam előtt.¹⁸ Míg tehát a C2.1. indikátor arról ad képet, hogy mennyire jellemző az évismétlés évfolyamonként, oktatási szintek és programtípusok szerint, a C2.2. indikátor arról ad információt, hogy a diákok közoktatásbeli pályafutásuk során milyen arányban ismételték évet. A kétféle megközelítésre azért van szükség, mert a tanulók egy része egynél többször kényszerül évismétlésre.

¹⁸ Az indikátor célja annak mérése, hogy a diákok egy adott születési vagy iskolába lépési kohorszában milyen arányú az évismétlés a 8., illetve 10. osztályig. Az utóbbi esetben például $I(1-10)/N$, ahol I az 1. és 10. osztály között évet ismétlők száma, N pedig a kohorsz létszáma. Az indikátor kiszámításának alapja az országos kompetenciamérés nyolcadikos és tizedikes tanulói adatbázisa, ahol nem egy kohorszt figyelünk meg, hanem egy kohorsznyi diákot kiegészítve az aktuális tanév évismétlőivel. Amit mérni tudunk tehát, az az $I(1-10)/[N+I(10)]$. Ezáltal a tényleges évismétlési arányokat az indikátor valamelyest alulbecsüli, azonban a tizedikes évismétlési arányok más adatbázisban megfigyelhető értékei mellett (lásd az előző indikátort) ez a torzítás csekély mértékű.

Ennek az indikátornak esetében sem álltak rendelkezésünkre adatok 2020-ra, mivel ebben az évben nem került sor az országos kompetenciamérésre. Ezért az adatsorokban és az ábrákon szakadás van 2020-ban.

A 2021-es és a 2022-es mérések szerint nyolcadikig a diákok 5-6 százaléka ismételt legalább egyszer évet, a 10. évfolyamon ez az arány 8 százalék körüli (C2.2.1 ábra). Azoknak a tanulóknak az aránya pedig, akik tizedikig legalább kétszer ismételték évet, 2 százalék alatt volt.

Az általános iskolai képzés végéig egyszer, illetve többször évet ismétlők aránya 2011 és 2015 között csökkenő tendenciát mutatott, ezután a csökkenés megállt. A 10. évfolyamig évet ismétlők aránya 2010–2016 között lényegében nem változott, ezt követően csökkent. Fontos megjegyezni, hogy ez a csökkenés részben adódhat a lemorzsolódás növekedéséből is, és így összefügghet a tankötelezettségi korhatár csökkentésével. Azt is érdemes megjegyezni, hogy 2022-ben jelentősen visszaesett az országos kompetenciamérés háttérkérdőívét kitöltők aránya, ezáltal az évi értékek kevésbé megbízhatóak. Az a tény ugyanakkor, hogy nem látunk jelentős különbséget a 2021-es és a 2022-es évismétlési arányok között, arra utal, hogy a válaszadási arány csökkenése nagymértékben nem befolyásolta a mért évismétlési arányokat.

Programtípusonként vizsgálva az indikátor értéke jelentős különbségeket mutat (C2.2.2 ábra). A 2022-es adatfelvétel szerint az érettségit nem adó szakképzésben a diákok közel egynegyede ismételt már legalább egyszer évet a 10. évfolyamig, és több mint 6 százaléka többször is.

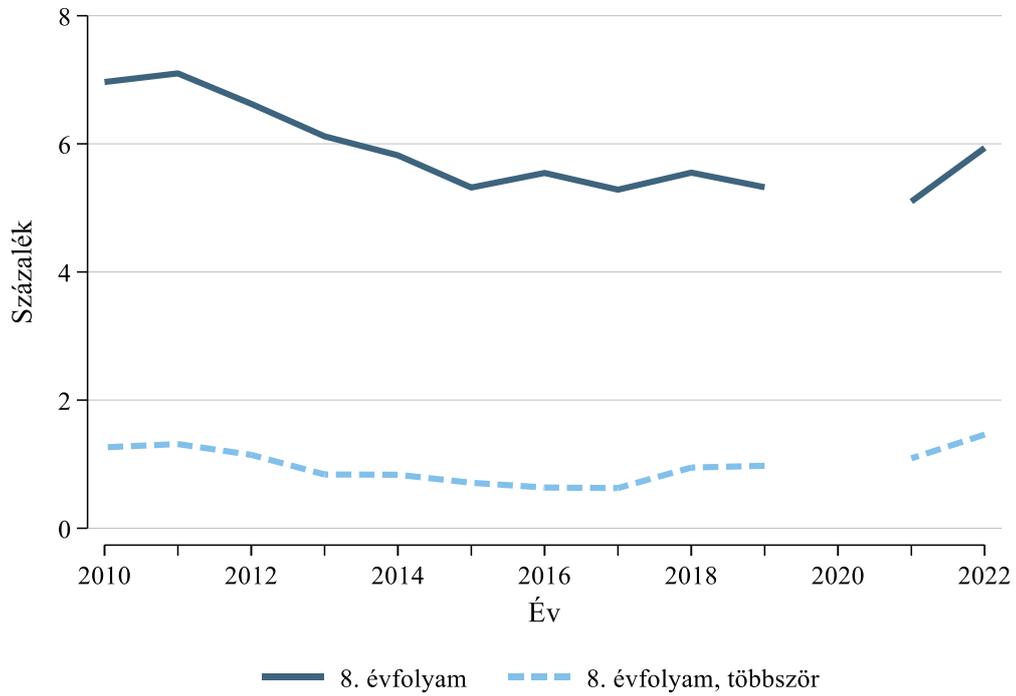
A családi hátteret tekintve is igen jelentősek az évismétlési arányok különbségei (C2.2.3 ábra). A 2022-es adatok szerint az általános iskola végére a halmozottan hátrányos helyzetű diákok körében hozzávetőlegesen négy és félszer akkora az évismétlési arány, mint a nem hátrányos helyzetűek körében. A HHH tanulók több mint egyötöde már legalább egyszer évet ismételt az általános iskolában. Ez az arány a 10. évfolyamon is hasonló, vagyis úgy tűnik, nem nő tovább az évismétlők aránya ebben a csoportban. Ebben szerepe lehet a halmozottan hátrányos helyzetűek lemorzsolódásának is: emiatt tizedikben kevesebb HHH diákot tudunk megfigyelni az országos kompetenciamérésen. Ugyanakkor a középfokú oktatásban lényegesen megnő a nem HHH tanulók évismétlési aránya, ami feltehetően azzal is összefügg, hogy a HHH státusz csak részben, a legsúlyosabb esetekben írja le a kedvezőtlen családi hátteret.

A 2010-es és a 2022-es adatokat összevetve megállapítható, hogy az évismétlési arányok a halmozottan hátrányos helyzetű és a nem halmozottan hátrányos helyzetű diákok körében is összességében csökkentek a vizsgált időszakban. Ugyanakkor a 10. évfolyamig évet ismétlők aránya jóval nagyobb mértékben csökkent a nem HHH csoportban.

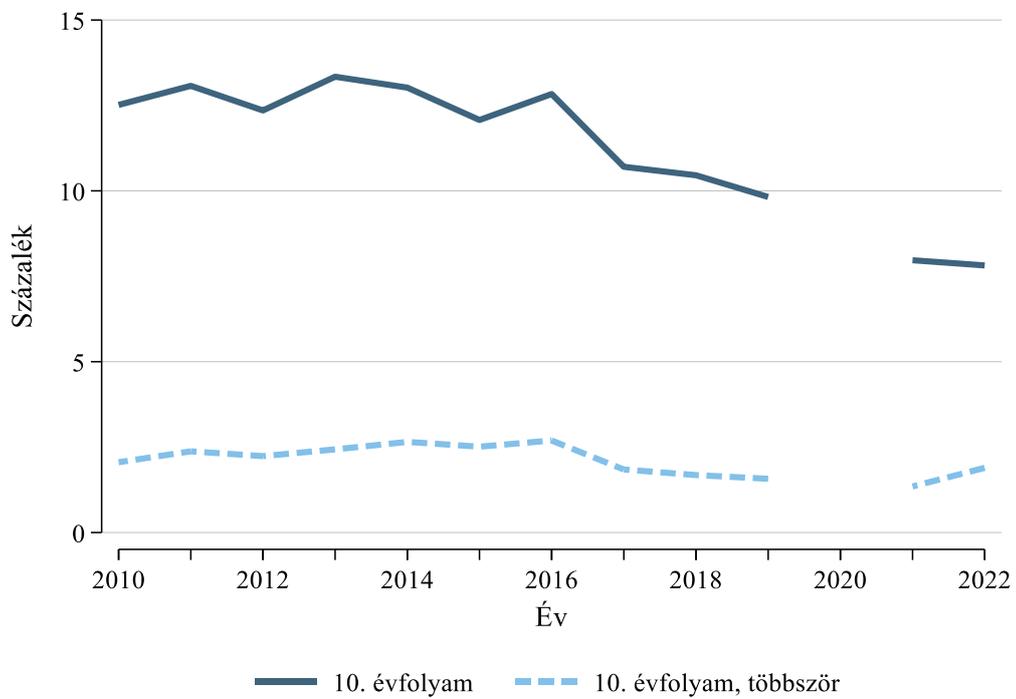
Jelentősek a nemek közötti különbségek is (C2.2.4 ábra). A fiúk körében magasabb az évismétlők aránya, és a különbség nagyobb tizedikben, mint nyolcadikban. 10. évfolyamon közel másfélszer akkora a fiúk között a legalább egyszer évet ismételt diákok aránya, mint a lányok között.

C2.2.1 ábra: A legalább egyszer vagy többször évet ismételt diákok százalékaránya (2010–2022)

1–8. évfolyam

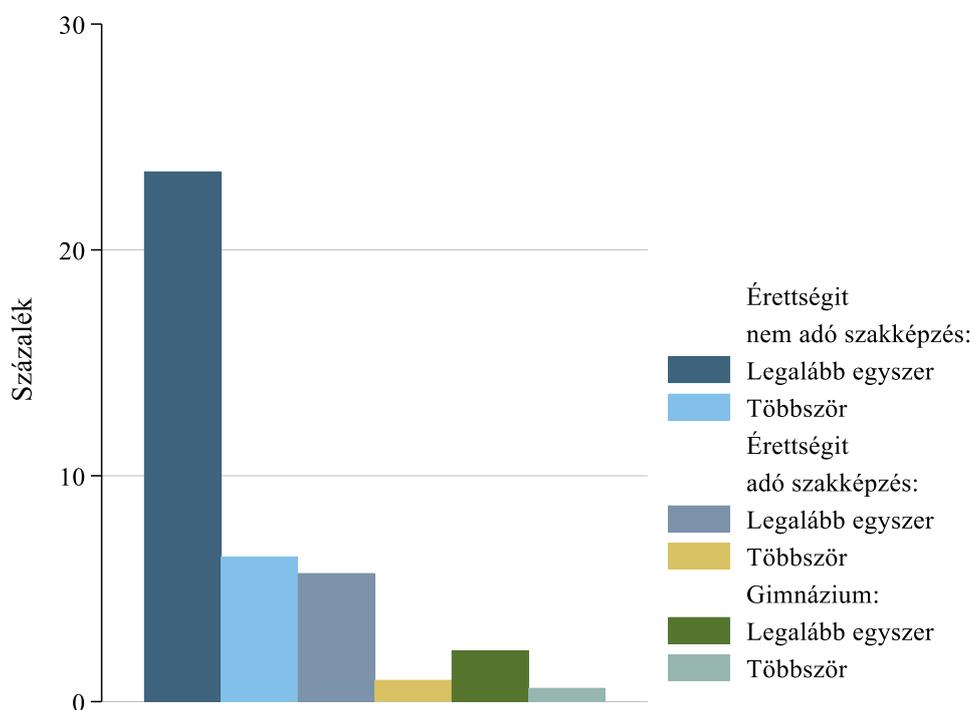

1–10. évfolyam

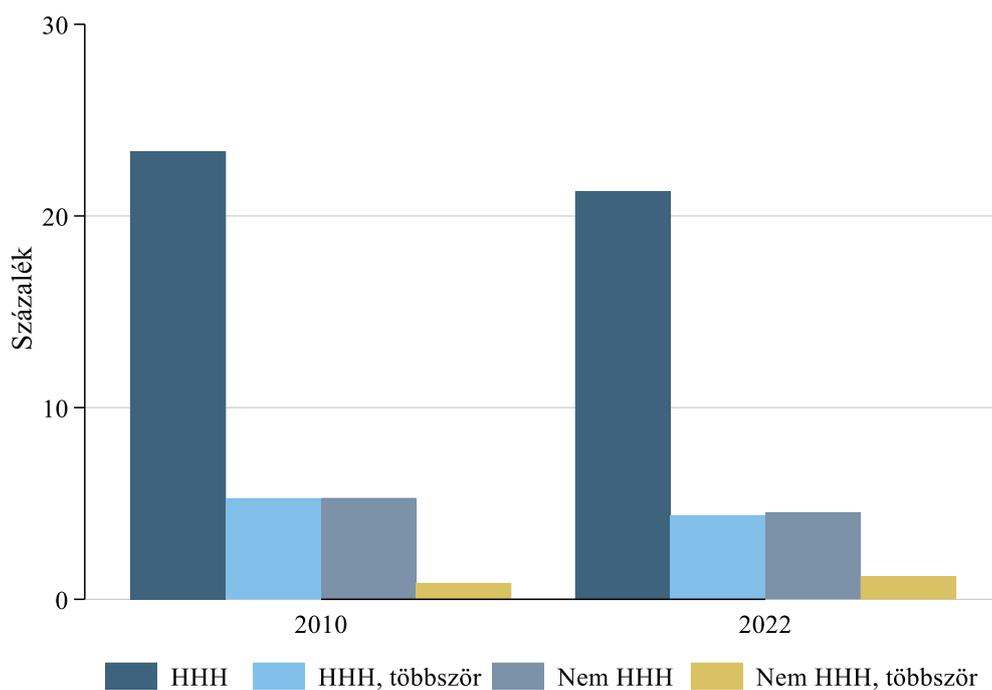
Megjegyzés: 2020-ban nem volt országos kompetenciamérés.

C2.2.2 ábra: Az 1–10. évfolyamokon legalább egyszer vagy többször évet ismételt diákok százalékaránya programtípus szerint (2022)

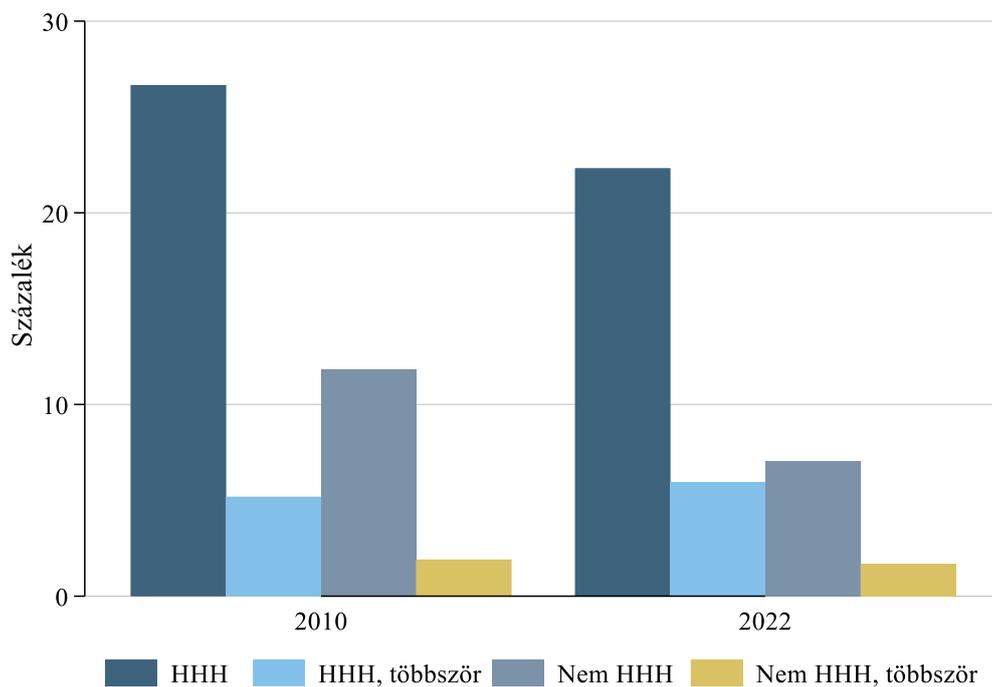

C2.2.3 ábra: A legalább egyszer vagy többször évet ismételt diákok százalékaránya HHH státusz szerint (2010, 2022)

1–8. évfolyam

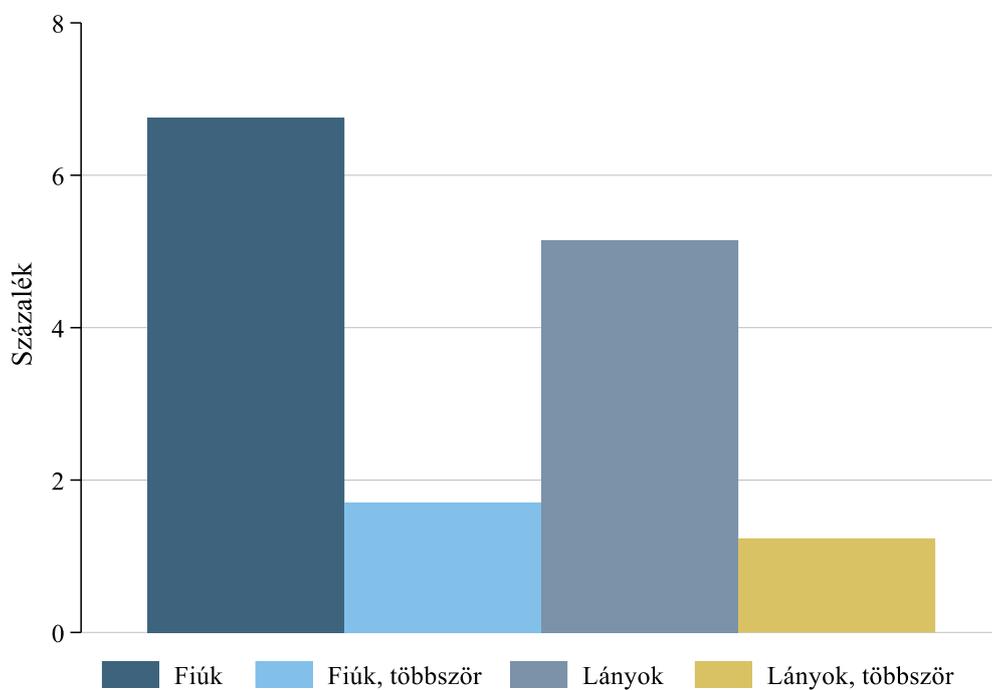

1–10. évfolyam

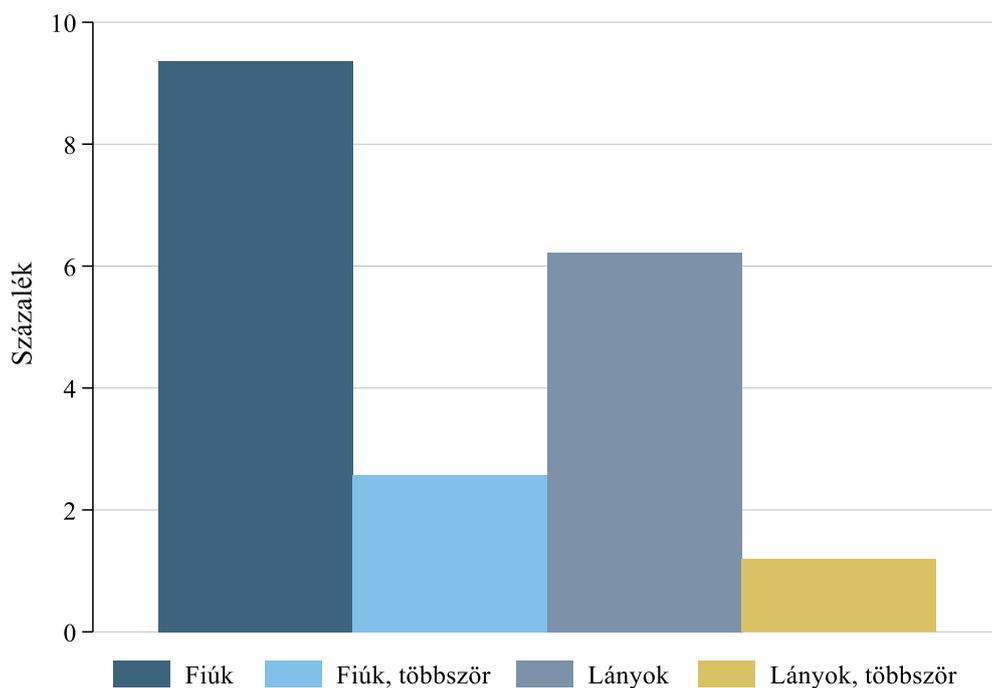

C2.2.4 ábra: A legalább egyszer vagy többször évet ismételt diákok százalékaránya nemek szerint (2022)

1–8. évfolyam

1–10. évfolyam

A C2.2. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C2.2.xlsx>

Data of indicator C2.2: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C2.2e.xlsx>

A középfokú programok kínálata és kereslete

A C2.3. indikátor a középfokú tanintézményekbe való jelentkezésekről, míg a C2.4., C2.5. és C2.6. indikátorok a középfokú képzésre már felvett tanulók programtípus, nem és halmozottan hátrányos helyzet szerinti megoszlásáról ad képet. A C2.5. és C2.6. indikátor között a legfőbb különbség az, hogy míg előbbi a hivatalos intézményi szintű oktatásstatisztikán alapul, addig utóbbi az országos kompetenciamérés 10. évfolyamos egyéni szintű adataira támaszkodik, így több bontásban, de rövidebb időszakra, 2022-ig tudjuk közölni az indikátort.

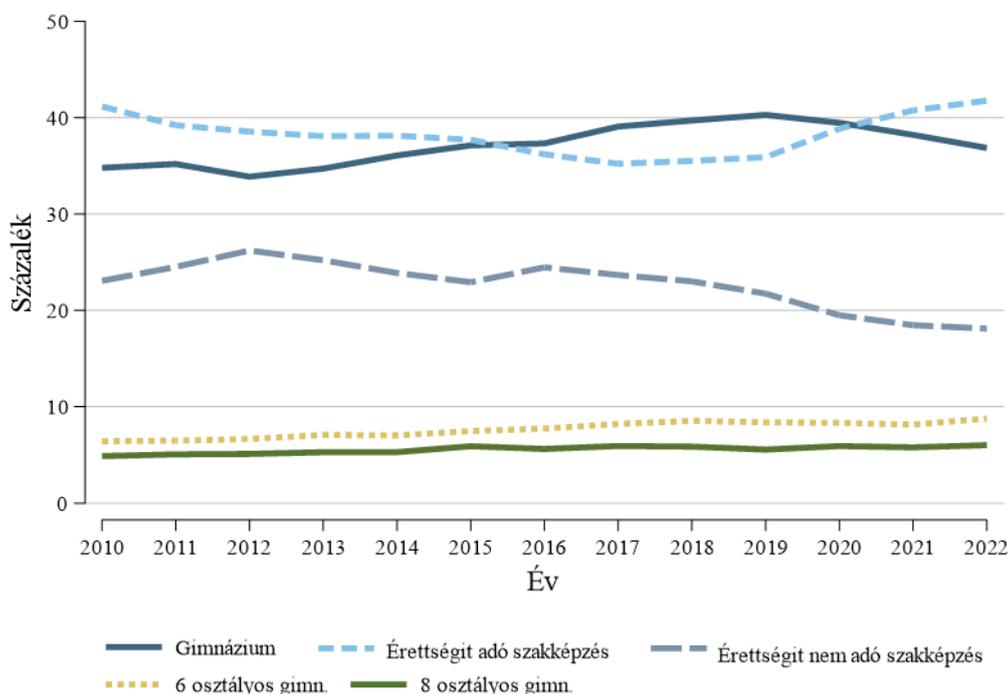
C2.3. indikátor: A középfokú továbbtanulásra jelentkező tanulók megoszlása az első helyen történt jelentkezés programtípusa szerint

A C2.3. indikátorcsoport azt mutatja, hogy a 2010–2022 közötti időszakban a jelentkezések átlagos rangsoraiban alapvető változások történtek. A gimnáziumi jelentkezések aránya 2016 és 2020 között már magasabb volt, mint az érettségit adó szakképzésre való jelentkezéseké, ám 2021–22-ben ismét ez utóbbira jelentkeztek többen. Az érettségit nem adó szakképzésre jelentkező tanulók aránya 2016 óta stabilan csökken. 2010-hez képest a vizsgált időszakban a hat-, illetve nyolcosztályos gimnáziumokba történő jelentkezések aránya ugyan nőtt – különösen a 6 osztályos gimnáziumokba jelentkeztek többen –, de még így sem haladja meg a 10 százalékot, egyik típus esetében sem (C2.3.1 ábra). A négyosztályos gimnáziumi jelentkezésekkel szemben itt 2020 után sem látható visszaesés a jelentkezők arányának emelkedésében.

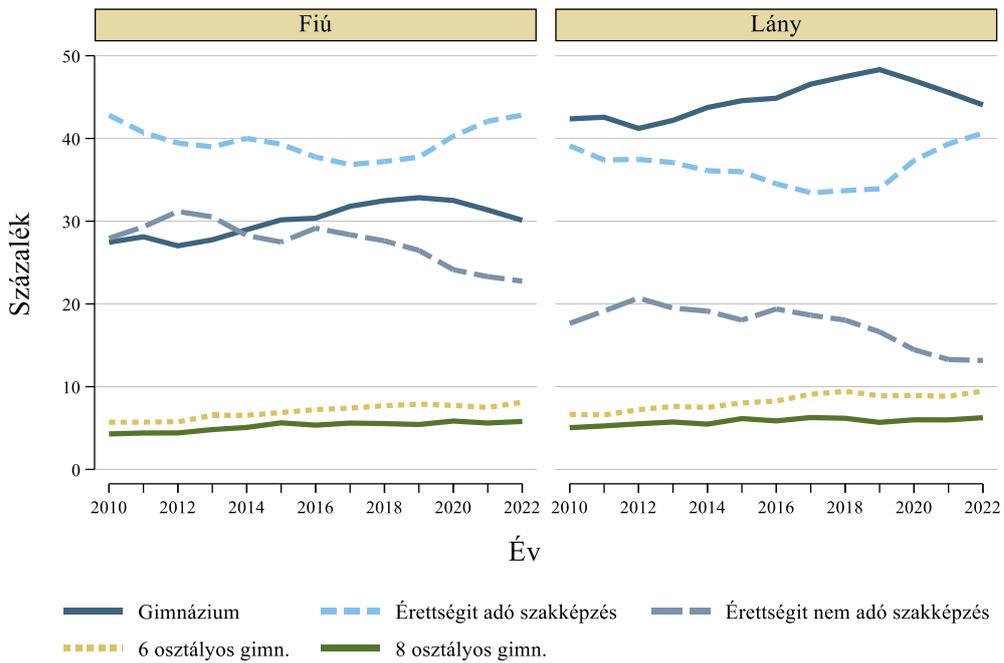
A jelentkezés során első helyen megjelölt iskolák programtípusa szerint számottevők a nemek közötti különbségek. A lányok inkább a négyosztályos gimnáziumokba jelentkeznek, ezzel szemben a fiúk egyértelműen az érettségit adó szakképzésre jelentkeznek első helyen. A fiúk esetében a vizsgált időszak végére már a gimnázium lett a második legkedveltebb választás az érettségit nem adó szakképzéssel szemben. A lányoknál és a fiúknál egyaránt tapasztalható, hogy az érettségit nem adó szakképzésre az elmúlt öt évben folyamatosan egyre kevesebben jelentkeztek első helyen. A hat- és nyolcosztályos gimnáziumokba a fiúk és a lányok is hasonló arányban jelentkeztek, bár a lányok ezeket is körülbelül egy százalékkal többen jelölték meg első helyen (C2.3.2 ábra).

A jelentkezés programtípusa és az iskola fenntartója szerinti bontás (C2.3.3 ábra) azt mutatja, hogy a gimnáziumok esetében jelentősen csökkent az állami, míg növekedett az egyházi fenntartású intézményekbe jelentkezők aránya. Bár még így is a tanulók több mint kétharmada állami iskolába jelentkezett, a vizsgált időszak végére már minden ötödik egyházi iskolába szeretett volna menni. A többi programtípus esetében ilyen jelentős változások nem tapasztalhatók, bár az egyházi fenntartású iskolákba jelentkező tanulók aránya azon programtípusoknál is meghaladja már az egyéb – jellemzően alapítványi vagy magán – fenntartású iskolákba jelentkezőkét, amelyek esetében 2010-ben még az utóbbiba jelentkeztek többen.

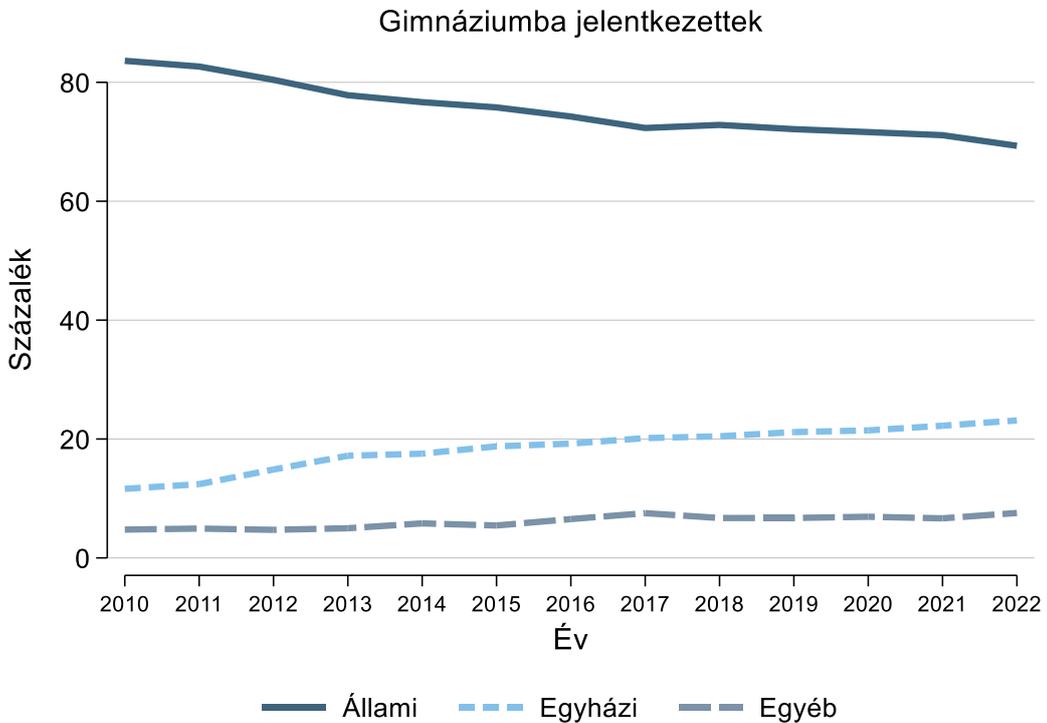
C2.3.1 ábra: A középfokú továbbtanulásra jelentkező tanulók százalékos megoszlása az első helyen történt jelentkezés programtípusa szerint (2010–2022)

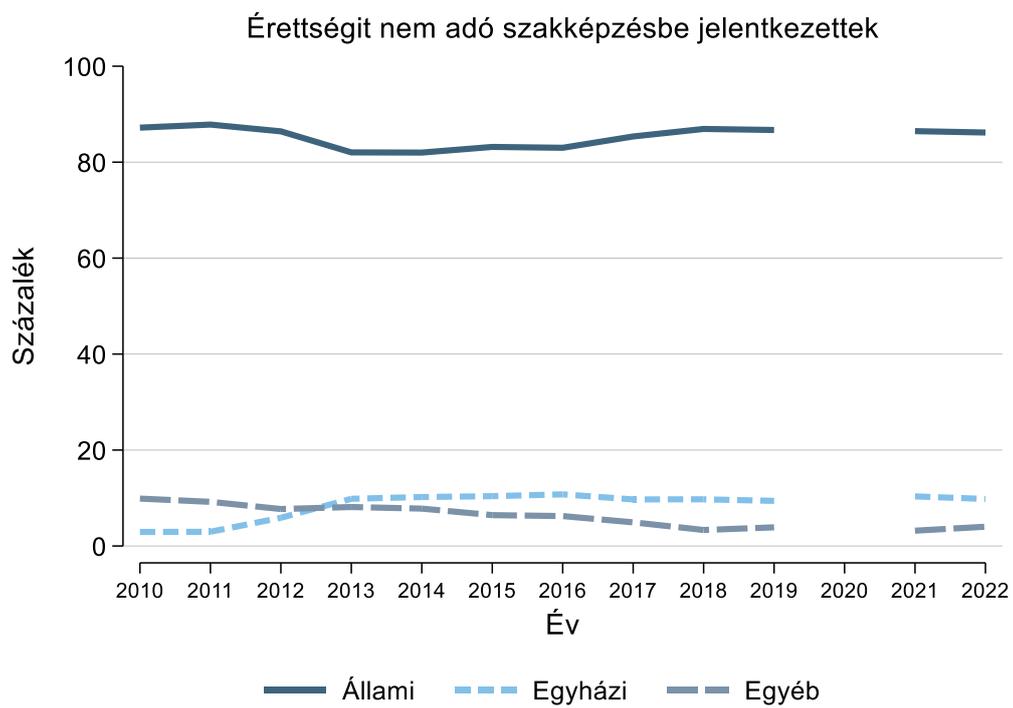
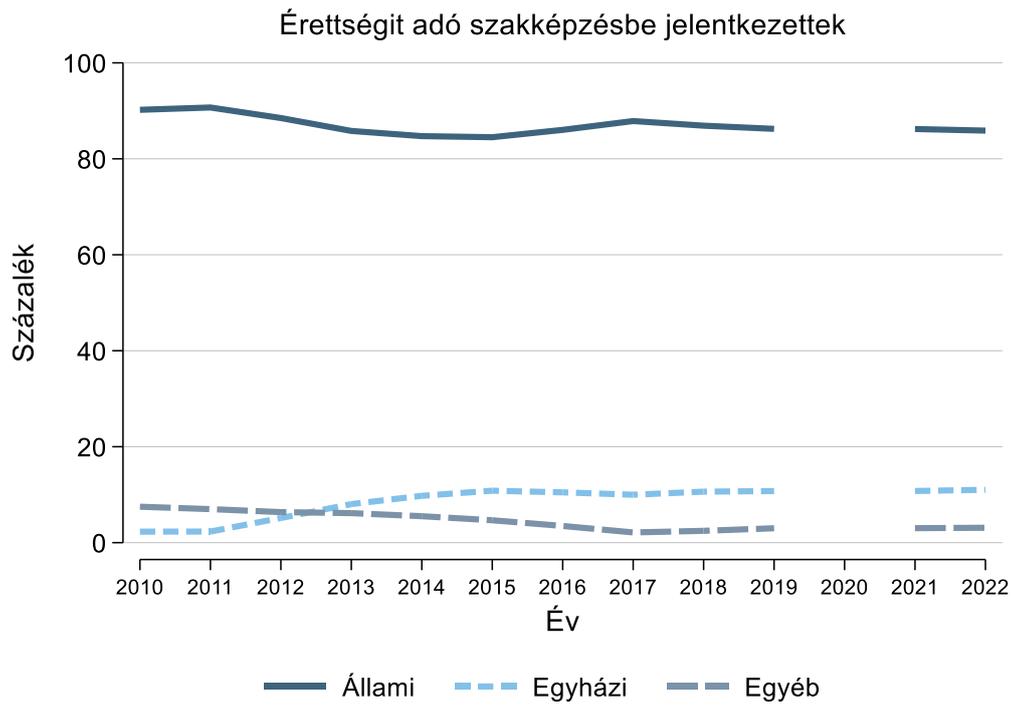

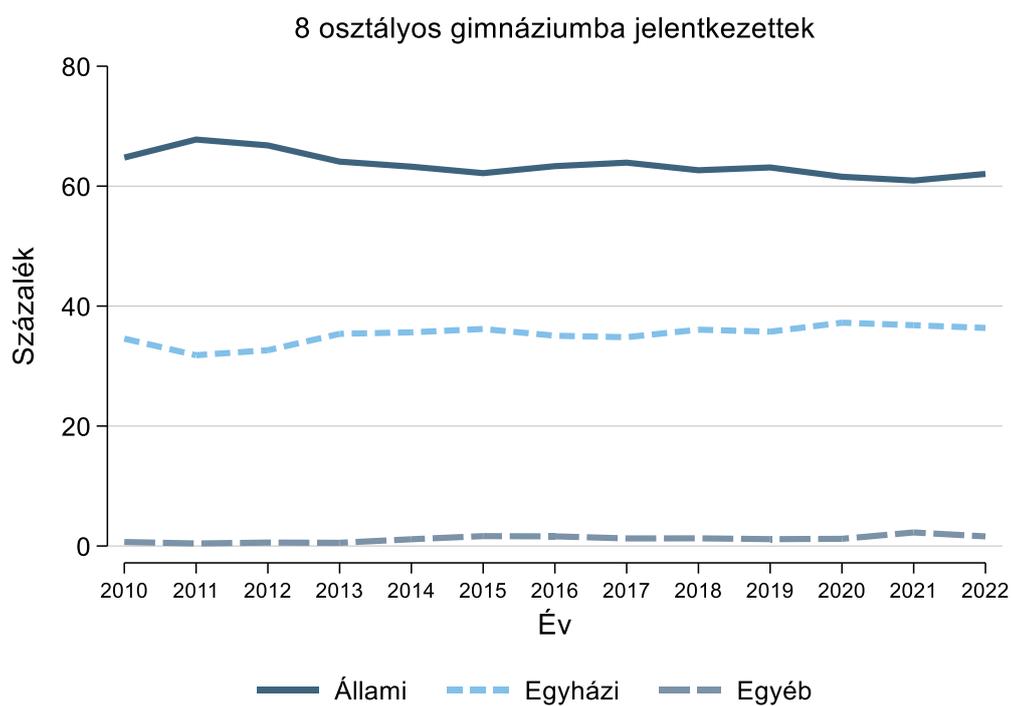
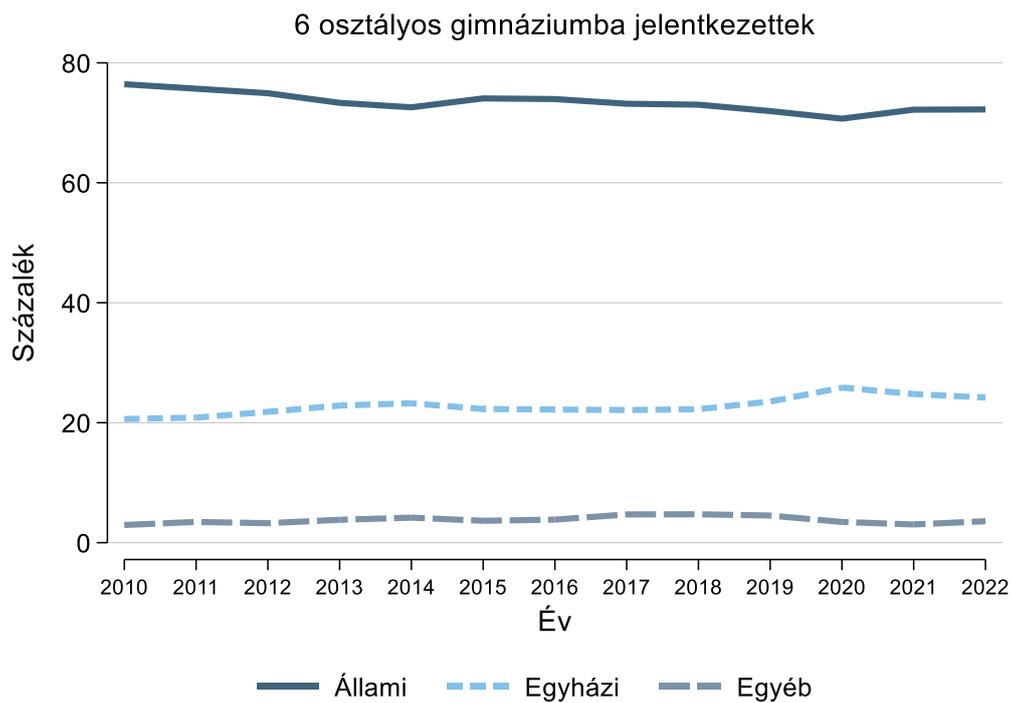
C2.3.2 ábra: A középfokú továbbtanulásra jelentkező tanulók százalékos megoszlása az első helyen történt jelentkezés programtípusa és nemek szerint (2010–2022)

C2.3.3 ábra: A középfokú továbbtanulásra jelentkező tanulók százalékos megoszlása az első helyen történt jelentkezés programtípusa és fenntartó szerint (2010–2022)

A C2.3. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C2.3.xlsx>

Data of Indicator C2.3: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C2.3e.xlsx>

C2.4. indikátor: A középfokon továbbtanuló diákok megoszlása programtípus szerint

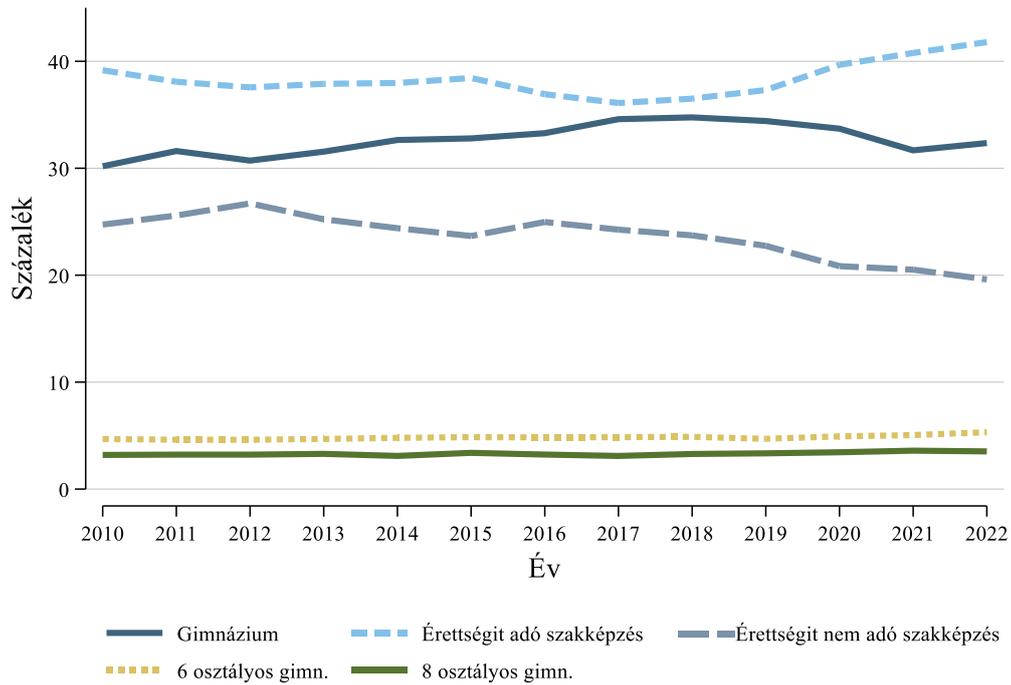
Szemben a jelentkezésekkel, a gimnáziumba felvételt nyert tanulók már a teljes vizsgált időszakban kevesebben voltak, mint az érettségit adó szakképzésbe felvettek. A két arány 2017-ig folyamatosan közeledett egymáshoz, de 2018 óta az érettségit adó szakképzésbe felvett tanulók aránya növekszik, míg a gimnáziumba felvetteké valamelyest csökkent. Az érettségit nem adó szakképzésben 2016 óta folyamatosan csökken a felvételi arány, csakúgy, mint a jelentkezéseknél. A hat-, illetve nyolcosztályos gimnáziumba felvett diákok aránya nem változott jelentősen: 5 százalék alatti, illetve 3 százalék körüli értéket mutatott (C2.4.1 ábra).¹⁹

A nemek közötti különbségek itt is jelentősek. A lányok közül többen járnak gimnáziumba, mint érettségit adó szakképző iskolákba, bár a vizsgált időszak végére hasonló nagyságú volt mindkét arány. Érdekes módon 2022-ben, először, több lány tanult tovább érettségit adó szakképzésben, mint gimnáziumban. A fiúk esetében ez a teljes időszakban így volt, azaz a fiúk jellemzően az érettségit adó szakképzésben tanulnak tovább, és bár a jelentkezések aránya az időszak elején magasabb volt az érettségit nem adó szakképzésben, 2020-tól már egy kicsit több fiú járt gimnáziumba. A hat- és a nyolcosztályos gimnáziumokba egy százalékkal több lány jár, mint fiú, és a különbség nem változott jelentősen a vizsgált időszak folyamán (C2.4.2 ábra).

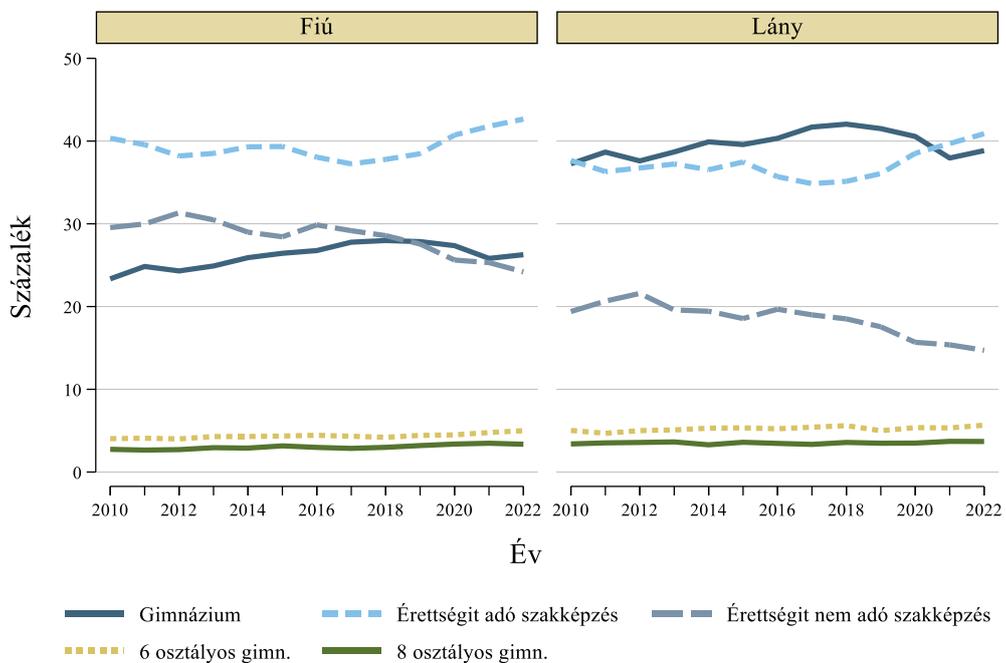
Fenntartók szerint vizsgálva a folyamatot jól látható a C2.4.3 ábrán, hogy az egyházi fenntartású intézményekben minden programtípusban növekedett a továbbtanulók aránya. A gimnáziumok esetében ez a növekedés az állami fenntartású intézmények rovására történt, míg a szakképzés esetében az egyéb fenntartású intézmények rovására.

¹⁹ Az indikátor a felvételi rendszer sajátosságai miatt csak a normál eljárás keretében felvett tanulókról tartalmaz adatokat, a rendkívüli eljárás keretében felvettekről nem.

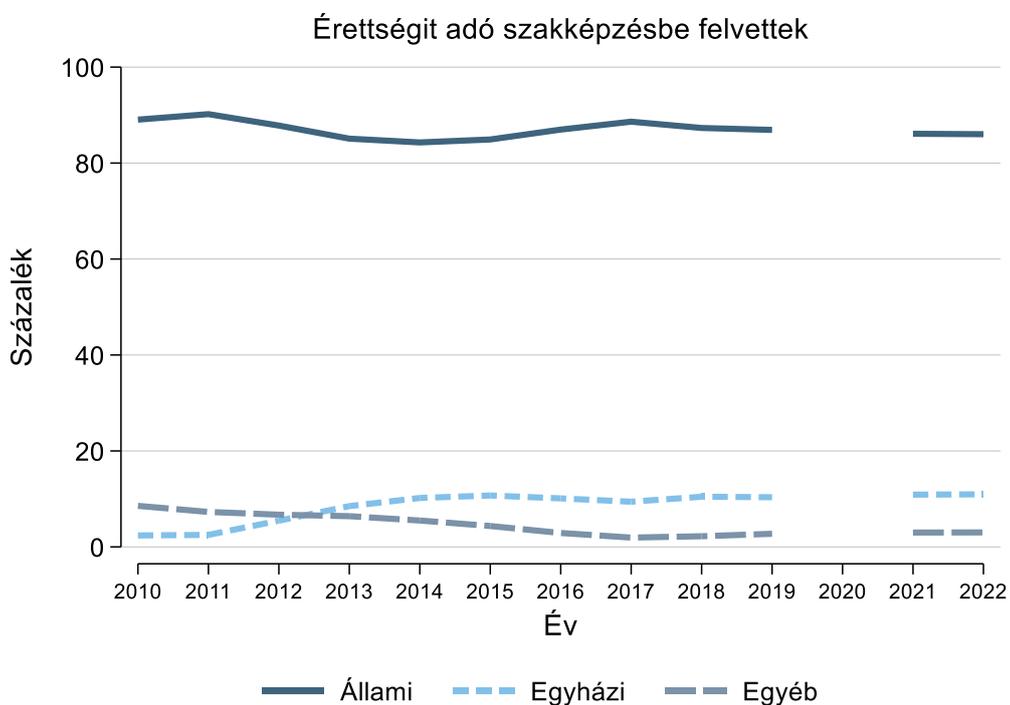
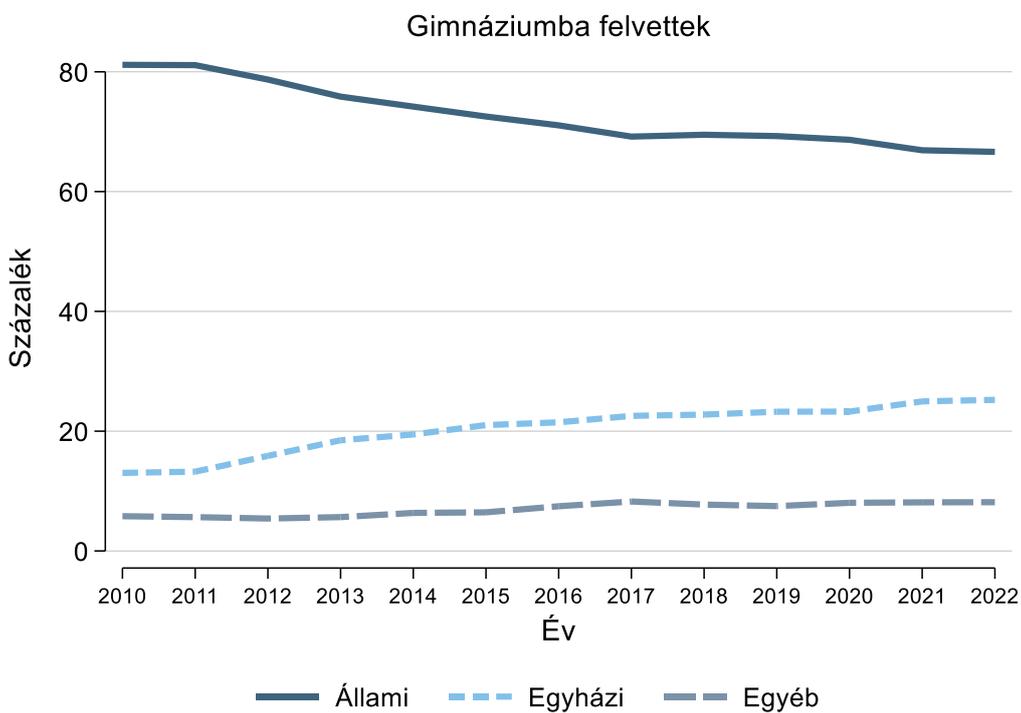
C2.4.1 ábra: A középfokon továbbtanuló diákok százalékos megoszlása programtípus szerint (2010–2022)

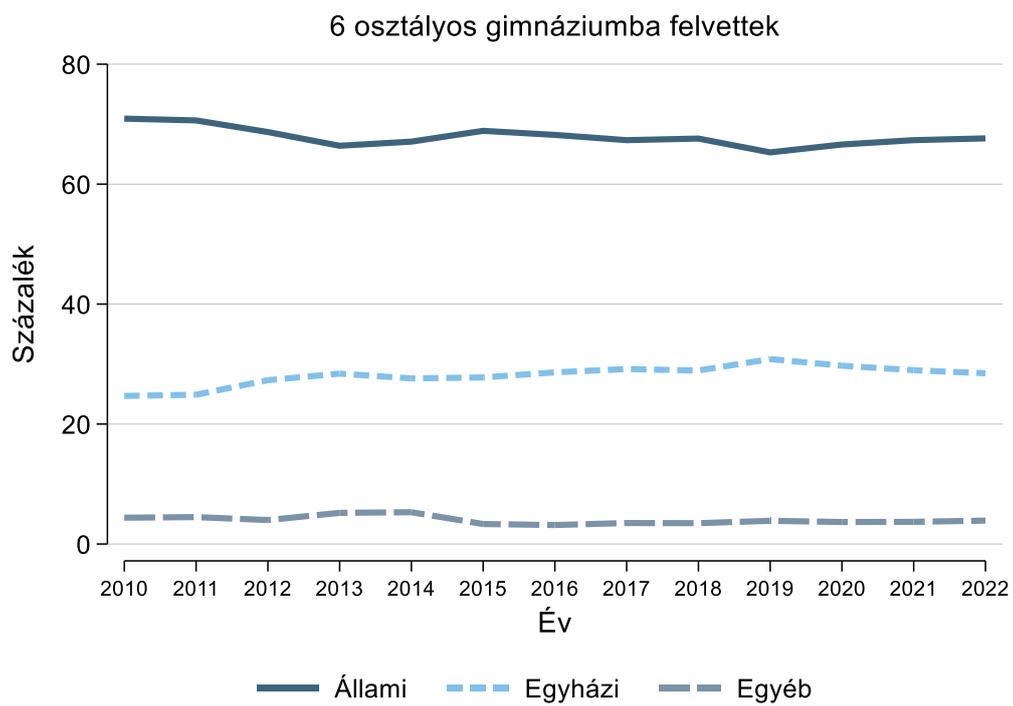
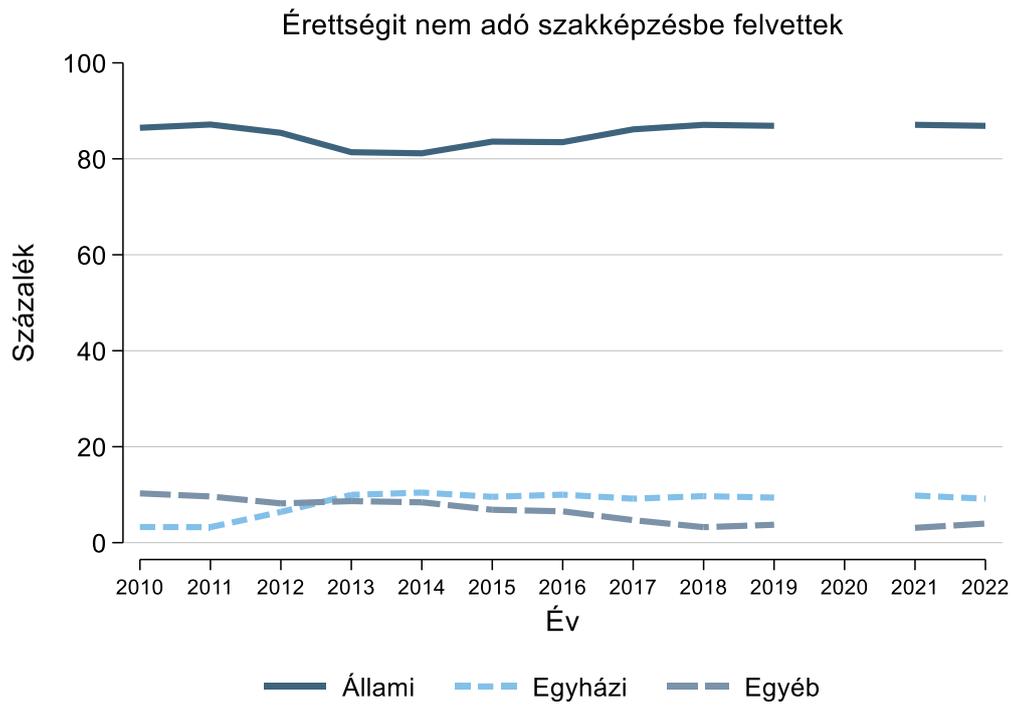

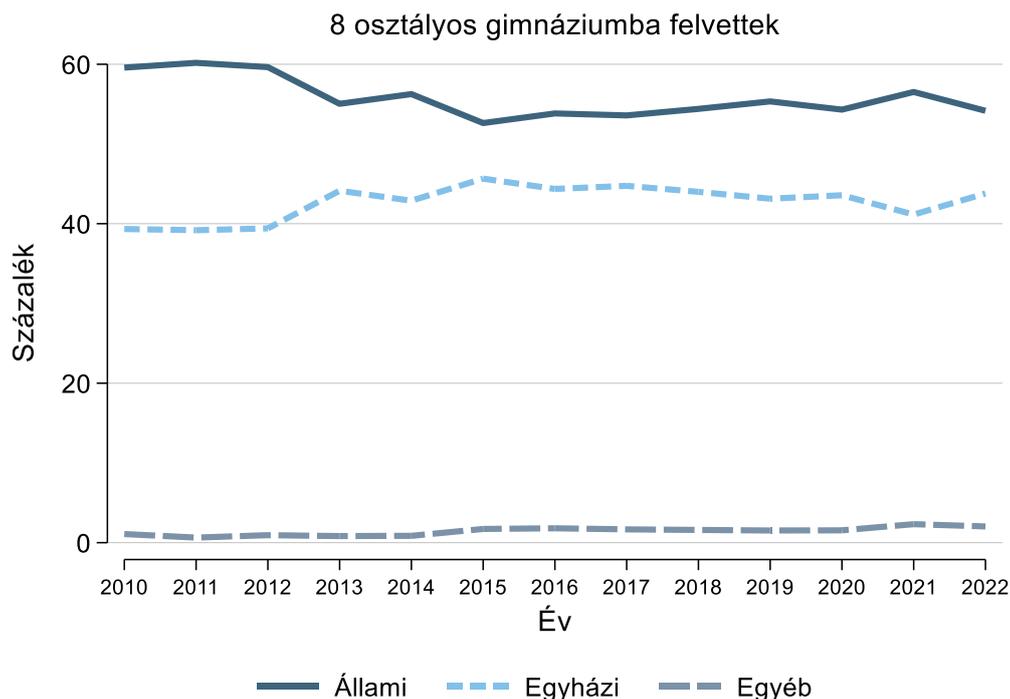
C2.4.2 ábra: A középfokon továbbtanuló diákok százalékos megoszlása programtípus és nemek szerint (2010–2022)

C2.4.3 ábra: A középfokon továbbtanuló diákok százalékos megoszlása programtípus és fenntartó szerint (2010–2022)

A C2.4. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C2.4.xlsx>

Data of Indicator C2.4: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C2.4e.xlsx>

C2.5. indikátor: A középfokon 9. évfolyamra járó tanulók aránya programtípus szerint

A C2.5.1 ábra a középfokú iskolában 9. évfolyamra járó diákok megoszlását mutatja programtípus szerint, a KIR-STAT és a SZIR-STAT iskolai szintű statisztika alapján. Jól látható, hogy 2010 és 2022 között a gimnáziumokba (a 4, 6 és 8 osztályos gimnáziumokat együttvéve) járó tanulók aránya jelentősen emelkedett, míg az érettségit adó szakképző iskolákba járó tanulók aránya eleinte csökkent, majd újra emelkedésnek indult. Az érettségit nem adó szakképzésbe járó tanulók aránya szinte folyamatosan csökkent.

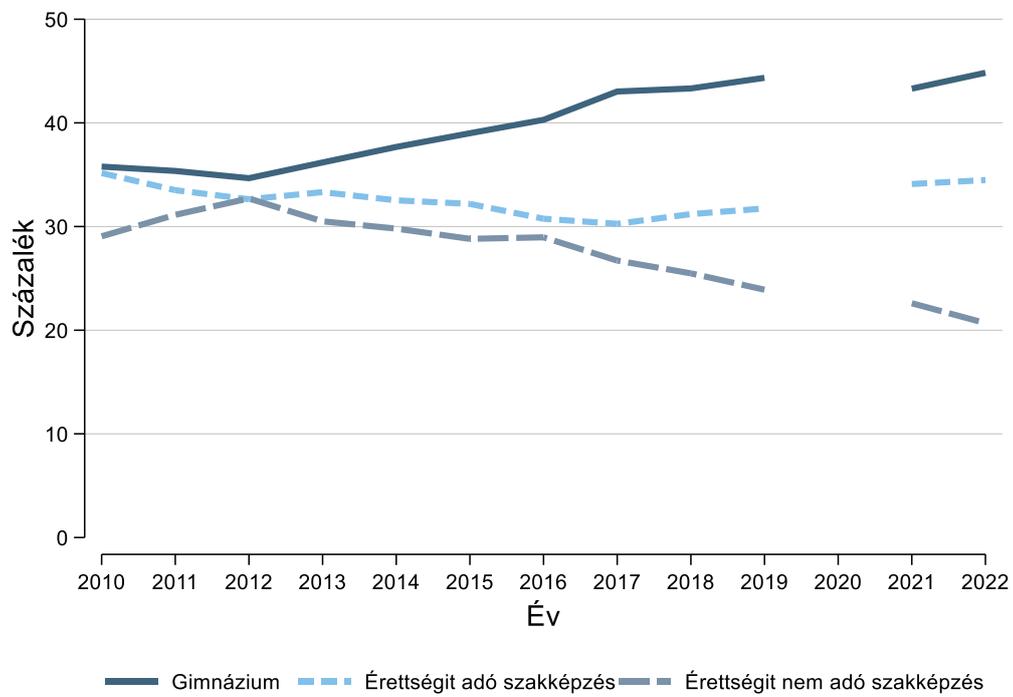
A C2.5.2 ábrán a nemek szerinti bontásban hasonló trendeket figyelhetünk meg mind a fiúk, mind a lányok esetében: a gimnáziumba járó 9. évfolyamos tanulók aránya növekedett, míg az érettségit nem adó szakképző iskolákba járóké csökkent. Az ábrán a nemek közötti szintbeli különbségek is jól láthatók. A gimnáziumokba 2019-re már nagyobb arányban jártak lányok, mint a szakképző intézményekbe. A fiúk között a 9. évfolyamra járók aránya a három különböző programtípusban körülbelül megegyezik, bár a vizsgált időszak végére már 4–8 százalékponttal több fiú járt gimnáziumba, mint a másik két szakképző intézménybe.

A C2.5.3–C2.5.5 ábrák a különböző programtípusokban 9. évfolyamra járó tanulók településtípus szerinti megoszlását mutatják. Az adatok alapján ebben az indikátorbontásban az elmúlt években nem történt jelentős változás.

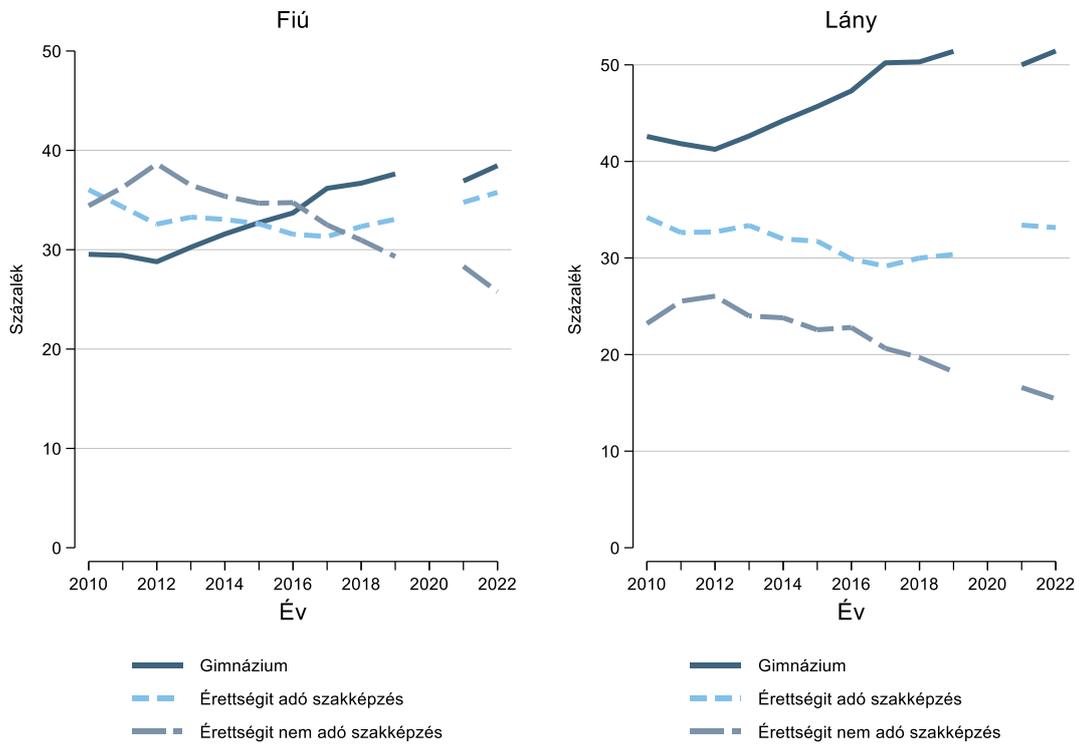
Az intézményfenntartók szerinti bontás (C2.5.6–C2.5.8 ábrák) azonban azt mutatja, hogy míg az állami fenntartású gimnáziumok aránya jelentősen, több mint 10 százalékkal csökkent 2010 és 2022 között,

amit mind az egyházi, mind az egyéb fenntartású gimnáziumok arányának növekedése kompenzált, addig a másik két programtípusban az egyéb fenntartású iskolák aránya csökkent, amit az egyházi iskolák arányának növekedése okozott.

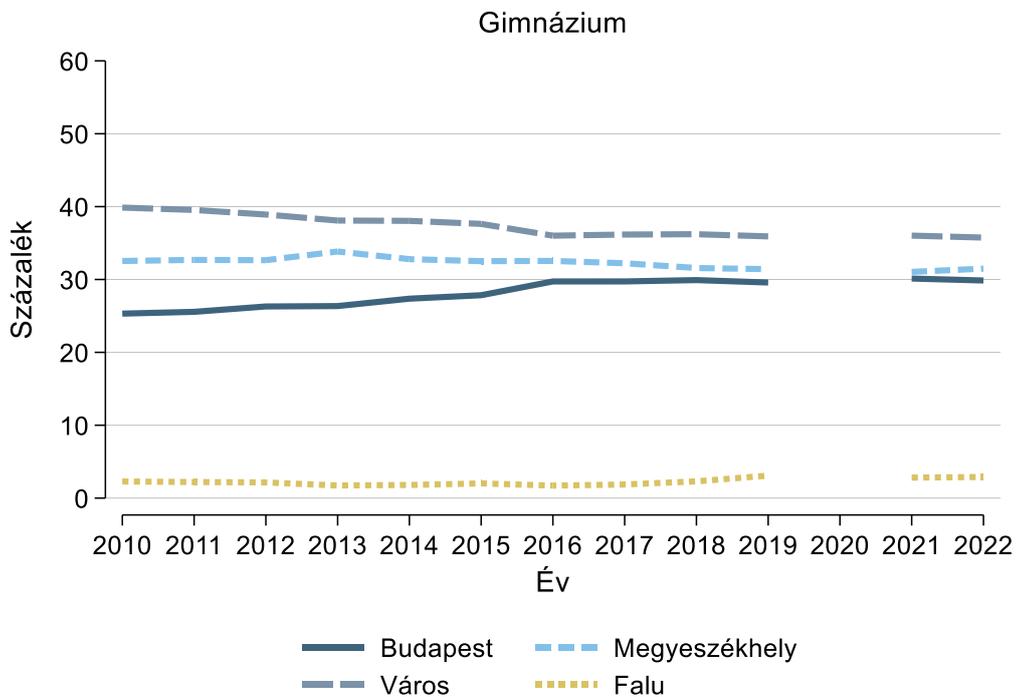
C2.5.1 ábra: A középfokon 9. évfolyamra járó tanulók százalékaránya programtípus szerint (2010–2022)

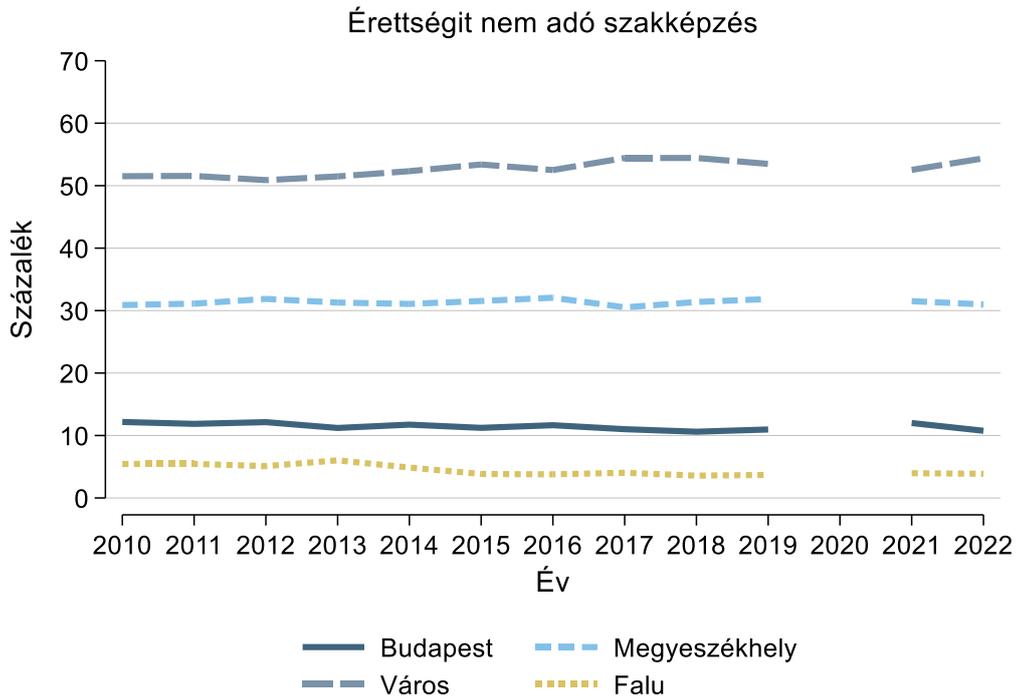
C2.5.2 ábra: A középokon 9. évfolyamra járó tanulók százalékaránya programtípus és nemek szerint (2010–2022)

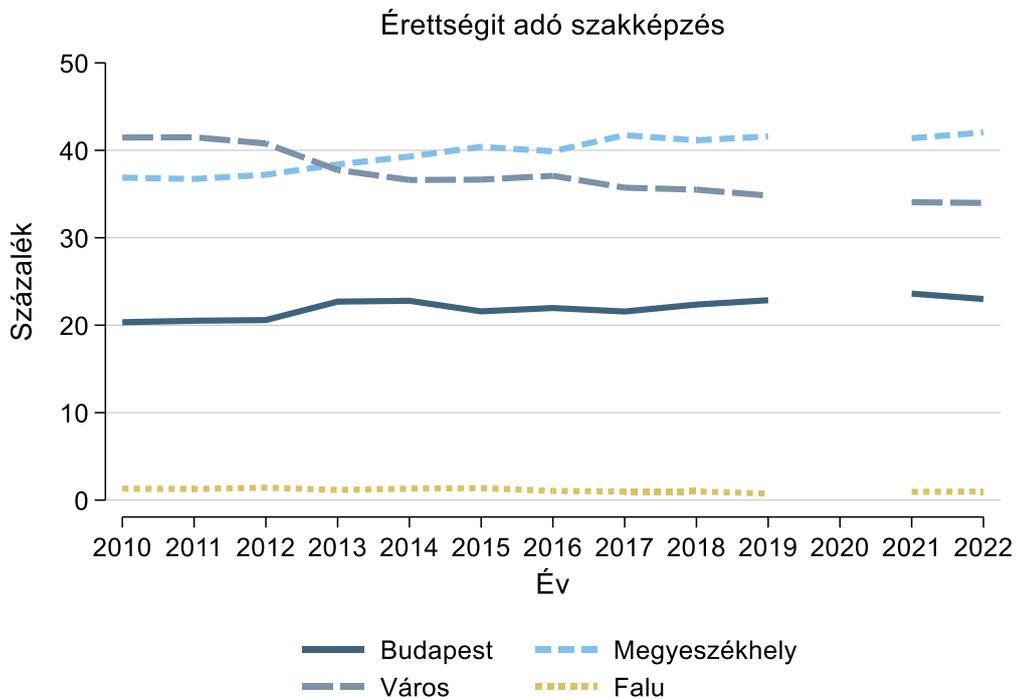
C2.5.3 ábra: A középokon 9. évfolyamra járó tanulók százalékaránya programtípus és településtípus szerint, gimnázium (2010–2022)

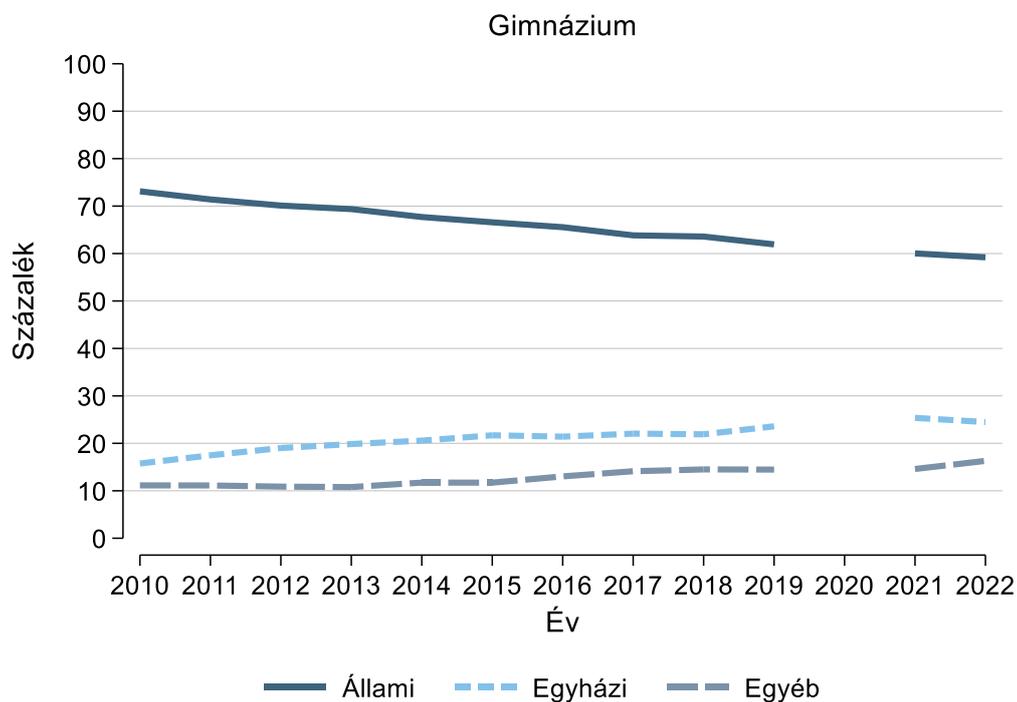
C2.5.4 ábra: A középfolokon 9. évfolyamra járó tanulók százalékaránya programtípus és településtípus szerint, érettségít nem adó szakképzés (2010–2022)

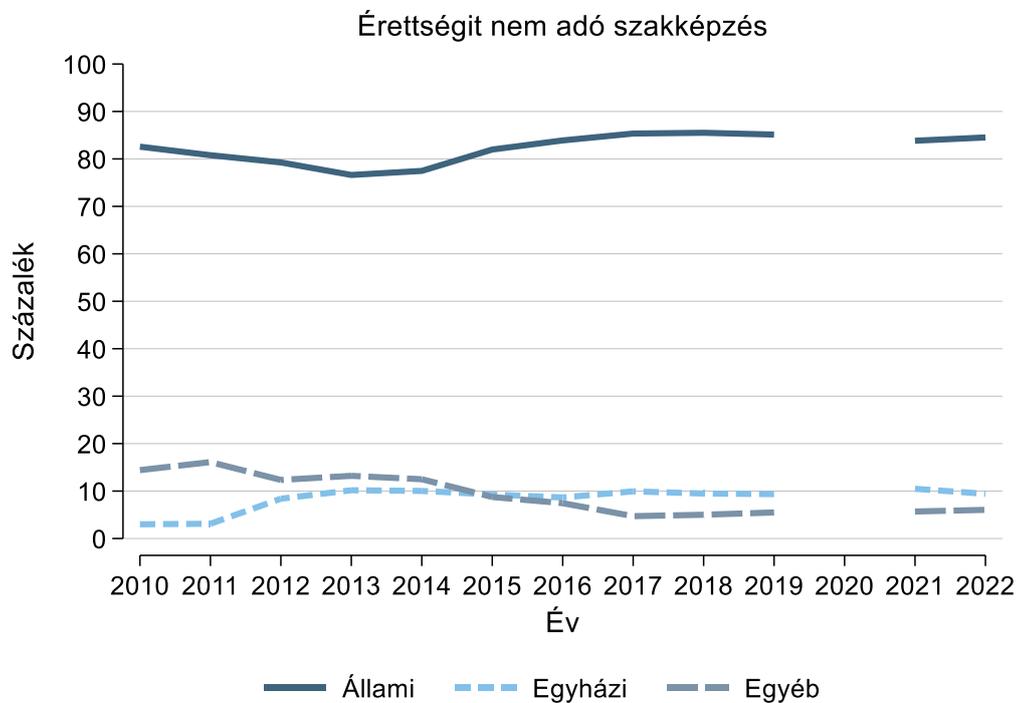
C2.5.5 ábra: A középfolokon 9. évfolyamra járó tanulók százalékaránya programtípus és településtípus szerint, érettségít adó szakképzés (2010–2022)

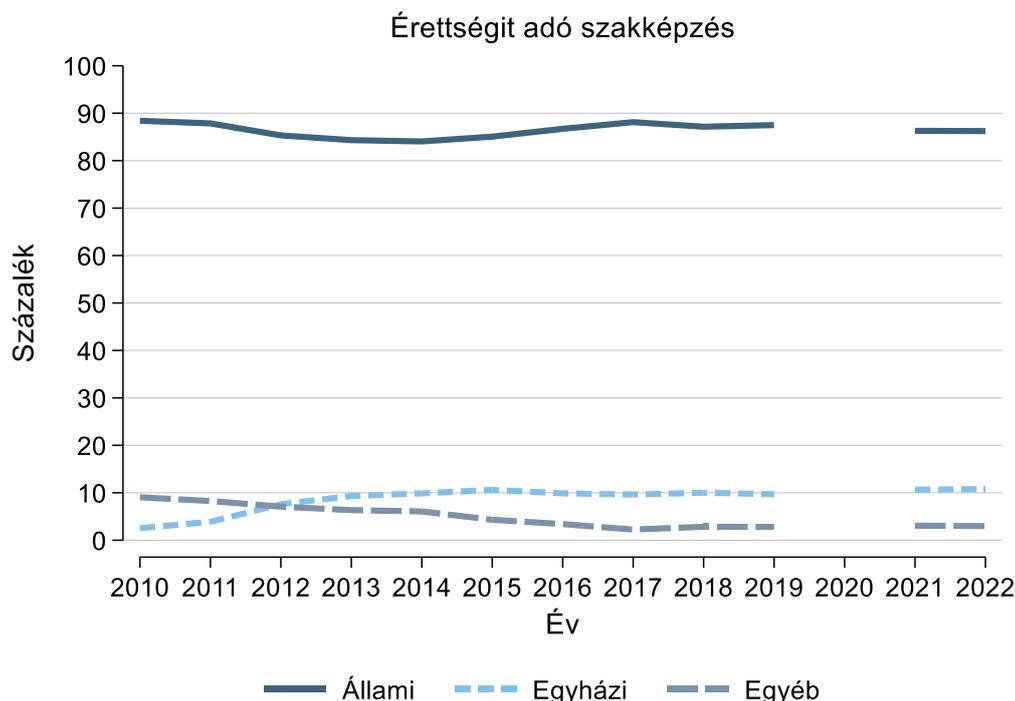
C2.5.6 ábra: A középfokon 9. évfolyamra járó tanulók százalékaránya programtípus és fenntartó szerint, gimnázium (2010–2022)

C2.5.7 ábra: A középfokon 9. évfolyamra járó tanulók százalékaránya programtípus és fenntartó szerint, érettségít nem adó szakképzés (2010–2022)

C2.5.8 ábra: A középfokon 9. évfolyamra járó tanulók százalékaránya programtípus és fenntartó szerint, érettségít adó szakképzés (2010–2022)

A C2.5. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C2.5.xlsx>

Data of indicator C2.5: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C2.5e.xlsx>

C2.6. indikátor: A középfokon 10. évfolyamra járó tanulók megoszlása programtípus szerint

A C2.6.1 ábra a középfokú iskolában 10. évfolyamra járó diákok megoszlását mutatja programtípus szerint, az országos kompetenciamérés adatai alapján.

Mivel a 2019/20-as tanévben a covidjárvány idején elrendelt iskolabezárások miatt az országos kompetenciamérésre nem került sor, a 2020-as évet az ábrákon piros vonallal jelöljük. A 2019-es és a 2021-es adatpontokat egyenes vonallal kötöttük össze, hogy a trendek jobban láthatók legyenek.

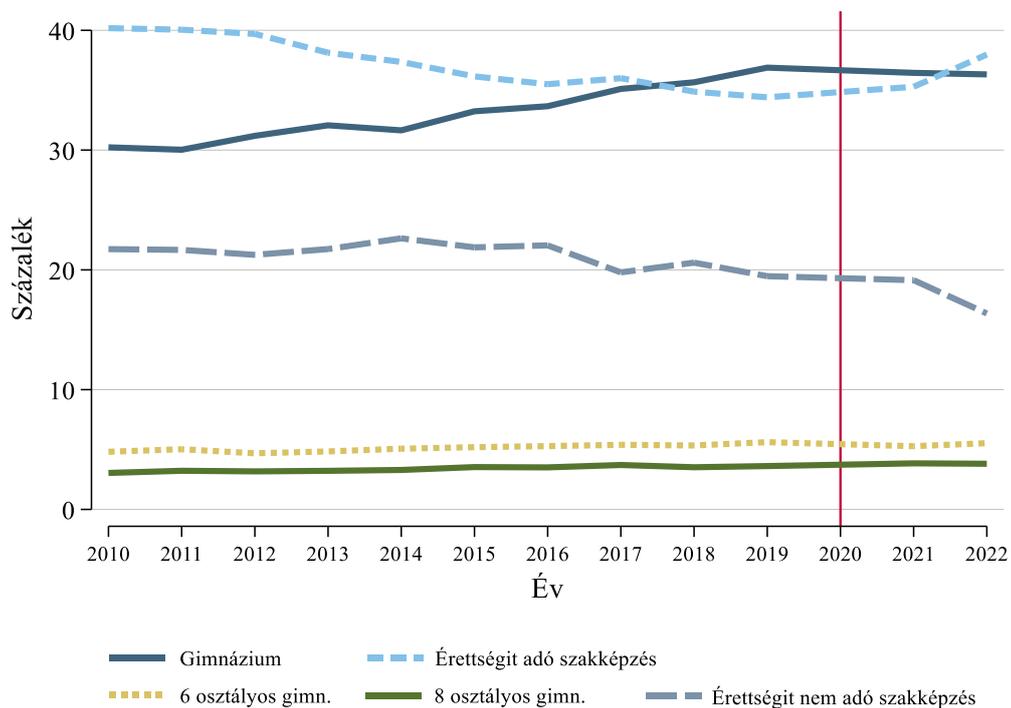
Az ábrából kitűnik, hogy az érettségít adó szakképző iskolákba járó tanulók arányának 2010 és 2019 közötti csökkenése 2020 után megfordult, és 2022-ben már többen jártak ide, mint a gimnáziumokba. Pedig a gimnáziumokba járó 10. évfolyamos tanulók aránya szinte folyamatosan emelkedett az egész vizsgált időszakban. Az érettségít nem adó szakképző iskolákba járó tanulók aránya csökkent, míg a 6 és a 8 osztályos gimnáziumokba járó diákoké nem változott 2010 és 2022 között.

A C2.6.2 ábra ugyanezt a trendet mutatja nemek szerinti bontásban. Az érettségít nem adó szakképzésben tanuló fiúk és lányok aránya egyaránt csökkent 2019-ig, majd emelkedni kezdett, ugyanakkor a gimnáziumba járók aránya mindkét nem körében nőtt 2019-ig, és azóta stagnál. Jól látszik az is, hogy míg az érettségít adó szakképzésben közel azonos arányban tanulnak fiúk és lányok,

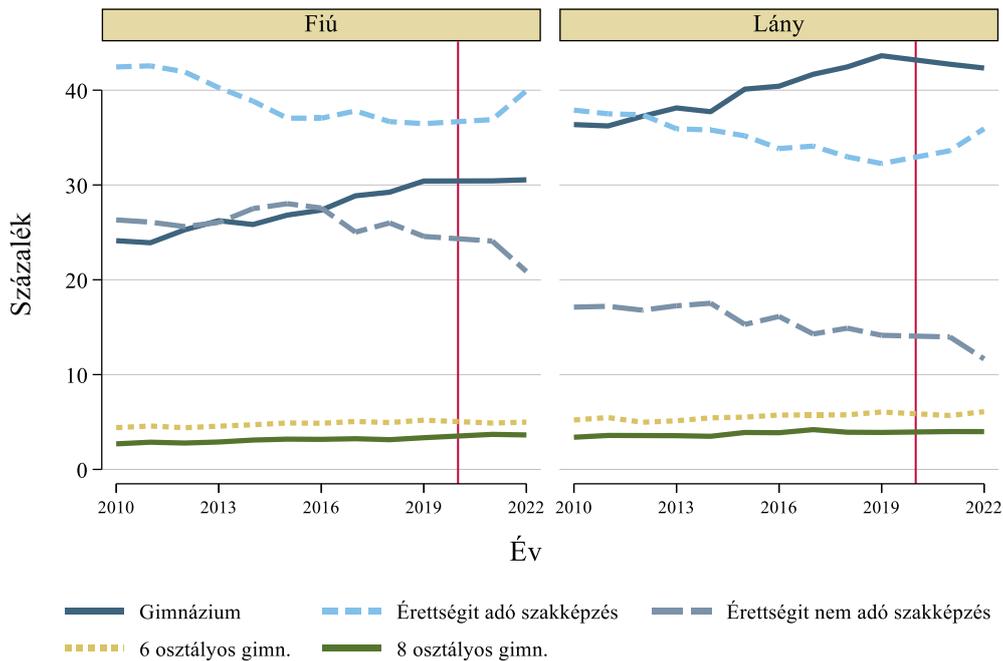
a lányok sokkal nagyobb arányban járnak gimnáziumba, míg a fiúk érettségít nem adó szakképző iskolába. A 6, illetve 8 osztályos gimnáziumban tanulók aránya mindkét nem körében közel azonos.

A C2.6.3 ábra halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) és nem HHH diákokra bontva mutatja a 10. évfolyamosok programtípus szerinti megoszlását. Jól látható, hogy a HHH státuszú tanulók több mint fele – 2016-tól már majdnem 60 százaléka – érettségít nem adó szakképző iskolába járt, míg a gimnáziumokban 10–15 százalék körüli az arányuk, a 6 és a 8 osztályos gimnáziumokban pedig közel nulla.

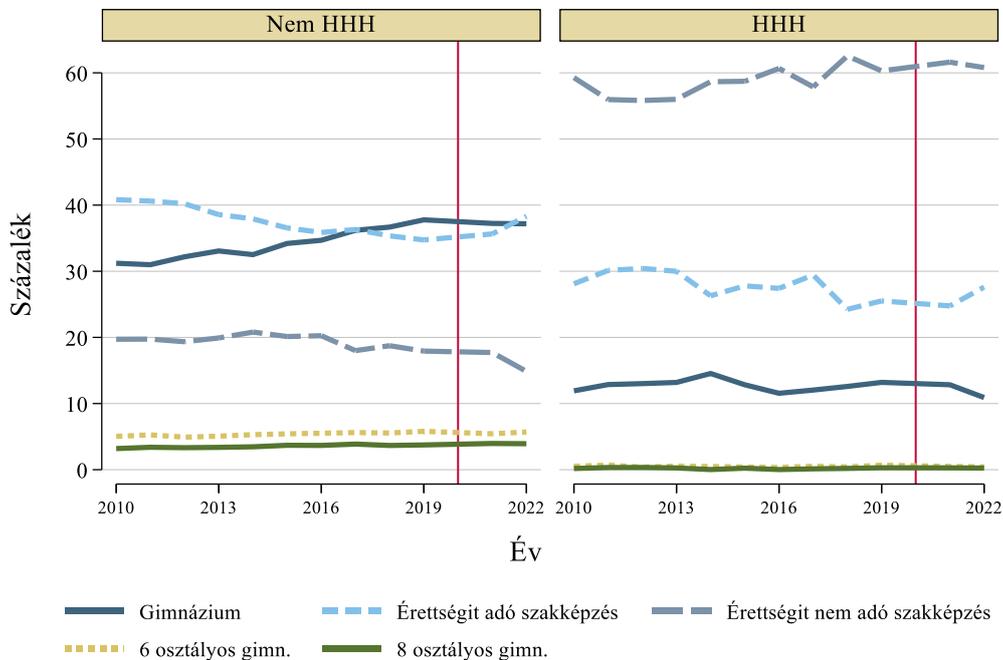
C2.6.1 ábra: A középfokon 10. évfolyamra járó tanulók százalékos megoszlása programtípus szerint (2010–2022)

C2.6.2 ábra: A középfokon 10. évfolyamra járó tanulók százalékos megoszlása programtípus és nemek szerint (2010–2022)

C2.6.3 ábra: A középfokon 10. évfolyamra járó tanulók százalékos megoszlása programtípus és HHH státusz szerint (2010–2022)

A C2.6. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C2.6.xlsx>

Data of Indicator C2.6: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C2.6e.xlsx>

C3. Tanulási környezet

A tanulási környezet indikátorai három nagyobb csoportot foglalnak magukban. Az indikátorok első csoportja az intézményhálózatot mutatja be, a második az egyenlőség témakörét vizsgálja, míg a harmadik csoport az oktatás minőségének kérdésével foglalkozik.

Az intézményhálózat jellemzői

A következő két indikátor az állami, az önkormányzati, az egyházi és az egyéb fenntartású intézmények arányát, illetve az ezen intézményekben tanulók arányát mutatja be.²⁰ Az indikátorokat külön számoltuk az óvodákra, az alapfokú képzést végző intézményekre (általános iskolák) és a középfokú képzést végző intézményekre (középiskolák).

C3.1. indikátor: Az intézmények megoszlása intézményfenntartó szerint

2010 és 2022 között az alapfokú képzést nyújtó intézmények között 84,3-ról 2,4 százalékra csökkent az önkormányzati fenntartású intézmények aránya, míg 1,4-ről 74,1 százalékra nőtt az állami fenntartású intézményeké (C3.1.1 ábra). Az önkormányzati–állami fenntartóváltások döntően 2013-ban történtek. Az egyházi fenntartású intézmények aránya tizenkét év alatt 9,4 százalékról 17,5 százalékra, míg az egyéb fenntartású intézményeké 4,9-ről 6 százalékra emelkedett. Az egyházi intézmények arányának növekedése, bár folyamatos volt a vizsgált időszakban, legerősebben 2010 és 2013 között mutatkozott: a megfigyelt változás közel hetven százaléka e négy évben történt.

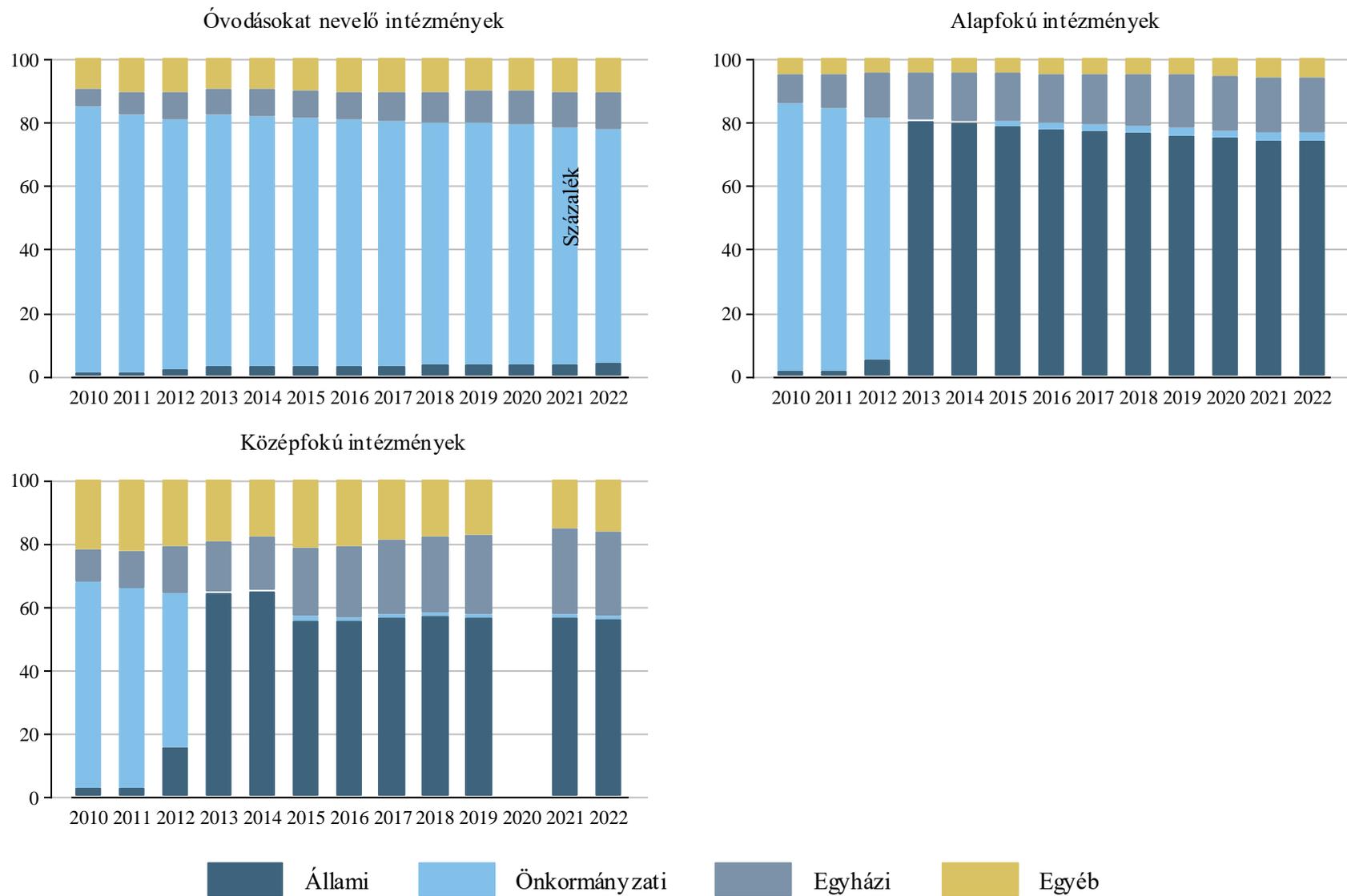
Hasonló tendenciákat láthatunk a középfokú képzést nyújtó intézmények esetében.²¹ Az állami intézmények aránya 2010-ben 2,8 százalék volt, míg 2022-ben 55,9 százalék, az önkormányzati fenntartású intézmények aránya pedig 65-ről 1,1 százalékra csökkent. Az egyházi fenntartású intézmények aránya ugyanebben az időszakban 10,4-ről 26,8 százalékra nőtt.

Az óvodák esetében a legnagyobb változást az egyházi fenntartású intézmények arányának növekedése jelenti. 2010 és 2022 között arányuk 5,6-ról 12,1 százalékra nőtt. Ezzel párhuzamosan az önkormányzati fenntartású intézményeké 10 százalékponttal csökkent.

²⁰ Állami intézményfenntartónak az államot és a felsőoktatási intézményeket tekintettük. Az önkormányzati intézményfenntartók közé soroltuk a települési önkormányzatokat, a megyéket, a fővárost, az önkormányzati társulásokat és a kisebbségi önkormányzatokat.

²¹ A szakképzés átalakulása és a kapcsolódó adatgyűjtés változása miatt 2020-ra nem állnak rendelkezésre adatok.

C3.1.1 ábra: Az intézmények százalékos megoszlása intézményfenntartó szerint (2010–2022)

A C3.1. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.1.xlsx>

Data of Indicator C3.1.: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.1e.xlsx>

C3.2. indikátor: A tanulók megoszlása intézményfenntartó szerint

A C3.1. indikátornál látottakhoz hasonló változásokat mutat a tanulók intézményfenntartó szerinti megoszlása is. 2022-ben az alapfokon tanulók jelentős része (77,8 százalék) állami fenntartású intézményben tanult (C3.2.1 ábra). Az egyházi intézményekben tanulók aránya 2010 és 2022 között közel két és félszeresére emelkedett (7,4-ről 17,3 százalékra). Az egyéb fenntartású intézményekben tanulók aránya 2-ről 3,1 százalékra nőtt.

A középiskolások esetében 2010 és 2022 között az egyházi fenntartású intézményekben tanulók aránya jelentősen növekedett: 6,7-ről 17,5 százalékra. Az egyéb fenntartású intézményekben tanulók aránya ezzel szemben jelentősen csökkent (12,6-ről 6,2 százalékra).

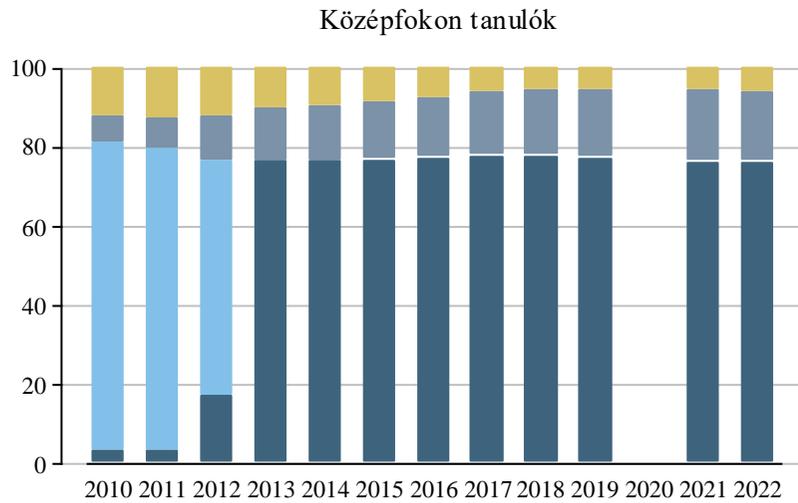
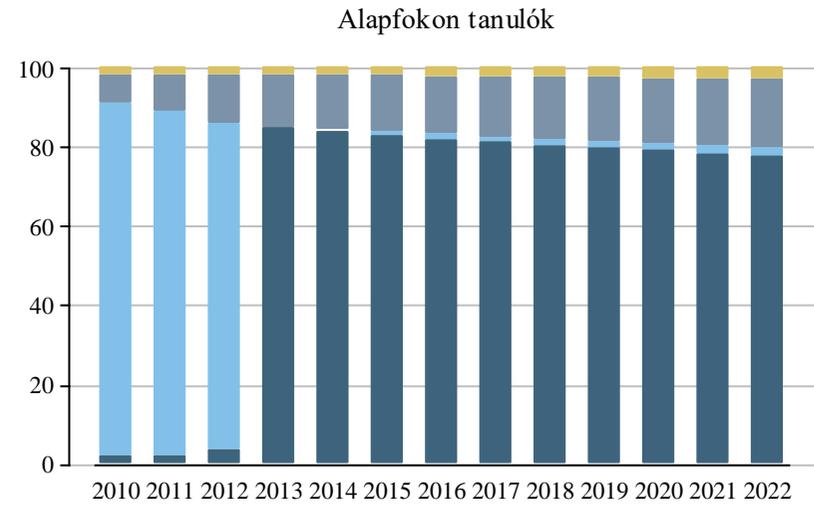
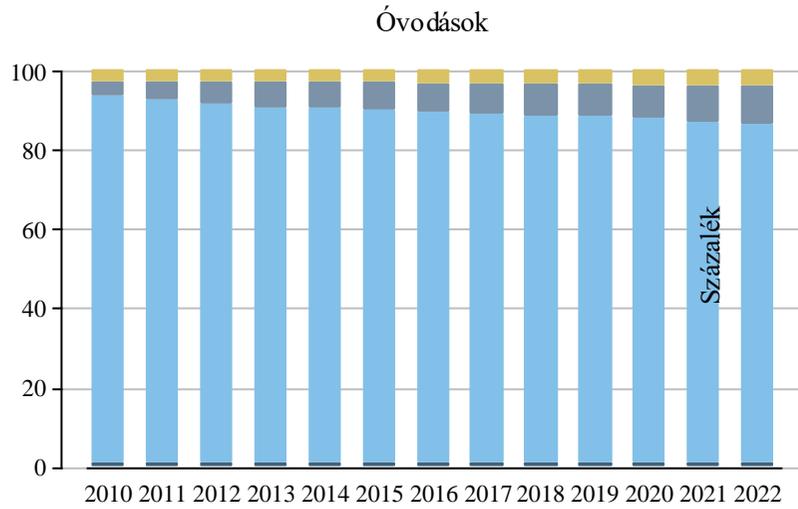
Programtípusonként vizsgálva a középiskolás tanulók intézményfenntartó szerinti megoszlását azt látjuk, hogy 2022-ben a gimnazisták között volt a legmagasabb az egyházi intézményben tanulók aránya (26,1 százalék), és a legalacsonyabb az állami intézményben tanulóké (63,1 százalék) (C3.2.2 ábra). Az érettségit adó és nem adó szakképzésben tanulók között csak kis különbség látszik.

A megyék közötti különbségeket vizsgálva két programtípusban, az óvodások és az alapfokon tanulók esetében egyaránt azt állapíthatjuk meg, hogy az egyházi intézményekbe járók aránya jellemzően a keleti régiókban magasabb az átlagosnál (C3.2.3 ábra). Az egyéb fenntartású intézményekbe járók aránya pedig Budapesten kiemelkedően magas.

A településtípusok közötti eltérések kapcsán – ugyanezt a két programtípust tekintve – azt lehet kiemelni, hogy az egyházi intézményeket látogatók aránya a megyeszékhelyeken és az egyéb városokban a legjelentősebb, míg az egyéb fenntartású intézményeket látogatók aránya egyedül Budapesten számottevő (C3.2.4 ábra). A községek esetében az óvodások és az általános iskolások nagyjából 90 százaléka önkormányzati, illetve állami intézménybe jár.

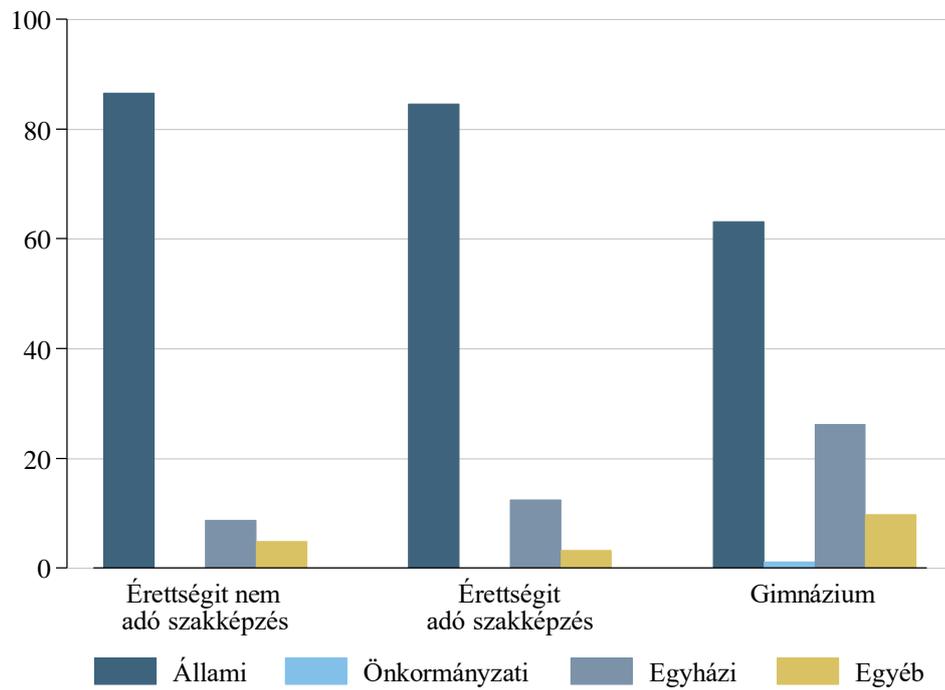
A C3.2.5 ábra a HHH tanulók arányát tekintve mutatja az alapfokú képzésben részt vevők intézményfenntartó szerinti megoszlását. Az látható, hogy a magasabb HHH-arányú iskolába járók nagyobb arányban látogatnak állami fenntartású intézményt, és kisebb arányban egyházi fenntartásút.

C3.2.1 ábra: Az óvodások és tanulók százalékos megoszlása intézményfenntartó szerint (2010–2022)

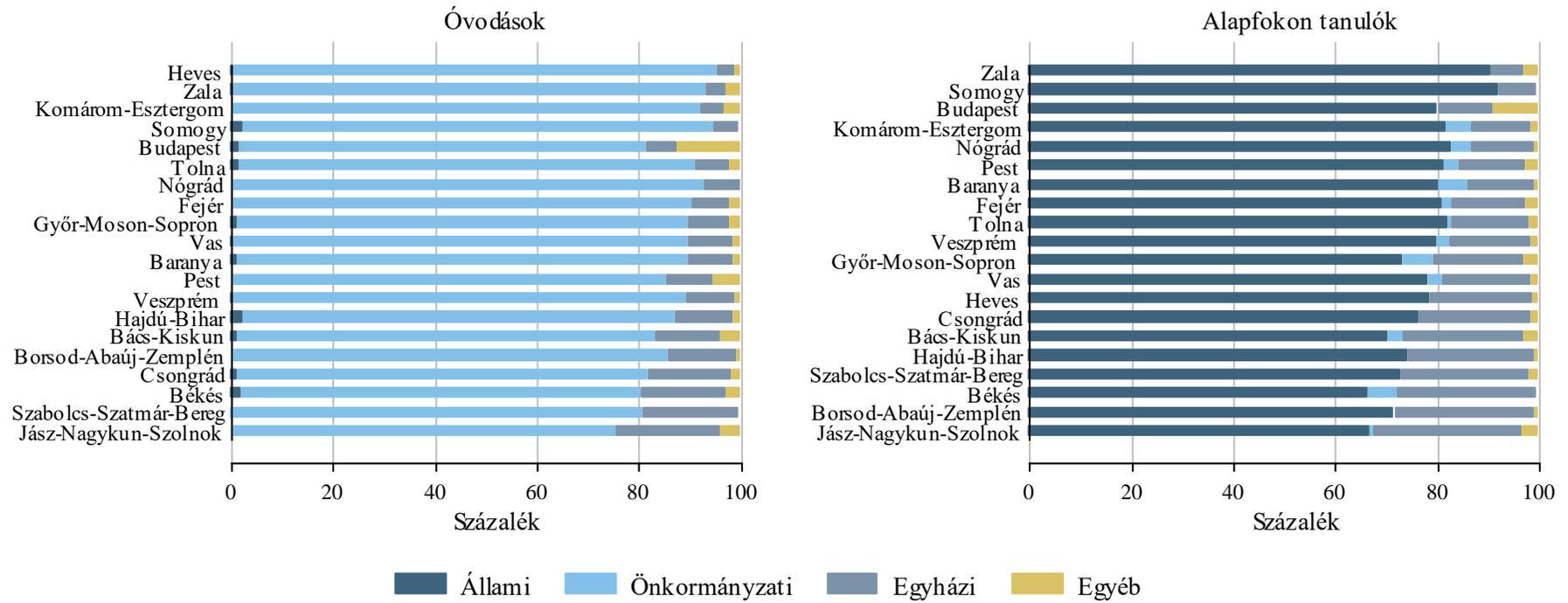

Állami
 Önkormányzati
 Egyházi
 Egyéb

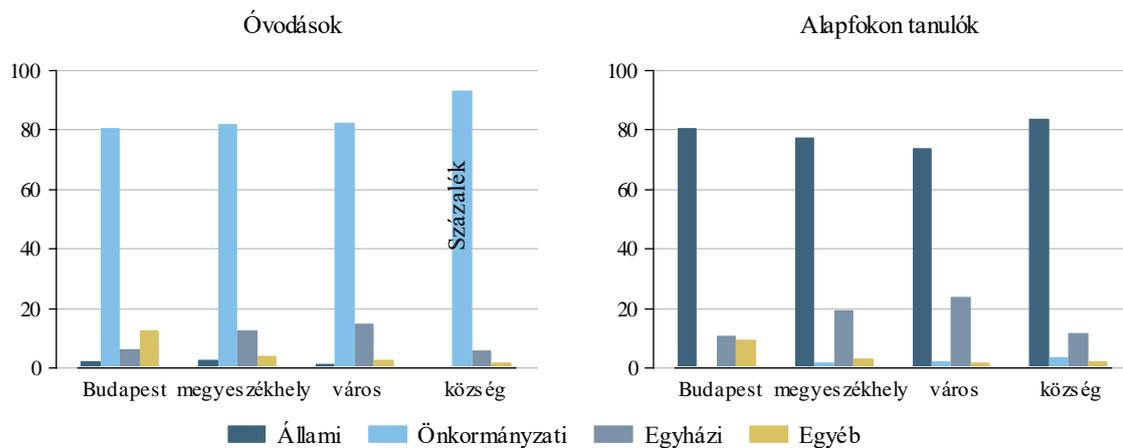
C3.2.2 ábra: A középiskolás tanulók százalékos megoszlása intézményfenntartó szerint, programtípusonként (2022)

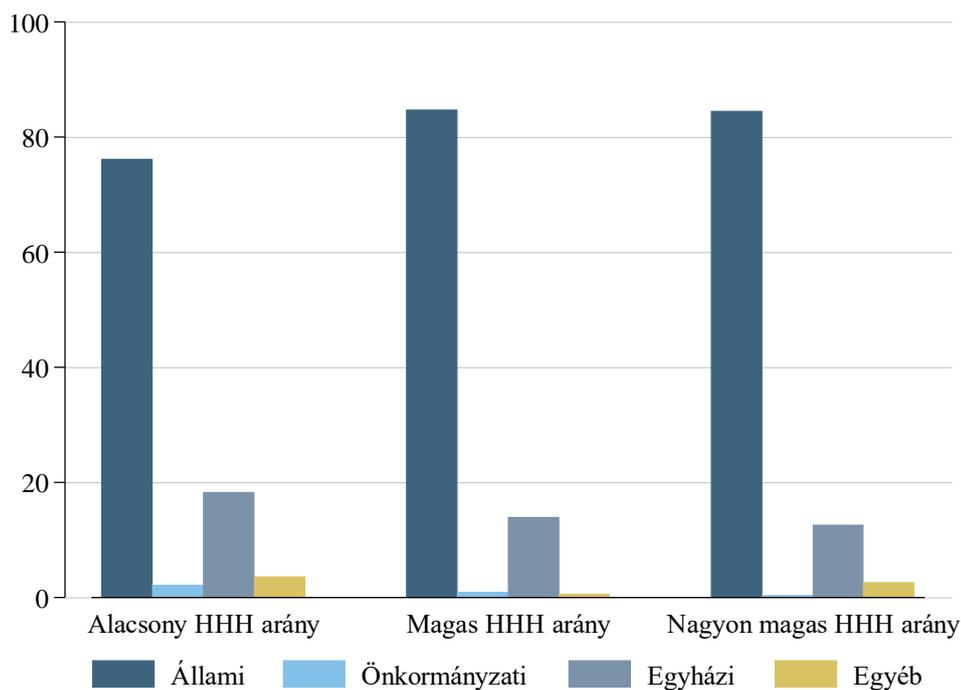
C3.2.3 ábra: Az óvodások és alapfokon tanulók százalékos megoszlása intézményfenntartó szerint, megyénként (2022)

C3.2.4 ábra: Az óvodások és alapfokon tanulók százalékos megoszlása intézményfenntartó szerint, településtípusonként (2022)

C3.2.5 ábra: Az alapfokon tanulók százalékos megoszlása intézményfenntartó és a HHH tanulók aránya szerint (2022)

Megjegyzés: alacsony HHH-arány = az országos átlag alatti, magas = az országos átlag 1–4-szerese, nagyon magas = az országos átlag 4-szeresénél magasabb.

A C3.2. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.2.xlsx>

Data of Indicator C3.2: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.2e.xlsx>

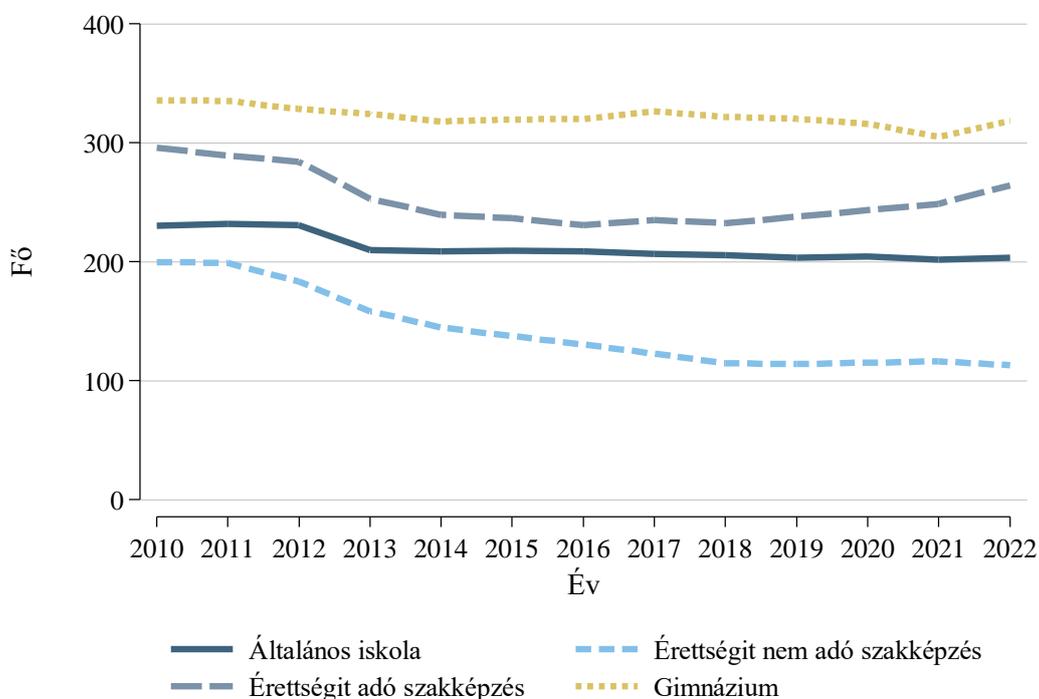
C3.3. indikátor: Az átlagos tanulói létszám az iskolai programtípusokban

A C3.3. indikátor az egyes programtípusokban tanulók átlagos iskolai (feladatellátási helyen mért) létszámát mutatja. A négy vizsgált programtípus (általános iskola, érettségit nem adó szakképzés, érettségit adó szakképzés, gimnázium) egymáshoz viszonyított helyzete a tanulók átlagos iskolai létszáma tekintetében az egész vizsgált időszakban változatlan volt (C3.3.1 ábra). Az átlagos tanulói létszám a gimnáziumokban volt a legmagasabb (2022-ben 319 fő), és az érettségit nem adó szakképzésen a legalacsonyabb (2022-ben 113 fő). Utóbbi képzéstípust 2010 és 2022 között szinte végig csökkenő tanulói létszám jellemezte. Ezzel szemben például az érettségit adó szakképzés esetében a vizsgált időszak elejétől, 2010-től 2018-ig az átlagos tanulói létszám nagyjából 60 fővel csökkent, majd 2022-re 30 fővel nőtt.

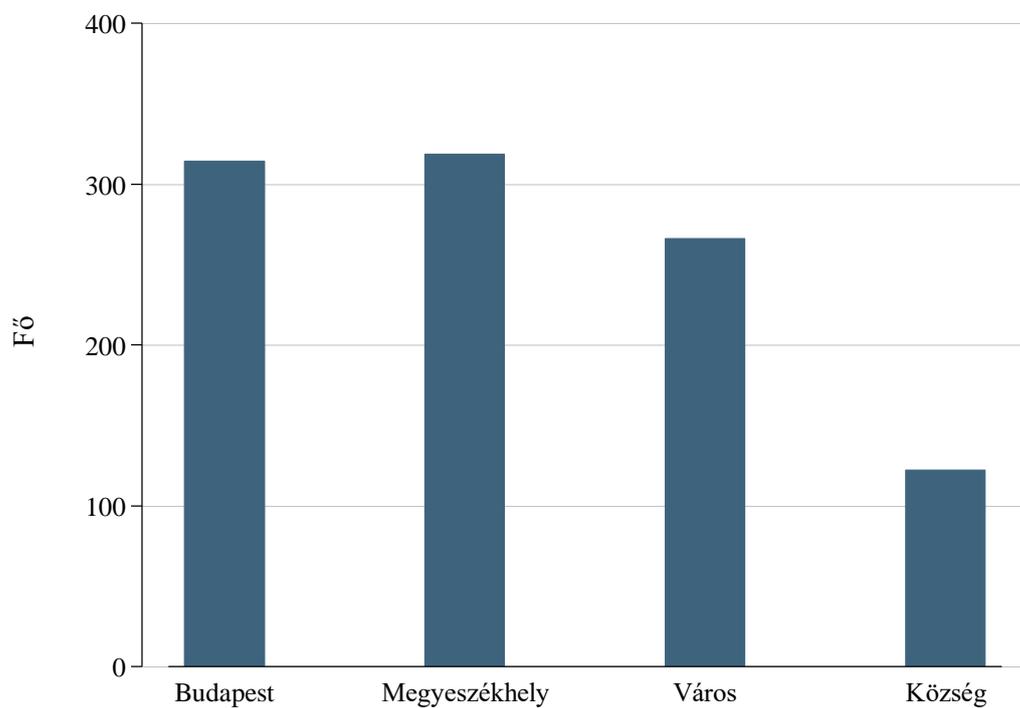
Az alapfokú képzést nyújtó intézményeket településtípusonként vizsgálva elmondható, hogy a községi iskolákban a legalacsonyabb az átlagos tanulói létszám, 2022-ben 122 fő volt (C3.3.2 ábra). Ez az érték nagyjából 40 százaléka a Budapesten és a megyeszékhelyeken mértnek, de a kisebb városokban is lényegesen nagyobb létszámúak az alapfokú intézmények.

A C3.3.3 ábra azt mutatja, hogy minél magasabb a HHH tanulók aránya egy alapfokú képzést nyújtó intézményben, annál alacsonyabb az 1–8. évfolyamra járó tanulók átlagos száma. Az alacsony HHH-arányú iskolákban az alapfokon tanulók létszáma kétszer akkora, mint a nagyon magas HHH-arányú iskolákban.

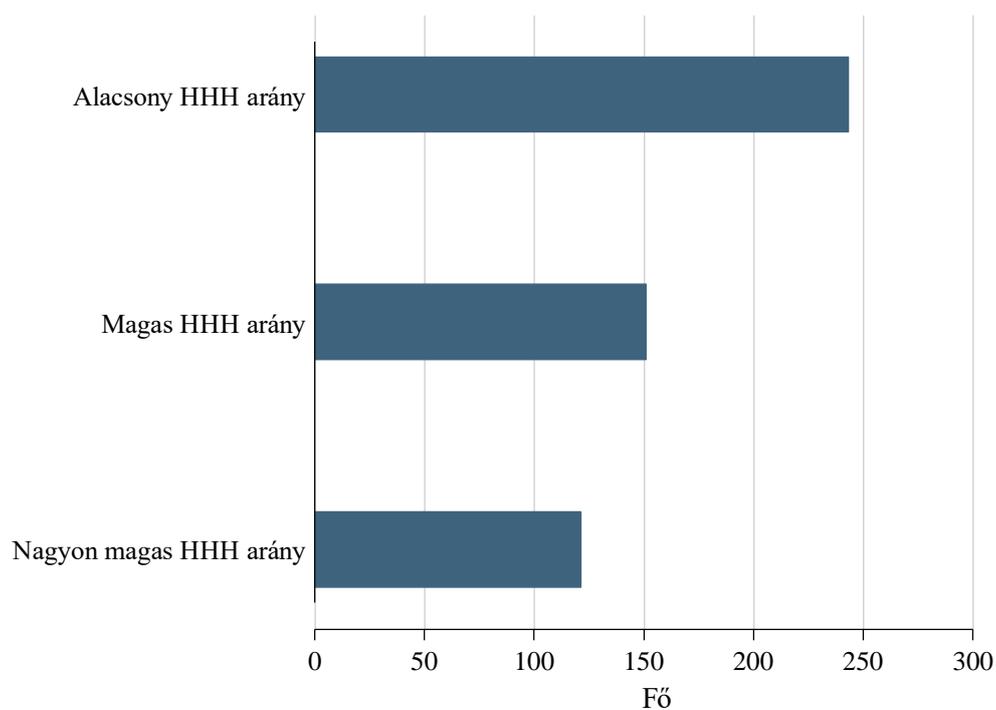
C3.3.1 ábra: Az átlagos tanulói létszám az iskolai programtípusokban (2010–2022)

C3.3.2 ábra: Az átlagos tanulói létszám településtípusonként az alapfokú képzést nyújtó intézményekben (2022)

C3.3.3 ábra: Az átlagos tanulói létszám a HHH tanulók aránya szerint az alapfokú képzést nyújtó intézményekben (2022)

Megjegyzés: alacsony HHH-arány = az országos átlag alatti, magas = az országos átlag 1–4-szerese, nagyon magas = az országos átlag 4-szeresénél magasabb.

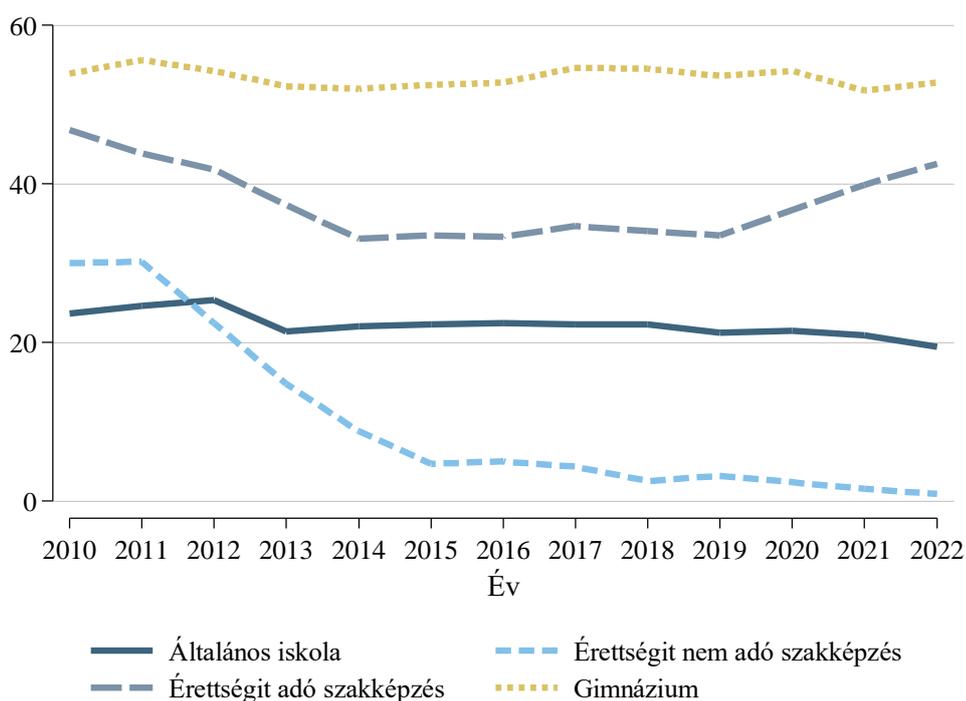
A C3.3. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.3.xlsx>

Data of Indicator C3.3.: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.3e.xlsx>

C3.4. indikátor: Az 500 főnél nagyobb létszámú iskolai képzésben tanulók aránya

Az 500 főnél nagyobb létszámú iskolai képzésben (feladatellátási helyen) tanulók aránya a gimnazisták körében a legmagasabb; 50–55 százalék között ingadozott végig a vizsgált időszakban (C3.4.1 ábra). Az érettségit adó szakképzésben részt vevők 42,5 százaléka tanult 500 főnél nagyobb létszámú iskolai képzés keretében 2022-ben. Arányuk 2010 és 2014 között 47-ről 33 százalékra csökkent, majd néhány évnyi stabilitás után újra emelkedni kezdett. Az általános iskolások körében igazán jelentős változás nem mutatkozik a vizsgált tizenkét évben: az 500 főnél nagyobb létszámú iskolai képzésben tanulók aránya 2010-ben 23,7 százalék volt, míg 2020-ban 19,5 százalék. Az érettségit nem adó szakképzésben tanulók körében a teljes vizsgált időszakban jelentősen csökkent az 500 főnél nagyobb létszámú iskolai képzésben részt vevők aránya, 30-ról 1 százalékra. E csökkenés döntő része 2011 és 2015 között következett be.

C3.4.1 ábra: Az 500 főnél nagyobb létszámú iskolai képzésben tanulók százalékaránya (2010–2022)

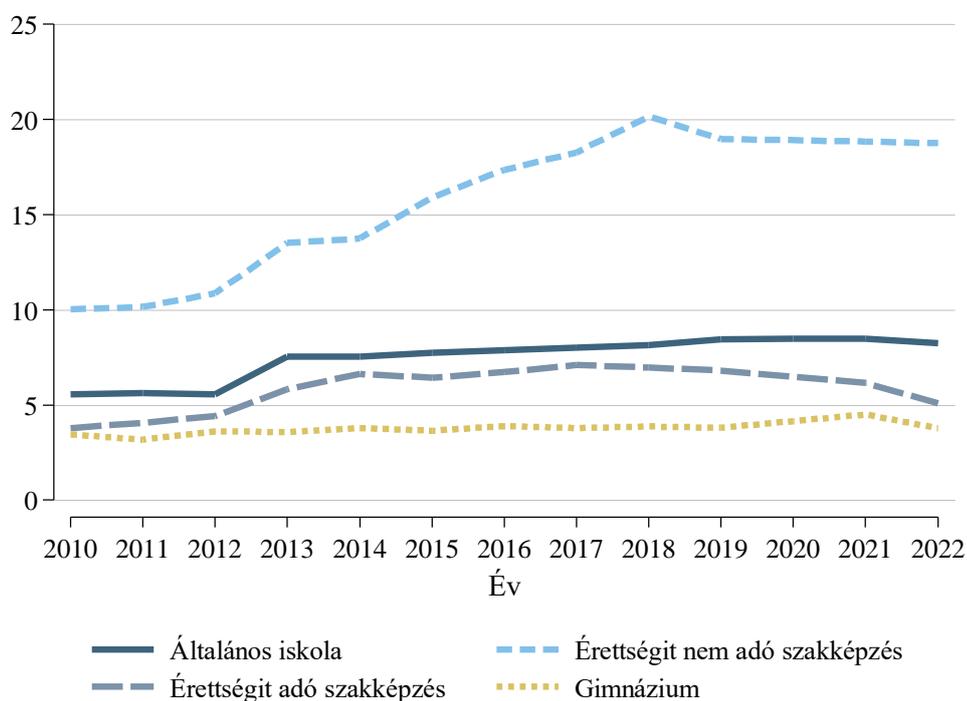
A C3.4. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.4.xlsx>

Data of Indicator C3.4.: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.4e.xlsx>

C3.5. indikátor: A 100 főnél kisebb létszámú iskolai képzésben tanulók aránya

Az indikátor 2010 és 2022 között mért értékei szerint stabilan a gimnazisták körében a legalacsonyabb (4 százalék körüli) a 100 főnél kisebb létszámú iskolai képzésben (feladatellátási helyen) tanulók aránya (C3.5.1 ábra). Az általános iskolások esetében a vizsgált időszakban némiképp emelkedett az indikátor értéke. 2010 és 2022 között végig az érettségít nem adó szakképzésben tanulók körében volt a legmagasabb a 100 főnél kisebb tanulói létszámú iskolai képzésben részt vevők aránya, és jelentős növekedés figyelhető meg 2012 és 2018 között. 2022-ben az ebben a programtípusban tanulók közel 19 százaléka vett részt 100 főnél kisebb létszámú iskolai képzésben.

C3.5.1 ábra: A 100 főnél kisebb létszámú iskolai képzésben tanulók százalékaránya (2010–2022)

A C3.5. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.5.xlsx>

Data of Indicator C3.5.: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.5e.xlsx>

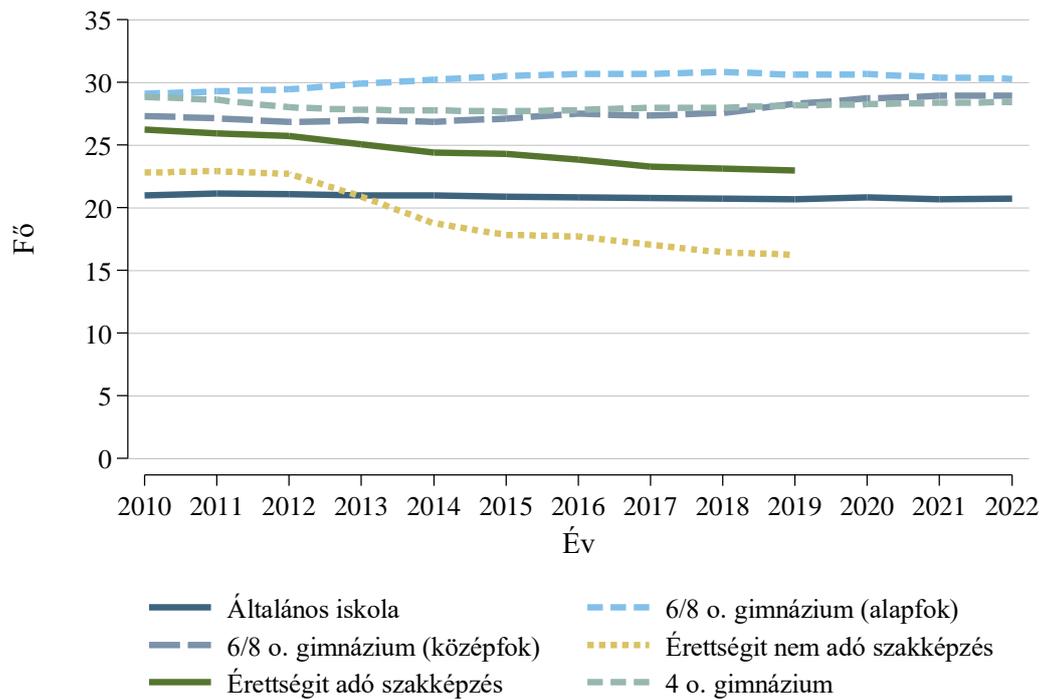
C3.6. indikátor: Az átlagos osztálylétszám

Az átlagos osztálylétszám a legtöbb programtípus esetében jellemzően stabil volt 2010 és 2022 között, számottevő csökkenés mindössze az érettségít adó és érettségít nem adó szakképzések esetében látható, ugyanakkor a 2019 utáni évekre a szakképzésre vonatkozóan nem állnak rendelkezésre az indikátor számításához szükséges adatok (C3.6.1 ábra). Az egyes programtípusok között jelentősen eltér az átlagos osztálylétszám. Nagyjából 30 fő az átlagos osztálylétszám a hat-, illetve nyolcosztályos gimnáziumok alapfokú képzési szintjén, míg a hagyományos általános iskolai képzésben átlagosan 21 fős osztályokban tanulnak a diákok. A középiskolák közül a 4, illetve 6/8 évfolyamos gimnáziumokban

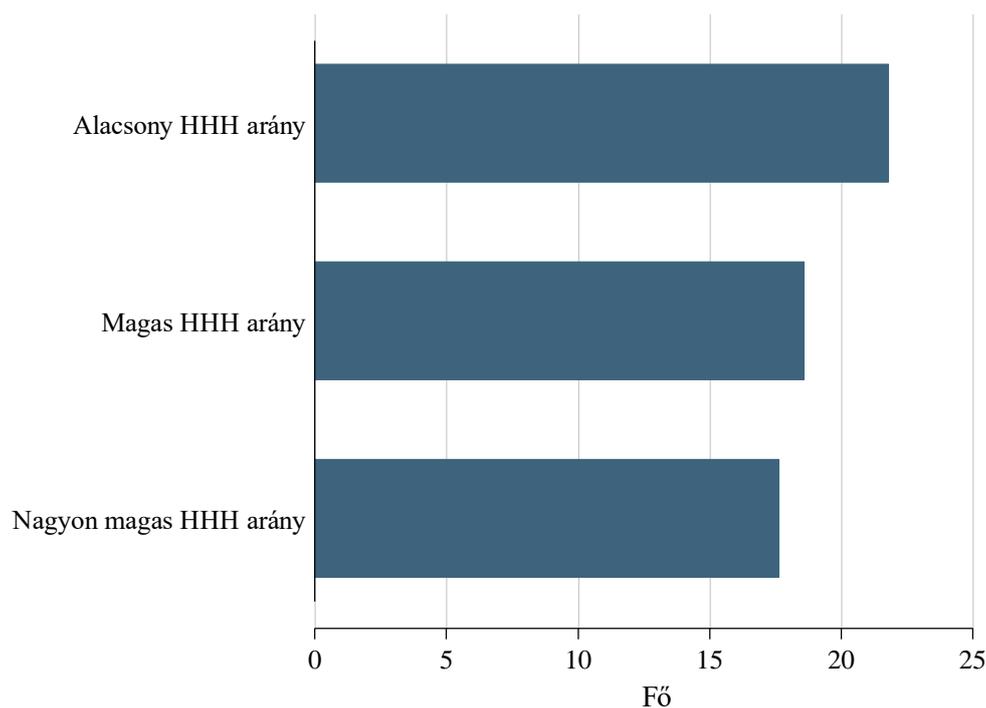
a legmagasabb az átlagos osztálylétszám (29 fő), míg az érettségít nem adó szakképzésben a legalacsonyabb.

Az alapfokú (1–8. évfolyam) képzéseket vizsgálva az látszik, hogy azokban az iskolákban, ahol a HHH tanulók aránya magas vagy nagyon magas, az átlagos osztálylétszám 3-4 fővel alacsonyabb, mint azokban az iskolákban, ahol a HHH tanulók aránya alacsony (C3.6.2 ábra).

C3.6.1 ábra: Az átlagos osztálylétszám programtípusok szerint (2010–2022)

C3.6.2 ábra: Az átlagos osztálylétszám az alapfokú képzésben a HHH tanulók aránya szerint (2022)

Megjegyzés: alacsony HHH-arány = az országos átlag alatti, magas = az országos átlag 1–4-szerese, nagyon magas = az országos átlag 4-szeresénél magasabb.

A C3.6. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.6.xlsx>

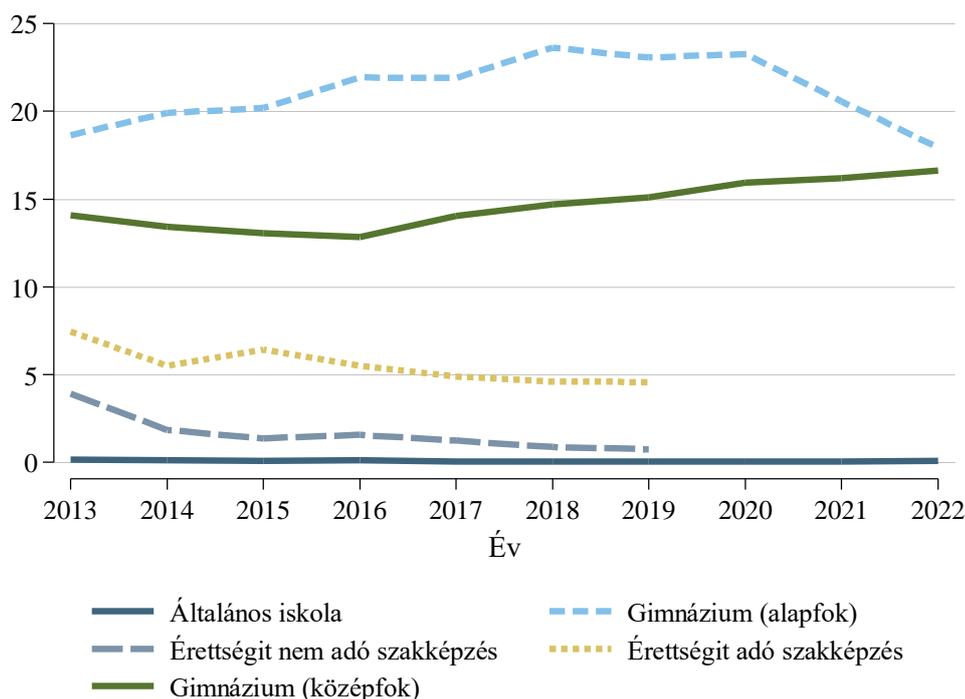
Data of Indicator C3.6.: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.6e.xlsx>

C3.7. indikátor: A 35 fős vagy nagyobb létszámú osztályok aránya

Mivel 2019 után a szakképzésre vonatkozóan nem állnak rendelkezésre megbízható adatok az osztályokról, ezért a legutolsó három évre az általános iskolákra és a gimnáziumokra kell korlátoznunk az indikátor vizsgálatát.

A 35 fős vagy nagyobb létszámú osztályok aránya a gimnáziumi képzés esetében mind az alapfokú, mind a középfokú oktatási szinten az egész vizsgált időszakban lényegesen magasabb volt, mint az egyéb képzési típusokban (C3.7.1 ábra). A hat- és nyolcosztályos gimnáziumok alapfokú képzési szintjén 2020-ig nőtt a 35 fős vagy nagyobb létszámú osztályok aránya, egészen 23 százalékig, majd a következő két évben csökkent, egészen a vizsgált időszak elején mért értékig. A gimnáziumok középfokú évfolyamain ezzel szemben 2022-ben érte el az indikátor a legmagasabb értéket (16,6 százalék). Mind az érettségit adó, mind pedig az érettségit nem adó szakképzés esetében enyhén csökkenő tendenciát mutatott a 35 fős vagy nagyobb létszámú osztályok aránya 2013 és 2019 között. Az általános iskolai osztályok elenyésző része 35 fős vagy nagyobb létszámú, 2013 és 2022 között mindvégig 0,1 százalék körüli volt ez az arány.

C3.7.1 ábra: A 35 fős vagy nagyobb létszámú osztályok százalékaránya (2013–2022)

A C3.7. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.7.xlsx>

Data of Indicator C3.7.: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.7e.xlsx>

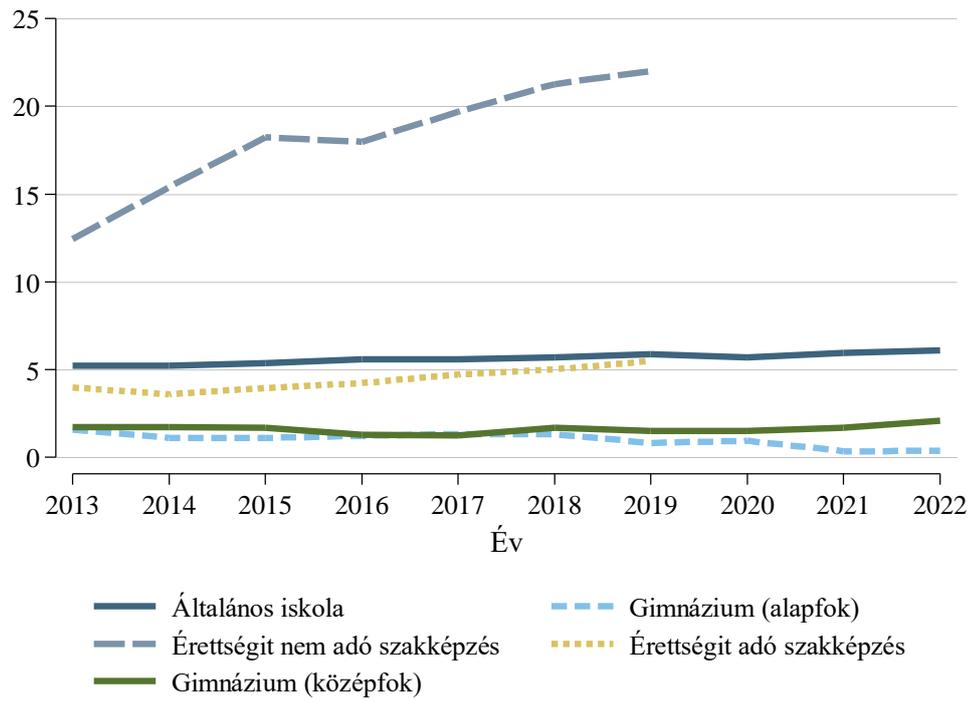
C3.8. indikátor: A 9 fős vagy kisebb létszámú osztályok aránya

A 9 fős vagy kisebb létszámú osztályok aránya az érettségít nem adó szakképzés esetében volt a legmagasabb 2013 és 2019 között (C3.8.1 ábra). Ugyanakkor a 2019 utáni évekre a szakképzésre vonatkozóan nem állnak rendelkezésre megbízható adatok az osztályokról. Az általános iskolai és gimnáziumi képzések esetében nem történt jelentős változás 2013 és 2022 között. A hagyományos általános iskolai képzésben a kis létszámú osztályok aránya 5-5,5 százalék körül volt az időszak elején, és 6,1 százalék 2022-ben. A gimnáziumi képzésben pedig mindvégig 2 százalék alatt volt a 9 fős vagy kisebb létszámú osztályok aránya a vizsgált időszakban.

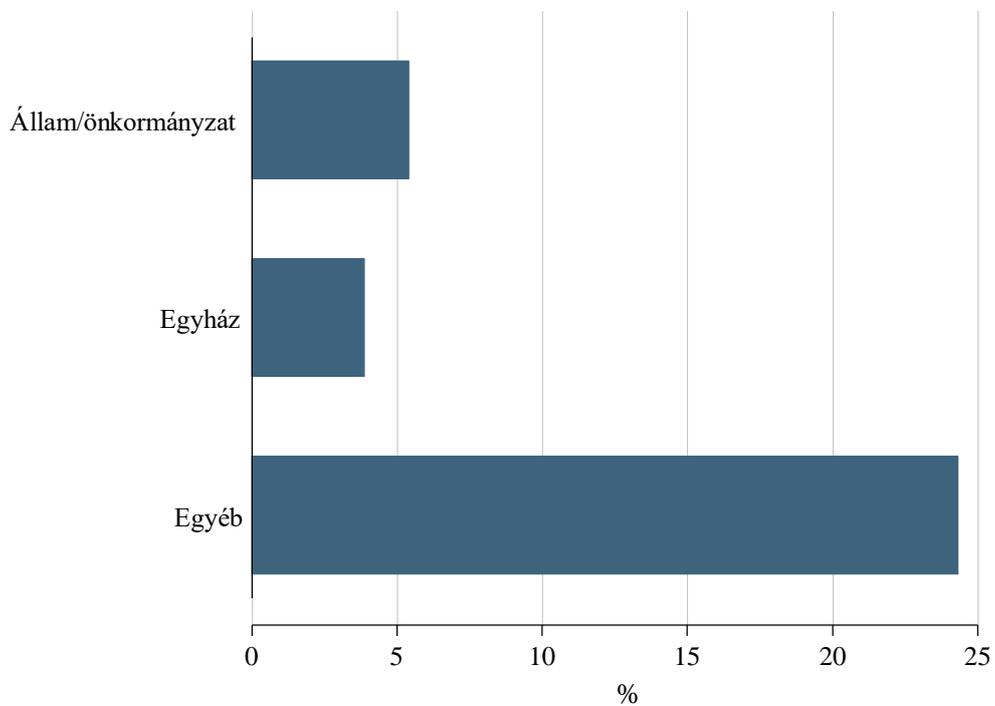
Ha az alapfokú képzést a fenntartók szerint vizsgáljuk, azt látjuk, hogy míg az állami vagy önkormányzati és az egyházi fenntartású intézményekben 4-5 százalék körül volt a 9 fős vagy kisebb létszámú osztályok aránya 2022-ben, addig az egyéb fenntartók esetében közel 25 százalék (C3.8.2 ábra).

A C3.8.3 ábra a HHH tanulók aránya szerint mutatja az alapfokú képzésben a kis létszámú osztályok arányát. Az látható, hogy minél magasabb egy iskolában a HHH-arány, annál jellemzőbbek a 9 fős vagy kisebb létszámú osztályok.

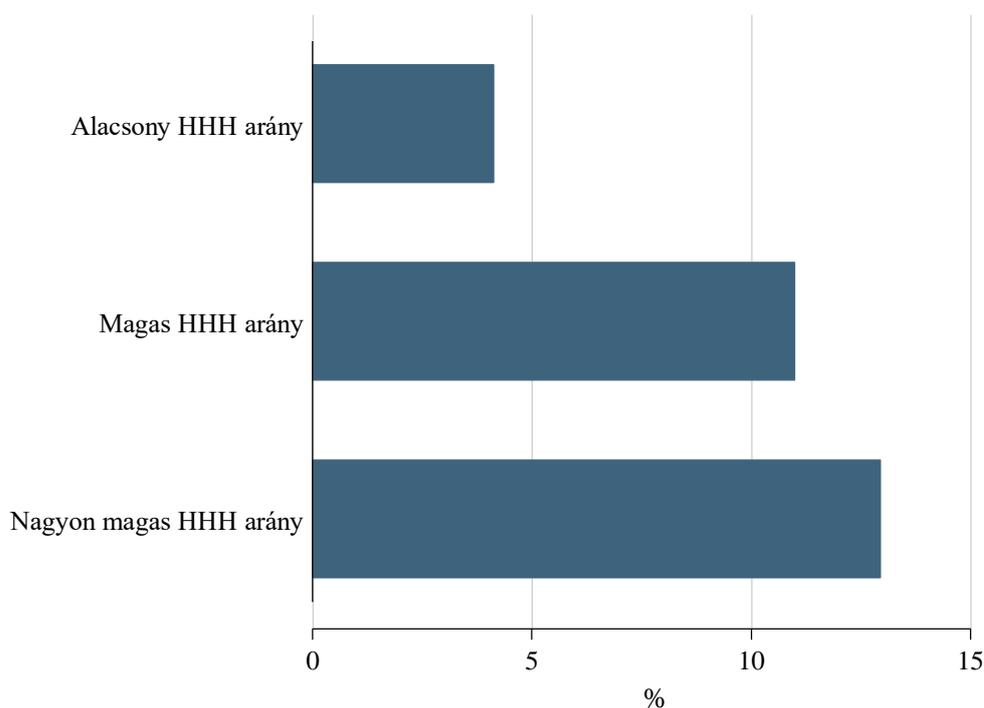
C3.8.1 ábra: A 9 fős vagy kisebb létszámú osztályok százalékaránya (2013–2022)

C3.8.2 ábra: A 9 fős vagy kisebb létszámú osztályok százalékaránya az alapfokú képzésben fenntartó szerint (2022)

C3.8.3 ábra: A 9 fős vagy kisebb létszámú osztályok százalékaránya az alapfokú képzésben a HHH tanulók aránya szerint (2022)

A C3.8. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.8.xlsx>

Data of Indicator C3.8.: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.8e.xlsx>

Egyenlőség

C3.9. indikátor: Szegregációs index

A szegregációs index a különböző jellemzőkkel bíró tanulók iskolai elkülönülésének mérésére széles körben használt egyik mutató. Azt mutatja meg, hogy a kisebbséghez és a többséghez tartozó tanulók közötti lehetséges kontaktusok hány százaléka hiúsul meg az iskolai elkülönülés következtében. Az index magasabb értéke jelentősebb mértékű iskolai elkülönülést jelez, azaz minél magasabb a szegregációs index értéke, annál jellemzőbb az, hogy a kisebbséghez és a többséghez tartozó tanulók más-más iskolába járnak. Az index maximumértéke 100, minimuma 0. Maximumát akkor veszik fel, ha a kisebbséghez tartozó diákok teljes mértékben elkülönítettek, homogén iskolákba járnak, minimumát pedig akkor éri el, ha minden egyes iskolában azonos a kisebbséghez tartozó tanulók aránya.

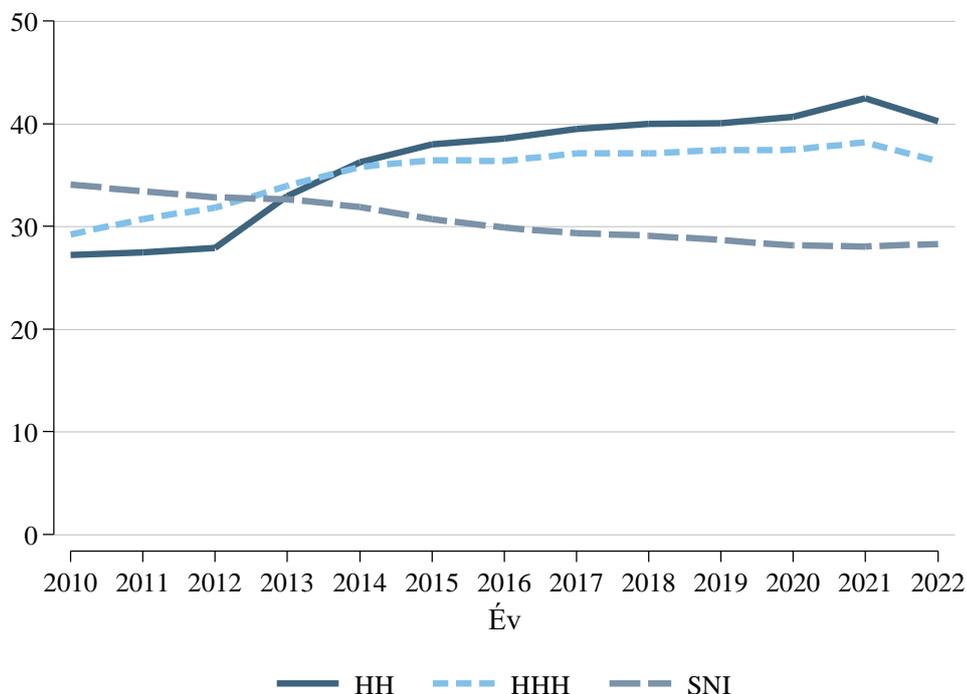
A kisebbségi státusz három definícióját használjuk a magyarországi szegregációs folyamatok bemutatása során: (i) hátrányos helyzetű (HH), (ii) halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) és (iii) sajátos nevelési igényű (SNI) tanuló. A szegregációs indexet az alapfokú (1–8. évfolyamos) képzésben részt vevő tanulók adatai alapján számítjuk, és az iskolák (feladatellátási helyek) közötti szegregációt mérjük.

A kisebbségi státusz meghatározásától függően a szegregációs index eltérő pályát követett 2010 és 2022 között (C3.9.1 ábra). A hátrányos és a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók adatai alapján

számított szegregációs index értéke sorrendben 27,2-ről 40,2-re, illetve 29,2-ről 36,4-re emelkedett ezen időszak alatt. A növekedés egy jelentős része valószínűleg összefügg a hátrányos helyzetű státusz jogi szabályozásában bekövetkező változással. 2013 szeptemberétől ugyanis szigorúbb feltételek mellett történik a HH és a HHH státusz megállapítása. Ennek eredményeként rövid idő alatt jelentősen csökkent a hátrányos és a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya (lásd A2.2. és A2.3. indikátorok). A törvénymódosítás hatására a legkevésbé hátrányos helyzetűek veszítették el a státuszukat, és amennyiben ők nagyobb valószínűséggel jártak olyan iskolákba, ahol magasabb volt a többségi tanulók aránya, akkor a 2013-as jogszabályváltozás növelhette a szegregációs index értékét, még akkor is, ha az iskolák tanulói összetételében „valódi” változás nem történt. A törvénymódosítás hatásainak egyszerű becslésére azonban a KIR-STAT adatai nem alkalmasak, ezért nem állapítható meg, hogy ez mennyiben járult hozzá az index emelkedéséhez. Figyelemre méltó ugyanakkor az, hogy 2013 előtt és 2014 után is enyhe növekedés mutatkozik a HH és HHH tanulók adatai alapján számított szegregációs indexek értékeiben. Az utolsó vizsgált évben, 2022-ben ugyanakkor a szegregációs index értéke a hátrányos helyzet mindkét definíciója esetében kismértékben csökkent. Nyitott kérdés, hogy ez minek köszönhető, és egyszeri csökkenésnek tekinthető, vagy az index hosszabb távú trendje változott meg.

Az SNI tanulók adatai alapján számított szegregációs index jelentősen csökkent 2010 és 2022 között: 34,1-ről 28,3-ra. Ez elsősorban abból adódik, hogy csökkent azon SNI tanulók aránya, akik a kizárólag SNI diákokat oktató iskolákba járnak (lásd C3.16. indikátor).

C3.9.1 ábra: Szegregációs index (2010–2022)

A C3.9. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.9.xlsx>

Data of Indicator C3.9: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.9e.xlsx>

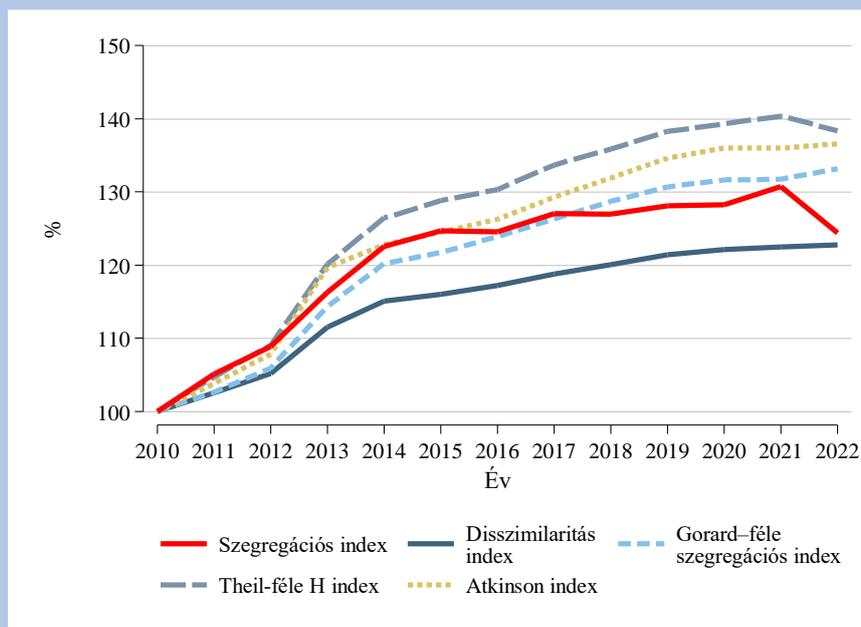
IV.

Szegregációs index

A szegregáció mértékének leírására nem létezik „tökéletes” mutató. Minden indexnek megvannak az előnyei és hátrányai. A kötetben tárgyalt szegregációs index csak egy a tucatnyi alternatív index közül, amit rendszeresen használnak a szakirodalomban a különböző dimenziójú iskolai elkülönülés mérésére. Mivel az irodalomban sincs egyetértés arról, melyik mutatót „kell” használni, bemutatjuk, hogy miként változik a HHH tanulók iskolai elkülönülése kapcsán levonható következtetés, amennyiben nem a szegregációs indexet, hanem négy elterjedt alternatíváját alkalmazzuk. Ezek a következők: disszimilitás index, Gorard-féle szegregációs index, Theil-féle H index és az Atkinson-index. Az indexek értékei egymással nem összehasonlíthatók, így információvesztés nélkül az egyszerűbb ábrázolhatóság kedvéért mindegyik mutató időbeli változását a 2010-ben mért érték százalékában adjuk meg. Megjegyezzük, hogy a mutatók összevetésekor nem a százalékos változások pontos értékeit érdemes figyelni, hanem a változások tendenciáit, függetlenül azok „szintjétől”.

Az alábbi ábrán jól látszik, hogy mindegyik mutató a szegregációs indexhez hasonló trendet rajzol ki. Még ha el is tekintünk a hátrányos helyzetű státusz jogi szabályozásában 2013-ban bekövetkezett változás valószínűsíthető hatásaitól, akkor is egyöntetűen emelkedett mindegyik index értéke a vizsgált évek során. Összességében ez azt mutatja, hogy a mérési módtól függetlenül a HHH tanulók iskolai elkülönülése enyhén növekvő trendet mutat 2010 és 2022 között. Ugyanakkor az utolsó évre két mutató a szegregáció csökkenését, míg a másik három további növekedést jelez.

A HHH tanulók iskolai szegregációja alternatív mutatókkal mérve

C3.10. indikátor: A magántanulók aránya

A C3.10 indikátor a magántanulók számát a tanév eleji nappali tagozatos tanulói létszámhoz viszonyítva mutatja be. A magántanulókon belül két csoportot különböztetünk meg: (i) a szakértői²² és (ii) a saját, illetve szülői döntés alapján magántanulóvá nyilvánítottakat. Az indikátort a szakképzések esetében csak 2019-ig tudjuk vizsgálni, a későbbi évekre nem állnak rendelkezésre az adatok.

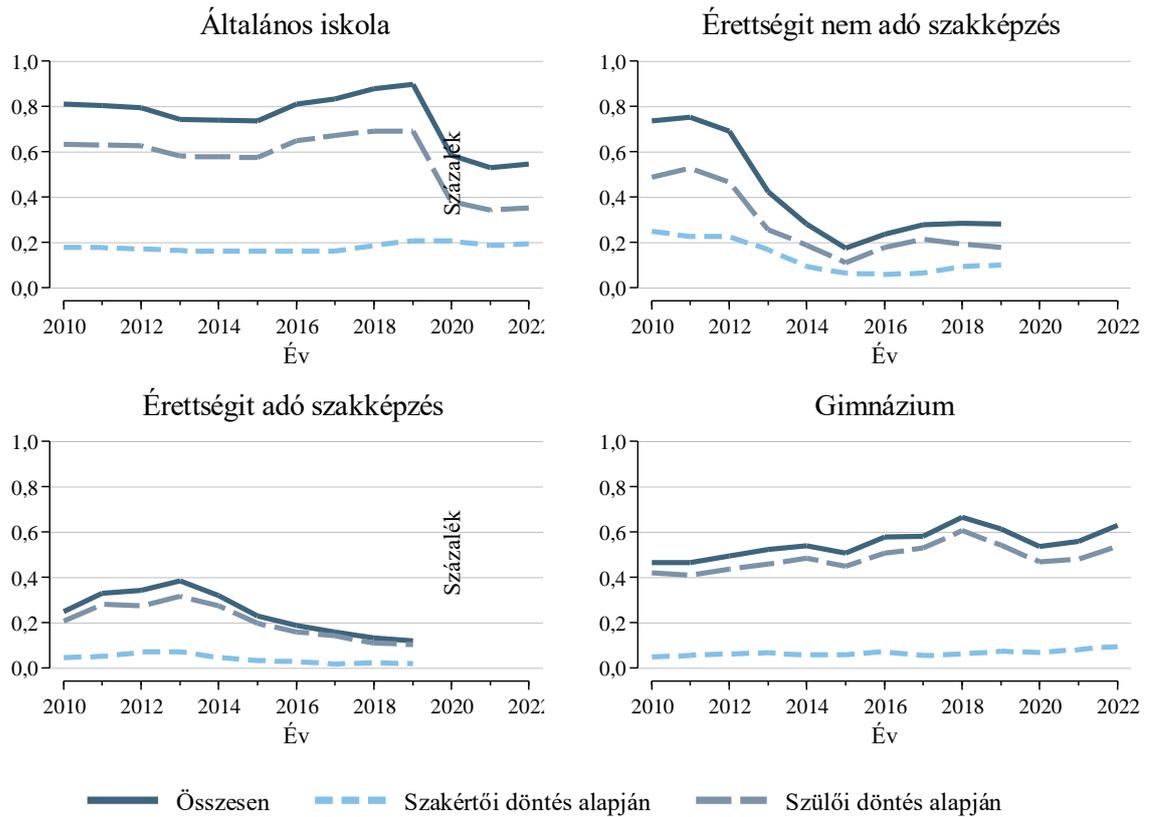
Az indikátor értéke az általános iskolák esetében 2010 és 2019 között viszonylag stabil volt, 0,8 százalék körül ingadozott, majd 2020-ban jelentősen, 0,6 százalék alá csökkent a magántanulók aránya és a következő két évben ezen az alacsonyabb szinten maradt (C3.10.1 ábra). Ezt a visszaesést a saját, illetve szülői döntés alapján magántanulóvá nyilvánítottak arányának csökkenése okozta; a szakértői döntés alapján magántanulóvá nyilvánítottak aránya nem változott. 2022-ben nagyjából egyharmad-kétharmad volt a szakértői és a szülői döntés alapján magántanulóvá nyilvánítottak aránya a magántanulók teljes sokaságán belül.

A gimnáziumok esetében hasonló törés nem látszik 2020-ban. A 2010 és 2022 közti időszakot (kisebb ingadozások mellett) egységesen egy enyhén növekvő trend jellemzi. A gimnáziumokban a magántanulók döntő többségét a saját, illetve szülői döntés alapján magántanulóvá nyilvánítottak adják, ahogy a 2010 és 2019 közti időszakban az érettségit adó szakképzés esetében is ez volt a helyzet. Az érettségit nem adó szakképzés esetében az általános iskolákhoz hasonlóan nagyobb arányban találunk szakértői döntés alapján magántanulóvá nyilvánított tanulókat.

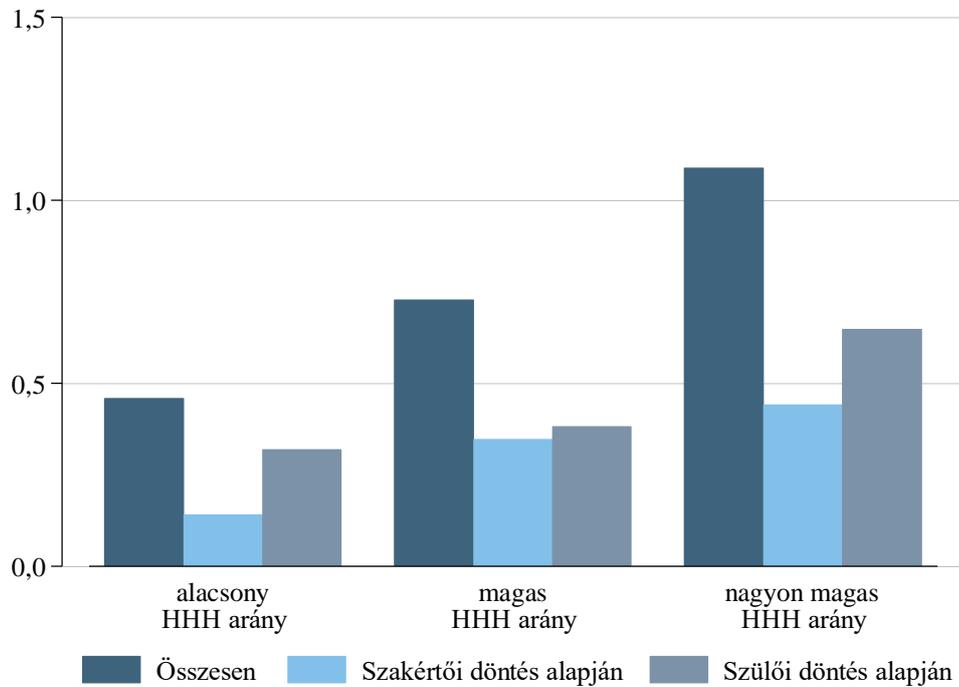
Az adatokból az is kirajzolódik, hogy minél magasabb az általános iskolákban a HHH tanulók aránya, annál magasabb a magántanulók aránya is (C3.10.2 ábra). Ez igaz mind a saját, illetve szülői döntés alapján, mind pedig a szakértői döntés alapján magántanulóvá nyilvánítottak arányára. A magántanulók aránya több mint kétszer magasabb azokban az iskolákban, ahol a HHH tanulók aránya nagyon magas, azokhoz az iskolákhoz képest, ahol a HHH tanulók aránya alacsony.

²² Szakértői és rehabilitációs bizottsági, illetve szakorvosi javaslat alapján.

C3.10.1 ábra: A magántanulók aránya iskolatípusonként (2010–2022)

C3.10.2 ábra: A magántanulók százalékaránya az általános iskolákban a HHH tanulók aránya szerint (2022)

Megjegyzés: alacsony HHH-arány = az országos átlag alatti, magas = az országos átlag 1–4-szerese, nagyon magas = az országos átlag 4-szeresénél magasabb.

A C3.10. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.10.xlsx>

Data of Indicator C3.10: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.10e.xlsx>

C3.11. indikátor: A 30 vagy több igazolatlan órát hiányzó tanulók aránya

Az indikátor a 30 vagy több igazolatlan órát hiányzó tanulók arányát mutatja az év végi tanulói létszám százalékaként. Mivel 2019 után a szakképzésre vonatkozóan nem állnak rendelkezésre ezek az adatok, a legutolsó évekre vonatkozóan az általános iskolákra és gimnáziumokra kell korlátoznunk az indikátor vizsgálatát.

Az alapkú képzés esetében a 30 vagy több igazolatlan órát hiányzó tanulók aránya az időszak elején néhány év alatt jelentősen csökkent, majd stagnált, illetve kismértékben emelkedett (C3.11.1 ábra). 2019-ről 2020-ra egy év alatt 1,4-ről 0,9 százalékra csökkent az indikátor értéke, ami valószínűsíthetően a koronavírus-járvány miatti lezárások és az online oktatás hatása volt, ugyanakkor 2022-re visszatért a korábbi években megfigyelt 1,4 százalék körüli értékre. A középfokú képzésben 2010 és 2019 között csökkent a 30 vagy több igazolatlan órát hiányzó tanulók aránya. A csökkenés döntő mértékben az időszak első felében zajlott le.

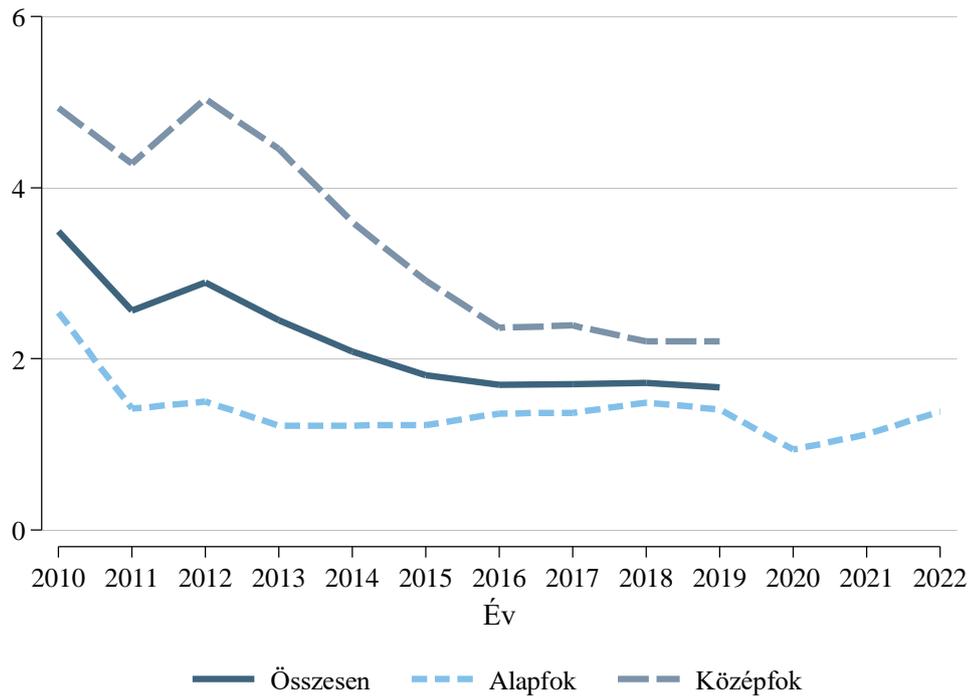
Programtípus szerint vizsgálva az adatokat azt látjuk, hogy az alapkú oktatásban tanulók esetében az általános iskolákban az időszak jelentős részében 1,5 százalék a 30 vagy több igazolatlan órát hiányzó aránya, míg a 6, illetve 8 osztályos gimnáziumi képzésekben nullához nagyon közeli (C3.11.2 ábra). A középfokú oktatásban részt vevők esetében az érettségit nem adó szakképzésben tanulók közel 8 százalékának volt legalább 30 igazolatlan órája az utolsó olyan évben, 2019-ben, amikor rendelkezésre állnak az adatok, míg az érettségit adó szakképzésben tanulók körében 1,6 százalék volt ez az arány. A gimnazisták körében 2010 és 2022 között 1 százalékról 0,2 százalékra esett az indikátor értéke.

Az indikátor értékében mutatkozó területi különbségek nem elhanyagolható mértékűek (C3.11.3 ábra). 2022-ben az alapkú képzés esetében a keleti, illetve az északkeleti megyékben volt a legmagasabb az indikátor értéke. A 30 vagy több igazolatlan órát hiányzó tanulók aránya az alapkú tanulók körében három megyében haladta meg a 3 százalékot, és ezek mind az ország északi-keleti felében találhatóak: Borsod-Abaúj-Zemplén, Nógrád és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye.

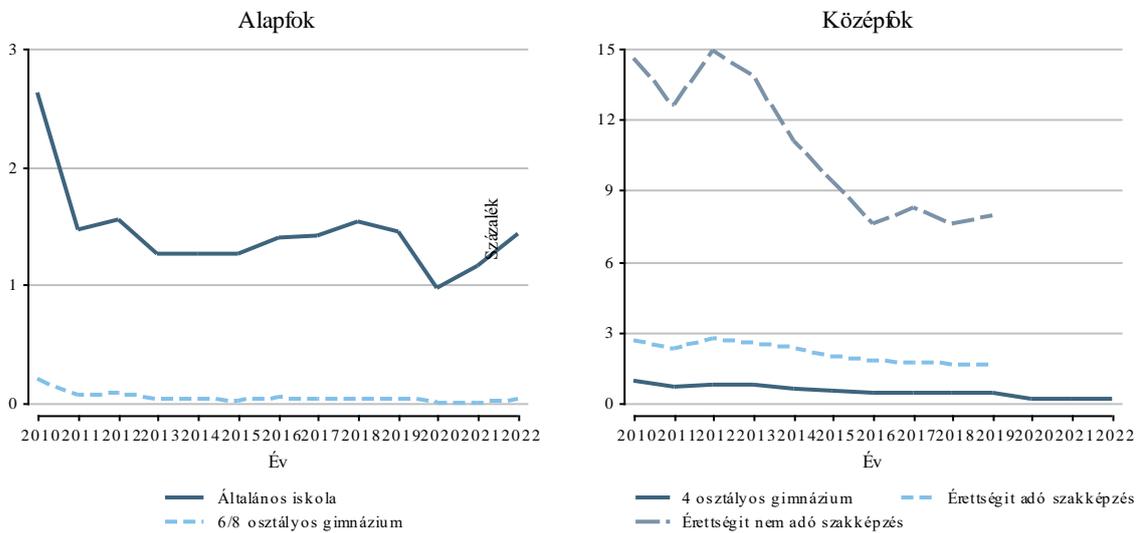
Évfolyam szerint vizsgálva a 30 vagy több igazolatlan órát hiányzó tanulók arányát 2022-ben azt látjuk, hogy az indikátor értéke a felső tagozaton nagyjából duplája az alsó tagozaton mértnek (C3.11.4 ábra).

A C3.11.5 ábra azt mutatja be, hogy minél magasabb az általános iskolákban a HHH tanulók aránya, annál magasabb a 30 vagy több igazolatlan órát hiányzó tanulók aránya is. Ahol a HHH tanulók aránya nagyon magas, az indikátor értéke 7,5 százalék, szemben az azon iskolákban mért 0,6 százalékkal, ahol a HHH tanulók aránya alacsonynak tekinthető.

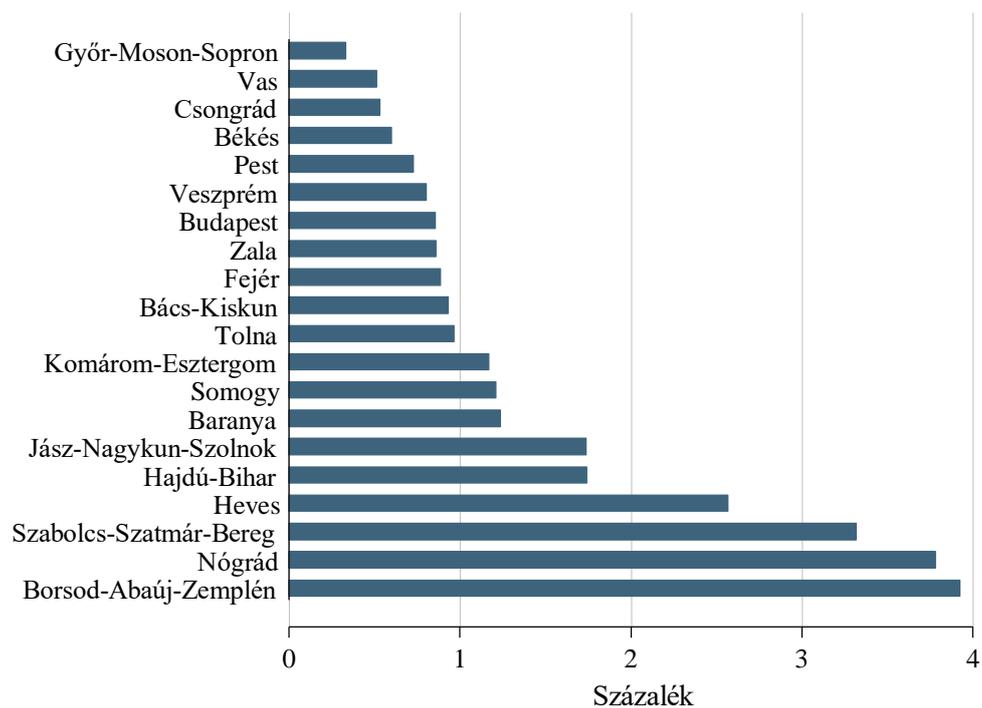
C3.11.1 ábra: A 30 vagy több igazolatlan órát hiányzó tanulók százalékaránya (2010–2022)

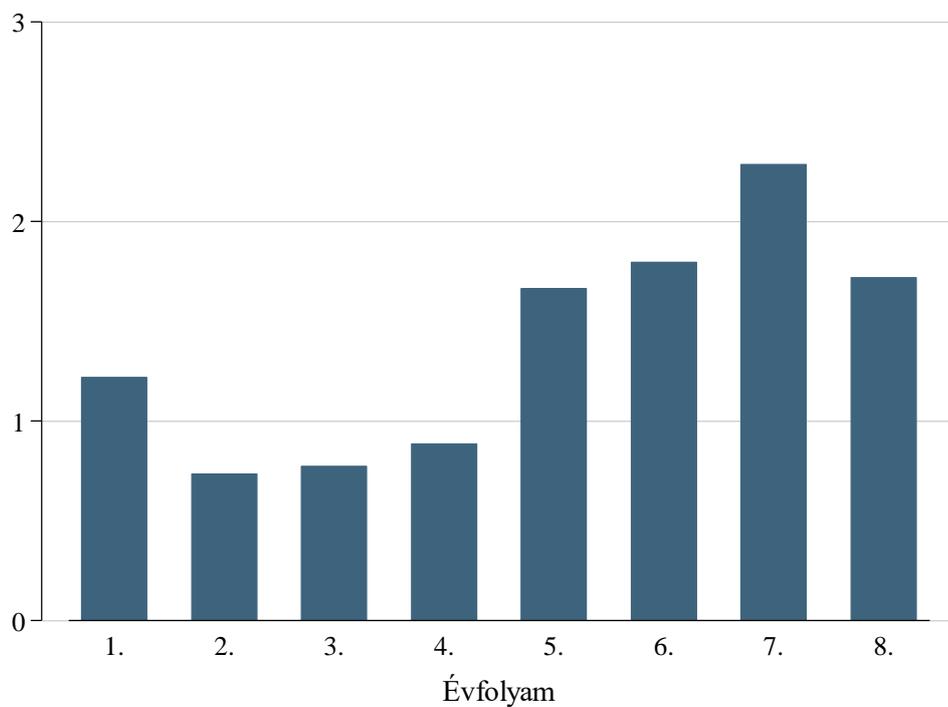
C3.11.2 ábra: A 30 vagy több igazolatlan órát hiányzó tanulók százalékaránya programtípusok szerint (2010–2022)

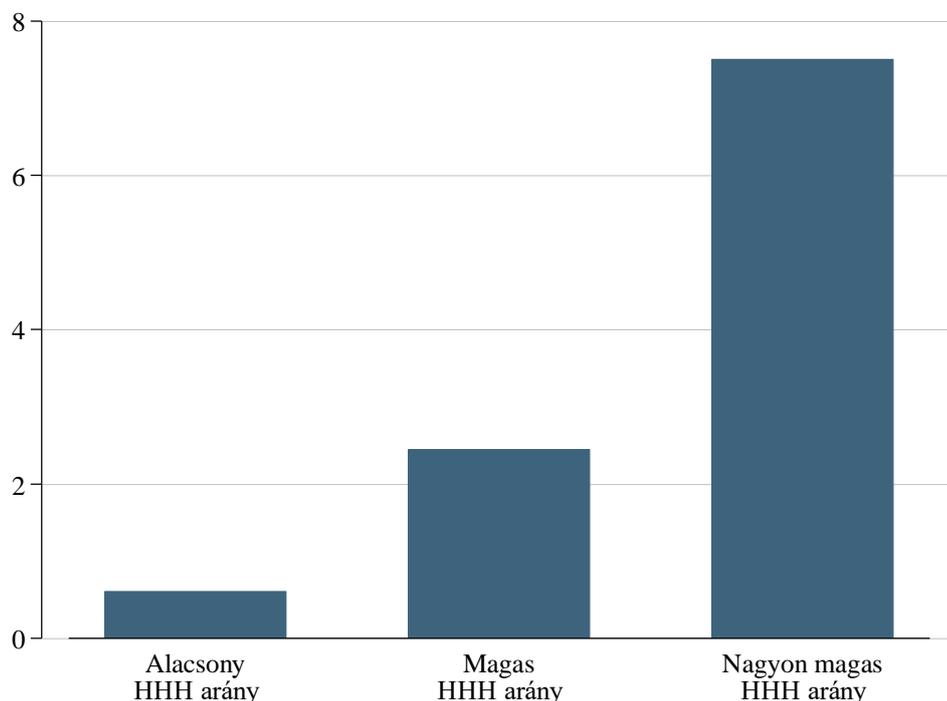
C3.11.3 ábra: A 30 vagy több igazolatlan órát hiányzó tanulók százalékaránya az alapfokú képzésben megyék szerint (2022)

C3.11.4 ábra: A 30 vagy több igazolatlan órát hiányzó tanulók százalékaránya évfolyam szerint (2022)

C3.11.5 ábra: A 30 vagy több igazolatlan órát hiányzó tanulók százalékaránya az általános iskolákban a HHH tanulók aránya szerint (2022)

A C3.11. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.11.xlsx>

Data of Indicator C3.11: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.11e.xlsx>

C3.12. indikátor: A tanköteles koron túl mulasztás miatt megszűnt tanulói jogviszonyok aránya

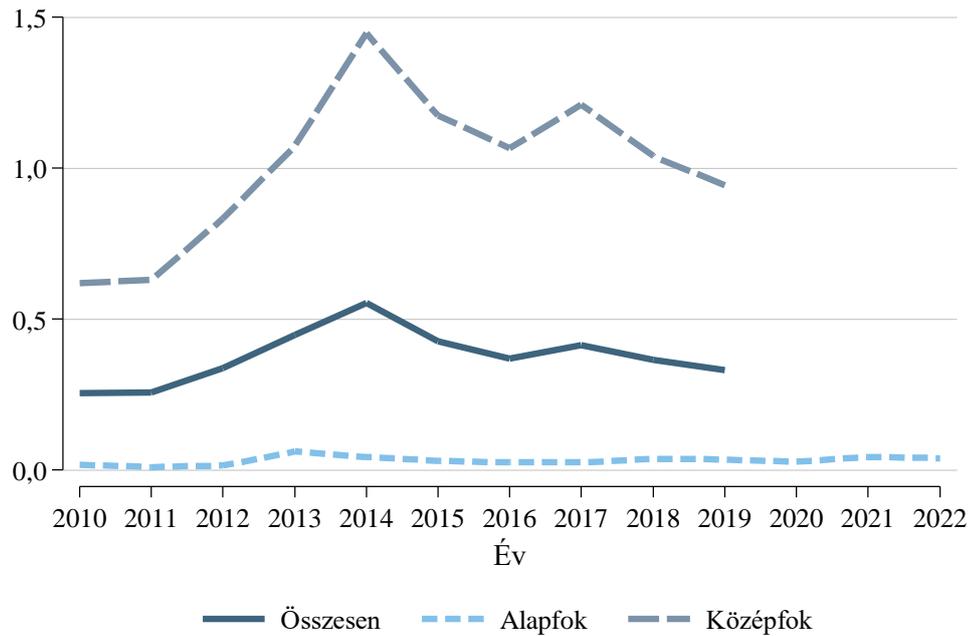
A C3.12. indikátor a tanköteles koron túl mulasztás miatt megszűnt tanulói jogviszonyok százalékarányát méri. Az indikátor az előző tanévre vonatkozik, és az arányt az előző tanév végi tanulói létszámhoz viszonyítva adja meg. A 2019 utáni évekre a szakképzésre vonatkozóan nem állnak rendelkezésre az indikátor számításához szükséges adatok.

Az indikátor értéke az alapfokú oktatási szinten 2010 és 2022 között végig gyakorlatilag nulla volt (C3.12.1 ábra). A középfokú oktatás esetében 2010 és 2014 között több mint a duplájára nőtt a tanköteles koron túl mulasztás miatt megszűnt tanulói jogviszonyok aránya (0,62-ről 1,45 százalékra). Az arány növekedéséhez jelentősen hozzájárulhatott a tankötelezettségi korhatár 16 évre csökkentése. 2014 és 2019 között az indikátor értéke csökkent, de nem állt vissza a 2010-es évek elején mért értékre: 2019-ben a tanköteles koron túl mulasztás miatt megszűnt tanulói jogviszonyok aránya a középfokú oktatásban 0,94 százalék volt.

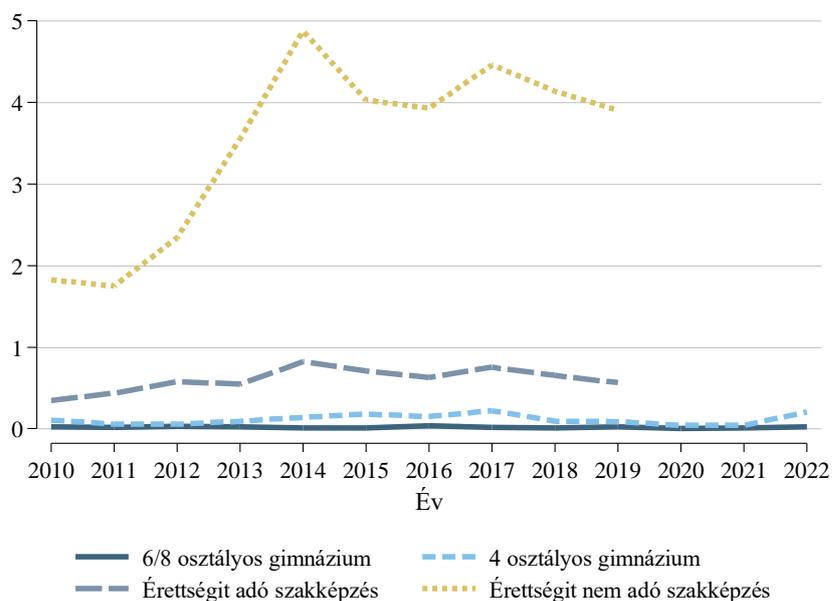
A középfokú oktatáson belül programtípus szerinti bontásban vizsgálva az indikátort az látszik, hogy az egész vizsgált időszakban a gimnáziumokban nullához igen közeli volt az indikátor értéke (C3.12.2 ábra). Ezzel szemben az érettségit adó szakképzésben tanulók körében 0,5 százalék körül ingadozott a

mulasztás miatt megszűnt tanulói jogviszonnal rendelkezők aránya, míg az érettségit nem adó szakképzésben tanulók esetében az utolsó olyan évben, amikor rendelkezésre álltak adatok, közel 4 százalék volt ez az arány.

C3.12.1 ábra: A tanköteles koron túl mulasztás miatt megszűnt tanulói jogviszonyok százalékaránya (2010–2022)

C3.12.2 ábra: A tanköteles koron túl mulasztás miatt megszűnt tanulói jogviszonyok százalékaránya programtípus szerint a középfokú képzésben (2010–2022)

A C3.12. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.12.xlsx>

Data of Indicator C3.12: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.12e.xlsx>

C3.13. indikátor: A hátrányos és nem hátrányos helyzetű tanulók programtípus szerinti megoszlása a középfokú oktatásban

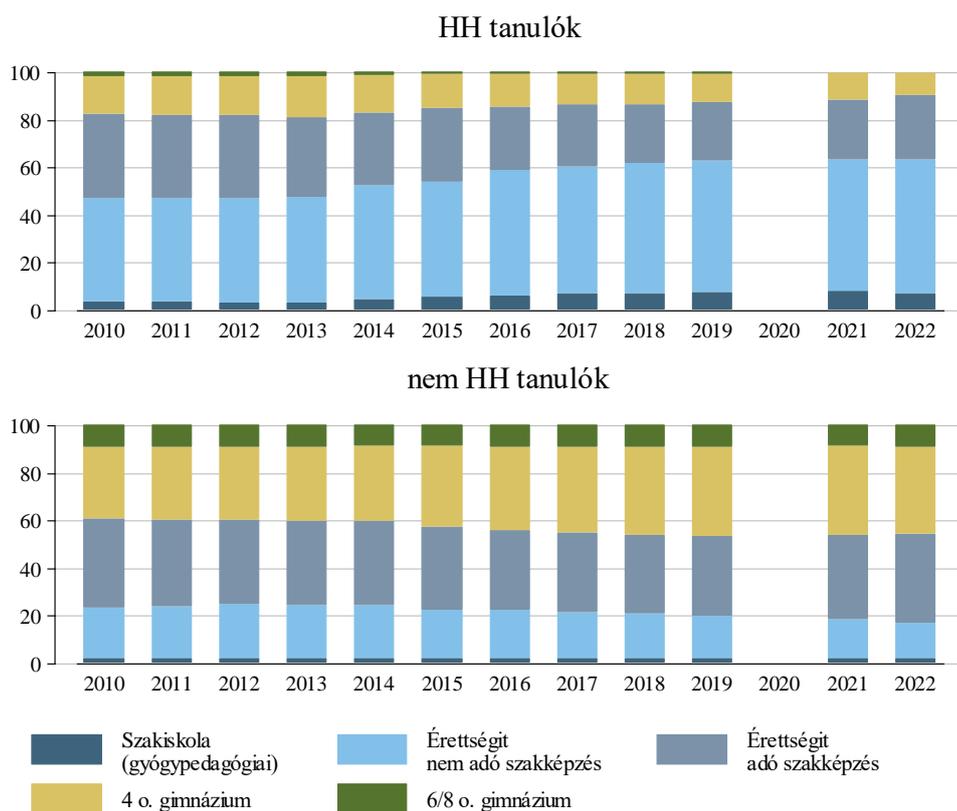
A C3.13. indikátor a középfokú oktatásban részt vevő 9–11. évfolyamos hátrányos és nem hátrányos helyzetű tanulók programtípus szerinti megoszlását mutatja meg. Az indikátor azért ezt a három évfolyamot vizsgálja, mert a programtípusok képzési ideje eltérő, így a felsőbb évfolyamok bevonása torzítva mutatná azt, hogy egy hátrányos vagy nem hátrányos helyzetű tanuló milyen valószínűséggel tanul az egyes programtípusokban. Ideális esetben egy adott születési évfolyam pályafutását követnénk, azonban megfelelő adatok hiányában csak „pillanatfelvétel” segítségével tudjuk vizsgálni a tanulók programtípus szerinti megoszlását, és ehhez minél homogénebb tanulói populáció szükséges. Az indikátor nem vizsgálja azt a kérdést, hogy a középfokon tanulók közül végül ki fejezi be eredményesen a képzést, és nem veszi figyelembe azt sem, hogy a különböző családi és szociális háttérrel rendelkező diákok az alapfokú képzés elvégzését követően eltérő eséllyel fejezik be tanulmányaikat a középiskola megkezdése nélkül. Ennek megfelelően az indikátornak korlátozottabb a célja annál, hogy a hátrányos és nem hátrányos helyzetűek közötti iskolai végzettség szerinti egyenlőtlenséget vizsgálja.

A C3.13.1 ábra a hátrányos és nem hátrányos helyzetű 9–11. évfolyamos középiskolai tanulók programtípus szerinti megoszlását mutatja 2010 és 2022 között. (A szakképzésre vonatkozó 2020. évi adatok hiánya miatt erre az évre nem mutatjuk az eloszlást.) A két csoport megoszlása és a megoszlások időbeli változása között jelentős eltérés mutatkozik. Míg például 2022-ben a nem HH tanulók 9,3 százaléka vett részt 6, illetve 8 évfolyamos, 36,4 százaléka pedig 4 évfolyamos gimnáziumi képzésben, addig ezek az arányok a HH tanulók esetében sorrendben 0,4 és 9,5 százalék. A nem HH

tanulók közül az érettségit adó szakképzésre járók aránya is meghaladja a hátrányos helyzetűek körében mért értéket (37,6 százalék, illetve 27,1 százalék). Összességében a nem HH tanulók több mint kétszer nagyobb eséllyel járnak érettségit adó, és közel ötször nagyobb eséllyel általános gimnáziumi képzésre. Az időbeli változásokat vizsgálva az látszik, hogy 2013-ig viszonylag stabilak voltak a megoszlások, de 2013 és 2022 között a HH tanulók körében jelentősen csökkent az érettségit adó képzésre járók aránya (52,7-ről 37 százalékra). Ezzel egy időben a nem HH tanulók körében nőtt az érettségit adó képzésre, és ezen belül is a gimnáziumba járók aránya. Érdeemes azt is kiemelni, hogy a 9–11. évfolyamos HH tanulók 6,7 százaléka járt gyógypedagógiai rendszerű szakiskolába (korábbi elnevezése: speciális szakiskola) 2022-ben, szemben a nem HH tanulók 1,7 százalékos arányával.

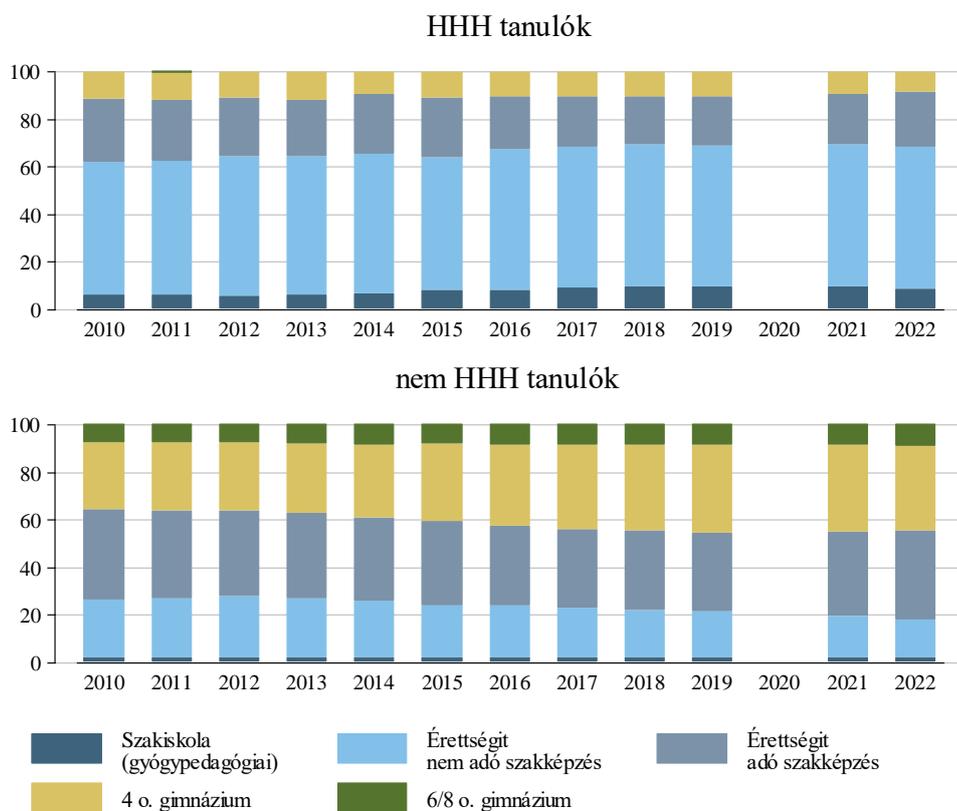
A HHH és nem HHH tanulókat összevetve még nagyobb a különbség (C3.13.2 ábra). A halmozottan hátrányos helyzetű tanulóknak csupán 31,9 százaléka járt érettségit adó képzésre 2022-ben, szemben a nem HHH tanulók 82,4 százalékos arányával. Továbbá a nem HHH tanulók több mint ötször nagyobb eséllyel vesznek részt általános gimnáziumi képzésben, mint a halmozottan hátrányos helyzetűek. Az időbeli változások megegyeznek a HH és nem HH tanulók körében tapasztaltakkal.

C3.13.1 ábra: A hátrányos és nem hátrányos helyzetű tanulók programtípus szerinti százalékos megoszlása (2010–2022)

Megjegyzés: Az indikátor esetében külön kategóriaként kezeljük a gyógypedagógiai szakiskolai képzést (korábbi elnevezése: speciális szakiskola).

C3.13.2 ábra: A halmozottan hátrányos és nem halmozottan hátrányos helyzetű tanulók programtípus szerinti százalékos megoszlása (2010–2022)

Megjegyzés: Az indikátor esetében külön kategóriaként kezeljük a gyógypedagógiai szakiskolai képzést (korábbi elnevezése: speciális szakiskola).

C3.13. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.13.xlsx>

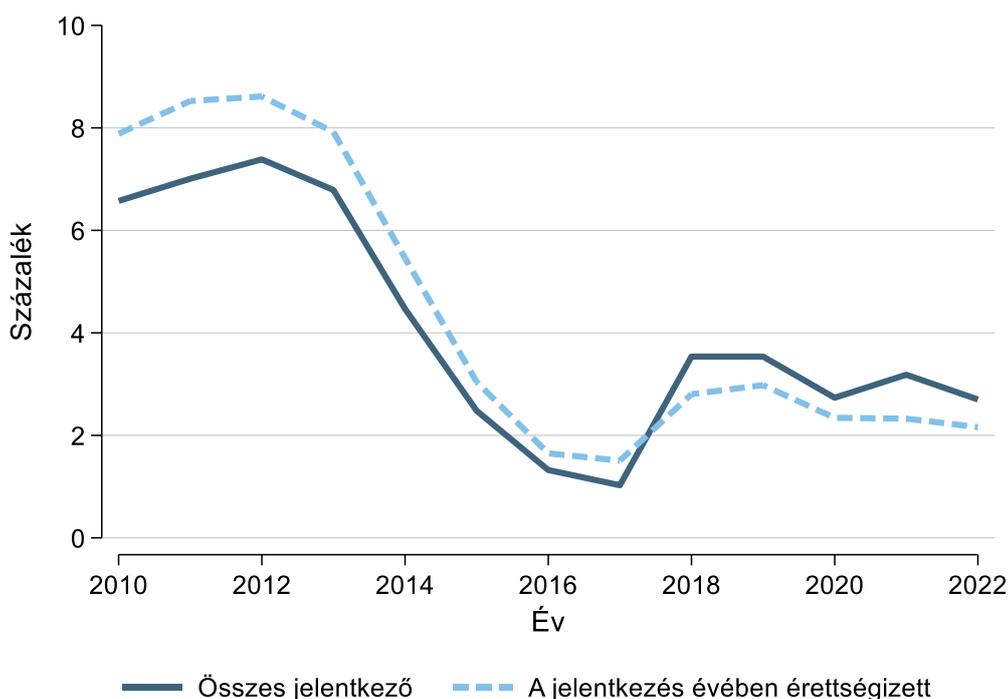
Data of Indicator C3.13: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.13e.xlsx>

C3.14. indikátor: A hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya a felsőoktatásba jelentkezők között

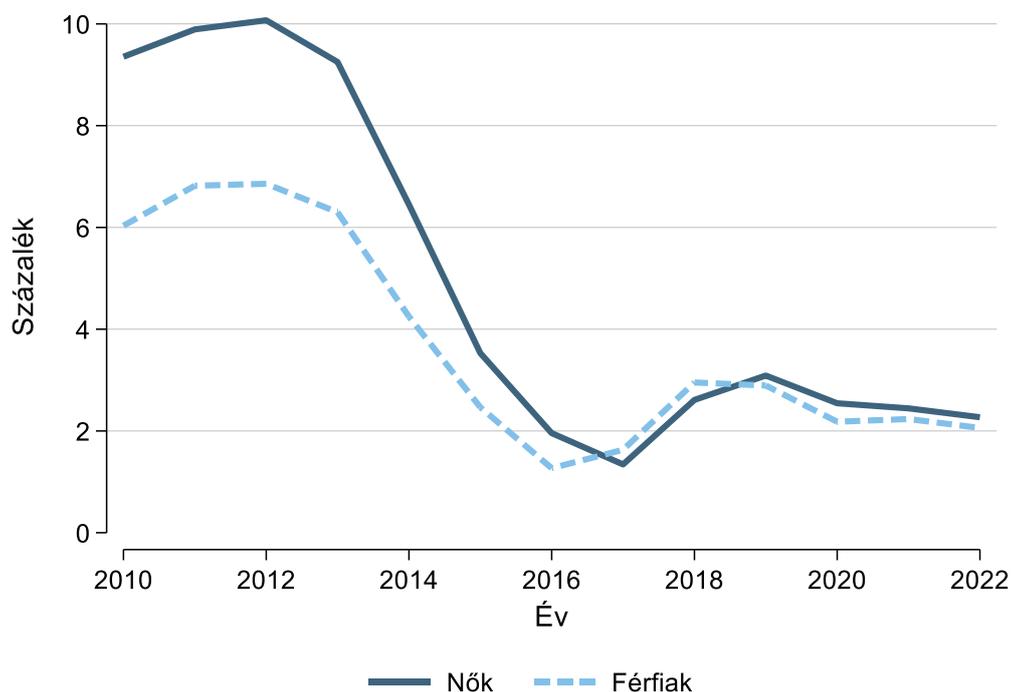
A C3.14. indikátor a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók arányát mutatja az első diploma megszerzésére irányuló felsőoktatási tanulmányokra; vagyis a felsőfokú szakképzésre, alap- és osztatlan képzésre jelentkezők körében. Egyrészt az összes jelentkező arányában vizsgáljuk, hogy hogyan változott a HH és HHH tanulók továbbtanulási szándéka, másrészt a felvételi évében érettségizett és felvételizett tanulók arányában is bemutatjuk az indikátor értékének változását. 2013 után jelentős visszaesés volt megfigyelhető: a korábbi 7-8 százalékról 2017-re 1-1,5 százalékra csökkent a felsőoktatásba jelentkező HH és HHH tanulók aránya. 2017 után kismértékben nőtt az arány, de továbbra is rendkívül kicsi maradt. 2022-ben az összes jelentkező között 2,7, a jelentkezés évében érettségizettek között pedig 2,2 százalék volt (C3.14.1 ábra). A vizsgált időszak elején a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű nők nagyobb arányban jelentkeztek felsőfokú továbbtanulásra, mint a férfiak. 2013 után mindkét nem körében csökkent a továbbtanulásra jelentkező HH és HHH tanulók

aránya. A csökkenés a nők körében gyorsabb ütemű volt, így a nemek közötti korábbi különbség 2017-re eltűnt, és 2022-ig a férfiak és a nők jelentkezési aránya nagyjából együtt mozgott. 2022-ben az az évben érettségizett hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű nők 2,3 százaléka jelentkezett felsőfokú tanulmányokra, míg a férfiak körében 2 százalék volt ez az arány (C3.14.2. ábra). A vizsgált időszakban az érettségit adó szakképzésben végzettek között voltak a legnagyobb arányban olyan hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók, akik első diploma megszerzésére irányuló felsőfokú továbbtanulásra jelentkeztek, a gimnáziumban érettségizettek között ennél kisebb volt az arány, és az egyéb középiskolában (például két tannyelvű képzésben) végzettek között a legkisebb. 2010 és 2017 között minden programtípusban jelentősen csökkent a felsőfokú továbbtanulásra jelentkező HH és HHH tanulók aránya, majd 2018-ig kisebb mértékű növekedést, ezt követően pedig stagnálást lehetett megfigyelni. A programtípusok között megfigyelhető korábbi különbségek a vizsgált időszak végére úgy mérséklődtek, hogy a korábban nagyobb jelentkezési arányokat mutató érettségit adó szakképző iskolákban és gimnáziumokban gyorsabb volt a csökkenés üteme (C3.14.3. ábra).

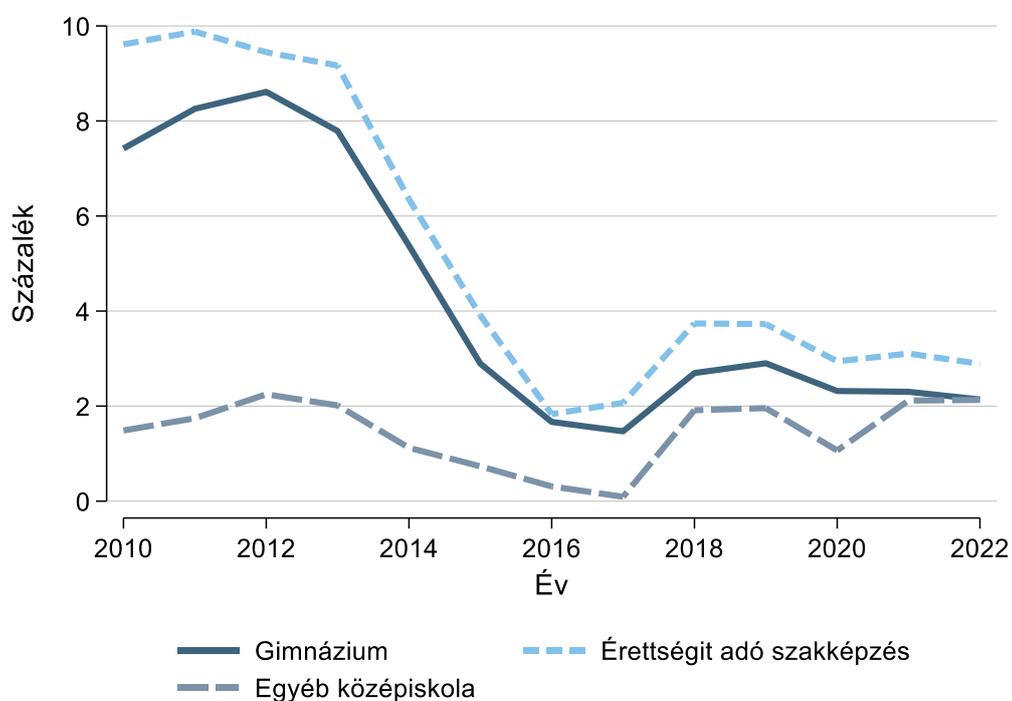
C3.14.1 ábra: A hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók százalékaránya a felsőoktatásba jelentkezők között (2010–2022)

C3.14.2 ábra: A hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók százalékaránya a felsőoktatásba jelentkezők között nemek szerint; a jelentkezés évében érettségizők (2010–2022)

C3.14.3 ábra: A hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók százalékaránya a felsőoktatásba jelentkezők között a középiskola típusa szerint; a jelentkezés évében érettségizők

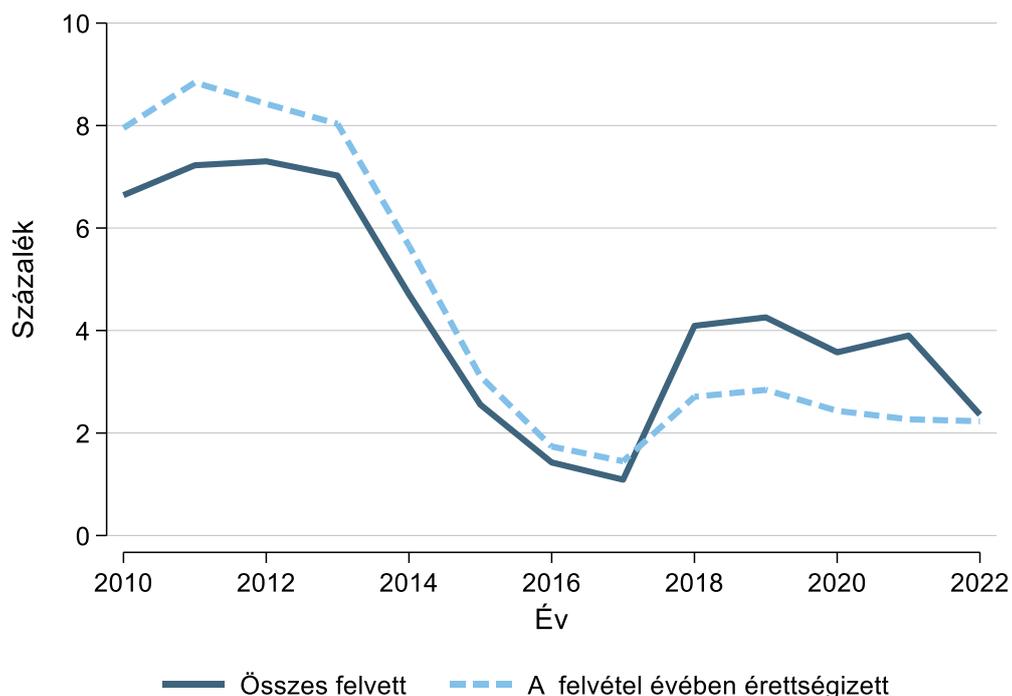
A C3.14. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.14.xlsx>

Data of indicator C3.14: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.14e.xlsx>

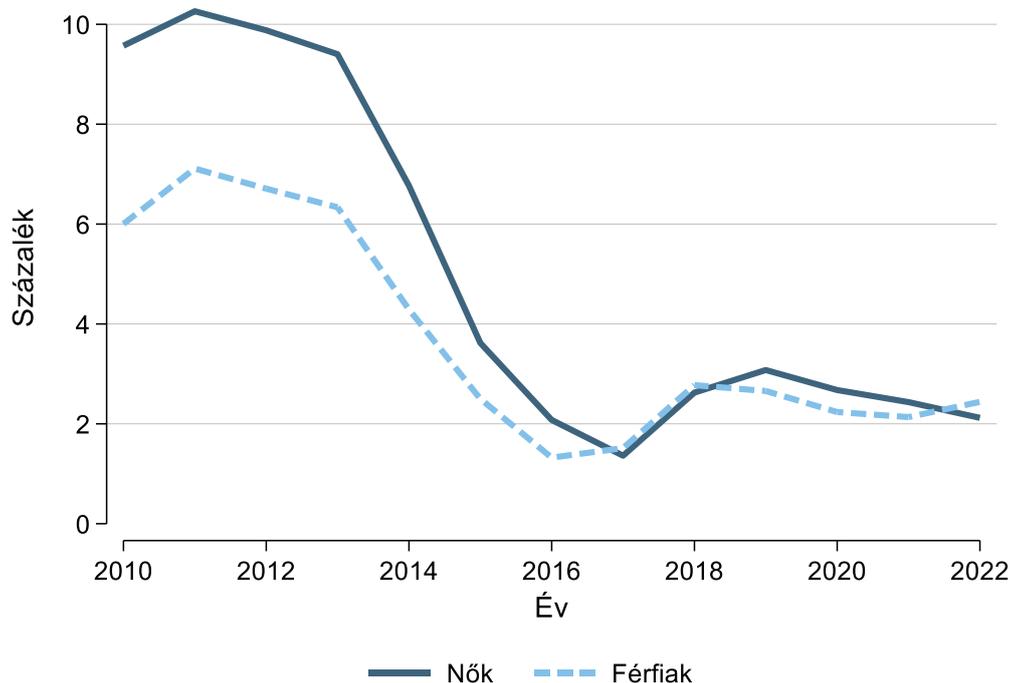
C3.15. indikátor: A hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya a felsőoktatásba felvettek között

A C3.15. indikátor a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók arányát mutatja az első diploma megszerzésére irányuló felsőoktatási képzésekre felvettek között. Hasonló változások történtek itt, mint a jelentkezési arányokban. 2013–2017-ig jelentős csökkenés volt megfigyelhető az indikátor értékében. Ezt követően 2019-ig kisebb mértékű növekedés volt tapasztalható, majd 2022-ig ismét csökkent a felsőoktatásba felvett HH és HHH tanulók aránya. 2022-ben az összes felvett között 2,4, a felvétel évében érettségizettek között mindössze 2,2 százalék volt (C3.15.1 ábra). A felsőoktatásba bekerült nők körében is nagyobb ütemben csökkent a HH és HHH tanulók aránya, mint a férfiak körében, 2017 után pedig alacsony szinten egyenlítődt ki a nemek közti különbség a HH és HHH tanulók felsőoktatási felvételi arányában. 2022-ben az az évben érettségizett és felvett férfiak körében 2,4, a nők körében 2,2 százalék volt az arány (C3.15.2. ábra). Az érettségit adó szakképzésben végzettek között voltak a legnagyobb arányban olyan hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók, akik felsőfokú továbbtanulásra felvételt nyertek. A programtípusok között megfigyelhető korábbi különbségek a vizsgált időszak végére a felvettek esetében is úgy csökkentek, hogy a korábban nagyobb továbbtanulási arányokat mutató programtípusokban gyorsabb volt a csökkenés üteme (C3.15.3. ábra).

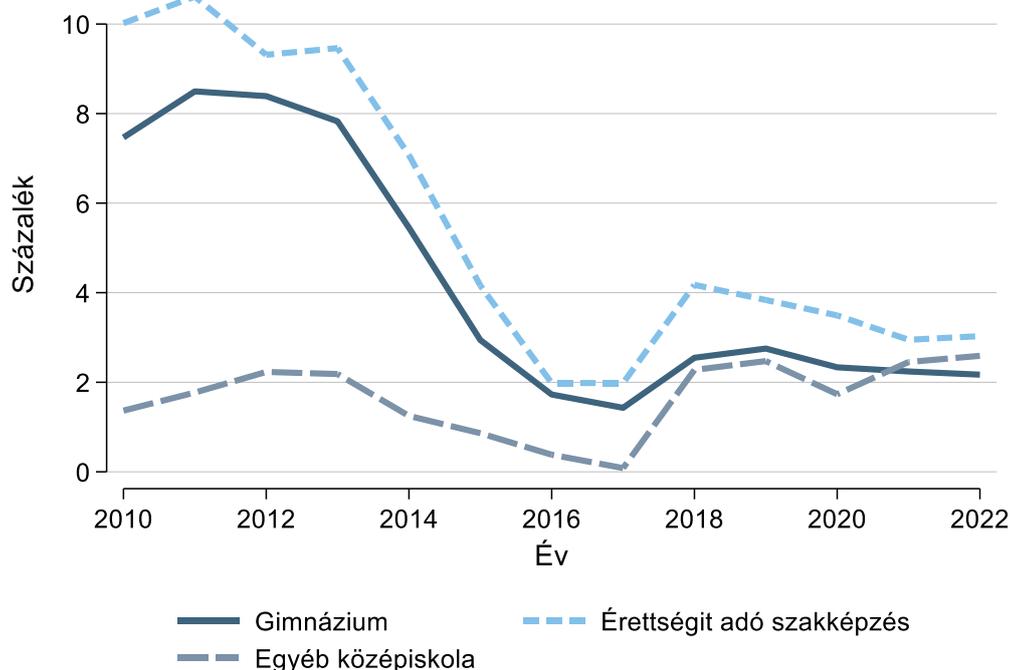
C3.15.1 ábra: A hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók százalékaránya a felsőoktatásba felvettek között (2010–2022)

C3.15.2 ábra: A hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók százalékaránya a felsőoktatásba felvettek között nemek szerint; a felvétel évében érettségizők (2010–2022)

C3.15.3 ábra: A hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók százalékaránya a felsőoktatásba felvettek között a középiskola típusa szerint; a felvétel évében érettségizők (2010–2022)

A C3.15. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.15.xlsx>

Data of indicator C3.15.: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.15e.xlsx>

C3.16. indikátor: Az integráltan és gyógypedagógiai tanterv szerint oktatott sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók aránya

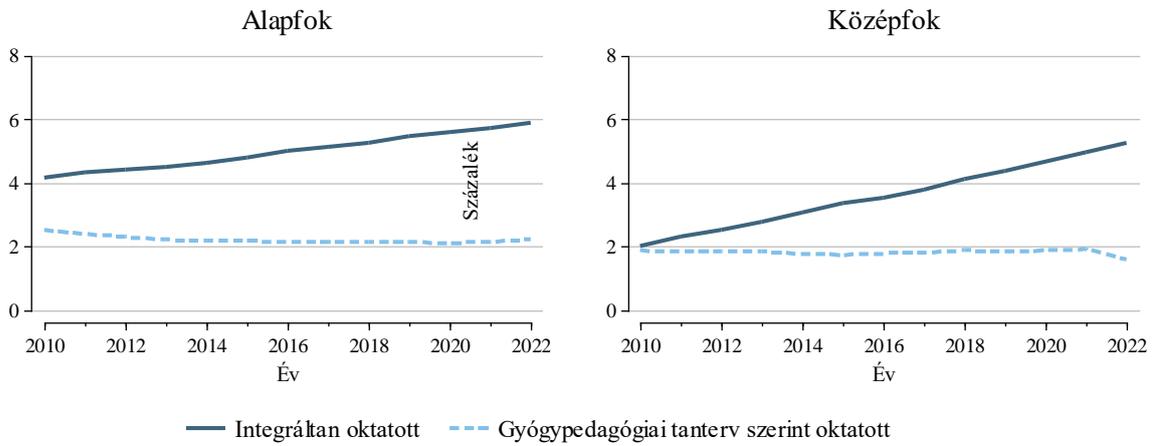
Az integráltan oktatott sajátos nevelési igényű tanulókat a többi diákkal együtt tanítják, míg a gyógypedagógiai tanterv szerint oktatott SNI diákok külön gyógypedagógiai tanterv szerint működő iskolában, tagozaton vagy osztályban tanulnak.

Az integráltan oktatott SNI tanulók aránya 2010 és 2022 között 4,2-ről 5,9 százalékra nőtt az alapkú képzésben. A gyógypedagógiai tanterv szerint oktatott SNI tanulók aránya ugyanakkor 2,5-ről 2,2 százalékra csökkent (C3.16.1 ábra). A középfokú oktatásban az integráltan oktatott SNI tanulók aránya 2-ről 5,3 százalékra nőtt 2010 és 2022 között, míg a gyógypedagógiai tanterv szerint oktatottak aránya lényegében változatlan volt 2021-ig, majd 2022-ben kismértékben csökkent.

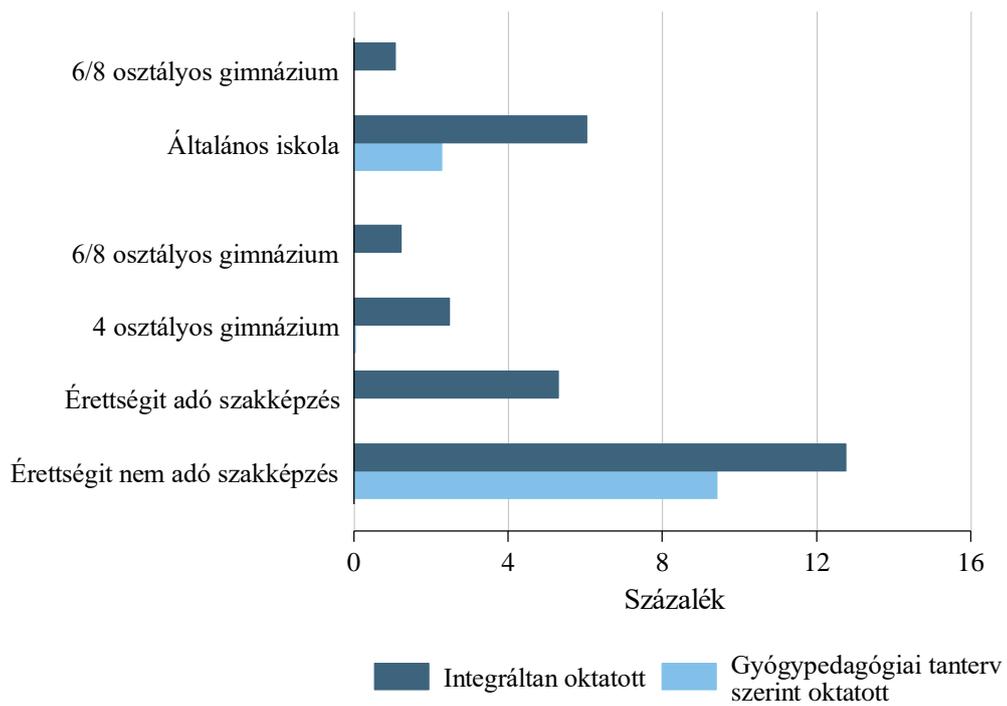
Az alapkú képzés keretében a hagyományos általános iskolákban 2022-ben 6 százalék volt az integráltan oktatott SNI tanulók aránya, a gyógypedagógiai tanterv szerint oktatottaké pedig 2,3 százalék (C3.16.2 ábra). A hat-, illetve nyolcosztályos gimnáziumokban alapkú tanulmányaikat folytatók között nem találni gyógypedagógiai tanterv szerint oktatott SNI tanulót, míg 1,1 százalékos értéket mutatott az integráltan tanított SNI tanulók aránya. Középfokon a gyógypedagógiai tanterv szerint oktatott SNI tanulók aránya gyakorlatilag 0 százalék volt az érettségit adó képzésekben (az érettségit adó szakképzésben és a gimnáziumokban). Ezzel szemben az érettségit nem adó szakképzésben tanulók körében 9,4 százalék volt a gyógypedagógiai tanterv szerint oktatott SNI tanulók aránya, ugyanakkor ez szinte teljes mértékben a (speciális) szakiskolák tanulóit fedte le. Az integráltan oktatott SNI tanulók aránya 12,8 százalék volt az érettségit nem adó szakképzésben, 5,3 százalék az érettségit adó szakképzésben és 1,2, valamint 2,5 százalék a 4, illetve 6/8 osztályos gimnáziumokban.

Megyék szerint vizsgálva az integráltan és gyógypedagógiai tanterv szerint oktatott sajátos nevelési igényű tanulók arányát az alapkú képzésben részt vevők között azt látjuk, hogy az integráltan tanított SNI tanulók aránya jellemzően a nyugati és az alföldi megyékben a legmagasabb, míg az északkeleti és középső régiókban a legalacsonyabb (C3.16.3 ábra). A gyógypedagógiai tanterv szerint oktatott SNI tanulók arányában tendenciózus földrajzi eltérések kevésbé mutatkoznak.

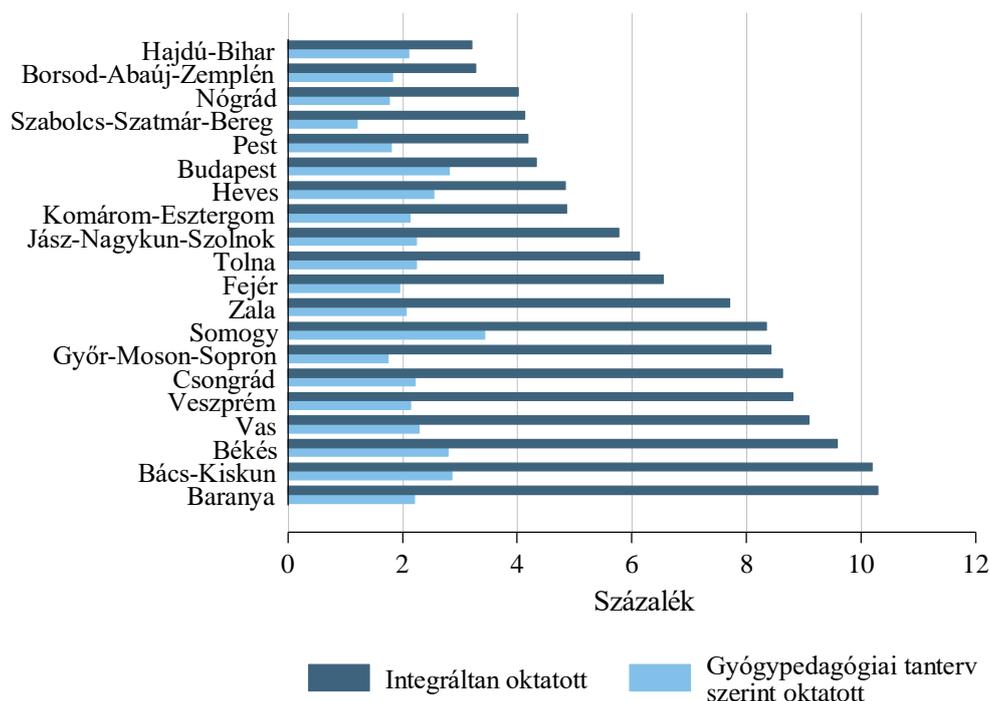
C3.16.1 ábra: Az integráltan és gyógypedagógiai tanterv szerint oktatott SNI tanulók százalékaránya (2010–2022)

C3.16.2 ábra: Az integráltan és gyógypedagógiai tanterv szerint oktatott SNI tanulók százalékaránya programtípus szerint (2022)

C3.16.3 ábra: Az integráltan és gyógypedagógiai tanterv szerint oktatott SNI tanulók százalékaránya az alapfokú képzésben megyék szerint (2022)

Megjegyzés: Az alapfokú (1–8. évfolyam) képzésben tanulók.

A C3.16. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.16.xlsx>

Data of Indicator C3.16: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.16e.xlsx>

Oktatási minőség

Az oktatási minőséget több indikátor segítségével vizsgáljuk. Az indikátorokat nem tudjuk közölni a szakképző iskolákra, mivel nem állnak rendelkezésre a szükséges adatok.

A C3.17. indikátor azt mutatja be, hogy hogyan változott az egyes szaktárgyakat szakos képesítés nélkül tanítók aránya. A C3.18. indikátor azt vizsgálja, hogy voltak-e, és milyen arányban olyan iskolák, ahol egy-egy szaktárgyat kizárólag képesítés nélküli tanárok tanítanak, tehát ahol folyt az adott szaktárgy oktatása, de az iskolában nem dolgozott egyetlen, az adott tárgy tanítására képesített tanár sem. Ez a helyzet valószínűleg még annál is nagyobb hatással lehet a tanítás minőségére, mint amikor a tanárok egy része úgy tanít, hogy nincs az adott tárgyra képesítése, de az iskolában dolgozik az adott tárgyra képesített tanár is, aki valamekkora segítséget nyújthat azoknak a kollégáknak, akik képesítés nélkül tanítják az adott szaktárgyat. Az indikátorcsoport további indikátorai közül a C3.19. az idegen nyelvet különböző óraszámokban tanulók arányát mutatja be, míg a C3.20. az emelt szintű oktatásban, a C3.21. a fejlesztő foglalkozásokban, a C3.22. a tehetséggondozásban, a C3.23. pedig a gyógytestnevelésben részt vevő tanulók arányát. Végül a C3.24. indikátor azt ismerteti, hogy hogyan alakult az idegen nyelvet ismerő tanárok aránya.

C3.17 indikátor: Az egyes szaktárgyakat szakos képesítés nélkül tanítók aránya

A C3.17. indikátor azoknak a tanároknak az arányát mutatja, akik megfelelő képesítés nélkül tanítanak. A nem megfelelő képesítés a szaktárgyak esetében azt jelenti, hogy ezek a tanárok úgy tanítanak egy szaktárgyat, hogy nincs a tanított szakra képesítésük, tehát lehet, hogy pedagógiai képesítéssel rendelkeznek, de más szaktárgyból.

A C3.17.1. ábra az általános iskolai pedagógusok körében mutatja azok arányát, akik úgy tanítanak idegen nyelvet, természettudományi tantárgyat vagy matematikát, hogy nincs az adott tárgyból képesítésük. A C3.17.2. ábra a gimnáziumi pedagógusok körében mutatja be ezeket az arányokat. 2010 és 2016 között a képesítés nélküli tanárok aránya nagyjából ugyanazon a szinten volt az általános iskolákban, majd az indikátor értéke az összes megfigyelt tantárgy, illetve tantárgycsoport esetében folyamatosan nőtt. Az idegen nyelvet képesítés nélkül tanítók aránya a 2010-ben mért 3 százalékról 2022-re a háromszorosára, 9 százalékra nőtt, míg a természettudományi tárgyakat tekintve 4-ről 11 százalékra, a matematika esetében pedig 1,5-ről 11 százalékra nőtt az arány (C3.17.1. ábra).

Hasonló pályát írt le a vizsgált időszakban a gimnáziumokban képesítés nélkül tanító pedagógusok aránya. 2010-ben a legtöbb tantárgycsoportban alacsonyabb szintről indult, mint az általános iskolákban, majd 2016-ig a megfigyelt tantárgyat, tantárgycsoportot tanítók körében fél százalék alá csökkent. 2017 után minden tantárgyban, illetve tantárgycsoportban évről évre folyamatosan nőtt a képesítés nélküli tanítók aránya. 2022-ben az idegen nyelvet tanítók körében 4, a természettudományi tárgyakat tanítók körében 4,5, míg a matematikát tanítók körében 5 százalék volt az indikátor értéke (C3.17.2. ábra).

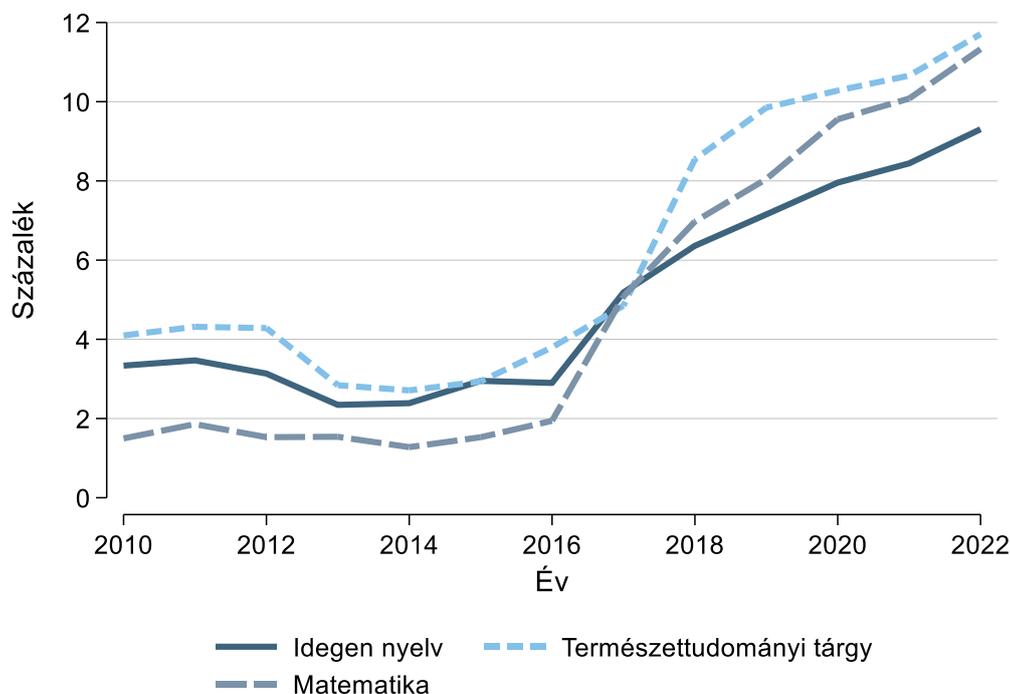
Az általános iskolákban fenntartók szerint vizsgálva a képesítés nélküli tanítók arányának változását a következőt lehet megfigyelni: 2016-ig nem mutatkozott jelentősebb különbség az intézmények között. A legnagyobb arány ekkor is az egyéb fenntartásban működő általános iskolákban volt megfigyelhető, de a különbség az itt és az állami, illetve önkormányzati fenntartásban és az egyházi fenntartásban működő iskolák között tantárgycsoporttól függően mindössze 1-2 százalékpont volt. 2016 után az összes fenntartónál jelentősen nőtt a képesítés nélküli tanító pedagógusok aránya. A legnagyobb növekedés az egyéb fenntartású általános iskolákban volt megfigyelhető: 2022-re az itt dolgozó nyelvtanárok csaknem 20 százaléka, a természettudományi tárgyat tanító pedagógusok 14 százaléka, a matematikatanárok több mint 23 százaléka képesítés nélkül tanított. 2022-ben a vizsgált arányt tekintve az egyházi általános iskolák voltak a legjobb helyzetben, de itt is az idegennyelv-tanárok 8, a természettudományi tárgyat tanító pedagógusok 11 és a matematikatanárok 8 és fél százalékának nem volt képesítése az adott tárgy tanítására. Az állami, illetve önkormányzati iskolákban a nyelvtanárok körében 9, a természettudományi tárgyat tanítók körében 12, míg a matematikatanárok körében 11 százalék volt az arány (C3.17.3 ábra). A gimnáziumokban alacsonyabb szintről kezdett növekedni a képesítés nélküli tanítók aránya, mint az általános iskolákban, és a növekedés is kisebb mértékű volt minden fenntartónál. 2022-ben az állami, illetve önkormányzati gimnáziumokban dolgoztak a legkisebb arányban olyan tanárok, akiknek nem volt a tanított tárgyra képesítésük (C3.17.4. ábra).

2016 után nagyon figyelemre méltó átrendeződés történt az általános iskolákban az indikátor értékének településtípusok közötti különbségeiben (C3.17.5 ábra). Míg korábban, 2016 előtt a települési hierarchiában felfelé haladva csökkent az egyes tárgyakat szakképesítés nélkül tanító

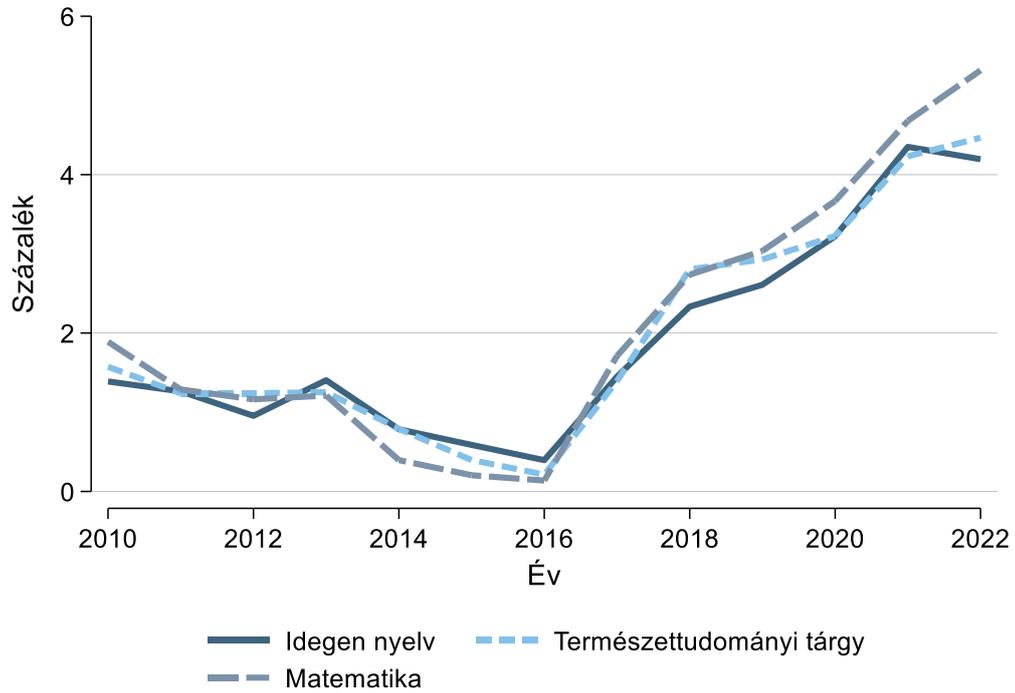
pedagógusok aránya, amely Budapesten volt a legkisebb, 2016 után itt kezdett el a legnagyobb ütemben nőni. 2022-ben már nagyobb volt a vizsgált arány a fővárosban, mint a megyei jogú városokban, és nagyjából megegyezett az egyéb városokban mért értékekkel. Ekkor is a községekben volt a legnagyobb az indikátor értéke.

A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya szerint vizsgálva az általános iskolák közötti különbségeket azt látjuk, hogy mindhárom HHH-arány szerinti csoportban nőtt az egyes szaktárgyakat szakos képesítés nélküli tanítók aránya, de a nagyon magas HHH-arányú intézményekben a legnagyobb mértékben. 2022-ben azokban az iskolákban, ahol nagyon magas volt a HHH tanulók aránya, a nyelvtanárok és a matematikatanárok negyedének, míg a természettudományi tárgyat tanítók 22 százalékának nem volt képesítése arra a tárgyra, amit tanított. 2022-re már az alacsony HHH-arányú iskolákban is jelentős arányt képviseltek a megfelelő képesítés nélkül tanító pedagógusok. Ezekben az iskolákban a nyelvtanárok 8, a természettudományi tárgyakat tanítók 10, míg a matematikatanárok közel 10 százalékának nem volt megfelelő képesítése (C3.17.6).

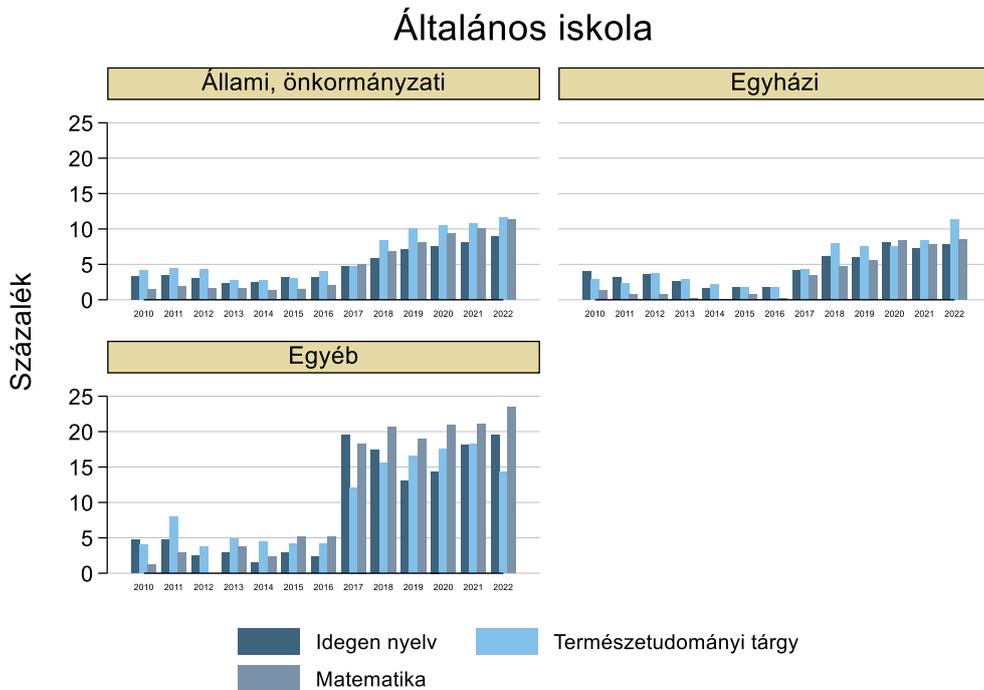
C3.17.1 ábra: Az egyes szaktárgyakat szakos képesítés nélkül tanítók százalékaránya az általános iskolákban (2010–2022)

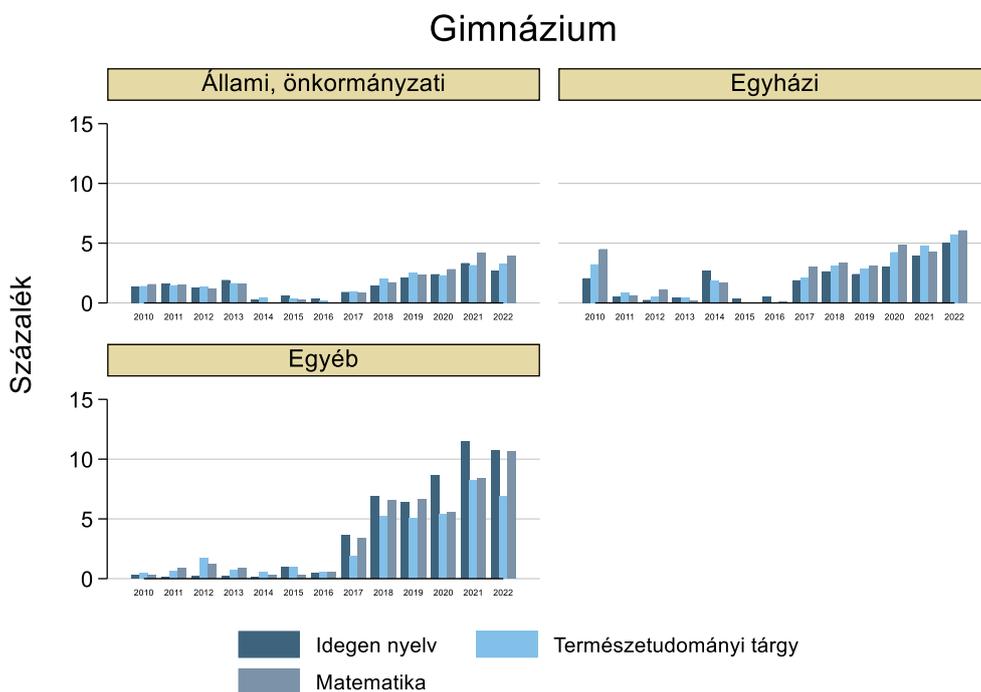
C3.17.2. ábra: Az egyes szaktárgyakat szakos képzés nélkül tanítók százalékaránya a gimnáziumokban (2010–2022)

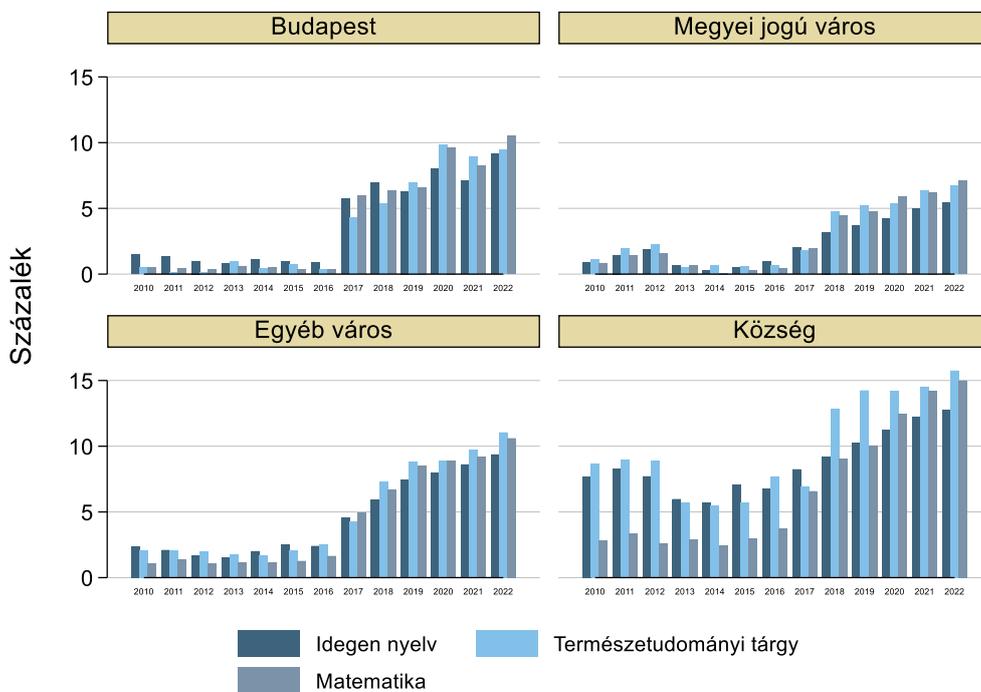
C3.17.3 ábra: Az egyes szaktárgyakat képzés nélkül tanítók százalékaránya fenntartók szerint az általános iskolákban (2010–2022)

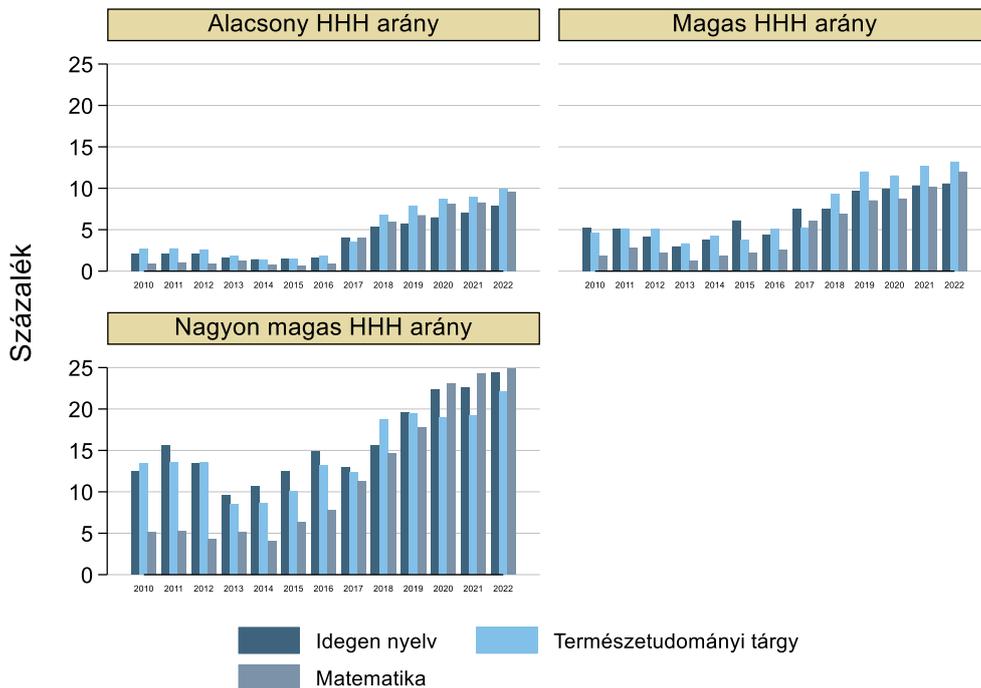
C3.17.4. ábra: Az egyes szaktárgyakat szakos képzés nélkül tanítók százalékaránya fenntartók szerint a gimnáziumokban (2010–2022)

C3.17.5. ábra: Az egyes szaktárgyakat szakos képzés nélkül tanítók százalékaránya az általános iskolákban településtípusonként (2010–2022)

C3.17.6. ábra: Az egyes szaktárgyakat szakos képzés nélkül tanítók százalékaránya az általános iskolákban a HHH tanulók aránya szerint (2010–2022)

Megjegyzés: alacsony HHH-arány = az országos átlag alatti, magas = az országos átlag 1–4-szerese, nagyon magas = az országos átlag 4-szeresénél magasabb.

A C3.17. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.17.xlsx>

Data of Indicator C3.17: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.17e.xlsx>

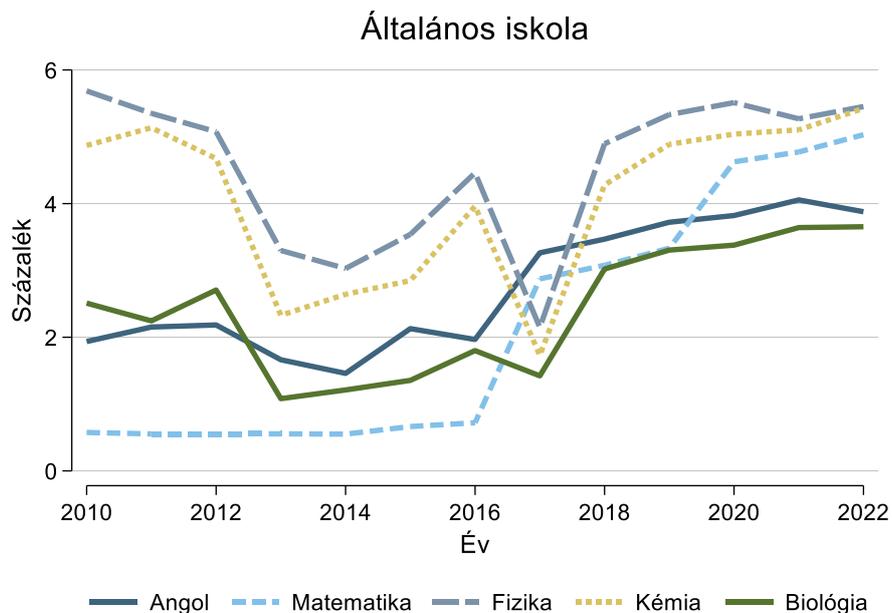
C3.18. indikátor: Azoknak az iskoláknak az aránya, ahol egyes szaktárgyakat csak képzés nélküli tanárok tanítanak

A C3.18. indikátor azoknak az iskoláknak az arányát mutatja be, melyekben egy-egy szaktárgyat csak képzés nélküli tanárok tanítanak. 2016 után az ilyen intézmények aránya is nőtt valamennyi programtípusban. 2022-ben tantárgyak szerint az általános iskolák 4–6 százaléka (C3.18.1 ábra), a gimnáziumok 1,5–2 százaléka (C3.18.2 ábra) volt olyan, ahol egyes tárgyakból egyetlen megfelelő képzéssel rendelkező tanár sem dolgozott.

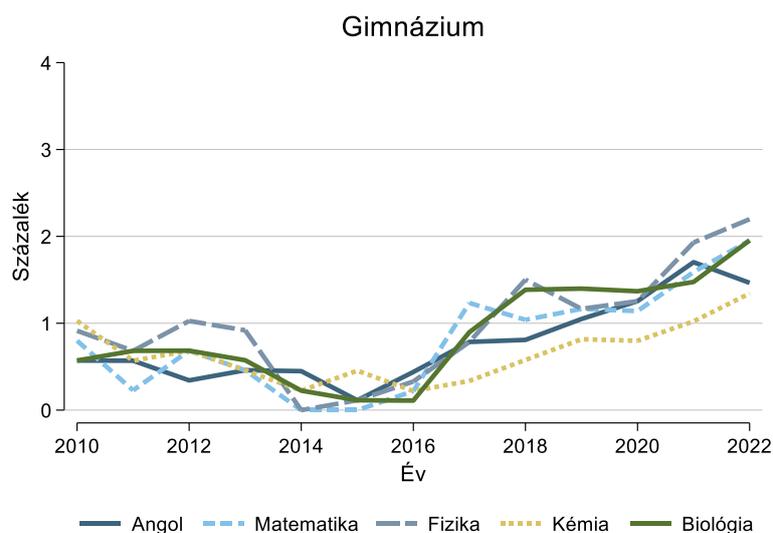
Az általános iskolákban településtípusok szerint vizsgálva az arányt azt látjuk, hogy 2022-ben már a községi általános iskolák több mint 6 százalékában nem dolgozott egyetlen képzett angoltanár sem, több mint 7 százalékukban nem foglalkoztattak egyetlen képzett matematikatanárt vagy kémiantanárt sem, 7 és fél százalékukban nem volt képzett fizikatanár, és 5 százalékukban nem dolgozott képzett biológiatanár. Figyelemre méltó, hogy 2022-ben már a budapesti általános iskolák – tantárgyaktól függően – 3–4 százaléka működött úgy, hogy egyetlen képzett pedagógus sem tanított szaktárgyat (C3.18.3 ábra).

A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya szerint vizsgálva az indikátort azt látjuk, hogy a nagyon magas HHH-arányú általános iskolák között lehetett olyat találni, ahol nem volt egyes szaktárgyakból egyetlen képesített tanár sem, de már az alacsony HHH-arányú iskolák között sem volt elhanyagolható az ilyenek aránya (C3.18.4 ábra).

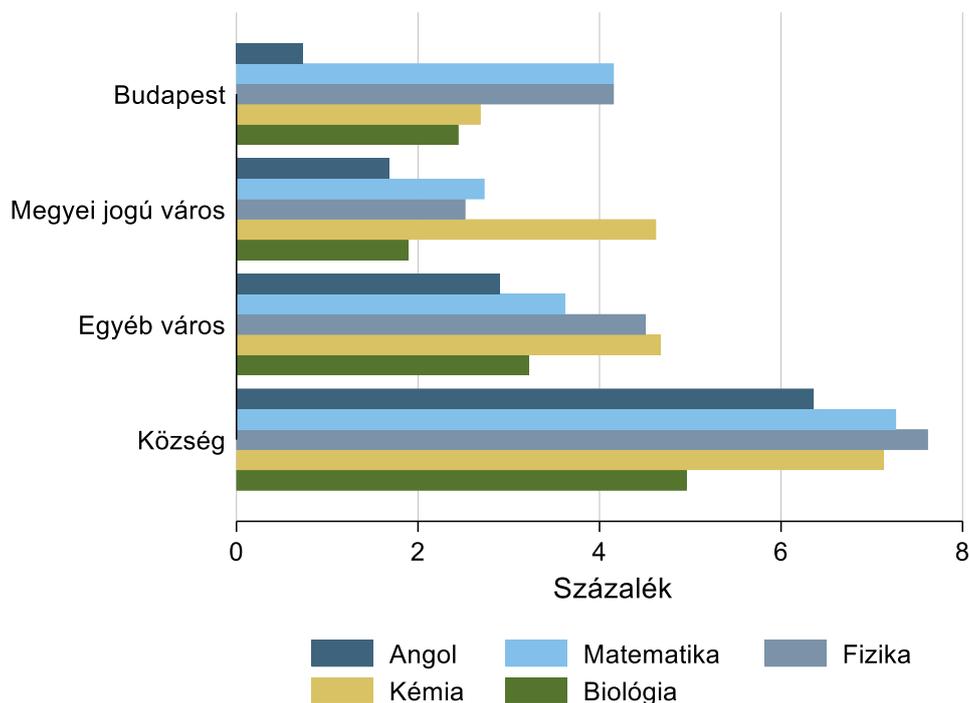
C3.18.1 ábra: Azoknak az iskoláknak a százalékaránya, ahol egyes szaktárgyakat csak képzés nélküli tanárok tanítanak; általános iskolák (2010–2022)

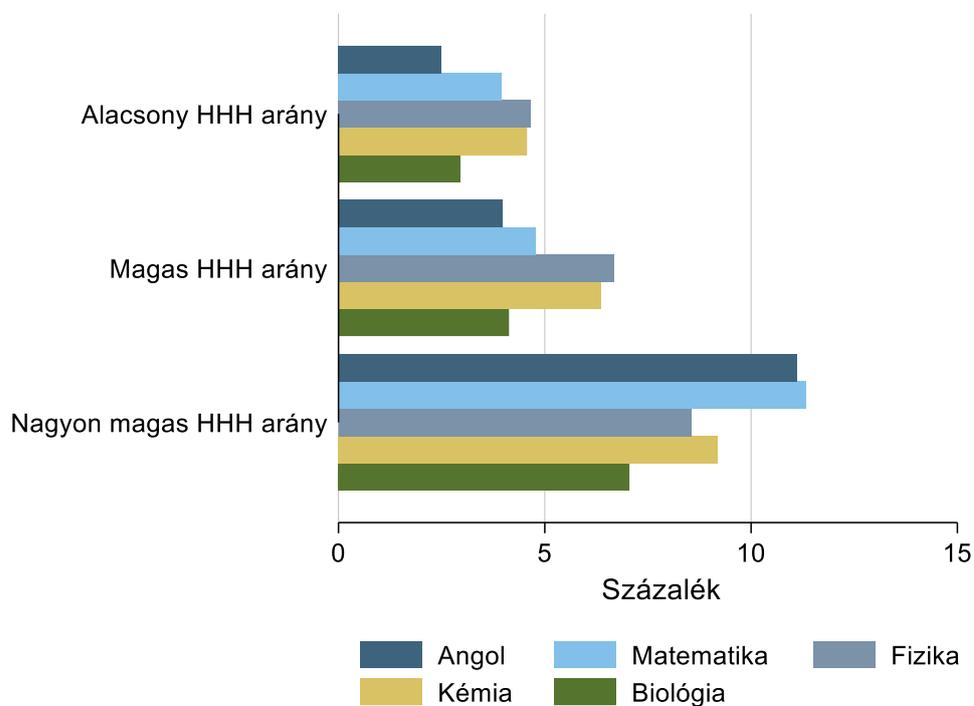
C3.18.2 ábra: Azoknak az iskoláknak a százalékaránya, ahol egyes szaktárgyakat csak képzés nélküli tanárok tanítanak; gimnáziumok (2010–2022)

C3.18.3 ábra: Azoknak az általános iskoláknak a százalékaránya, ahol egyes szaktárgyakat csak képesítés nélküli tanárok tanítanak; településtípus szerint (2022)

C3.18.4 ábra: Azoknak az általános iskoláknak a százalékaránya, ahol egyes szaktárgyakat csak képesítés nélküli tanárok tanítanak; a HHH tanulók aránya szerint (2022)

A C3.18. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.18.xlsx>

Data of Indicator C3.18: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.18e.xlsx>

C3.19. indikátor: A heti három-négy, illetve öt vagy több órában idegen nyelvet tanulók aránya

Az idegen nyelvek közül az angol és a német esetében mutatjuk be a heti három-négy, illetve öt vagy több órában tanulók arányát.²³ A 2019 utáni évekre a szakképzésre vonatkozóan nem állnak rendelkezésre az indikátor számításához szükséges adatok.

Az alapfokú képzésekben a hat-, illetve nyolcosztályos gimnáziumok alapfokú évfolyamaira járók körében az idegen nyelvet intenzíven (legalább öt órában) tanulók aránya lényegesen magasabb, mint a hagyományos általános iskolai képzésben tanulók körében (C3.19.1 ábra). Az angol nyelv esetében például több mint kétszeres a különbség közöttük (2022-ben 20,5, illetve 8,3 százalék). Emellett a heti három-négy órában nyelvet tanulók aránya is lényegesen magasabb a hat-, illetve nyolcosztályos gimnáziumokban. A vizsgált időszakban ugyanakkor az általános iskolások körében nőtt az angolul heti három-négy és öt vagy több órában tanulók aránya is. Ezzel párhuzamosan a németül tanulók aránya kismértékben csökkent. A hat-, illetve nyolcosztályos gimnáziumok alapfokú évfolyamaira járók esetében hasonló átrendeződés történt: kissé többen tanultak 2022-ben angolul, és kevesebben németül, mint a vizsgált időszak elején.

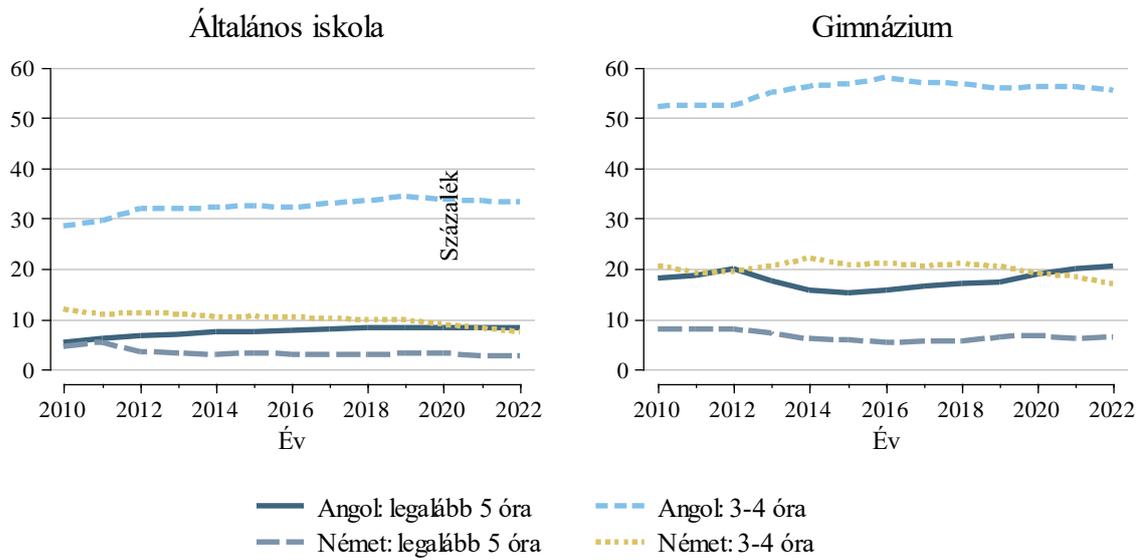
A középfokú képzésekben tanulók között is nagy különbségek mutatkoznak (C3.19.2 ábra). Az érettségit nem adó szakképzésben igen alacsony az angolt legalább heti öt órában tanulók aránya: 2019-ben 5,7 százalék volt. Ezzel szemben például az angol nyelvet intenzíven (legalább öt órában) tanulók aránya a gimnáziumokban ugyanebben az évben 34,7, az érettségit adó szakképzésben pedig 12,8 százalék volt. Emellett az érettségit nem adó szakképzésben az angol nyelvet három-négy órában tanulók aránya is különösen alacsony: 2019-ben 17,9 százalék volt, míg az érettségit adó képzésekben ugyanez az arány 55 százalék körüli értéket mutatott. A gimnáziumi képzésben a 2019 utáni években érdemi változás nem történt.

Településtípusok szerint vizsgálva elmondható, hogy az alapfokú képzésben a községi iskolák tanulóinak elenyésző aránya tanul németül vagy angolul heti öt vagy több órában (C3.19.3 ábra). Budapesten és a megyeszékhelyeken ezzel szemben a tanulók 13-14 százaléka tanul intenzíven angolul, a németül intenzíven tanulók aránya is 3 százalék körüli. A német nyelv esetében a heti három-négy órában tanulók aránya kompenzálja a községi iskolák tanulóinak lemaradását. Ugyanakkor az angolul heti három-négy órában tanulók aránya is a községekben a legalacsonyabb.

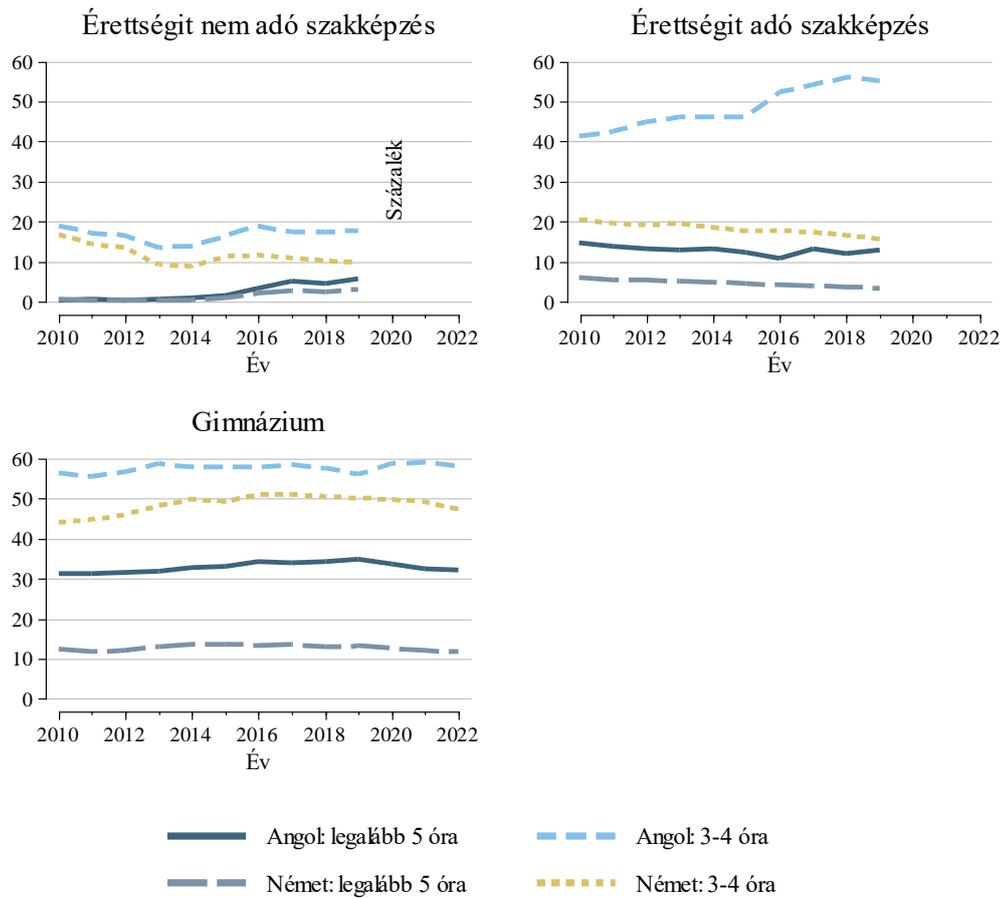
A C3.19.4 ábra azt mutatja be, hogy az alapfokú oktatásban minél magasabb egy iskolában a HHH tanulók aránya, annál alacsonyabb az idegen nyelvet intenzíven tanulóké. Ahol a HHH tanulók aránya nagyon magas, a heti öt vagy több órában németül és angolul tanulók aránya sorrendben 0,6 és 1,2 százalék, szemben az olyan iskolákban mért 3,2 és 10,2 százalékos arányokkal, ahol a HHH tanulók aránya alacsonynak tekinthető.

²³ A két tanítási nyelvű képzésben tanulókat és a nyelvi előkészítőre járókat az adott nyelvet heti 5 vagy több órában tanulók közé számítottuk.

C3.19.1 ábra: A heti három-négy, illetve öt vagy több órában idegen nyelvet tanulók százalékaránya az alapfokú képzésben (2010–2022)

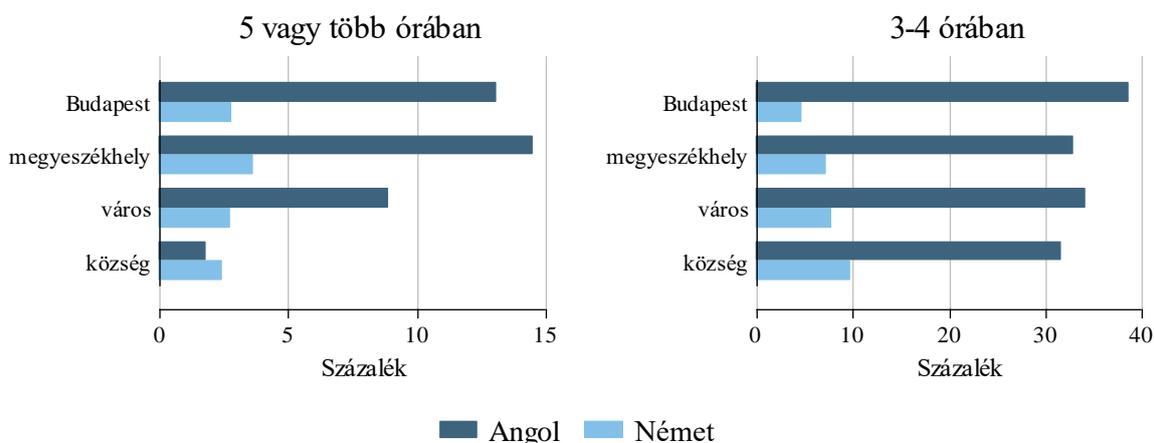

C3.19.2 ábra: A heti három-négy, illetve öt vagy több órában idegen nyelvet tanulók százalékaránya a középfokú képzésben (2010–2022)

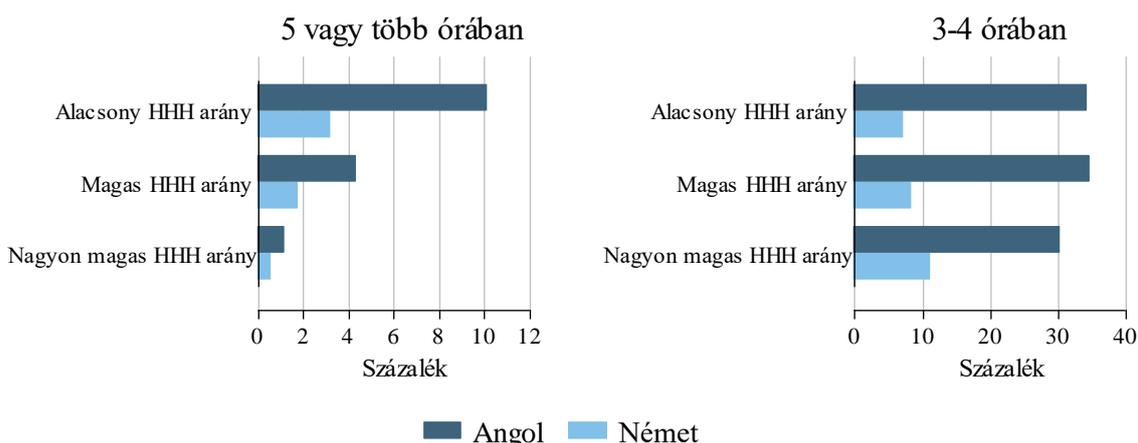

Megjegyzés: A 6 és 8 osztályos, illetve a 4 osztályos gimnáziumokban tanulók egységesen a gimnáziumi képzésnél szerepelnek.

C3.19.3 ábra: A heti három-négy, illetve öt vagy több órában idegen nyelvet tanulók százalékaránya az alapfokú képzésben településtípusok szerint (2022)

C3.19.4 ábra: A heti három-négy, illetve öt vagy több órában idegen nyelvet tanulók százalékaránya az alapfokú képzésben a HHH tanulók aránya szerint (2022)

Megjegyzés: alacsony HHH-arány = az országos átlag alatti, magas = az országos átlag 1–4-szerese, nagyon magas = az országos átlag 4-szeresénél magasabb.

A C3.19. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.19.xlsx>

Data of Indicator C3.19: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.19e.xlsx>

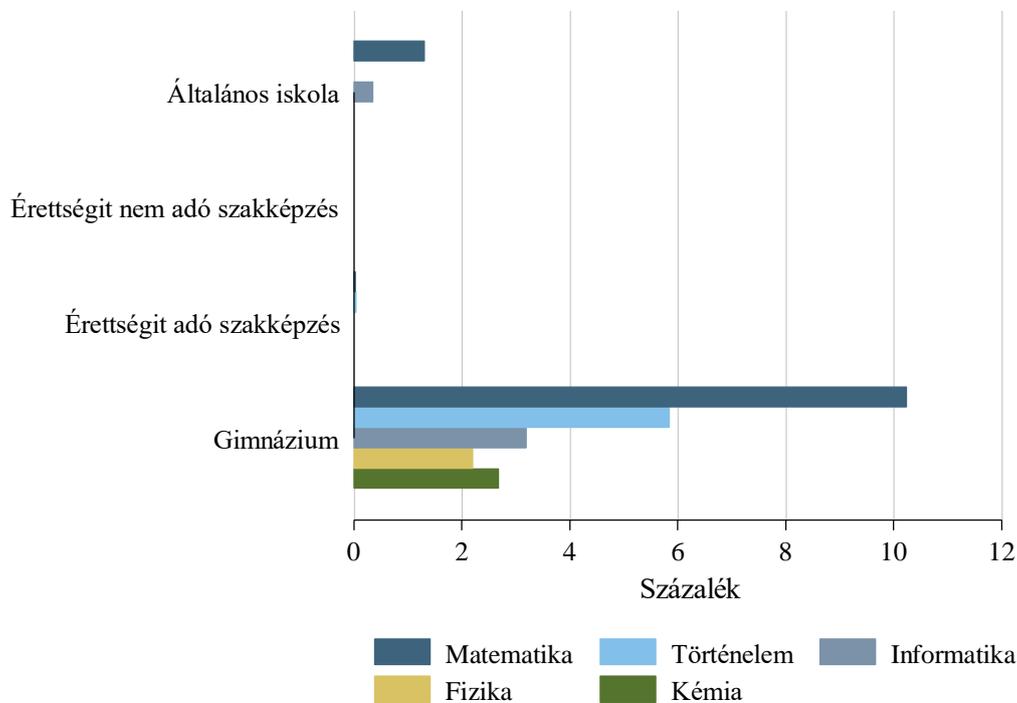
C3.20. indikátor: Az emelt szintű oktatásban részt vevő tanulók aránya

Az emelt szintű oktatásban részt vevők arányát tantárgyanként vizsgáljuk.²⁴ A kiválasztott tárgyak a következők: matematika, történelem, informatika, fizika és kémia. Minden egyes tantárgy esetében a gimnazisták körében találjuk a legnagyobb arányban az emelt szintű oktatásban részt vevőket (C3.20.1 ábra). Az érettségit nem adó szakképzésben tanulók közül senki sem részesült emelt szintű oktatásban,

²⁴ Emelt szintű képzés: meghatározott tantárgy kerettanterv szerinti magasabb követelményekkel történő oktatása (2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről).

de az érettségit adó szakképzésben tanulók között is elhanyagolható az emelt szintű oktatásban részt vevők aránya.

C3.20.1 ábra: Az emelt szintű oktatásban részt vevő tanulók százalékaránya (2022)

Megjegyzés: A 6/8 osztályos gimnáziumokban tanulók a gimnáziumi képzésnél szerepelnek.

A C3.20. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.20.xlsx>

Data of Indicator C3.20: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.20e.xlsx>

C3.21. indikátor: A fejlesztő foglalkozásban részt vevő tanulók aránya

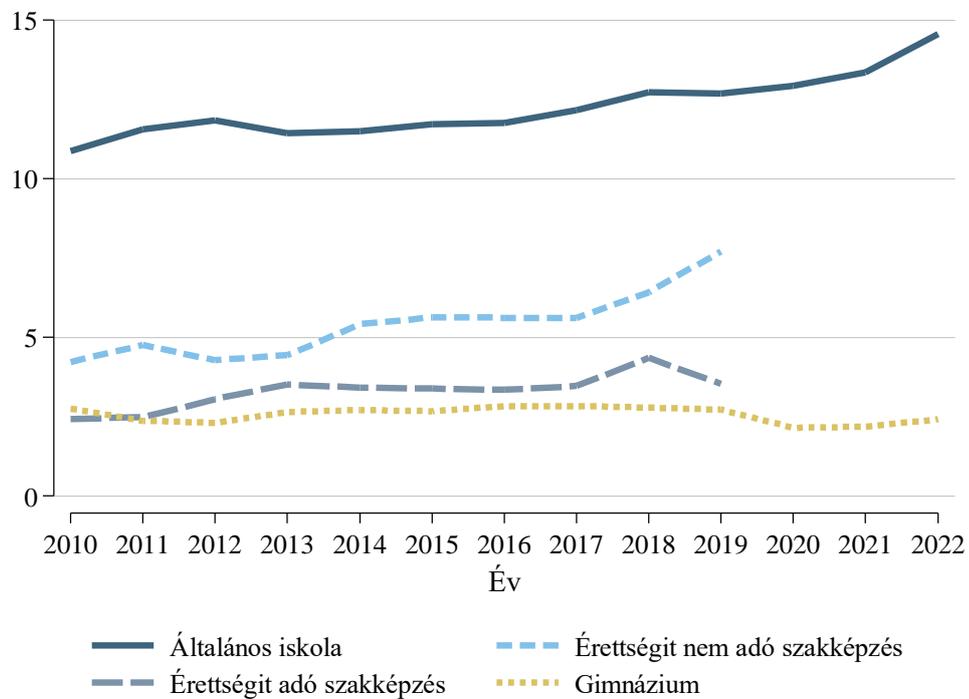
2010 és 2022 között az általános iskolai képzésben tanulók körében a fejlesztő foglalkozásban²⁵ részt vevők aránya 10,9-ről 14,6 százalékra nőtt (C3.21.1 ábra). Hasonló enyhe növekedés látszik 2010 és 2019 között a szakképzést nyújtó iskolákban is, ugyanakkor adathiány miatt a 2019 utáni évekre az indikátor értéke nem áll rendelkezésre. A gimnáziumokban a vizsgált időszakban végig lényegesen alacsonyabban mozgott az indikátor értéke, és érdemi változás sem volt megfigyelhető.

Az általános iskolákat vizsgálva ugyan azt látjuk, hogy ott, ahol az átlagosnál magasabb a HHH tanulók aránya, többen vesznek részt fejlesztő foglalkozásban, a tendencia mégsem monoton (C3.21.2 ábra).

²⁵ Fejlesztő pedagógiai ellátás: a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló tantárgyi felzárkóztatására és készségfejlesztésére irányuló kötelező foglalkozás (2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről).

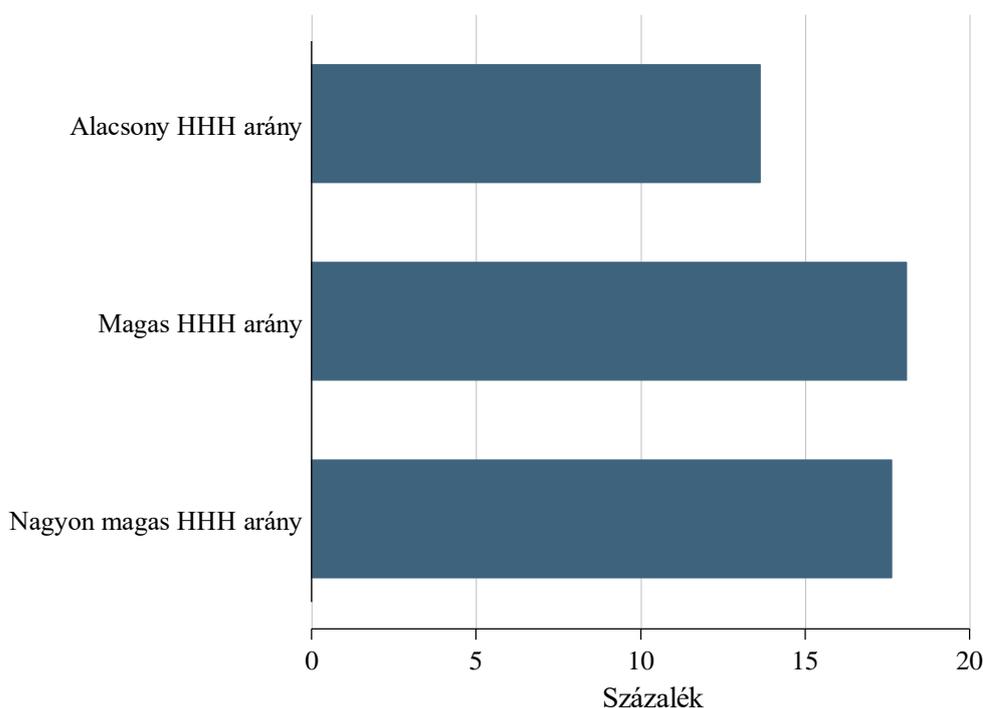
A nagyon magas HHH-arányú iskolákban kissé alacsonyabb az indikátor értéke, mint a magas HHH-arányúakban.

C3.21.1 ábra: A fejlesztő foglalkozásban részt vevő tanulók százalékaránya (2010–2022)

Megjegyzés: A 6/8 osztályos gimnáziumokban tanulók a gimnáziumi képzésnél szerepelnek.

C3.21.2 ábra: A fejlesztő foglalkozásban részt vevő tanulók százalékaránya az általános iskolákban a HHH tanulók aránya szerint (2022)

Megjegyzés: alacsony HHH-arány = az országos átlag alatti, magas = az országos átlag 1–4-szerese, nagyon magas = az országos átlag 4-szeresénél magasabb.

A C3.21. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.21.xlsx>

Data of Indicator C3.21: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.21e.xlsx>

C3.22. indikátor: A tehetséggondozásban részt vevő tanulók aránya

A C3.22. indikátor a tehetséggondozásban részt vevő tanulók arányát mutatja be programtípusonként.²⁶ A 2019 utáni évekre a szakképzésre vonatkozóan nem állnak rendelkezésre az indikátor számításához szükséges adatok.

Az általános iskolások és a gimnazisták körében a vizsgált időszak elején mutatkozó stabilitás után 2014-től csökkenni kezdett a tehetséggondozásban részt vevők aránya (C3.22.1 ábra). 2020-ban az előbbieknél 18,7 százalék, míg az utóbbiaknál 15,5 százalék volt az indikátor értéke. 2021-ben és 2022-ben ugyanakkor mindkét programtípus esetén növekedés volt megfigyelhető. A vizsgált arány a 2010 és 2019 közötti időszakban is lényegesen alacsonyabb volt az érettségit adó és az érettségit nem adó szakképzésben, mint a másik két programtípusnál.

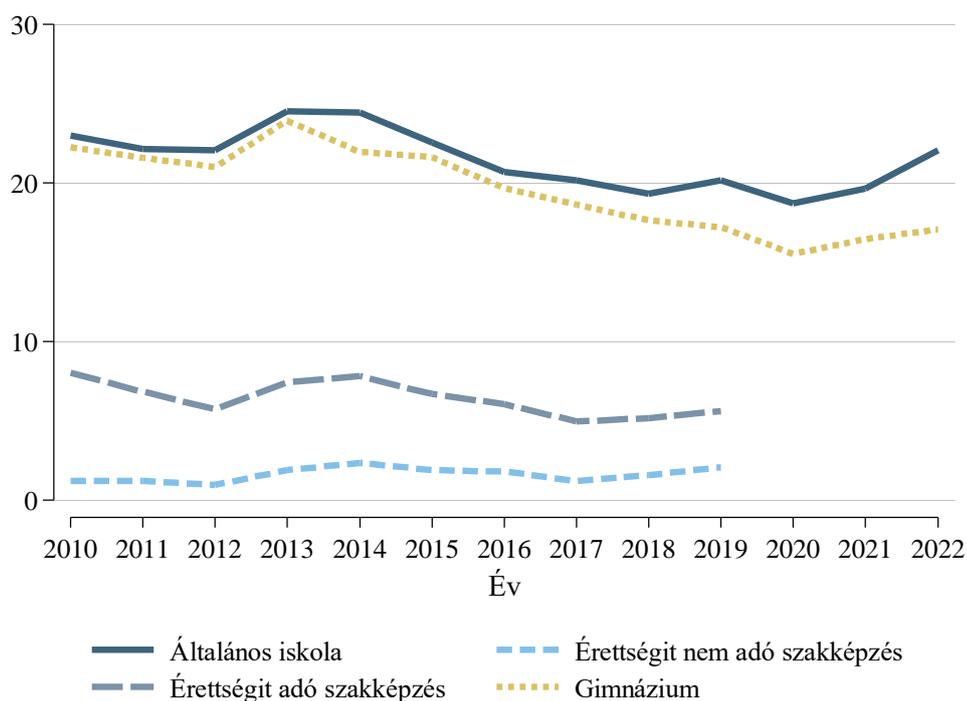
Megyéenként vizsgálva a tehetséggondozásban részt vevő általános iskolai tanulók arányát azt látjuk, hogy 2022-ben – a két szélsőértékként – a Nógrád megyei általános iskolások 13 százaléka részesült tehetséggondozó foglalkozásban, szemben a Heves megyei 31,5 százalékos aránnyal (C3.22.2 ábra).

²⁶ Tehetséggondozás: a tantervi keretben tartott (emelt szintű) pluszórák (például az alapóraszám fölötti nyelvvórák, matematikaórák), amelyeket nem mindenki vesz igénybe.

Bár jellemzően 5–10 százalékpontos eltérések látszanak a többi megye között is, nincs egy jól kirajzolódó földrajzi „lejtő”: alacsonyabb és magasabb arányokat egyaránt találunk mind a keleti, mind a nyugati megyék esetében.

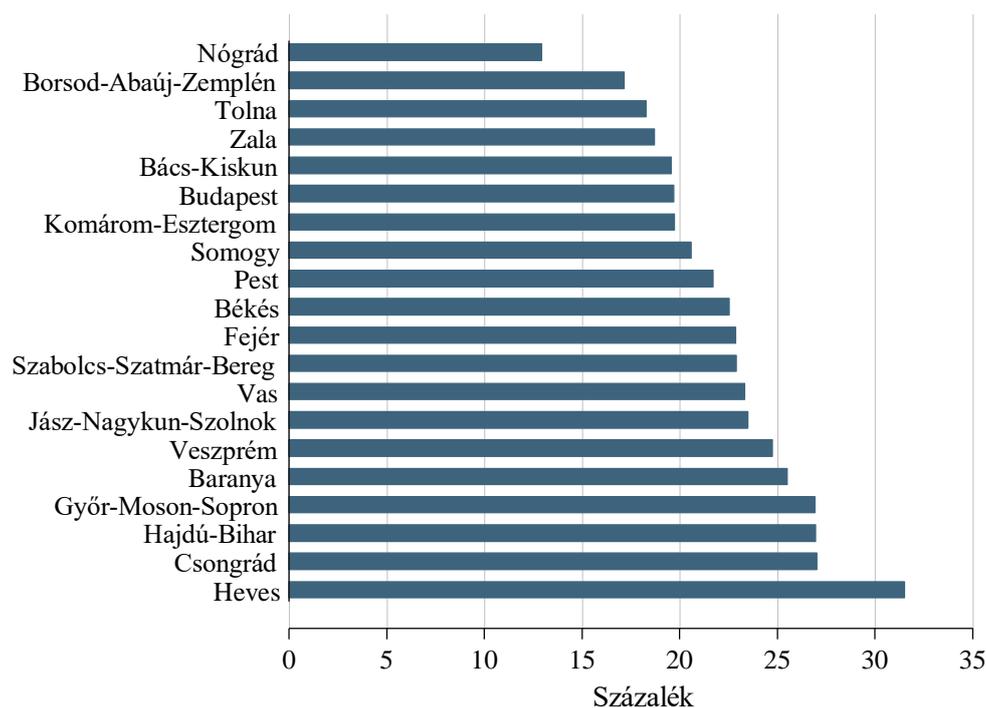
A C3.22.3 ábra a HHH tanulók aránya szerint mutatja az általános iskolákban tehetséggondozásban részt vevő tanulók arányát. Minél magasabb egy iskolában a HHH tanulók aránya, annál kisebb a tehetséggondozásban részesülők aránya. 2022-ben a nagyon magas HHH-arányú iskolákban 13 százalék volt az indikátor értéke, az átlag alatti HHH-arányú iskolákban pedig 23,2 százalék.

C3.22.1 ábra: A tehetséggondozásban részt vevő tanulók százalékaránya (2010–2022)

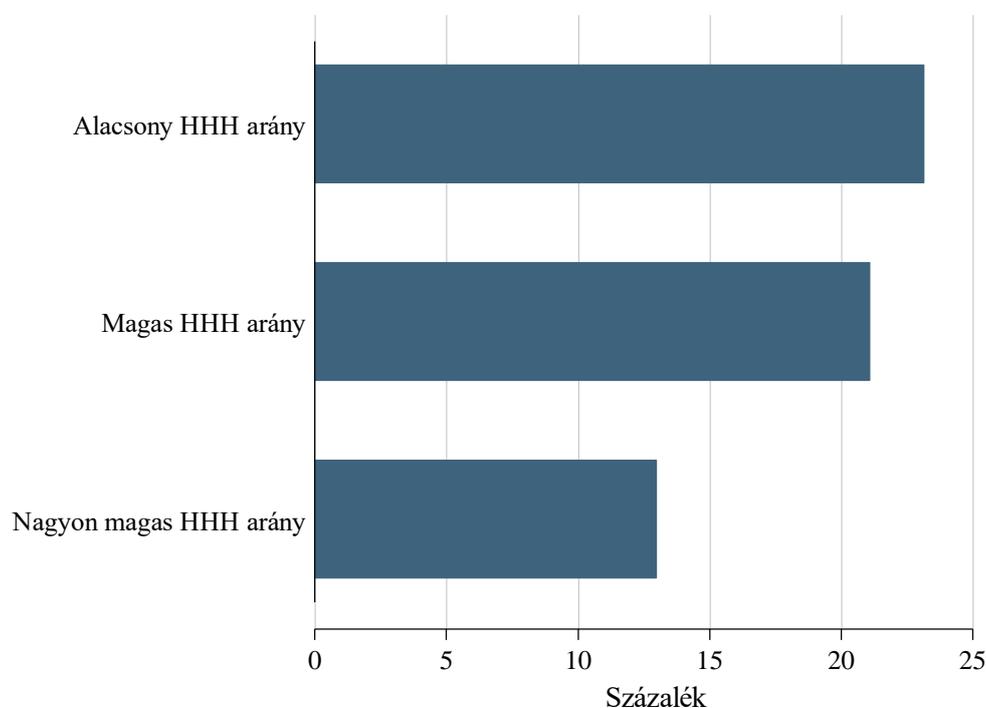

Megjegyzés: A 6/8 osztályos gimnáziumokban tanulók a gimnáziumi képzésnél szerepelnek.

C3.22.2 ábra: A tehetséggondozásban részt vevő általános iskolás tanulók százalékaránya megyénként (2022)

C3.22.3 ábra: A tehetséggondozásban részt vevő általános iskolás tanulók százalékaránya a HHH tanulók aránya szerint (2022)

Megjegyzés: alacsony HHH-arány = az országos átlag alatti, magas = az országos átlag 1–4-szerese, nagyon magas = az országos átlag 4-szeresénél magasabb.

A C3.22. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.22.xlsx>

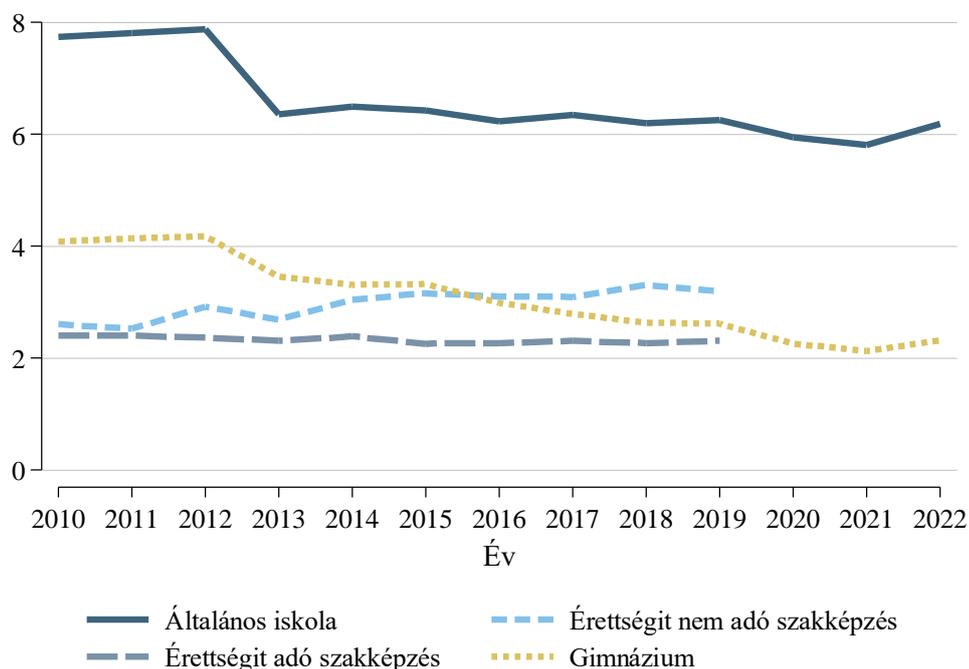
Data of Indicator C3.22: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.22e.xlsx>

C3.23. indikátor: A gyógytestnevelésben részt vevő tanulók aránya

A 2010 és 2022 közötti adatokból az látszik, hogy az általános iskolákban és a gimnáziumokban csökkent a gyógytornára járók aránya (C3.23.1 ábra). Ez a csökkenés a gimnáziumokban az egész időszakot jellemezte, az általános iskolákban inkább az első években történt, leginkább 2012 és 2013 között. A 2019 utáni évekre a szakképzésre vonatkozóan nem állnak rendelkezésre az indikátor számításához szükséges adatok, ugyanakkor a 2010 és 2019 közötti időszakban az érettségit nem adó szakképzésben a gyógytornára járók arányában némi növekedés figyelhető meg, míg az érettségit adó szakképzésben változatlan volt az indikátor értéke.

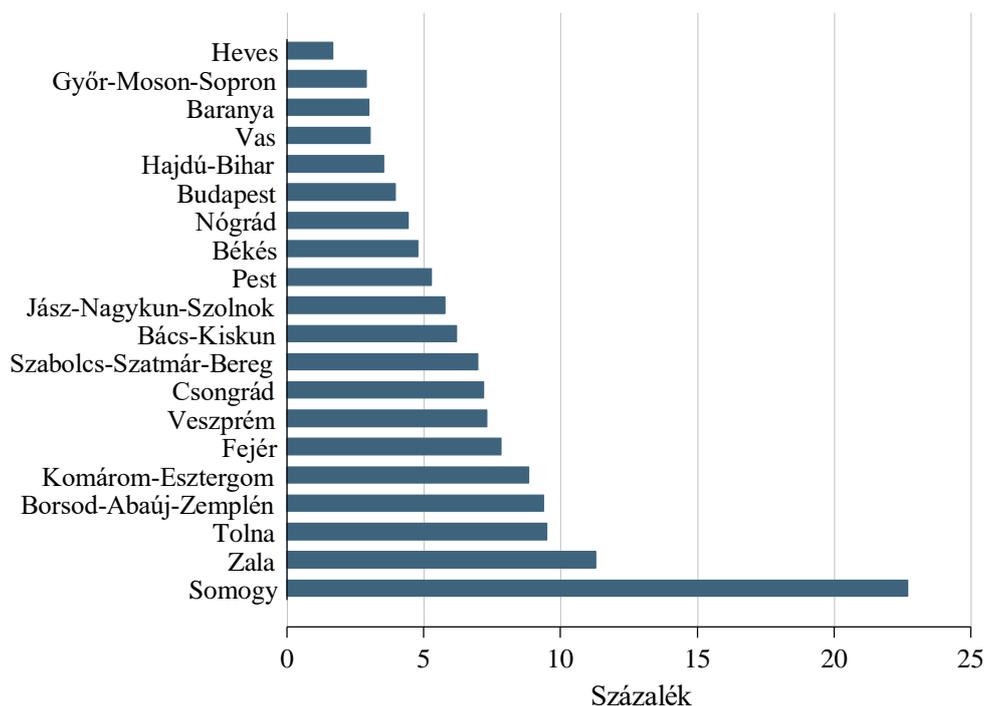
Az általános iskolákat vizsgálva jelentős földrajzi különbségek mutatkoznak (C3.23.2 ábra). 2022-ben, ahogy a korábbi években is, Somogy megyében volt messze a legmagasabb a gyógytestnevelésben részt vevők aránya: 22,7 százalék, míg a legalacsonyabb Heves megyében, ahol 1,7 százalék.

C3.23.1 ábra: A gyógytestnevelésben részt vevő tanulók százalékaránya (2010–2022)

Megjegyzés: A 6/8 osztályos gimnáziumokban tanulók a gimnáziumi képzésnél szerepelnek.

C3.23.2 ábra: A gyógytestnevelésben részt vevő általános iskolás tanulók százalékaránya megyék szerint (2022)

A C3.23. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.23.xlsx>

Data of Indicator C3.23: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.23e.xlsx>

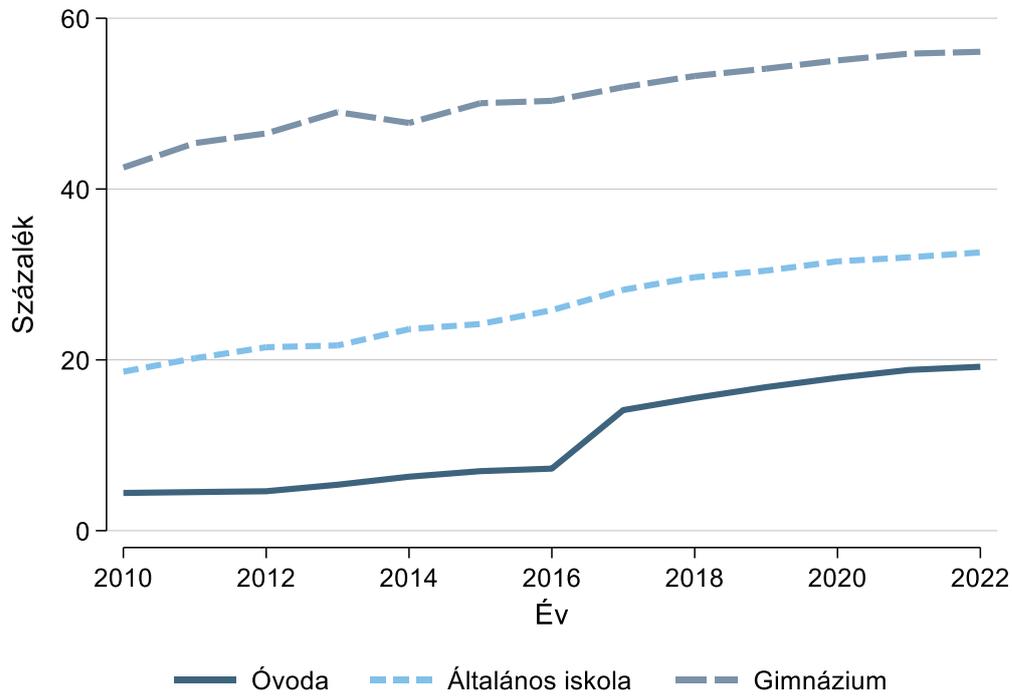
C3.24. indikátor: Az idegennyelv-tudással rendelkező tanárok aránya

A C3.24. indikátor az idegennyelv-ismerettel rendelkező pedagógusok arányát mutatja. Ez az arány az óvodákban, az általános iskolákban és a gimnáziumokban 2010 és 2022 között folyamatosan nőtt (C3.24.1 ábra).

Az óvodai (C3.24.2 ábra) és az általános iskolai (C3.24.3 ábra) pedagógusok közül az egyéb fenntartású intézményekben dolgozók beszélnek a legnagyobb arányban idegen nyelvet. A gimnáziumok esetében az állami intézményekben a legmagasabb az arány (C3.24.4 ábra).

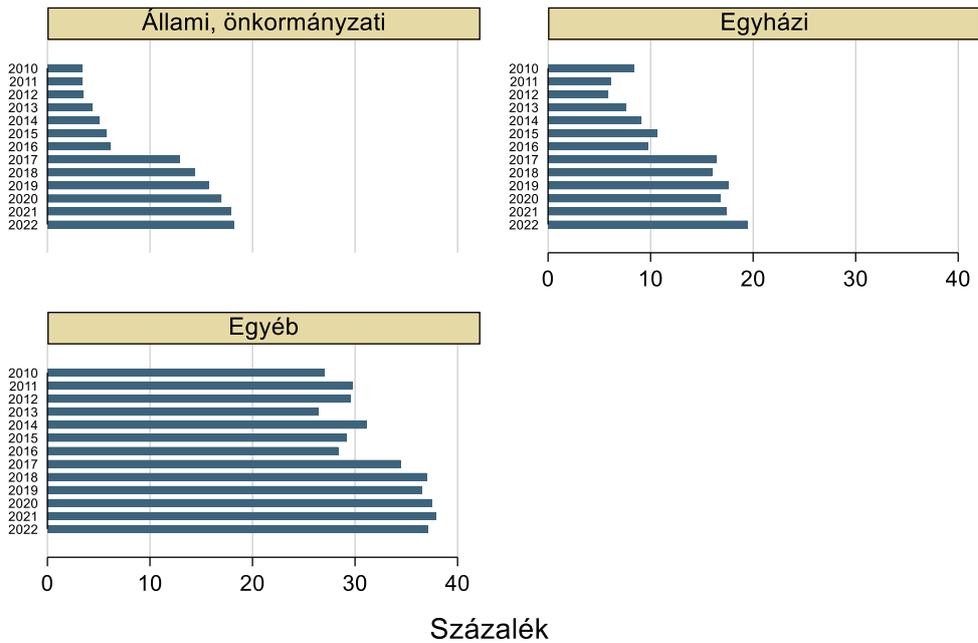
Az általános iskolai tanárok közül a Budapesten dolgozók beszélnek a legnagyobb arányban idegen nyelvet, 2022-ben csaknem 40 százalékuk. Ugyanebben az évben a megyei jogú városokban dolgozó tanárok 33, a városokban dolgozók 30, míg a községekben dolgozó tanárok 31 százaléka rendelkezett nyelvtudással (C3.24.5 ábra). Az alacsony HHH-arányú általános iskolákban dolgoznak a legnagyobb, a nagyon magas HHH-arányú általános iskolákban pedig a legkisebb arányban olyan pedagógusok, akik beszélnek idegen nyelvet (C3.24.6 ábra).

C3.24.1 ábra: Az idegennyelv-tudással rendelkező pedagógusok százalékaránya programtípusonként (2010–2022)

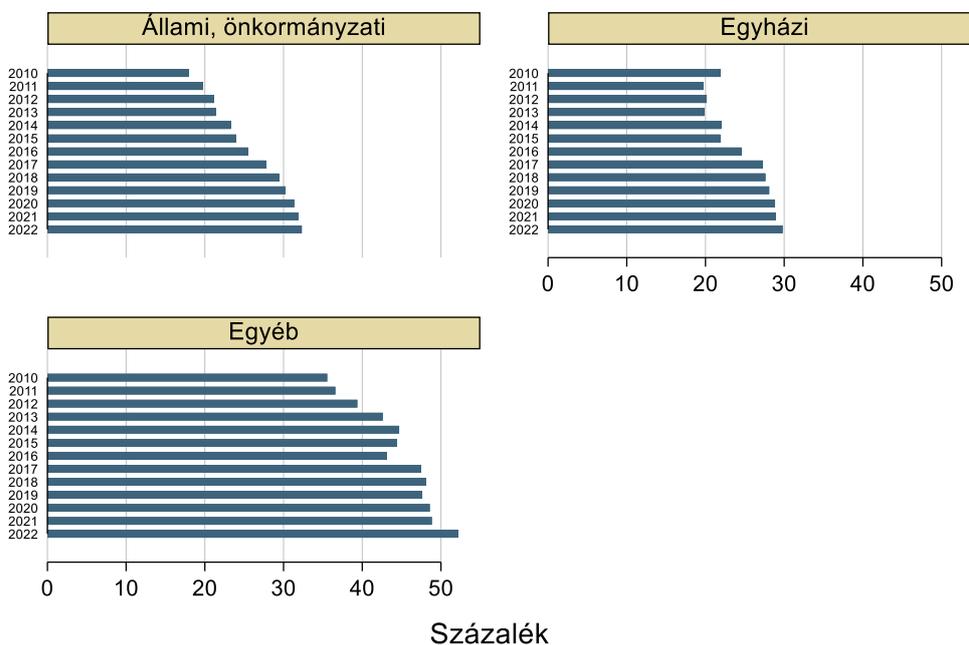
C3.24.2 ábra: Az idegennyelv-tudással rendelkező pedagógusok százalékaránya az óvodákban fenntartók szerint (2010–2022)

Óvoda

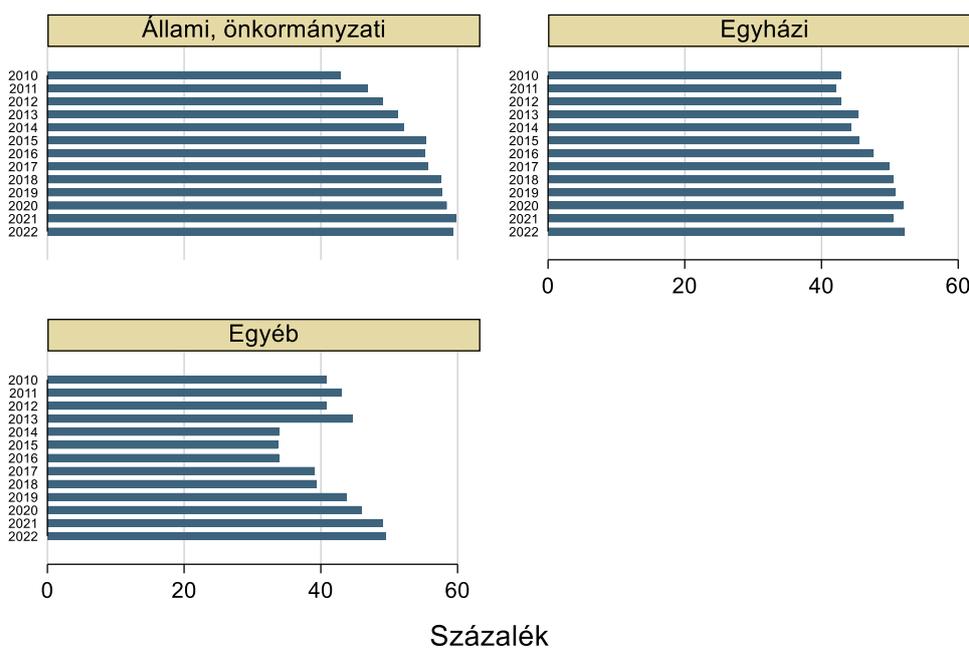
C3.24.3 ábra: Az idegennyelv-tudással rendelkező tanárok százalékaránya az általános iskolákban fenntartók szerint (2010–2022)

Általános iskola

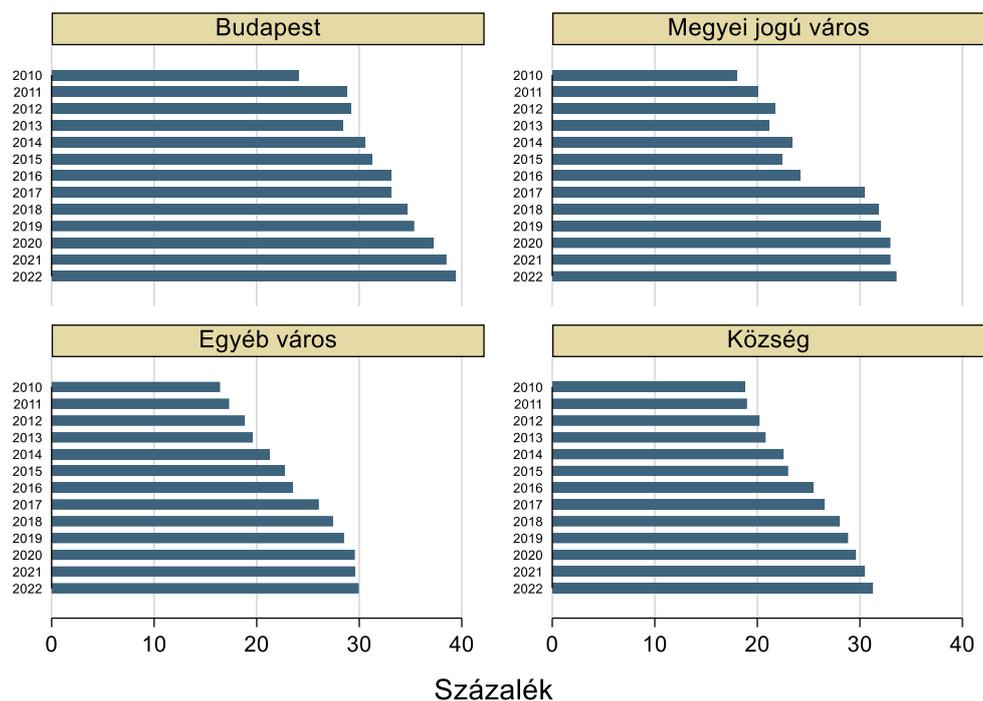

C3.24.4 ábra: Az idegennyelv-tudással rendelkező tanárok százalékaránya a gimnáziumokban fenntartók szerint (2010–2022)

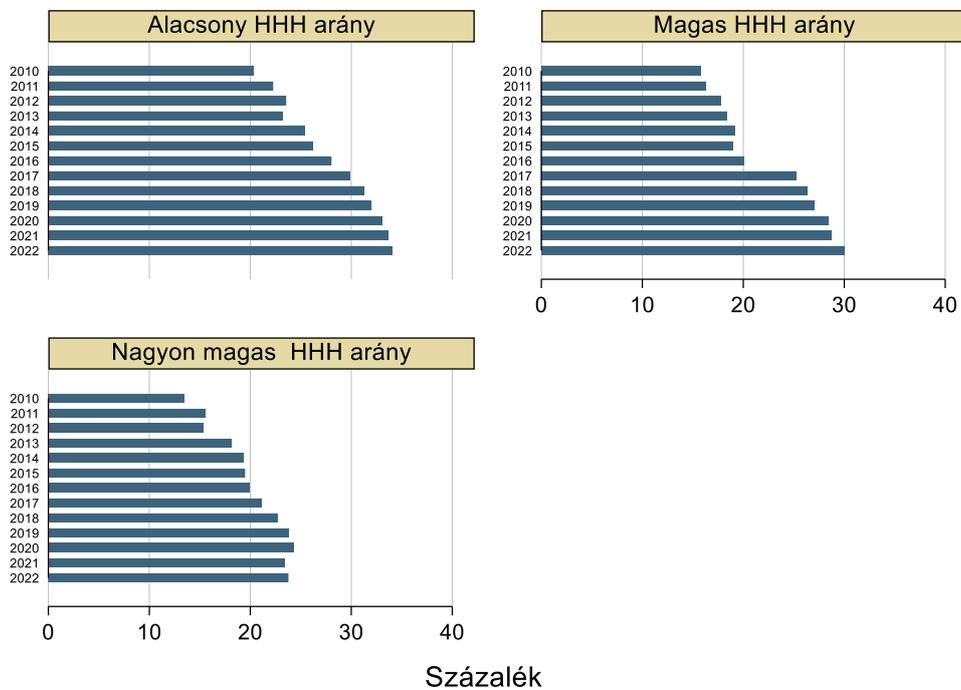
Gimnázium

C3.24.5 ábra: Az idegennyelv-tudással rendelkező tanárok százalékaránya az általános iskolákban településtípusok szerint (2010–2022)

C3.24.6 ábra: Az idegennyelv-tudással rendelkező tanárok százalékaránya az általános iskolákban a HHH tanulók aránya szerint (2010–2022)

A C3.24. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.24.xlsx>

Data of Indicator C3.24: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/C3.24e.xlsx>

D) Eredmények

Az oktatás eredményeit mérő indikátorok első csoportja a közoktatás közvetlen céljainak megvalósulását, a *belső eredményeket*, a tanulási teljesítményeket méri; a második csoportja pedig az iskolarendszeren túlmutató hatásokat, az oktatás *külső eredményeit* írja le, az iskolázás hatását a munkaerőpiaci sikerességre, az átmenetet a tanulásból a munkába.

D1. Belső eredmények

A belső eredményeket mérő indikátorok a tanulási eredmények alakulását írják le.

Az első indikátorcsoport a tanulók átlagos teljesítményét mutatja. Tekintettel arra, hogy a nemzetközi standardizált mérések eredményeit háromévenként vagy ritkábban közlik, illetve a magyar sajtóban is kellő visszhangot kapnak, a nemzetközi mérésekből számolt átlagos eredményeket nem közöljük (az érdeklődők például a www.oecd.org/pisa/ oldalon tájékozódhatnak). Az évenként végzett országos kompetenciamérés (OKM) standardizált pontszámai azonban általában sokkal kisebb hangsúlyt kapnak a médiában, így az országos eredmények alakulását, illetve ezek bontásait közöljük. Az országos kompetenciamérés, hasonlóan a nemzetközi mérésekhez, a tanulók szövegértési és matematikai kompetenciáit méri fel évenként és bontások szerint összehasonlítható, standardizált módon.

A második indikátorcsoport a gyengén teljesítő tanulók arányát mutatja különböző bontásokban. Bár minden mérés másként definiálja, összességében azt a tanulót lehet gyengén teljesítőnek nevezni, aki a legalapvetőbb szövegértési, matematikai, természettudományi ismereteknek sincs a birtokában, aki számára az adott területen a legegyszerűbb feladatok megoldása is nehézségekbe ütközik.

A harmadik indikátorcsoport a jól teljesítő tanulók arányszámait tartalmazza. A jól teljesítő tanulók azok, akik a teljesítményskála tetején helyezkednek el; akik számára kihívást csak a legnehezebb feladatok jelentik az adott mérésben. E két utóbbi indikátorcsoport a rendelkezésre álló hazai és nemzetközi standardizált méréseken is alapul. Míg a hazai mérések lehetőséget teremtenek részletesebb, tanulócsoportok közötti összevetésekre is, a nemzetközi mérések az idősoros, illetve a többi országgal való összehasonlításra adnak lehetőséget.

A negyedik indikátorcsoport a tanulók számára közvetlenül nagyobb tétellel járó felsőfokú továbbtanulásról nyújt áttekintést. Ezen belül a nyelvvizsga meglétére, illetve a jelentkezési és felvételi arányokra vonatkoznak az indikátorok.

Az első, második és harmadik indikátorcsoport számszerűsítéséhez az országos kompetenciamérés egyéni szintű kutatói adatbázisát használtuk. A második és harmadik indikátorcsoportéhoz emellett az OECD *Programme for International Student Assessment (PISA)* egyéni szintű kutatói adatbázisát is felhasználtuk. Az országos kompetenciamérést évenként és nagyobb mintán végzik, így országon belül megbízhatóbb adatokkal szolgál, míg a PISA-felmérés nemzetközi összevetésre ad lehetőséget. A negyedik indikátorcsoportéhoz a FELVI felvételi adatbázisát, illetve a KIR-STAT adatbázist használtuk fel.

A covidjárvány idején elrendelt iskolabezárások miatt 2020 tavaszán sajnos elmaradt az országos kompetenciamérés, így annak az évnek az adatai nem állnak rendelkezésre. Előljáróban azt is ki kell emelnünk, hogy 2022-ben az országos kompetenciamérés felmérési eszköze megváltozott. Míg előtte

papíron töltötték ki a tanulók a tesztek és a háttérkérdőíveket is, 2022-ben ezt már számítógépen tették meg. Ez a változás önmagában, az iskolabezárások nélkül is befolyásolhatja az eredményeket.

Az eredetileg 2021-re tervezett PISA-felmérést is csak 2022-ben végezték el, így az előző hullámhoz képest a megszokottól eltérően most nem három, hanem négy év telt el. Sajnos az érettségi-adatbázis egyéni szintű adatai 2019 óta nem álltak rendelkezésünkre, így az előző kiadványokkal ellentétben ebben a kötetben az érettségizettek számát csak a KIR-STAT adatbázisából tudtuk kiszámolni. Ennek legfőbb hátránya, hogy így 2020 után megbízhatóan csak a gimnáziumokra lehet indikátorokat számolni, hiszen a szakképző intézmények adatait 2020 óta a KIR-STAT nem tartalmazza. Ennek megfelelően az összes érettségit adó intézményre 2019-ig, míg ezek közül a gimnáziumokra 2022-ig közlünk adatokat.

Átlagos teljesítmény

D1.1. indikátor: Átlagos teljesítmény, országos kompetenciamérés, szövegértés és matematika

A D1.1.1.1 és a D1.1.1.2 ábra azt mutatja, hogy egészen 2017-ig nem változott jelentősen az egyes évfolyamok átlagos teljesítménye, azonban 2017 után jelentős javulás állt be a 8. és 10. évfolyamos tanulók eredményeiben, amely 2020 után a korábbi szintre, sőt az alá esett vissza. A javulás és a visszaesés is a szövegértésben volt nagyobb mértékű: 2017 és 2019 között a 10. évfolyamon 48 pontos, a 8. évfolyamon pedig 37 pontos javulás volt tapasztalható, míg 2019 és 2022 között a 10. évfolyamon 61 pontos, a 8. évfolyamon pedig 73 pontos visszaesés következett be. Matematikából 2017 és 2019 között a 10. évfolyamon 22 pontos, a 8. évfolyamon 12 pontos volt a javulás, míg 2019 és 2022 között rendre 24, illetve 22 pontos a visszaesés. A 6. évfolyamon sokkal kisebb mértékű változások történtek, de 2019 után itt is visszaesés tapasztalható mindkét kompetenciaterületen.

Nem meglepő módon a 6. évfolyamos tanulók átlagosan sokkal gyengébben teljesítenek mind szövegértésből, mind matematikából, mint a 8. évfolyamosok, ez utóbbiak pedig 10. évfolyamos társaiknál teljesítenek gyengébben. A 6. és 8. évfolyam közötti különbségek matematikából sokkal nagyobb mértékűek, mint szövegértésből: míg matematikából körülbelül 100 pontos a különbség, szövegértésből kicsit több mint 50. Ez csak a 2018 és 2021 közötti évekre változott meg, amikor is a 6. és a felsőbb évfolyamok közötti különbség sokkal nagyobb lett a 8.-os és 10.-es eredmények javulása miatt. A 8. és 10. évfolyam közötti különbségek azonban szövegértésből nagyobb mértékűek: míg matematikából alig 10-20 pontnyi az átlagos különbség (bár az időszak végére ez a különbség növekedni látszik), szövegértésből majdnem 50 pontnyi. Vagyis úgy tűnik, hogy míg szövegértés terén inkább egyenletesen fejlődnek a tanulók a négy év alatt, addig matematikából a 6. és 8. évfolyam között nagyobb az ugrás.

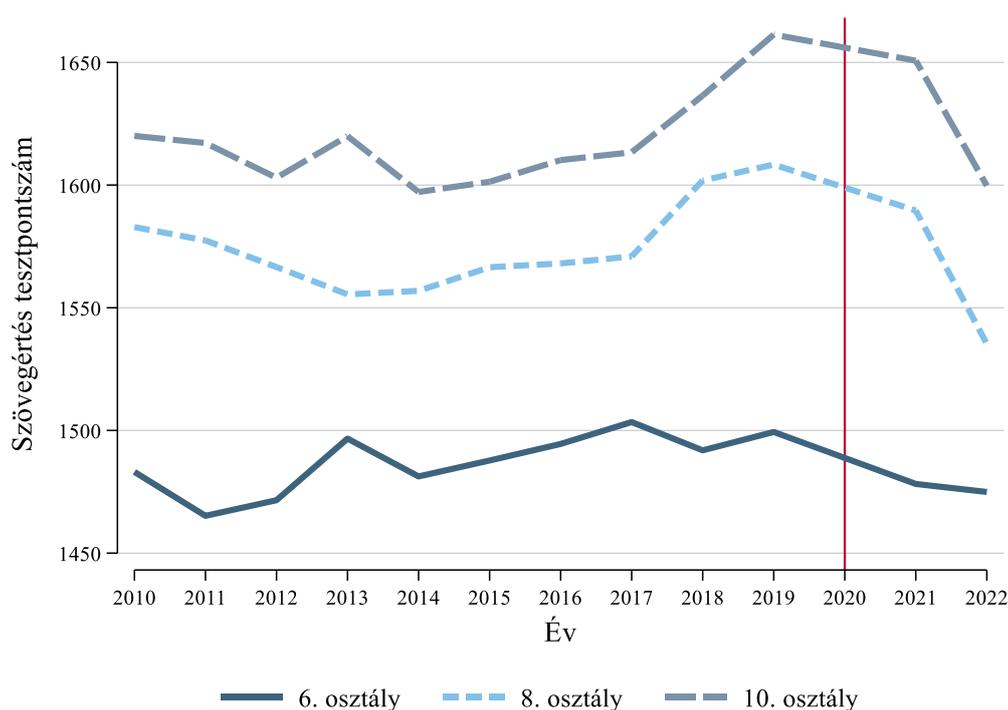
A D1.1.2.1 és a D1.1.2.2 ábrák a nemek közötti különbségeket mutatják. Jól látszik, hogy a 2017 és 2019 közötti tesztpontszám-növekedés mindkét nem esetében megtörtént, csakúgy, mint a 2019–2022 közötti visszaesés. Összességében a lányok szövegértésből teljesítenek jobban, míg a fiúk matematikából. A lányok előnye azonban nagyobb szövegértésből, mint a fiúk matematikából. Továbbá érdekes, hogy a fiúk szövegértésből és matematikából is minden évfolyamban fejlődnek, míg a lányok szövegértésből jobban fejlődnek a 8. és 10. évfolyam között, matematikából kevésbé, bár az

időszak második felében ez a mintázat valamelyest átalakult, és a 8. és 10. évfolyam közötti tesztpontszám-növekedés a lányok esetében is nagyobb volt.

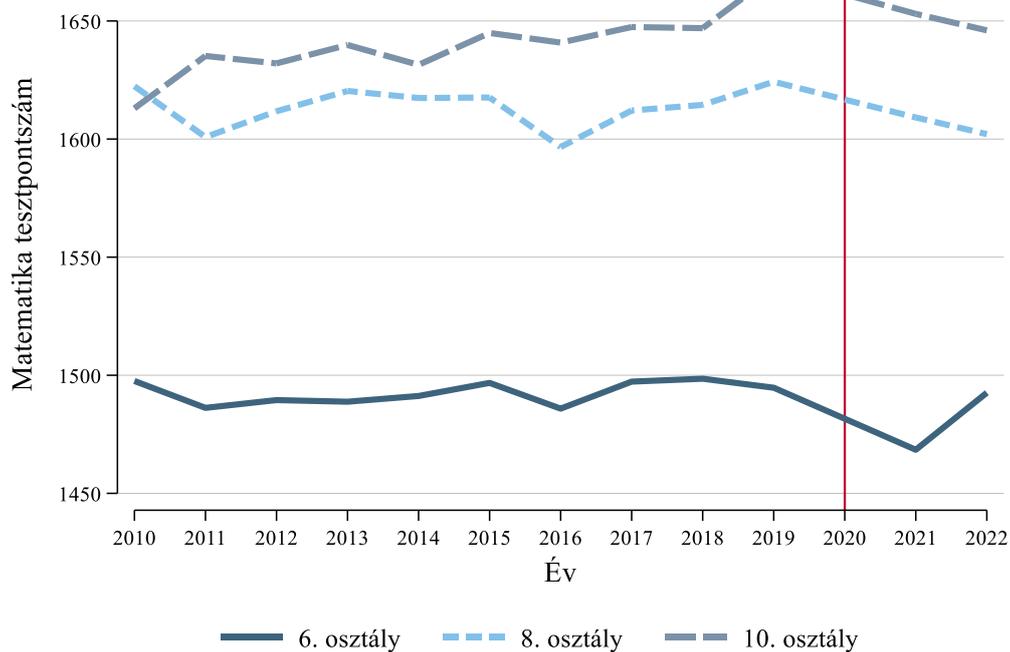
A D1.1.3.1 és D1.1.3.2 ábrák a halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) és a nem HHH tanulók közötti különbségeket mutatják szövegértésből és matematikából. Jól láthatóan a HHH tanulók minden évfolyamon sokkal rosszabbul teljesítenek, mint nem HHH társaik. A különbség körülbelül egy szórásnyi (kb. 200 pont) mind szövegértésből, mind matematikából. Ez a különbség olyan nagy, hogy a 10. évfolyamos HHH tanulók rosszabbul teljesítenek, mint a 6. évfolyamos nem HHH tanulók. Ráadásul a HHH tanulók átlagos tesztpontszáma matematikából a 8. és 10. évfolyam között egyáltalán nem növekszik. Ugyanakkor érdekes módon a 2017 és 2019 közötti átlagos tesztpontszám-növekedés és a 2019 utáni visszaesés mindkét csoporton belül végbement.

A D1.1.4.1 és D1.1.4.2 ábrákon a programtípusok közötti különbségek láthatók. Ezek a különbségek nyilvánvalóak: az oktatási rendszer szelekcióját jól mutatja, hogy az érettségit nem adó szakképző iskolákba járó 10. évfolyamos tanulók rosszabbul teljesítenek, mint az átlagos 6. évfolyamos tanulók, mind matematikából, mind szövegértésből, illetve hogy egy 6. évfolyamos gimnazista jobban teljesít, mint egy átlagos 8. évfolyamos általános iskolás.

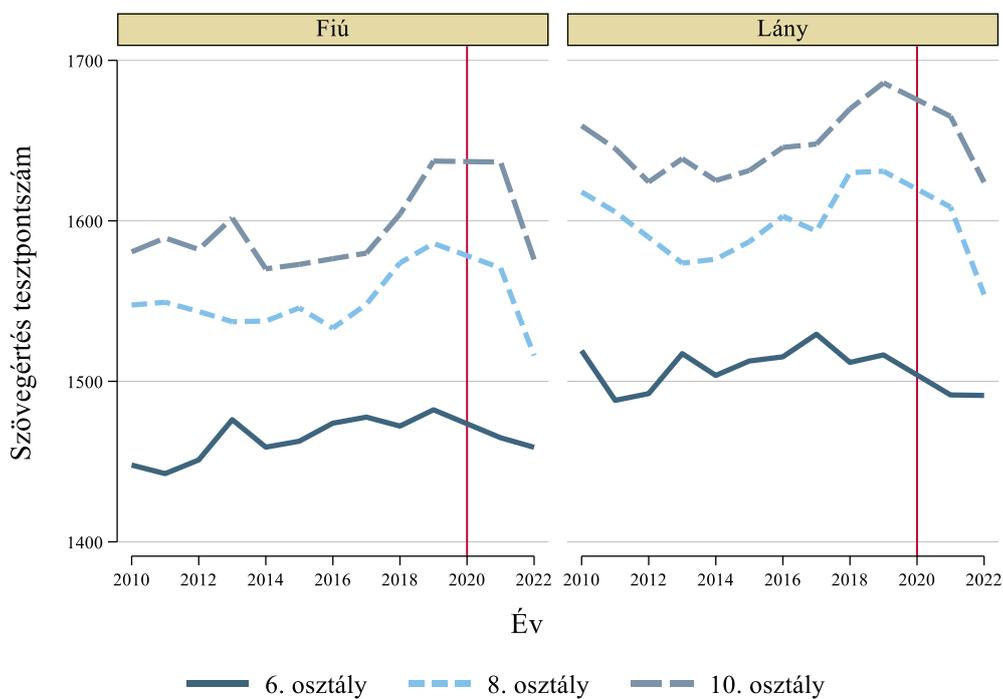
D1.1.1.1 ábra: Átlagos teljesítmény szövegértésből, országos kompetenciamérés (2010–2022)

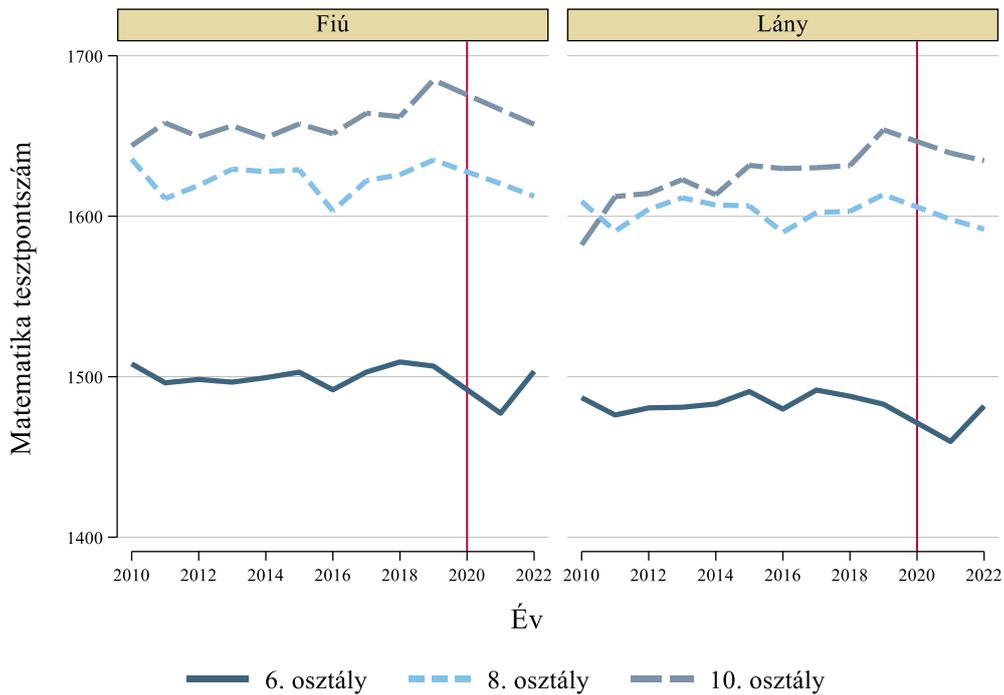
D1.1.1.2 ábra: Átlagos teljesítmény matematikából, országos kompetenciamérés (2010–2022)

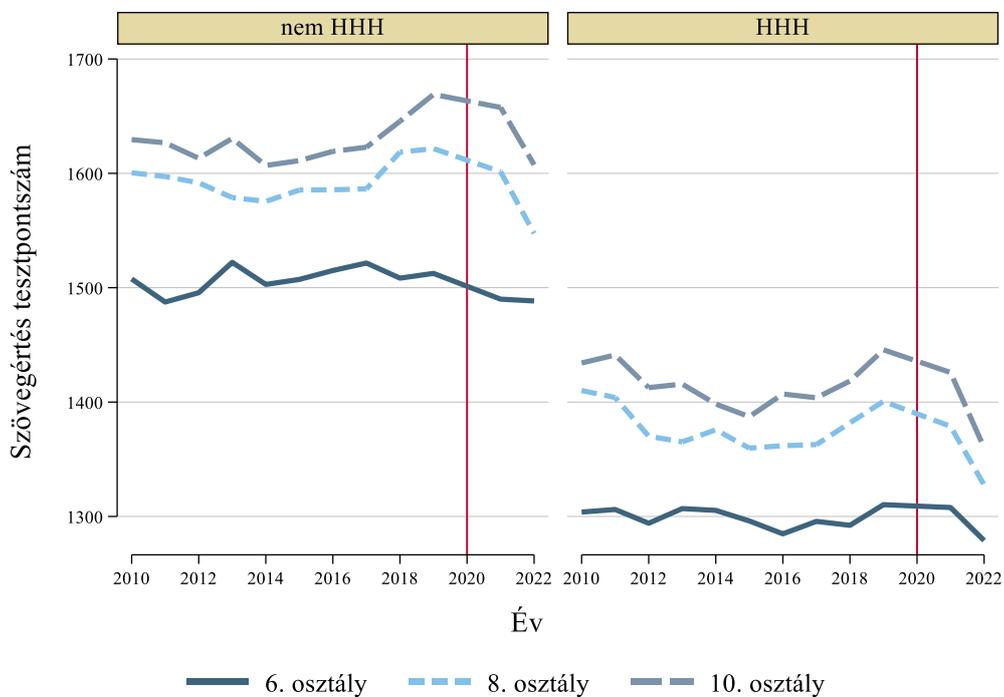
D1.1.2.1 ábra: Átlagos teljesítmény szövegértésből, országos kompetenciamérés, nemek szerinti átlag (2010–2022)

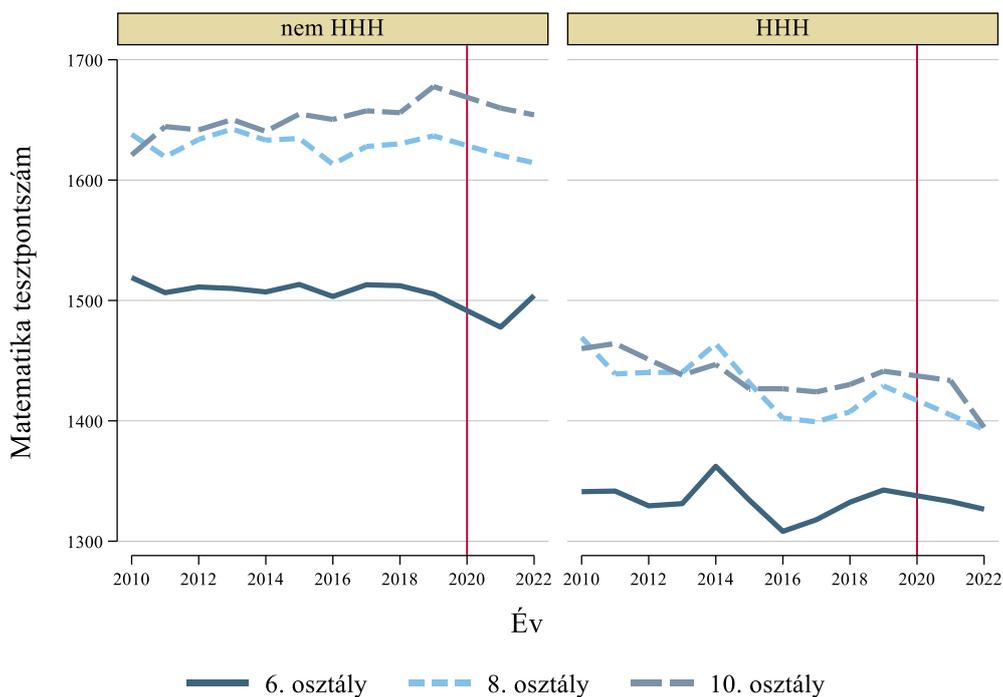
D1.1.2.2 ábra: Átlagos teljesítmény matematikából, országos kompetenciamérés, nemek szerinti átlag (2010–2022)

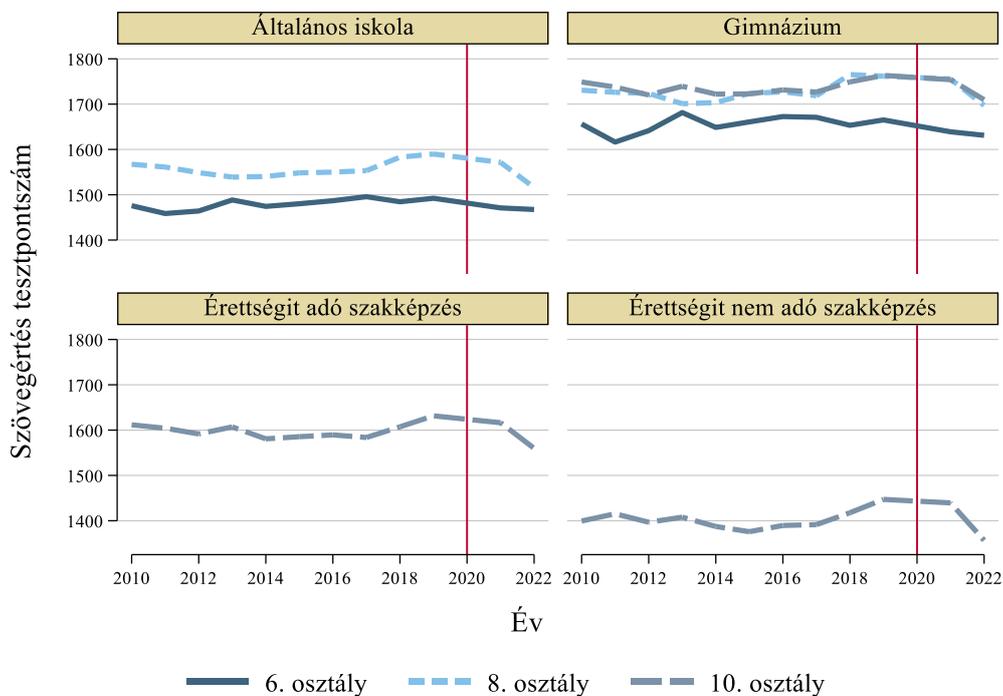
D1.1.3.1 ábra: Átlagos teljesítmény szövegértésből, országos kompetenciamérés, HHH státus szerinti átlag (2010–2022)

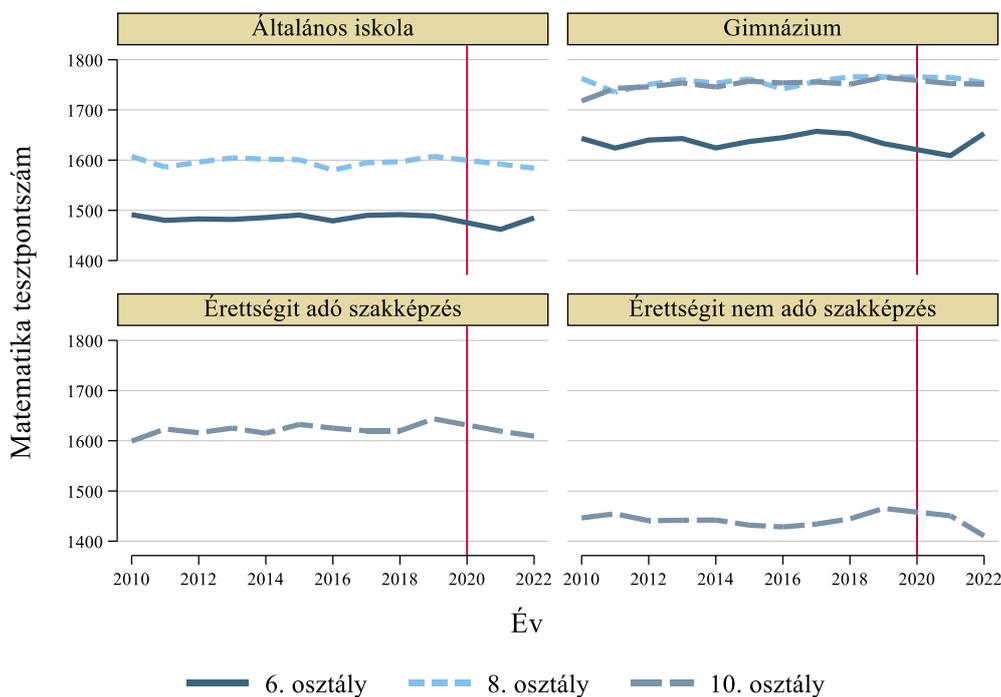
D1.1.3.2 ábra: Átlagos teljesítmény matematikából, országos kompetenciamérés, HHH státus szerinti átlag (2010–2022)

D1.1.4.1 ábra: Átlagos teljesítmény szövegértésből, országos kompetenciamérés, programtípusok szerinti átlag (2010–2022)

D1.1.4.2 ábra: Átlagos teljesítmény matematikából, országos kompetenciamérés, programtípusok szerinti átlag (2010–2022)

A D1.1. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D1.1.xlsx>

Data of Indicator D1.1: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D1.1e.xlsx>

A gyengén teljesítő tanulók aránya

D1.2. indikátor: A gyengén teljesítő tanulók aránya, országos kompetenciamérés, szövegértés és matematika

Az országos kompetenciamérés tesztpontszáma alapján minden tanulót az összesen nyolc szint egyikére sorolnak (0–7. szint). Gyengén teljesítő tanulónak azt tekintjük, aki a 2. szint alatt teljesít, azaz a 0. vagy az 1. szinten van.²⁷

A gyengén teljesítő tanulóakra a *szövegértés* mérési területén az jellemző, hogy legfeljebb a szövegben kiemelt vagy többször előforduló információ visszakeresésére, az elbeszélés alapvető tér- és időbeli körülményeinek kikövetkeztetésére, a szöveg két tartalmi eleme közötti egyszerű kapcsolat felismerésére és a szövegben explicit módon megfogalmazott fő gondolatmenet vagy téma, illetve alkalmi szókapcsolat jelentésének felismerésére képesek. Ennél magasabb szintű szövegértési képességekkel nem rendelkeznek.

A *matematika* területén gyengén teljesítők jellemzője: csak arra képesek, hogy legfeljebb ismerős, főként konkrét matematikai feladatokban, gyakran kontextus nélküli helyzetben feltett matematikai

²⁷ Lásd: Változások az országos kompetenciamérés skáláiban

http://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/meresek/orszmer2010/valt_orszmer_skala_110228.pdf

kérdéseket válaszoljanak meg; egyértelmű, jól körülírt és minden szükséges információt tartalmazó feladatokat oldjanak meg; közvetlen utasításokat követve hajtsanak végre rutinszerű eljárásokat, és csak olyan lépéseket végezzenek el, amelyek a feladat kontextusából nyilvánvalóan következnek. Ennél magasabb szintű matematikai gondolkodásra nem képesek.

A D1.2. indikátor és ennek bontásai szövegértésből és matematikából mutatják a 2. szint alatt teljesítő tanulók arányát. Az alábbi ábrákból és az online elérhető táblázatokból látható, hogy a gyengén teljesítő tanulók aránya az évek során egyik mérési területen sem igen változott egészen 2017-ig, majd 2017 után minden évfolyamon és mindkét mérési területen csökkent körülbelül 1,5-2 százalékkal. 2022 azonban – feltehetően részben az új számítógép-alapú mérési módszer eredményeként – változást hozott. Ebben az évben az arányok újra elérték, sőt adott esetben meg is haladták a 2017 előtti évekéit. 2022-ben a gyengén teljesítők aránya szövegértésből a 6. évfolyamon 8,5, a 8. évfolyamon 4,6 százalék, míg a 10. évfolyamon 4 százalék volt. Matematikából ugyanez az arány a 6. évfolyamon 15,5 százalék, míg a 8. és a 10. évfolyamon is 7 százalék volt.

A két kompetenciaterület nem közvetlenül összehasonlítható, ám az egyértelműen kitűnik, hogy a tanulók matematikából nagyobb arányban teljesítenek gyengén, mint szövegértésből.

Az évfolyamok között a gyengén teljesítők arányának stabil csökkenése tapasztalható mindkét mérési területen. Matematikából is jól érzékelhető a gyengén teljesítők arányának évfolyamok közötti stabil csökkenése, ám itt a 8.-osok és 10.-esek közötti különbség már messze nem olyan jelentős, az adott években kisebb mint 1 százalék.

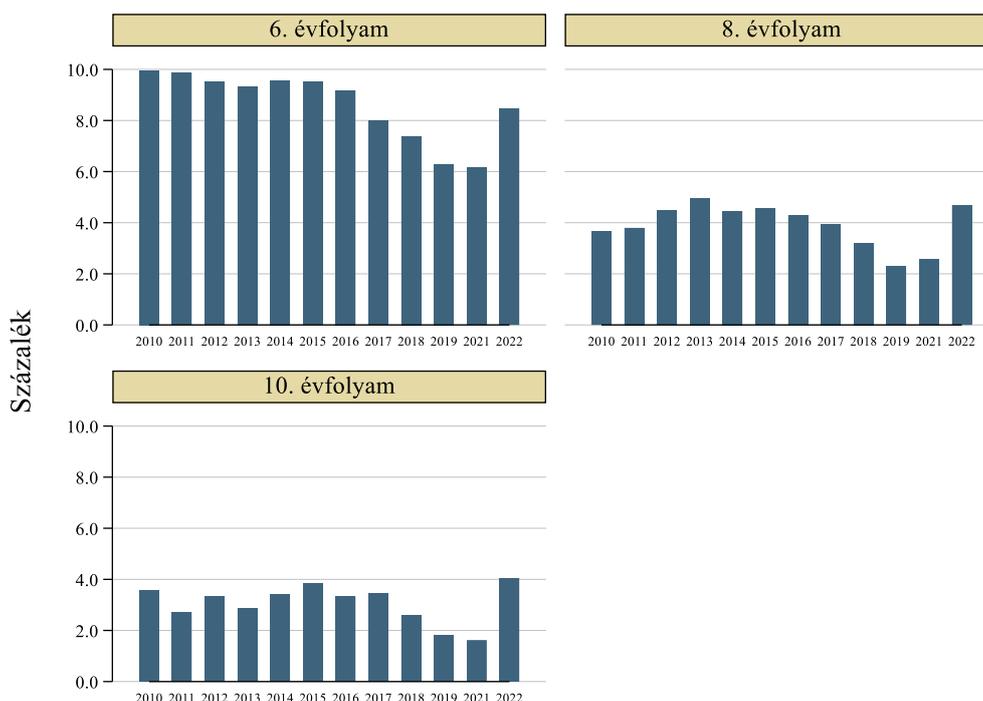
A *nemek közötti* különbségeket a D1.2.2.1 és D1.2.2.2 ábrák mutatják. A legfeltűnőbb, hogy szövegértésből a lányok sokkal kisebb arányban teljesítenek gyengén, mint a fiúk. Míg a 6. évfolyamon a fiúk 8–12 százaléka gyengén teljesít, addig a lányoknak csak 5–7 százaléka. Jól látható azonban, hogy ez a különbség az évek során folyamatosan csökken. A fiúk és a lányok közötti különbség 2010-ben a 6. évfolyamon még 8 százalékpont volt, 2013-ra azonban 3,5-re csökkent, majd ezen a szinten stabilizálódott. Ez a folyamat minden évfolyamon észlelhető, azaz a fiúk és lányok közötti szövegértési különbség a gyengén teljesítők arányának csökkenése mellett is stabil maradt. A szövegértéssel szemben a matematika területén gyengén teljesítők aránya nem különbözik jelentősen a nemek között. Ez a vizsgált évfolyamokra és minden vizsgált évre egyaránt érvényes. Ez annak ellenére igaz, hogy a fiúk matematikából átlagosan jobban teljesítenek. Sőt, a 10. évfolyamos gyengén teljesítő fiúk aránya az adott években, így 2022-ben is, már matematikából is magasabb, mint a lányoké. A gyengén teljesítő tanulók arányának 2022-ben tapasztalható növekedése azonban mindkét nem esetében fennáll (lásd D1.2.2.2 ábra).

A D1.2.3.1 és D1.2.3.2 ábrák a halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) és a nem hátrányos helyzetű tanulók összevetését mutatják. A két tanulócsoport közötti eltérés minden évfolyamon drasztikus: a 6. évfolyamon a HHH tanulók több mint harmada gyengén teljesít szövegértésből, és fele matematikából. A szövegértést tekintve ez az arány a 10. évfolyamra csak 2019-ben csökkent 10 százalék alá, de 2022-ben már több mint 20 százalék volt. Matematikából 20 és 30 százalék között mozgott az elmúlt években, és 2022-ben át is lépte azt. Szövegértésből az évek során a HHH és nem HHH tanulók közötti különbség az időszak elején stagnált, 2017-ig növekedett, majd rövid csökkenés után 2022-re az eddigi legnagyobb mértéket érte el.

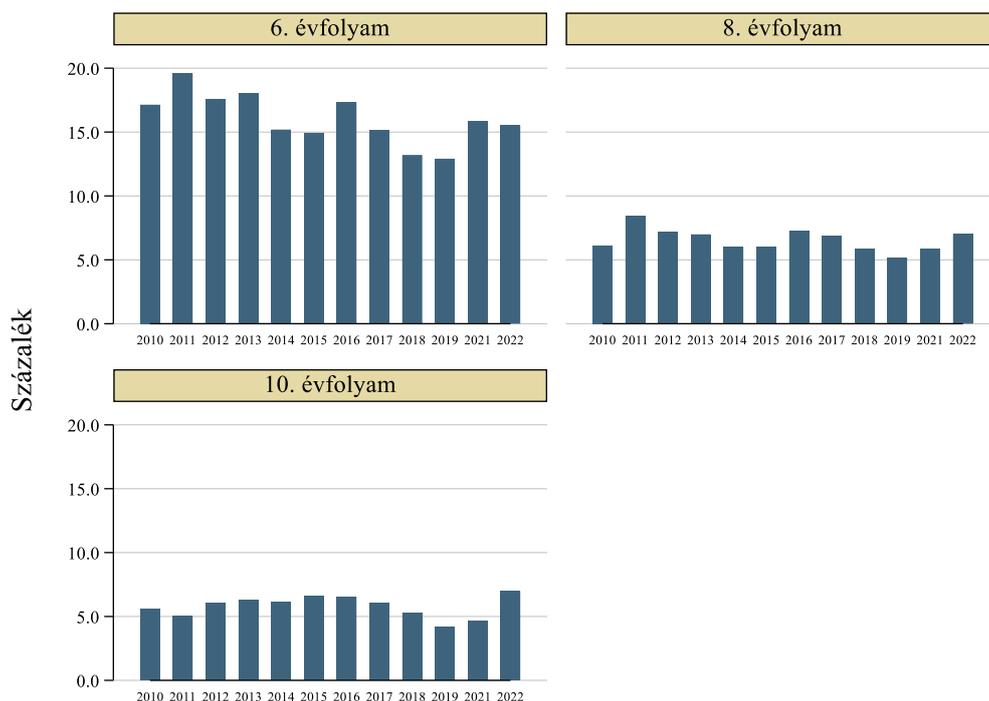
A gimnáziumokban – és különösen a 6., illetve 8. évfolyamon is működő 6, illetve 8 évfolyamos gimnáziumokban – elenyésző a gyengén teljesítők aránya. Ezzel szemben az érettségit nem adó szakképzésben tanulók körében 2022-ben még a 10. évfolyamon is 18 százalék volt a gyengén teljesítők aránya szövegértésből, míg matematikából több mint 25 százalék. Vagyis ennek a mutatónak az alapján az érettségit nem adó szakképző iskolákba járó 10. évfolyamos tanulók bőven az átlagos 6. évfolyamos tanulók szintje alatt teljesítenek (D1.2.4.1 és a D1.2.4.2 ábra).

Míg Budapesten és a nyugati megyékben a 6. évfolyamon szövegértésből és matematikából is 5 százalék körül volt a gyengén teljesítők átlagos aránya még 2022-ben is, addig Nógrád, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Jász-Nagykun-Szolnok és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében még a 10. évfolyamon is bőven 5 százalék feletti volt ez az érték, különösen matematikából. Tipikusan a fővárosban és a nyugati megyékben alacsony a gyengén teljesítő tanulók aránya, míg az északi-keleti megyékben a legmagasabb (D1.2.5.1 és D1.2.5.2 ábra).

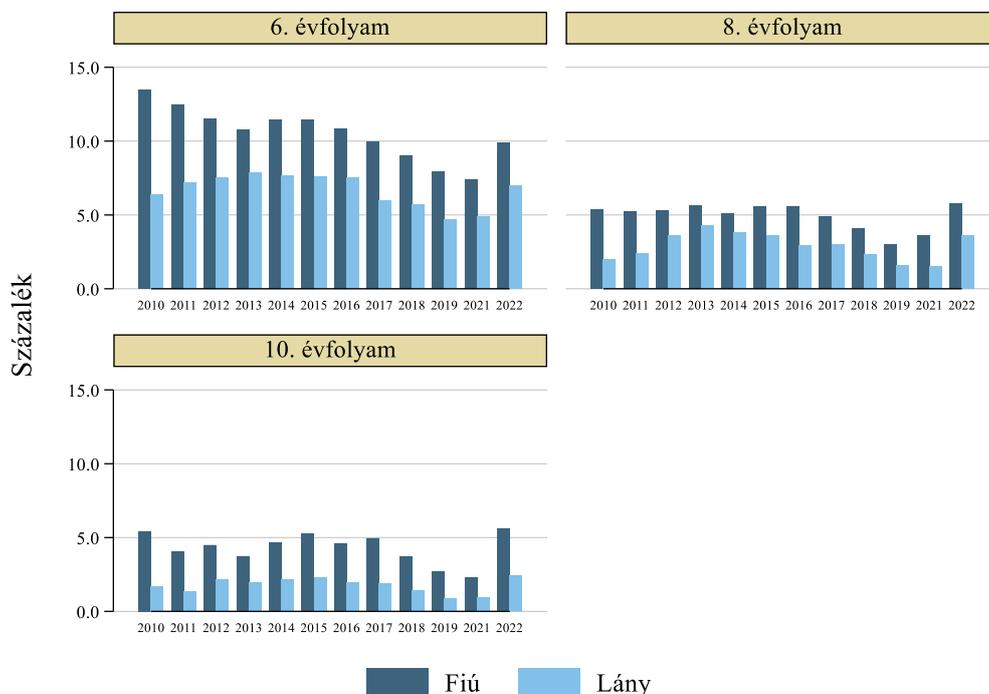
D1.2.1.1 ábra: A gyengén teljesítő tanulók százalékaránya az egyes évfolyamokon az egyes években, országos kompetenciamérés, szövegértés, országos átlag (2010–2022)

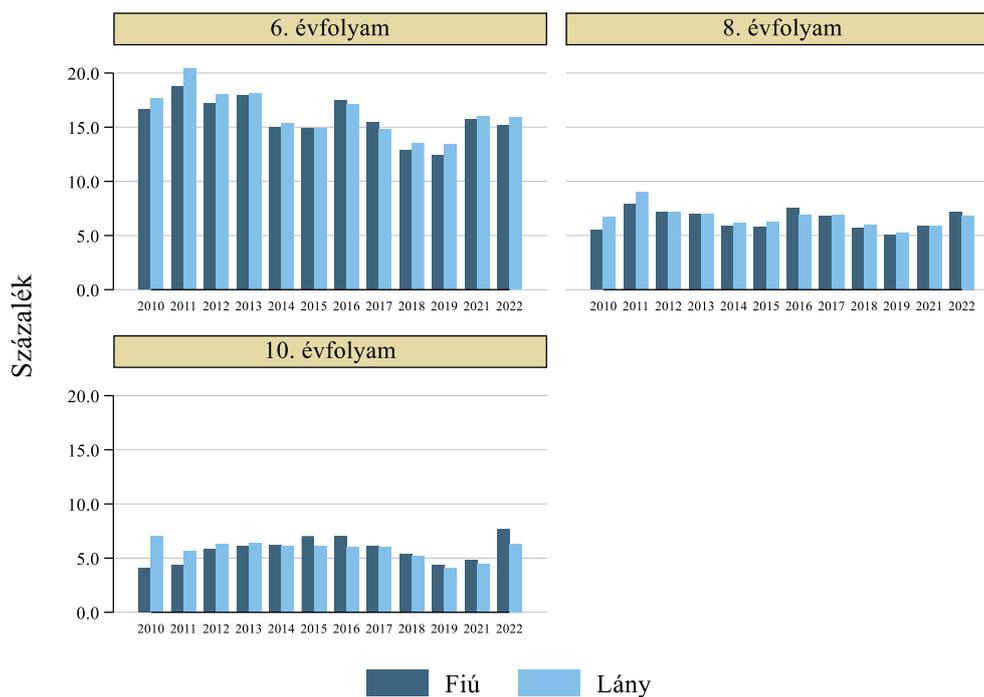
D1.2.1.2 ábra: A gyengén teljesítő tanulók százalékaránya az egyes évfolyamokon az egyes években, országos kompetenciamérés, matematika, országos átlag (2010–2022)

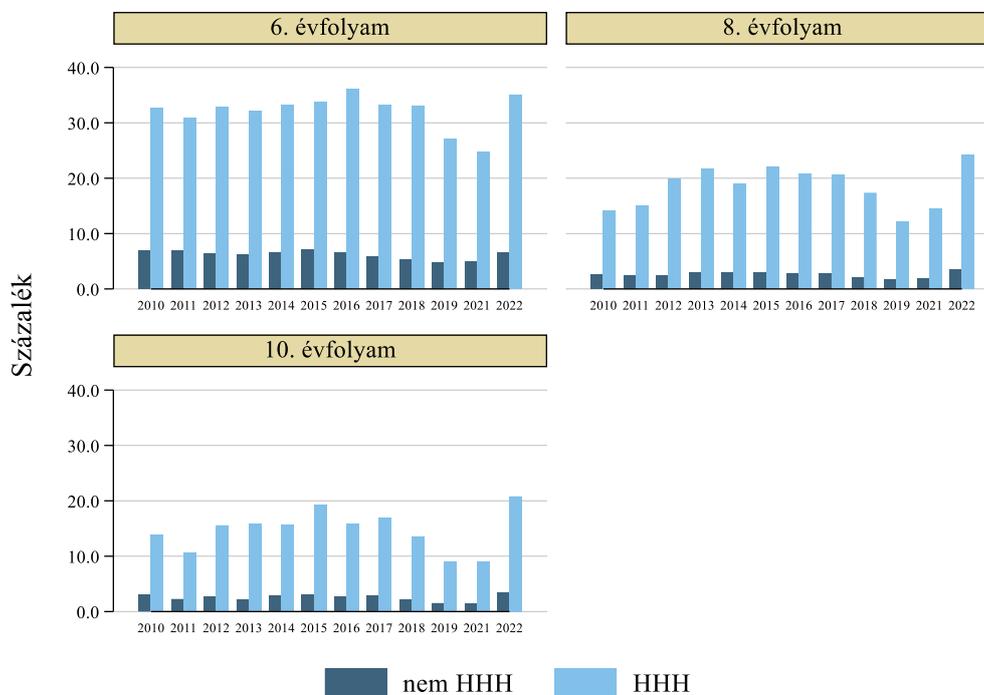
D1.2.2.1 ábra: A gyengén teljesítő tanulók százalékaránya az egyes évfolyamokon az egyes években, országos kompetenciamérés, szövegértés, nemek szerint (2010–2022)

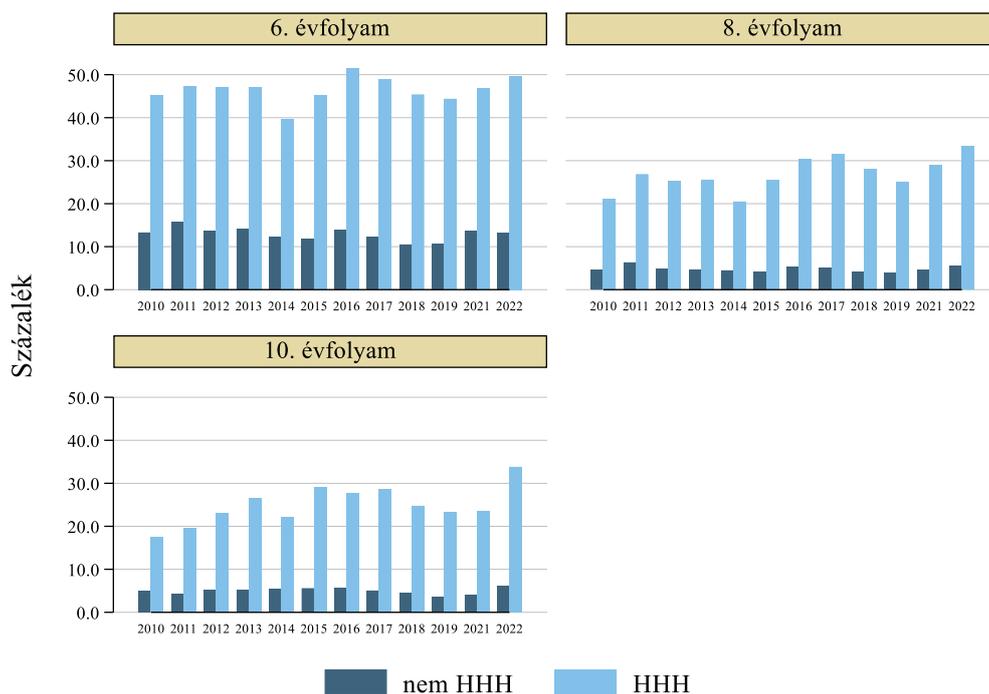
D1.2.2.2 ábra: A gyengén teljesítő tanulók százalékaránya az egyes évfolyamokon az egyes években, országos kompetenciamérés, matematika, nemek szerint (2010–2022)

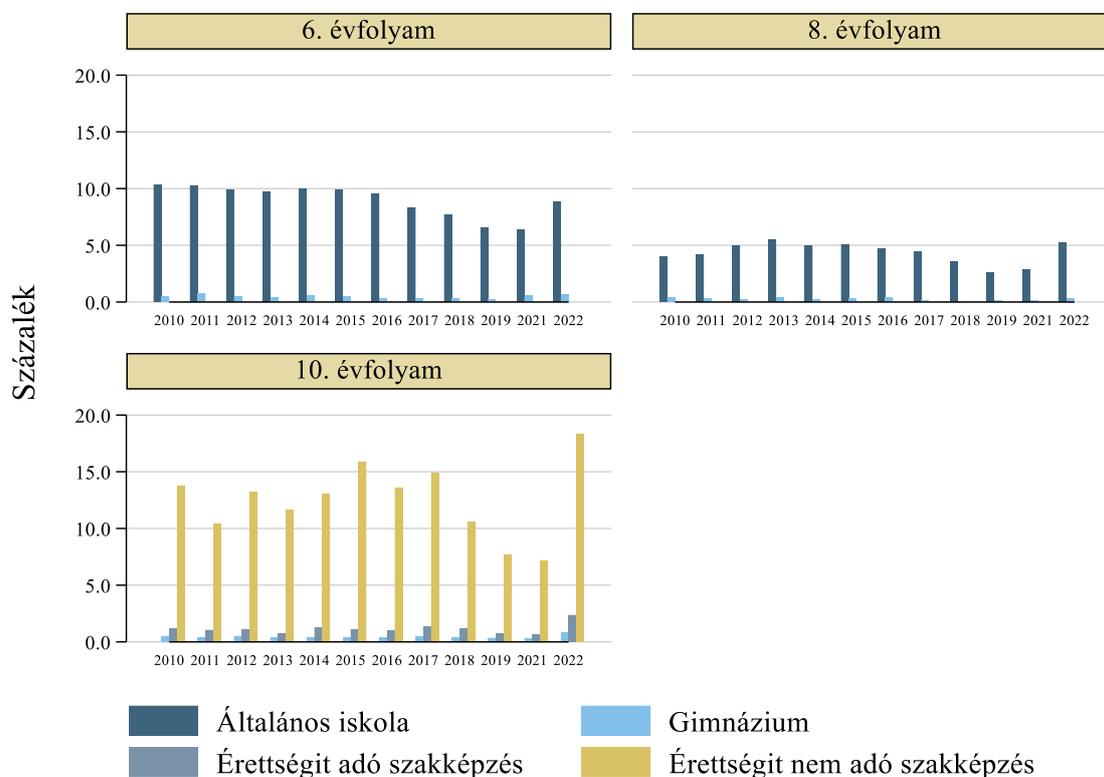
D1.2.3.1 ábra: A gyengén teljesítő tanulók százalékaránya az egyes évfolyamokon az egyes években, országos kompetenciamérés, szövegértés, HHH státus szerint (2010–2022)

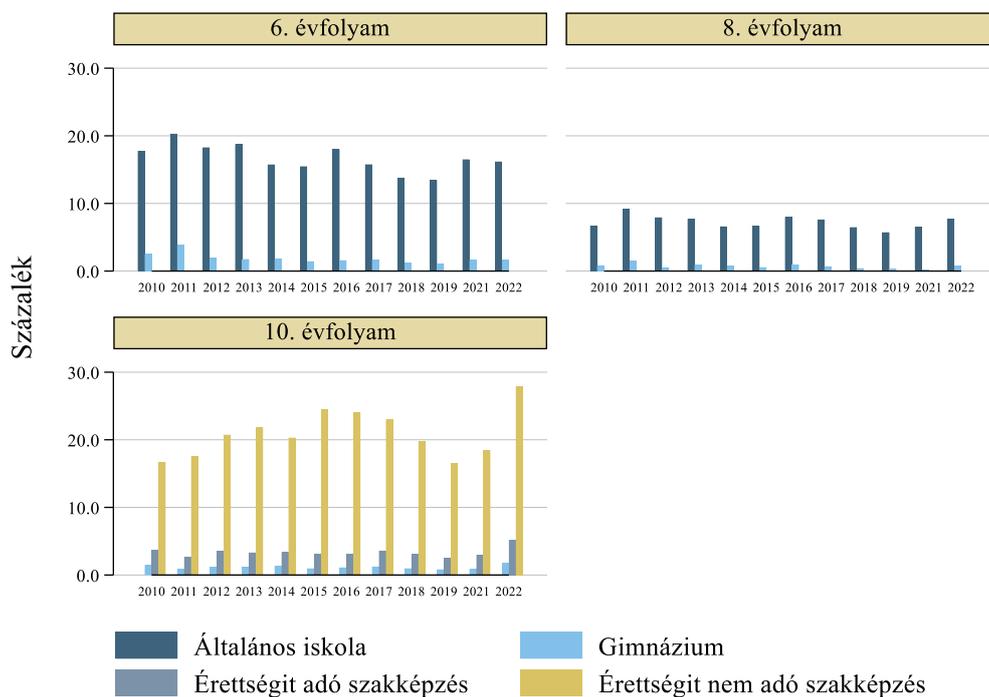
D1.2.3.2 ábra: A gyengén teljesítő tanulók százalékaránya az egyes évfolyamokon az egyes években, országos kompetenciamérés, matematika, HHH státus szerint (2010–2022)

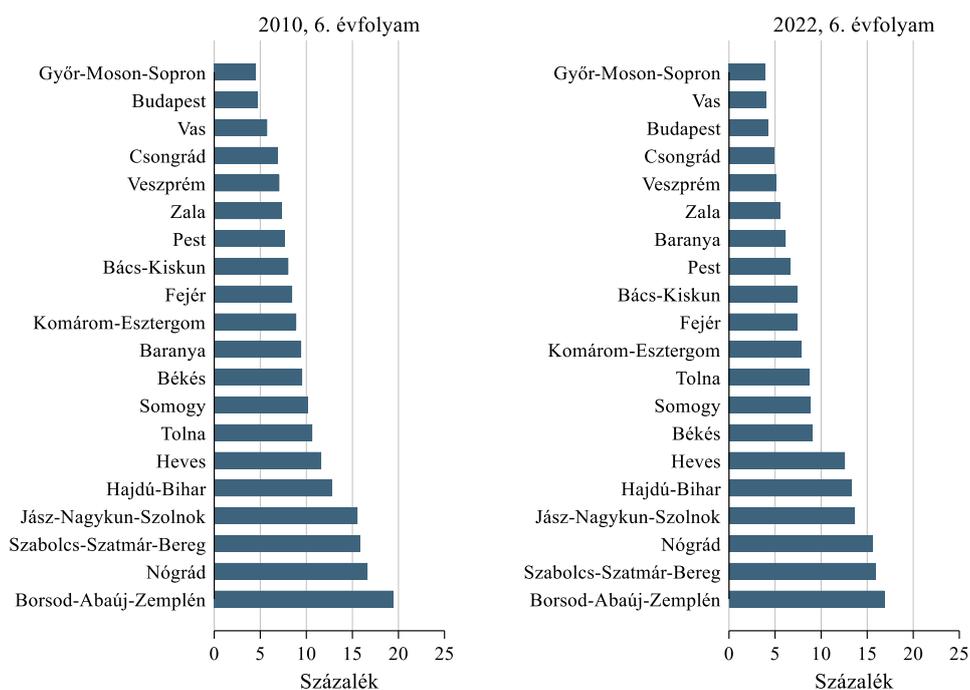
D1.2.4.1 ábra: A gyengén teljesítő tanulók százalékaránya az egyes évfolyamokon az egyes években, országos kompetenciamérés, szövegértés, programtípusonként (2010–2022)

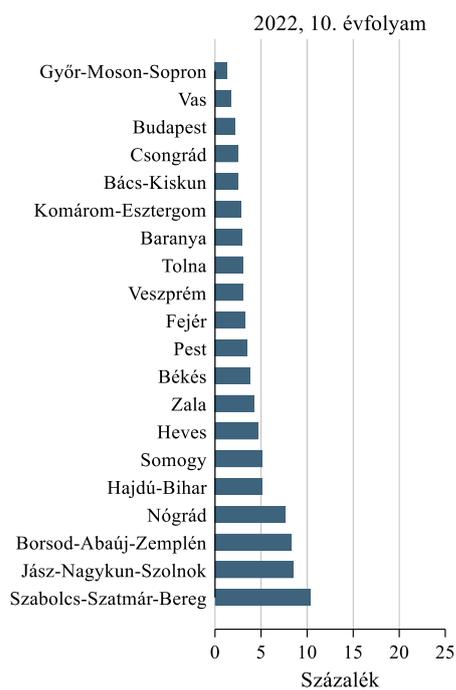
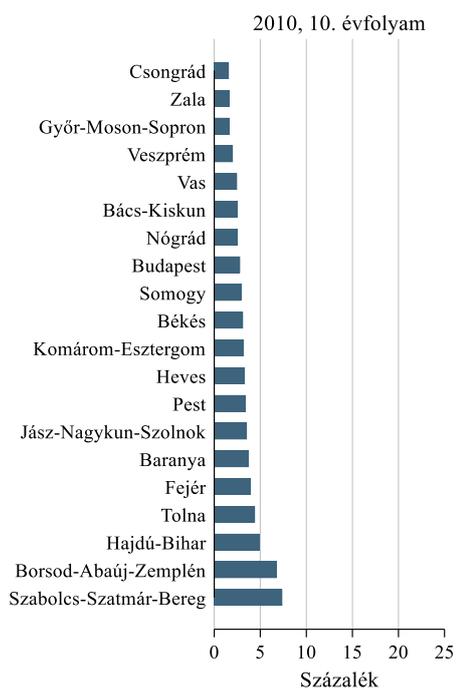
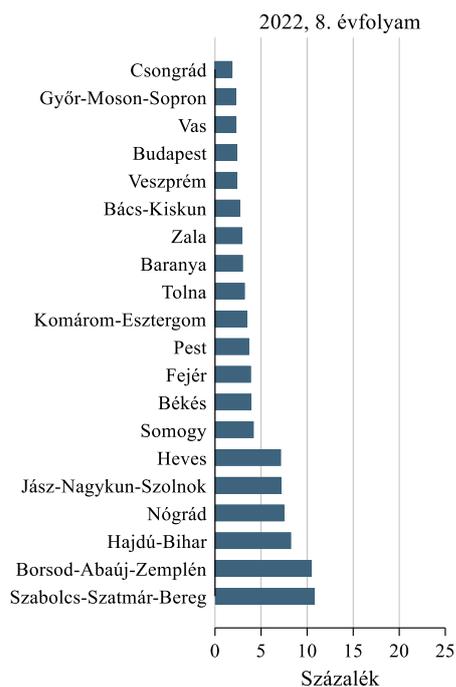
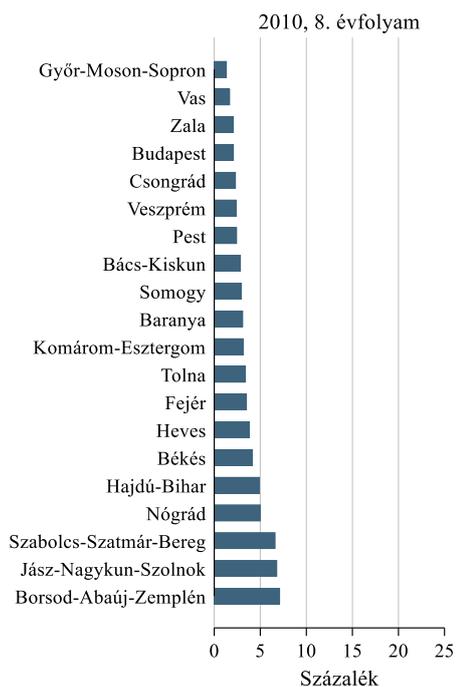

D1.2.4.2 ábra: A gyengén teljesítő tanulók százalékaránya az egyes évfolyamokon az egyes években, országos kompetenciamérés, matematika, programtípusonként (2010–2022)

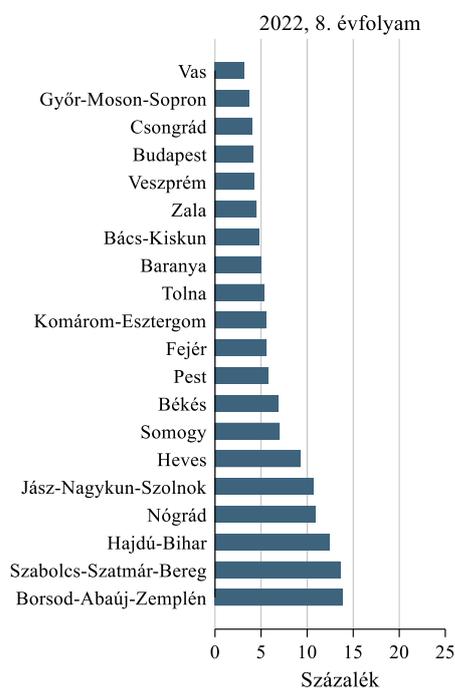
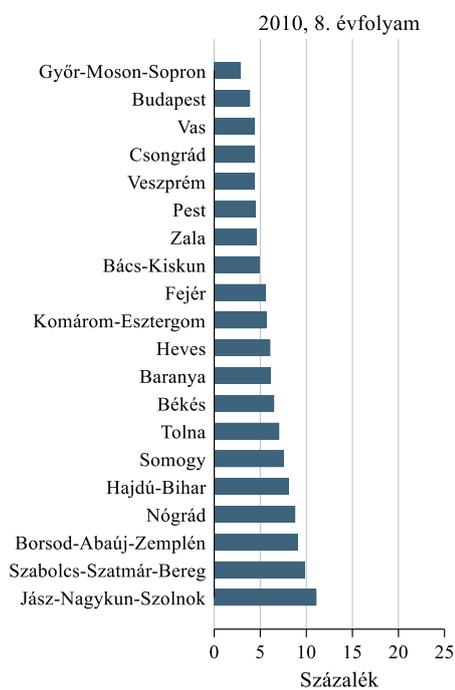
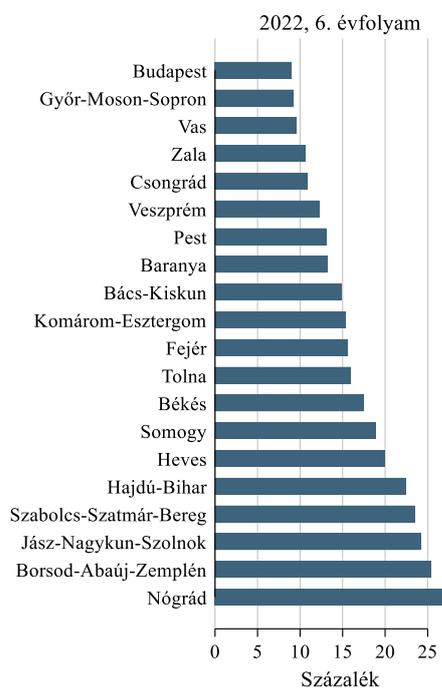
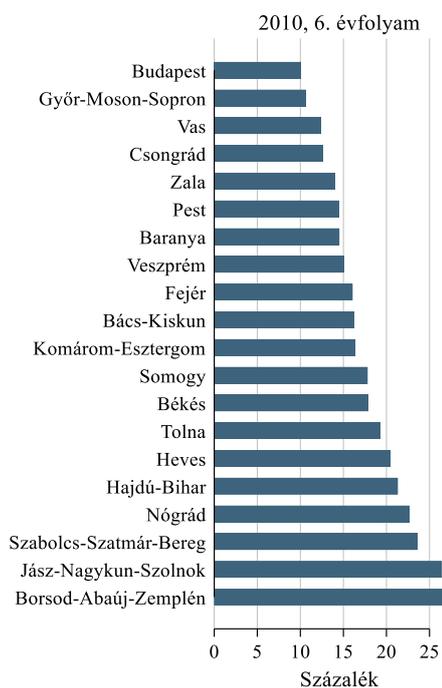

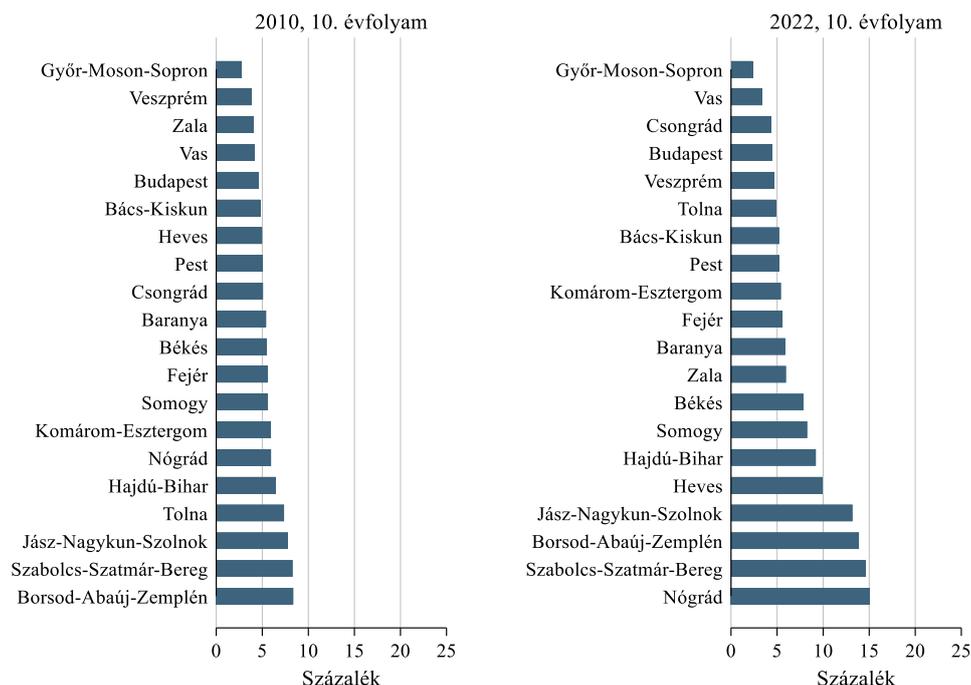
D1.2.5.1 ábra: A gyengén teljesítő tanulók százalékaránya az egyes évfolyamokon az egyes években, országos kompetenciamérés, szövegértés, megyénként (6., 8., 10. évfolyam) (2010 és 2022)

D1.2.5.2 ábra: A gyengén teljesítő tanulók százalékaránya az egyes évfolyamokon az egyes években, országos kompetenciamérés, matematika, megyénként (6., 8., 10. évfolyam) (2010 és 2022)

A D1.2. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D1.2.xlsx>

Data of Indicator D1.2: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D1.2e.xlsx>

D1.3. indikátor: A gyengén teljesítő tanulók aránya, PISA-felmérés, szövegértés és matematika

Az OECD *Programme for International Student Assessment* (PISA) felmérése keretében 2000 óta háromévente (a legutóbbi felmérésre a koronavírus-járvány miatt négy év után, 2022-ben került sor) vizsgálják világszerte a tanulók alkalmazott matematikai és természettudományi tudását, szövegértési képességeit. A mérés nem a tanított tananyagra, hanem elsősorban a mindennapokban is használható tudásra, a képességekre vagy kompetenciákra fókuszál. Nem egy adott évfolyamot, hanem a 15 éves korosztályt vizsgálja. A PISA-felmérésben a tesztpontszámok alapján minden tanulót összesen hat szintre sorolnak (1–6. szintig). Gyengén teljesítőnek itt is azt tekintjük, aki a 2. szint alatt teljesít, azaz az 1. szinten van.²⁸

A PISA-felmérés szövegértési részében a 2. szint alatt teljesítő diákok csak a szövegértés legszükségesebb szintjén állnak, vagy még azon sem. Az 1. szinten lévő diák képes kikeresni a szövegből egy vagy több különálló, explicit módon leírt információt; képes felismerni egy már ismert szöveg legfontosabb mondanóját vagy a szerző mondanivalóját; képes összekötni egy, a szövegben explicit módon megjelenő információt egy egyszerű, hétköznapi információval. Jellemzően ez az információ egyértelműen megjelenik a szövegben, és nincs mellette más ezzel párhuzamos információ. Az ezen a

²⁸ Az adatokban jelenleg ez a 420,07 pont alatt teljesítőket jelenti. Lásd: PISA 2022 Volume I. The state of learning and equity in education. Table I.B1.5. Changes in performance and equity in education and long term trends <https://stat.link/wh9d4z>

szinten teljesítő tanulók akkor tudják végrehajtani a feladatokat, ha az direkt módon utasítja őket a releváns információk összekapcsolására.

Matematikából a gyengén teljesítő diákok csak a legalapvetőbb műveleteket képesek elvégezni, illetve ezeknek mindennapi használatára csak minimális szinten képesek. Az 1. szinten lévő diákok olyan kérdések megválaszolására képesek csupán, amelyek számukra ismerősek, minden releváns információ a rendelkezésükre áll, és a kérdések egyértelműek. Akkor képesek megfelelően azonosítani az információt és a rutinfeladatot végrehajtani, ha az instrukciók egyértelműek, és közvetlenül az adott kérdéshez tartoznak. Olyan feladatok végrehajtására képesek, amelyek majdnem mindig nyilvánvalóan következnek az adott instrukcióból.

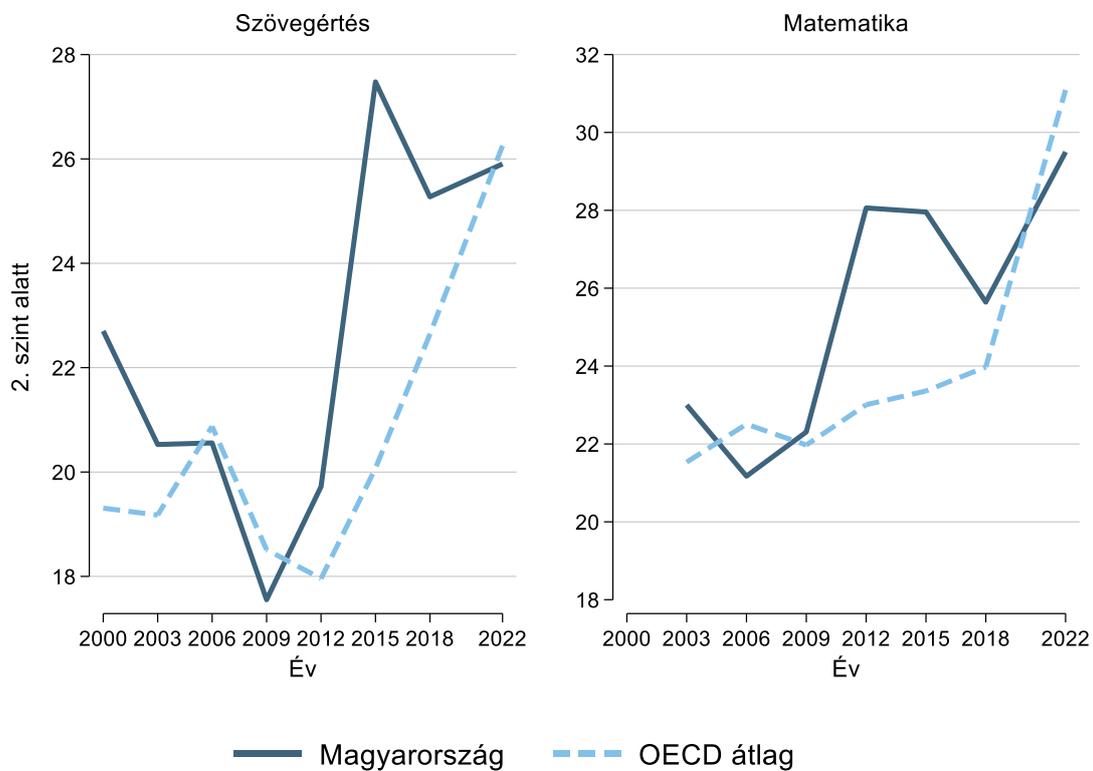
A D1.3. indikátor és éves bontása az 1. szintre besorolt tanulók arányát mutatja szövegértésből és matematikából. A D1.3. ábraszorozatból és az online elérhető táblázatokból látható, hogy a gyengén teljesítő magyar tanulók aránya a 2000-es évek első évtizedében mindkét mérési területen az OECD-átlag körül mozgott, majd 2012 után jelentősen elmaradt attól (D1.3.1 ábra), míg 2022-re ismét az OECD-átlag körüli szintre tért vissza. Sajnos a 2000-es PISA-felmérésben még nem számoltak szinteket a matematikai tesztpontszámhoz, így ezeket nem tudjuk közölni.

A D1.3.2 ábra azt mutatja, hogy a szövegértés területén a 2000-es felmérés szerint még 22,7 százalék volt az 1. szinten teljesítő tanulók aránya, ami 3,5 százalékkal magasabb, mint az az évi OECD-átlag. Ez az arány 2009-ig fokozatosan csökkent. 2003-ban és 2006-ban 20,5 százalék körül mozgott, majd 2009-re 17,6 százalékra esett. 2012-ben visszaemelkedett a 2003. és 2006. évi szintre, 2015-re 27 százalékra nőtt, 2018-ban 25,2-re mérséklődött és 2022-re is ezen a szinten maradt, miközben az OECD-átlag jelentősen nőtt. 2003 és a 2009 között a matematikából gyengén teljesítő 15 éves tanulók aránya nem változott: mindhárom felmérés szerint 21–23 százalék között alakult. 2012-re azonban 28,1 százalékra ugrott, és 2015-ben is hasonló értéket mutatott, 2018-ra 25,6 százalékra csökkent, majd 2022-re meghaladta a 29 százalékot: vagyis minden harmadik-negyedik magyar tanuló gyengén teljesít matematikából a PISA-felmérésekben.

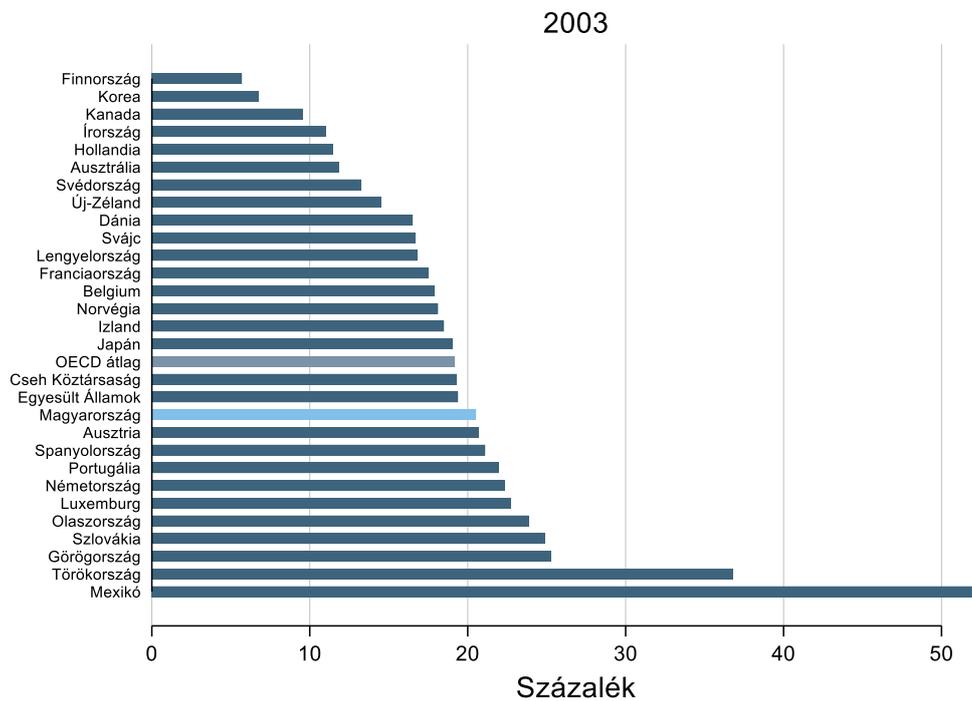
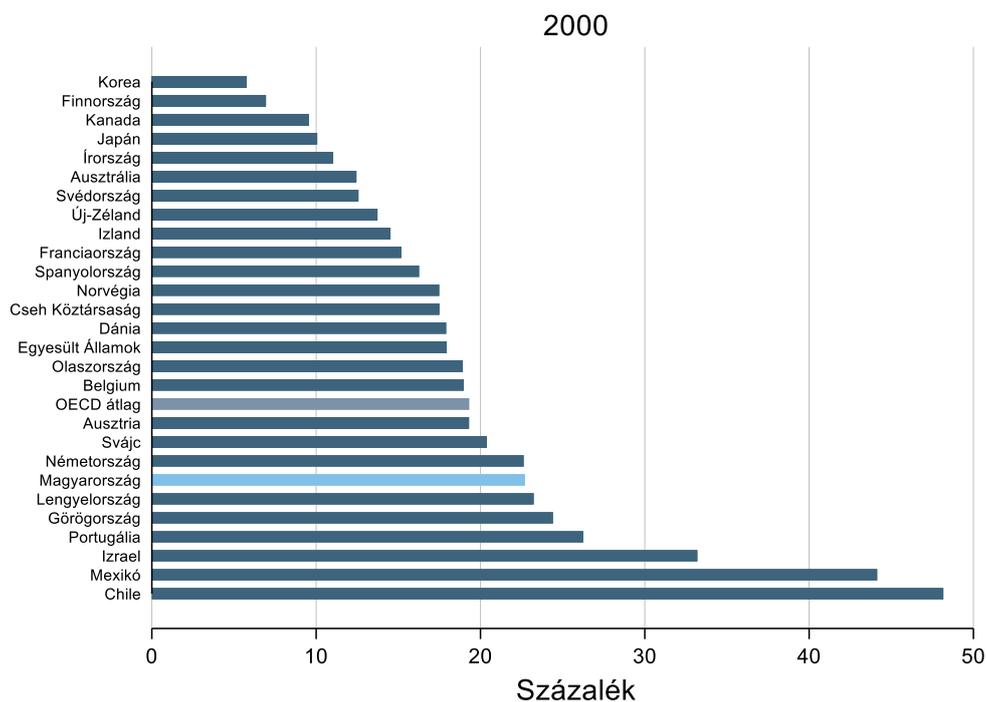
Szövegértésből a gyengén teljesítő tanulók aránya Magyarországon 2009-ben és 2022-ben volt kisebb, mint az OECD adott évi átlaga. A környező országok közül Szlovákia és Szlovénia statisztikái kissé a magyarországi alatt vannak, míg Lengyelország minden évben jobb eredményeket ért el. Csehország épp ellenkező utat járt be, mint Magyarország: a 2000-es OECD-átlagnál jobb értékek után rendre rosszabb eredményeket mutatott, majd 2012-re a trend visszafordult, és ismét javulást mutat.

Matematikából (D1.3.3 ábra) a 2003-as felmérés szerint a gyengén teljesítő tanulók aránya 1,5 százalékkal volt csupán magasabb Magyarországon, mint az OECD-országok átlaga. A 23 százalékos eredmény azonban így is azt jelenti, hogy a 15 éves tanulók több mint 20 százalékának matematikai műveltsége alacsony szintű volt. Ráadásul az OECD-átlagot jelentős mértékben megnövelik a „kiugró értékek”: Törökországban, Chilében, Mexikóban, Izraelben és Görögországban a gyengén teljesítő tanulók aránya bőven 30 százalék felett mozgott. A PISA-felmérésben részt vevő OECD-tagállamok közül Magyarország 2012-től már a lista vége felé helyezkedett el, de 2022-re az OECD-átlag körüli szintre javult a relatív eredmény. A környező országok közül, Szlovákiát leszámítva, mindegyik jobb eredményeket ért el nálunk. Míg Szlovákiában 2022-ben több volt a PISA-felmérésen matematikából gyengén teljesítő diák, mint Magyarországon, addig Csehországban, Ausztriában, Szlovéniában és Lengyelországban jóval kisebb volt az arányuk.

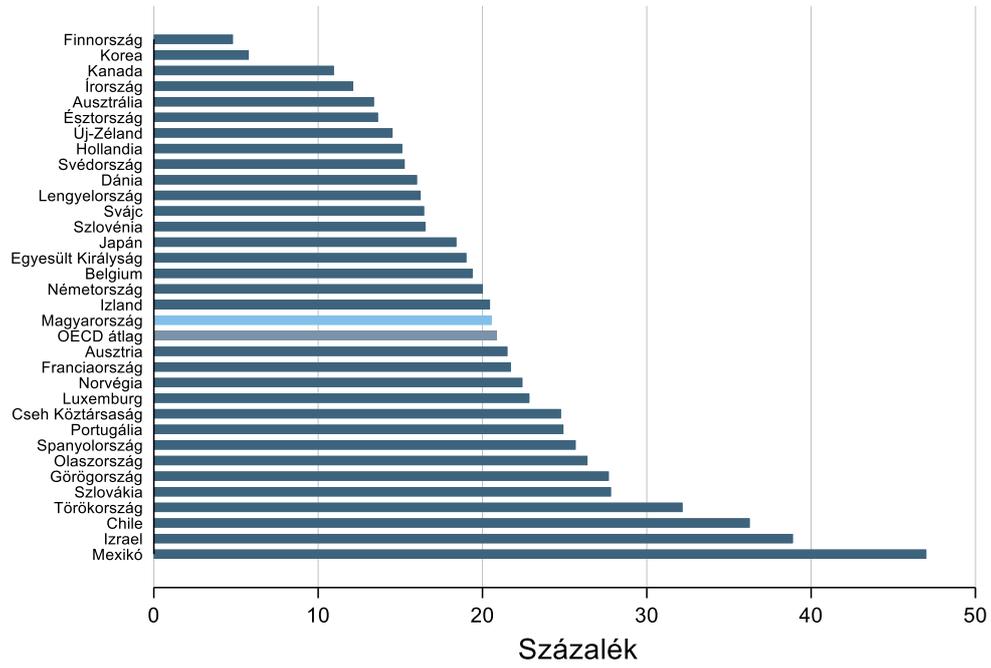
D1.3.1 ábra: A gyengén teljesítő tanulók százalékaránya Magyarországon, PISA-felmérés, szövegértés és matematika (2000–2022)

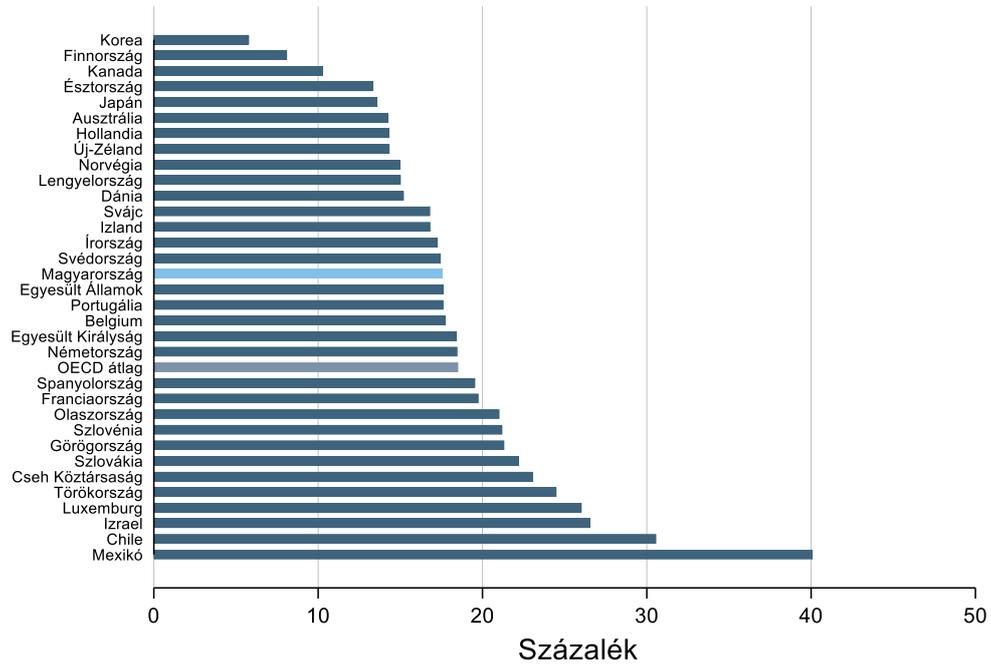
D1.3.2 ábra: A gyengén teljesítő tanulók százalékaránya az egyes országokban, PISA-felmérés, szövegértés (2000, 2003, 2006, 2009, 2012, 2015, 2018, 2022)

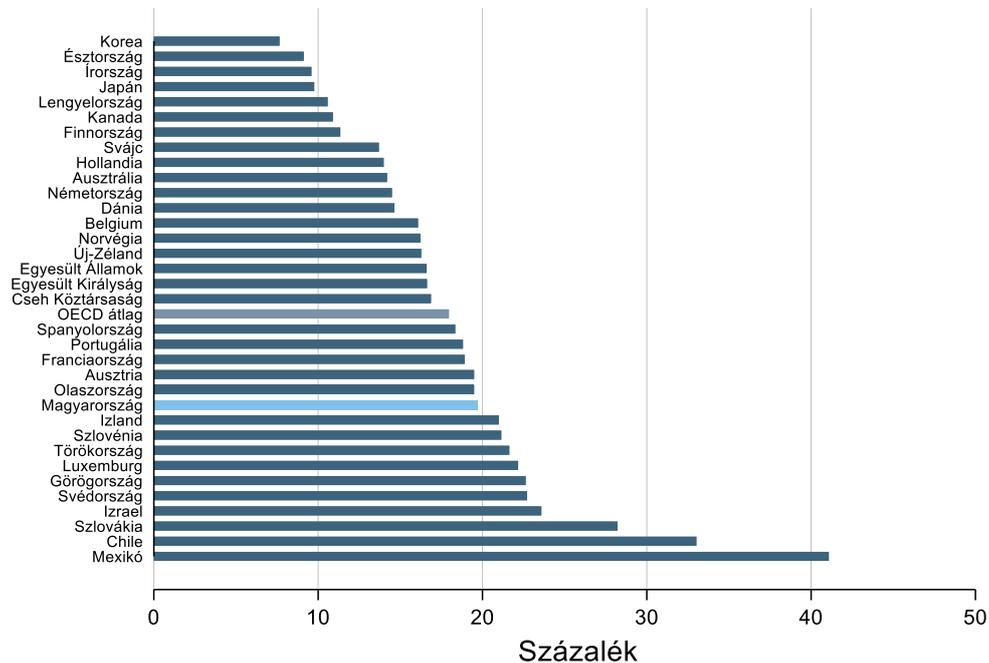
2006

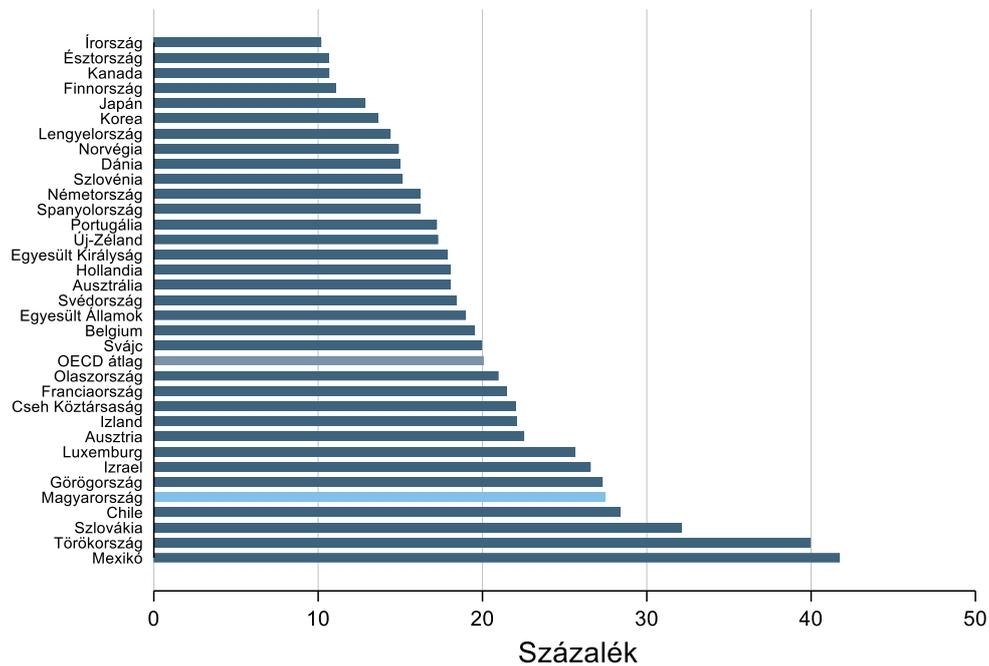
2009

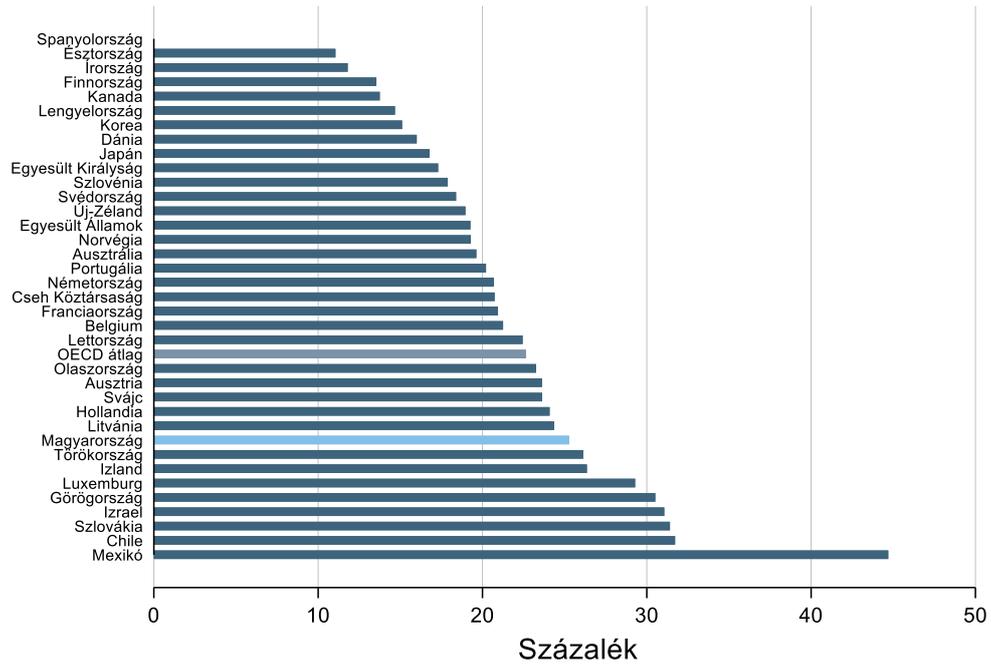
2012

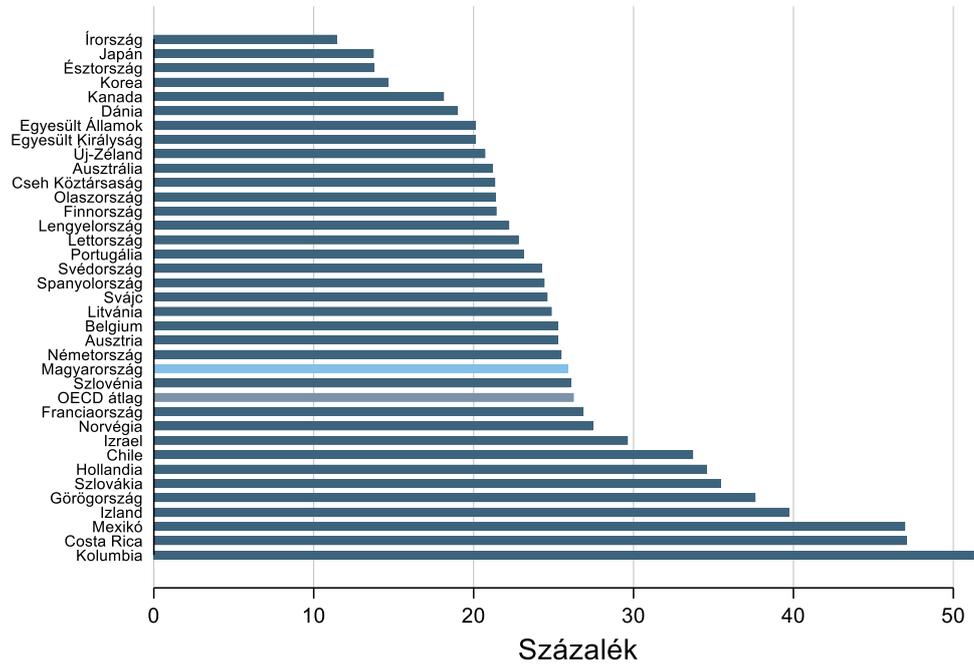
2015

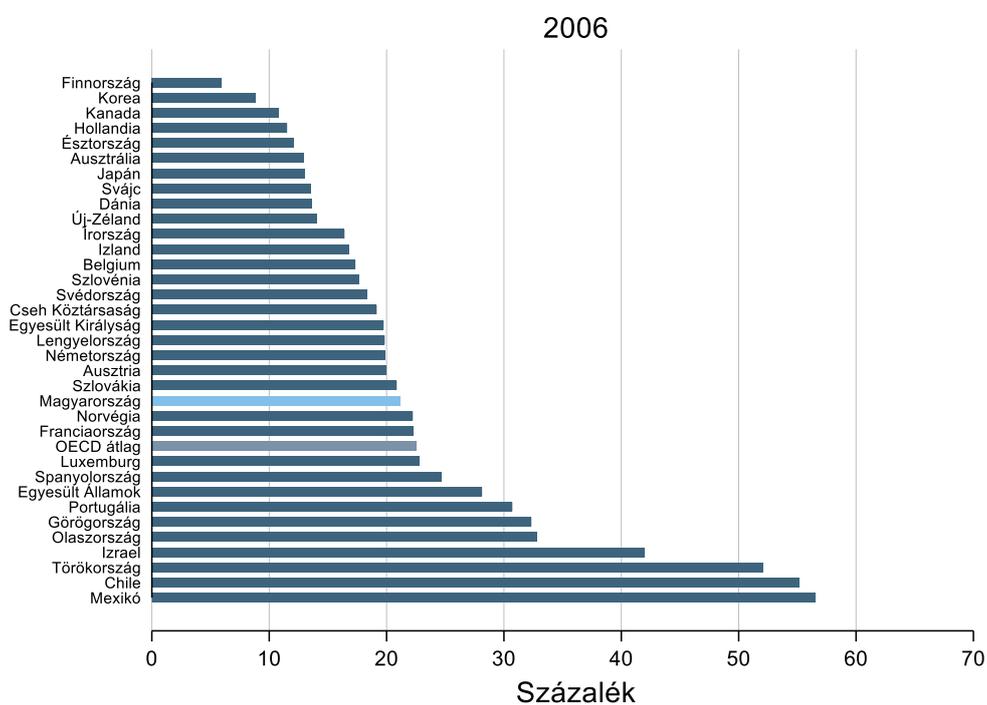
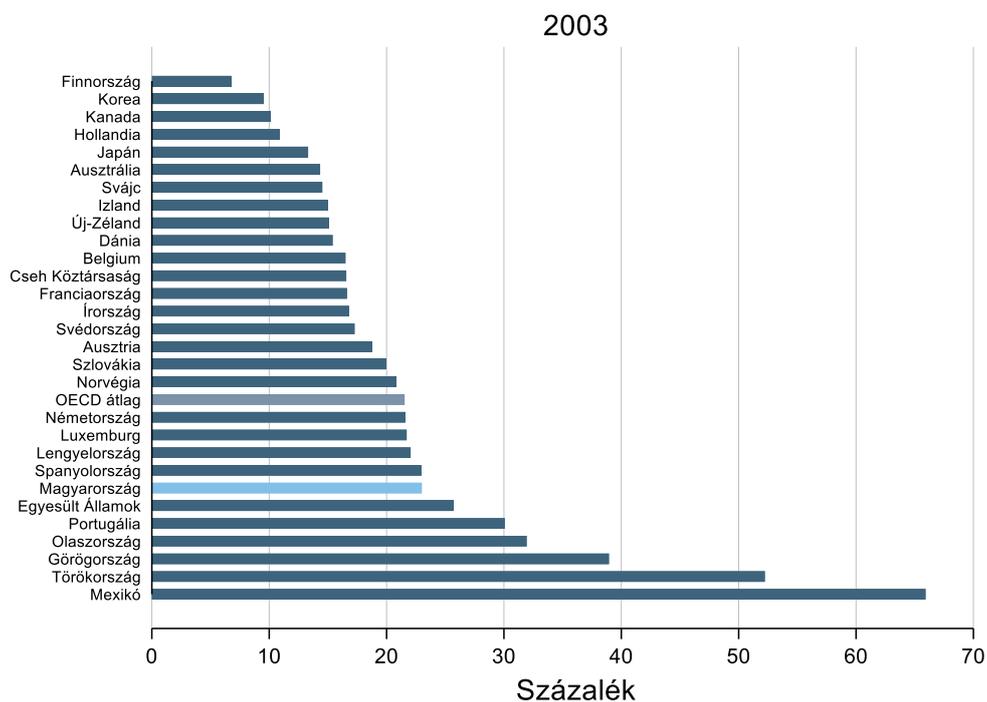
2018

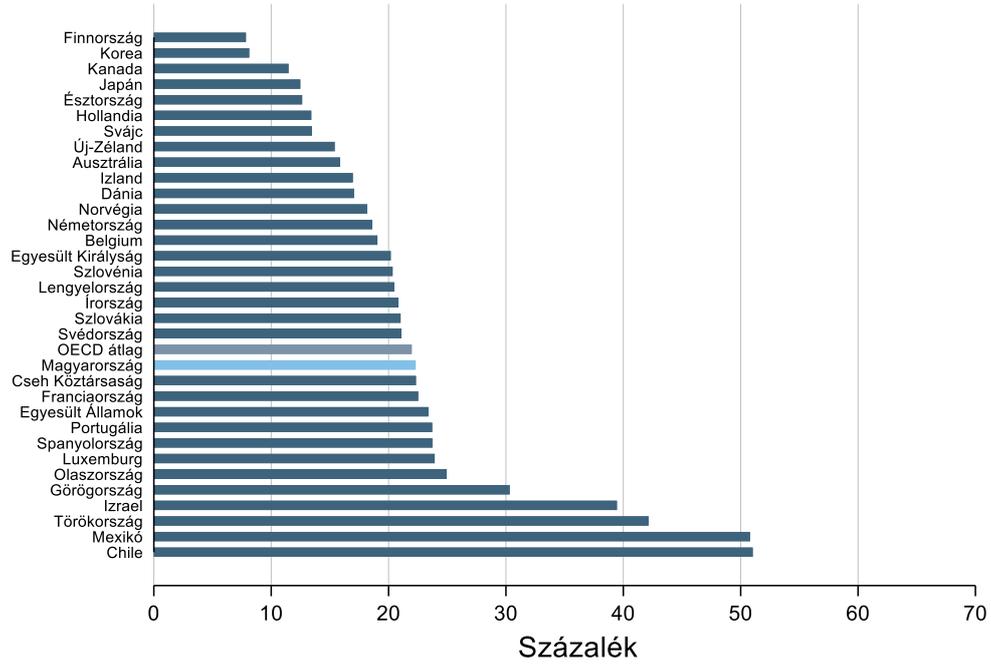
2022

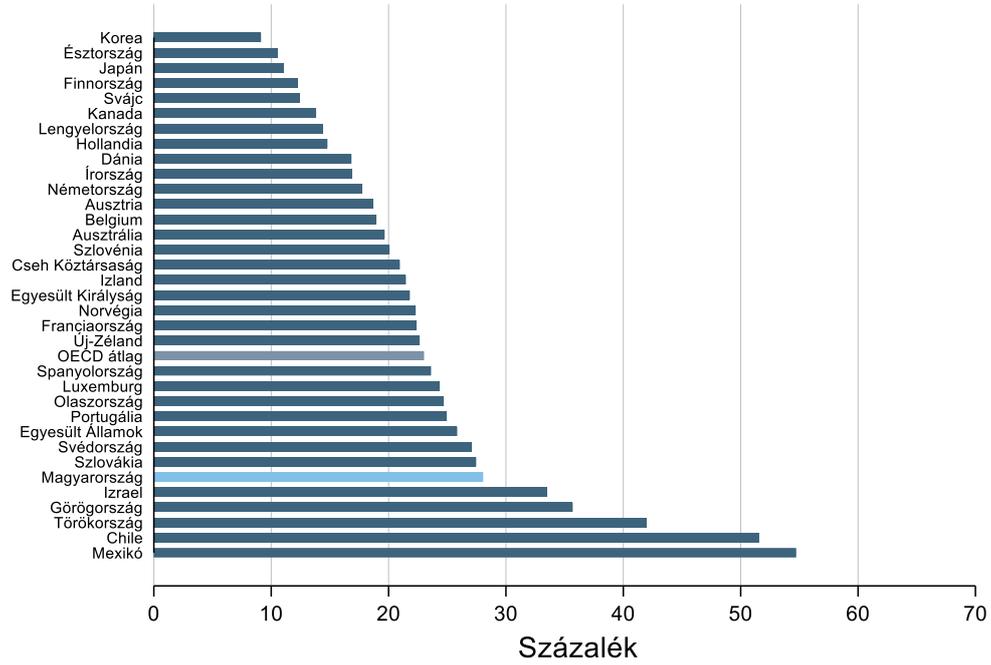
D1.3.3 ábra: A gyengén teljesítő tanulók százalékaránya az egyes országokban, PISA-felmérés, matematika (2003, 2006, 2009, 2012, 2015, 2018, 2022)

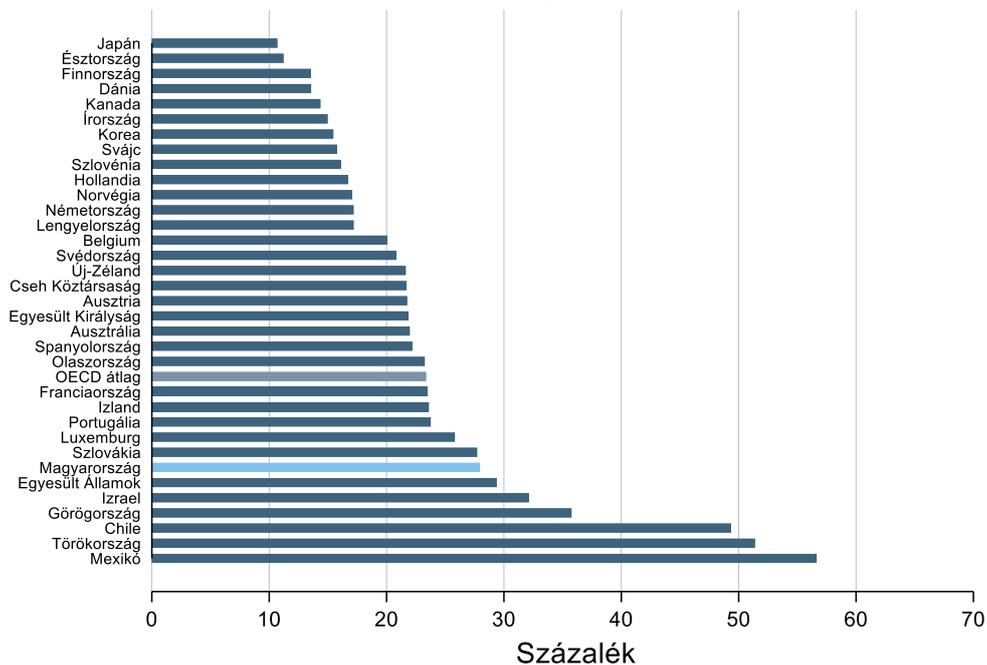
2009

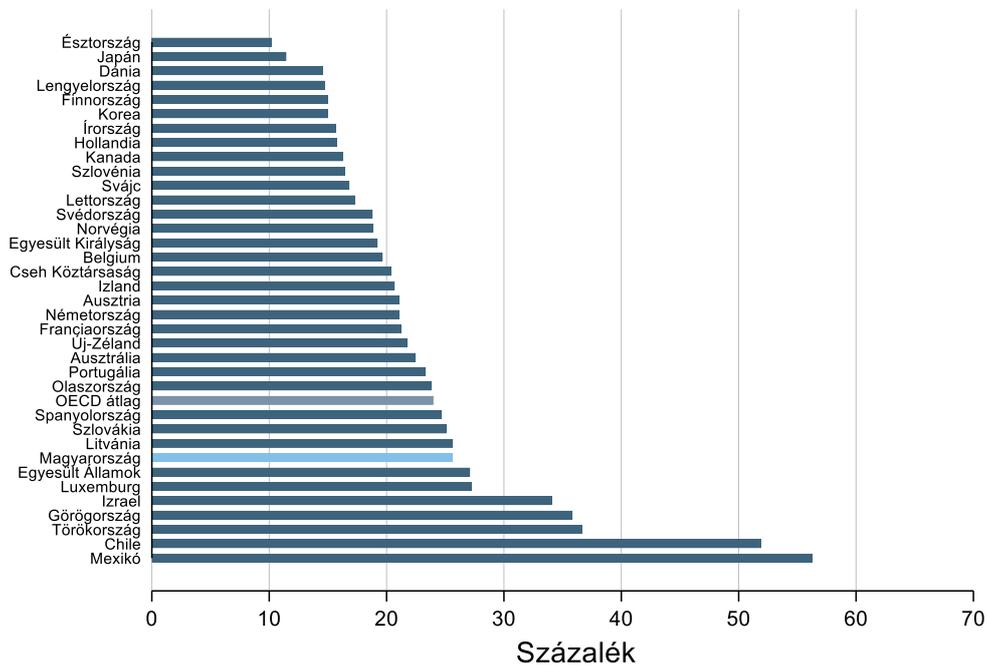
2012

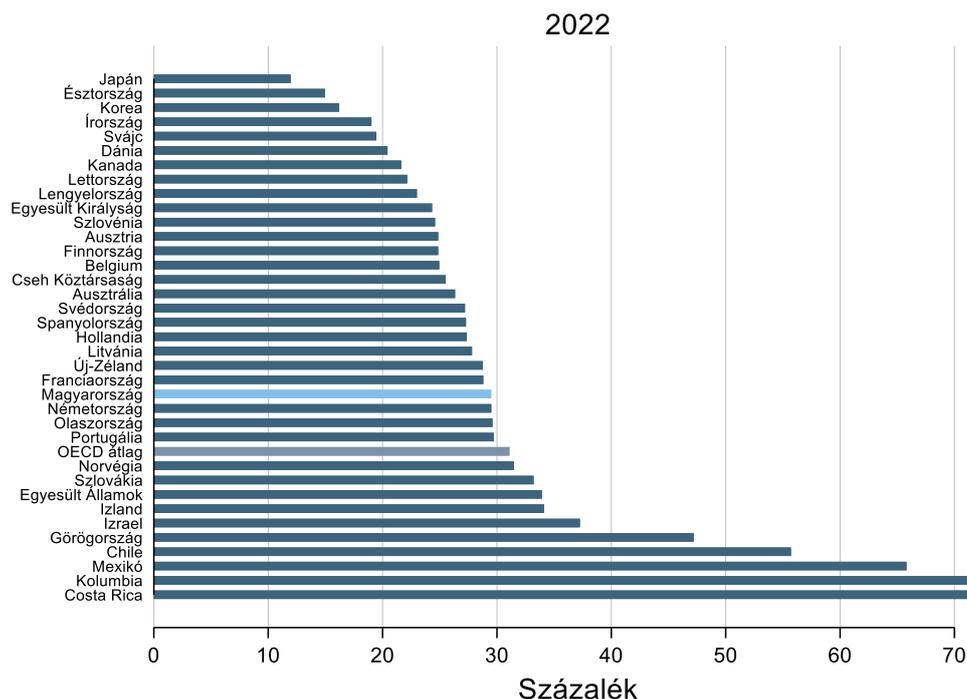

2015

2018

A D1.3. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D1.3.xlsx>

Data of Indicator D1.3: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D1.3e.xlsx>

A jól teljesítő tanulók aránya

D1.4. indikátor: A jól teljesítő tanulók aránya, országos kompetenciamérés, szövegértés és matematika

Az országos kompetenciamérésben tesztpontszáma alapján jól teljesítő tanulónak azt tekintjük, aki – a 0–7.-ig terjedő nyolc szint közül – az 5. szint felett teljesít, azaz a 6. vagy a 7. szinten van.²⁹

A szövegértés területén jól teljesítő tanulókra az jellemző, hogy képesek legalább egy meghatározott szempont alapján, a szövegben (vagy több szövegben) szereplő információk és kategóriák kapcsolatrendszerét átlátva a mélyen beágyazott információk azonosítására és összekapcsolására; implicite megfogalmazott információk azonosítására a figyelmet erősen elvonó tartalmi elemek között eligazodva; az ellentmondás felismerésére egy szereplő viselkedésében; a szöveg egységei közötti tartalmi megfelelés meglátására; a szövegváltozatok közös elemeinek felismerésére; a szöveg tartalmi elemei közötti kijelentés–érv viszony felismerésére, a probléma–megoldás viszony magyarázatára; a szövegben alkalmazott speciális jelrendszerek működésének magyarázatára; a kétértelműség vagy szójáték nyelvi alapjainak magyarázatára; a szöveg stiláris vagy tartalmi jellemzőinek egy adott céllal

²⁹ Lásd: Változások az országos kompetenciamérés skáláiban

http://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/meresek/orszmer2010/valt_orszmer_skala_110228.pdf

való megváltoztatásával kapcsolatos állásfoglalásra; az olvasó előismereteire alapozó figyelemfelhívó jellegű címadás felismerésére. Vagyis magas szintén képesek szöveget értelmezni és képezni.

A matematikából jól teljesítő tanulók kompetenciáik segítségével képesek újszerű, komolyabb értelmezést igénylő szövegkörnyezetben megjelenő, önálló stratégiával megoldható többlépéses feladatok elvégzésére; modellalkotásra összetett problémaszituációban; a modell alkalmazhatósági feltételeinek meghatározására, majd annak helyes alkalmazására; a modellekhez kapcsolódó összetett problémák lehetséges megoldási módjainak kiválasztására, összehasonlítására és értékelésére; a kiválasztott megoldási stratégia és matematikai módszer értékelésére, az elvégzett lépések végrehajtására. Széles körű és magas szintű gondolkodási és érvelési képességeik, készségeik vannak. Különböző adatmegjelenítéseket, szimbolikus és formális leírásokat és problémamegjelenítéseket nagy biztonsággal tudnak értelmezni és kezelni.

A D1.4. indikátor és ennek bontásai az 5. szint felett teljesítő tanulók arányát mutatják szövegértésből és matematikából.

A D1.4.1.1 és D1.4.1.2 ábrákból látható, hogy a jól teljesítő tanulók aránya, konzisztensen az átlagos teljesítmény (D1.1 indikátor) és a gyengén teljesítő tanulók arányának (D1.2 indikátor) változásával, 2017 és 2019 között nőtt meg jelentősen, majd 2021–2022-ben visszaesett. Ez a hullámváltozás a 10. évfolyamon a legnagyobb, de szövegértésből a 8. évfolyamon is jelentős. A jól teljesítő tanulók aránya a 6. évfolyamon nem változott számottevően: matematikából konzisztensen 5 százalék, míg szövegértésből 10 százalék alatt van.

Az évfolyamok összevetéséből kitűnik, hogy a jól teljesítő tanulók aránya a 6. osztályos szinthez képest a 10. osztályra több mint háromszorosára nőtt. Bár a két kompetenciaterület nem hasonlítható össze közvetlenül, jól látható, hogy matematikából sokkal kisebb a jól teljesítő tanulók aránya, mint szövegértésből. A 10. évfolyamon matematikából 2010 óta, a 2021-es visszaesést leszámítva, szinte folyamatosan nő az országos kompetenciamérés alapján 6–7. szintre sorolt tanulók aránya, míg szövegértésből csak 2017–2019 között volt szembetűnő a növekedés. A 6. évfolyamon ezzel szemben összességében egyik kompetenciaterületen sem nőtt a jól teljesítő tanulók aránya.

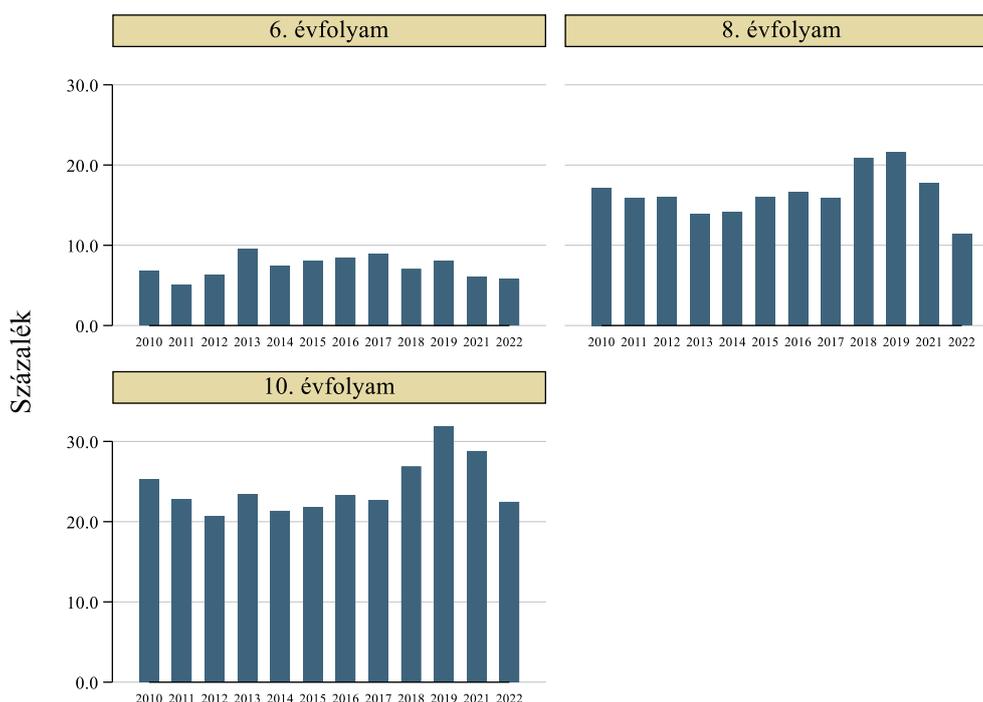
A D1.4.2.1 és D1.4.2.2 ábrák a nemek közötti különbséget mutatják szövegértésből és matematikából. A szövegértésben a lányok sokkal nagyobb arányban teljesítenek jól, mint a fiúk. A különbségek a 6. évfolyamon a legkisebbek, de a 8. és 10. évfolyamra jelentősen megnőnek. Átlagosan 6-7 százalékkal több lány teljesít jól szövegértésből, mint fiú. Szemben a szövegértéssel, a matematika területén viszont a fiúk közül több a jól teljesítő. A két nem közötti különbség évfolyamról évfolyamra egyre növekszik. Míg a 6. osztályban a fiúk közül csak 1-2 százalékponttal többen teljesítenek jól, a 10. osztályban akár 7 százalékpontos is lehet az eltérés matematikából.

A D1.4.3.1 és D1.4.3.2 ábrákon a halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) és a nem hátrányos helyzetű tanulók összevetését láthatjuk. A két csoport közötti különbségek legfőképpen a szövegértés terén óriásiak, de matematikából is jelentősek. A 6. évfolyamon gyakorlatilag alig van jól teljesítő HHH tanuló, de a 10. évfolyamra is csupán 3-4 százalékuk teljesít jól szövegértésből, és 2 százalékuk matematikából. Ez az arány 2022-ben még a 10. évfolyamon is mindössze 1,3, illetve 1,2 százalék volt, ami nagyon csekély a nem hátrányos helyzetű tanulók 23,1, illetve 18,4 százalékához képest.

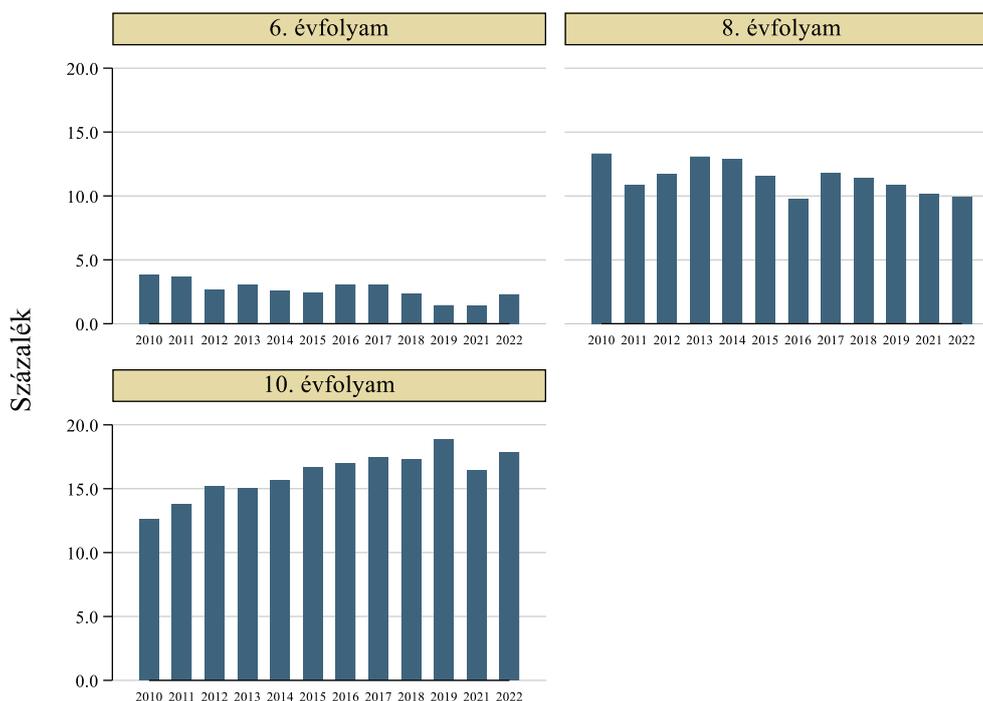
A D1.4.4.1 és D1.4.4.2 ábrák a jól teljesítő tanulók programtípus szerinti bontását mutatják. Jól látható, hogy a gimnáziumokban, és különösen a 6., illetve 8. évfolyamon is működő 6, illetve 8 évfolyamos gimnáziumokban jelentős a jól teljesítők aránya. A 8. évfolyamon a gimnáziumokban jól teljesítő tanulók aránya szövegértésből 2019–2021 között az 50 százalékot is meghaladta, míg matematikából 30 százalék felett volt. Ez csupán a 6, illetve 8 osztályos gimnáziumokban tanuló diákok teljesítményét mutatja. A 10. évfolyamra nem változik jelentősen ez az arány. Ennek az az oka, a 10. évfolyamon már a hagyományos 4 osztályos gimnáziumok is benne vannak a mintában, amelyek „lehúzzák” a 6 és 8 osztályos gimnáziumok statisztikáit. Az érettségit nem adó szakképzésben azonban csak elvétve találni jól teljesítő diákokat: arányuk 2022-ben 1 százalék alatt volt mindkét kompetenciaterületen. Vagyis egy átlagos 10. évfolyamos szakképző iskolás jóval kisebb valószínűséggel jól teljesítő tanuló, mint egy átlagos 6. évfolyamos általános iskolás.

A D1.4.5.1 és D1.4.5.2 ábrák a jól teljesítő diákok megyénkénti megoszlását mutatják. Jól látható, hogy mind szövegértésből, mind matematikából minden évfolyamon tipikusan a fővárosi, illetve a nyugati megyék tanulói teljesítenek jól. Budapest minden évfolyamon, mindkét mérési területen kiemelkedően magas értékeket mutat.

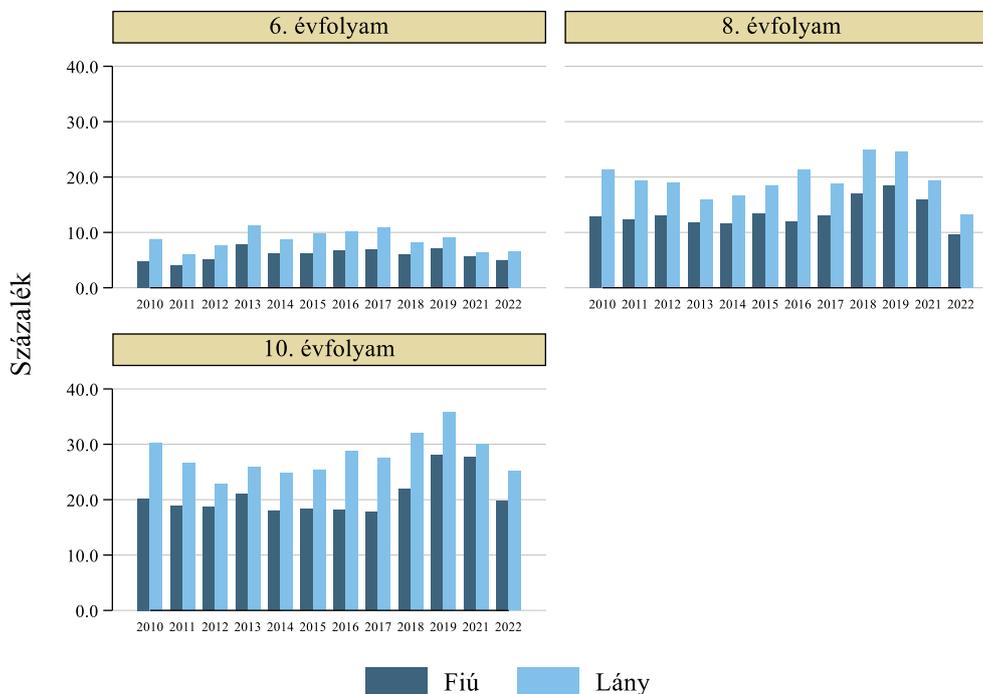
D1.4.1.1 ábra: A jól teljesítő tanulók százalékaránya az egyes évfolyamokon az egyes években, országos kompetenciamérés, szövegértés, országos átlag (2010–2022)

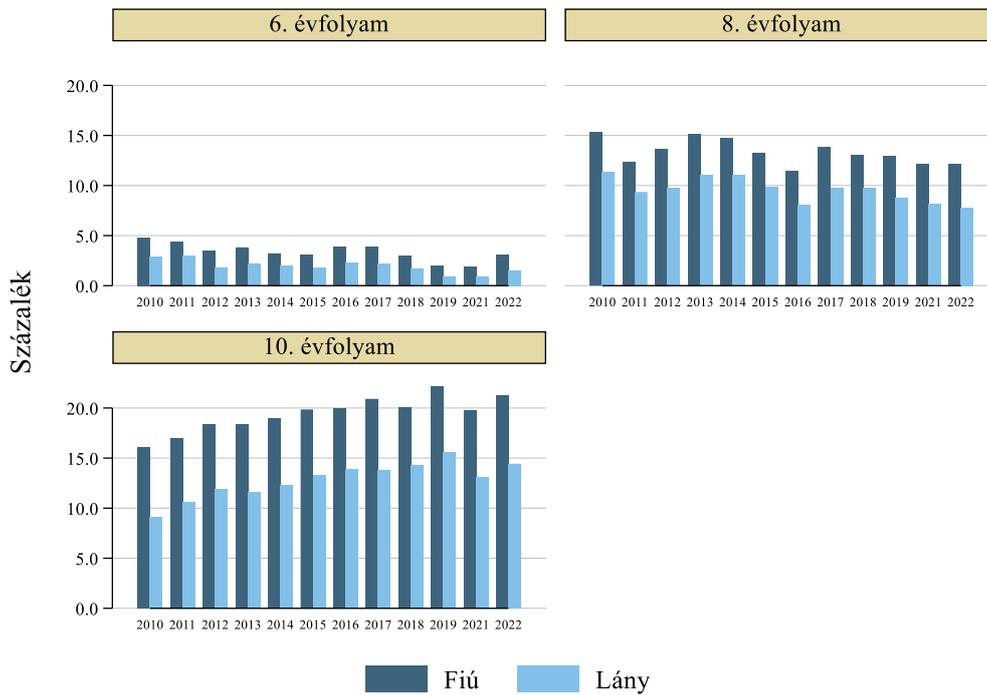
D1.4.1.2 ábra: A jól teljesítő tanulók százalékaránya az egyes évfolyamokon az egyes években, országos kompetenciamérés, matematika, országos átlag (2010–2022)

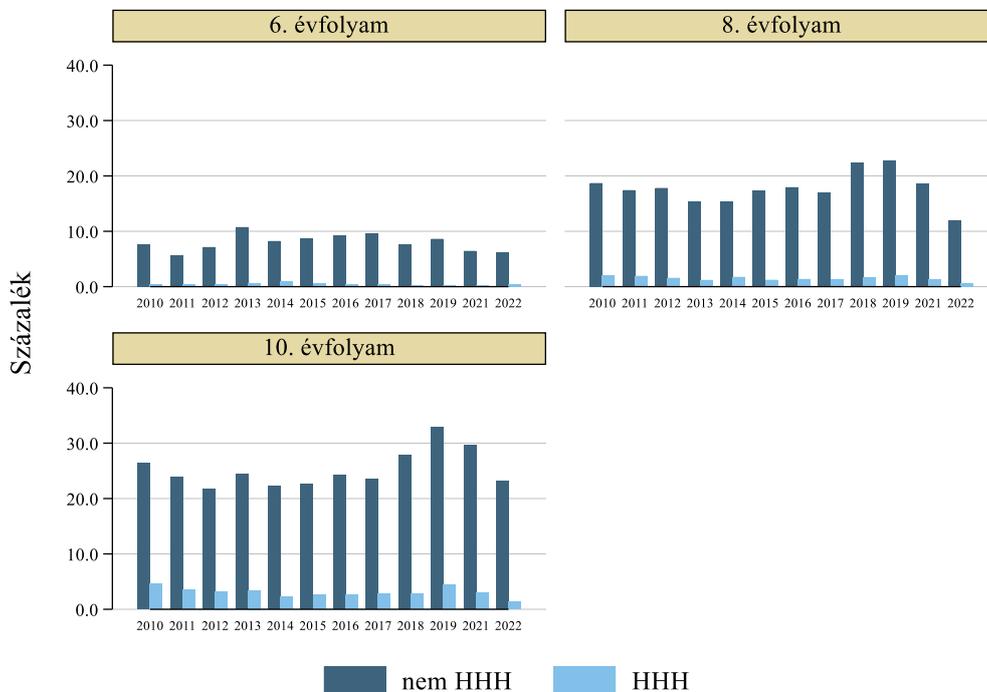
D1.4.2.1 ábra: A jól teljesítő tanulók százalékaránya az egyes évfolyamokon az egyes években, országos kompetenciamérés, szövegértés, nemek szerint (2010–2022)

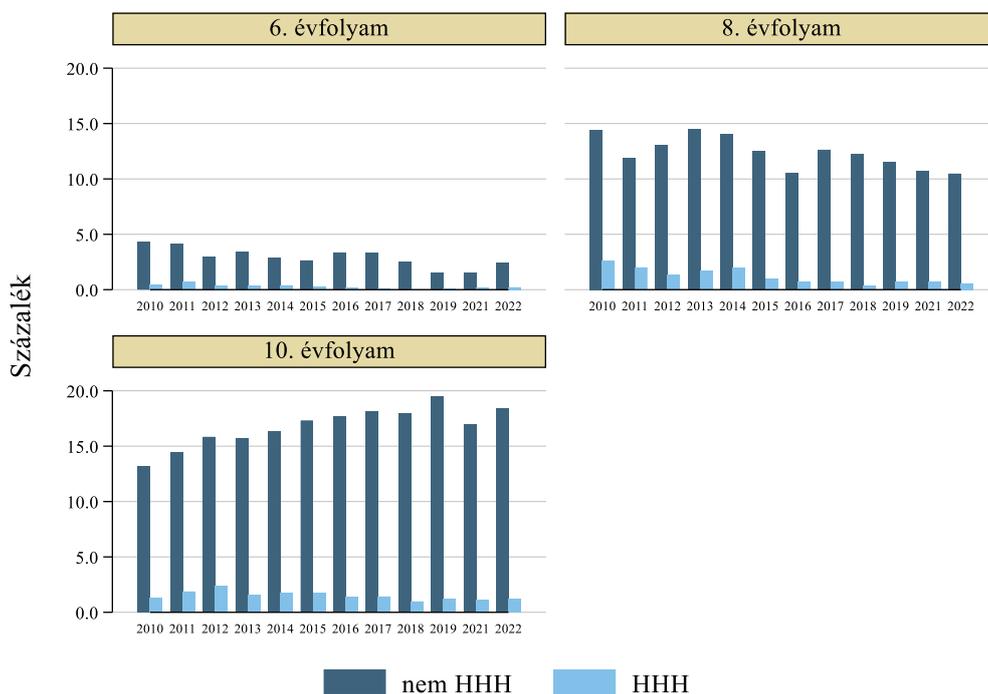
D1.4.2.2 ábra: A jól teljesítő tanulók százalékaránya az egyes évfolyamokon az egyes években, országos kompetenciamérés, matematika, nemek szerint (2010–2022)

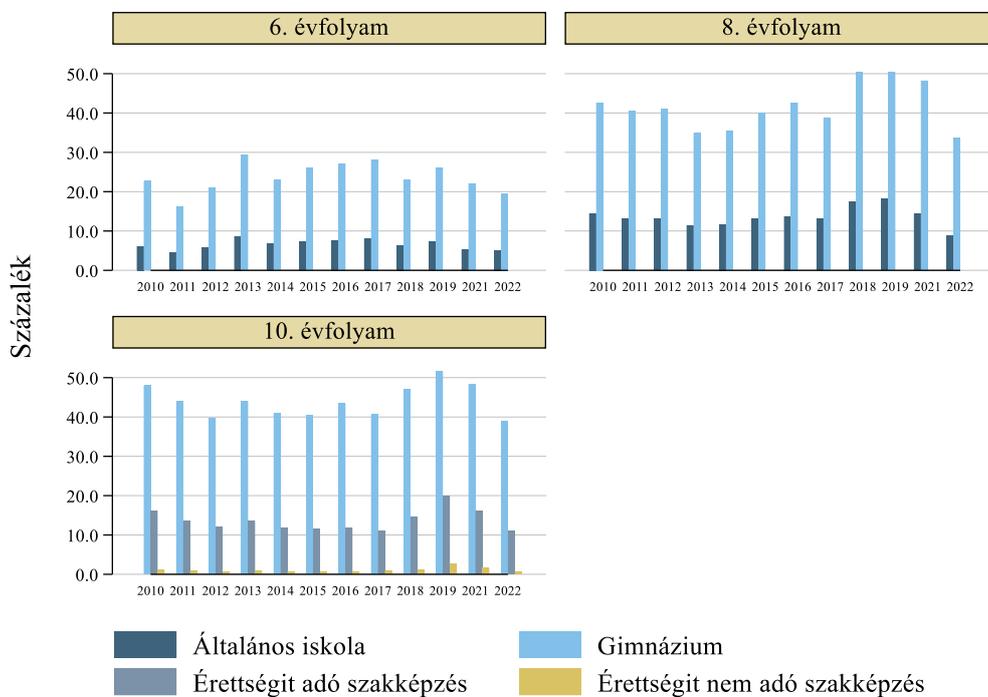
D1.4.3.1 ábra: A jól teljesítő tanulók százalékaránya az egyes évfolyamokon az egyes években, országos kompetenciamérés, szövegértés, HHH státus szerint (2010–2022)

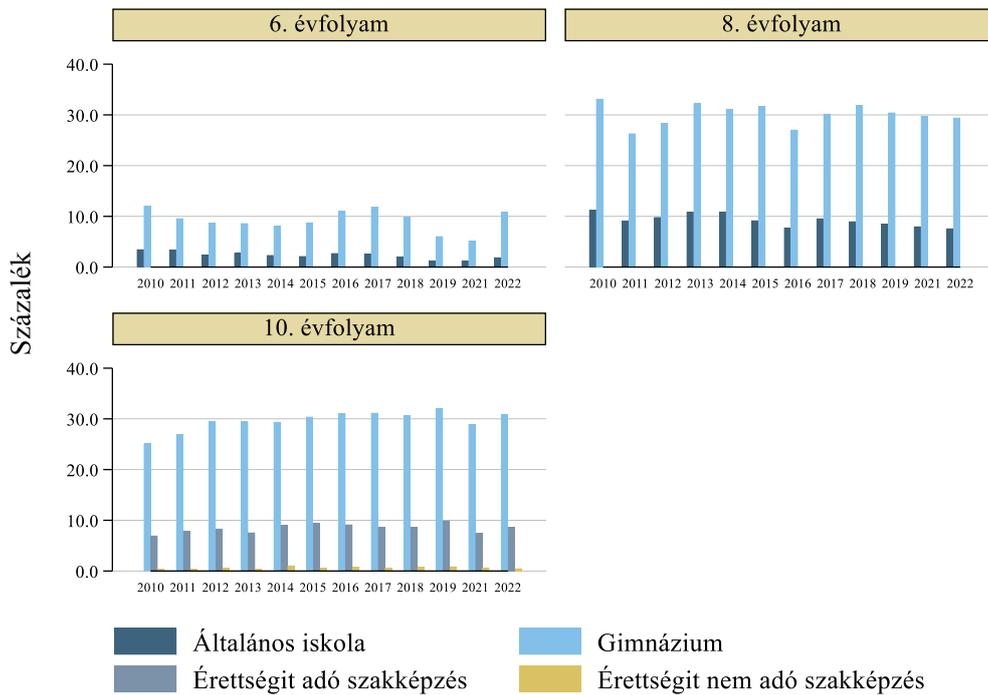
D1.4.3.2 ábra: A jól teljesítő tanulók százalékaránya az egyes évfolyamokon az egyes években, országos kompetenciamérés, matematika, HHH státus szerint (2010–2022)

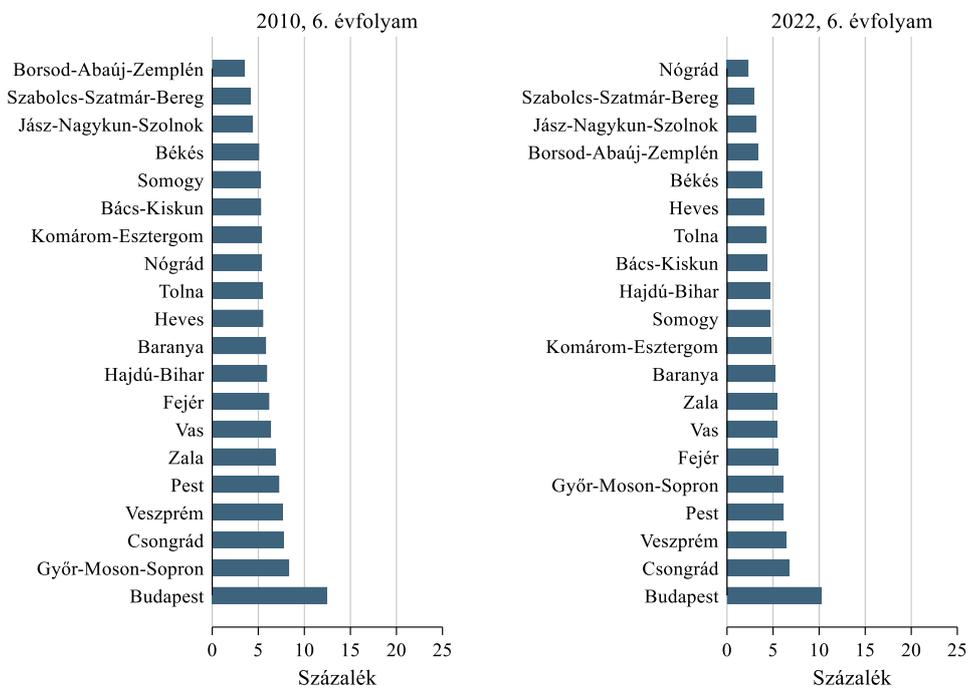
D1.4.4.1 ábra: A jól teljesítő tanulók százalékaránya az egyes évfolyamokon az egyes években, országos kompetenciamérés, szövegértés, programtípusonként (2010–2022)

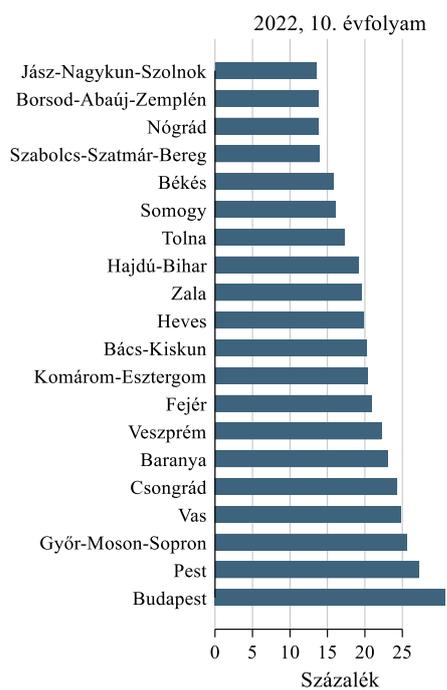
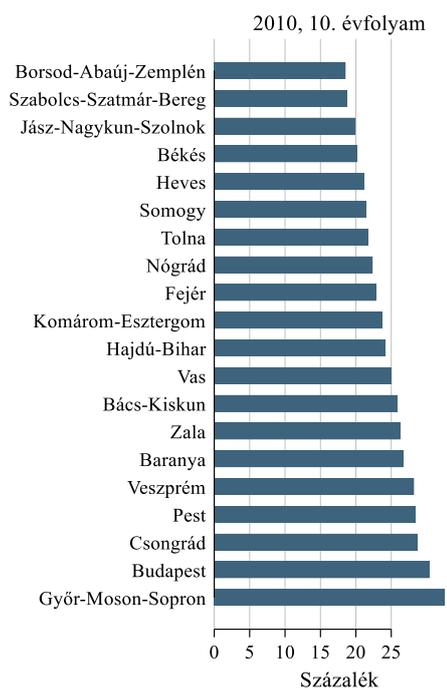
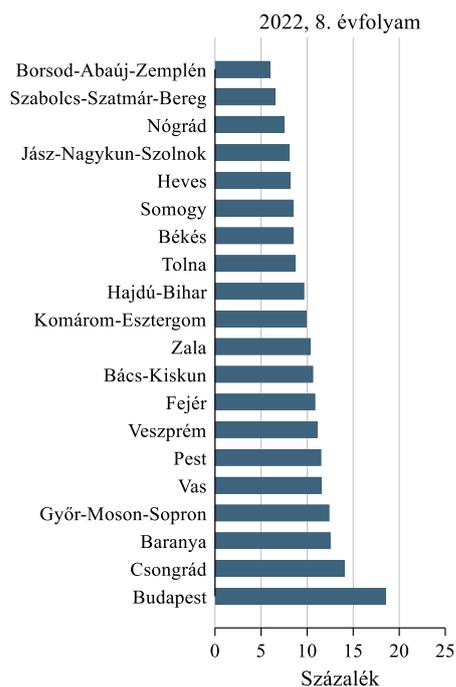
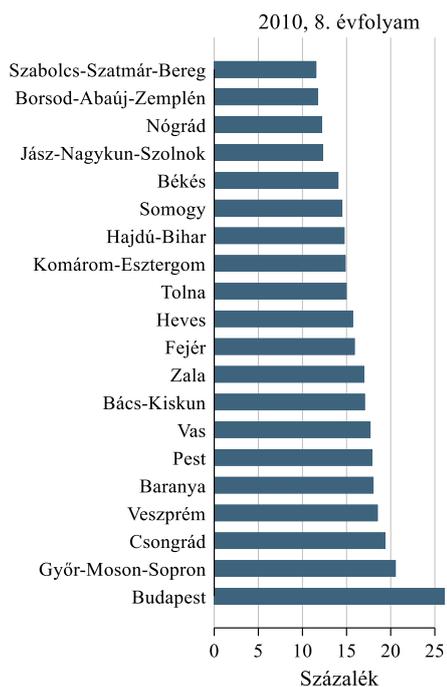

D1.4.4.2 ábra: A jól teljesítő tanulók százalékaránya az egyes évfolyamokon az egyes években, országos kompetenciamérés, matematika, programtípusonként (2010–2022)

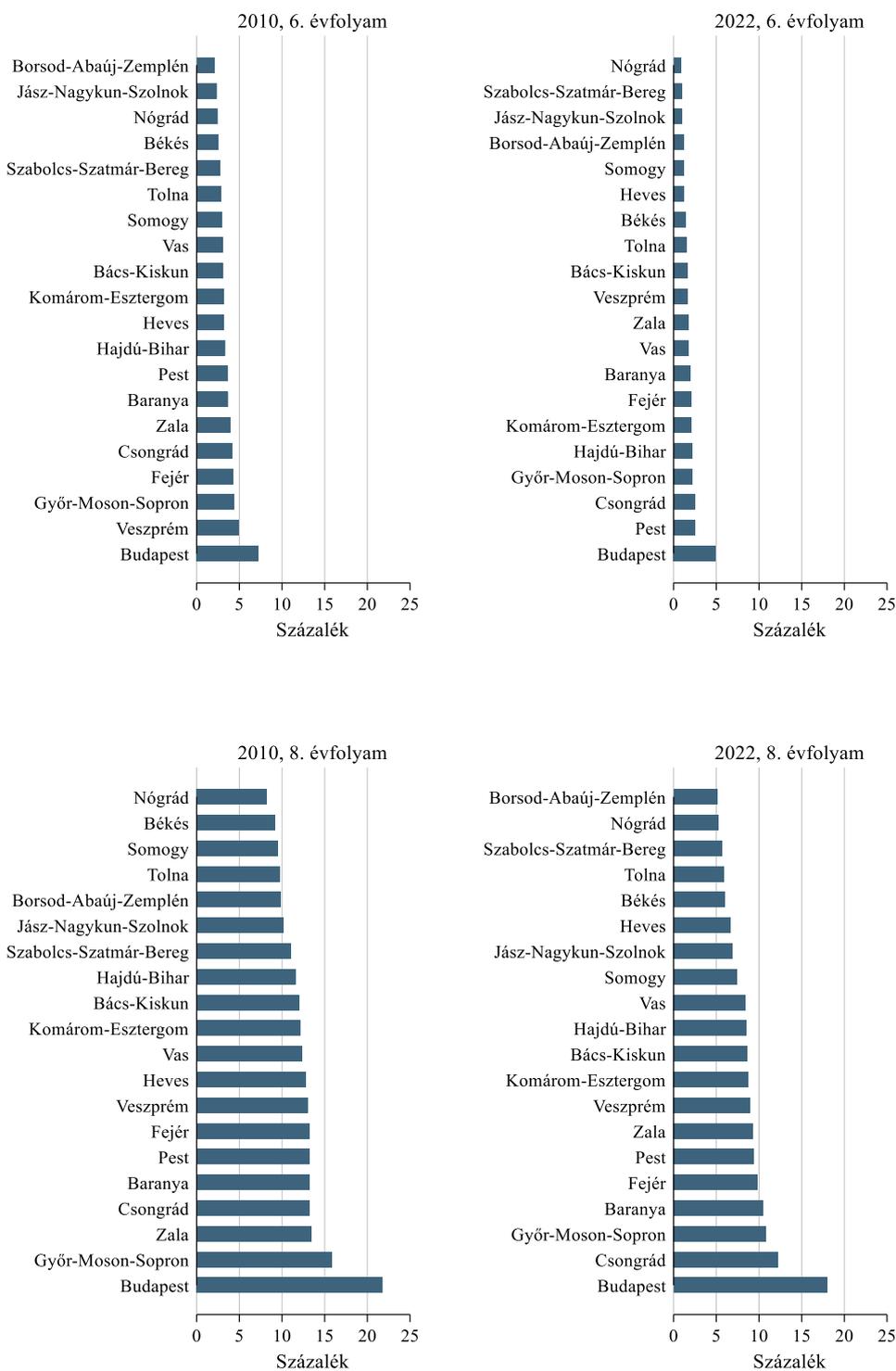

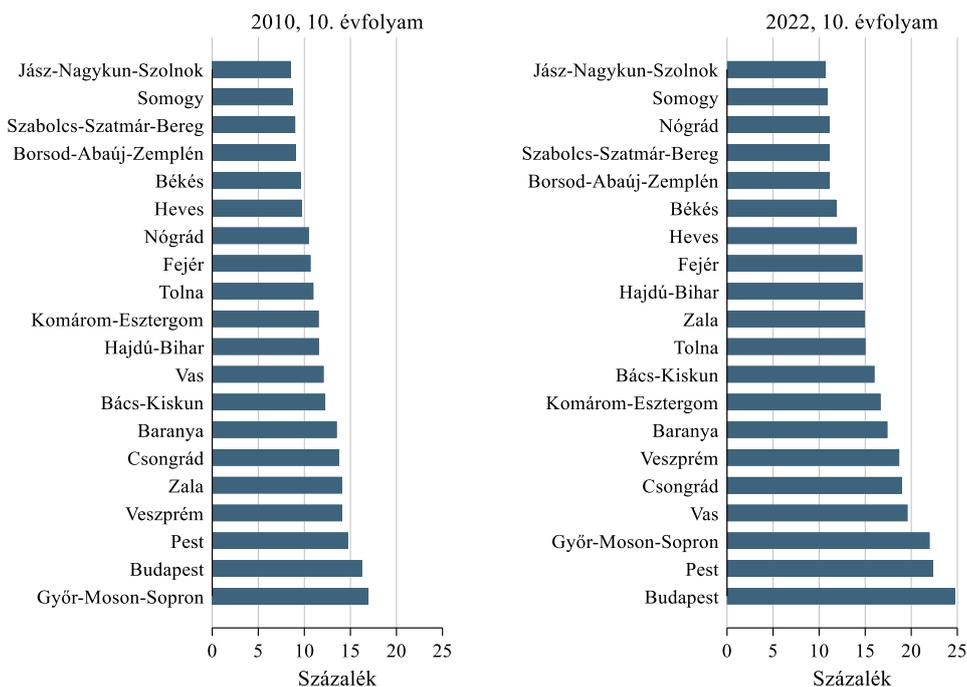
D1.4.5.1 ábra: A jól teljesítő tanulók százalékaránya az egyes évfolyamokon az egyes években, országos kompetenciamérés, szövegértés, megyénként (6., 8., 10. évfolyam) (2010 és 2022)

D1.4.5.2 ábra: A jól teljesítő tanulók százalékaránya az egyes évfolyamokon az egyes években, országos kompetenciamérés, matematika, megyénként (6., 8., 10. évfolyam) (2010 és 2022)

A D1.4. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D1.4.xlsx>

Data of indicator D1.4: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D1.4e.xlsx>

D1.5. indikátor: A jól teljesítő tanulók aránya, PISA-felmérés, szövegértés és matematika

Az OECD PISA-felmérésében a tesztpontszámok alapján minden tanulót az összesen hat szint valamelyikére sorolnak (1–6. szintig). Jól teljesítő tanulónak itt azt tekintjük, aki az 5. vagy a 6. szinten van.³⁰

Az 5. vagy a legfelső, 6. szinten teljesítő tanulók szövegértési képességei kiválóak. Képesek egyszerre több következtetés levonására; információk részletes és precíz megfogalmazására, illetve összevetésükre előzetesen ismeretlen szöveg alapján. Képesek az előzetesen ismeretlen szövegben elrejtett információkat felismerni; előzetesen ismeretlen fogalmakat azonosítani, jelentésüket kitalálni, absztrakt kategóriákat alkotni. Képesek előzetesen ismeretlen, komplex szöveget kritikailag megközelíteni, a szöveg alapján hipotéziseket felállítani, illetve továbbgondolni.

A PISA-felmérésen jól teljesítő tanulók matematikai tudásukat magas szinten alkalmazzák a hétköznapi életben is. Képesek modelleket felépíteni és alkalmazni, felismerik a korlátokat, és meg tudnak fogalmazni feltevéseket. Komplex problémákat oldanak meg, stratégiákat választanak ki, hasonlítanak össze és értékelnek. Képesek stratégiai módon gondolkodni és dolgozni. Jól kifejezett

³⁰ Az adatokban jelenleg ez a 606,99 pont felett teljesítőket jelenti. Lásd: PISA 2022 Volume I. The state of learning and equity in education. Table I.B1.5. Changes in performance and equity in education and long term trends <https://stat.link/wh9d4z>

gondolkodási és érvelési képességgel rendelkeznek. Tudnak reflektálni saját munkájukra, elő tudják adni és meg tudják védeni saját interpretációikat.

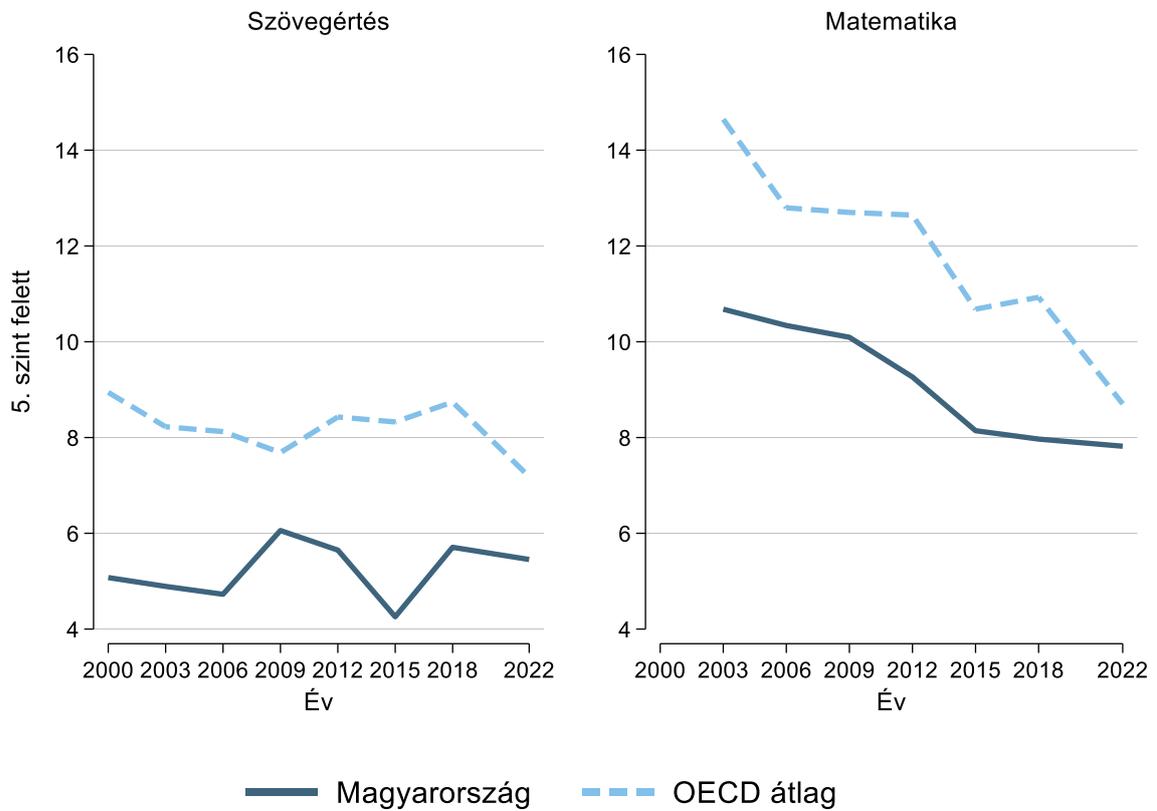
A D1.5. indikátorok a PISA-felmérés szerinti 5–6. szinten lévő tanulók arányát mutatják szövegértésből és matematikából. A D1.5.1 ábrán látható, hogy Magyarországon a jól teljesítő tanulók aránya, szemben a gyengén teljesítőkével, az elmúlt évtizedben messze az OECD-átlag alatt maradt mindkét mérési területen.

Míg az átlagos OECD-országban a diákok 8 százaléka teljesít jól szövegértésből, azaz 100-ból minden 12. tanuló az 5. vagy 6. szinten van, addig Magyarországon ez az arány 5 százalék körül mozgott az elmúlt évtizedben. Ezzel hazánk a PISA-felmérés rangsorában az OECD-országok alsó felében helyezkedik el.

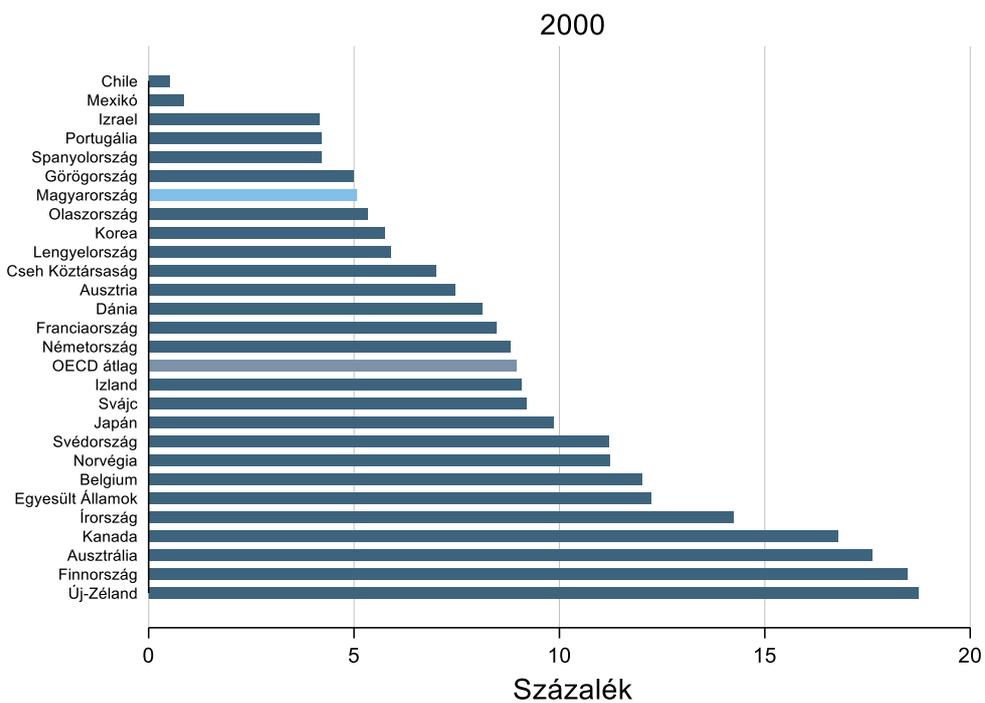
Matematikából is hasonló a kép. Bár az átlagos OECD-országban az elmúlt két évtizedben meredeken zuhant a jól teljesítő tanulók aránya 14 százalék feletti színtről 9 alá, Magyarország az egész vizsgált időszakban ez alatt helyezkedett el: a jól teljesítők aránya 10,6-ról 7,8 százalékra esett.

A D1.5.2 és D1.5.3 ábrák az egyes országokhoz viszonyítva mutatják Magyarországnak a PISA-felmérés szerinti rangsorban elfoglalt helyét. A környező országokkal összevetve a szövegértésből jól teljesítő magyar tanulók aránya átlagosnak tekinthető, de matematikából elmarad ettől. Szövegértésből a szlovák és a szlovén eredmények is a magyarhoz hasonlóak, sőt a 2009-es és a 2012-es felmérésen a cseh és az osztrák tanulók sem teljesítettek jobban. 2022-ben Szlovákia és Szlovénia Magyarország mögött, míg Ausztria, Csehország és Lengyelország pedig előtte „végzett”. Matematikából azonban a legutóbbi felmérés szerint csak a szlovák jól teljesítő tanulók voltak kevesebben, mint a magyarok, míg a szlovén, a lengyel, a cseh és az osztrák tanulók is jóval nagyobb arányban teljesítettek az 5–6. szinten.

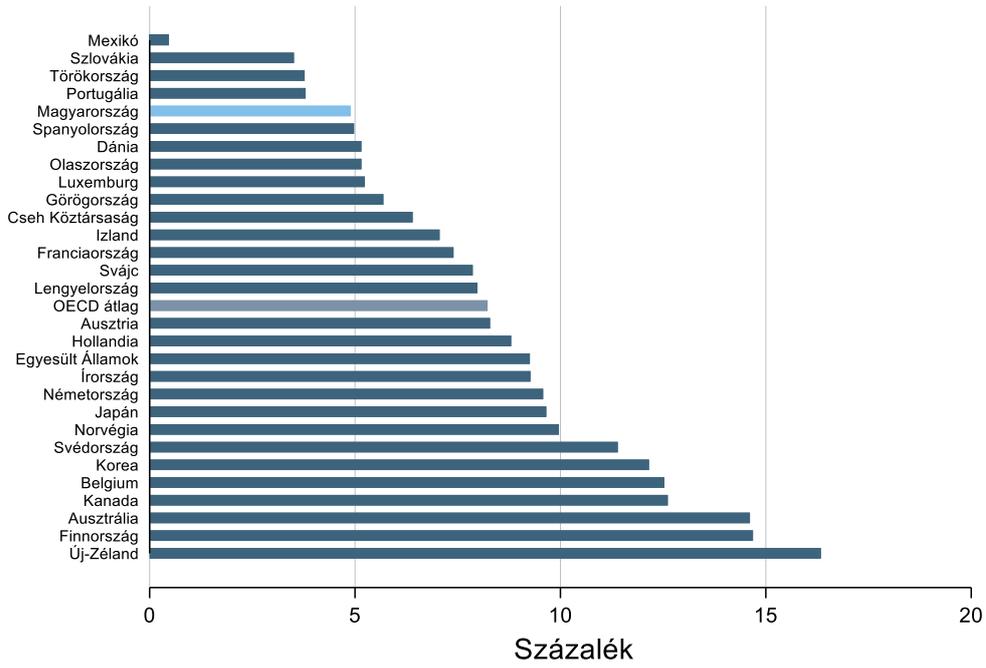
D1.5.1 ábra: A jól teljesítő tanulók százalékaránya Magyarországon az OECD-átlaghoz viszonyítva, PISA-felmérés, szövegértés és matematika (2000–2022)

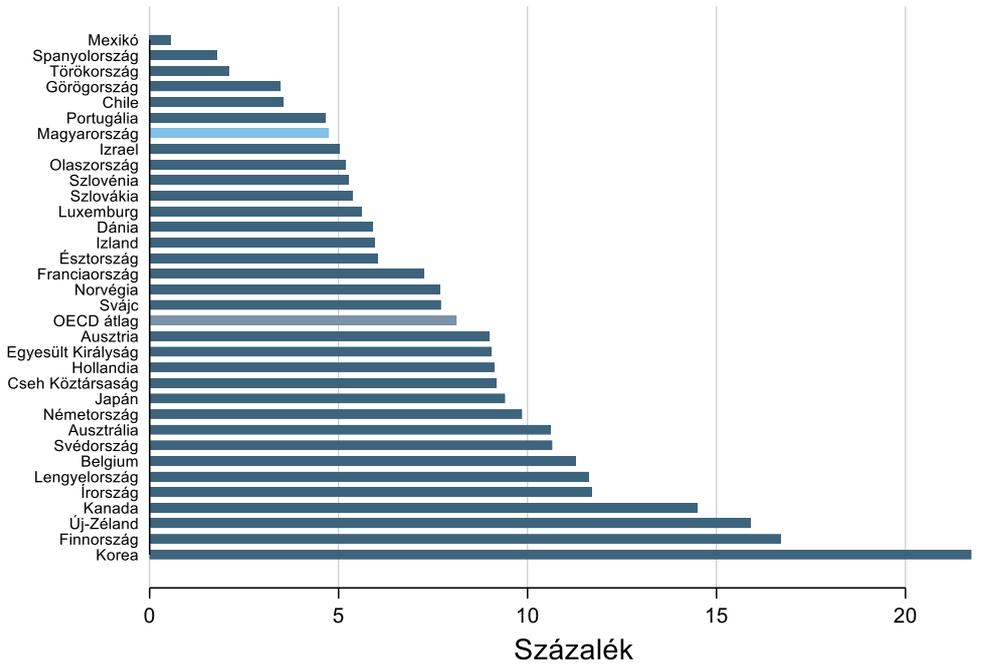
D1.5.2 ábra: A jól teljesítő tanulók százalékaránya az egyes országokban, PISA-felmérés, szövegértés (2000, 2003, 2006, 2009, 2012, 2015, 2018, 2022)

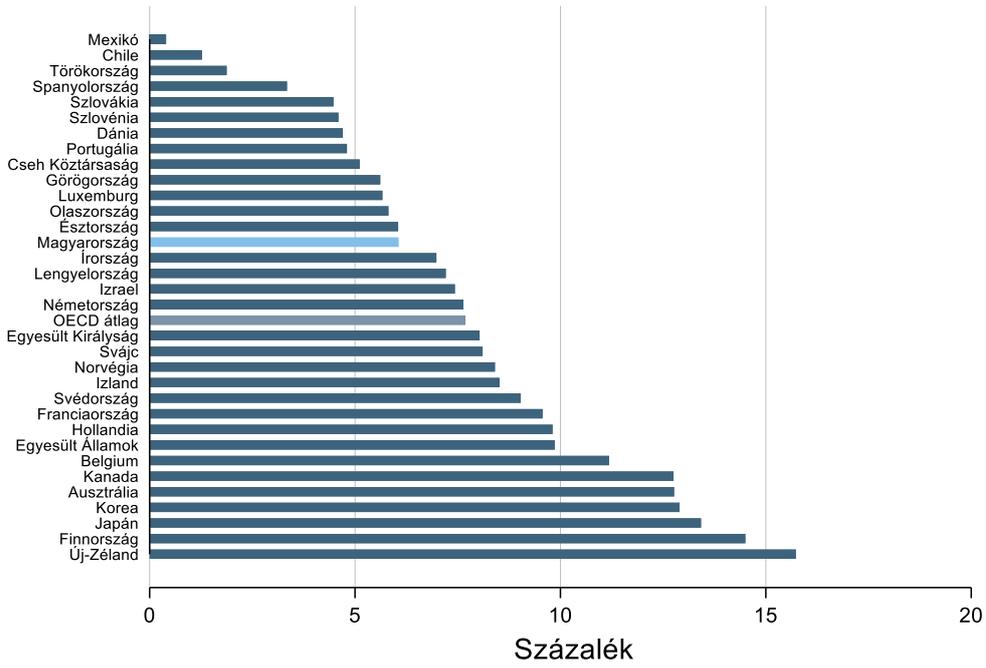
2003

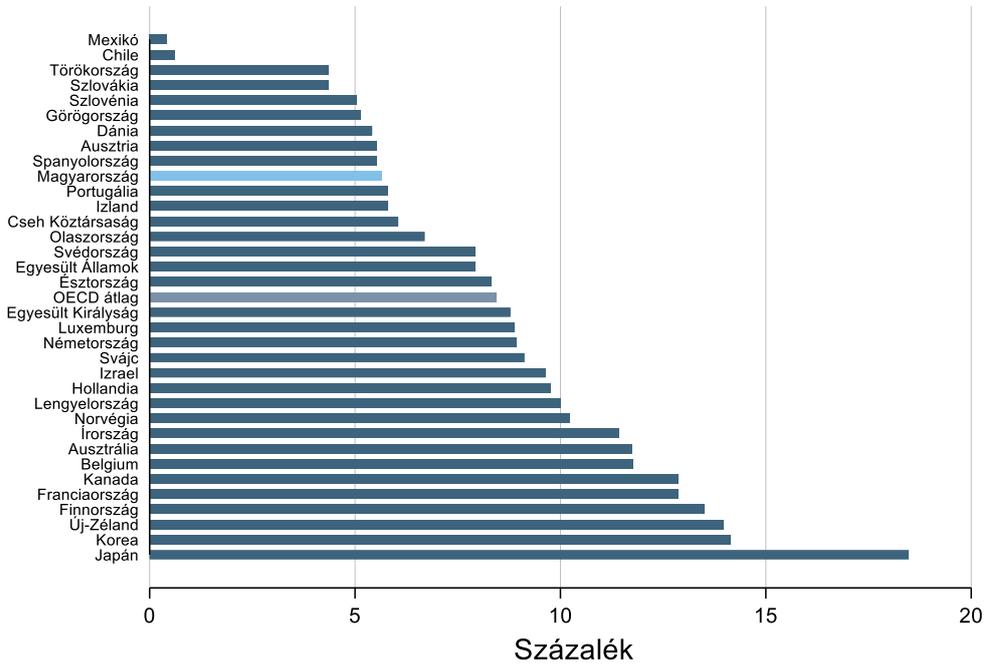
2006

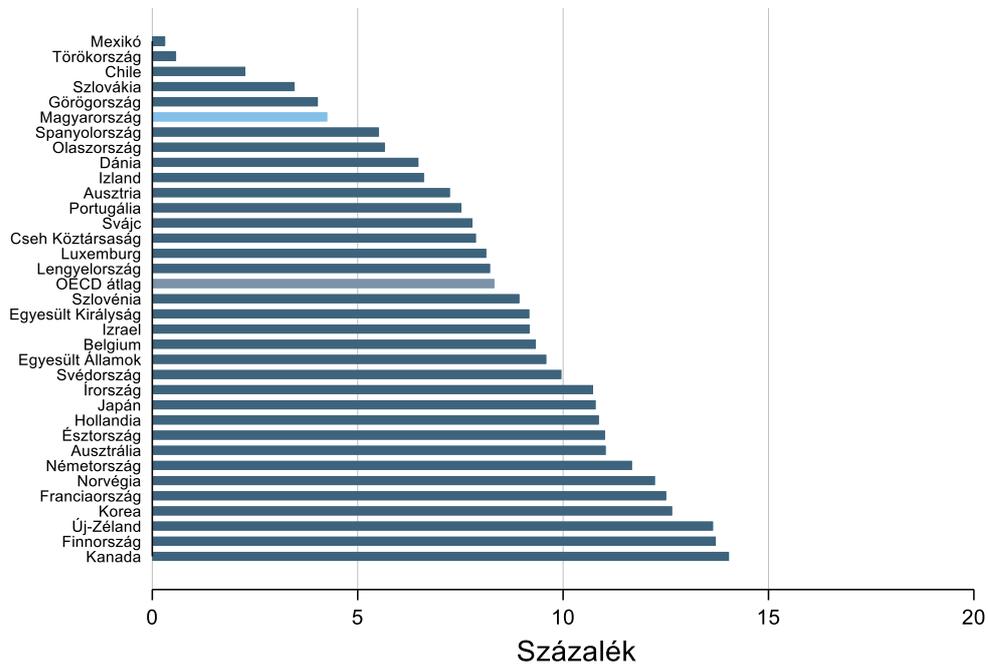
2009

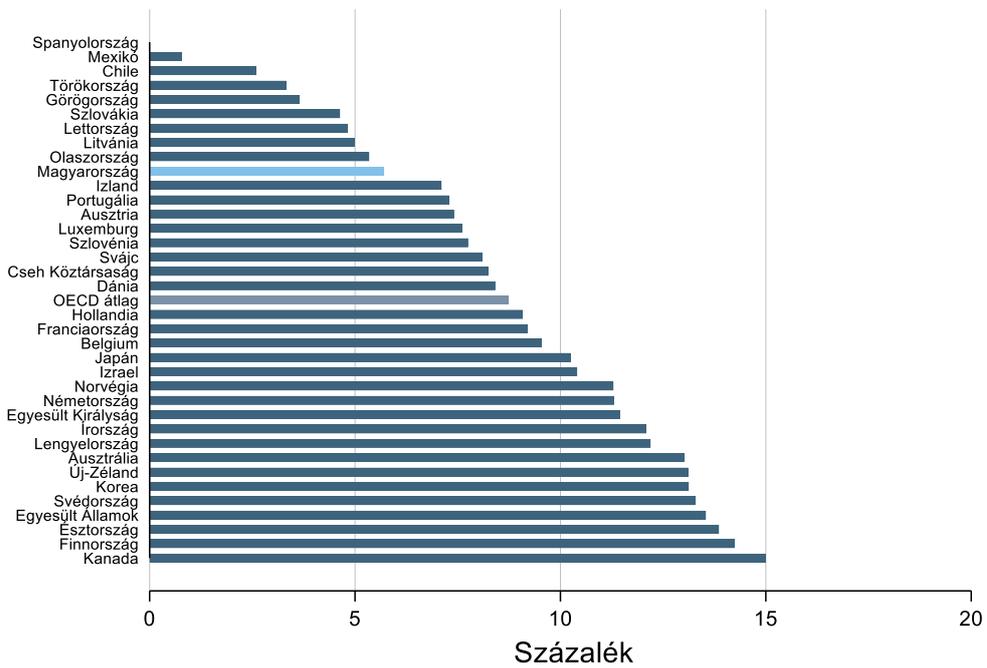
2012

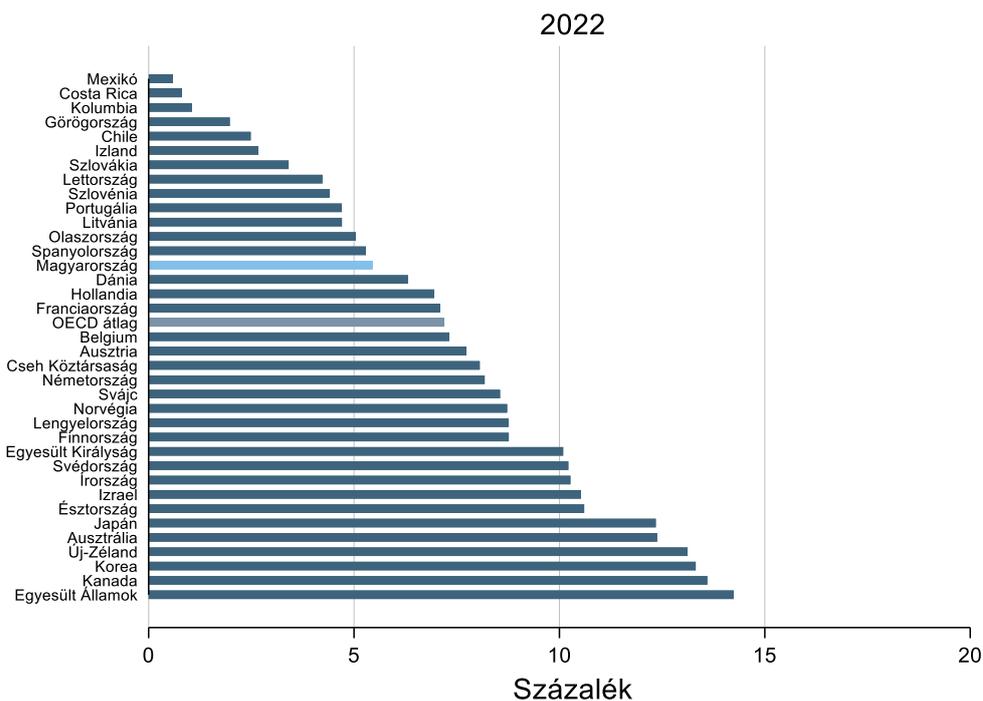

2015

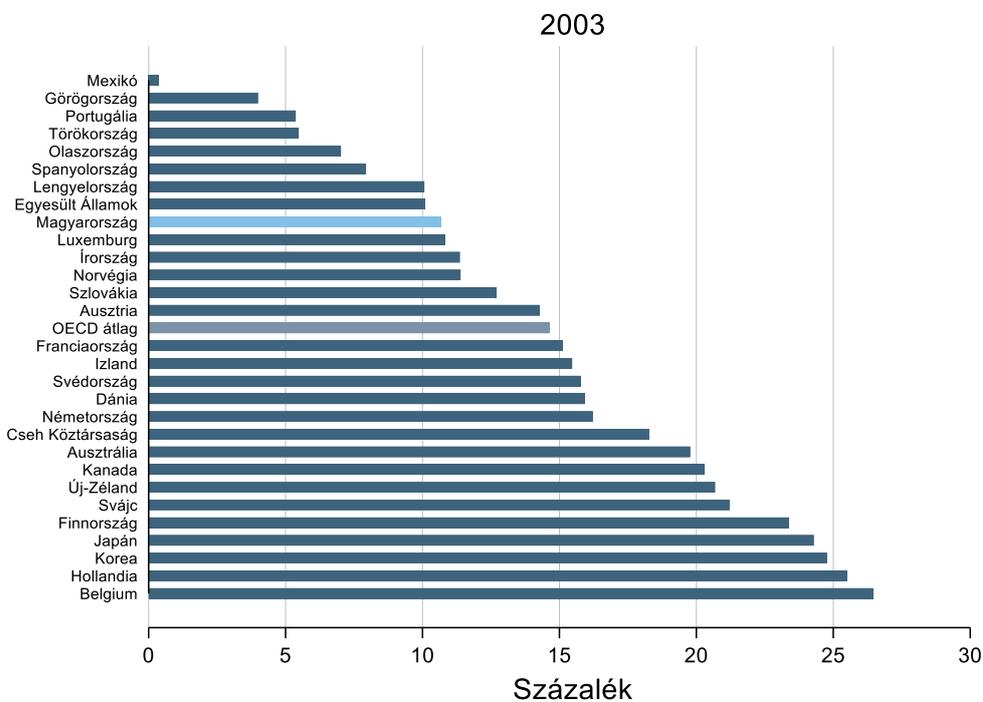

2018

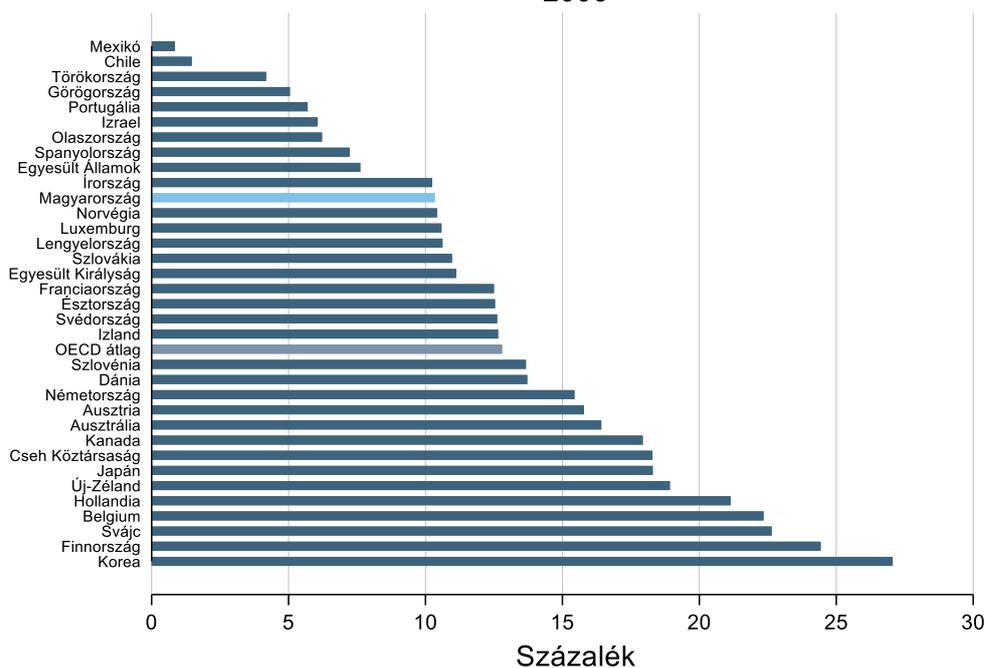

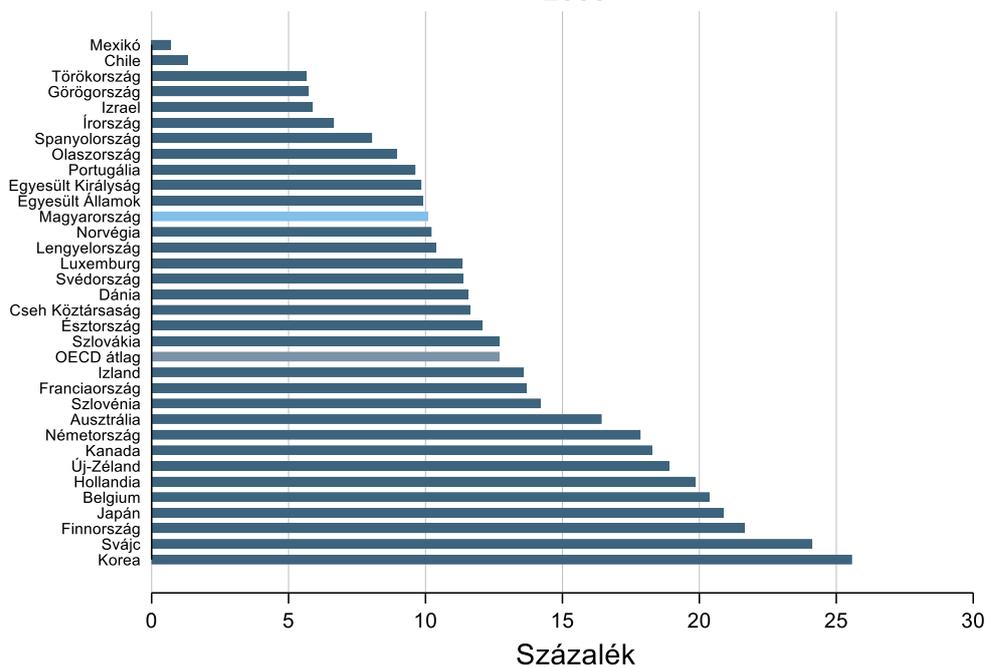
D1.5.3 ábra: A jól teljesítő tanulók százalékaránya az egyes országokban, PISA-felmérés, matematika (2003, 2006, 2009, 2012, 2015, 2018, 2022)

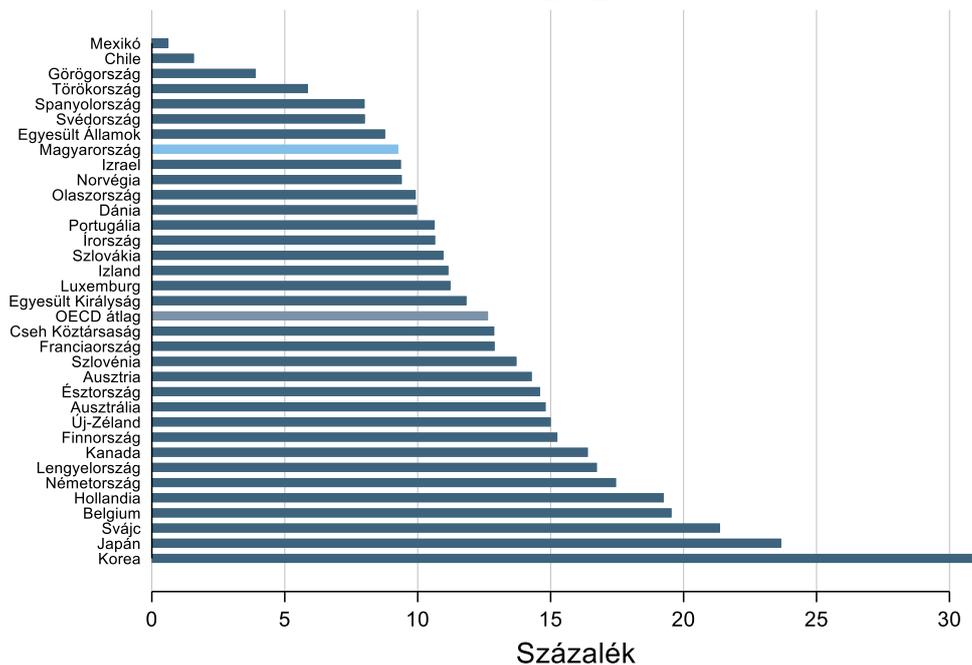
2006

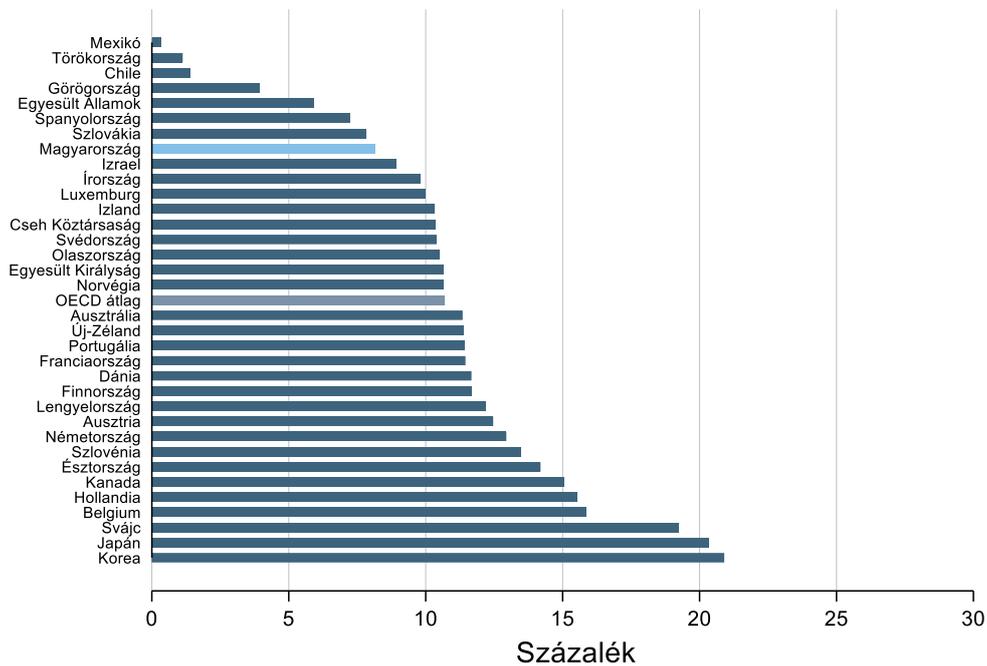
2009

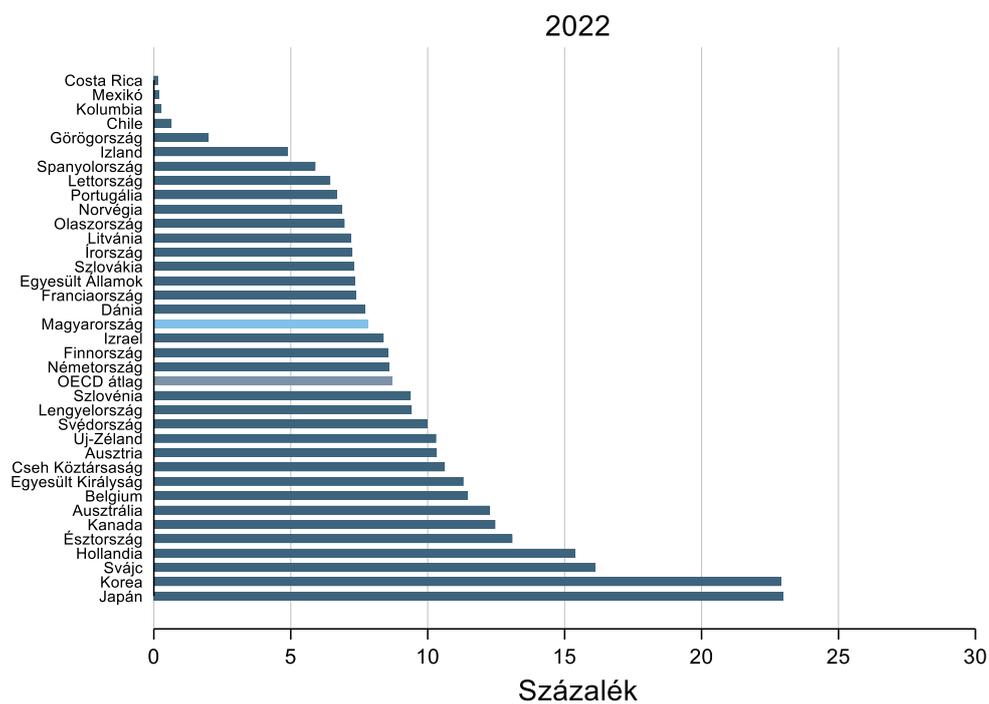
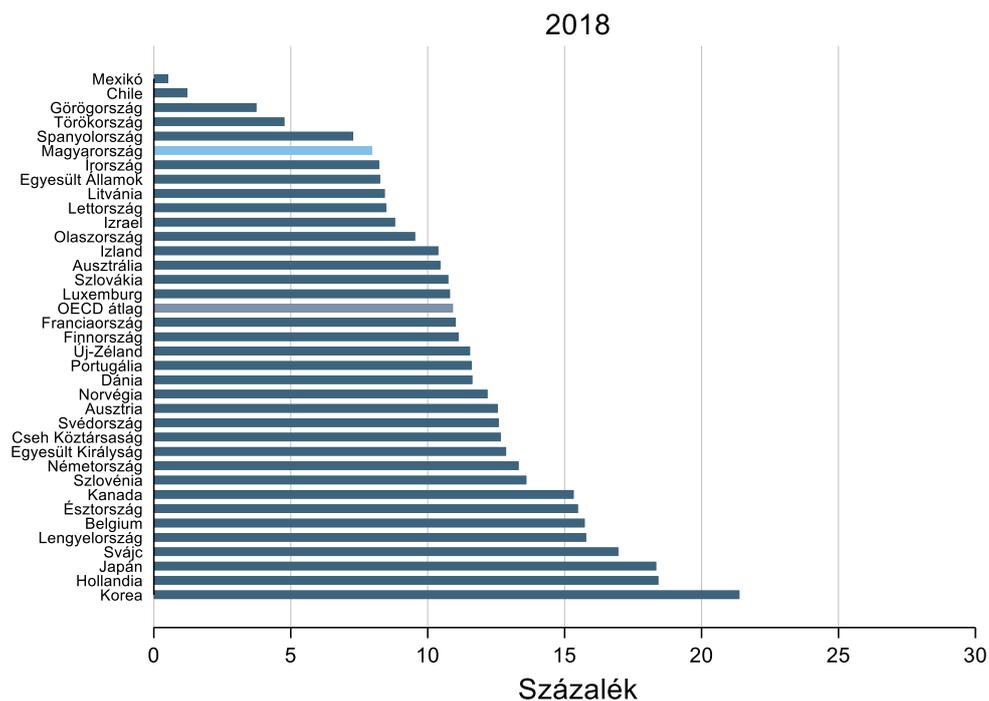

2012

2015

A D1.5. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D1.5.xlsx>

Data of Indicator D1.5: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D1.5e.xlsx>

Felsőfokú továbbtanulás

D1.6. indikátor: A legalább egy középfokú nyelvvizsgálóval rendelkezők aránya a felsőoktatásba jelentkezők közül

A D1.6. indikátor azt írja le, hogy a felsőoktatásba jelentkezők mekkora hányadának volt legalább egy nyelvvizsgálója a jelentkezéskor. Ez az indikátor a középfokú nyelvvizsgálás eredményességét tükrözi.

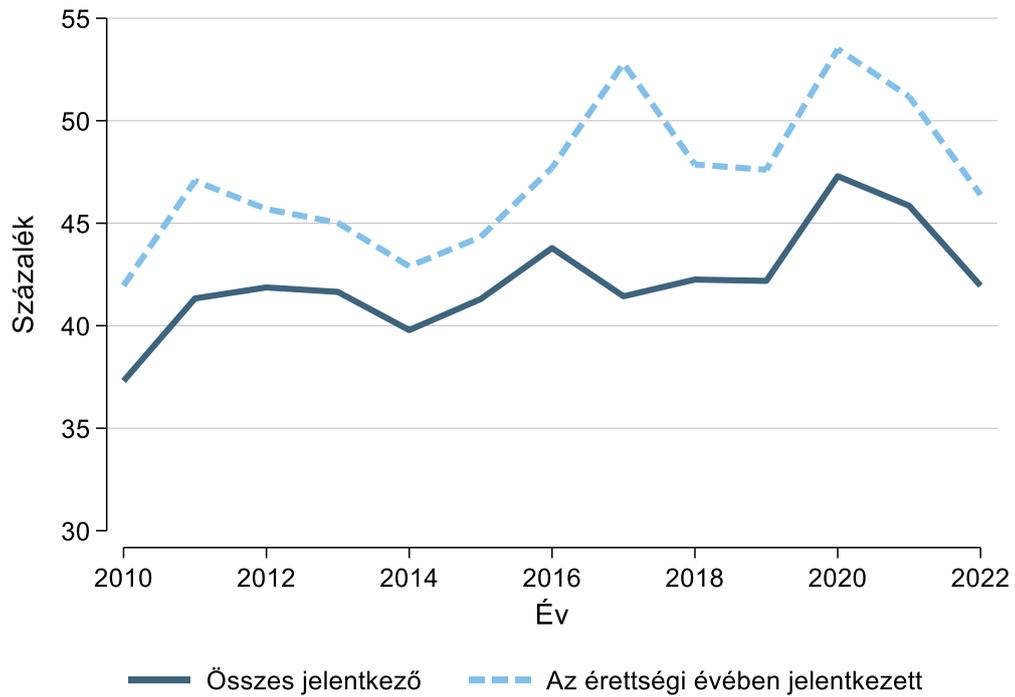
A D1.6.1 ábra azt mutatja, hogy az összes felvételi eljárásban (általános felvételi eljárás, pótfelvételi eljárás, keresztféléves eljárás) az alapképzésre és a felsőfokú szakképzésre (tehát az első végzettség megszerzésére) jelentkezők hány százalékának volt legalább egy nyelvvizsgálója, valamint hogy mekkora a nyelvvizsgálóval rendelkezők aránya azok között, akik a jelentkezés évében érettségiztek és az általános eljárás keretében jelentkeztek felsőfokú tanulmányokra.

2010 és 2020 között az összes jelentkező körében hullámzásokkal 10 százalékponttal, 37-ről 47 százalékra nőtt a nyelvvizsgálóval rendelkezők aránya. Azok körében, akik a jelentkezés évében érettségiztek, 42-ről 54 százalékra nőtt az indikátor értéke. 2020 után mindkét csoportban csökkenni kezdett az arány; két év alatt az összes jelentkező körében 5, a jelentkezés évében érettségizettek körében pedig majdnem 8 százalékponttal.

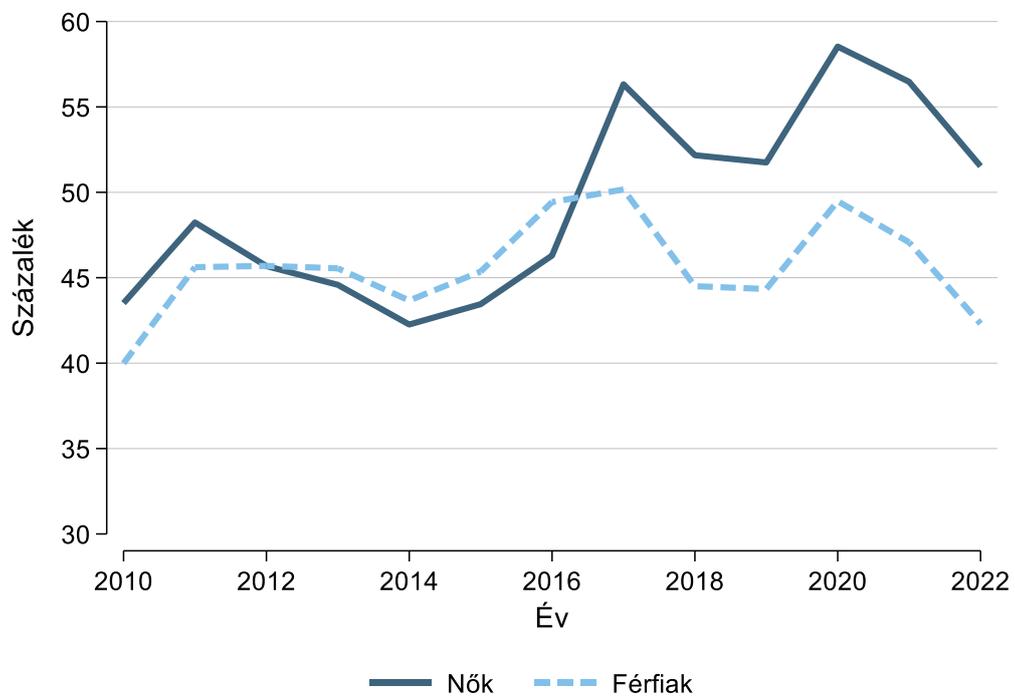
Nemek szerint a vizsgált időszak elején még nem voltak számottevő különbségek, majd ~~2015 után~~ 2016 után a nők körében jelentősen nőtt a nyelvvizsgálóval rendelkező jelentkezők aránya, míg a férfiak körében jóval kisebb volt a növekedés, sőt 2017 után az arány csökkent. 2020 után a férfiak és a nők között is csökkent a nyelvvizsgálóval rendelkezők aránya, nagyjából egyforma mértékben. 2022-ben 10 százalékpontnyi különbség volt a nyelvvizsgálóval rendelkezők arányában a felsőoktatásba jelentkezők között a nők javára (D1.6.2 ábra).

Programtípusok szerint azt látjuk, hogy azon jelentkezők körében, akik érettségit adó szakképzésben végeztek, jóval kisebb a nyelvvizsgálóval rendelkezők aránya, mint a gimnáziumokban vagy az egyéb középiskolákban (kéttannyelvű iskola stb.) végzettek körében. 2022-ben az az évben érettségizett, felsőfokú továbbtanulásra jelentkezett diákok között az érettségit adó szakképzésben végzettek nagyjából negyedének, 26 százalékának volt nyelvvizsgálója, a gimnáziumokban 49, az egyéb középiskolákban pedig 43 százalék volt ez az arány (D1.6.3 ábra).

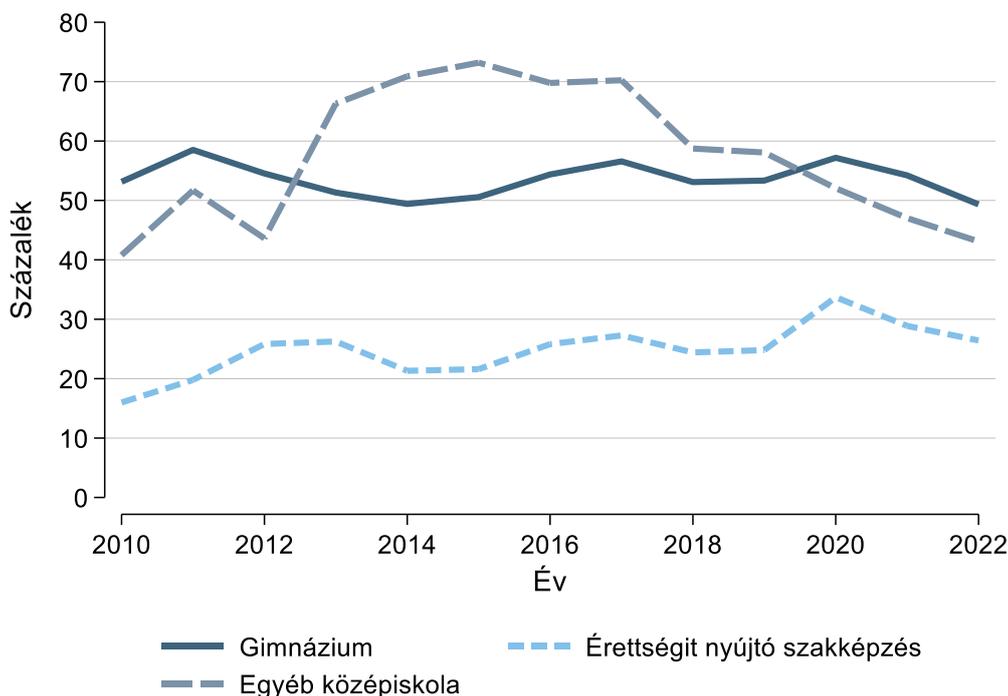
D1.6.1 ábra: A legalább egy középfokú nyelvvizsgálóval rendelkezők százalékaránya a felsőoktatásba jelentkezők közül (2010–2022)

D1.6.2 ábra: A legalább egy középfokú nyelvvizsgálóval rendelkezők százalékaránya a felsőoktatásba jelentkezők közül, nemek szerint (a jelentkezés évében érettségizettek) (2010–2022)

D1.6.3 ábra: A legalább egy középfokú nyelvvizsgával rendelkezők százalékaránya a felsőoktatásba jelentkezők közül, programtípus szerint (a jelentkezés évében érettségizettek) (2010–2022)

A D1.6. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D1.6.xlsx>

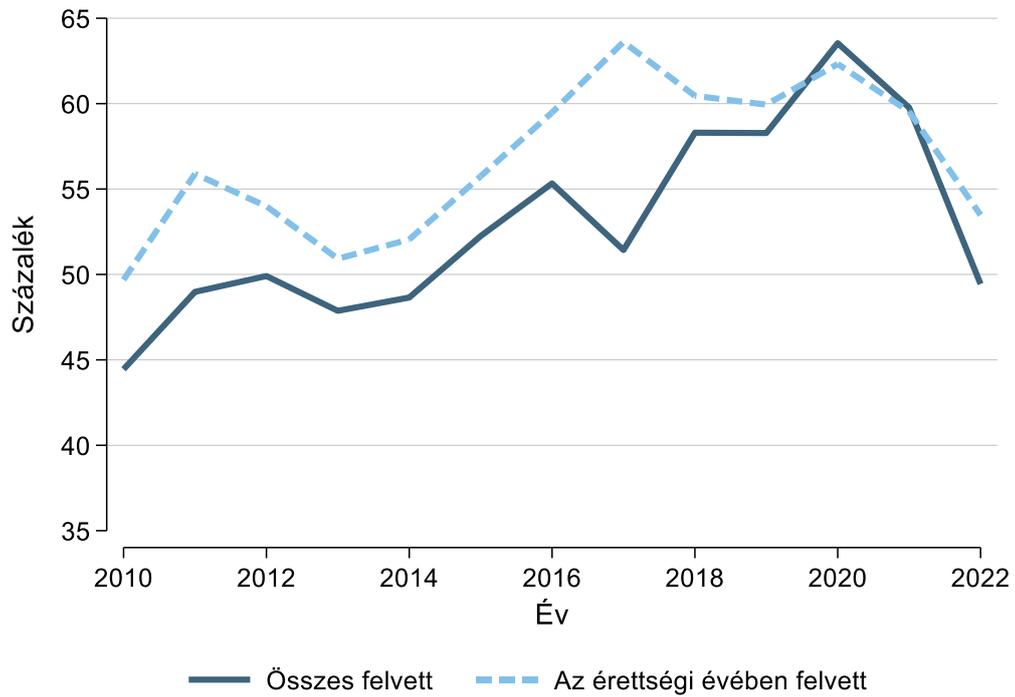
Data of indicator D1.6: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D1.6e.xlsx>

D1.7. indikátor: A legalább egy középfokú nyelvvizsgával rendelkezők aránya a felsőoktatásba felvettek közül

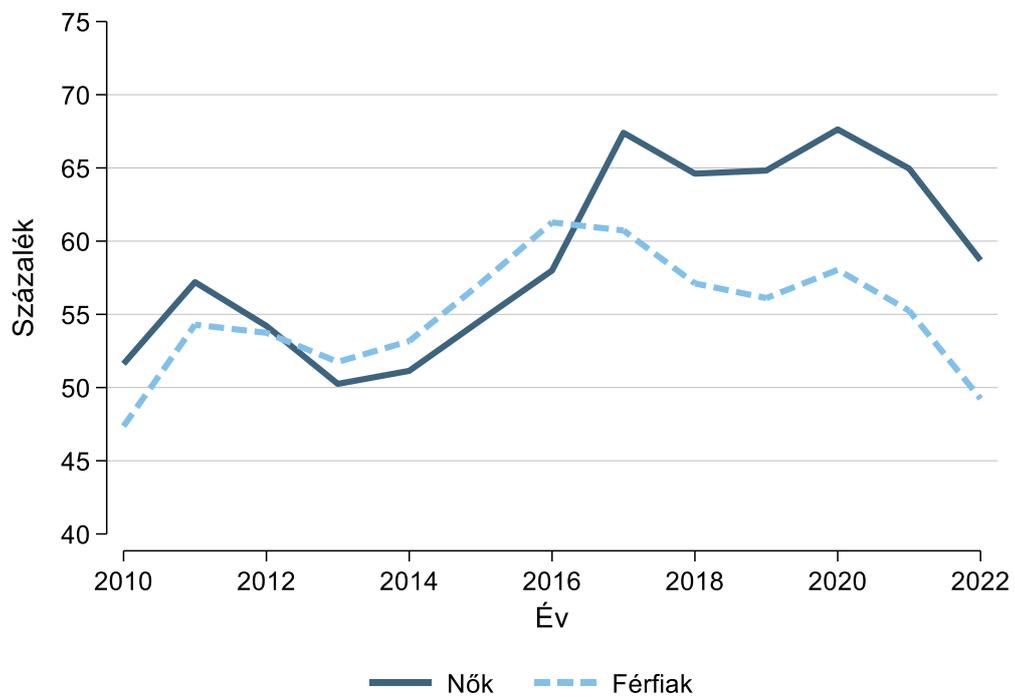
A D1.7. indikátor azt mutatja, hogy a felsőoktatásba felvettek mekkora hányadának volt legalább egy B2 típusú nyelvvizsgálata a felvételnél. A felsőoktatásba felvett összes tanuló körében 2010 és 2020 között 20 százalékponttal, 44-ről 64 százalékra nőtt a nyelvvizsgával rendelkezők aránya, majd 2020 után az arány gyorsan csökkent, két év alatt 15 százalékponttal, 49 százalékra. Azok körében, akiket az érettségi évében vettek fel a felsőoktatásba, 2010 és 2020 között 50-ről 62 százalékra nőtt az arány, majd 2022-ig 9 százalékponttal csökkent, 53 százalékra (D1.7.1 ábra).

Akárcsak a jelentkezők körében, a felvettek körében sem mutatkoztak jelentősebb nemek közötti különbségek a vizsgált időszak elején, majd 2016 után a nők körében jelentősen megnőtt az arány, miközben a férfiak körében még csökkent is. A 2022-ben érettségizett és felsőoktatásba felvételt nyert nők 59 százalékanak volt legalább egy nyelvvizsgálata, míg a férfiak 49 százalékanak (D1.7.2 ábra). Ugyanebben az évben programtípus szerint a felsőoktatásba felvettek között a gimnáziumban végzők 55 százalékanak, az érettségit adó szakképzésben végzők 35 százalékanak, míg az egyéb középiskolában végzők 60 százalékanak volt nyelvvizsgálata (D1.7.3 ábra).

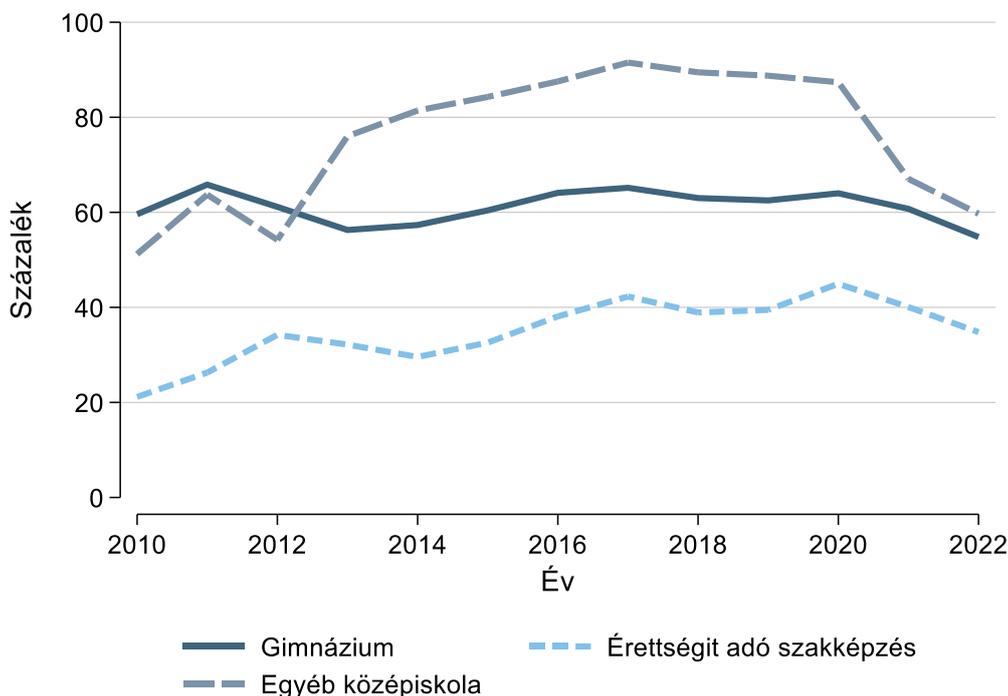
D1.7.1 ábra: A legalább egy középfokú nyelvvizsgálóval rendelkezők százalékaránya a felsőoktatásba felvettek közül (2010–2022)

D1.7.2 ábra: A legalább egy középfokú nyelvvizsgálóval rendelkezők százalékaránya a felsőoktatásba felvettek közül, nemek szerint (a felvétel évében érettségizettek) (2010–2022)

D1.7.3 ábra: A legalább egy középfokú nyelvvizsgával rendelkezők százalékaránya a felsőoktatásba felvettek közül, programtípus szerint (a felvétel évében érettségizettek) (2010–2022)

A D1.7. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D1.7.xlsx>

Data of indicator D1.7.: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D1.7e.xlsx>

D1.8. indikátor: A felvettek aránya a felsőoktatásba jelentkezők közül

A D1.8. indikátor az összes jelentkező (nemcsak az adott évben érettségizettek, hanem az összes továbbtanulni szándékozó, aki valamelyik felsőoktatási intézménybe legalább egy jelentkezést leadott) közül azokat mutatja, akiket a jelentkezés évében valamelyik felsőoktatási szak alap- vagy osztatlan képzésére felvettek. Ez az indikátor egyfajta „sikerességmutató” is tekinthető.

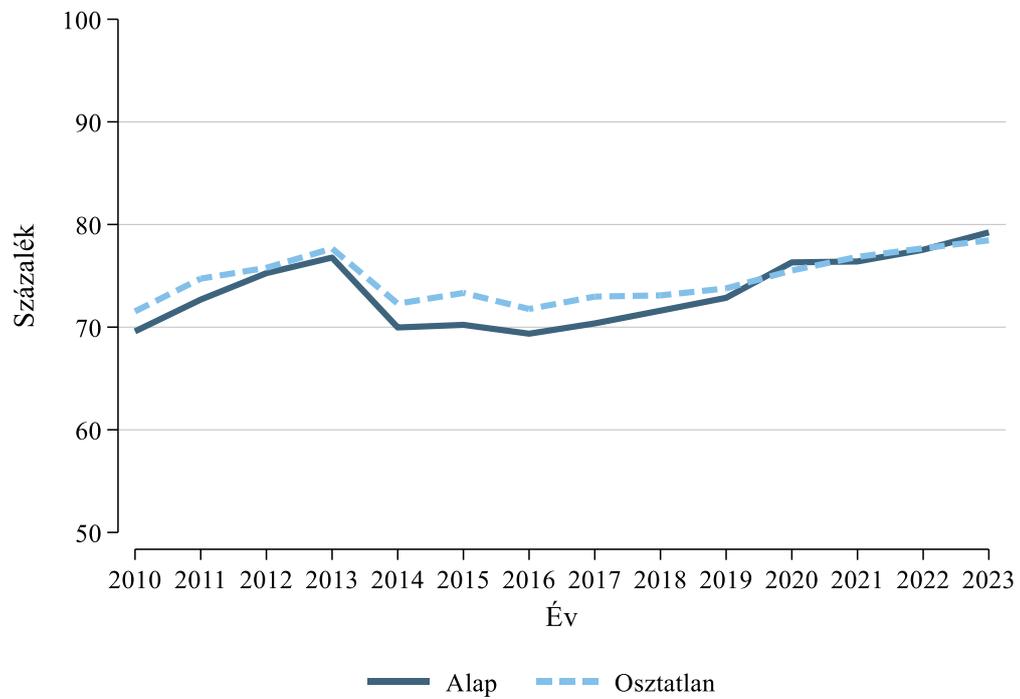
A D1.8.1 ábrán látható, hogy az alapképzésre felvettek aránya 2010 után 70–75 százalék volt, és egészen 2013-ig, a keretszámok drasztikus csökkentéséig 77-78 százalékgig növekedett. A 2014-ben bekövetkezett 70 százalékra való visszaesést követően 2020-ra érte el újra a 2013-as szintet, amit 2022-re már meg is haladt. Az osztatlan képzésre felvett tanulók aránya a vizsgált időszakban hasonló, de kisebb amplitúdójú mozgásokat mutatott.

A D1.8.2 ábra azt mutatja, hogy az alapképzésen belüli 2014-ben történt visszaesés az állami ösztöndíjas és a költségtérítéses hallgatókat egyaránt érintette, ám a költségtérítéses hallgatók felvételi aránya 2015-re már újra elérte a reform előtti szintet, egészen a koronavírus-járvány idejéig, amikor megint esett, és ahonnan 2021-től ismét emelkedésnek indult. Az állami ösztöndíjasok aránya csak hosszabb távon emelkedett. A covid nem érintette az ösztöndíjas hallgatók jelentkezési esélyeit.

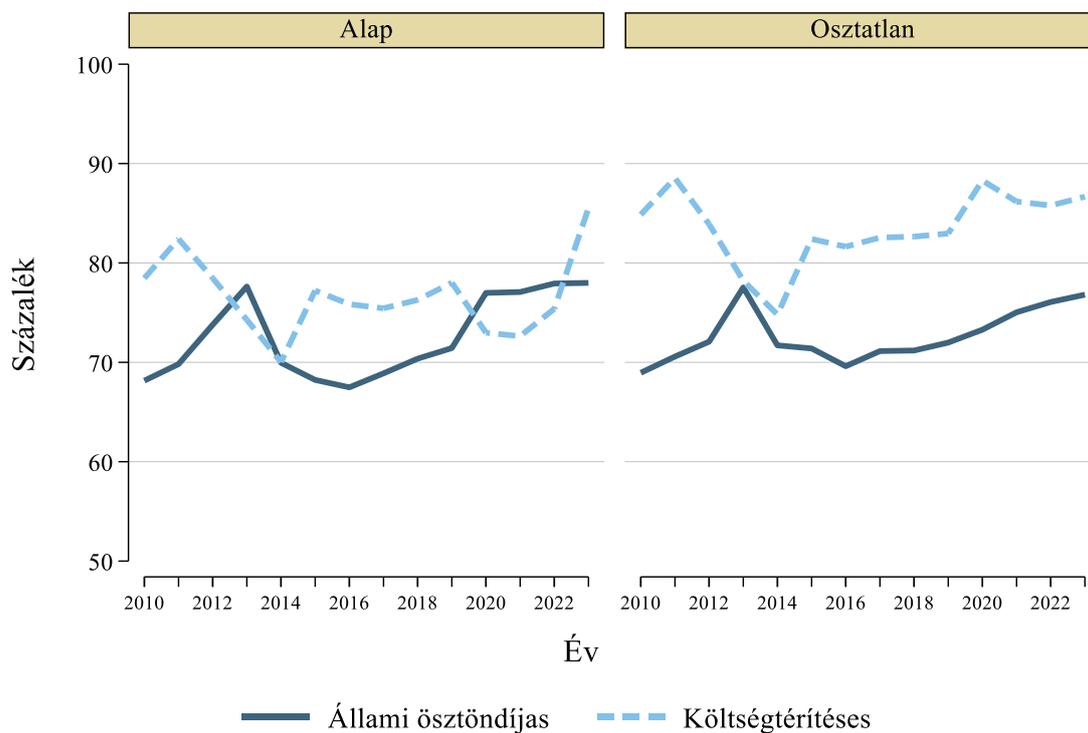
Nemek közötti különbségeket nemigen lehet kimutatni (D1.8.3 ábra), bár úgy tűnik, mintha 2023-ra a lányok kisebb eséllyel jutnának be a felsőoktatásba. Programtípusok szerint viszont jelentős különbség

mutatkozik: a felsőoktatási intézményekbe felvettek aránya 10–15 százalékkal magasabb a gimnáziumban érettségizők körében, mint az érettségit adó szakképzésben végzők körében (D1.8.4 ábra).

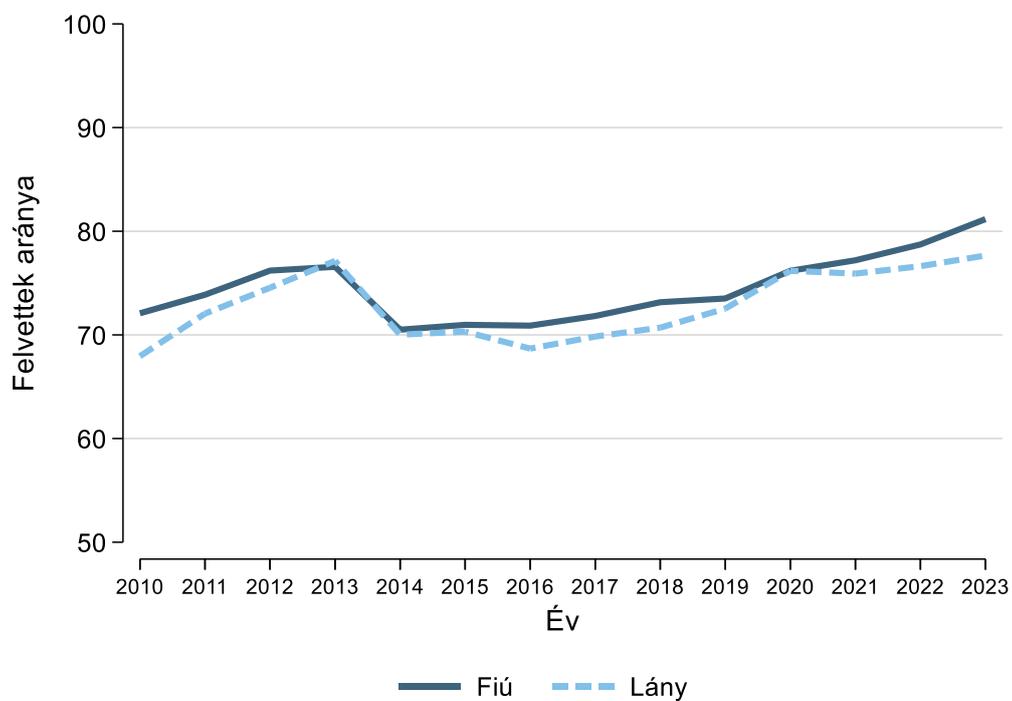
D1.8.1 ábra: A felvettek százalékaránya a felsőoktatásba jelentkezők közül (2010–2023)

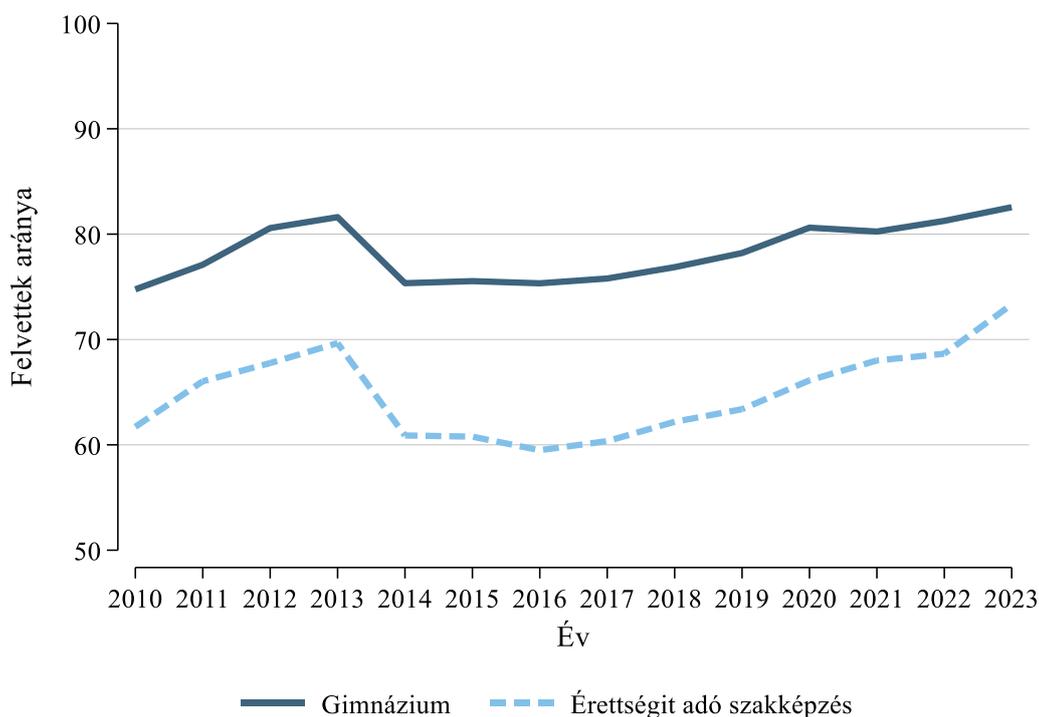
D1.8.2 ábra: A felvettek százalékaránya a felsőoktatásba jelentkezők közül, finanszírozási forma szerint (2010–2023)

D1.8.3 ábra: A felvettek százalékaránya a felsőoktatásba jelentkezők közül, nemek szerint (2010–2023)

D1.8.4 ábra: A felvettek százalékaránya a felsőoktatásba jelentkezők közül, programtípus szerint (2010–2023)

A D1.8. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D1.8.xlsx>

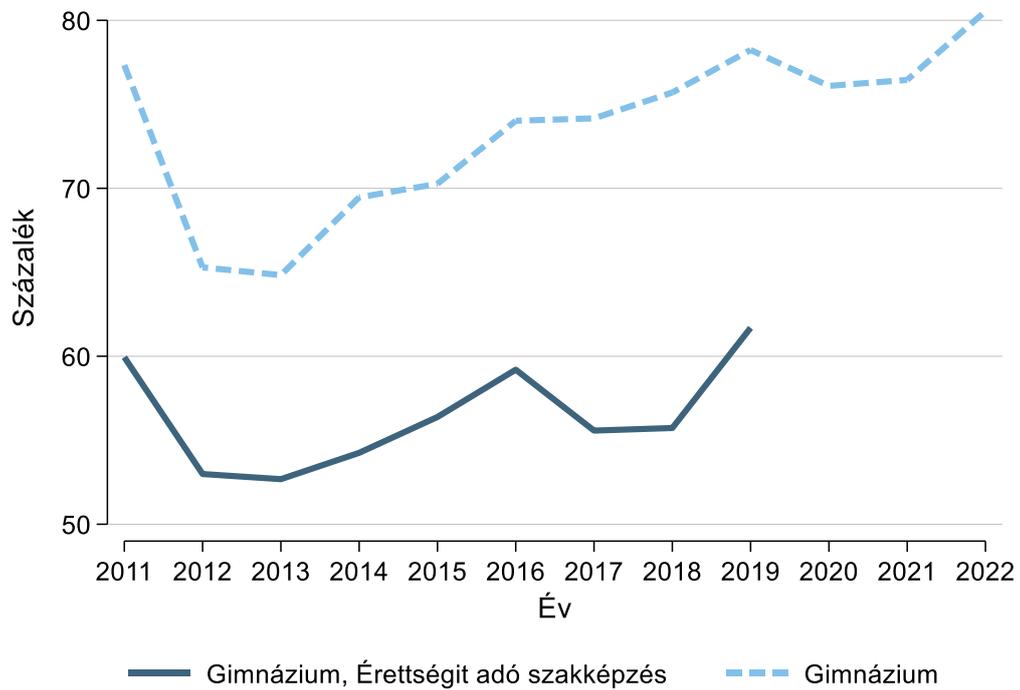
Data of Indicator D1.8: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D1.8e.xlsx>

D1.9. indikátor: A felsőoktatásba jelentkezők aránya az adott évben érettségizettek közül

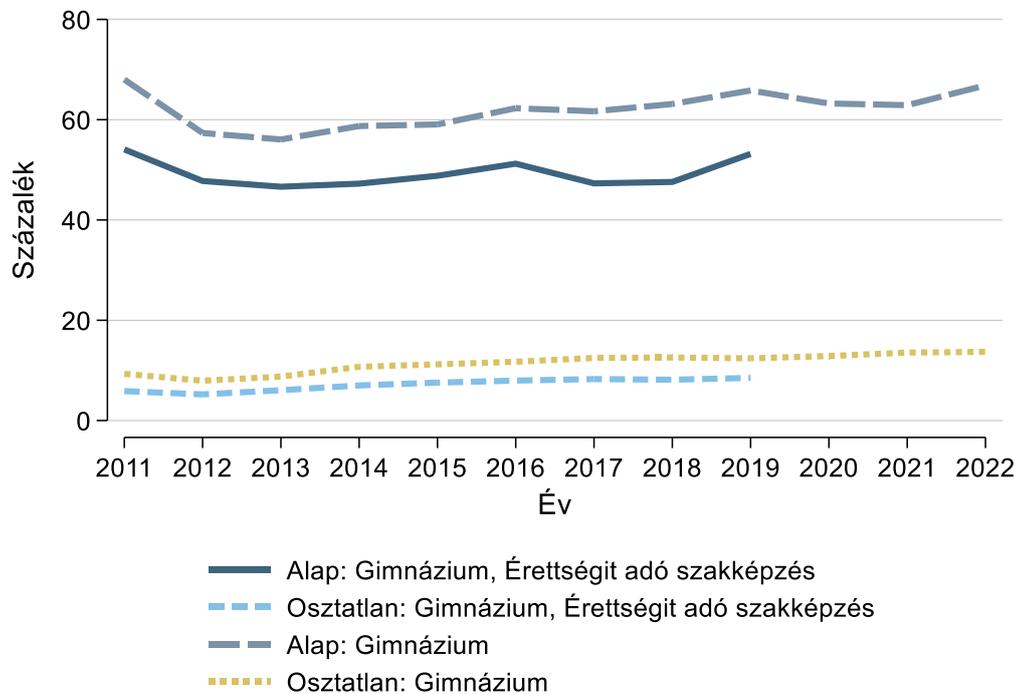
A D1.9. indikátorcsoport az adott évben érettségizett felsőoktatási továbbtanulásra jelentkező tanulók arányát mutatja. A korábbi kötetekkel szemben idén ez az indikátor nem az egyéni szintű érettségi-adatbázisból, hanem az iskolai szintű KIR-STAT adatbázisából készül, azaz az érettségizettek számát az iskola közlése nyomán számoljuk ki. Éppen ezért az érettségit adó szakképzés esetén csak 2019-ig tudjuk az adatokat közölni.

A D1.9.1 ábrán látható, hogy a 2011 utáni két évben egy igen jelentős, 8 százalékpont feletti visszaesés mutatkozott a jelentkezés arányában, amit folyamatos emelkedés követett, mely a covidjárvány idején torpant meg. 2022-re viszont már a gimnáziumokban érettségizett tanulók több mint 80 százaléka jelentkezett a felsőoktatásba. Az összes érettségizett közül ez a szám 2019-ben (a legutolsó megfigyelésünk évében) alig volt magasabb, mint 60 százalék. A jelentkezések aránya feltehetőleg összefüggésben áll a felvételi keretszámok alakulásával. Az érettségizett tanulók túlnyomó többsége alapképzésre jelentkezett, míg 5 százaléknál kicsit többen osztatlan képzésre (D1.9.2 ábra). A fiúk és lányok közötti különbségek nem változtak jelentősen az évek során, de arányaiban egy pár százalékponttal kevesebb fiú szeretne továbbtanulni, mint lány (D1.9.3 ábra).

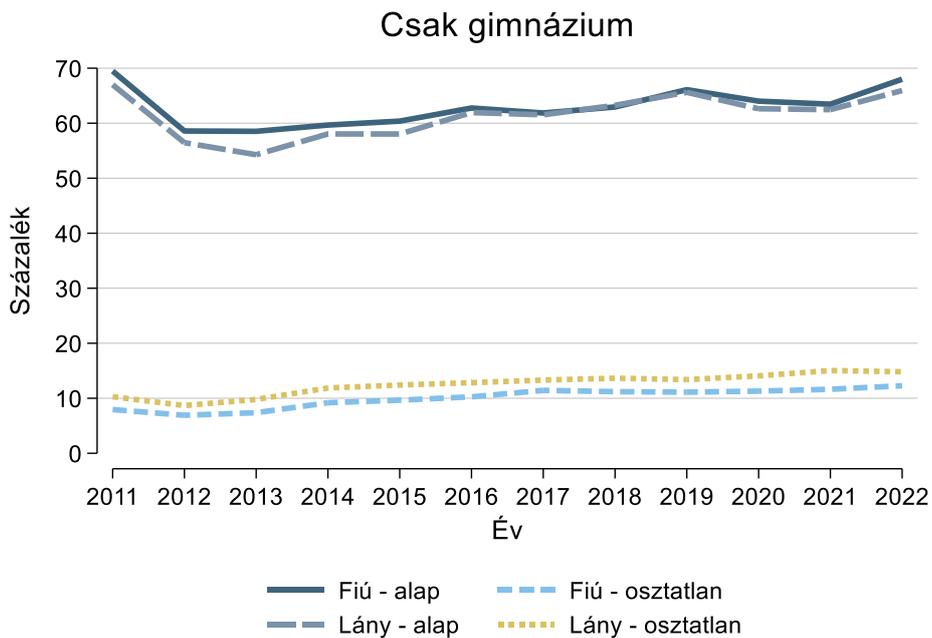
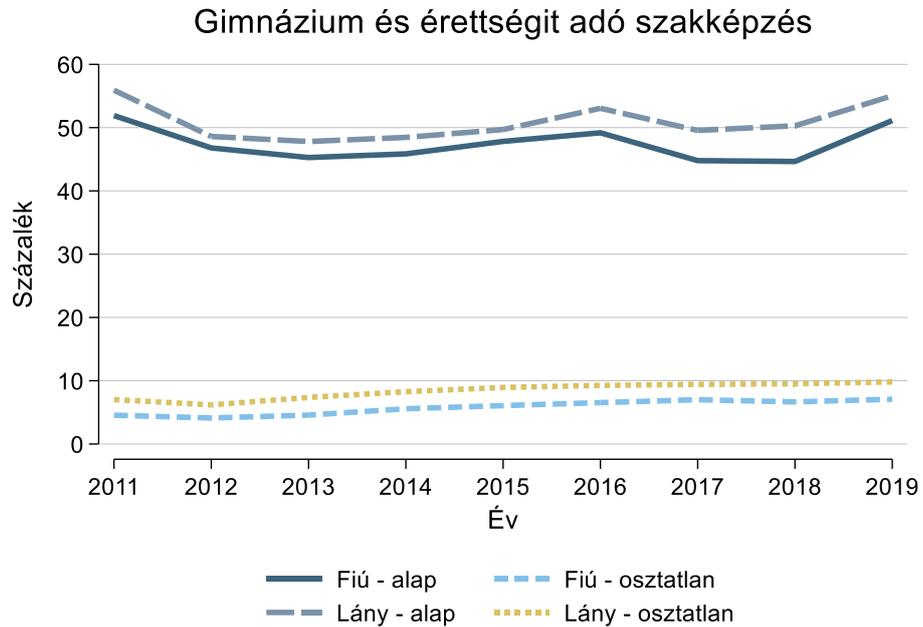
D1.9.1 ábra: A felsőoktatásba jelentkezők százalékaránya az adott évben érettségizettek közül, az érettségit adó képzés típusa szerint (2011–2022)

D1.9.2 ábra: A felsőoktatásba jelentkezők százalékaránya az adott évben érettségizettek közül, a program szintje és az érettségit adó képzés típusa szerint (2011–2022)

D1.9.3 ábra: A felsőoktatásba jelentkezők százalékaránya az adott évben érettségizettek közül nemek szerint, a képzés szintje és az érettségit adó képzés típusa szerint (2011–2019, 2011–2022)

A D1.9. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D1.9.xlsx>

Data of Indicator D1.9: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D1.9e.xlsx>

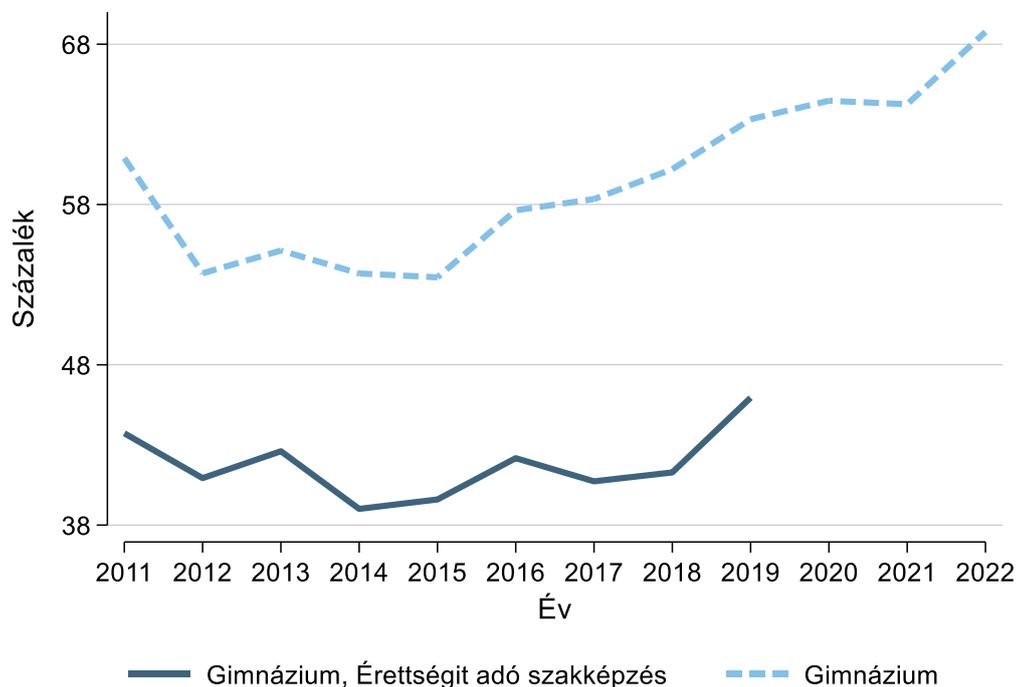
D1.10. indikátor: A felsőoktatásba felvettek aránya az adott évben érettségizettek közül

Az adott évben érettségizett tanulók közül a 2011-ben mért megközelítőleg 44 százalékról 2015-ig több mint 6 százalékponttal csökkent a felvettek aránya az összes érettségizett körében, majd 2019-re ez az

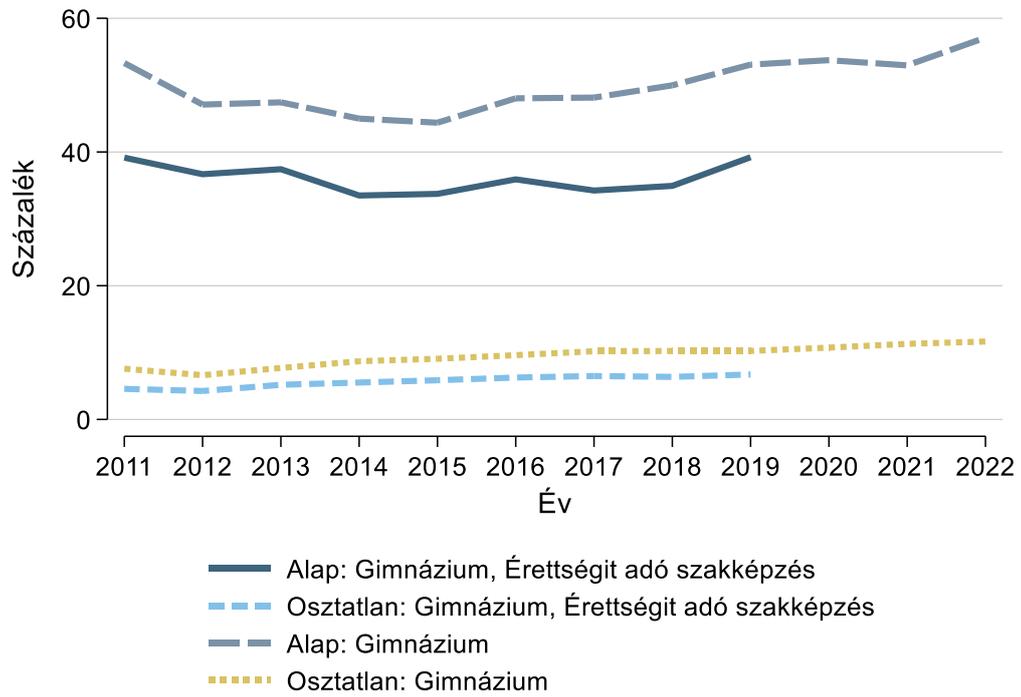
arány 47 százalékra nőtt. A gimnáziumban érettségizettek közül 2022-re már 68 százalék fölé nőtt a felvettek aránya (D1.10.1 ábra).

2019-ben a tanulók átlagosan majdnem 40 százalékát vették fel alapképzésre, míg osztatlan képzésre valamivel több mint 6 százalékukat. A gimnazisták körében ezek az arányok 2022-ben már rendre 57 és 12 százalék voltak (D1.10.2 ábra). A fiúk és a lányok között nincsenek jelentős eltérések: mindkét nem esetében azonos volt a felvételi esély, bár az alapképzésre egy-két százalékkal több fiú, míg az osztatlan képzésre egy-két százalékkal több lány nyert felvételt (D1.10.3 ábra).

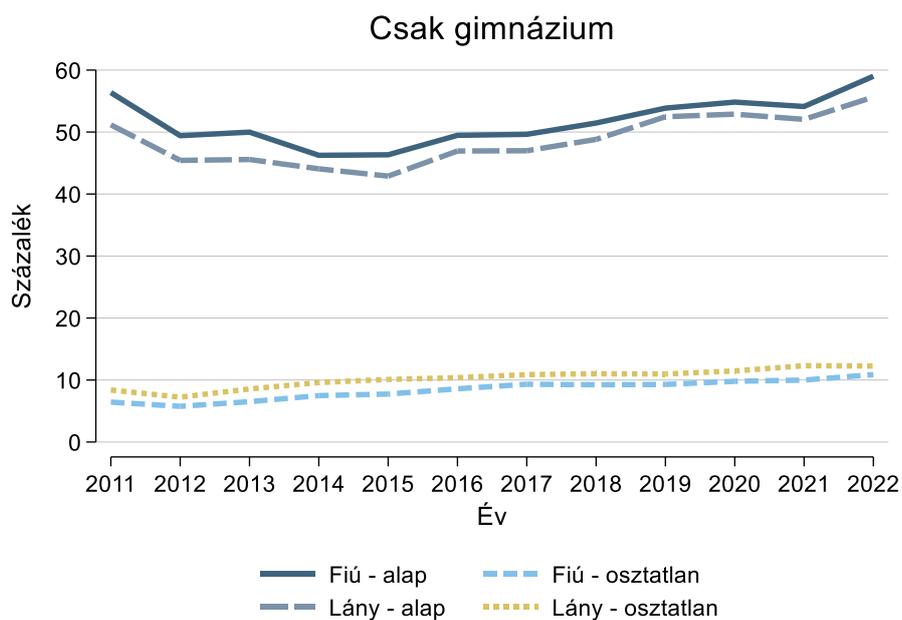
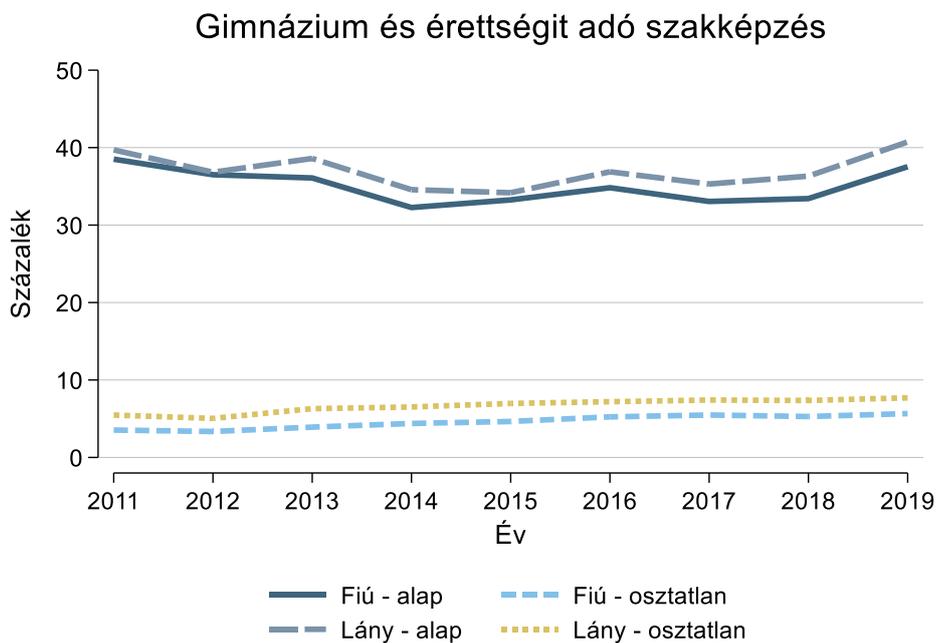
D1.10.1 ábra: A felsőoktatásba felvettek százalékaránya az adott évben érettségizettek közül, az érettségit adó képzés típusa szerint (2011–2022)

D1.10.2 ábra: A felsőoktatásba felvettek százalékaránya az adott évben érettségizettek közül, a képzés szintje és az érettségit adó képzés típusa szerint (2011–2022)

D1.10.3 ábra: A felsőoktatásba felvettek százalékaránya az adott évben érettségizettek közül nemek szerint, a képzés szintje és az érettségit adó képzés típusa szerint (2011–2019, 2011–2022)

A D1.10. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D1.10.xlsx>

Data of Indicator D1.10: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D1.10e.xlsx>

D2. Külső eredmények

A közoktatási rendszer külső eredményeit leíró D2. indikátorcsoport azt mutatja be, hogy a fiatalok milyen végzettséggel hagyják el az iskolarendszert és lépnek ki a munkaerőpiacra, hogy az iskolarendszerből kilépve milyen munkaerőpiaci státuszba kerülnek: találnak-e állást, ha igen, az elsődleges munkaerőpiacon dolgoznak-e, vagy közfoglalkoztatottként, mennyit keresnek, illetve mekkora iskolai végzettségük kereseti hozadéka. Az indikátorok értékeinek többségét a fiatalok három korcsoportjára bontva közöljük: 16–19,³¹ 20–24 és 25–29 évesek.

A D2.1. indikátor a munkanélküliek, a D2.2. a foglalkoztatottak, a D2.3. pedig a közmunkások arányát mutatja be a 16–19, a 20–24 és a 25–29 évesek között, az egyes kategóriákat a KSH Munkaerő-felmérésének definíciója szerint elkülönítve. A különböző szabályozásváltozások és a statisztikai számításba vétel változásai miatt a fiatalok munkaerőpiaci helyzetének alakulását e három kategória változásaival együtt érdemes követni. 2021-ben változott, hogy a KSH milyen kritériumok alapján sorol valakit a foglalkoztatottak közé (lásd az V. számú szövegdobozt), ezért abból a célból, hogy az indikátorok értékei összehasonlíthatók legyenek, a foglalkoztatottak arányára vonatkozó adatsort a teljes (2010–2022-ig tartó) időszakra mindkét definíció szerint kiszámítottuk, a 2020 végéig érvényes és a 2021-től alkalmazott definíció szerint is, és a mindkét módszer szerint számított értékeket közöljük.

A D2.4. indikátor a későbbi munkaerőpiaci sikeresség szempontjából legveszélyeztetettebb csoport, a se nem dolgozó, se nem tanuló fiatalok, nemzetközileg használt rövidítéssel a NEET³² arányát írja le. Mivel ennek az indikátornak az értékét is befolyásolja, hogy kit tekintenek foglalkoztatottnak, ezért ezt is kiszámoltuk a teljes időszakra a foglalkoztatottak 2020 végéig és 2021-től érvényes definíciója szerint is, és szintén közöljük a kétféle módszer szerint számított értékeit. A D2.5. indikátor a korai iskolaelhagyók arányát mutatja be. A D2.6. indikátor azt írja le, hogy a 20–24 évesek legmagasabb iskolai végzettségüket tekintve hogyan oszlanak meg a legfeljebb általános iskolát végzettek, az érettségit nem adó középfokú szakképzésben végzettek, az érettségizettek, illetve a felsőfokú végzettségűek csoportjai között. A D2.7. és a D2.8. indikátor a különböző iskolai végzettséggel elérhető kereseteket vizsgálja. A D2.7. indikátor a végzettség szerinti mediánkereseteket mutatja a fiatal korcsoportokban, a D2.8. pedig az iskolai végzettség keresetekben mért hozadékát. Az országos átlagok mellett az indikátorokat kiszámoltuk nemek, megyék és településtípusok szerinti bontásban is. Ahogy az V. számú szövegdobozban bemutattuk, a D2.7. és a D2.8. indikátor újabb értékeit befolyásolhatja, hogy változások történtek a kereseti statisztikák gyűjtésében, ezért a 2019 utáni és az előtti értékek összehasonlíthatósága korlátozott lehet. Ezt az ábrákon és a letölthető részletes Excel-táblázatokban is jeleztük.

³¹ Érdemes megjegyezni, hogy az Eurostat rendszerint a 15–19 évesekre közli az adatokat. Mi azért választottuk a 16–19 évesek korcsoportját a 15–19 évesek helyett, mert Magyarországon a 16. életév betöltéséig tart a tankötelezettség. Tehát a 16 évesek egy része is megjelenhet a munkaerőpiacon már abban az évben is, amikor betölti a 16. életévét. A 15 évesek elsöprő többsége viszont még a nappali tagozatos oktatásban tanul, így inaktív státuszban van, a 15–19 évesek korcsoportjára vonatkozó adatokat ezért kevésbé találtuk volna informatívnak.

³² NEET: az angol „Not in Education, Employment, or Training” kifejezés rövidítése.

D2.1. indikátor: A munkanélküli fiatalok aránya

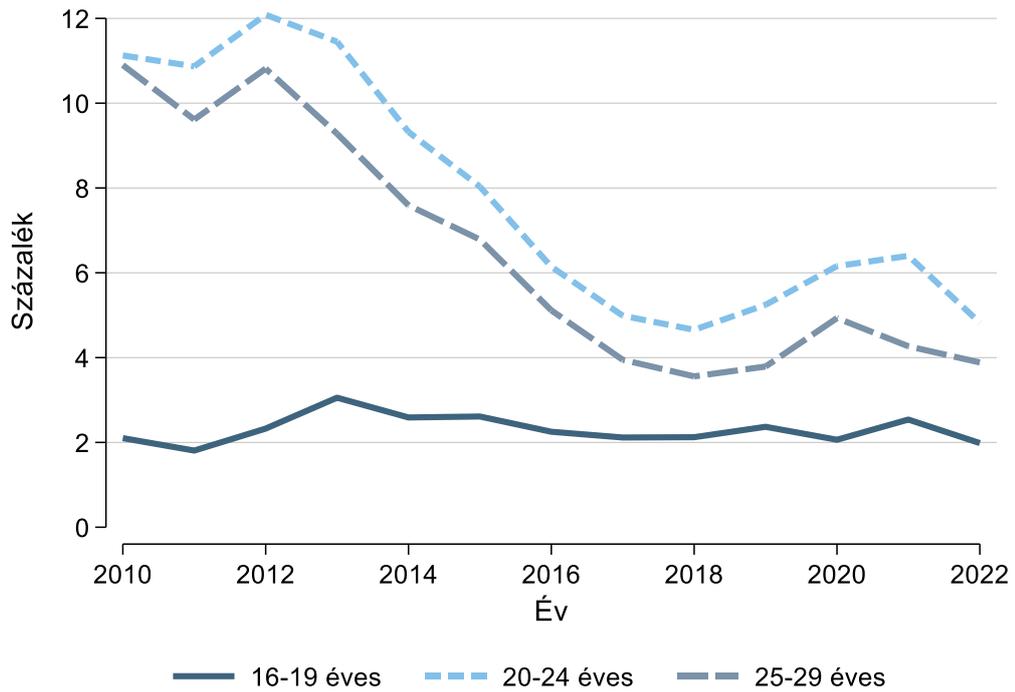
A D2.1. indikátor a munkanélküliek százalékarányát mutatja be a fiatal korcsoportokban. A KSH Munkaerő-felmérése és az Eurostat gyakorlatát követve azokat soroljuk a munkanélküliek közé, akik a kérdéses hetét megelőző héten nem dolgoztak, és nem is volt olyan munkájuk, amelytől csak átmenetileg voltak távol, emellett a kérdést megelőző négy hét folyamán aktívan kerestek munkát, és két héten belül munkába tudnának állni, ha találnának megfelelő állást.

Hangsúlyozzuk, hogy a munkanélküliek aránya, amit itt bemutatunk, nem azonos a munkanélküliségi rátával. Az utóbbi a munkanélküliek számát az aktív népesség számához, tehát a munkaerőpiacon jelen lévőkhöz, a foglalkoztatott és munkanélküli népesség együttes számához viszonyítja. A munkanélküliek aránya pedig azt mutatja, hogy hányan vannak munkanélküli státuszban egy adott korcsoport teljes népességén belül, függetlenül attól, hogy jelen vannak-e a munkaerőpiacon, vagy valamilyen okból inaktív státuszban vannak.

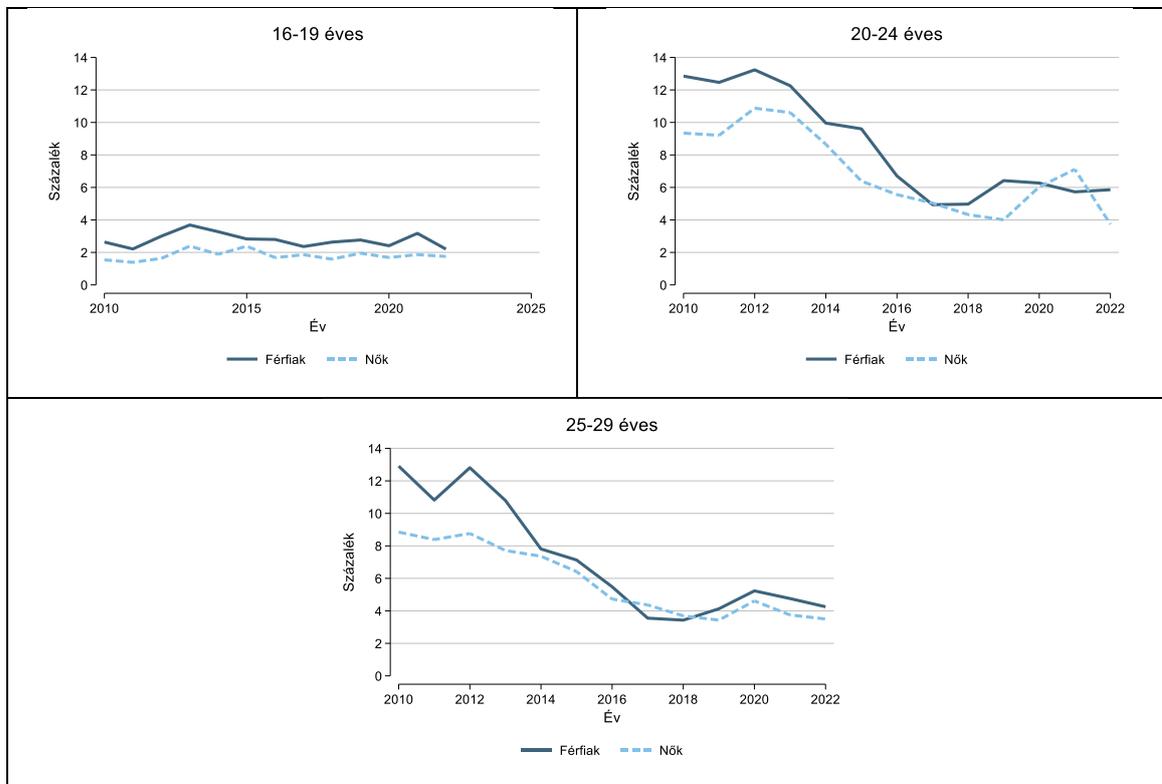
A munkanélküli fiatalok aránya a 16–19 évesek között volt a legalacsonyabb a teljes időszakban, mivel az ehhez a korcsoporthoz tartozók többsége még a nappali tagozatos iskolarendszerben tanul, és nincs jelen a munkaerőpiacon. 2011 és 2013 között a munkanélküliek aránya csekély mértékben emelkedett a 16–19, a 20–24 és a 25–29 évesek között, majd a 16–19 éves korcsoportban 2 százalék körüli arányon állandósult. A 20–24 évesek és a 25–29 évesek között is nagyobb mértékben csökkent a munkanélküliek aránya 2013 és 2018 között. A 20–24 évesek között 11 százalékról 4,7-re, a 25–29 évesek között pedig 11 százalékról 3,6-ra, majd 2019-től mindkét korcsoportban nőni kezdett az arány, amit 2020–21-ben kisebb mértékű csökkenés követett. 2022-ben a 20–24 évesek 5 százaléka, a 25–29 évesek 4 százaléka volt munkanélküli (D2.1.1 ábra). Minden fiatal korcsoportban a férfiak körében nagyobb arányban találtunk munkanélkülieket, mint a nők körében. A különbség a nemek között idővel csökkent (D2.1.2 ábra).

Településtípusok szerint jelentős különbségeket lehetett megfigyelni (D2.1.3 ábra). A munkanélküliek aránya minden fiatal korcsoportban Budapesten volt a legkisebb, és a községekben a legnagyobb. Eltérő szintről indulva a 20–24 évesek és a 25–29 évesek között minden településtípusban hasonló pályát írt le a munkanélküliek aránya: 2013–2018-ig csökkent, majd nőni kezdett. Jelentősek a megyék közötti különbségek a munkanélküli fiatalok arányát és annak elmúlt tizenkét évben végbement változásait tekintve is (D2.1.4 ábra). A 16–19 évesek között a legtöbb megyében az indikátor értékének 2018 után megfigyelhető növekedésével a munkanélküliek aránya 2022-ben nagyobb volt, mint a vizsgált időszak elején, 2010-ben. 2022-ben a 16–19 éves fiatalok között Szabolcs-Szatmár-Bereg és Nógrád megyében volt a legnagyobb, 5 százalékot meghaladó a munkanélküliek aránya. Ugyanebben az évben a 20–24 évesek között is Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében volt a legrosszabb a helyzet. Az ehhez a korcsoporthoz tartozó fiatalok 12 százaléka volt munkanélküli, és Békés megyében is megközelítette arányuk a 10 százalékot. A 25–29 évesek között Nógrád megyében volt a legtöbb munkanélküli (9,5 százalék) 2022-ben, a második legtöbb pedig Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében (8,5 százalék).

D2.1.1 ábra: A munkanélküli fiatalok százalékaránya (2010–2022)

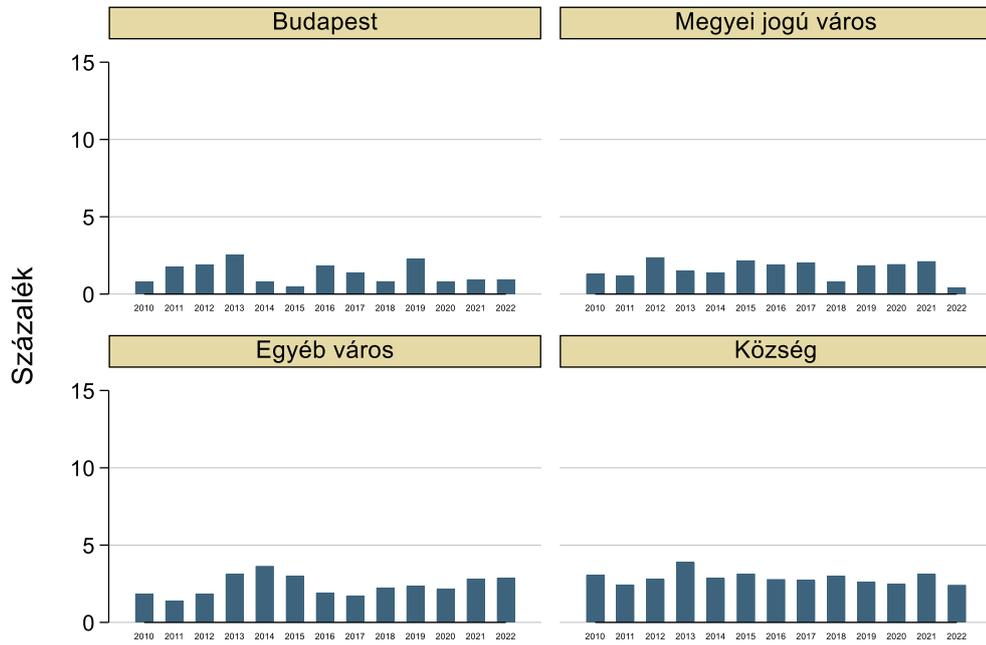

D2.1.2 ábra: A munkanélküli fiatalok százalékaránya nemek szerint (2010–2022)

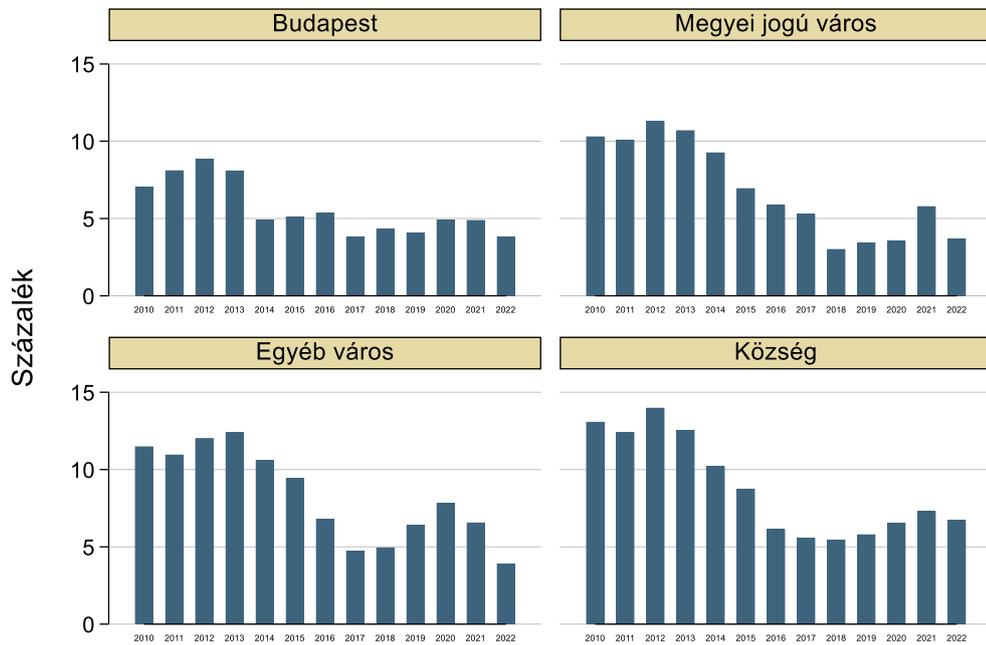

D2.1.3. ábra: A munkanélküli fiatalok százalékaránya településtípusok szerint (2010-2022)

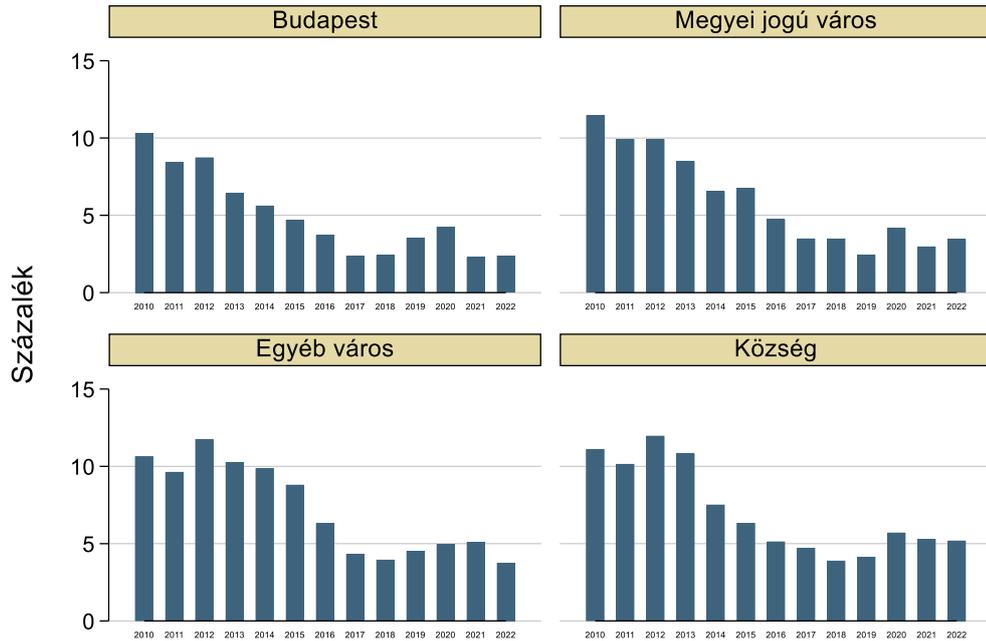
16-19 éves

20-24 éves

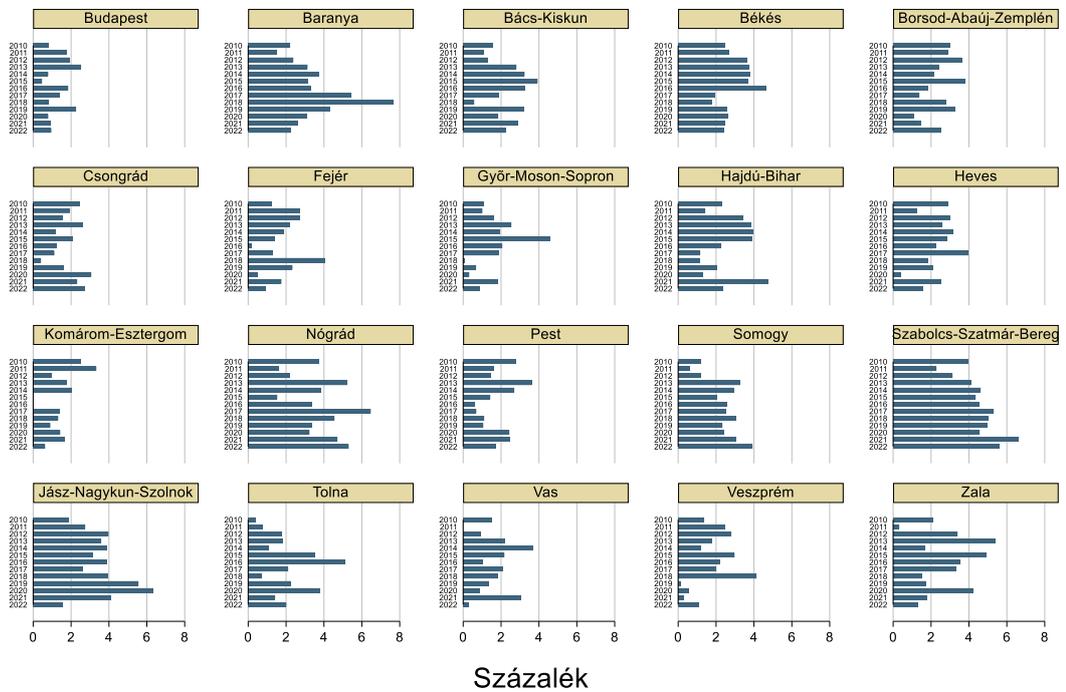

25-29 éves

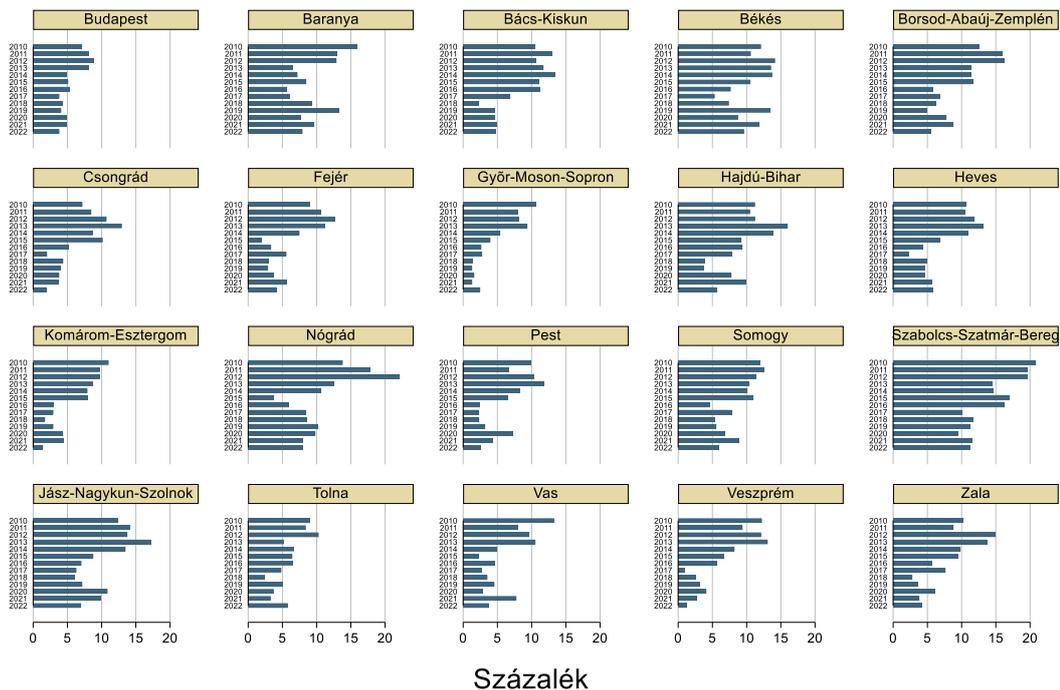

D2.1.4 ábra: A munkanélküli fiatalok százalékaránya megyék szerint (2010–2022)

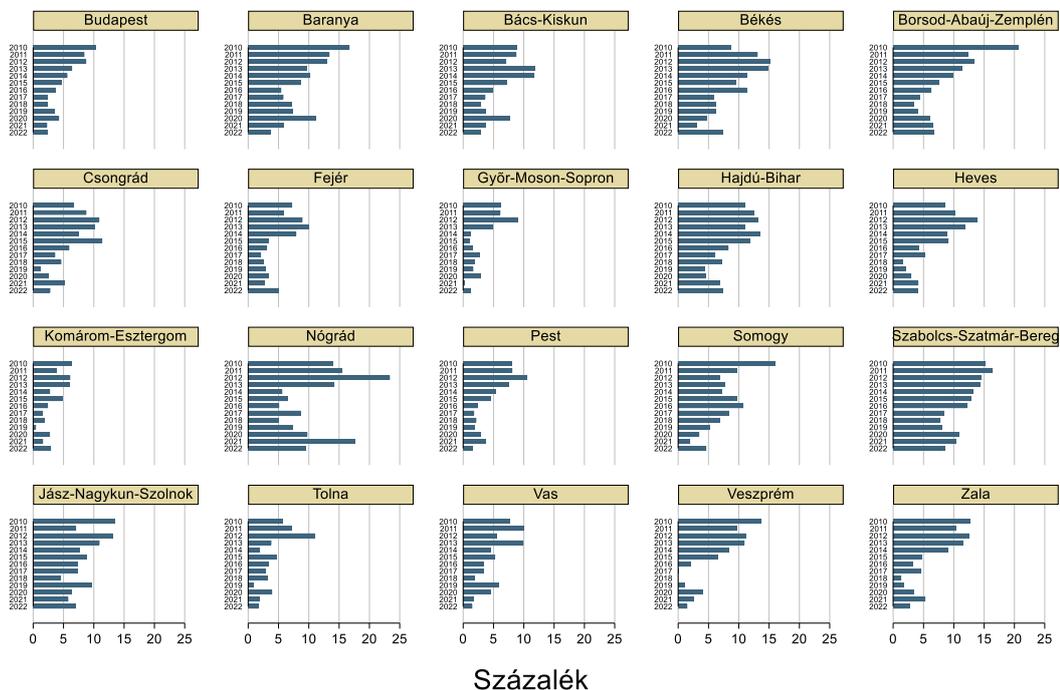
16-19 éves

20-24 éves

25-29 éves

A D2.1. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D2.1.xlsx>

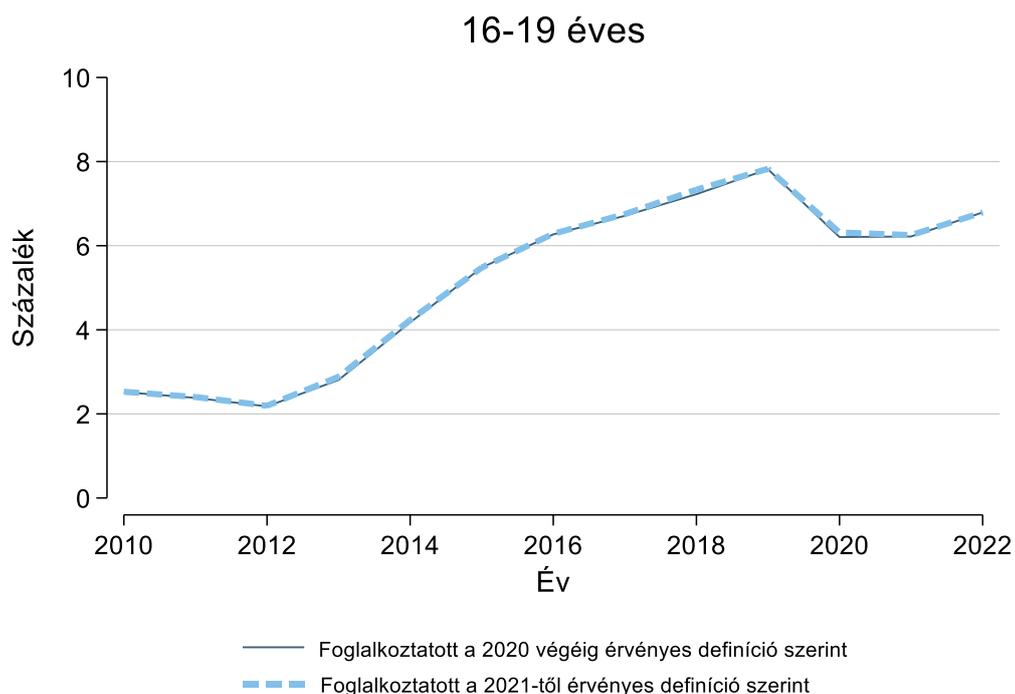
Data of indicator D2.1.: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D2.1e.xlsx>

D2.2. indikátor: A foglalkoztatott fiatalok aránya

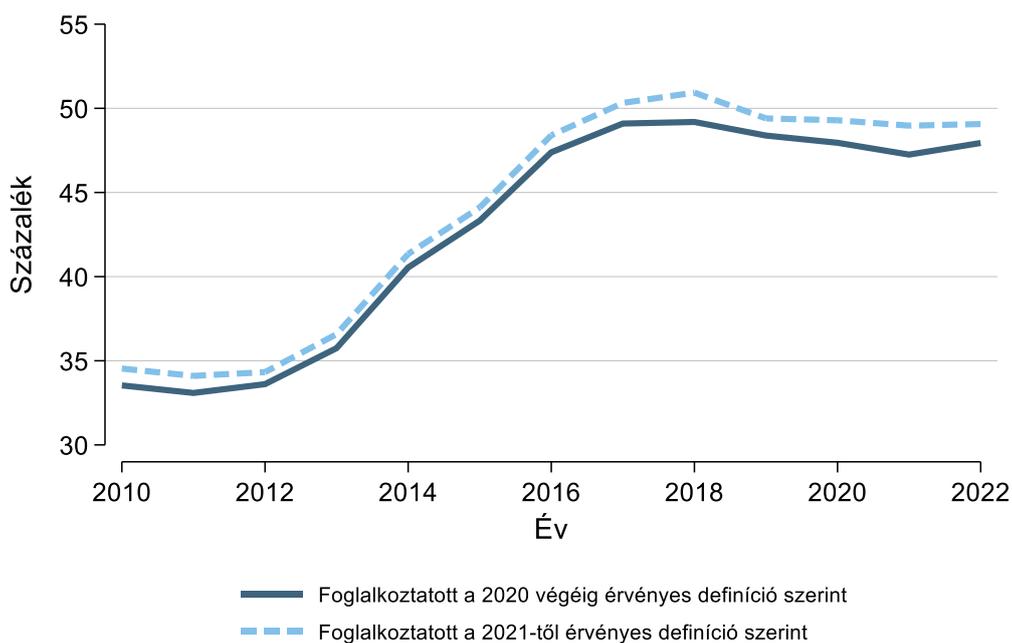
A D2.2. indikátor a foglalkoztatott fiatalok arányának változását mutatja be 2010 és 2022 között. 2021-ben megváltozott, hogy a KSH Munkaerő-felmérésének adatgyűjtései kit tekintenek foglalkoztatottnak. A módszertani változás eredményeként a foglalkoztatási arányok, és elsősorban a nők foglalkoztatási arányai jelentős mértékben módosultak (a módszertani változásokról lásd részletesen az V. számú szövegdobozt). Ezért, hogy az időbeli változások összehasonlíthatók legyenek, a foglalkoztatottak arányát a 2020 végéig érvényes és a 2021-től alkalmazott definíció szerint is kiszámítottuk, és itt a mindkét módszer szerint számított eredményeket bemutatjuk. A foglalkoztatottak definíciójának változása a 16–19 évesek foglalkoztatási arányát alig érintette (mivel közülük csak nagyon kevesen vesznek igénybe gyedet vagy gyeset), a 20–24 évesek foglalkoztatási aránya már nagyobb mértékben különbözik a kétféle definíció szerint számolva, a 25–29 évesek foglalkoztatási arányát pedig jelentős mértékben módosította a definíció változtatása.

A 16–19 évesek foglalkoztatási aránya (mindkét definíció szerint számolva) 2012 és 2018 között 2-ről 8 százalékra nőtt, majd 6 százalék körüli arányra csökkent 2022-re. A 20–24 évesek között is 2012–2018-ig nőtt a foglalkoztatási arány, majd 2019 után csökkenni kezdett, 2022-ben a régi definíció szerint 48, az új definíció szerint 49 százalékra. A 25–29 évesek korcsoportjában a vizsgált időszak elején megfigyelhető növekedést követően 2017-ben állt meg a foglalkoztatási arány emelkedése. Ugyanakkor jelentős különbség mutatkozik a kétféle definíció szerint számított foglalkoztatási arányok között. 2021-ben a 25–29 évesek foglalkoztatási rátája 76 százalék volt a régi, és 81 százalék az új definíció szerint, 2022-ben pedig rendre 78 és 83 százalék. Vagyis a definíció változtatása 5 százalékponttal növelte a korcsoport foglalkoztatási arányát 2021-ben és 2022-ben (D2.2.1 ábra).

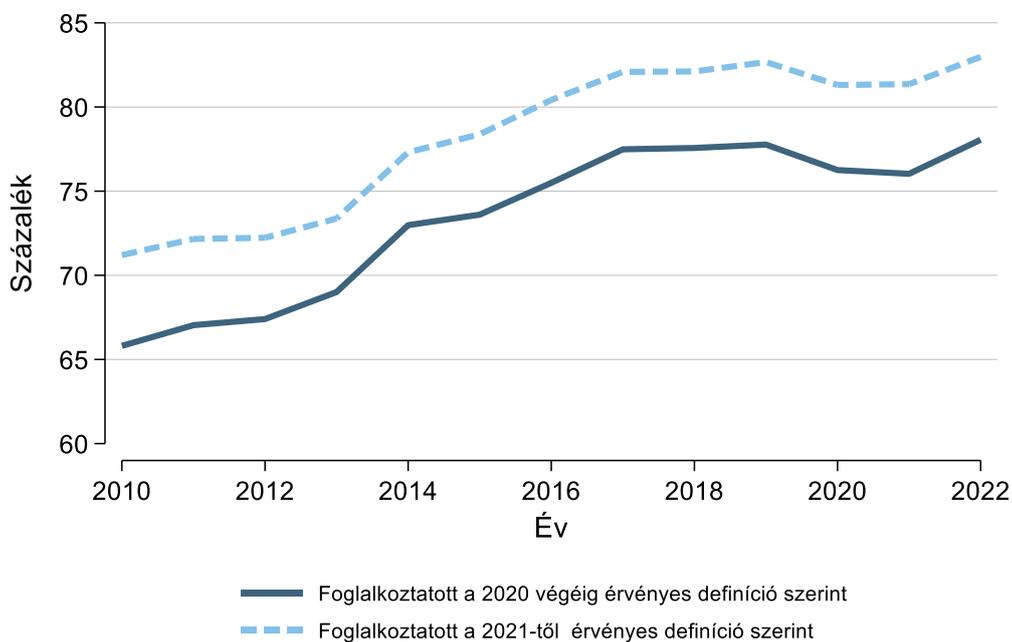
D2.2.1 ábra: A foglalkoztatott fiatalok százalékaránya (2010–2022)

20-24 éves

25-29 éves

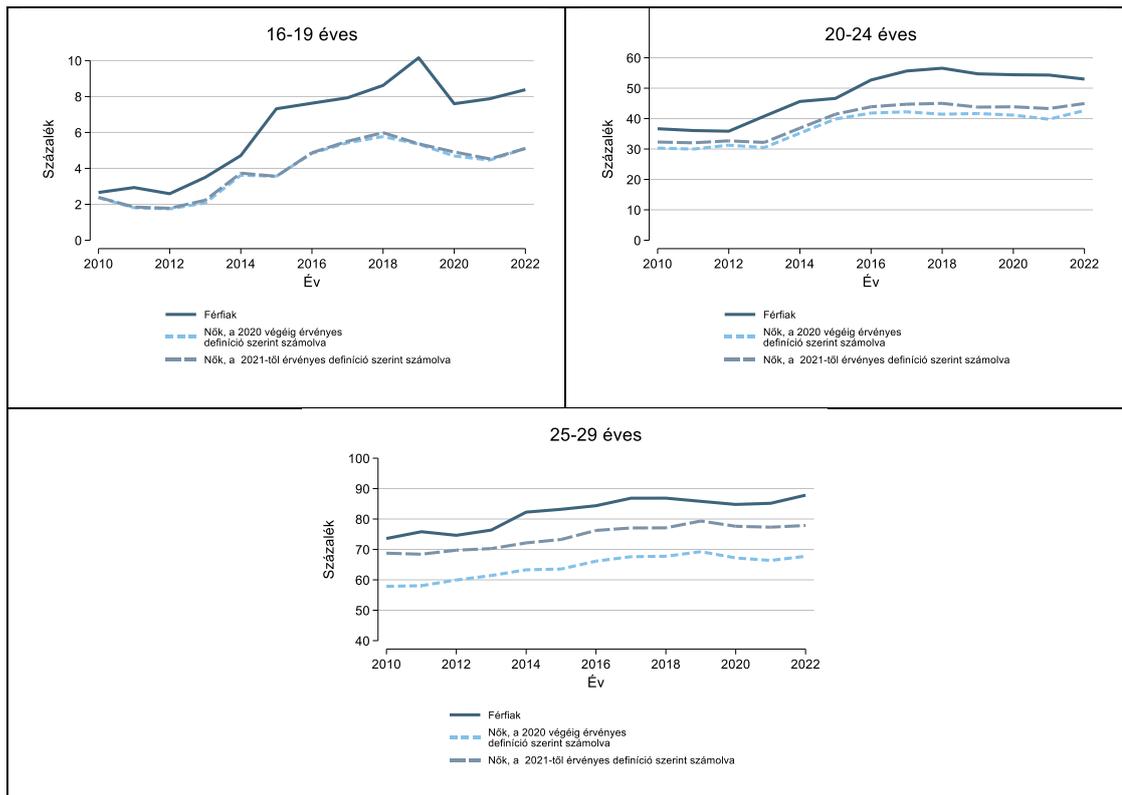

A nemek közötti különbségek megjelenítéséhez a férfiak adatait csak a régi definíció szerint mutatjuk be a D2.2.2 ábrán, mivel a régi és új definíció szerinti arányok alig különböznek³³ (a részletes adattáblákban megtalálhatók a férfiak régi és új definíció szerinti foglalkoztatási arányai is). A nők foglalkoztatási arányának változását mindkét definíció szerint feltüntettük az ábrákon. A férfiak foglalkoztatási aránya a 16–19 évesek, a 20–24 évesek és a 25–29 évesek között is minden évben nagyobb volt, mint a nőké. A nemek közötti különbség mértéke az időben előrehaladva nőtt. 2022-ben a 16–19 éves férfiak foglalkoztatási rátája 3 százalékponttal volt magasabb, mint a nőké, a 20–24 éves korcsoportban pedig 10 százalékkal volt magasabb ez az arány a férfiak körében a nőkhöz képest, ha a foglalkoztatottak régi, és 8 százalékkal, ha az új definícióját használjuk. A 25–29 évesek foglalkoztatási rátájában 2022-ben 20 százalék különbség mutatkozott a férfiak javára, ha a régi, és 10, ha az új besorolás szerint határozták meg a foglalkoztatottakat. A definíció megváltoztatása a 16–19 éves nők foglalkoztatási arányát nem befolyásolta számottevően. A 20–24 éves nők foglalkoztatási rátája 2021-ben 3,5 százalékponttal, 2022-ben pedig 2 százalékponttal volt magasabb az új definíció szerint, mint ha ezekben az években is a korábbi besorolást alkalmazták volna. A 25–29 éves nők foglalkoztatási arányát nagyon nagy mértékben befolyásolta a definíció megváltoztatása. 2021-ben 11 százalékponttal, 2022-ben pedig 10 százalékponttal nagyobb foglalkoztatási rátát mértek körükben a besorolás megváltoztatása következtében.

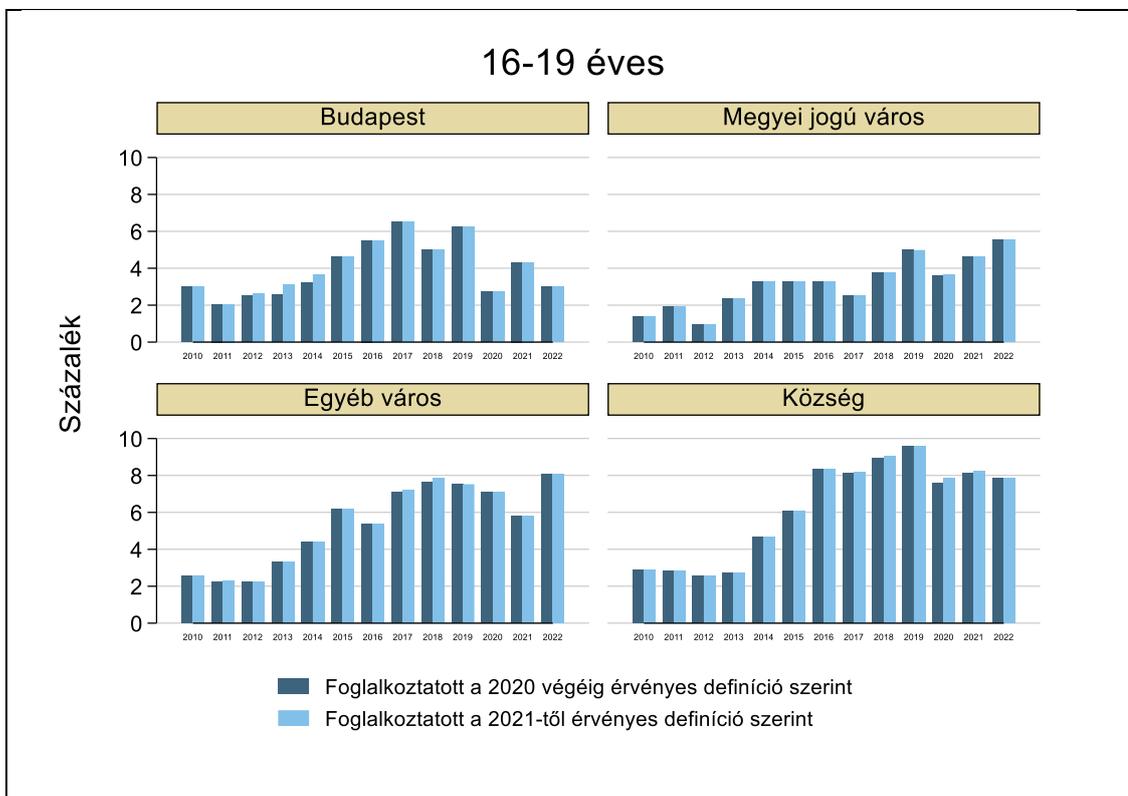
Településtípusok szerint vizsgálva (D2.2.3 ábra) a 16–19 évesek között a községekben volt a legnagyobb a foglalkoztatottak aránya, a nagyobb településeken az e korcsoportba tartozók nagyobb aránya tanul még nappali tagozatos oktatásban. A 25–29 évesek között viszont fordított összefüggést látunk, Budapesten és a megyei jogú városokban a legmagasabb az e korcsoportba tartozók körében a foglalkoztatási ráta, míg a községekben a legalacsonyabb.

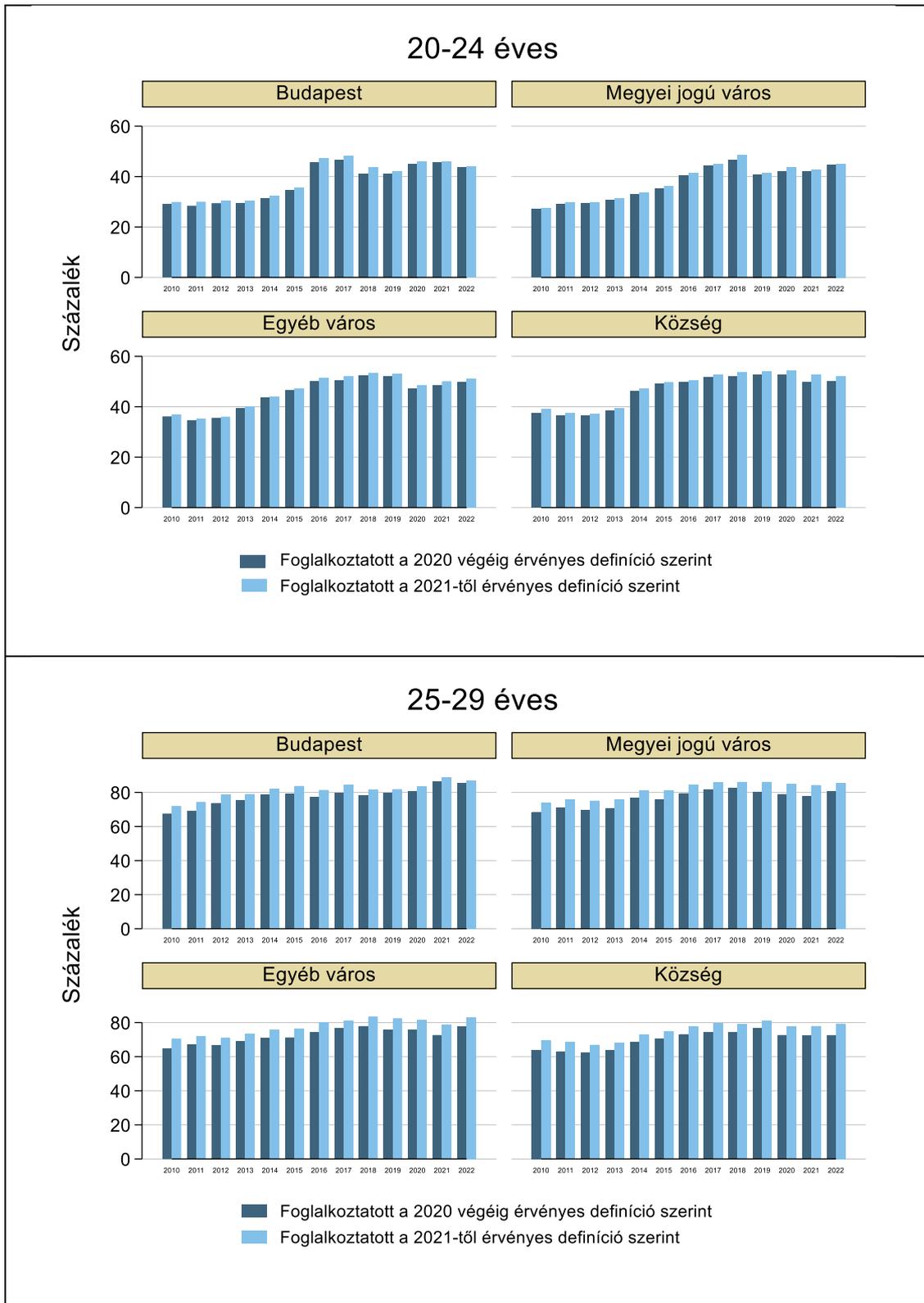
³³ Bár a férfiak is igénybe vehetik a gyés, illetve a gyed ellátást, az igénybe vevők aránya olyan kicsi volt, hogy vagy nem, vagy csak a tizedesjegyek szintjén befolyásolta a férfiak foglalkoztatási arányát.

D2.2.2 ábra: A foglalkoztatott fiatalok százalékaránya nemek szerint (2010–2022)

D2.2.3 ábra: A foglalkoztatott fiatalok százalékaránya településtípusok szerint (2010–2022)

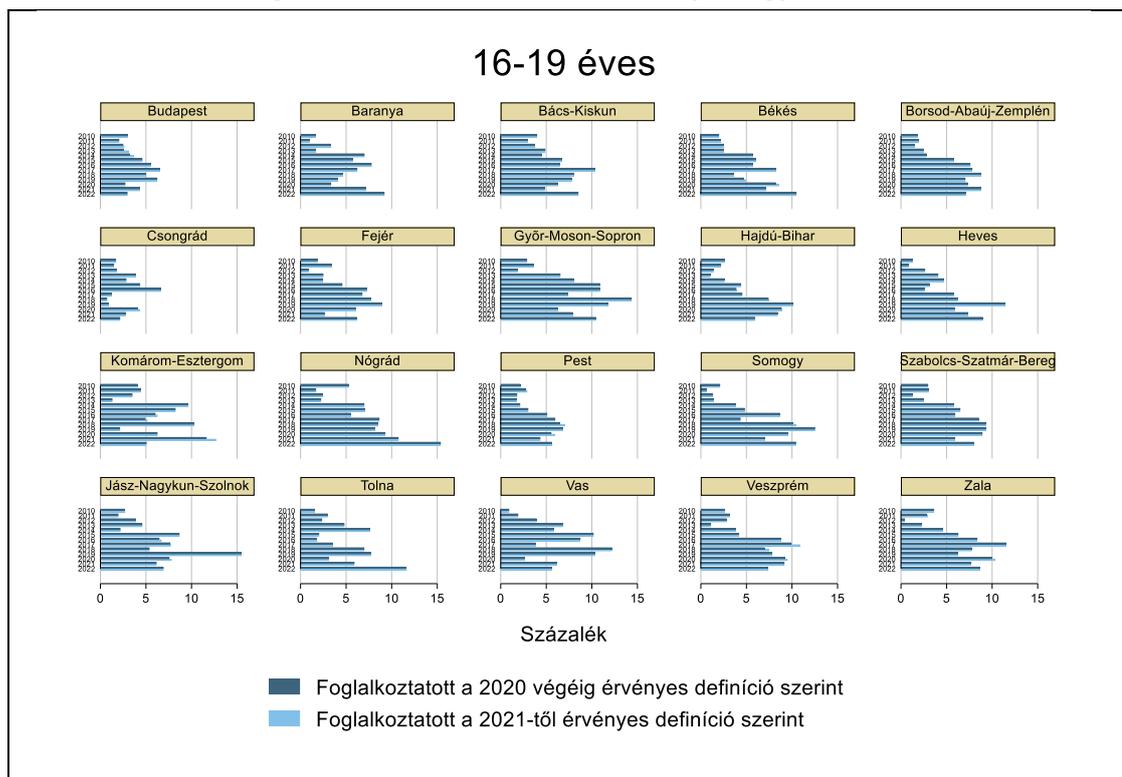

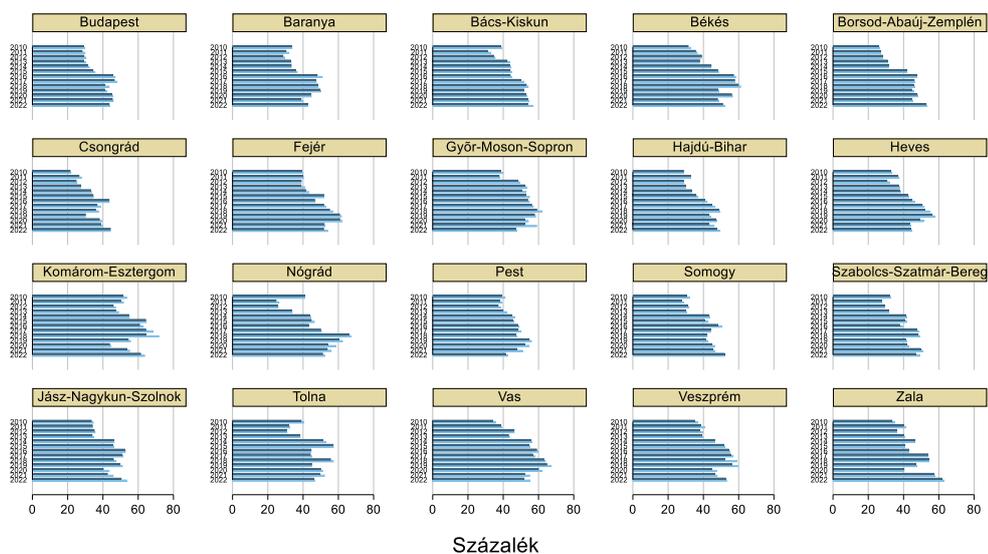
Nagyon jelentős megyék közötti különbségeket lehet megfigyelni mindhárom korcsoportban (D2.2.4 ábra). 2022-ben a 16–19 évesek több mint 20 százaléka volt foglalkoztatott Nógrád, Tolna, Békés, Somogy és Győr-Moson-Sopron megyében, 3 százalékkal Budapesten és 2 százalékkal Csongrád-Csanád megyében. 2022-ben a 20–24 évesek között Zala és Komárom-Esztergom megyében látjuk a

legnagyobb foglalkoztatási arányt a foglalkoztatottakra vonatkozó régi és új definíciót használva is, a legkisebb arányt pedig Pest és Baranya megyében, illetve Budapesten. A 25–29 évesek között Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében volt a legalacsonyabb a foglalkoztatási ráta, Budapest és Zala megyében pedig a legmagasabb a régi foglalkoztatási definíciót használva. Ebben a korcsoportban az új definíció szerint sem változott, hogy mely megyékben volt a legkevesebb foglalkoztatott a 25–29 évesek körében: Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. Ugyanakkor a legmagasabb foglalkoztatási ráták sorrendjét tekintve az új definíció szerint Zala és Vas megye megelőzte Budapestet.

D2.2.4 ábra: A foglalkoztatott fiatalok százalékaránya megyék szerint (2010–2022)

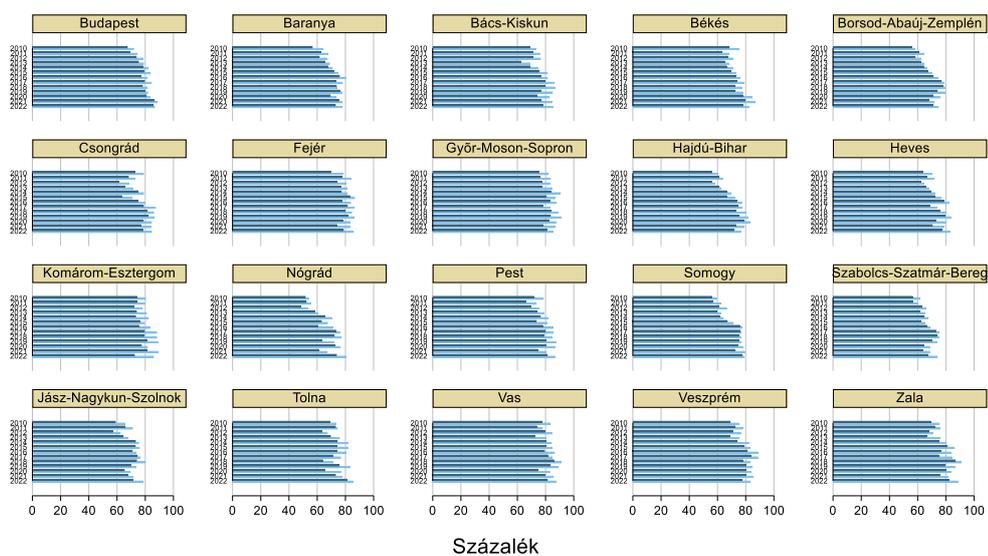

20-24 éves

- Foglalkoztatott a 2020 végéig érvényes definíció szerint
- Foglalkoztatott a 2021-től érvényes definíció szerint

25-29 éves

- Foglalkoztatott a 2020 végéig érvényes definíció szerint
- Foglalkoztatott a 2021-től érvényes definíció szerint

A D2.2. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D2.2.xlsx>

Data of indicator D2.2.: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D2.2e.xlsx>

V.

A foglalkoztatottak számításba vétele

A KSH Munkaerő-felmérésének adatgyűjtése azokat a munkaképes korúakat tekinti foglalkoztatottnak, akik a kérdéses hetét megelőző héten (az úgynevezett vonatkoztatási héten) legalább 1 órányi, jövedelmet biztosító munkát végeztek, vagy rendelkeztek munkával, de abban átmenetileg (pl. betegség, szabadság, ideértve a szülési szabadságot is) nem dolgoztak. 2010 és 2022 között az adatgyűjtés módjában és az alkalmazott definíciókban több változás is történt, ezek befolyásolták a foglalkoztatottak számának mért alakulását.

2014-ben megváltozott a közmunkás definíciója. Míg 2013-ig azokat sorolták ide, akik a referenciahéten közfoglalkoztatásban dolgoztak (azt válaszolták, hogy azért nem kapnak szociális segélyt, mert közmunkát végeznek; vagy azért volt határozott idejű a munkaszerződésük, mert támogatott foglalkoztatásban vesznek részt), 2014-től azok is közmunkásnak minősülnek, akik részt vesznek a közfoglalkoztatást kiegészítő képzésben, függetlenül attól, hogy a vonatkoztatási héten dolgoztak-e, vagy sem. A változtatás egybeesett az úgynevezett „téli közmunkaprogramok” bevezetésével, melyek főként a téli képzési programokat foglalták magukban, s melyek célja a közfoglalkoztatás szezonálisának csökkentése volt.

Újabb változás történt 2021. január 1-jétől. Korábban, 1992-től 2020 végéig a gyermekgondozási díjban (gyed), illetve gyermekgondozási segélyben (gyes) részesülők attól függően voltak besorolva a foglalkoztatottak közé, hogy a vonatkoztatási héten végeztek-e jövedelmet biztosító munkát. 2021-től a gyed, gyes mellett dolgozókon túl azok a korábban inaktívnak vagy munkanélkülinek számító személyek is foglalkoztatottnak minősülnek, akik a gyermekgondozási ellátás igénybevétele előtt dolgoztak utoljára, a távollét idején pénzbeli juttatásban részesülnek, és az ellátás igénybevételét követően visszatérhetnek korábbi munkahelyükre. Vagyis a munkájuktól gyermekgondozási ellátás igénybevétele miatt tartósan távol lévők is a foglalkoztatottak közé sorolják be. A módszertani változás eredményeként a nők foglalkoztatási mutatói jelentős mértékben növekedtek.

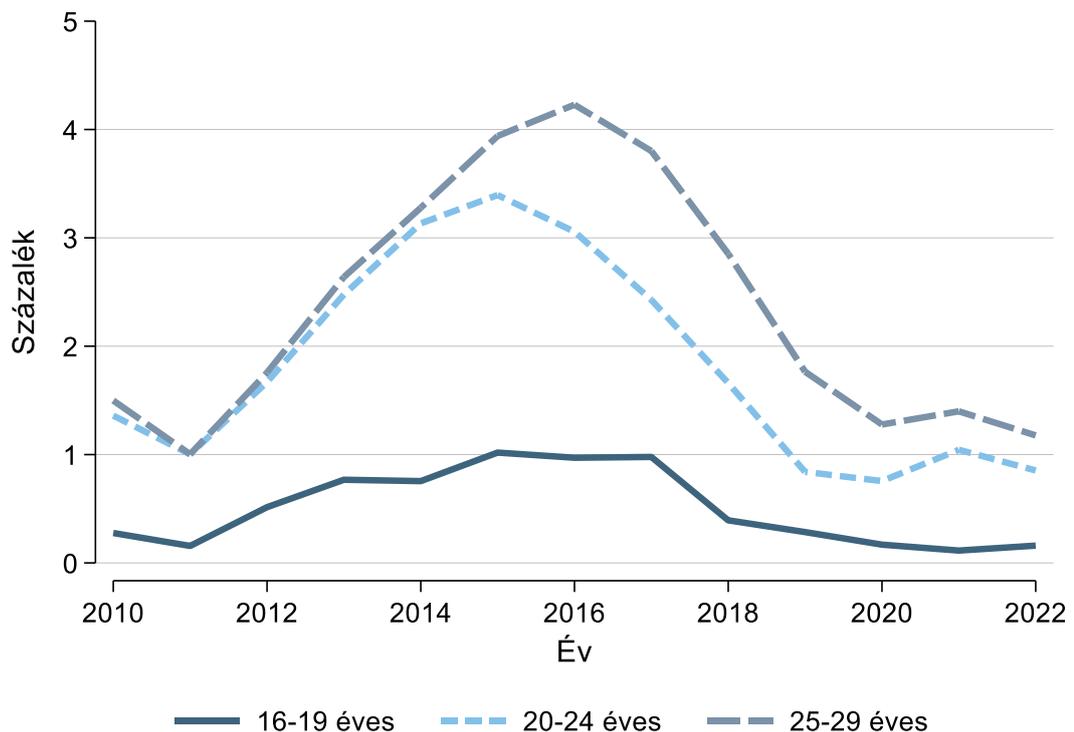
D2.3. indikátor: A közmunkás fiatalok aránya

A foglalkoztatottak egy része közmunkásként dolgozik. A közmunkások a foglalkoztatottak arányát növelik, a munkanélküliekét pedig csökkentik, mivel a közmunkásként dolgozók munkanélküli státusból foglalkoztatott státuszba kerülnek. A D2.3. indikátor azt mutatja be, hogy milyen arányban dolgoztak közmunkásként a fiatal korcsoportokba tartozók 2010–2022-ig.

2011 és 2015–16 között a közmunkaprogram felfutásával valamennyi fiatal korcsoportban számottevően növekedett a közmunkásként dolgozók aránya. A 16–19 évesek körében 2015 és 2017 között 1 százalék dolgozott közmunkásként, ez volt a legmagasabb arány. A 20–24 évesek körében 3,5 százalék volt ez az arány 2015-ben, amikor a legtöbben dolgoztak e korcsoportban közmunkásként, a 25–29 évesek körében pedig 2016-ban érte el a maximumot az arány: abban az évben több mint 4 százalékuk volt közfoglalkoztatott. 2015–16 után, a közmunkaprogram korlátozásával mindhárom korcsoportban gyorsan csökkenni kezdett a közmunkások aránya, és 2022-ben már mindhárom korcsoportban kevesebben dolgoztak közmunkásként, mint a vizsgált időszak legelején, 2010-ben (D2.3.1 ábra).

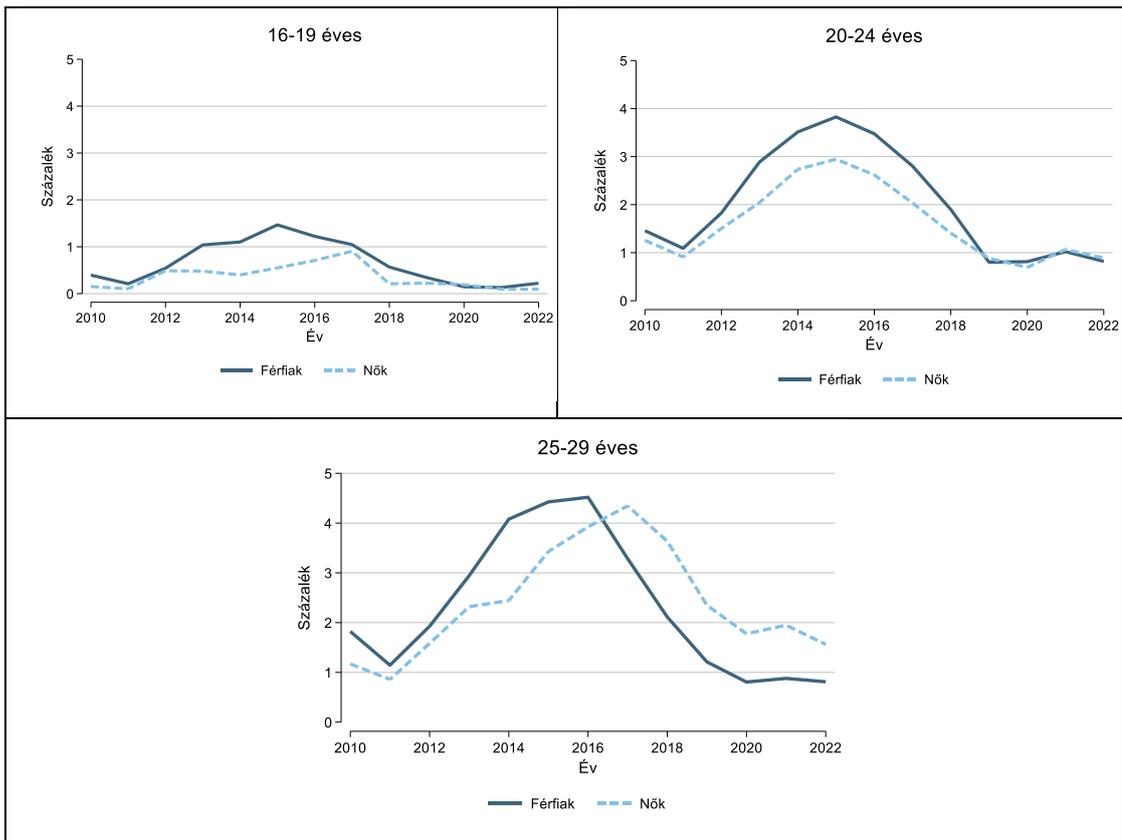
A 16–19 évesek és a 20–24 évesek között a férfiak 2020-ig nagyobb arányban dolgoztak közmunkásként, mint a nők (D2.3.2 ábra). 2020 után a nemek közötti különbség eltűnt, ekkor már mind a 16–19 évesek, mind a 20–24 évesek korcsoportjában alig maradtak közmunkások, bármely nemhez tartoztak is. A 25–29 évesek körében 2016-ig több férfi dolgozott közmunkásként, mint nő, majd 2017-től a nők kerültek többségbe, mivel a férfiak között gyorsabban csökkent a közmunkások aránya, mint a nők között. 2022-ben a 25–29 éves férfiak kevesebb mint 1 százaléka, a nők 1,5 százaléka dolgozott közfoglalkoztatottként (D2.3.2 ábra).

D2.3.1 ábra: A közmunkás fiatalok százalékaránya korcsoportok szerint (2010–2022)

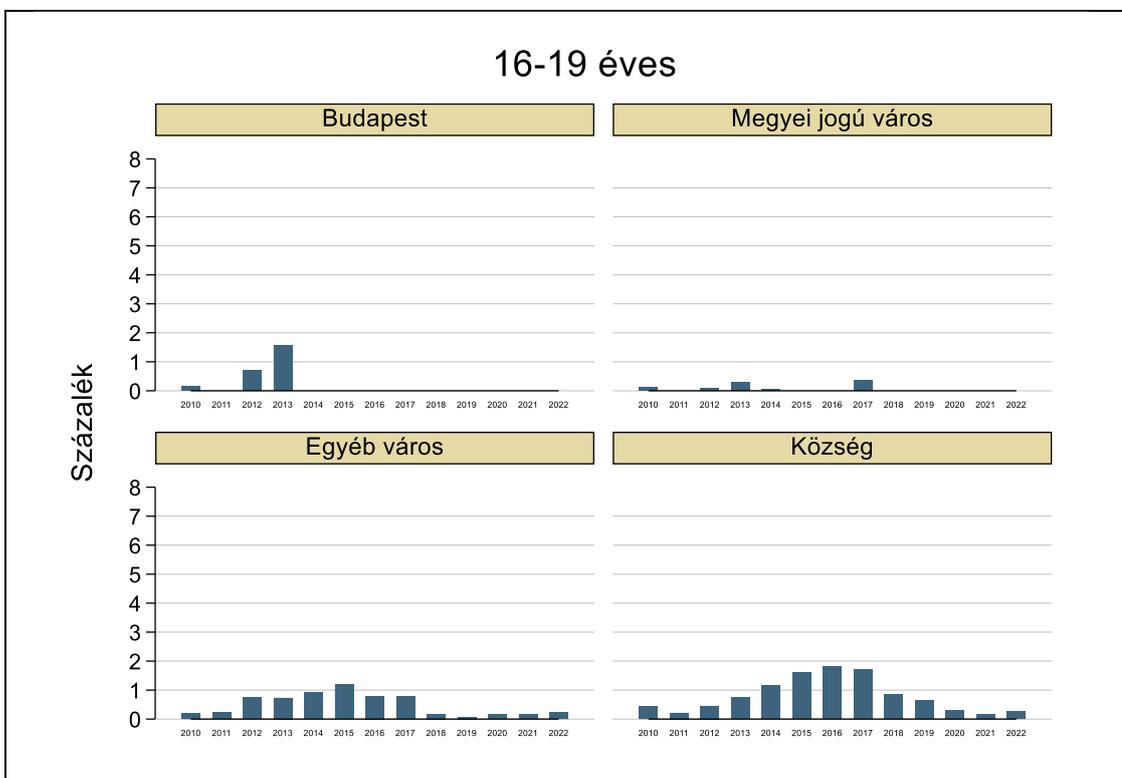

Mivel a közmunkaprogramokban elsősorban a kevésbé iskolázott népesség vett részt, ezért a községekben, ahol nagyobb arányban élnek kevésbé iskolázott fiatalok, nagyobb volt a fiatal korcsoportokban is a közmunkások aránya, míg a fővárosban és a megyei jogú városokban elenyésző (D.2.3.3 ábra). Hasonló okból nagyon jelentős különbségeket lehet megfigyelni a megyék között is (D.2.3.4 ábra).

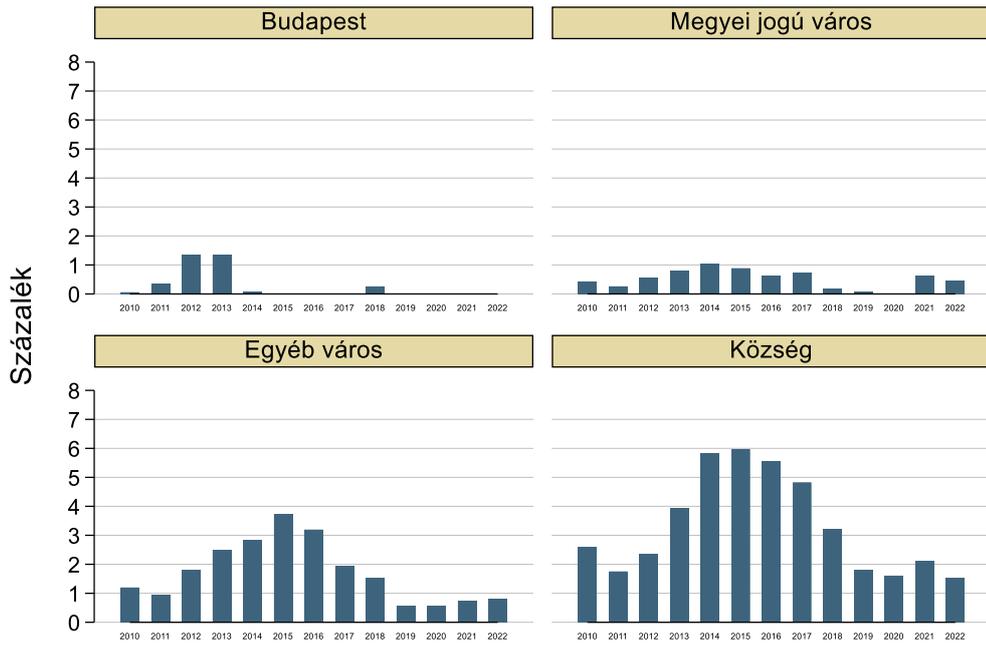
D2.3.2 ábra: A közmunkás fiatalok százalékaránya nemek szerint (2010–2022)

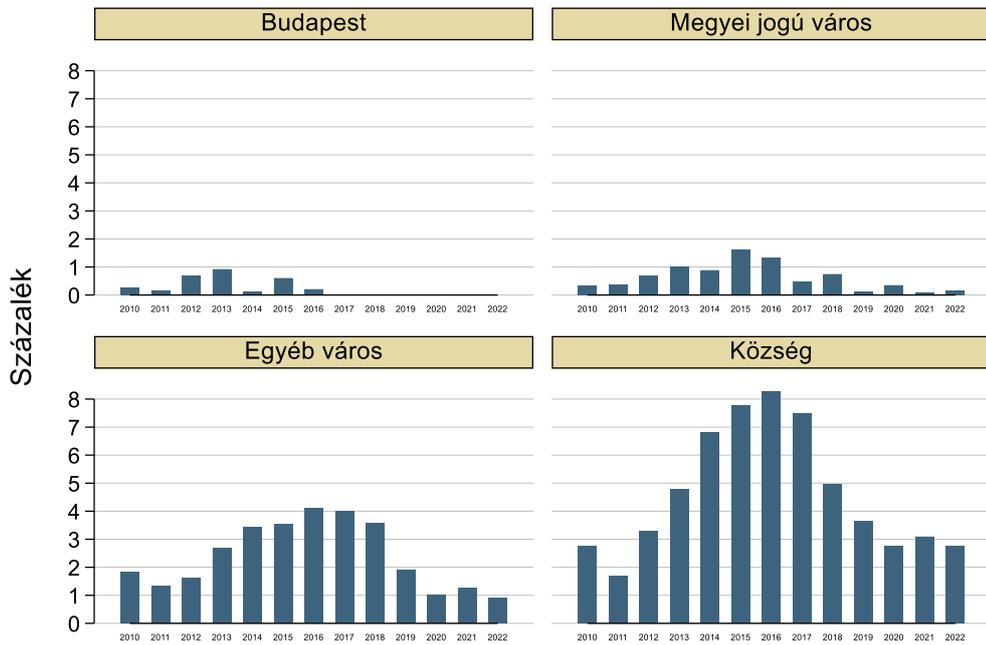
D2.3.3 ábra: A közmunkás fiatalok százalékaránya településtípusok szerint (2010–2022)

20-24 éves

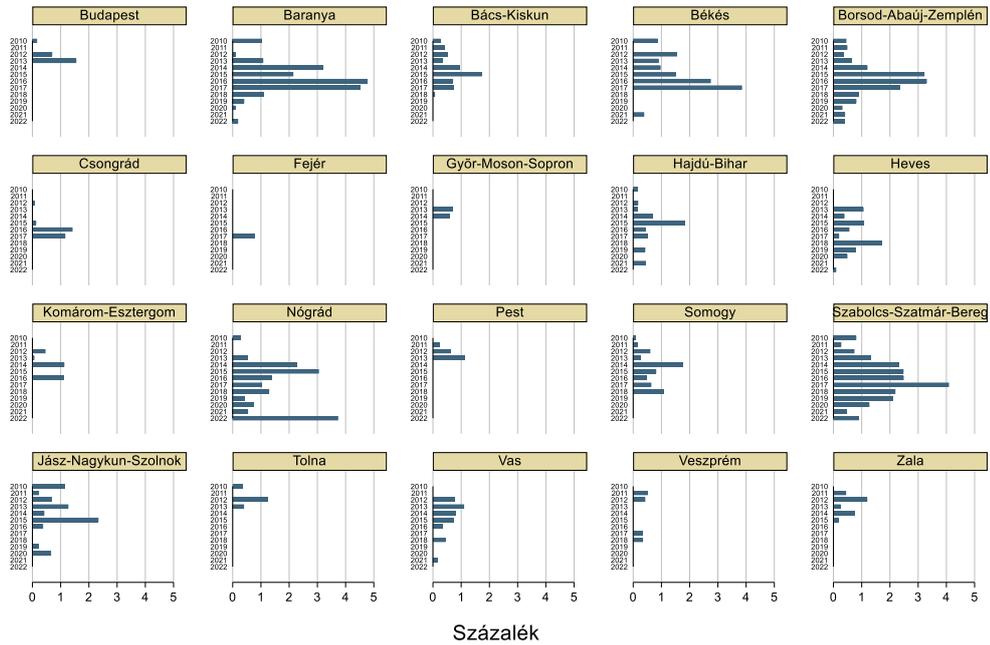

25-29 éves

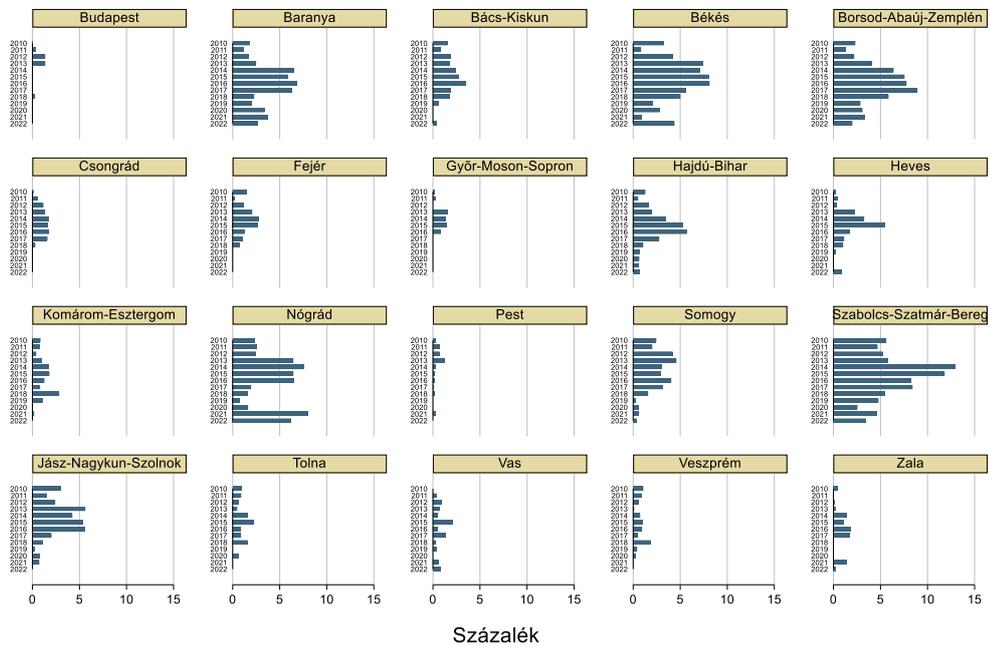

D2.3.4 ábra: A közmunkás fiatalok százalékaránya megyék szerint (2010–2022)

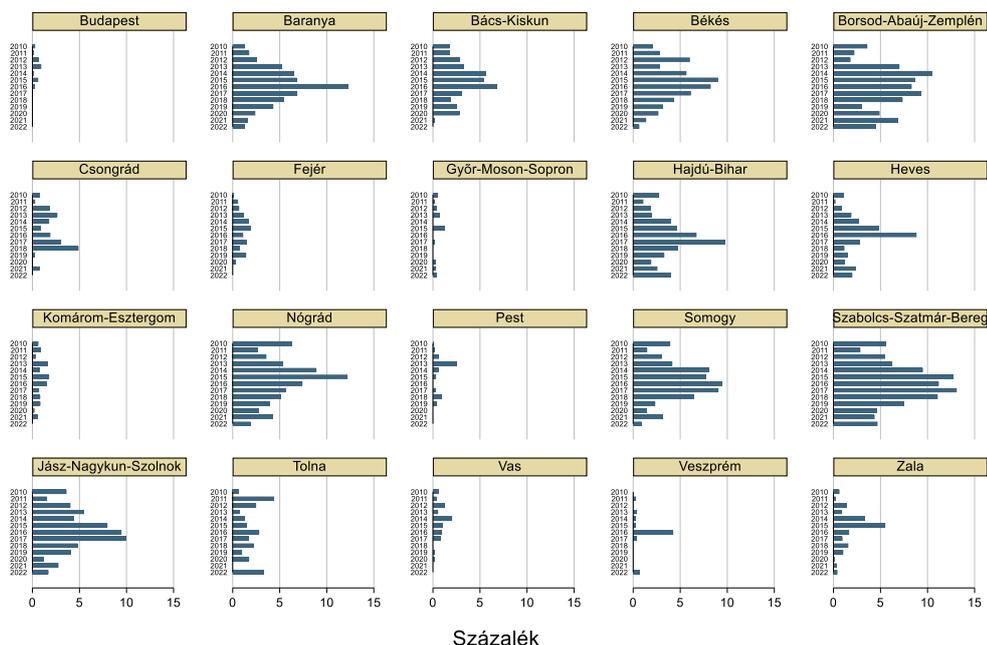
16-19 éves

20-24 éves

25-29 éves

A D2.3. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D2.3.xls>

Data of indicator D2.3.: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D2.3e.xls>

D2.4. indikátor: A nem dolgozó és nem is tanuló fiatalok (NEET)³⁴ aránya

A D2.4. indikátor a későbbi munkaerőpiaci sikeresség szempontjából legveszélyeztetettebb csoport arányát mutatja be, a nem dolgozó és nem is tanuló fiatalok arányát, tehát azokat, akik nem foglalkoztatottak, és nem is vesznek részt sem iskolarendszerű, sem iskolarendszeren kívüli képzésben. Mivel a foglalkoztatottak definíciójának 2021. évi megváltoztatása (lásd az V. számú szövegdobozt) a NEET-fiatalok számát is befolyásolta, ezért ennek az indikátornak is kiszámítottuk a foglalkoztatottak régi és új definíciója szerinti értékeit, és bemutatjuk ezek változását.

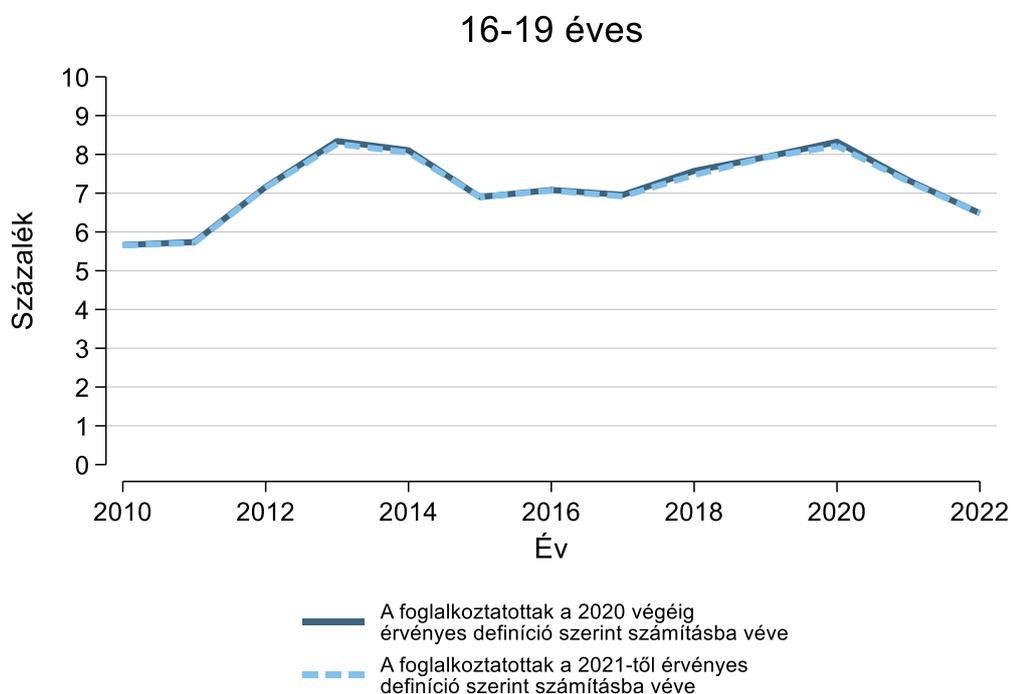
A 16–19 évesek között 2010–2013-ig a nem dolgozó és nem is tanuló fiatalok aránya 5,7 százalékról 8 százalék feletti arányra nőtt, majd hullámvész után 2022-ben 6,5 százalékos szintre jutott. A foglalkoztatottak kétféle definíció szerinti számításba vétele nem eredményezett észrevehető eltérést az indikátor értékeiben ebben a korcsoportban, mivel a 16–19 évesek között nagyon alacsony a gyesev vagy gyeden lévők száma (D2.4.1 ábra). A 20–24 éves korcsoportban 2013 és 2018 között csökkent a nem dolgozó és nem is tanuló fiatalok aránya, majd ezt követően emelkedni kezdett. 2021-ben, ha a NEET-arányt a foglalkoztatottak 2020 végéig érvényes, régi definíciója szerint (lásd a V. számú szövegdobozt) számítjuk, a 20–24 évesek 17 százaléka nem dolgozott és nem is tanult, 2022-ben ez az arány 15,3 százalék volt. A foglalkoztatottak új definíciójának felhasználásával számított NEET-arány 2021-ben 15, 2022-ben 14,2 százalék volt. A 25–29 évesek korcsoportjában nagyon jelentős különbséget eredményez a nem dolgozó és nem tanuló fiatalok arányának számításában, hogy a

³⁴ NEET: az angol „Not in Education, Employment, or Training” kifejezés rövidítése.

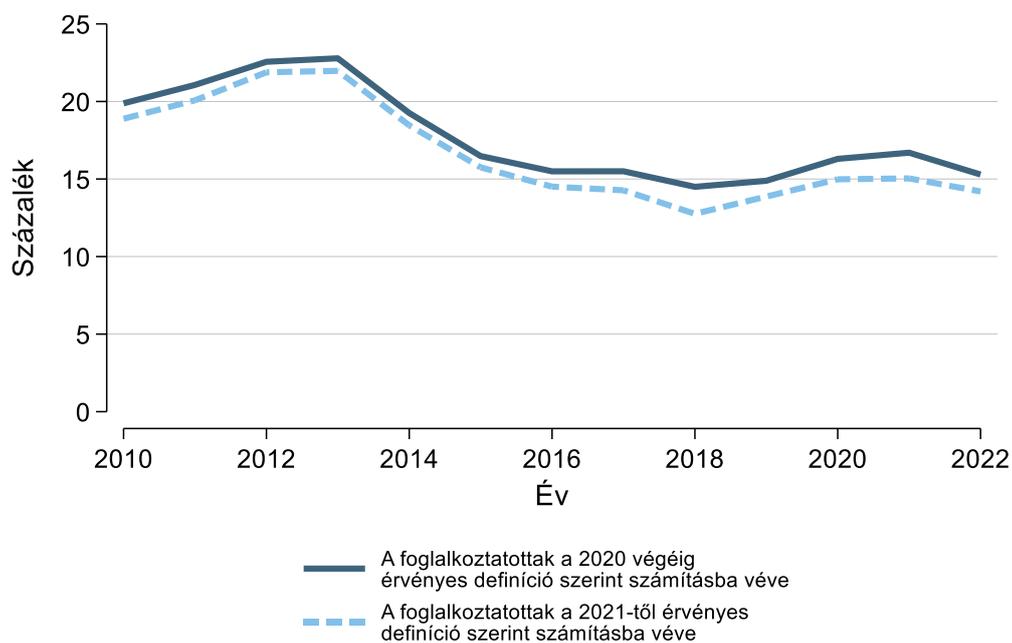
foglalkoztatottak melyik definícióját használjuk. A régi definíció szerint számolva 2021-ben a 25–29 évesek 18,7, az új definíció szerint számolva 13,4 százaléka se nem dolgozott, se nem tanult, 2022-ben pedig rendre 17 és 12 százalék. Vagyis ebben a korcsoportban 5 százalékpontnyi különbséget eredményezett a NEET-arányokban a foglalkoztatottak definíciójának megváltoztatása (D2.4.1 ábra). A férfiak között mindhárom fiatal korcsoportban kisebb a se nem dolgozó, se nem tanuló fiatalok aránya, mint a nők között. A foglalkoztatottak definíciójának megváltoztatása jelentősen befolyásolta a 20–24 éves és a 25–29 éves nők NEET-arányait. 2022-ben csaknem 10 százalékponttal volt kisebb a 25–29 éves nők NEET-aránya, ha azt a foglalkoztatottak új definíciója szerint számoljuk, mint ha a régi definíciót használtuk volna (D2.4.2 ábra).

A legnagyobb arányban a községekben élő fiatalok között találunk olyanokat, akik nem dolgoznak és nem is tanulnak. 2022-ben a 16–19 évesek 10 százaléka, a 20–24 éveseknek a foglalkoztatottak definíciójától függően 22 százaléka (2020 végéig érvényes régi definíció), illetve 20 százaléka (2021-től érvényes új definíció), a 25–29 éveseknek pedig rendre 18, illetve 15 százaléka nem dolgozott és nem is tanult (D2.4.3 ábra). Nagyon jelentősek a megyék közötti különbségek. A 16–19 éves korcsoportban Nógrád és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 2022-ben a NEET-arány megközelítette a 15 százalékot. Ugyanekkor Győr-Moson-Sopron megyében és Budapesten kevesebb mint 2 százalék volt az arány. A másik két korcsoportban is Nógrád és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében volt a legrosszabb helyzet 2022-ben: a 20–24 évesek negyede, a 25–29 évesek több mint ötöde nem dolgozott és nem is tanult (D2.4.4 ábra).

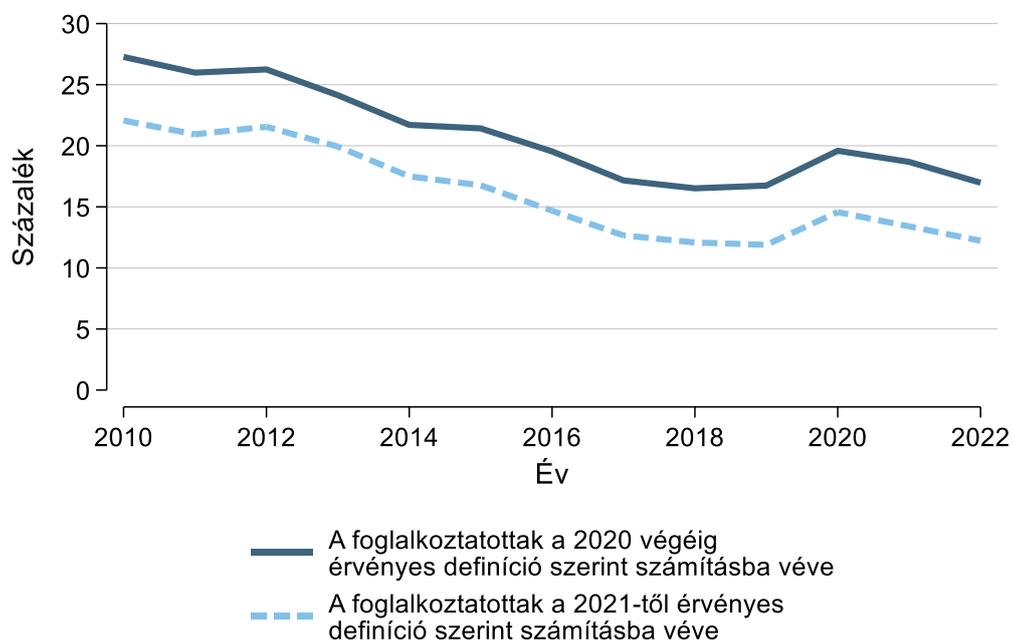
D2.4.1 ábra: A nem dolgozó és nem is tanuló fiatalok százalékaránya korcsoportok szerint (2010–2022)

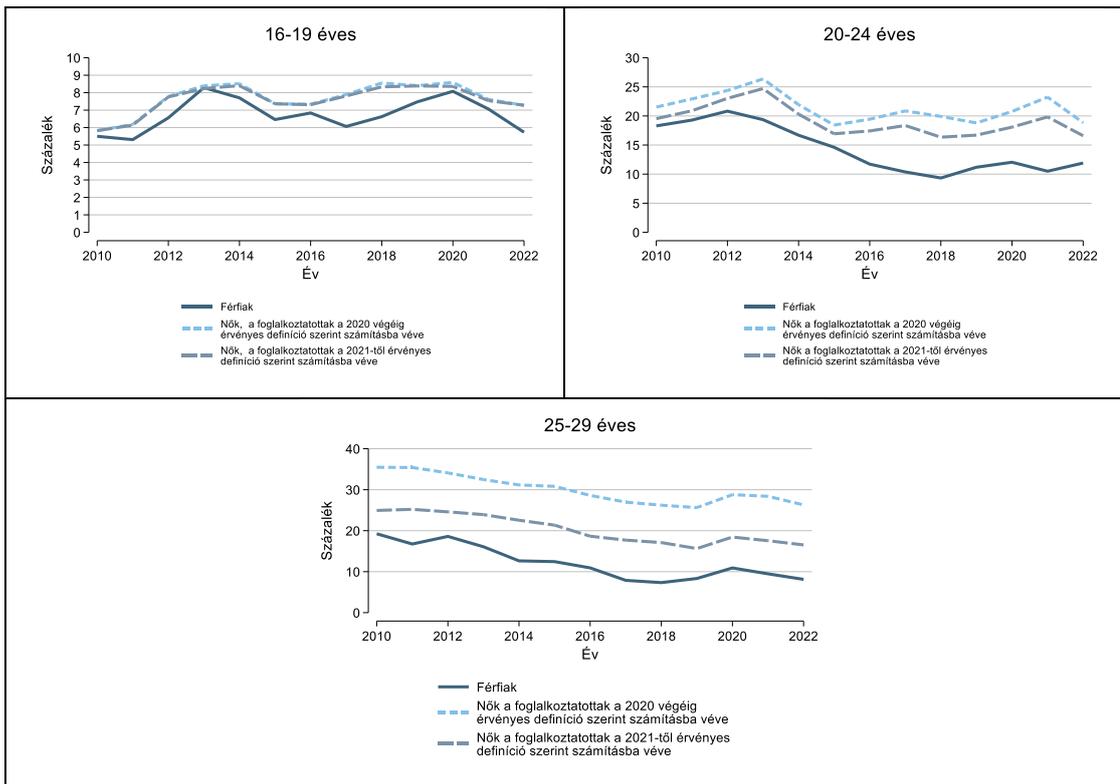
20-24 éves

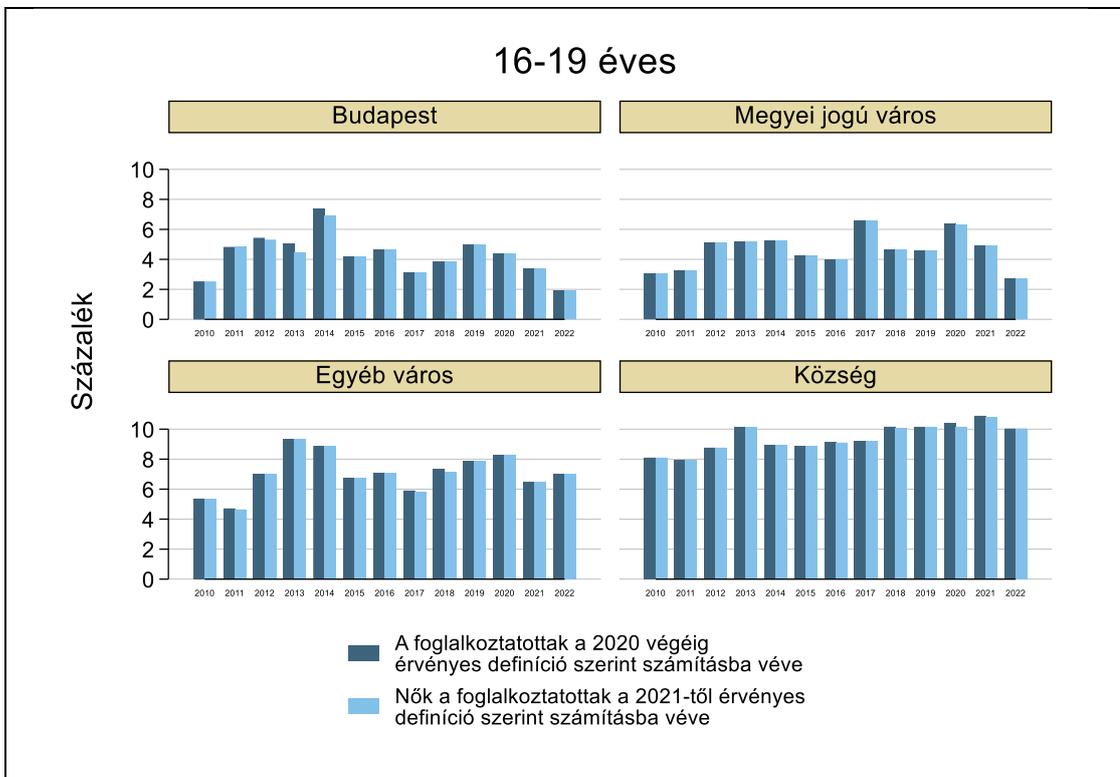
25-29 éves

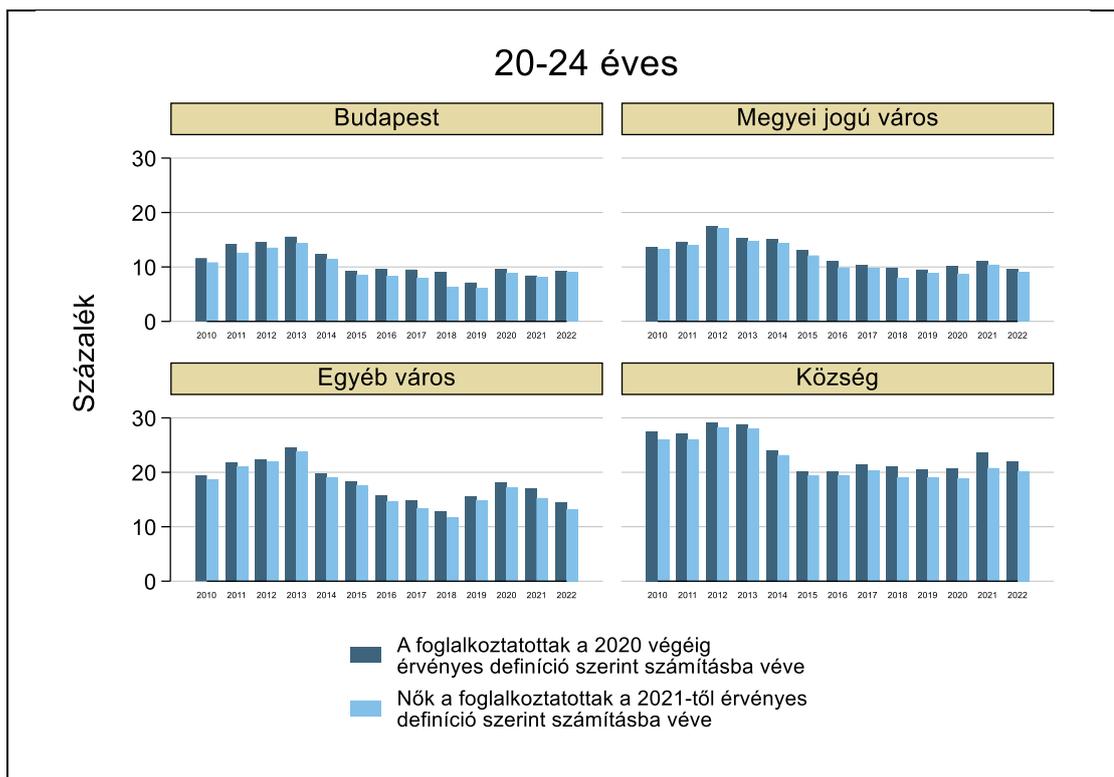

D2.4.2 ábra: A nem dolgozó és nem is tanuló fiatalok százalékaránya nemek szerint (2010–2022)

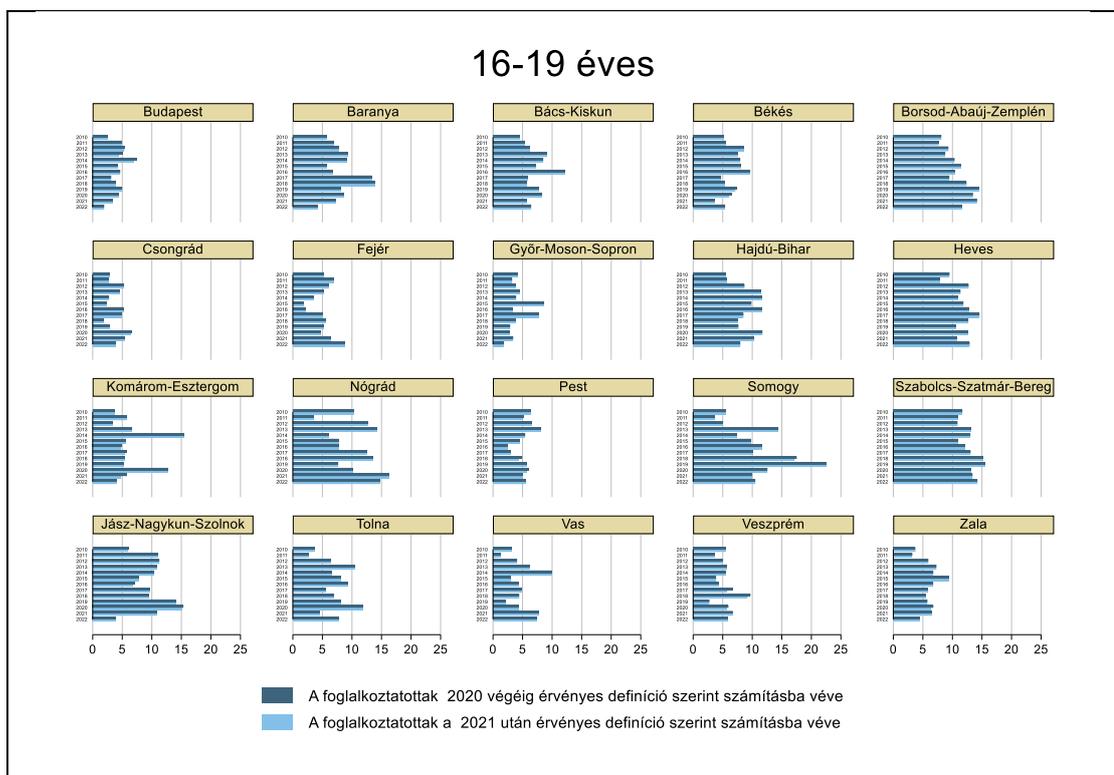

D2.4.3 ábra: A nem dolgozó és nem is tanuló fiatalok százalékaránya településtípusok szerint (2010–2022)

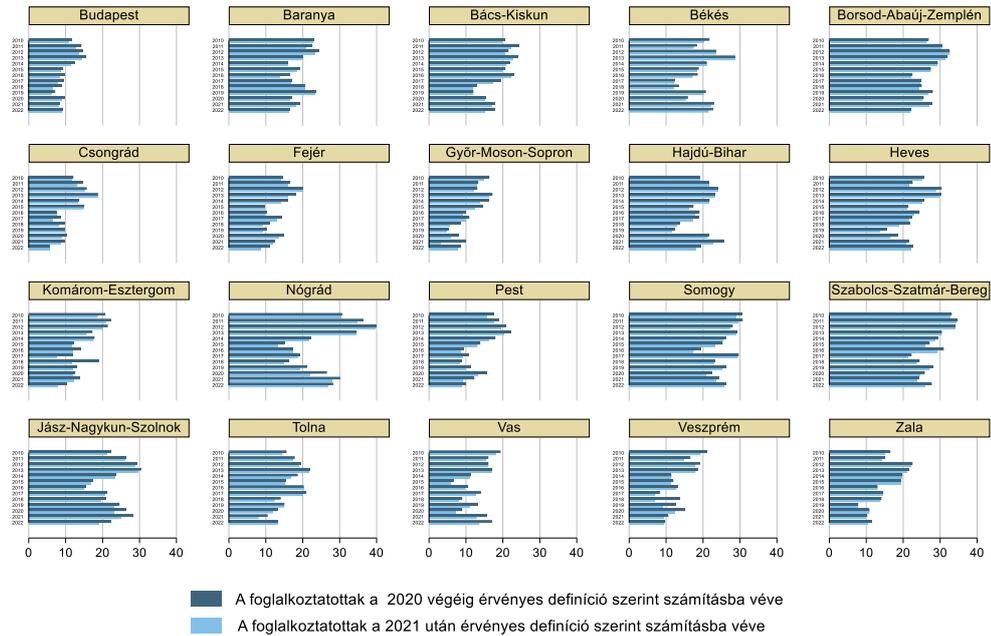

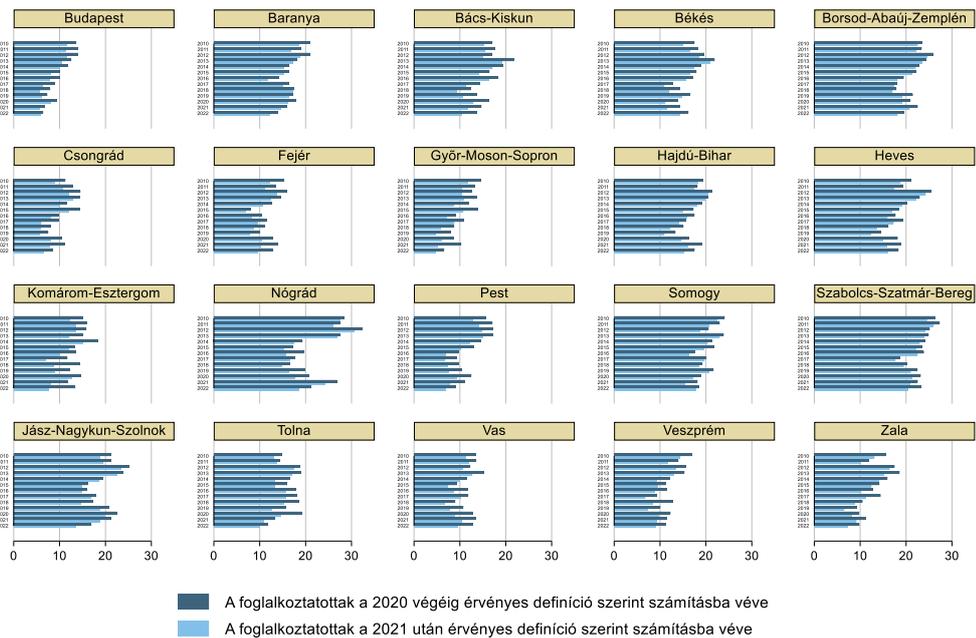
D2.4.4 ábra: A nem dolgozó és nem is tanuló fiatalok százalékaránya megyék szerint (2010–2022)

20-24 éves

25-29 éves

A D2.4.indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D2.4.xlsx>

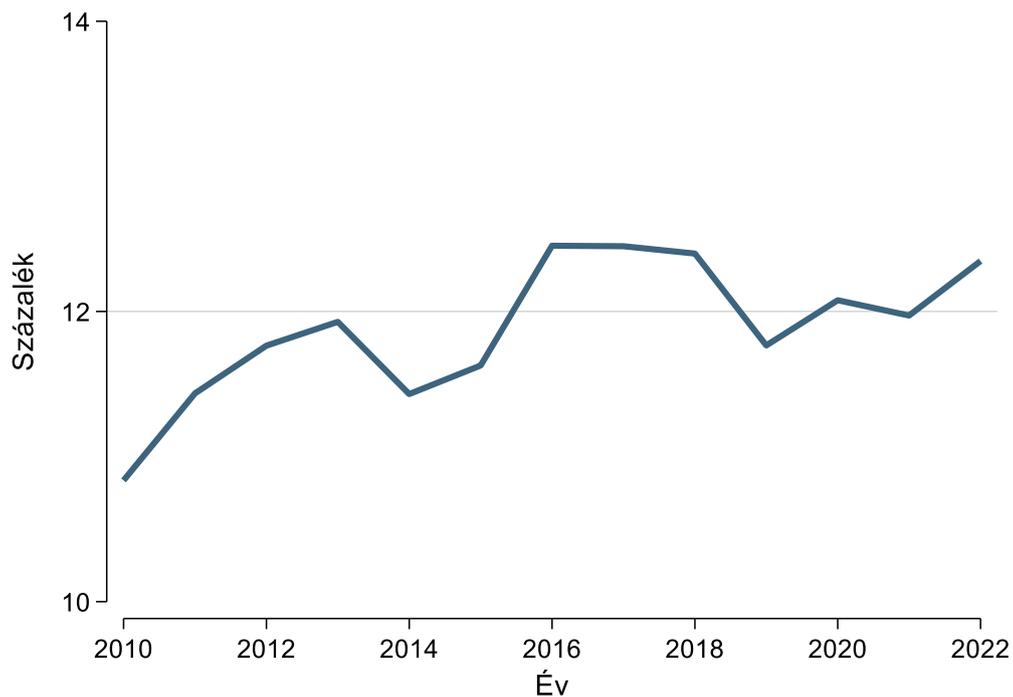
Data of indicator D2.4.: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D2.4e.xlsx>

D2.5. indikátor: A korai iskolaelhagyók aránya

A D2.5. indikátor a korai iskolaelhagyók arányának alakulását mutatja be. Az Európai Bizottság definíciója szerint azokat a 18–24 éves fiatalokat tekintik korai iskolaelhagyónak, akiknek általános iskolai vagy annál alacsonyabb végzettségük van, és nem vesznek részt sem iskolarendszerű, sem iskolarendszeren kívüli képzésben. Azért érdemes e csoport arányának figyelemmel kísérése, mivel az empirikus tapasztalatok szerint e csoport jelenlegi és jövőbeli munkaerőpiaci esélyei nagyon korlátozottak, ők vannak a leginkább kitéve annak a veszélynek, hogy nem találnak állást, és a későbbi képzési lehetőségeket is csak nagyon korlátozottan tudják kihasználni, ezért alkalmazkodóképességük is korlátozott. Az Európa 2020 stratégia egyik célkitűzése volt, hogy a korai iskolaelhagyók aránya 2020-ra 10 százalékra csökkenjen, amit a legtöbb EU-tagállamban sikerült is megvalósítani. Az újabb célkitűzés, hogy 2030-ig 9 százalék alá csökkenjen a tagállamokban a korai iskolaelhagyók aránya. (Az ábrákon az Európa 2030 stratégia célkitűzését (9 százalék) bordó egyenessel jelöltük.)

Magyarországon 2010-ben 10,8 százalék volt a korai iskolaelhagyók aránya. 2010 és 2022 között az indikátor értéke emelkedő trendet mutatott, 2022-re hullámzásokkal elérte a 12,4 százalékot (D2.5.1 ábra).

D2.5.1 ábra: A korai iskolaelhagyók százalékaránya (2010–2022)

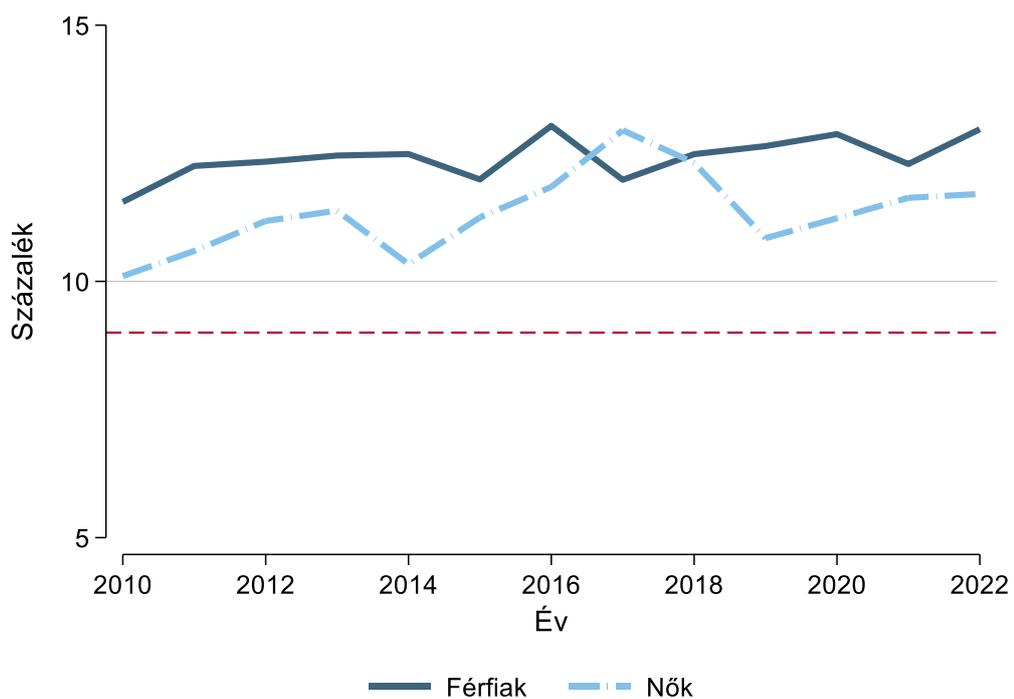

A férfiak között nagyobb a korai iskolaelhagyók aránya, mint a nők között (D2.5.2 ábra). A nők körében – 2017 kivételével nagyobb mértékben növekedett az arány, ezért a nemek között 2010-ben megfigyelhető 2 százalékpontnyi különbség 2022-re 1 százalékpontra csökkent. A területi különbségek igen számottevőek. Településtípusok szerint vizsgálva (D2.5.3 ábra) azt látjuk, hogy Budapesten az EU stratégiai célkitűzéseinél mindig kedvezőbb volt a korai iskolaelhagyók aránya, annak ellenére, hogy 2014–16-ig, majd 2019 után nőtt az arány. A megyei jogú városokban is hasonló a helyzet. A legnagyobb arányban a községekben és a nem megyei jogú városokban élő fiatalok között találunk

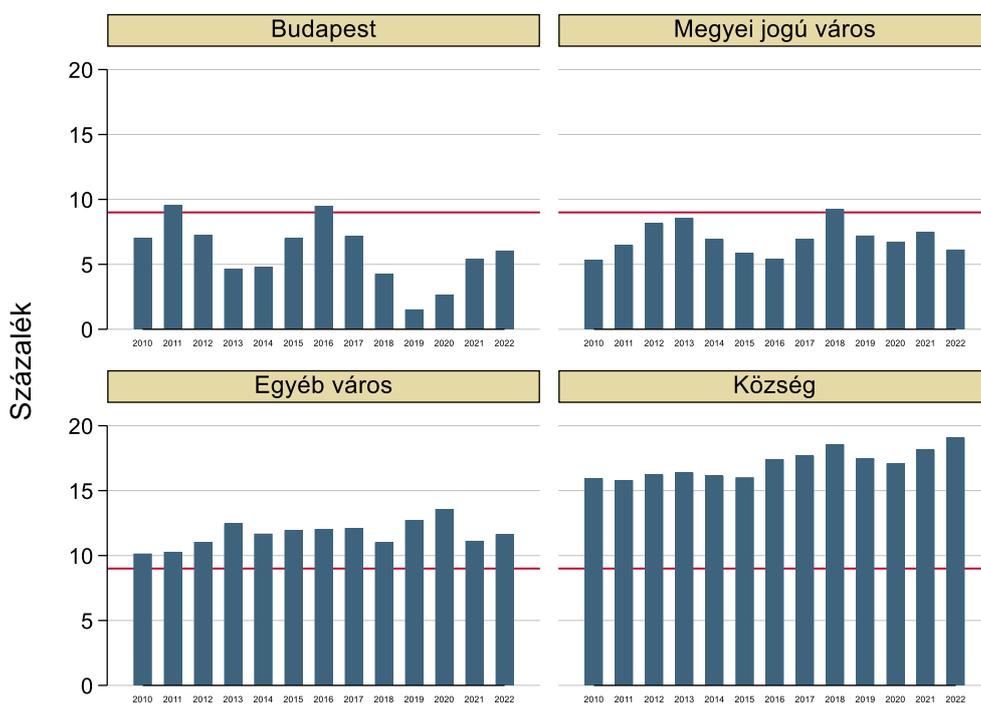
korai iskolaelhagyókat, és itt is nőtt legnagyobb mértékben az arányuk. A nem megyei jogú városokban 2010-ben 10,15 százalék volt a korai iskolaelhagyók aránya, 2022-ben 11,64 százalék. A községekben 2010-ben 16 százalék volt az arány, 2022-ben pedig 19 százalék, vagyis már több mint kétszerese az EU új stratégiai célkitűzésének.

A megyék között is nagyon jelentős különbségek vannak (D2.5.4 ábra). Néhány megyében nem vagy alig volt nagyobb az arány az EU célkitűzésénél, és a kisebb hullámzások ellenére nem változott jelentősen 2010 és 2022 között. Így Budapesten, valamint Pest, Csongrád-Csanád és Győr-Moson-Sopron megyében. Más megyékben a 18–24 éves fiatalok jelentős hányada legfeljebb általános iskolai vagy annál alacsonyabb végzettséggel rendelkezett a teljes vizsgált időszakban, miközben nem vettek részt sem az iskolarendszerben, sem azon kívül zajló képzésben, és az időszak végére még nőtt is az arány. 2022-ben Nógrád megyében volt a legsúlyosabb helyzet, ahol a korai iskolaelhagyók aránya elérte a 35 százalékot. Ugyanabban az évben 20 százalékot megközelítő vagy afeletti arányban voltak korai iskolaelhagyók Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Somogy és Heves megyében.

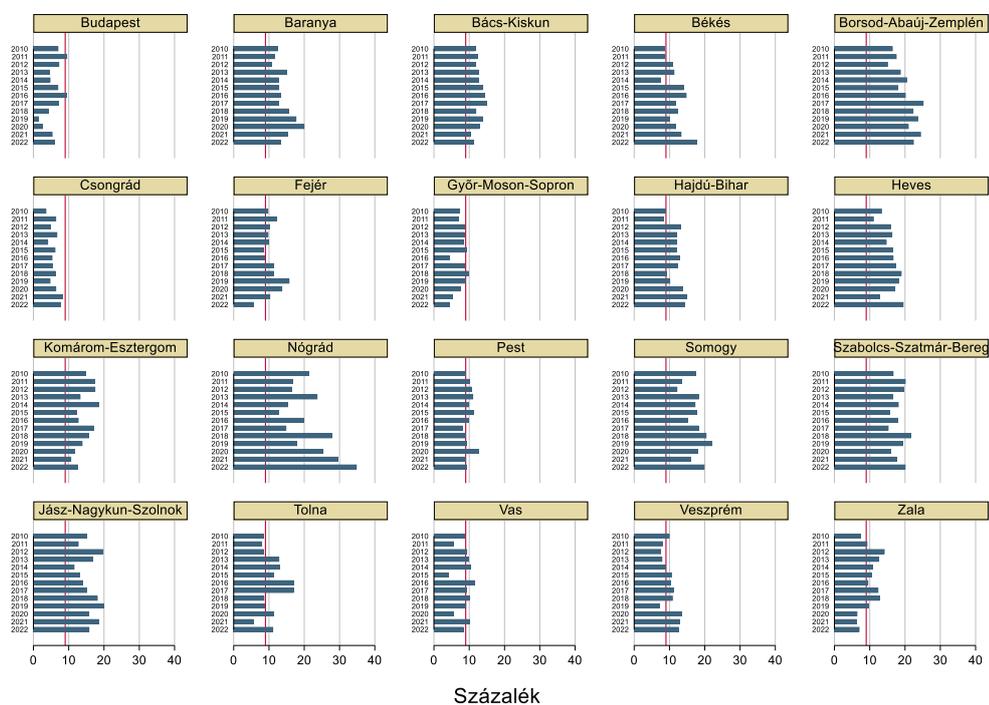
D2.5.2 ábra: A korai iskolaelhagyók százalékaránya nemek szerint (2010–2022)

D2.5.3 ábra: A korai iskolaelhagyók százalékaránya településtípusok szerint (2010–2022)

D2.5.4 ábra: A korai iskolaelhagyók százalékaránya megyék szerint (2010–2022)

A D2.5. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D2.5.xls>

Data of indicator D2.5.: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D2.5e.xls>

D2.6. indikátor: A 20–24 éves népesség megoszlása legmagasabb iskolai végzettség szerint

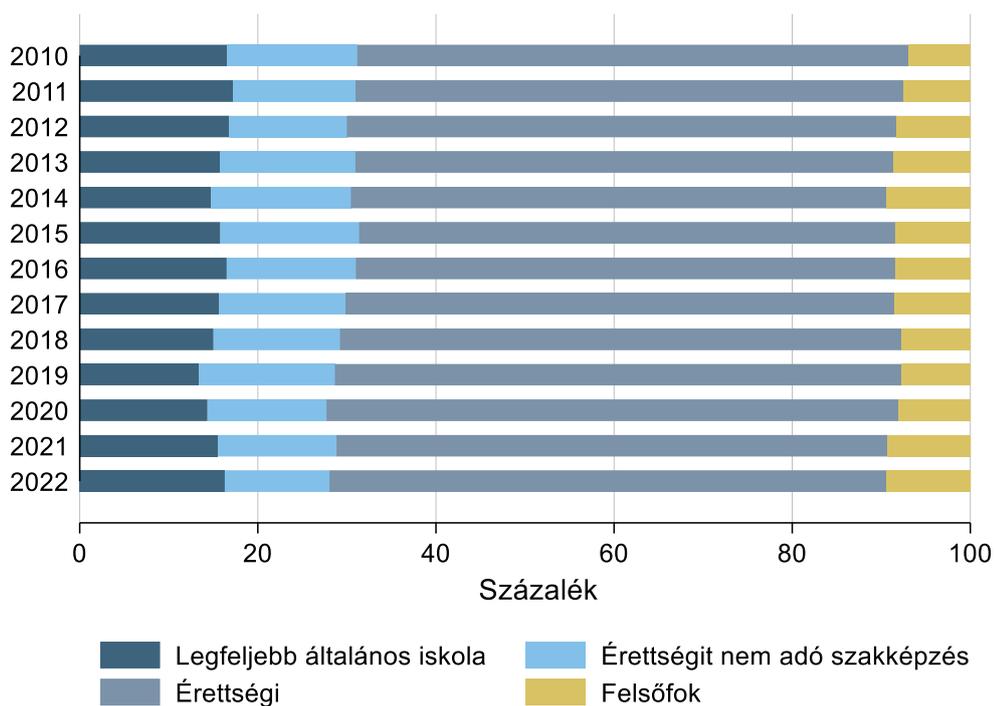
A D2.6. indikátor a 20–24 évesek legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlásának változását mutatja be 2010 és 2022 között. 2010–2019-ig csökkent a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkező fiatalok aránya, 17-ről 13,5 százalékra, majd ezt követően folyamatosan növekedett, 2022-ben elérte a 16,3 százalékot. Az érettségit nem adó középfokú szakképzésben végzettek aránya 15-ről 12 százalékra csökkent 2010 és 2022 között. Az érettségizettek aránya nőtt 2010–2020-ig, 62-ről 64 százalékra, majd 2022-re 62,5 százalékra csökkent. A felsőfokú végzettségűek aránya viszonylag csekély a 20–24 évesek korcsoportjában, mivel a legtöbb fiatal későbbi életkorban szerez felsőfokú oklevelet. Figyelmet érdemel viszont a változások iránya. 2010 és 2022 között a felsőfokú végzettségűek aránya 7-ről 9 százalékra nőtt (D2.6.1 ábra).

A nemek szerinti végzettségi arányok azt mutatják, hogy 2010 és 2019 között a férfiak és a nők körében is csökkent a legfeljebb általános iskolai végzettségűek aránya, majd 2019 és 2022 között a férfiaknál 14,3 százalékról 17,8 százalékra, a nőknél 12,5 százalékról 14,7 százalékra nőtt az alacsony iskolázottságúak aránya. Mindkét nem esetében kisebb volt az érettségit nem adó középfokú szakképzésben végzettek aránya 2022-ben (férfiak: 15,8 százalék, nők: 7,5 százalék), mint 2010-ben. A legmagasabb végzettségként érettségivel rendelkezők aránya átmeneti növekedés után 2022-ben nagyjából megegyezett a 2010-es aránnyal, a férfiak körében 59, a nők körében 66 százalék volt 2022-ben. A 20–24 éves korcsoportban a férfiak 7, a nők 12 százalékának volt felsőfokú végzettsége 2022-ben (D2.6.2 ábra).

Településtípusonként vizsgálva azt látjuk, hogy a községekben a 2010 és 2017 között megfigyelhető javulást követően 2020-tól növekedni kezdett a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkező 20–24 évesek aránya, és 2022-ben 24,3 százalék volt, a 2010-ben mért 22,5 százaléknál is nagyobb. Figyelemre méltó, hogy a legfeljebb általános iskolai végzettségű budapesti fiatalok aránya a 2020-ban mért 3,3 százalékról 9,5 százalékra nőtt, bár a növekedés ellenére is jóval kisebb volt az arány, mint az egyéb településtípusokban (D2.6.3 ábra).

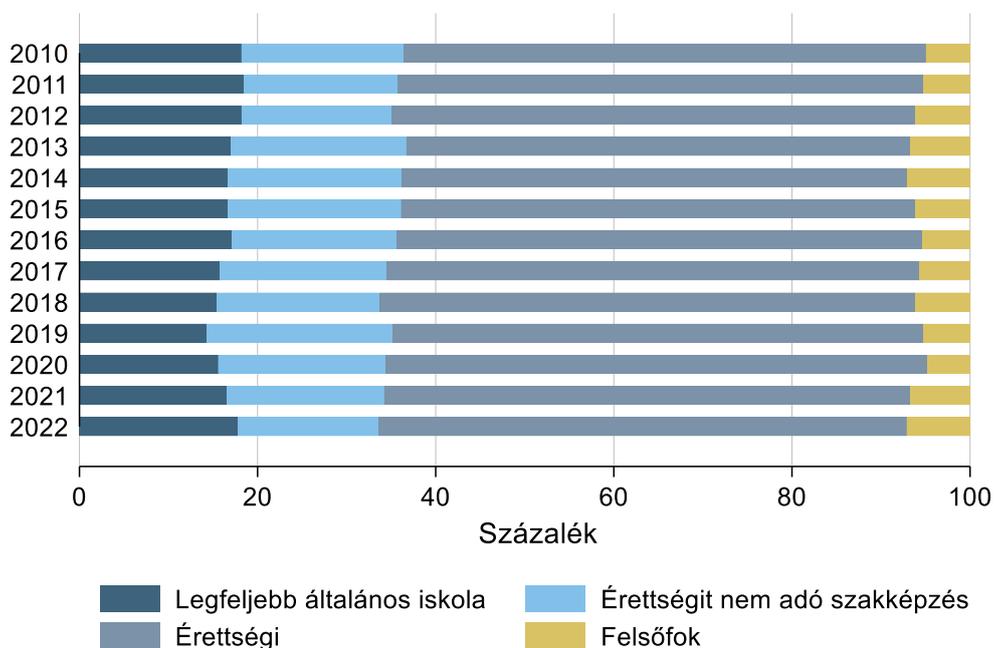
Megyék szerinti bontásban jelentős különbségek figyelhetők meg a 20–24 éves fiatalok legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlásában (D2.6.4 ábra). 2022-ben Budapesten a korcsoportba tartozók 88 százalékának volt legalább érettségije vagy felsőfokú végzettsége. Ugyanekkor Nógrád megyében 36 százalék, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 28 százalék volt a legfeljebb általános iskolai végzettségűek aránya, és ezekben a megyékben volt a legalacsonyabb az érettségivel vagy felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya.

D2.6.1 ábra: A 20–24 éves népesség százalékos megoszlása legmagasabb végzettség szerint (2010–2022)

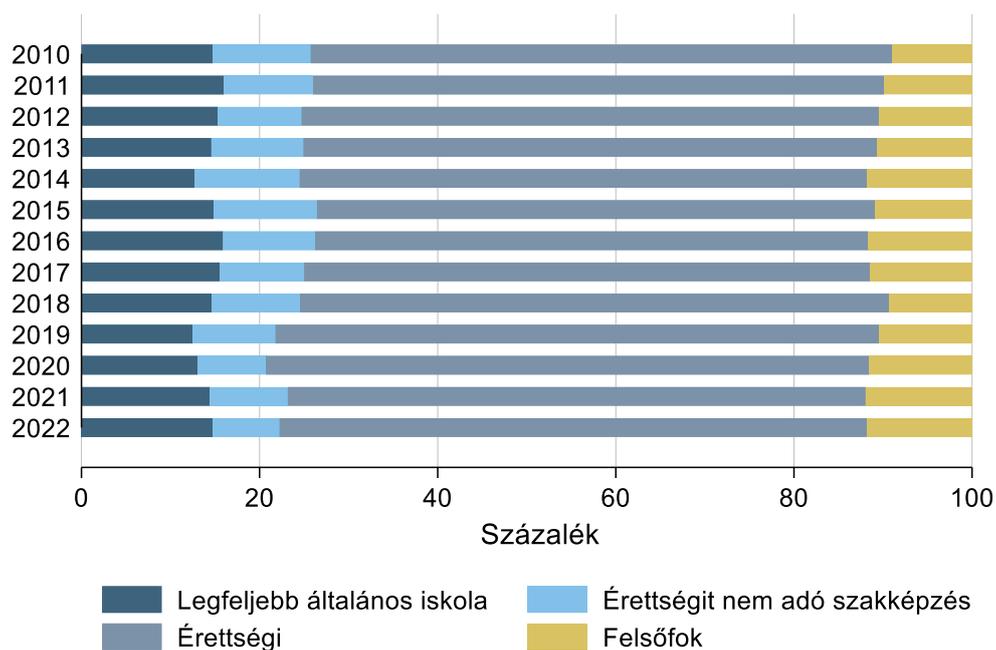

D2.6.2 ábra: A 20–24 éves népesség százalékos megoszlása legmagasabb végzettség szerint, nemenként (2010–2022)

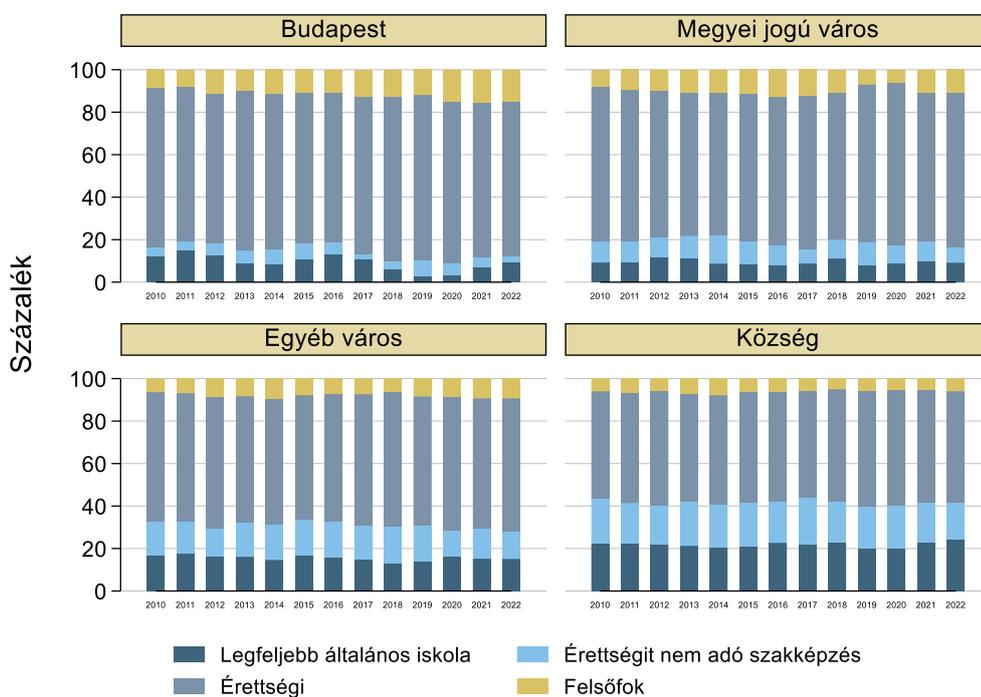
Férfiak

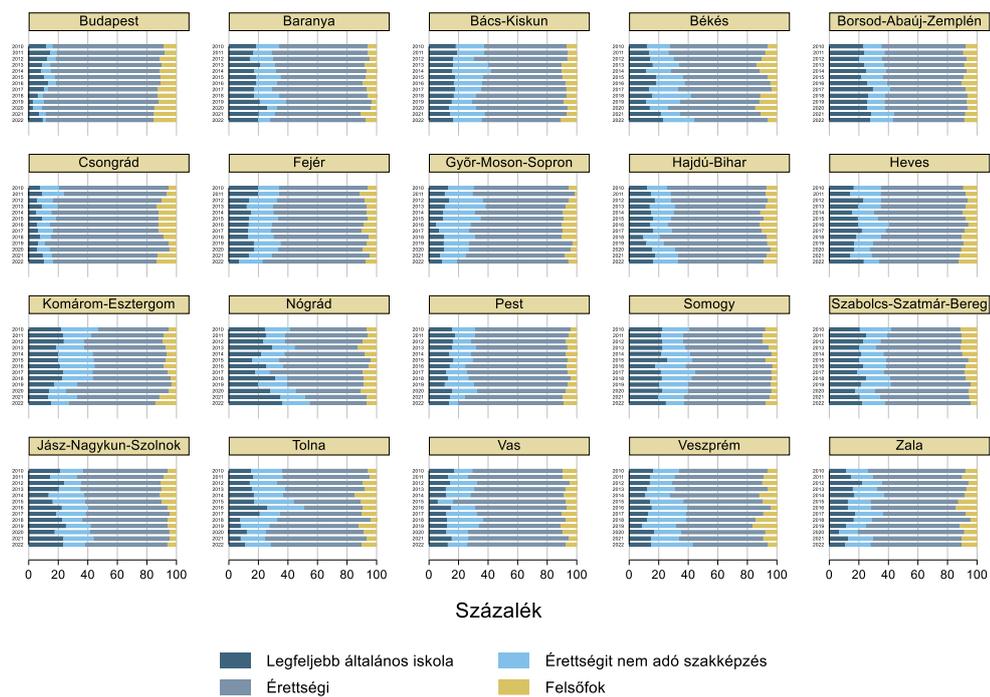
Nők

D2.6.3 ábra: A 20–24 éves népesség százalékos megoszlása legmagasabb végzettség szerint, településtípusonként (2010–2022)

D2.6.4 ábra: A 20–24 éves népesség százalékos megoszlása legmagasabb végzettség szerint, megyénként (2010–2022)

A D2.6. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D2.6.xlsx>

Data of indicator D2.6.: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D2.6e.xlsx>

VI.

Az iskolai végzettség kereseti hozama – megtérülési ráták

Az iskolai végzettség kereseti hozamát az úgynevezett Mincer-féle kereseti függvényekkel becsülhetjük meg, melynek klasszikus formájában a függő változó a keresetek logaritmus, a magyarázó változók pedig a befejezett iskolai évek száma vagy a legmagasabb végzettséget jelölő kétértékű (0/1) változók, emellett a munkában eltöltött évek száma, ami a munkatapasztalat mérőszáma, valamint annak négyzete. A magyarázó változók köre értelemszerűen bővíthető. Itt kétféle specifikációban becsültük meg a hozamokat, egyrészt a teljes mintára, ezekben a becslésekben a nemet jelző kétértékű változó is szerepelt a magyarázó változók között, másrészt külön-külön a férfiak és a nők mintájára.

Kereseti regressziók sorozatát becsültük, minden egyes évre külön-külön, a becsült együtthatók alapján kiszámítottuk a százalékos hozamokat, és ezt jelenítettük meg az ábrákon.

Ha a becsült együtthatók közel vannak a nullához, akkor úgy értelmezhetők, hogy az adott végzettségi kategóriához tartozás esetén átlagosan hány százalékkal magasabb a keresetek várható értéke (a többi magyarázó változó hatását kiszűrve), mint a referenciakategóriához tartozók keresetéé. Abszolút értékben magasabb együtthatók esetén a hatás már csak közelítőleg százalékos, ekkor a százalékos hatást a következő képlet segítségével kapjuk:

$$(e^{\beta} - 1) \times 100,$$

ahol β a regressziós becslés eredményeként kapott becsült együttható, e pedig a természetes logaritmus alapja, az Euler-féle szám ($\approx 2,71828\dots$). Azokban a Mincer-féle kereseti regressziókban, melyekben a befejezett iskolai évek számával mérjük az iskolázottságot, az iskolai évek számának becsült regressziós együtthatóját az iskolázás átlagos egyéni megtérülési rátájaként szokták értelmezni, mivel a megtérülési ráta az iskolázottságban bekövetkezett változást követő relatív változás a keresetekben. Amikor kategória szinten mérjük az iskolázottságot, akkor korrigálni kell a különböző végzettségi kategóriák tanulmányi idejének különbségével is, hogy a megtérülési rátához jussunk. Az ábrákon és táblázatokban a százalékos hozamokat közöljük.

A Mincer-féle kereseti függvény klasszikus számítási módszere nem képes kiszűrni a torzító hatásokat, így a képességek torzító hatását, aminek következtében a valóságosnál magasabb, illetve a szelekciós torzítások hatását, aminek következtében alacsonyabb hozamokat becsülhetünk. Mivel a különféle torzító hatások ellentétes irányban befolyásolhatják a becslések eredményeit, ezért nehéz megítélni, hogy összességében milyen irányban torzítanak az eredmények.

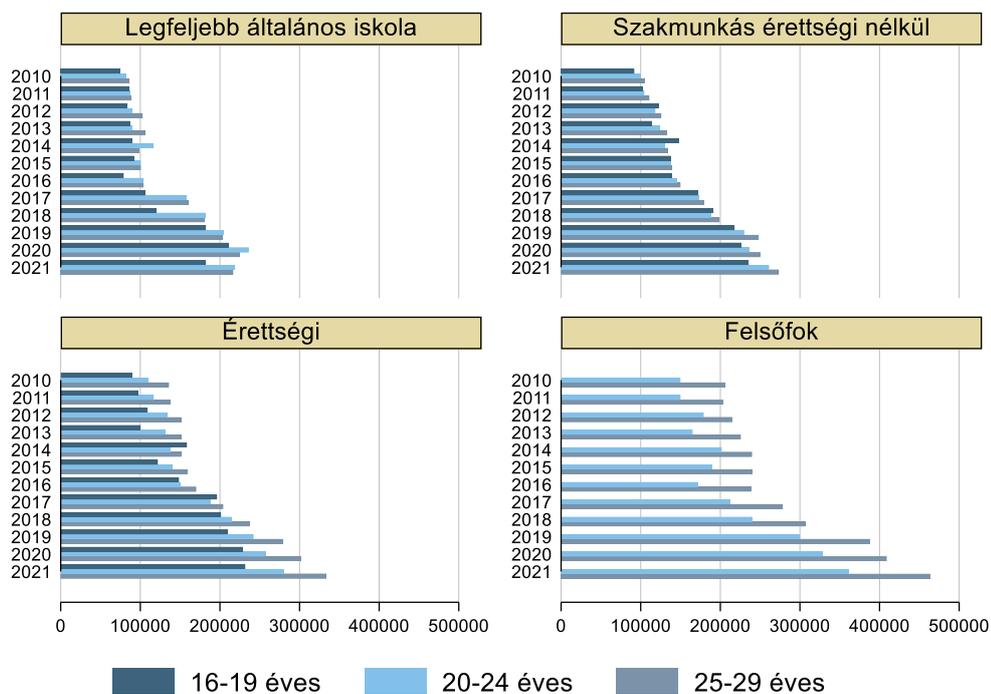
Stabil környezetben, nem változó beiskolázási szokások mellett viszont, ha időben hasonlítjuk össze a keresztmetszeti regressziók becsléseit, megbízható képet kaphatunk a kereseti hozam változásáról, akkor is, ha az egyes évek kereseti hozamait torzítva becsültük.

D2.7. indikátor: Mediánkeresetek a végzettség szintje szerint

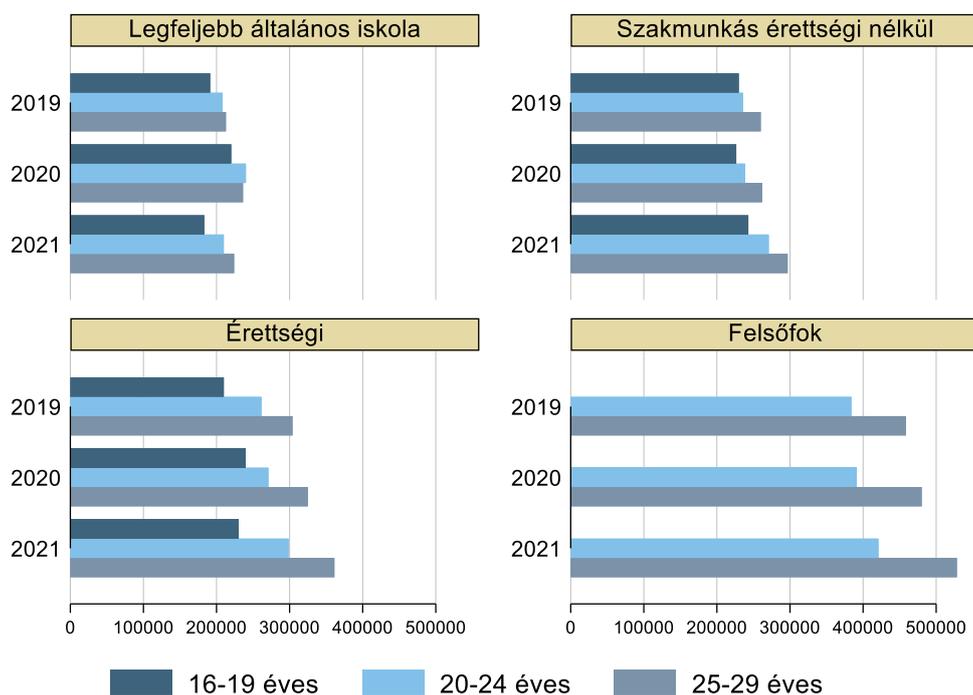
A D2.7. indikátor az iskolázottság és a keresetek közötti kapcsolatot írja le, a fiatalok korcsoportjaiban végzettségi kategóriák szerint mutatja be a mediánkereseteket, vagyis azt a keresetet, melynél az adott végzettségi és korcsoporthoz tartozó foglalkoztatottak legfeljebb 50 százaléka keres kevesebbet, és legfeljebb 50 százaléka többet. Az indikátor értékeit a Bértarifa-felvétel adatainak felhasználásával számoltuk ki. Az adatfelvételben 2019-ben jelentősebb változások történtek (lásd a III. számú szövegdobozt), ezért a 2019 előtti és az azt követő adatok összehasonlíthatósága korlátozott lehet.

A magasabb iskolázottságúak mediánkeresete minden korcsoportban és mindkét nem esetében nagyobb, mint az alacsonyabb végzettségűeké. A keresetek a korcsoportok életkorával együtt nőnek. 2021-ben is kivételt jelentettek a legfeljebb általános iskolai végzettségűek, közülük a 20–24 évesek mediánkeresete nagyobb volt, mint a 25–29 éveseké (D2.7.1 ábra). A férfiak keresete minden végzettségi és korcsoportban nagyobb, mint a nőké (D2.7.2 és D2.7.3 ábra).

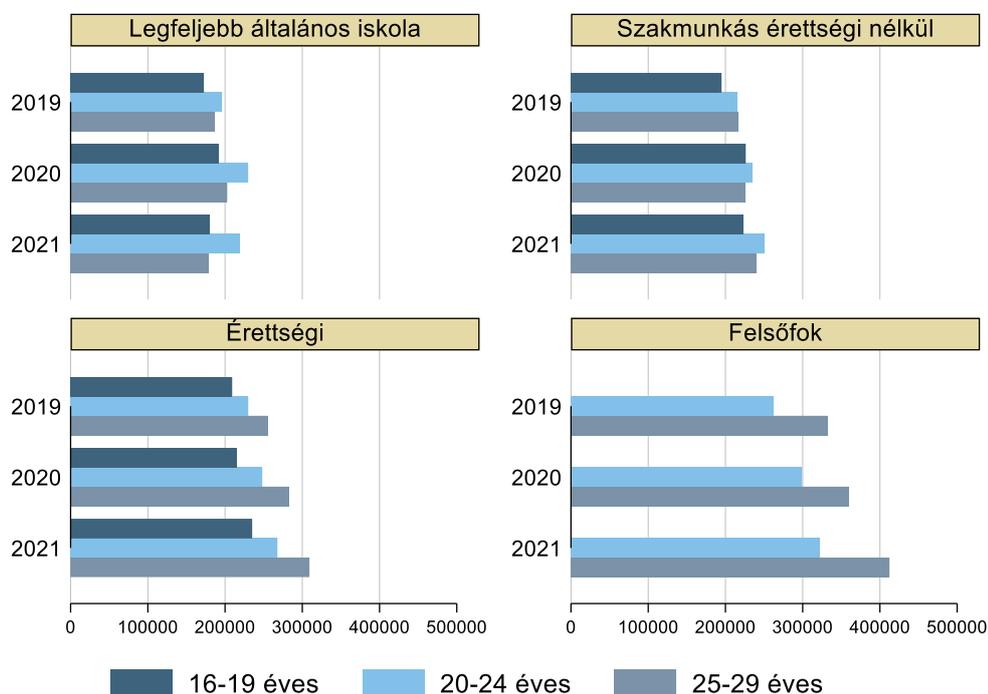
D2.7.1 ábra: Mediánkeresetek a végzettség szintje szerint a fiatal korcsoportokban (2010–2021)

D2.7.2 ábra: Mediánkeresetek a végzettség szintje szerint a fiatal korcsoportokban, férfiak (2019–2021)

D2.7.3 ábra: Mediánkeresetek a végzettség szintje szerint a fiatal korcsoportokban, nők (2019–2021)

A D2.7. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D2.7.xlsx>

Data of indicator D2.7: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D2.7e.xlsx>

D2.8. indikátor: Az iskolai végzettség kereseti hozama

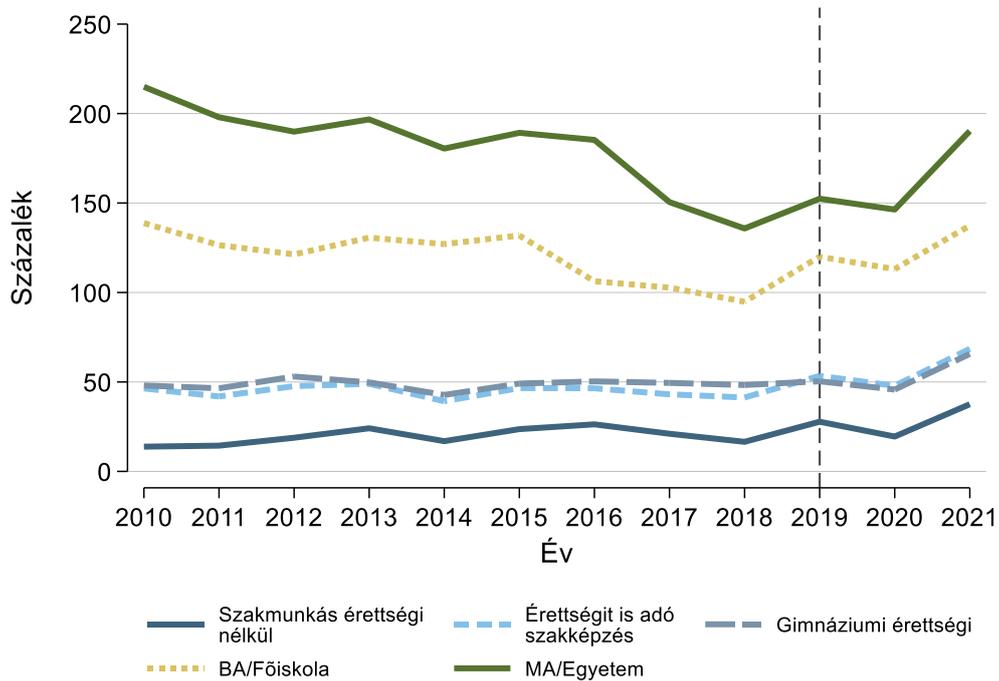
A D2.8. indikátor az iskolai végzettség bruttó kereseti hozamát mutatja százalékos formában 2010 és 2021 között. A D2.8.1 ábrán a legfeljebb 35 éves fiatalok körében számított kereseti hozam látható, a D2.8.2 ábra a fiatal férfiak kereseti hozamát a legfeljebb általános iskolai végzettségű férfiak keresetével összevetve, a D2.8.3 ábra pedig a fiatal nők kereseti hozamát a legfeljebb általános iskolai végzettségű nők keresetével összevetve mutatja (a kereseti hozam számítási módszeréről lásd a VI. számú szövegdobozt). Ennek az indikátornak az értékeit is a Bértarifa-felvétel adatainak felhasználásával számoltuk ki, ezért a 2019 előtti és utáni adatok összehasonlíthatósága korlátozott lehet (lásd a VI. számú szövegdobozt). Az ábrákon szaggatott vonallal hívjuk fel a figyelmet erre. A kereseti hozamokat a nem és a munkaerőpiaci tapasztalat keresetekre gyakorolt hatását kiszűrve számítottuk ki.

Az MA/egyetemi végzettségű fiatalok a teljes vizsgált időszakban magas kereseti hozamot realizáltak, amely nagyjából 220 százalék körül volt 2010-ben. Ezt követően a hozam csökkenni kezdett, 2016-ig lassabb, majd 2016 és 2018 között gyorsabb ütemben. 2018-ban 136 százalék volt. Ezt követően ismét nőni kezdett, 2021-ben 190 százalék volt. Hasonló pályát járt be a BA/főiskolai végzettségű fiatalok kereseti hozama is, mely 139 százalékról 95 százalékra csökkent 2010 és 2018 között, majd ismét növekedni kezdett, és 2021-ben megközelítette a 2010-ben mért szintet, 138 százalék volt. A gimnáziumot, illetve az érettségit is adó szakképzést végzett 35 évesnél nem idősebbek kereseti hozama alig változott 2010 és 2020 között, 45-50 százalék körül ingadozott; az indikátor értéke csak kismértékű hullámzást mutatott. 2020 és 2021 között azonban mindkét programtípusban végzett csoport kereseti hozama 20 százalékpont közeli mértékben emelkedett. Az érettségit nem adó szakképzést végzettek 2010-ben 14 százalékkal, 2018-ban 17 százalékkal kerestek többet, mint a legfeljebb általános iskolai végzettségűek, majd 2021-ig 38 százalékra nőtt a hozam (D2.8.1 ábra).

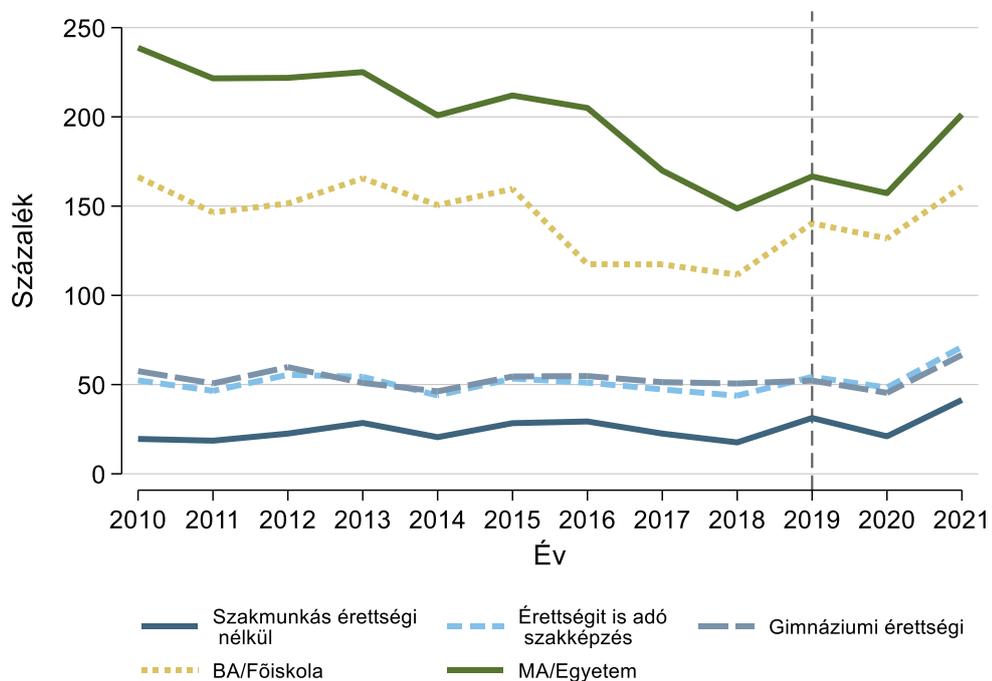
A fiatal férfiak és nők kereseti hozama hasonló pályát járt be 2010 és 2021 között, de minden iskolai végzettségű csoportban a férfiak mindvégig magasabb hozamot realizáltak a legfeljebb általános iskolai végzettségű férfiakhoz képest, mint a nők a legfeljebb általános iskolai végzettségű nőkhöz képest (D2.8.2 és D2.8.3 ábra).

A teljes aktív népesség iskolázottság szerinti kereseti hozamának változása a fiatal férfiak kereseti hozamának változásához áll közel a diplomás végzettségűek körében, és a fiatal nőkéhez az alacsonyabb végzettségűek körében (D2.8.4 ábra).

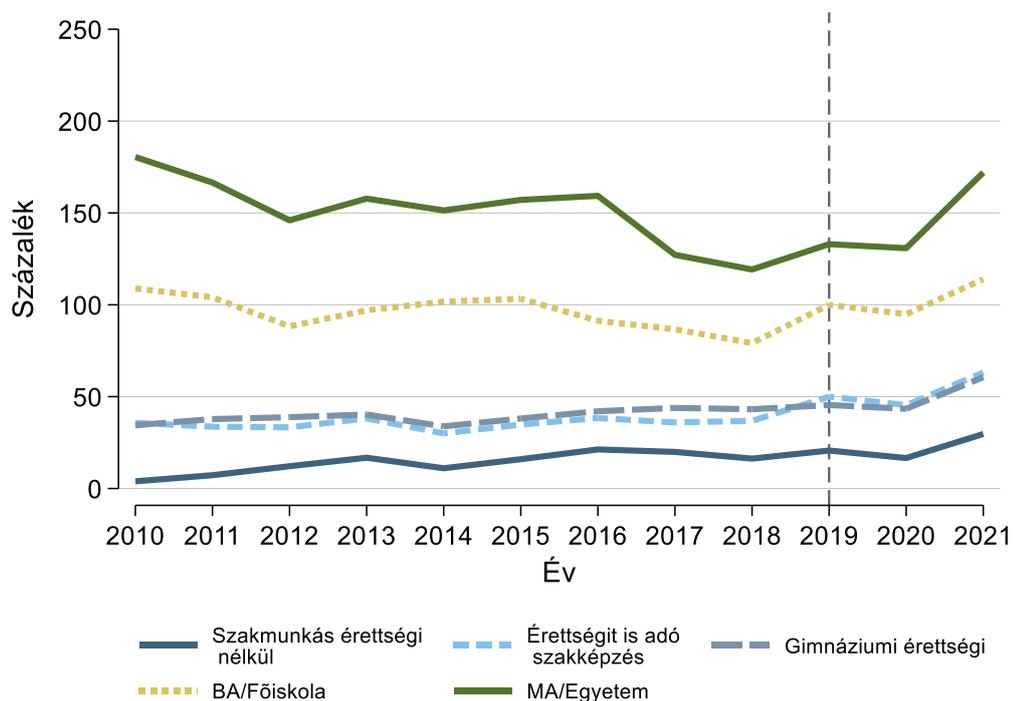
D2.8.1 ábra: Az iskolai végzettség százalékos hozama a legfeljebb általános iskolai végzettségűek keresetéhez viszonyítva, fiatalok (legfeljebb 35 évesek) (2010–2021)

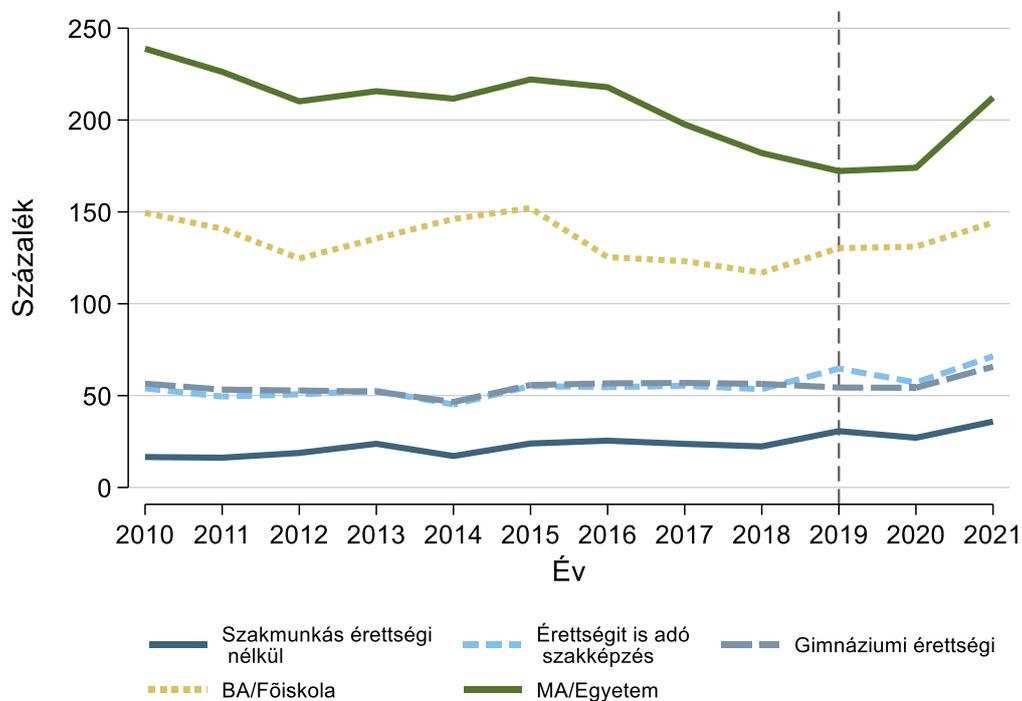
D2.8.2 ábra: Az iskolai végzettség százalékos hozama a legfeljebb általános iskolai végzettségűek keresetéhez viszonyítva, fiatalok (legfeljebb 35 évesek), férfiak (2010–2021)

D2.8.3 ábra: Az iskolai végzettség százalékos hozama a legfeljebb általános iskolai végzettségűek keresetéhez viszonyítva, fiatalok (legfeljebb 35 évesek), nők (2010–2021)

D2.8.4 ábra: Az iskolai végzettség százalékos hozama a legfeljebb általános iskolai végzettségűek keresetéhez viszonyítva, teljes munkaképes népesség (2010–2018)

A D2.8. indikátor adatai: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D2.8.xlsx>

Data of indicator D2.8: <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2024/04/D2.8e.xlsx>